

pos. por otro salen desordenados. No ha sido poco el tiempo que esto me ha hecho perder, y la paciencia y constancia para no abandonar la empresa fue mayor. Pero en fin, persistiendo en prolijas combinaciones, van colocados al margen de las planas por la parte de arriba los numeros del año de que se trata. Entre ellos mezclan los autores sucesos de otros años, por ser de una misma materia: y a este fin proponen el origen, o confirmacion del negocio concluido o empezado fuera del año de que van tratando, como expresan algunas veces, y en otras lo dicen las materias. Estos años incidentes no se notan al margen por no turbar el orden chronologico (como sucederia si despues de tratar del año 1104 se pusiese el de 1102, pero van prevenidos en el texto, y tal vez al pie de la plana. De este modo la obra, donde no se podia encontrar una cita, ni averiguar el tiempo de los hechos sin prolija meditacion de los lectores, queda franca para todos en una y otra linea sin trabajo, y se evitan los yerros cometidos por algunos autores que publicaron fragmentos de la Compostelana con años totalmente contrarios a su chronologia, por fiarse de malas copias, cuyos vicios no podian descubrir sin mucho examen, y larga combinacion de las materias: v. g. el concilio de Palencia colocado por el cardenal de Aguirre en el año de 1114, y por Pulgar en el de

A 1118, siendo asi que examinada de espacio la misma Historia, consta fue en el año de 1113; de que sin duda va tratando el autor (que fue el canonigo Girardo, y no Don Nuño) como convence lo que precede, y prosigue despues de aquel concilio, puesto aqui en el cap. 92 del lib. I con el año 1113, al margen, por cuyo beneficio cesan las dificultades y riesgos, que de otro modo eran como precisos. Mariana, refiriendo algunos sucesos del reynado de Doña Urraca, omitio los años, confesando la dificultad: otros que declaro, salieron errados (como le sucedio a Zurita, y Sandobal por no haber combinado y examinado de espacio la materia. Yo disculpo a todos porque aun habiendo manejado varias veces la Compostelana, no podia averiguarme con la dilatacion de un tomo en folio (quales son las copias manuscritas, escasisimo en expresion de tiempos, cuya obscuridad, y la prolija molestia necesaria para liquidar tantos años, me hizo retirar la mano algunas veces. Finalmente resuelto a publicar la obra, propuse no perdonar a trabajo aun el mas improbo, hasta lograr el descubrimiento de los años para alivio y acilidad de quantos la quieran manejar. Podra ser que no todo este a gusto de todos: pero se me debe condonar lo menos por lo mas, y que acaso la misma fatiga puede haber ofuscado al mas vivo deseo de acertar.

## HISTORIA COMPOSTELLANA.

TOTIUS OPERIS INITIUM A SUBSEQUENTI MONITU ET COMMINATIONE.

Didacus Dei gratia Compostellanæ sedis archiepiscopus jussit hunc librum fieri, et in thesauro B. Jacobi reponi, et si aliquis per eum legere voluerit, legat, et cognoscat quantos honores, et quantas bæreditates, et ornamenta, et dignitates ipse archiepiscopus suæ Ecclesiæ acquisivit, et quantas persecutiones, et pericula a tyrannicis potestatibus pro suæ Ecclesiæ defensione pertulerit: et postquam legerit, et omnia cognoverit, in suo loco eum reponat, et semper ibi permaneat, et nemo eum inde rapiat, aut aliqua fraude, vel invidia auferat: quod si fecerit, aut ignorantia rapuerit, seu aliquo dolo eum destruxerit, auctoritate omnipotentis Dei, et B. Mariæ Virginis, et beatorum apostolorum Petri et Pauli, et beatissimi Jacobi, et omnium sanctorum Dei, et nostra auctoritate, sit maledictus, et excommunicatus, et cum Juda Domini proditore, et cum Dathan et Abiron, quos vivos terra absorbit, in inferno perpetualiter sit damnatus. Amen, amen. Et qui eum servaverit, et bene custodierit, a Deo Patre omnipotente, et a B. Jacobo apostolo ejus discipulo sit benedictus, et sanctificatus in sæcula sæculorum. Amen.

IN NOMINE SANCTÆ ET INDIVIDUÆ TRINITATIS

INCIPIT

PRIMUS LIBER REGISTRI VENERABILIS COMPOSTELLANÆ ECCLESIE PONTIFICIS

. DIDACI SECUNDI.

INCIPIT PROLOGUS.

Patres antiqui, de instructione et eruditione posterorum solliciti, regum atque ducum gesta, necnon virorum illustrium probitates et industrias, paginæ commendare consueverunt, ne diuturna vetustate, aut longis temporum intervallis abolita in foveam oblivionis laberent: idcirco autem ea nequaquam oblivioni tradenda esse, sed potius per scripturæ

C notationem vivaci et diuturnæ memoriæ commendanda arbitrati sunt, ut posteris eadem sæpius legentes, sapientium et bene viventium mores et laudes in ipsis historiis notarent, et per gestarum rerum memoriam ad virtutem incensi probos et industrios viros probitate et industria imitari, et eorum vestigia sequi sollicite studerent: et e contrario stultorum et perversam vitam ducentium, vitia et pravas

consuetudines omnino devitarent. In scripturis etenim auditorum mentes et vitæ doctrina, et morum disciplina instruuntur, et ad bonarum operationum studia scitantur [suscitantur?], quia scripturæ ad pravorum morum extirpationem, et ad bonorum ædificationem a discretis et sapientibus doctoribus compositæ sunt, egregio prædicatore in Epistola ad Romanos attestante sic : *Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, etc. (Rom. xv, 2.)*

Reverendus itaque Compostellanæ sedis episcopus Didacus secundus, antiquorum Patrum consuetudinem in registri compositione imitatus, prædecessorum suorum gesta, quorum partem ipse propriis oculis viderat, partem vero a personis et auctoratis viris frequenti auditione veraciter didicerat, ab exordio hujus apostolicæ sedis scribi et ad memoriam revocari commendavit, ut quidquid in eis laudabile et imitabile diligens lector inveniret, laudare et studiose imitari satageret : et e contrario, si quid in eisdem vituperabile et reprehensibile inspiceret, id vituperare et reprehendere ad aliorum correptionem et emendationem non cessaret. Nam sicut ille qui percutit malos in hoc quod mali sunt, minister Dei est ; ita ille qui pia intentione increpandos increpat, minister Dei est. Unde Apostolus ad discipulum suum scribens eum ad increpandorum increpationem exhortatur his verbis : *Argue, increpa, obsecra (II Tim. iv, 2)*. Sua quoque gesta suorum prædecessorum gestis in hoc registro subnotari curavit, ut successores ea legendo comperirent, quantum ipse pro exaltatione et utilitate, et honore suæ Ecclesiæ laboravit ; et quantas persecutiones atque pericula a tyrannicis potestatibus pro ejus defensione pertulerit : ut illis compertis, per ipsius exempli gradientes ad utilitatem et honorem, atque defensionem suæ Ecclesiæ viriliter elaborarent, et se pro domo Israel murum opponant ; ne mercenarii, potius quam boni pastores esse, convincantur ; et ut a Pastore pastorum boni pastoris mercedem pro pastoralis cura promereantur.

Supradicta igitur de causa hoc registrum fieri jussit duobus voluminibus (20) comprehensum : quorum unum *De episcopatu*, alterum vero *De archiepiscopatu* intitulatur. Et in libro quidem de episcopatu successus et adversitates ipsius, et quos honores aut hæreditates suæ Ecclesiæ acquisierit, et multa alia continentur, quorum singula diligens lector hunc librum legendo ad plenum pernotabit. Multa etiam acquisivit, et in potestatem atque dominium suæ Ecclesiæ redegit, honores scilicet, villas, hæreditates, possessiones, palatia, domos, ecclesiastica ornamenta, pontificalia vestimenta, quæ nequaquam in serie hujus libri scripta sunt, utpote ab eo oblivioni tradita, aut majorum negotiorum emersione relicta. In libro autem de archiepiscopatu continetur quomodo ipse metropolitanam Emeritanæ sedis dignitatem in Compostellanam Ecclesiam su-

(20) Tertius postea liber a tertio hujus operis scriptore additus.

A premo labore, et multimodis impensis, divina præveniente gratia, beato Jacobo cooperante transtulerit. In eodem etiam libro continentur multa alia, quorum singula percurrere in hoc prologo minime necessarium duximus, tædiosam prolixitatem devitantes. Si quis autem animum suum ad legendum hunc librum nullo fere urbanitatis colore coloratum applicuerit, eum obnixius deprecamur, ut quæ in eo approbanda et tenenda notaverit, approbet, et teneat ; et quæ corrigenda et emendanda, corrigat et emendet, neve venenosis invidiæ morsibus scripturam cum auctore corrodant, sed potius illud philosophicum ante oculos mentis proponens, nihil perfectum in humanis actibus posse inveniri, veniam concedat humanæ possibilitati. *Tu autem, Domine, etc.*

#### B CAPUT PRIMUM.

*In nomine Domini nostri Jesu Christi, incipit translatio beati Jacobi, fratris Joannis apostoli et evangelistæ.*

Sicut igitur ex veritate evangelica didicimus, Dominus ac Redemptor noster quadragesima suæ resurrectionis die in cælum ascensurus discipulis suis Evangelium per universum orbem terrarum prædicare, et gentes ad veram fidem conversas in nomine sanctæ et individue Trinitatis baptizare præcepit, dicens : *Ite in universum mundum, prædicate Evangelium omni creaturæ, etc. (Marc. xvi, 15)*. Aliis itaque apostolis ex præcepto Domini ad diversas provincias et ad diversas civitates evangelicæ prædicationis studio commigrantibus B. Jacobus, S. Joannis apostoli et evangelistæ frater, Hispaniæ et Hierosolymis verbum Dei prædicavit (21), ibique ab Herode ob Christi confessionem et catholicæ fidei assertionem decollatus, primus omnium apostolorum subiit martyrium. Unde B. Lucas evangelista in Actibus apostolorum ait : *Misit Herodes rex manus, ut affligeret quosdam de Ecclesia, occidit autem Jacobum fratrem Joannis gladio (Act. xii, 1)*. Cujus equidem beatissimi apostoli corpus venerandum Judæi malivolentia et invidia ducti nec sepelire voluerunt, nec a Christianis qui tunc temporis Jerosolymis conversabantur sepeliri permiserunt : sed sicut Leo papa in Epistola quam de ejus passione et ipsius corporis in Hispaniam translatione, ad Hispanos destinavit, affirmat : *Integrum corpus cum capite extra civitatem proficientes canibus, avibus, atque feris devorandum consumendumque exposuerunt. Sed illius discipuli ab illo vivente præmoniti quatenus corpus suum in Hispanicam regionem transferrent tumulandum, totum corpus cum capite, teste Leone papa, nocturno tempore arripientes, littus adusque maris citato calle pervererunt : dumque ibi de navigio quo in Hispaniam transmearent solliciti essent, navim sibi divinitus apparatus in littore maris invenerunt : quam Deo gratias unanimiter referentes, sacratissimo corpore imposito, ovanter conscenderunt, et Scylla cum*

(21) Ita nonnulli codices ; alii vero, *Jerosolymis remansit, verbum Dei prædicaturus ; ibique, etc.*

Charibdi atque periculosus syrtibus, manu Domini gubernante, devitatis, primum ad Iriensem portum felici navigio pervenerunt: deinde venerabile corpus ad locum qui tunc Liberum donum vocabatur, nunc autem Compostella dicitur, deferentes, ipsum corpus sub marmoreis arcubus ecclesiastico more ibidem sepelierunt.

2. Floruerat autem antiquitus in illo loco inter catholicæ fidei cultores Christiana religio: sed tempore persecutionis ingruente, et superba paganorum tyrannide christiani nominis dignitatem conculcante, totus fere Christianæ religionis cultus longo jam tempore inde evanuerat. In toto igitur tempore Saracenorum, et longo etiam tempore post restitutionem fidelium, veneranda apostoli tumba nullius Christiani accessu frequentata, fruticum silvarumque spissitudine mansit diutissime cooperta, nullique usque ad tempus Teodomiri Iriensis episcopi fuit revelata aut cognita. Sed quando omnipotenti Deo placuit Ecclesiam suam laborantem visitare, et ejus adversitatem in prosperitatis tranquillitatem misericorditer convertere, tempus statim suo potenti imperio mutavit: regnum Hispaniæ transtulit, et gentili superstitione per regionem Hispanicam conculcata et prorsus annullata, Christi sui nomen atque fidem inibi suscitavit.

3. Ante autem illius expulsionem Miro bonæ memoriæ rex divina dispositione regni sceptrum suscipiens, primus pontificales sedes per Hispaniæ provincias juxta Romanæ Ecclesiæ normam, divina gratia inspirante, constituit, et Andream in episcopum eligens Iriensi cathedra primitus sublimavit. Huic equidem hos inferius subscriptos ordine successisse legimus (quorum nullam profecto præter nomina habemus notitiam) Dominicum, Samuelem, Gotomarum, Vincibilem, Ilduifum, Selvam, Teodesindum, Bemilam, Romanum, Augustinum, Honoratum, Quendulfum, item Quendulfum.

## CAPUT II.

### *De revelatione corporis B. Jacobi fratris Joannis apostoli et evangelistæ.*

Prænotatis autem episcopis fertur successisse Teodomirus eadem cathedra divina disponente gratia sublimatus: in cujus tempore divinæ majestatis omnipotentia Occidentalem Ecclesiam sepulcro tanti apostoli revelato visitare et illuminare dignata est. Qualiter autem ei revelatum fuerit, sequens pagina patefacit. Quidam namque personati et magnæ auctoritatis viri præfato episcopo retulerunt se luminaria in nemore, quod super beati Jacobi tumbam diuturna vetustate excreverat, nocturno tempore ardentia multoties vidisse; ibique angelos sibi frequentius apparuisse. Quo audito ipsemet ad eum

(22) In exemplari, quo Ambrosius de Morales fuit usus, ita ad oram scripsit: *Hic nimirum tumulus marmoreus arcæ illæ sunt marmoricæ, toties in regum privilegiis hoc ipso nomine repetitæ. Et sæpe equidem corruptissime leguntur.* Sed id forte capite superiori num. 2 in fine congruentius animadver-

teret, ubi sub marmoreis arcubus sepultum traditur. (23) Commentum id esse ostendimus tomo præc. in Vita Aduulfi II. (24) Pro infula codex alter *casulam* habet.

A locum, unde illi se talia vidisse asserebant, accessit, et luminaria in prædicto loco ardentia propriis oculis procul dubio aspexit. Divina igitur inspiratus gratia præfatum nemusculum festinanter adiit, et diligentius circumspiciens, quamdam domunculam, marmoream tumbam (22) intra se continente<sup>10</sup>, inter silvas et frutices invenit. Qua inventa Deo gratias referens, Casti regis Adefonsi, qui tunc in Hispania regnabat, præsentiam incunctanter adivit, eique rem ut audierat et propriis oculis viderat, veraciter notificavit: ipse vero tantæ audientiæ gaudio diffusus citato carle has partes intravit: et ad honorem tanti apostoli Ecclesiam restaurans, episcopium Iliensis sedis in hunc locum qui Compostella dicitur, multorum episcoporum, ac Dei servorum, nobiliumque virorum auctoritate, atque regali privilegio commutavit. Hoc autem sub tempore Caroli Magni factum fuisse multis referentibus audivimus. Teodomirus vero episcopus tanto fidentius oculos mentis ad cœlestis patriæ consideratione erigebat, quanto frequentius Beatum Jacobum post basilicam sibi factam miraculis et virtutibus coruscare conspiciebat. Spe ergo cœlestium præditus, aliquanto interjecto tempore, vitam securus effudit finali sorte interveniente.

2. Cui Aduulfus succedens divini verbi pabulo gregem sibi commissum prout valuit vigilantia cura cibavit. Secundus quoque Aduulfus pontificalis ordinis regimen suscipiens tanto internæ visionis desiderio succensus exstitit, quod præ invidia a quibusdam hostium suorum de Sodomitico vitio in præsentia regis qui tunc temporis Hispaniæ præerat, accusatus fuit. Rex igitur audito tanti facinoris commisso, vehementi ira commotus, jussit eum indomito ac ferocissimo tauro secundum suum impiissimum judicium coram omni concilio exponi (23), ea videlicet lege, ut qui tanti criminis reus esse dicebatur, impetu impatientis tauri penitus dirumperetur. Sed ille qui occulto judicio statum justitiæ æquali lance ponderat, non permittens radium veritatis mendacii umbra obscurari, sic ferocitatem furentis tauri mitigavit, quod quamvis a canibus incitaretur, eidem religioso viro nihil impedimenti inferre valeret. Hoc autem ideo evenisse putamus, quia ille quamvis ad humanos visus jam damnatus esset, divina tamen pietate confidens, antequam ad judicium tantæ crudelitatis ventret, officium sacræ missæ celebravit, et pontificali infula (24) indutus quasi inexpugnabilis athleta Dei ad martyrium, ubi spectaculum erat, divina miseratione protegendus pervenit. Taurus siquidem tubis canibusque venatorum vehementissime irritatus, ut eum vidit, de indomito domitus factus, ultroneus cornua ejus manibus tradidit: et

teret, ubi sub marmoreis arcubus sepultum traditur.

(23) Commentum id esse ostendimus tomo præc. in Vita Aduulfi II.

(24) Pro infula codex alter *casulam* habet.

sic servus Dei illæsus evasit. Cumque rex et omnes qui cum eo erant, tantæ virtutis miracula conspicerent, ante ipsius pedes prociderunt: et testimonii falsi quo eum damnasse prave voluerant, se reos extitisse manifesto clamore confessi sunt. Ipse autem juxta apostolum pro malis bona reddens eis misericorditer indulgit: et eadem hora sui pontificatus dignitatem dimittens Asturienses partes hujus fugitivæ vitæ transitoria postpositurus, solique Deo serviturus intravit: ubi exemplum sanctæ conversationis aliis relinquens in æra DCCCIV naturæ debita persolvit. Cujus equidem casula cum qua ipse in die præfati examinis missam celebravit, tantæ virtutis divinitus exstitit, quod si quis alicubi sacramentum daturus, illam indueret, et forte perjurus existeret, ea profecto exui nullatenus valeret.

3. Sisnandus itaque hujus Ecclesiæ episcopus, qui divina providentia sanctæ reordationis Adaulfo successit, adeo in labore sanctæ prædicationis desudavit, quod despectis sæcularium rerum negotiis, supernæ contemplationi toto mentis affectu inhiavit. Is etiam prædecessoris sui ejusdem Adaulfi sanctam vitam recolens, summæ ac fraternæ dilectionis desiderio Asturienses partes intravit, eumque mortuum Compostellam asportavit, et cum summa reverentia sepelivit. Præterea consilio et obedientia domini Adefonsi sanctissimi imperatoris Xemenæque reginæ hujus reverendissimi apostoli ecclesiam amplificans, et amplificatam cum multis episcopis consecravit. Fundavit etiam monasterium quod *de Ante altaria* nuncupatur, et *Piniarium*, ubi monasterium sancti Martini ad honorem Dei constructum est. Fundavit et Lovium, ubi reliquiæ sancti Felicis reconduuntur. Insuper et B. Job sententiam, qua dicitur: *Pes fui claudus, et oculus cæcus (Job. xxix, 15)*, ante suæ mentis oculos reducens, juxta turrin principalis introitus hujus ecclesiæ tam claudis quam cæcis, omnibusque debilibus sedes fecit constitui: hac videlicet intentione, ut ejus eleemosynis et oblationibus fidelium inopiæ sustentarentur. Præfata igitur monasteria, scilicet de Ante altaria, et Piniarium, idem venerabilis episcopus tali equidem intentione de propriis B. Jacobi facultatibus construxit; ut si quis hujus Ecclesiæ seniorum sub Regula B. Benedicti suorum criminum sordes divinæ compunctionis fletibus perluere inardesceret, in quolibet eorum tanquam in familiaribus ac privatis mansionibus monacharetur. Eadem quoque intentione Lovium ab eodem episcopo constructum fuit; ut si aliquis de familia ejusdem Ecclesiæ debilitaretur, illuc se ad quietem quasi emeritus conferret. Cujus nimirum familiæ exordium sicut in rei veritate cognovimus, verissima descriptione referemus. Supra namque memoratus Sisnandus episcopus nefandissimæ traditionis atque accusationis avunculi sui religiosi episcopi domini Adaulfi recordans, quotquot reperire potuit ex cognatione et propagine

A eorum qui eum tradiderant, faciendis officiis hujus Ecclesiæ sub titulo servilis conditionis auctoritate regis, et decreto mansuro tradidit; ea videlicet lege, ut alii quoquinarii, et alii debitores omnium facientium servitorum ex eis eorumque stirpe in perpetuum fierent. Postmodum aliquanto delapso spatio in æra DCCCC, et LVIII idem catholicus episcopus in pace vitam finivit.

4. Cui Gundesindus, filius comitis Aloiti, qualicumque modo succedens, ferventiori studio sæcularibus quam cœlestibus inhiavit: qui nimirum circa finem suæ vitæ, ut incœperat, etiam minus religiose vivens, ex habitaculo carnis fertur acrius evulsus fuisse. Cujus equidem mater inde nimio confecta mœrore, nocte ac die supernæ pietatis clementia pro eo instantius exorans ad remedium ejus animæ, quidquid habuit pauperibus erogavit, et multo tempore in vigiliis et orationibus ante aram beatissimi Jacobi permansit, ut quoniam diversorum generum tormenta subiisse credebat, per immensam omnipotentis Dei misericordiam sanctissimo interveniente Jacobo, ad supernorum civium consortia perveniret. Inter hæc ad contemplationem cœlestis patriæ siti-bunda mente diffusa sollicitissima intentione januam misericordiæ divinæ ad hoc tandem pulsavit, quod si hæc ejus preces fusæ in conspectu supernæ majestatis erant susceptæ, per aliquam sanctam revelationem colligeret, qualiter filius suus se haberet. Cum ergo charitatis visceribus calefacta quadam nocte in ecclesia hujus sacratissimi apostoli pernoctaret, circa medium noctis oculos assiduitate vigiliarum jam fere gravatos momentaneo submitit sopori. Dormienti itaque visum est volumina quæ ad officium Ecclesiæ in librario reponi consueverat, a quodam sanctissimo viro succensa fuisse, et ad eorum incendium se expergefactam surrexisse. Cumque inde stupefacta recumberet, audivit vocem dicentem sibi: « Scias filium tuum hac nocte ad electorum societatem admissum fuisse. »

5. Post hunc Ermegildus in episcopum electus, ac post electionem pravis desideriis hujus præsentis exsili deditus, dum vixit iniquitatis dominio mentis colla submitit. Cum autem paulo ante diem sui exitus vehementi ira commoveretur, cuidam viduæ unam vaccam cujus lacte se, filiosque pascebat suos, auferri præcepit. Altera ergo die cum militibus suis inter epulas sedenti dapifer suus unum ex intestinis illius vaccæ, quod Gallæco vocabulo *duplicia* nuncupatur, in scutella argentea inter alia fercula apposuit. Ipse vero dapium diversitate jam distentus, atque nectaris liquore ingurgitatus cum priori morsu appositæ dupliciæ quam comedere voluit, medio ventre, eis qui intererant videntibus, crepuit. Postquam autem sepultus fuit; monumentum ejus combustum fuisse a quam pluribus audivimus, et etiam ipsius combustionis signa propriis oculis ipsi aspeximus (25).

(25) Paulo indulgentius de rebus hujus episcopi ferendum esse judicium in ejus Vita tomo præcedenti ostendimus.

6. Huic equidem Sisnandum filium comitis Menendi, ac nepotem præfati Gundesindi episcopi, quadam sorte potestatis succedentem, Rex Sanctius in tenebris carceribus obtrudi præcepit, et Reodosindum (26) Cellænovæ religiosum monachum ejus in honorem subrogavit. Defuncto igitur rege Sanctio idem Sisnandus a vinculis mox ereptus, armata manu in die Natalis Domini Compostellam intravit, et arrepto ense Reodosindum minatus est decapitare episcopum (27). Reodosindus itaque vir sanctissimus amore divinæ fortitudinis permanens intrepidus hujus maledictionis verba Sisnando intulit episcopo: « Qui mihi mortifero gladio, Sisnande, minaris, mortifero gladio violenter confodiaris. » Sisnando denique in pontificali cathedra tyrannidis potestate permanente Reodosindus præsentis exilii tumultus fugiens ad monasterium Cellænovæ quasi ad portum tranquillitatis, Domino miserante, pervenit. Hic obiit in æra i. xv. Cumque Northmanni ex portu qui Juncariæ dicitur venientes, et Iliam tendentes, partes istas deprædarentur, idem Sisnandus a civitate exiit, et sui exercitus robore circumvallatus in die mediantis Quadragesimæ, usque ad prædium quod dicitur Fornellos, eos est insecutus: ubi pugnam aggressionis accerrimæ cum eis incipiens, sanctissimi Reodesindi maledictionis sagitta percussus casu interveniente occisus est IIII Kl. Aprilis, æra i. vi. (28).

7. Pelagius autem filius comitis Ruderici Velasqui et post Sisnandum dignitatem hujus pontificatus sæculari potentia suscipiens, nec suscepti honoris curam gessit, nec in hujus peregrinationis valle per desideriorum cœlestium lamenta suo se Creatori, ut deberet, humiliavit: unde divina dispensatione Ecclesiam injuste ab eo diutius nolente occupari, a domino rege Veremudo expulsus est (29).

8. In cujus equidem honorem Petrus de Mosontio, videlicet abbas de ante altaria, divinæ providentiæ gratia subrogatus, ac districti examinis pavore perterritus cœpit maculas suarum sordium pœnitentiæ lamentis amarissime punire, et in alta se Dei contemplatione elevare. Hujus ergo sanctitate et religione dominus rex Veremudus, superni timoris amore interveniente, compunctus, quidquid Ecclesia beati Jacobi temporibus omnium episcoporum amiserat, huic reverendissimo viro omnino præcepit restitui. Interea Rudericus Velasqui et pater præfati episcopi cum cæteris consulibus terræ hujus Sarcenos cum duce eorum Almezor in partes istas duxit. Qui Compostellam venientes majorem partem parietum Beati Jacobi ecclesiæ præter ejus sanctissimum altare penitus destruxerunt. Igitur beatissimus Jacobus volens ne ab ecclesia sua, quam ipsi tantæ superbix calce oppresserant, impune evade-

rent, tanto disenterix morbo eos percussit, quod, mortuis eorum quampluribus, perpauca ad propria redierunt. Cumque dux eorum Almezor interna consideratione tantæ ultionis periculo suos acrius percuti conspiceret quisnam esset ille cujus aula eorum impetu jam fere destructa esset, sui itineris ductores fertur consuluisse. Quorum nimirum responsione, Jacobum scilicet, unum ex discipulis Filii Mariæ Virginis cujus nomen apud eos, ecce Maria nuncupatur, ibidem certissime tumulari comperiens, ac tantæ audaciæ pœnitentiam gerens, fugam obstinate iniit, et in fugiendo repentino languore percussus mortuus est apud Metina Celime, ubi sepultus est, et animam suam sinui Mafometh infeliciter commendavit. Rex igitur superni amoris stimulo excitatus in hanc urbem curiosa intentione venit, et hujus apostoli ecclesiam, quam dirutam invenit, cum eodem episcopo domino Petro, Deo adjuvante, restauravit. Post restorationem consecrata equidem ecclesia, Petrus idem episcopus obdormivit in Domino.

9. Unde Pelagius Didaci temporali potestate subnixus, pastoralis curæ dignitatem post eum usurpavit: et quia sub tantæ prælationis obtentu vitio elationis intumuit, divino interveniente iudicio a principibus terræ ignominiose abjectus fuit. Cui frater suus Vimara Didaci succedens quoniam sub prætextu religionis non Deo, sed suæ gloriæ deservire studuit, sive casu, sive prodicione in fluvium Minei dimersus est. Hujus itaque Instruarius pontificales suscipiens vices adeo doctrinam vitæ sanctæ pravis moribus conculcavit, quod suis exigentibus meritis a domino Rege Veremudo in vinculis mancipatus, sub æra (30) debita naturæ persolvit.

10. Gresconius igitur nobilissimo genere ortus, tantæ nobilitatis lampade resplenduit, quod suæ militiæ circumspecta strenuitate Northmannos, qui hanc terram invaserant, funditus exstinxit, et ædificia murorum turriumque ad muniendam urbem Compostellæ construxit. Cumque post consummationem hujus ecclesiæ Sanctæ Mariæ, quam ipse, Deo opitulante, fecit, jam instante ejus vitæ termino ad castellum Honesti quod ad defensionem Christianitatis construxerat, perveniret, in Æra i. cvi. metuendæ mortis incursu impulsus est.

11. Gudesteus igitur nepos ejus post eum ad pontificatus apicem proventus quoniam juxta rigorem prædecessoris sui dignitates et honores hujus apostolicæ ecclesiæ ad statum rectitudinis promovere voluit; inter eum et avunculum suum comitem Froilam multa dissensionum conflictata sunt suborta. Cum autem modo concordēs, modo discordēs ad invicem esse consuescerent, quadam dierum, pace inter eos fidei juramento firmata, idem comes Froila Iliam

(26) Sanctum Rudesindum intellige.

(27) Vide quæ de posthuma Sisnandi II fama in ejus Vita scripsimus.

(28) Codex membranaceus Æra i. vi. Alii perperam, i. xvi.

(29) Ea itidem quæ de Pelagio scripsimus tomo præcedenti consulenda.

(30) Nullum hic vacuum spatium: sed abs dubio æræ annum auctor exprimere voluit.

ubi dominus episcopus quaquagenarii numeri sacros A dies observabat, suos nuntios eum adlocuturos subdole delegavit. Qui ab eo benigne suscepti, in ejus mensa ad sumendos cibos consederunt, et quasi familiares sui in eadem camera cum eo ad dormiendum recubuerunt. Qui episcopo dormiente, noctu surgentes, ac tacitis gressibus per fores exeuntes, ad nemus in quo impiissimus ille supra memoratus Froila cum exercitu suo latitabat, venerunt, et inde subdoli pedetentim cum eo egredientes per ostium Cameræ in qua ipse dormiens jacebat, irruentes, eum impia crudelitate sub æra I. CVII. frustatim dilaniarunt (31).

12. Porro in eadem cathedra Didacus Pelaiz a Domino rege Sancio sublimatus est. In hoc tempore apud Hispanos lex Toletana oblitterata est, et lex B Romana recepta. Et prædictus quidem Didacus multo tempore nobilitate ac generositate in hac præsentia vita floruit. Sed adeo curis exterioribus implicitus exstitit, quod ecclesiastici habitus normæ internam intentionem, ut debuit, non submitit. Unde a domino rege Adefonso suis exigentibus meritis captus, spatio xv annorum permansit in vinculis (32).

### CAPUT III.

*Promotio Petri, Cardinensis monasterii monachi, in Compostellanum episcopum.*

1. Inter hæc siquidem dominus rex Adefonsus, vir Catholicus, intima consideratione comperiens quod beatissimi apostoli Ecclesia in periculo viduitatis posita, nisi pastorali muniretur providentia, sine damno, nullo modo constare posset; alium in pontificalem ecclesiæ B. Jacobi sublimare cathedram satagebat. Celebrante itaque Ricardo sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinali atque legato apud Sanctam Mariam de Fusellos (33) concilium, idem rex Adefonsus adfuit, et prædictum episcopum quem diutius vinculis mancipari fecerat, quasi solutum, sed tamen sub custodia, ad concilium venire jussit: videlicet ut eum a pontificali dignitate dejiceret. Tunc prædictus episcopus metu regis, et spe liberationis perjudicium Romani cardinalis passus est, et coram omni concilio se indignum episcopatu proclamans, anulum et virgam pastorem cardinali reddidit. Cardinalis autem alium, videlicet Petrum nomine, Cardinensem (34) abbatem, in pontificalem D Ecclesiæ B. Jacobi cathedram introuizandi licentiam concessit. Post hæc idem episcopus, quanquam præjudicio gravatus, captioni tamen regis iterum mancipatus est. Eapropter his demum Romæ ventilatis, prædictus Ricardus sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalis atque legatus confusionis atque ignominie jaculo confossus est. Nimirum papa Urbanus atque S. Romana Ecclesia admodum objurgavit atque confudit, utpote qui prædictum Compostellanensem episcopum captioni mancipatum præjudicio gravaverat, et injuste deposuerat; proinde ipse quoque

legatione qua talia præsumperat privatus est. Rex autem Adefonsus communi consilio sapientum virorum Hesperiae, quemdam abbatem Cardinensis monasterii nomine Petrum, huic apostolicæ prætulit Ecclesiæ, qui post commissi gregis regimen biennio in episcopatu permanens, quia sine consensu matris nostræ S. Romanæ Ecclesiæ ad tanti honoris arcem provectus fuit, in quodam concilio Legione a domino cardinali Regnerio celebrato, qui postea in urbe Roma factus papa, sortitus est nomen Paschalis, juste et canonice depositus est.

*Eo absentante sequitur villicatio.*

Ibi namque quidam parochianorum Ecclesiæ B. Jacobi, nomine Petrus Vimara, laicus, et regius villicus, totum honorem quem episcopus obtinuerat sanctissimi regis domini Adefonsi manu suscipiens, ad propria rediit: ubi tantum crudelitatis pauperes ac divites deprædando instanter exercuit, quod universa hostili more dissipando destruxit, et quia ipse omnia sine intermissione conflaturum ac rapturum sese præsumperat, quorundam benevolentiam iniquissime captando terram illam quæ Montanos nostro vocabulo vocitatur, et quoddam castellum S. Jurgii sive quamdam partem illius parochiæ quæ Cordarium dicitur, huic patrono nostro B. Jacobo funditus auferri consentiendo permisit. Eo quoque deposito, et venerabilissimo comite domino Raimundo augustissimam filiam catholici domini regis A. in conjugium suscipiente, Arias Didaci majorius hujus terræ effectus est. Iste quippe crudelis ardentissima cupiditate existens quæcunque extorquere et rapere potuit, sitibunda mente vehementius rapuit et destruxit: unde, tam potens quam impotens, tantæ afflictionis intolerabili pondere oppressi, usque ad illius obitum in afflictione acerrima permanserunt. Canonici itaque hujus Ecclesiæ, qui dispensatores ecclesiasticæ dignitatis esse deberent, ad tantum inopiæ tum temporis devenerunt, quod paupertatis vinculis obligati, cibis corporeæ sustentationis in ipsa etiam canonica modis omnibus indiguerunt. Quod autem valde indignum est, ac flebiliter condolendum, vilissimis etiam et variis vestimentis induti, quasi totius doctrinæ ecclesiasticæ consuetudinis expertes, in choro laudes Deo inordinate cantabant.

*Verba auctoris*

Præceptis domini Didaci secundi Compostellanæ sedis episcopi, libenti et devoto animo obtemperans, ipsius prædecessorum gesta, quam verissime potui hucusque paginæ commendavi. Nunc vero ipsius reverendi episcopi successus quos in hoc honore habuit, et adversa, quæ in eodem viriliter pertulit, atque ea quæ ipse ad Dei honorem et suæ Ecclesiæ utilitatem Domino cooperante discrete et sapienter peregit, describere, et ad posterorum memoriam revocare divina præveniente gratia aggrediar. Adjufuit indictum.

(34) Hodie Cardena,

(31) Vide infra lib. II, cap. 55.

(32) Vide lib. II, cap. 2 et 55

(33) Vulgatum Fusellense concilium anno 1088

*torium nostrum in nomine Domini. Qui fecit cælum et terram. Amen.*

## CAPUT IV.

*De prælatione Didaci Gelmiride.*

Comes itaque domnus Raimundus, vir idoneus atque discretus, condolens Compostellanæ Ecclesiæ, non juxta canonum instituta, ut supra exposuimus, ordinatæ, non inconsultis quatuor episcopis, videlicet Petro Lucensi, Gunsalvo Minduniensi, Auderico Tudensi, Petro Auriensi, quosdam seniorum et populum hujus Ecclesiæ ex affectu internæ pietatis sic alloquitur dicens: « Ite, et vobismetipsis consulentes quemcunque a me reposcere volueritis, protectorem et defensorem Domino miserante impræsentiarum habere poteritis. » Hæc igitur audientes seorsum sumpto consilio in conspectu domini Raimundi, totius principes Gallæciæ pariter advenerunt; et coram eo assistentes summis precibus ab eo quemdam clericum, nomine Didacum Gelmiridem, honestum et magnæ discretionis virum, uno ore petierunt. Cujus patrem (35) Iriam et ei vicinam provinciam, videlicet inter duos fluvios Uliam et Tamarem, mira arte discretionis, et summo rigore moderaminis et multis annis gubernasse recolebant. Quorum petitioni venerabilis comes viscere tenus condescendens domnum Didacum, Ecclesiæ S. Jacobi canonicum, quem per manum et licentiam omnium canonicorum, pro cancellario et secretario (36) suo secum in curia honorifice tenebat, omni terræ et honori reverendissimi apostoli Jacobi præposuit: qui luce inexpugnabilis intentionis suffultus, nobiliorum virorum prudenti consilio adjutus cœpit destructa restaurare, et restaurata conservare, et conservata quasi ad statum rectitudinis multo labore perducere.

## CAPUT V.

*De Dalmachio Cluniacensi monacho, in episcopum Compostellanæ promotus.*

Præterea delapso unius anni spatio venerandus rex Ildefonsus, et ejus gener dominus Raimundus, et uxor sua, nobilissima domina Urraca (37) consilio et cleri et populi B. Jacobi, auctoritate S. Romanæ Ecclesiæ quemdam monachum cluniacensis religionis, nomine Dalmatium, pudicum et religiosum virum, et abbatis benedictione et licentia, Compostellanæ Ecclesiæ, Domino auxiliante, fecerunt episcopum. Hic sedem quasi incultam reperiens vineam, sicut formam sanctæ doctrinæ noverat, utilitati sanctæ Ecclesiæ ardentissimo amore instuduit. Nam cum dominus Urbanus, S. Romanæ Ecclesiæ providentissimus episcopus, apud Clarum Montem concilium celebraret, religiosus idem Dalmatius cum quibusdam comprovincialium episcoporum, qui germana juncti charitate ejus sanctitati inhæserant, in eodem concilio domino papæ se præsentavit: ubi ab omnibus valde honoratus hoc privilegium, in se-

(35) Pater ejus *Gelmirus* vocabatur. Vide lib. II, cap. 2.

(36) *Secretarii* vocabulum pro officio et dignitate

quenti serie conscriptum, quod nemo prædecessorum suorum impetrare potuerat, cum istis subsequentibus litteris, de confraternitate hujus Ecclesiæ scriptis, apud gratiam domini papæ summis precibus impetravit.

*Libertas Compostellanæ Ecclesiæ.*

Urbanus episcopus, » etc.

« Veterum synodaliū, » etc. Vide in Urbano II ad an. 1099, *Patrologiæ* tom. CLI, col. 440, sub. num. 000

## CAPUT VI.

*Dissolutio Dalmacii episcopi, et prælatio secunda Didaci Gelmiride.*

Inde tanto dono rediens decoratus, Compostellanam Ecclesiam libertatis robore decoravit. Sed quia non durat quem mors prosternere curat, octo dies durat quod nos dolor ejus adurat. Clerici ergo qui se de tot periculis ac tribulationibus ad portum quietis pervenisse putabant, quasi navis in medio maris, ingruente tempestate de littore solet excuti, sic inter procellas hujusmodi huc illucque se quati conspiciunt. Sed omnipotentis Dei clementia quæ secundum suæ providentiæ dispositionem dissoluta nave naufragantibus manum perfectæ consolationis porrigit gubernatorem nostrum catholicum regem, domnum Ildefonsum, generumque ejus piissimum comitem, dominum Raimundum, cum uxore sua domna Urraca divinitus animavit, ut eos de hujusmodi assiduis incursibus ad portum tranquillitatis misericorditer retraheret: quod sic factum fuisse recto ordine describitur. Clerus, et populus Ecclesiæ B. Jacobi omnium beneficiorum, quæ dominus Didacus Gelmirides eis primitus fecerat non immemores existentes, tam importuna petitione januam misericordiæ prædictorum principum suppliciter pulsare studuerunt, quod apud eorum gratiam eundem dominum Didacum pro gubernatore et domino impetrarunt.

## CAPUT VII.

*Semotio Didaci primi ab episcopatu.*

Domnus itaque Didacus Pelaiz prædictus episcopus a captione regis jam liberatus, audiens sanctissimum Dalmacium episcopum naturæ debita persolvisse, et hunc alium totum honorem non pontificali dignitate, sed vicaria potestate pro tempore obtinere, Romam percita festinatione petiit; ibique pontificalem dignitatem se injuste amisisse, et vim passum fuisse, importunis clamoribus conquestus est. Unde sic factum est, quod post mortem domini Dalmaci Ecclesia ista, inter diversas angustias posita, hoc negotium *quatuor annorum spatio* permansit indefinitum. Per illos autem *quatuor annos continuos* dominus Didacus Gelmirides vicarius totum hujus Ecclesiæ honorem communi bonorum consilio et assensu gubernavit. Divina tandem pietate inspirante, et ad communem utilitatem provi-

ejus qui a secretis in aula jam tunc in usu erat.

(37) Fere semper nomen hoc (et aliorum) sola prima littera denotatur.

dentia persuadente, excellentissimus idem rex Adefonsus, volens diffinire præfati negotii causas tam diutina protelatione agitata, misit Romam nuntios suos cum clericis hujus Ecclesiæ, suas rationes contra eundem Didacum Pelaiz, calumnias adhuc in eum injuste devolventem, propalatu- ros, et pertractatu- ros: qui, Romam pia intentione pervenientes, bonæ memoriæ papam Urbanum ad quem mittebantur defunctum, et Paschalem ei in honorem jam subrogatum (*an. 1099, die 15 Aug.*) invenerunt. Hic Paschalis ante papatus adeptionem Ranerius dictus in Hispania fuerat jam legatus, et totam hanc dissensionem, et beati Jacobi Ecclesiæ calamitatem certissime noverat. Reverendissimus igitur S. Romanæ Ecclesiæ episcopus Paschalis, eorum rationes et objectiones patula cordis aure perspicacius audiens, ac tantæ inquietudinis summam subtili consideratione discernens, Didacum Pelagidem tantæ dignitatis prælatione indignum esse dictante justitia, censuit. Unde hæc Ecclesia quæ spatio quindecim annorum in supradictis miseriis quasi languida permanserat, Domino miserante liberata idem papa venerabili regi nostro, clero et populo beati Jacobi subsequentes remisit litteras.

*Ad regem, de liberatione Compostellanæ Ecclesiæ.*

« Paschalis episcopus, » etc.

« Petitionem tuam, » etc. *Vide in Paschali ad an. 1118, Patrologiæ t. CLXIII, sub num. 4.*

*Ad Clerum et populum Compostellanæ Ecclesiæ de eodem.*

« Paschalis episcopus, » etc.

« Quantis jam diu, » etc. *Vide ubi supra, sub num. 5.*

### CAPUT VIII.

#### *Dilatio electionis.*

Cum nobis equidem his præcipientibus litteris electionem diu desideratam facere liceret, propter absentiam præpositi nostri domni Didaci Gelmirez, qui orationis gratia limina B. Petri adiverat, ubi ad ordinem subdiaconatus promotus est, usque ad adventum ejus electionem fieri modis omnibus distulimus et quia vitam et mores ipsius cognoveramus, visis domini papæ istis subsequentibus litteris, eum nolentem, atque renitentem cum nobilioribus totius Gallæciæ, et assensu regis Adefonsi, et comitis Raimundi qui nobiscum laudantes aderant, in episcopum elegimus.

*Ordinatio prædicti D. Romæ in subdiaconum.*

« Paschalis episcopus, » etc.

« Didacum Ecclesiæ vestræ, » etc. *Vide ubi supra, sub num. 11.*

### CAPUT IX.

#### *Electio ejus et consecratio.*

Et in venturis Kal. Julii annuente Domino prædictus Didacus in episcopum electus est (38) sub æra I. C. XXXVIII (*an. 1100*), et ad venturum Pascha episcopus consecratus est XI K. Maii. Unde magna læti-

tia in Ecclesia nostra orta est. Post electionem vero cum multis hujus Ecclesiæ personis Toletum, ubi dominus rex Adefonsus erat, petens, a Toletano archiepiscopo cum summa processione ibidem susceptus est. Inde regali gratia valde honoratus rediens, cum ejusdem regis vicario quamdam partem honorum quam Ecclesia B. Jacobi prædecessorum suorum temporibus injuste amiserat, Domino auxiliante, recuperavit (*an. 1101*); et quia eundem electum Romæ consecrandum juxta privilegium prædecessoris sui domini Dalmatii cognoveramus, ne suorum hostium dolosis insidiis in eundo vel in redeundo forte caperetur, interrumpentibus suspiriis valde doluimus. Didacus quippe Pelaiz exepiscopus, et ejus propinqui, cum domino Petro Aragonensium rege, per cujus regnum ipsi electo transeundum erat, morabantur, et ideo gloriosus rex Adefonsus, et B. Jacobi Ecclesia nequaquam eum Romam ire consecrandum permittebant, captionis periculum a supra dictis hostibus illi metuentes. Quamobrem ab eodem domino nostro rege Adefonso deprecatorias litteras exostulantes, duos ex canonicis nostris cum eis ad dominum papam, ut eum apud nos consecrari permetteret, misimus: qui has litteras suscipientes domino Hugone aggravato ægrimonia, alius scilicet Vincentius viam universæ carnis subiit.

*De eodem.*

« Paschalis episcopus, » etc.

« Destructioni Ecclesiæ Compostellanæ, » etc.

C *Vide ubi supra, sub num. 25.*

*Item de eodem.*

« Paschalis episcopus » etc.

« Nosse fraternitatem tuam, » etc. *Vide ubi supra sub num. 41*

*Item de eodem.*

« Paschalis episcopus, » etc.

« Sicut de tua, » etc. *Vide ubi supra sub num. 26.*

### CAPUT X.

*Item de eodem.*

Et quia legatorum alio jam defuncto, alio vero ummo languoris pondere oppresso, has præcedentes litteras, quarum auctoritate noster consecrandus erat electus, nullatenus habere potuimus, ego ipse Munio Adefonsiades, et alter Munio Gelmirides, frater ejusdem pontificis, a canonicis hujus Ecclesiæ cum repetitis a sanctissimo imperatore nostro litteris missi Romam, sollicite ivimus, et divina interveniente clementia has litteras ampliori collectione descriptas summo labore detulimus.

*Item de eodem.*

« Paschalis episcopus, » etc.

« Destitutioni Ecclesiæ vestræ, » etc. *Vide ubi supra, sub num. 42.*

*Item de eodem.*

« Paschalis episcopus, » etc.

(38) Vide infra lib. II, cap. 2. De episcopis qui ejus interfuerunt electioni.



« In autumno præterito, » etc. Vide ubi supra, A Translatio S. Fructuosi, Silvestri, Cucufati, Susanna virginis et martyris in Compostellam.

## CAPUT XI.

*De confirmatione libertatis.*

Post consecrationem suam idem episcopus, juxta Ezechielem prophetam, quod a grege sibi commisso rejectum fuisse cognovit, reduxit; et quod fractum invenit, sicut melius potuit alligavit, et ut Ecclesia ad arcem dignissimæ libertatis proveheretur, providenti diligentia laboravit. In primo etenim anno sui pontificatus, me nondum thesaurarium cum quodam Gaufrido archidiacono Romam sollicitus delegavit, ut privilegium quod prædecessor ejus Dalmatius a domino Urbano, sanctæ memoriæ Romano episcopo, de libertate Ecclesiæ impetraverat, sanctissimus dominus papa Paschalis, qui ei successerat, auctori-  
tatis robore confirmaret, et confirmando aliqua Ecclesiæ nostræ utilia subministraret. Ubi tranquillitatis tempore cum essemus cardinalium opitulationibus adjuti, et privilegium libertatis tantæ, similitudine rescribi fecimus, et cum eo robustius confirmato has subsequentes litteras asportavimus.

## CAPUT XII.

*Confirmatio Compostellanæ diocesis, et libertatis, et votorum.*

« Paschalis episcopus, » etc.

« Justitiæ ac rationis ordo, » etc. Vide ubi supra ubi num. 56.

## CAPUT XIII.

*De cardinalibus.*

« Paschalis episcopus, » etc.

« Ecclesiam quam regendam, » etc. Vide in Paschali.

## CAPUT XIV.

*Ad adipiscendam libertatem parochiarum Compostellanæ sedis.*

Verum amore B. Jacobi succensus, et hujus præcedentis impetrationis odore excitatus, duos ex canonicis nostris, videlicet Hugonem et Didacum, pro honore et reverentiâ suæ Ecclesiæ Romam misit, et has subscriptas litteras ab eisdem redeuntibus suscipiens successoribus suis reliquit

*Libertas Compostellanæ Ecclesiæ.*

« Paschalis episcopus, » etc.

« Sicut injusta, » etc. Vide ubi supra, sub num. 93. D

## CAPUT XV.

*Quando adiit Portugaliam.*

Ut ergo, quantum ad humanam capacitatem nullatenus discreparet, a sententia qua dicitur: Quæcunque potest manus tua facere, instanter operare, in quibuscunque potuit vigilantius laboravit, ne præsentis vitæ subrepente studio, sub terrenæ cogitationis aggere ipsius animus sepeliretur. Cum itaque divina inflammatus gratia Portugalenses intraret partes, quodcumque in his subsequentibus legitur Domino auxiliante peregit.

(39) Bullam anno 1103 signatam supra posuit, quoniam alteram anno 1102 obtentam subsecuta, ut ex ejus patet verbis cap. præc. Hujus præcedentis

Anno igitur Incarnationis Dominicæ 1102 (39), venerabilis Pater Didacus secundus Ecclesiæ B. Jacobi Compostellanæ sedis divina præstante gratia episcopus, secundo episcopatus sui anno Ecclesiæ, cellas, et hæreditates quæ in Portugalensi pago Compostellanæ Ecclesiæ juris esse cognoscuntur, ut justum est, visitare decrevit; ad hoc namque pertinet pastorem, ut tam exterioribus suæ Ecclesiæ bonis, quam interioribus provideat, et si quid detrimenti, vel aliquid inordinatum in eis invenerit, providentia sua restauret, et disponat. Assumpsit itaque de majoribus suæ Ecclesiæ personis, et ad Portuga-  
lensem uti disposuerat iter suum direxit. Cumque  
B appropinquarent civitati, quæ Bracara dicitur, nuntium suum ejusdem civitatis archiepiscopo præmisit qui adventum suum ei nuntiaret. Ipse vero archiepiscopus, nomine Giraldu, vir prudens atque religiosus, audito quod episcopus S. Jacobi ad suam veniret civitatem, magno repletus est gaudio, et congregans omnes clericos suos, cum civibus et cæ-  
C teris ecclesiæ suæ ornamentis obviam procedens, episcopum Compostellanum cum magna veneratione in processionem suscepit, et clero cantante ipse cum manu dextera tenendo in ecclesiam suam introduxit, et ut in ea eadem die missam celebrare dignaretur summis precibus apud ipsum impetravit. Post missæ vero celebrationem ad mensam re-  
fectionis, post refectionem quoque ad suam cameram propriam archiepiscopus episcopum honorifice comitando perduxit, eisque suum proprium hospitium præbens, in aliam mansionem ibit mansurus. Illa itaque die episcopus Sancti Jacobi apud archiepiscopum Bracarensem commoratus est. Sequenti vero die salutaris ejusdem Ecclesiæ fratribus, atque benedictione firmatis, præfatus episcopus ad ecclesiam Sancti Victoris, cujus juris medietas Bracharæ civitatis esse perhibetur, archiepiscopo comitante pervenit, et in sua regia palatia ut dominus susceptus est. Interea tamen ecclesias suas circumvendo, visitando, et in eis missarum solemnia celebrando, multorum corpora sanctorum, quæ per eas semisepulta debito carebant honore intuens, pio gemebat affectu, et pietatis studio pio versabat pectore, quod postea divina opitulatione implevit; ferventi namque studio excogitabat qualiter pretiosas de inconvenientibus locis margaritas extrahere posset, et ad Compostellanam urbem asportaret. Convocatis itaque suis familiaribus clericis, et consilio probatis, quid inde, vel quomodo facere vellet aperuit, dicens: Fratres charissimi, scitis quia ad has partes ideo venimus, ut si quid in ecclesiis istis, seu hæreditatibus destructam, seu inordinatum esset præsentia nostra restauraret, et ordinaret, et male posita in meliorem statum mutaret. Nunc autem vestram  
impetrationis (anno 1102) odore excitatus, etc. Nunc de rebus ab episcopo gestis eodemmet anno 1102 iterum illi sermo.

non latet diligentiam quæ in eis inconvenientia reperiantur; plurima etenim sanctorum corpora, nullo cultu venerata, sed nuda et publico visui patentia passim per eas jacere inspicitis, quæ debita veneratione carere non ignoratis. Si ergo vestra nobis consuluerit prudentia, hoc emendare curabimus, et quædam pretiosorum corpora sanctorum, quibus nullus hic exhibetur cultus, ad Compostellanam sedem transferre curabimus. Occulte tamen hoc fieri oportebit, ne forte gens hujus terræ indisciplinata, tantoque thesauro exspoliata, in nos subitam seditionem commoveat, sicque quod tentare audeamus frustra nos tentasse doleamus. Hoc autem consilium cum ejus clerici approbassent, utpote consilium divina inspiratione ortum, esse postponendum assererent, venerabilis episcopus maxima mentis jucunditate repletus respondit, et ait: « Dominus Jesus Christus, de cujus misericordia confidimus, ipse sua pietate quod desideramus adimpleat, et propositi nostri devotionem ad bonum finem perducere dignetur. » Deinde ecclesiam Sancti Victoris ingrediens, ibique missam celebrans, ad dexteram partem majoris altaris fodi præcepit. Ibi arca marmorea, mire ac subtiliter fabricata, mox sub terra reperta est. Quam cum præsentis domno episcopo aperuissent, duas capsulas argenteas intus invenerunt. Eas itaque prædictus episcopus cum magno timore accipiens, glorificato nomine Domini cum psalmis et orationibus reseravit: in una quarum Domini nostri Salvatoris reliquias, in alia vero plurimorum sanctorum esse demonstravit. Clausas igitur et firmiter sigillatas suis fidelibus clericis custodiendas tradidit. Alia autem die ad ecclesiam Beatæ Susannæ virginis et martyris, quæ non longe ab ecclesia Sancti Victoris remota est, perrexit, et in ea summa cum devotione missam celebravit. Celebrata autem missa, ut sacris vestibus erat ornatus, ad mausolea sanctorum Cucufati et Silvestri martyrum, in eadem ecclesia requiescentium, trepidante animo accessit, et eorum gloriosa corpora, munda sindone involuta, de inconvenientibus sarcophagis latenter assumpsit, et cum magna reverentia per idoneos ministros atque fideles, cæteris ignorantibus ad cameram suam deferri fecit, et fideliter custodiri. Ad sepulcrum quoque sanctæ Susannæ virginis cum pervenisset, ejus venerabile corpus cum fletu et lacrymis suspirando accepit, et occulte cum aliis custodiendum tradidit.

Præterea vir Dei cognoscens divina pietate ei esse concessum quod sanctorum corpora per eum honorificanda essent, apposuit ut B. Fructuosi confessoris atque pontificis gloriosam corporis glebam simili modo transferret, atque convenientius collocaret. Post duos vero dies venerunt ad ecclesiam B. Fructuosi, ibique missam solemniter celebravit. Finita vero missa ad ejus sepulcrum sacris indutus vestibus accessit. Sed, quoniam sanctus Fructuosus regionis illius defensor et patronus erat, cum majore timore et silentio de ecclesia sua, quam

A ipse adhuc vivens in carne fecerat, cum pio latrocinio sustulit, et sublatum fidelibus suis custodibus servandum commisit, et, quamvis hoc factum omnes lateret præter hujus concilii conscios, consequenti tamen nocte haudquaquam episcopus secure dormire potuit; timebat enim perdere quod secum gaudebat habere. At, ubi mane factum quod egerat non esse propalatum agnovit, cum gaudio et lætitia suum occultum thesaurum comportans ad quamdam Sancti Jacobi villam, quæ Corneliana nuncupatur, tanquam iniens fugam accelerando regressus est. In Corneliana igitur rumor populi aures pontificales percussit, referens ab episcopo Sancti Jacobi indignum fieri facinus, qui sanctos de Portugalensi terra sublato, patriæ scilicet, defensores atque patronos, ad suam conabatur transferre civitatem. Quo audito vir summæ prudentiæ et pietatis eximie veritus ne qua occasione seu violentia pretiosam sarcinam amitteret, cuidam fideli archidiacono suo sanctorum corpora commisit, et quomodo ea per occultos tramites ad Tudensem deferret civitatem, sapientibus verbis eum instruxit. Pontifice ergo apud Cornelianam remanente, archidiaconus secundum ejus præceptionem iter faciens usque ad flumen Minei, quod secus Tudam defluit, prospere pervenit. Flumen equidem ante tam asperrimis per tres dies inhorrerat procellis, quod nullis navibus transiri posset. At, postquam sanctorum corpora supra ripam fluminis imposita fuerunt, eorum reverentiam fluvius sensisse visus est; nam gravis auræ asperitate submota, aerisque intemperie evanescente, transferendis sanctis tantam transfretandi facultatem flumen exhibuisse perhibetur, quantam ipsius planities, aquæ subministrare potuit; quæ sedatis fluctibus tam magna sequebatur tranquillitate, ut nec modica fluctuationis unda quateretur. Translatos itaque per fluvii tranquillitatem sanctos in conobio Sancti Bartholomæi, quod in suburbio Tudæ civitatis situm est, posuerunt. Archidiaconus igitur fideli custodiæ administratione quemdam diaconum Sancti Jacobi apostoli canonicum cum eis relinquens, ad episcopum in Cornelianam reversus est, eique quidquid in itinere accidisset, et ubi sanctos Dei dimisisset referendo patefecit. Deinde diaconus quem custodem deputatum esse prædiximus, ex præcepto pontificis supradictos sanctos ad ecclesiam Sancti Petri de Cella, quam B. Fructuosus fabricaverat, religiose detulit. Ibi vero per decem dies episcopum præstolando, debitam venerationem eis exhibuit.

Audiens autem episcopus quia jam Minei fluvium sancti transissent, et in tuto loco positi essent (fluvius enim iste Portugalensem terram determinat a Gallæcia) præparatis omnibus quæ præparanda erant, ad monasterium ubi sancti erant positi festinando pervenit; et assumptis inde sanctis, jam manifeste per villas Sancti Jacobi cum magna veneratione et lætitia ad Compostellanam civitatem redire cœpit. Cum autem pervenisset ad Villam, quæ Gosgildum appellatur, nuntios suos clerico et populo

Compostellano præmisit, ut eis sanctorum adventum nuntiarent, et qualiter deberent suscipi jussione episcopi admonerent. Clerus igitur Compostellanus et populus, audientes quia divina miseratione permissum esset, quod sanctorum corpora Bracara in Compostellanam transferrentur civitatem, valde gavisus sunt; intelligebant siquidem quod tam eorum meritis et intercessionibus quam piissimo B. Jacobi apostoli patrocinio, cujus sanctissimi corporis præsentia Compostellana civitas illustratur, ab omni peste, seu languorum debilitate, liberandi essent. Exeuntibus ergo obviam nudis pedibus clerici subsequenti populo totius civitatis usque ad locum qui Humiliatorium dicitur, religiose processerunt. Quo cum pervenisset episcopus, et se et qui secum venerant, discalceari præcepisset, clerici secundum ejus dispositionem sacris vestibus ornati, nudis pedibus existentes, post eos venientibus turbis gloria sanctorum corpora susceperunt, et episcopo præeunte et clero in civitatem suam cum hymnis et canticis, et pia devotione detulerunt, et in ecclesia Sancti Jacobi apostoli Compostellanæ sedis collocata fuerunt.

Corpus enim S. Fructuosi confessoris atque pontificis ad altare S. Salvatoris in majori ejusdem ecclesiæ crypta positum est. Verumtamen expletis quatuor annis iterum præfato pontifici suisque clericis melius visum est, ut B. Fructuoso, quem de propria mansione susceperant, proprium facerent habitaculum. In ejus itaque honore fabricatum et dedicatum est altare, et ab eodem episcopo consecratum in sinistro membro ejusdem ecclesiæ, in crypta quæ est inter portam quæ mittit in clausuram, et altare S. Jacobi. Ibi ergo positum est corpus B. Fructuosi, et conditum, et tanquam in propria sede requiescit usque in sempiternum diem miraculis gloriosum. Sanctum vero Cucufatum martyrem altare S. Joannis apostoli et evangelistæ suscepit; et S. Silvestri martyris corpus ad altare beatorum apostolorum Petri et Pauli in ejusdem ecclesiæ corpore conditum est. Beata vero Susanna virgo et martyr in ecclesia quæ in honore S. Sepulcri et omnium Sanctorum fundata cognoscitur in loco quem antea Uterium puldrorum (40) appellare solebant, honorifice collocata requiescit. Hugo ejusdem Compostellanæ sedis canonicus et archidiaconus, qui prædicti secreti conscius fuit, qui etiam in tanti tamque pretiosi thesauri inventionem et inventi administrationem fidelissimus consultor et diligens cooperatore corpore præsens et animo devotus exstitit, præfati eventus prosperitatem, ne oblivionis caligine sopiretur, diligenter scripsi, et posteris memoriam fideliter tradidi. Translata igitur sanctorum corpora, ut supradictum est, collocata fuere xiv Kal. Jan., re-

(40) Henschenius edidit *ante altare Sepulcrorum*. *Auterium* vero *puldrorum* melius retinendum, quod Hispanice dicas *Otero de Potros*: ibi enim nundinae fiunt puldrorum equinorum. Vide dicta tom. præced. sub hoc anno. Infra cap. 116, *puldrorum*, non *puldoro-*

gnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

#### CAPUT XVI.

*Quando Romam adiit pro pallio.*

Præterea non post multum temporis idem venerabilis episcopus, circa ministerium et dignitatem sanctæ Ecclesiæ infinitam sollicitudinem gerens, cum nobilissimis hujus Ecclesiæ personis præsentiam catholici imperatoris nostri domni regis Adefonsi humillima deiectione visitavit; et quidquid utilitatis suæ Ecclesiæ competentis in armariolo sui pectoris præfixum se tenuisse recoluit, in ejus discretis auribus exposuit. Qui de diversis negotiis colloquentes tacita assertione disposuerunt, ut ipse divinæ pietatis confidentia roboratus cum quibusdam canonicorum suorum gratia impetrandæ alicujus dignitatis Romam peteret; et ne ab inimicis regis illata sibi aliqua pateretur adversa, clanculum divertendo incederet. Tantæ itaque prudentiæ in hujusmodi peragentis negotiis præfatus episcopus fuit, quod nec ab illis omnibus quæ cum rege nostro sanctissimo ibi disposuit declinavit, nec suæ dignitatis excellentiam nisi interveniente sanctæ humilitatis virtute aliquo modo inclinari permisit; prius etenim quam de Campaniæ (41) partibus egrederetur, Burgensis ecclesiæ G. (42) episcopus cum summa processione eum honestius suscepit, et in quibuscunque potuit per parochias sui pontificatus pro velle ei magnopere obsequi non cessavit. Postquam autem multis et idoneis personis tam clericorum quam militum circumdatus transpirenavit, et in partes Vasconiæ ad honores salvitatum nostræ Ecclesiæ pervenit, tanto affectu a majoribus terrarum, et a cæteris, honoratus exstitit, quod licet imperitiæ meæ descriptio tanta hebetudine, ut cernitis, nequaquam pigresceret, nullatenus insinuare valeret.

#### *De honorificentis et processionibus.*

Cumque hæc per partes illas fama volans circumquaque vulgaret, Auxensis Ecclesiæ nobilissimus archiepiscopus ei obviam occurrens in festivitate Nativitatis B. Mariæ, quæ præ cæteris apud indigenas partium illarum specialiori devotione annuatim celebratur, eum cum summa processione honorabiliter suscepit. Ibi etiam eadem die, licet ex itinere defessus multis tamen precibus archiepiscopi et omnium canonicorum compulsus, majorem missam celebravit, et prout ei gratia S. Spiritus vires infudit, multitudinem gentium, quæ ex diversis locis ad festivitatem confluerat, pabulo sanctæ prædicationis cibavit. Ea propter archiepiscopo et fere omnibus probis viris qui affuerant indissolubili vinculo dilectionis conjunctus, post tertiam diem cum ampliori veneratione a civitate egressus est

*rum scriptum.*

(41) *Campaniam* dicit tractum quam veteres incolabant *Vaccæi*, quique patrio huc usque sermone *tierra de Campos* nuncupatur.

(42) Burgensis tunc episcopus *Garcia* vocabatur.

*Item de eodem.*

Iude per salutates et honores B. Jacobi aliquantisper remorando, summo cum honore Tolosam intravit. Cumque ibidem divina administratione quosdam inimicorum suorum memorati imperatoris domini A. sibi insidias apposuisse cognosceret, meipsum Munionem, et archidiaconum hujus Ecclesie, nomine Gaufridum, Romam præmisit, et ipse cum cæteris clericis, videlicet archidiacono Oduario, Hugone cardinali Capellano, Petro Anajade, Petro Pelagiade, et aliis quam pluribus et militibus suis per devia incedens ad monasterium S. Petri de Mosiaco quasi ad tranquillitatis portum, Domino auxiliante, pervenit; ubi, cum officio sacre processionis digne et laudabiliter susceptus cum quibusdam præcessoribus ejusdem monasterii Caturinensem urbem adire est aggressus. Cujus equidem episcopus ex ejus jam sibi notificato adventu sollicitus, quæcunque viro tantæ capacitatis paranda erant, sagaci industria parare festinavit, et hunc venientem congrua veneratione gaudens suscepit.

*Item de eodem*

Hinc nempe cum egrederetur ad monasterium S. Petri Usurgensis veniens apud religiosos monachos et abbatem, qui ibi erant, non minus honorificentius susceptus est. Sic itaque, ut supra exposuimus, ab omnibus ubique honoratus Clemonum, ubi corpus S. Martialis revera esse cognoscitur, fideliter venit, et tanta ibi reverentia honoratus existit, quod si in humano corde plene concipitur, ab ore tamen minus plene profertur; si vero, juxta rei eventum, singula sequentium obsequiorum, quæ apud S. Leonardum et sanctam Valeriam, ac Saluum Compostellano episcopo postmodum ministrata fuerunt, subtili consideratione pensemus, ea quæ superius memoravimus minora procul dubio fuisse conspicimus.

*Item de eodem.*

Cum autem ad Cluniacum videlicet ad caput totius monasticæ religionis, præfatus episcopus, tot et tantis sacris venerationibus insignitus accederet, apud beatitudinem illius sanctissimæ congregationis quam ibi divinitus profecto esse credimus, variis ordinibus processionum intervenientibus, familiaris ac specialius est susceptus. Sicut enim qualitate sanctæ religionis ac quantitate, claritateve dignitatis, Cluniacum ab omnibus monasteriis fere distare cognoscimus, ita charitatem ipsius omnibus intervenientibus largifluam ac paratissimam constare sentimus. Quamobrem idem venerabilis episcopus sanctissimo abbati et ejus sanctæ congregationi quasi quodam privilegio amoris adeo innexus existebat, quod a domino abbate consilium petens, ob quam causam tantum iter arripisset, ejus auribus instillavit. Cujus animo tanti negotii auditione vulsato, cœpit ipse intra

A sinum suæ mentis, quasi mira quæ audierat repelita cogitatione revolvere, et revolvendo, hæc sequentia quæ Compostellanum latebant episcopi, ei aperire. Cum dominus Urbanus, in Christo charissime, qui prius Cluniacensis monachus, ac postea S. Romanæ Ecclesie existit apostolicus, apud Clarum montem concilium celebraret, filius noster dominus Dalmachius, ut tua charitas novit, B. Jacobi Ecclesie religiosus episcopus, ab urbe Compostellana veniens eidem concilio interfuit; ubi cum multis religiosis episcopis dominum papam pro dignitate pallii, ut jam expressius nominemus, summis precibus exoraret, quamvis uterque nostræ congregationis consocii fuissent, nihil tamen apud ejus gratiam impetrans, repulsam passus fuit.

B Aliud quoque obstaculum imminet quod dudum tuæ Ecclesie, frater reverendissime, valde obfuisse cognovi. Quodam namque tempore, cum quidam cardinalium Romanæ Ecclesie legationis gratia Gallæciam intraret, nuntios suos Compostellano præmisit episcopo, ut ei subjectæ obedientiæ debita ministraret, eumque cum officio sacre processionis veneranter susciperet. Quorum equidem suscipienda eloquia, surda aure audiens, atque moleste ferens, non religiosa urbanitate, sic eis fertur respondisse: «Ite, inquit, ad hujus Ecclesie cardinales, et tantum obedientiæ honorisque Romanæ Ecclesie cardinalibus exhibeant, quantum postea Romani cardinales versa vice Romæ exhibituri sunt (43). Unde Romana Ecclesia, quæ caput et forma omnium Ecclesiarum est, ut audivit, communi decreto constituit, ne suo assensu Compostellana ulterius sublimaretur Ecclesia. Hæc profecto superius dicta, fili charissime, tuæ petitioni repugnatura valde pertimesco. Hæc indesinenter pulsant animum meum; hæc etiam meritis et intercessionibus Petri principis apostolorum et B. Jacobi a tenaci memoria cardinalium Romanæ Ecclesie penitus removeri optarem. Tu autem umbraculo patrocini B. Jacobi suffultus matrem tuam sanctam Romanam Ecclesiam, sicut jam incœpisti visitare ne renuas, et ne forte dominus papa petitioni tuæ condescendere refugiat, non per te, sed per clericos tuos supradictam dignitatem impetrare pertenta. Cujus equidem verbis memoratus episcopus fidem commodans in festivitate S. Michaelis eorum precibus motus majorem missam in conventu eorum celebravit. Idem etiam reverendissimus Compostellanæ Ecclesie minister, pietate timoris eruditus sub forma sanctæ humilitatis inter negotia ecclesiastica degens, quidquid carnale in seipsum corrigendum persensit, spirituali mentis dominatione restrinxit, ac sincera rationis discretionem æternæ pacis requiem sollicitè requisivit, ad quam requirendam requiem apud gratiam domini abbatis divinitus promeruit, ut post ejus decessum, ibi in

(43) Alter codex exhibitum est, et paulo ante, prius a Rom. cardinalib. ex quibus melius videtur legendum, quantum eis prius a Romanis cardin. versa vice Romæ exhibitum est, scilicet præteritum

præsenti compensando, non præsens exhibendo pro futuro, quod sub obsequentis non cadit potestate. Ita etiam infra lib. II, c. 1.

recordatione sui ipsius anniversarium, et tricennarium in perpetuum fiat.

### CAPUT XVII

*Item de eodem.*

Deinde sanctæ congregationis benedictionibus munitus per cellas et possessiones Cluniacensium obedientiarum usque ad valles Maurianenses Domino auxiliante pervenit. Ibi etiam venerabilis comes Umbertus eum honorifice suscipiens, usque ad urbem Sensiam (44) summa cum veneratione perduxit; ubi præ timore Teutonici imperatoris, qui tunc temporis euntibus ad dominum papam insidias tenebat, militari habitu indutus variis laboribus Romam profectus est. Cum autem sacrum intraret palatium, quia nullus episcoporum hujus Ecclesiæ Romæ sponte fuerat, tanto affectu præcordialissimæ dilectionis dominus papa hunc suscepit, quod si subtilius consideremus, paucissimos ita suscepisse arbitramur, et ne singula numerando diutius fatigemur, ad ea quæ decem dierum spatio ibi assiduis precibus impetravimus, omni circuitione seposita veniamus. Idem igitur venerandus episcopus omnium quæ dominus Cluniacensis abbas ei insinuaverat, non immemor existens, interventu omnium cardinalium a domino papa per clericos suos dignitatem pallii petiit, et ut petitioni suæ condescenderet, non infructuose laboravit. Tandem superna cooperante gratia, pallium, quod valde desideravit, in ecclesia S. Laurentii ab altari, juxta Romanam consuetudinem, de Dei misericordia confidens religiose accepit, et per hoc subsequens privilegium S. Jacobi Ecclesiæ in perpetuum tradidit.

#### *Concessio pallii.*

« Paschalis episcopus, » etc.

« Jacobi apostoli corpus, etc. *Vide ubi supra sub num. 121.*

#### *Obedientia P. papæ promissa.*

Hujusmodi obedientiam idem supradictus episcopus P. papæ promisit: Ab hac hora in antea fidelis ero sancto Petro, sanctæque apostolicæ Romanæ ecclesiæ, et domino papæ P. ejusque successoribus canonice intransibus. Non ero in consilio, nec in facto, ut vitam perdam, aut membra, vel capiantur mala captione. Consilium quod mihi per se, aut per litteras, aut per nuntium credituri sunt ad eorum damnam me sciente nulli pandam. Papatum Romanum et regalia S. Petri adiutor ero ad retinendum, salvo meo ordine, contra omnes homines. Vocatus ad synodum veniam, nisi præpeditus necessitate. Legatum apostolicæ sedis, quem certo legatum ejus esse cognovero, honorifice tractabo. Apostolorum limina singulis trienniis aut per me, aut per meum nuntium visitabo, nisi eorum absolvar licentia. Sic Deus me adjuvet, et hæc sancta Evangelia!

(44) Al. *Seusiam*. Ego *Setiam* lego, urbem ditionis pontificiæ.

(45) Peractum opus illud an. v sui episcopatus (nempe 1105), ut versus in eadem sculpti tabula

### CAPUT XVIII.

*De restauratione altaris B. Jacobi et cæterorum.*

Inter cæteras quibus præfatus episcopus dignitates ecclesiam suam decorare non pigra sollicitudine festinavit, quæcumque in ejusdem ecclesiæ altari sua manus restauratoria gesserit, ne in posterum ignorantæ nebula offuscentur, ab oblivionis interitu defendere curavimus. Sed, ne singula profereudo per devia longius evagemur, intentionem nostram ad rectum tramitem dirigamus, quatenus ea quæ propriis oculis aspeximus, prout possibilitas nostra valuerit, succedenti memoriæ commendemus. Altare etenim S. Jacobi, quantumcumque parvitas exstiterit, ne minus vero dicere judicemur, ex ipsius arulæ quantitate verius colligi poterit. Crescente denique in fidei cognitione Christianæ professionis religione, aliam arulam, aliquantisper majoratam a cultoribus sanctæ fidei superimpositam, antiqua antiquorum Patrum memoria, tam fidelium verborum enuntiatione quam certa litterarum subministratione, nobis evidenter insinuavit. Cæterum præfatus episcopus, in augmentando suæ Ecclesiæ decore sollicitus vehementer, quoniam arula jam secundo augmentata, tantum apostolum minime decebat, apostolicum altare majorari debere pia consideratione consideravit. Quapropter habitaculum illud ab ejusdem apostoli columnis ad instar inferioris mausolei conditum, quo sacrosancti apostoli pignora sine ullo scrupulo claudi cognoscimus, religiosorum virorum prudente consilio roboratus, se destructurum canonicorum conventui sibi super hac re fortiter reluctanti prænuntiavit; multiplice etenim assertione asserebant opus manibus tantorum virorum, licet rude et deforme ædificatum destrui nullatenus debere, ne ipsi aut eorum Dominus, cœlestis fulminis mucrone percussi tantæ audaciæ citata pericula sustinerent. Ipse vero, velut strenuus miles, impenetrabili suæ bonæ considerationis clypeo munitus, quia eos exterioribus magis quam interioribus oculo suæ discretionis intendere prospexit, calcata eorum formidine, pede bonæ intentionis supradictum habitaculum solo tenuis destruxit, et altare quod modicæ quantitatis primitus exstiterat, jam tertio marmoreo desuper imposito lapide undique, prout decuit, augmentavit. Circa cujus egregiam et optimam quantitatem, argenteam tabulam, non interjecto temporis spatio, mirabiliter inceptit, et mirabilius consummavit. Pavimentum quoque cum gradibus, quibus ad altare conscenditur, plano opere et omni decore decorato reædificare curavit (45). Ciborium (46) etiam ad honorem apostolici altaris, quod congruenti artificii varietate, auro, argenteove fieri præcepit, humanæ investigationi suis monstravit intuitus. Altari etenim, sicut superius prælibavimus, taliter exstructo, quoniam humanis

(quæ hodie Frontale dicitur) testantur. *Vide tom. præc.*

(46) Aliis *Ciborium*, tegimen scil. et umbraculum altaris, columnis innixum.

visibus ex omni parte patebat, nullum arcanum, in quo privatae orationis a fidelibus voto solverentur, relinquebatur. Opportunum namque et sanctae meditationi necessarium eminebat, quatenus mentes intactae contemplationis splendore coruscantes, et maculas suae conscientiae fuso lacrymarum flumine in secreto loco mundarent, et per sanctae orationis juvamina, quasi caelestis alimoniae dapibus refecti, a pestifera mole vitiorum exonerati redirent. Quare coepit episcopus intra suae mentis hospitium cogitationi insistere, et ad faciendam in altari confessionem indefessa sollicitudine funditus anhelare. Quam equidem confessionem infra duas altaris columnas, quae ciborium sustinent, quantam vel qualem construxerit apparet, quando felicem aditum praebet intrantibus.

### CAPUT XIX.

*Consecratio altarium, et de oblationibus hospitali concessis, et de ecclesia S. Sepulcri.*

In eodem vero opere omnia altaria circumquaque, convenienti magisterio convenienter disposita, videlicet S. Mariae Magdalensae, S. Salvatoris, S. Petri, S. Andreae, S. Fructuosi, S. Joannis Baptistae, et in sinistro cornu altare S. Joannis apostoli et S. Crucis, postquam sacra chrismatis unctione perunxit deificae nobilitatis, insignius splendescere fecit ornamento; qui, quoniam in supernae patriae contemplatione indissolubliter animum fixerat, et quoniam mentis semper charitate fervebat, rogatus precibus Patri, Pampilonensis episcopi, condescendit, cui altare sanctae sedis ad consecrandum cum ingenti veneratione concessit. Facta autem omnium altarium consecratione dedicato in sublimi S. Michaelis altari, quia extra urbem tendere volumus, quaedam quae praetermissus, licet non in suo loco, hic tractari inserere debemus, de altari videlicet S. Mariae Magdalensae et S. Crucis, unde superius mentionem fecimus; medias omnium elemosynarum largitiones, a fidelibus superpositas, peregrinorum et debiliu[m] hospitalium domui concessit, quam sane ante episcopalis consecrationis adeptionem suo pretio acquisivit, et propriis facultatibus propensius dilatavit. His igitur superius denotatis, quoniam monasterium de Pinario sicut praelibatum est, a praedecessori sui bonae recordationis Sisnandi episcopi solertia constructum cognoverat, ecclesiam S. Martini ad usum monasticae religionis, jam fere destructam, cum Leovegildo ejusdem ecclesiae ministro diligenter majoravit, et majoratam diligentius consecravat. In suburbio autem ejusdem civitatis ecclesiam S. Sepulcri, venerabili S. Susannae corpore splendidius illustratam, quam de Bracarensi civitate sua transtulit industria construxit, et expleta Paschalis gaudii solemnitate in sequenti die ad eam annuatim processionem fieri firma stabilitate stabilivit, quatenus inibi a clero et ab omni Compostellano populo missarum solemniter celebratis, quisque ad sua alacriter remearet.

### CAPUT XX.

*De ecclesia in monte Gaudii fabricata et consecrata, de pontificalibus patatis, de ordine et numero canonicorum.*

Denique praedicti praesulis summa solertia, ejus propositum ab ipsis fere cunabulis semper exstiterat, et destructa construere, ne iterum labessent sub ipso suae constructionis statu conservare, ex altero latere civitatis in monte Gaudii ecclesiam sanctae et reverendae crucis, per ejus jussionem plano opere fabricatam, ecclesiastico more consecravat, ad quam, completa anni revolutione, tam clerum quam etiam populum in Litanis Majore, in festivitate videlicet S. Marci evangelistae, cujus sacras reliquias in eodem loco veneramur et colimus, ad instar Romanae curiae cum pompa ire constituit, et intra missarum solemnitas a praesule sedis apostolicae solemniter celebrata, omnes pabulis aeternae vitae refecti, sicuti ex ordine primitus iverant, sic ordiatim ad sua recta repedarent.

Praeterea postquam episcopatus conscendit fastigia, quoniam Ecclesia, quam divina disponens gratia regendam susceperat, diutino temporis spatio proprii pastoris fuerat destituta praesidio, non solum nullam ibi domum pontifici honestam et congruam, sed neque clericos, praeter rudes et fere nulli disciplinae ecclesiasticae subditos, in ea valuit reperire. Quapropter intra praecordia suae considerationis vehementer affectus, salubri consilio salubriter assumpto inter muros ejusdem civitatis, B. Jacobi opus noviter inceptum irrationabili suo ingenio tricameratum solium cum turri convenienter inceptit, et convenientius ad perfectionem non remota festinatione perduxit. Denique domos circumquaque mira dispositione disposuit, ubi et ecclesiam mirabiliter fabricatam, et mirabilius depictam, pontificali infula decoratus cum summa veneratione consecrando consecravat. Qui, quoniam et exteriora congruo moderamine subtiliter regebat, et interiora subtiliori mentis acumine subtilius praevidebat, majora minoribus anteponebat ejus largiflua bonitas rectorium canonicis mirabile fecit et congruum, juxta cujus similitudinem, sicut ab ore ipsius frequenter audivimus, in platea palatii claustrum hujusmodi domibus cum appendiciis exornatum, si eum corporalis molestia non subrepserit, se perfecturum spondit.

De caetero non solum clericos, qui propter inopiam victus, quem de redditibus ecclesiae usque ad medium anni habere vix poterant, propriam Ecclesiam dimiserant, verum etiam alios e diversis partibus colligens, locato de doctrina eloquentiae magistro, et de ea quae discernendi facultatem plenius administrat, ut nos ab infantiae subtraheret rudimentis, suo nos commendavit imperio. Denique claritate sui ingenii sic res ecclesiasticas providendo disposuit, quod etiam, juxta numeralem discipulorum Domini collectionem, septuaginta duos canonicos elegit, quibus per totius anni revolutionem sufficientia vicualia minime deessent. Eis etiam et charitatis con-

cordia et favore nimix dilectionis, sicut bonum A  
deceat pastorem, totis viribus erat innexus. Sed, quia  
antiqui hostis versutia eos, quos ita videt astrictos,  
felle suæ invidiæ maculare non cessat, in Veteri  
Testamento facta duorum fratrum, quorum alter,  
Cain scilicet, fratricidium perpetravit, ad memoriam  
reduxit episcopus. Reduxit quoque in novæ legis  
exordio de duodecim discipulis quod unus eorum  
proditor exstiterit. Et quia hæc omnia valde ponti-  
ficis animum pungebant, qualiter radix illa prodi-  
tionis quæ antiquitus pullulaverat extirparetur, ne  
præsentes veneno pestiferæ suasionis interficeret,  
a majoribus suæ Ecclesiæ personis consilium petiit,  
quorum consilio ne supradicta fieri possent, ab uno-  
quoque canonicorum subjectionis obedientiam con-  
sequenti jurejurando suscepit.

*De juramento canonicorum.*

Anno 1120, Kal. Maii, episcopatus sui anno se-  
cundo (47), hoc juramentum fecerunt canonici Ec-  
clesiæ B. Jacobi apostoli suo episcopo domino Didaco  
II; quorum nomina inferius scripta et singulatim  
notata videntur.

*Juramentum.*

Ego N. juro vobis domino Didaco, presenti  
episcopo, per Deum Patrem omnipotentem, quod ab  
hoc præsentis die, et deinceps vobis obediens et fide-  
lis semper in omnibus ero, et vitam vestram et  
membra et honorem totum, quem habetis nunc vel  
habaturi estis, defendam, et exaltabo absque aliqua  
fraude et malo ingenio, secundum posse et ingenium  
meum, omnibus diebus vitæ meæ. Sic Deus me ad-  
juvet et hæc sancta Evangelia!

*Nomina eorum.*

Gundensindus abbas. Munius Gemirez. Pelagius  
Gunsal. Gaufridus Arc. Hugo Capell. Oduarius Arc.  
Pelagius Did. Joannes Arc. Petrus Astuariz. Munio  
Adef. Pelagius Muniz. Didacus Rud. Martinus Pel.  
Munio Mr. Adefonsus Atinez. Arias Muniz. Petrus  
Pel. Cyprianus Pel. Petrus Didaci. Adefonsus Did.  
Petrus Gundesindiz. Bernardus Gutierre sp. Michael  
Gunsal. Petrus Did. Joannes Rud. item Petrus Did.  
Pelagius Mun. Munio Sisnandici. Arias Arc. Didacus  
Bod. Petrus Judex. Didacus Rud. Pelagius Anajaz.  
Vimara Ab. Joannes Guimiriz. Michael Janardiz. Di-  
dacus Pel. Aloitus Bued. Fagildus P. Pelagius Tanaoiz. D  
Oduarius Pr. Gundesindus Pr. Adrianus Rud. Di-  
dacus Jul. Petrus Al. Rudericus. Fr. Aloitus Joannes.  
Martinus Beraldus. Pelagius Manso. Petrus Cresc.  
Pelagius Gelmi. Petrus Anaide. Petrus Mr. Marti-  
nez Cidiz. Romanus Romaz. Vimara Astrariz. Ri-  
quila Cl. Adefonsus Pel. Petrus Abbas. Guatadiz.  
Martinus Pel. Petrus Cresc. Erus. Petrus Eliæ.  
Adulfus. Giraldu archiepiscopus Bracarensis. Pela-  
gius Joannes. Arias Gunsalu. Petrus Fuleo. Arias

(47) Si anno pontificatus secundo id juramentum  
factum abs dabo anno 1102, nullo vero modo 1120  
legi debet. Ipsi autem circa annum 1105, illud referunt,  
quoniam de canonicorum concordia communique  
eorum victu et habitatione tractavit.

A Did. episcopus Auriensis D. A. Tudensis episco-  
pus (48).

*De ordine eorumdem.*

Quibus ita gradatim dispositis novis omnibus,  
veluti bruta animalia nulla adhuc jugali asperitate  
depressa, reluctantibus, sicut nec chorum ingredi,  
sic a gradibus altaris ad altare conscendere, nisi  
superpellicis decoratos minime permisit. Quid plura?  
Sic vomere disciplinæ aspera clericorum corda de-  
mulcendo mollificavit, quod etiam illi qui, ad quælibet  
facienda præcipites, nullo unquam moderationis  
freno fuerant obligati, et sic (quod dictu nefas est)  
in mutuam cædem prorumpabant, non solum chari-  
tatis concordia uniti erant, verum etiam omni janæ  
morum honestate redundabant.

**CAPUT XXI.**

*De ædificatione ecclesiæ de Canogio.*

His ergo et aliis consimilibus laboribus semper  
intentus ecclesiam sanctæ et intemeratæ Virginis  
Mariæ de Canogio cum domibus circumcirca dispo-  
sitis, quæ non longe ab urbe sejungitur (49) quanta  
vel quali animi intentione fundaverit, nisi in examine  
venturæ felicitatis perfecte dici a mortalibus minime  
poterit; quippe cum ejus discretionis intuitus totius  
Gallæciæ sanctimoniales sine regulari restrictione  
vacare intueretur (nullum etenim sanctimonialium  
monasterium intra tanti regni latitudinem habeba-  
tur), ejus animus germanæ charitatis calore suc-  
ceusus ad id peragendum, tam idoneum loci situm  
veluti illum reperire non potuit, tum quia a præsule  
sedis apostolicæ de vitæ suæ continentia colloquio  
continuae visionis frequentius imbueretur, tum quia  
propter contiguam loci affinitatem eis uberius et  
commodius necessaria suppeditarentur. Divino igitur  
compunctus amore tota mentis intentione cupiens  
locum illum ædificare, non solum pomerium et cera-  
setum, unde nec pars arboris ibi habebatur, sed etiam  
omnia genera arborum, quæ ad gignendos fructus in  
partibus istis reperiuntur habilia, convenienti loco  
circumquaque plantari fecit; et in eodem flumine,  
quod per terminos ecclesiæ discurrit, sicut frequen-  
ter audivimus, vivaria piscium fieri jussit, quatenus  
cum pisces reperiri non possent, sanctimoniales,  
quæ eundem locum incolerent, eorum possent subsi-  
dio sublevari

**CAPUT XXII.**

*De restauratione ecclesiarum in Patrono, in Iria, in  
Sancta Cruce, in Sancta Eulalia, in Sancta Leocri-  
tia, in Neparo, et de cultura villæ, nomine Godē-  
gildi*

Hoc quoque silentio præterire nequaquam dignum  
existimo, quoniam, eo in pastoralis curæ celsitudine  
permanente, cum honores et ecclesias, veluti bonus  
pastor, in sua diocesi sancta visitatione pervisitaret,

(48) Tudensis episcopus Audericus, Auriensis vero  
Didatus vocabatur.

(49) Milliaro scilicet, in occidentali Saris ripa,  
ubi hodie conventus Patrum ordinis B. Mariæ de  
Mercede, vulgo Conjo.

in toto sui episcopio, ubi suus frequens erat accessus, ad peragenda divina officia præ nimia vetustatis obumbratione congrua loca invenire nequivit. Ea propter et ecclesiam S. Jacobi de Patrono ab uno templi sabulo usque ad summa tecti fastigia, cum quodam bonæ memoriæ Pelagio presbytero ædificando construxit, et sicut altare S. Eulaliæ in Iria, sic in Pistomarcis ecclesias, quas inferius de tenebris ignorantia ad communem lucis notitiam deducimus, videlicet S. Crucis, S. Eulaliæ, S. Leocritiæ, S. Mariæ Nevarensis, quas etiam solo tenuis destructas, vel quasi tuguria reperit, cum domibus utrobique congruenti ædificatione ædificatis, eum vigili exercitio condidisse cognovimus; quas omnes canonicorum suorum collegio stipatus honorifice consecravit. Juxta Paratellam vero S. Jacobi villam, ecclesiam S. Michaelis de Bojone de quorundam militum potestate, qui eam quasi pro sua tenebant, juxta liberatione liberavit. Quo in loco quoniam juxta ipsam villam ad recipiendum pontificem sessio non erat idonea, palatia et domos circumquaque convenientes ædificando construxit. In Saliniensi quoque pago regiam villam, vocabulo Godegildum, cultoris inopia desolatam et destitutam, quam immensa fructuum densitas vehementer occupaverat, a laicale possessione penitus abstulit, et ab eam excolendam proprios cultores celeriter intromisit, juxta cujus villæ affinitatem ecclesiam S. Mariæ de Lua a sitibunda militum cupiditate ante præsentiam piissimi comitis Raimundi per legum censuram juxta liberatione liberans, postquam pro suo jure consecravit, juri suæ restituit Ecclesiæ.

### CAPUT XXIII.

#### *De libertate civium Compostellanorum.*

Supradicto namque consule Raimundo, qui tam ingenii claritate quam generis nobilitate inter occidentales emicuit, Gallicæ regnum obtinente, inter Compostellanos cives contra nobiles terrarum principes magnam dissensionem ortam esse cognoscimus; nobiles etenim sine aliqua justitiæ repetitione, et sine aliqua justa ratione civibus cum per honores suos extra urbem commercia requirebant, censum, et vehicula et omnia quæ asportabant sua vi auferant. Quorum negotio ex utraque parte rationaliter ventilato, idem vir summæ prudentiæ et sapientiæ consul R., finem imponere cupiens, astante non modica turba militum et virorum nobilium, tale edictum fecit, quod nunquam aliquis civium pigneraretur, nisi pro sua tantummodo causa justitia primitus postulata, et a pontifice sedis apostolicæ denegata. Quod si quis superbia tumidus, fastu elationis impinguatus, hujusmodi edictum, ejus robore roboratum in aliquo violare tentaret ea quæ pigneraret duplici compositione componeret, et pro ipsa sui ausus temeritate solidos LX persolvere idem consul certa scripturæ cognitione affirmando confirmavit. Dato itaque judicio, cum vir illustrissimus socer ejus rex Adefonsus causa orationis B. Jacobi limina ferventi animo visitasset, et a civibus, ut hoc judicium confirma-

ret, vehementius pulsaretur, ipse eorum justissimæ postulationi assensum præbendo suarum cognitionem litterarum suæ successioni reliquit, et eum qui non observaret perpetuo anathemate constringendo constrinxit.

### CAPUT XXIV.

#### *De tributo S. Pelagii de Luto.*

Cumque apud civitatem Zamoram præfatus consul tam dysenteria morbo quam acutæ febris ægritudine percuteretur, de debito S. Pelagii de Luto, quod vulgari appellatione Portaticum dicitur, præfatus episcopus eum vehementi invectione vehementer increpavit: quisquis etenim ea loci parte sive fecerat, sive transitum faciebat, non solum propter suæ pecuniæ amissionem, verum etiam propter magnum sui corporis dedecus, nudato exuviis sæpius corpore, instantius lacrymabatur. Quorum labores episcopus animi compassione recordans, quia consulem tunc temporis census inopiam pati cognoverat (multa etenim idem consul militiæ suæ sponderat, sed unde persolveret non habebat) ex propriis suæ ecclesiæ stipendiis censum, qui ei more solito de castro illo dabatur, pari trutina trutinatum ei conferre voluit; sed quia consul pro remedio animæ suæ cognovit episcopum constantius insistentem, inter reliquas suarum eleemosynarum largitiones debitum id per firmam scripturæ cognitionem cum consilio suæ conjugis penitus abstulit, et suæ propagini, si id peteret, modis omnibus interdixit.

### CAPUT XXV.

#### *De acquisitis domibus Compostellæ, et de Pilonio, et de Branderitio.*

Præterea sanctissimi regis Adefonsi sororem sanctissimam, vocabulo Geloyram, finali sorte depressam, totam curtem Anaemaris nummularii ecclesiæ B. Jacobi contulisse cognovimus. Quam equidem Geloyram medietatem monasterii Pilonii et Branderitii, cum pertinentiis eorum, non dissimiliter dedisse præsensimus. Cujus digna vestigia ejus soror Urraca, regis Fredenandi discreta et nobilis filia, profunda mentis provisione pertractans, antequam suus spiritus de ergastulo carnis fuisset elapsus, in urbana Compostellæ civitate solum quoddam juxta forum luculenta litterarum attestazione non dissimiliter impendit. In acquirenda autem supradictorum monasteriorum, Pilonii videlicet et Branderitii, alia medietate, cum omnibus suæ dominationi jure veteri pertinentibus, tantum nostra desudavit Ecclesia, quoad usque vir summæ prudentiæ et religionis rex Adefonsus cum ea quæ sibi proxima consanguinitatis linea juncta constabat, Urraca videlicet, eodem utero progenita, per certam Scripturæ cognitionem, firmo stabilitatis robore eam roboratam clericis Jacobensis tribuit Ecclesiæ.

#### *De indagine terminorum Pilonii*

His igitur impetratis, et a pontifice diligenter receptis, quia quidam corbulo, Anfonus scilicet Ramiriz, cognovit episcopum ad suam venire ecclesiam S. Eulaliæ de Loson, quæ Pilonii et erat et



esse dicebatur, felle suæ malæ opinionis infectus ad A villicum terræ Luzum Aviam se transtulit, et per eum consuli et ejus uxori se præsentavit, quatenus ecclesiam illam et ea quæ sui juris non erant, eorum dominio manciparet. Quod episcopus comperiens tandiu cum Infanta nunc blandis sermonibus, nunc duris invectionibus sæpessatum negotium pertractavit, donec vir ejus super hujuscemodi rebus in quæstione positus, et vera sua indagine determinatis, tam ipsum Anfonsum, quam ejus hæreditatem, quia ad ecclesiam B. Jacobi pertinere cognoverant, præsulis dominio mancipavit. Recepto itaque Pilonio, cum ejus honorem diligenti investigatione investigasset, totum dominium a Viniola usque in Carrium, et a Carrio usque ad portum Mouri, unde solo nomine se possidere medietatem persensit, juri suæ ecclesie B vera assertione attinere tum temporis didicit. Quo cognito præsentiam consulis celeriter adiit, et ejus conspectui super hujuscemodi terminis querelam opposuit, cujus judicio et certa diffinitione de Viniola usque in Carrium aliam medietatem se impetrasse gavisus est, et quia ab Carrio usque ad portum Mouri alia medietas sub judicum determinatione determinanda remansit, opportuno eam tempore determinari ratio postulat.

#### CAPUT XXVI.

*De diffinitione Oxomensis et Burgensis diæceseos, et de ægrimonia comitis Raimundi.*

Porro aliquanto labente temporis articulo dominus papa dilectioni ejus quasi præcordiali et speciali filio suo præceptorias litteras delegavit, quatenus C cum provincialium sedium episcopis, Petro videlicet Legionensi et Pelagio Asturicensi, et aliis quos vitandæ longitudinis causa sub silentio tegimus, eam quæ inter Oxomensis et Burgensis Ecclesie clericos ambiguitatem de finibus communis parochiæ habebatur, certissima indagine determinaret, et facta determinatione super hujuscemodi omnibus, aures domini papæ litteris suis informarent: cujus profecto jussioni, velut vir magnæ auctoritatis et humilitatis, sine mora obtemperans, ad indagandos terminos iter suum cum omni celeritate arripuit. Cum autem in partibus Campaniæ ejus notus fuisset adventus, quoniam vir illustrissimus consul. R., quem natura et morum dignitas inter Occidentales D non parum exornaverat, apud villam Grallialium, secus Sanctum Facundum positam, gravi ægrimoniæ languore detinebatur, idem consul, notæ prædicti præsulis clementiæ, quasi ad desiderabile salutis animæ suæ refugium, ut ad sese venire dignaretur, nuntios suos destinavit; ante cujus præsentiam cum percita festinatione pervenisset, tanta veneratione venerandus episcopus est susceptus, quantum silentio præterimus, ne in ejus descriptione diutius et morosius immoremur. Nam, postquam consul dignis pœnitentiæ fletibus suorum criminum maculas deterisit, et se et omnia suæ potestati consistentia arbitrio præsulis commisit, in ripa fluminis

A Minei monasterium de Plantata (50) cum suis appendiciis Ecclesie S. Jacobi fidelissima litterarum attestacione dare voluit.

#### CAPUT XXVII.

*De testamento S. Mametis, et de obitu ejusdem comitis.*

Sed quoniam Ecclesia nostra non solum in capite, verum etiam in suis membris sic intrinsecus quomodo forinsecus a villicis ejus frequenti impugnatione impugnabatur, ex internæ pietatis affectu colloquiorum dulcedine præfati principis aures pulsans instantius, ei tandem persuasit, quod, sicut infantæ domine U. uxoris suæ consultu de servili conditione progenitis tam ad regalia imperia, quam etiam ad comitatum pertinentibus, et in civitate S. Jacobi commorantibus, inconcussa stabilitate per testamentum jugum debitæ servitutis abstraxerat, sic me Petrum, nondum capellanum, scriptum de S. Mamete cum suis omnibus pertinentiis facere coarctavit, quod ante præsentiam soceri sui catholici regis domini Adefonsi, qui ad videndam ejus ægrimoniæ, quoniam specialis dilectionis privilegio eum diligebat, advenerat, robore suo roboravit. Quibus ita peractis, aliquando suæ uxori sulphureæ tempestatis terrorem denuntians, aliquando venturæ felicitatis gaudia repromittens, postquam ei persuadendo persuasit, quatenus omnes ecclesias et hæreditates, præter hæreditatem Superati et curtem unam in civitate, inter fluvios, Uliam scilicet et Tamarin, apostolicæ Ecclesie per testamenti deliberationem, sicut et contulit, contulisset, ejus sancta anima debita naturæ munera persolvendo de habitaculo carnis est evulsa. Quocirca communi clericorum consilio, cum Petro, Legionensi episcopo, et aliis consortiis, ad faciendam terminorum supradictorum indaginem duos clericos suos direxit; ipse vero ad propria revertendo supradicti viri exsequias et pretiosam sepulturam in ecclesia B. Jacobi debita humanitatis officia solvens officiosa pietate peregit.

#### CAPUT XXVIII.

*De burgo Tabulato et de moneta S. Jacobi, a rege datis, et de altercatione pro Joanne Longobardo et fratre ejus.*

Denique præfatus imperator dominus Adefonsus, interna mentis consideratione considerans tanti pastoris solertiam, circa opus Ecclesie ejusdem fore semper intentam, ex affluentia suarum rerum fertilitate operis inopiam sublevare desiderans, et in confinio vallis Carceris burgum Tabulatum (51), et monetam S. Jacobi, modis omnibus liberatam, ea legis conditione concessit, quatenus ejusdem operis machina, primitus consummata, ulterius tam ad clericorum inibi deservientium impensas quam etiam ad usus suæ necessitati necessarios Ecclesie perpetuo sine ulla suæ propaginis receptione permaneat. Recepta ergo, sicuti patula cordis aure superius audistis, omnino libere moneta, ejusdem præsulis summa solertia omnibus suis

(50) *Plantata* hodie *Chantada*.

(51) Nunc *Trabadelo*.

nummulariis Tandulfum, majori ingenio præditum, cum magna cautela proposuit; cujus custodiæ omnimodo monetæ dominium, ne falsificaretur, attribuit. Qui Tandulfus per secretam sæpe fati pontificis jussionem in discretis auribus piissimi regis Adefonsi de duobus civibus suis, Joanne videlicet Longobardo et ejus fratre Gaufrido, querelam opposuit; quorum alterum, Joannem scilicet regis filia repositarium, eadem regina per jussionem et summam præsulis rogationem collegerat, alterum vero, Petrus consul ab eodem pontifice non dissimili ratione susceperat. Quorum potestate vallatos tunc temporis episcopus justificare non poterat. Audita igitur hujusmodi quærela rex episcopum cum ingenti veneratione ad se arcessiri præcepit, et de his civibus justitiam ab eo sine dilatione expostulavit; et quoniam hæc Legione acta fuerant, ubi consul P. et regina tum temporis aderant, episcopus eos advocavit, ut causas illorum suorum hominum ante regem cum suo nummulario determinarent. Missus itaque fuit consul Petrus, ut pro se et regina causas diligenter discuteret, et querimonia utriusque partis, jam diutius pertractata in conspectu nobilium qui eo tempore præsentialiter aderant, rex omnium civium dominationem, tam suæ filia quam etiam consuli, in perpetuum abstulit, dicendo ab avis et proavis suis ea legis concessione dominium ecclesie B. Jacobi fuisse concessum, quod nullum hominum, nec aliquod jus in civitate habere deberent, et tradidit eos pontifici judicandos, ut suos. Insuper etiam omni suæ futuræ propagini modis omnibus maledicendo interdixit, ne quis ex sua stirpe descendens, sive descensus, aliquo ausu temerario hoc judicium contaminare vellet; quod si facere præsumeret, maledictionis ejus sententiam festinanter incurreret, et a paterno cespite exsul fieret, et dignæ divinæ dispensationis ultioni subjaceret.

*De cyrographo monetæ.*

Sub eodem vero tempore idem quoque episcopus pro cyrographo (52) monetæ, quod erat faciendum, duos clericos suos, Didacum Britanum videlicet et Munionem fratrem suum, Burgis cum rege reliquit; quod equidem factum cum nullatenus impetrare valuissent, quia rex super altare apostoli se illud oblaturum esse asseruit, cum omni celeritate in propria sunt reversi.

CAPUT XXIX.

*De morte Sancii regis filii, et de impetrato cyrographo monetæ.*

Transacto abhinc ferme triennio (53), in ea parte quos æstus solis facit Æthiopibus similes, castra et oppida Toletum subjacentia acrius solito invaserunt, et interfectis hominibus qui eorum obstabant fortitudini, quia robore militum suorum vallati nulla hostium spicula formidabant, ibi quasi in summa positi tranquillitate sua tentoria firmave-

(52) Idem ac chirographum.

(53) Præfata monetæ donatio circa annum 1105 videtur facta, si intercessit triennium; at cum post

Arunt: quod cum filio regis, Sancio scilicet, fuisset auditum, cujus custodiæ secundum patris imperium Toleti dominium erat commissum, assumpta nobilitate consulum, et stipatus probitate et militia virorum nobilium, ad fugandos hostes suæ patriæ destructores celeriter est profectus. Quos cum assiduis ictibus et duris incursionibus sterneret (quod est lacrymabile dictum), voluntatis suæ contrarium incurrit, quia ipse cum omni nobilitate sua Mauro-rum spiculis infeliciter succubuit. Cujus igitur audita pernicie, et virorum nobilium clade percepta, prudentia præsulis suorum militum multitudinem collegit, et cum filia regis Urraca ad loca quæ Mauri invaserant, desideratus advenit. Unde fugata hostium multitudine valida eum ægrimonia protinus est insecuta. Sed cum omnipotens Deus Ecclesiam S. Jacobi tanti pastoris præsentia privari minime vellet, quatenus qui corrigendi erant pastoralis curæ sollicitudine corrigerentur, cum pristina incolumitati restituit, et Segoviam civitatem, quæ regis præsentia lætabatur, quam citius potuit intravit. Ubi cum surgente lucis aurora, tam de causis ecclesiasticis quam etiam de sæcularibus negotiis, sicuti bonum decet Ecclesie rectorem, regem alloqueretur, inter cætera scripturam, quam de monetæ concessione jam fieri præceperat, ab eo summopere petiit. Cumque hoc persistendo nihil responsionis acciperet, et in sequenti die eadem episcopus re-  
B teret, tale fertur suscepisse responsum: « Primitus, inquit, Toleti mœnia visurus adibo, et tunc sub  
C habitu peregrinationis gratanti animo peram accipiam, et recto tramite eundo B. Jacobi patroni et  
D tutoris mei limina diu mihi desiderata visitare curabo. Ad quæ equidem loca cum Deo auxiliante pervenero, quod tua charitas valde deposcit, me offerente cyrographum impetravit. Ne forte, inquit episcopus, subrepenti mortis articulo plenum vestrae devotionis affectum consequi non possitis, dum vestrae discretionis possibile conceditur, quia quod superstes feceritis, a propagine vestra, quæ amplius cupit acquirere quam sanctis donis ecclesias impertire, minime destructur, vestri muneris largitionem impendere debetis; omnipotens etenim Dominus qui verus cordium et cogitationum nostrarum est inspector, non ad loca vel ad munera respicit offerentium, sed quæ munera et quo animo dentur, ex alto prospectat, quibus aternæ beatitudinis præmia sine fine conservat. » Cum autem et his et hujuscemodi sermonibus regis animus incalesceret: « Ite, inquit, et omnia vobis necessaria hac die supeditabimus, et in crastinum quod de his omnibus nobis Deus donaverit respondebimus. » Mane itaque facto cum rex et regina in secretarii sui mansione sederent, episcopus ab eis honorifice susceptus, quanta regis animus tota nocte revolverat eo referente cognovit. Accersito etenim repositario, sua mortem Sancii pueri fuerit scriptura firmata, huic non incongrue loco ejus mentionem reservavit. Obiit autem regius ille puer anno 1108

scrinia fecit aperiri, de sibi præfatum scriptum A  
jussit asportari. Quo accepto flexis in terram popli-  
tibus, genisque rivo lacrymarum madefactis, pedes  
pontificis osculando, illud ei cum ingenti venera-  
tione concessit.

### CAPUT XXX.

*Quod ædificavit burgum Cacavellos, etc.*

Idem quoque episcopus quanta in Francigeno iti-  
nere vigili exercitio condiderit, ad vestræ cognitionis  
memoriam reducimus, ne ignorantiae tenebris of-  
fuscata futurorum scientiam latere valeant. Con-  
struxit namque burgum Cacavellos, quod solo tenus  
destructum reperiit, et domibus inibi factis cum  
magno honore ecclesiam consecravit. Denique cum  
partes Campaniæ pro adipiscendis suæ Ecclesiæ  
honoribus sæpius visitaret, et cum per Astoricam et  
Legionem sæpissime transitum faceret, et in propriis  
B. Jacobi mansionibus locum requiescendi minime  
reperisset (destructæ etenim et omnino incultæ hu-  
manis usibus apparebant), ipse intra suæ mentis  
habitaculum quasi quoddam velamen tristitiæ reti-  
nens, exterius tamen nulla ejus vestigia ostendens,  
qualiter eas ad perfectionis cumulum perduceret  
modis omnibus cogitabat. Transacto itaque non  
multo temporis intervallo de propriis suis faculta-  
tibus censum et necessaria omnia cuidam villico suo  
attribuit, qui quo artificio eas spatiosas condiderit,  
ne minus vero dicere videamur, ex ipsarum per-  
fectione, qui scire voluerit, plenius cognoscere po-  
terit.

### CAPUT XXXI.

*De donis consulum.*

Quia igitur hactenus, et de regibus et de filiorum  
regum muneribus, quæ diximus sub brevitate de-  
scripsimus, tempus exoptat ut ad comitum dona omni  
postposita morula redeamus. Comes namque San-  
ctius, debita consulis jura summo regens modera-  
mine, sicut in Aviancos villam Maurim per testa-  
mentum attribuit, sic eum in eodem loco ecclesiam  
dedisse non surda aure audivimus. Quem consul  
Petrus tota animi devotione sequi cupiens, cum ani-  
mus suæ uxoris a suo velle non discreparet, sicut  
solum in civitate circa monetam, ita post corpora-  
lem sui resolutionem in Nemitos ecclesiam S. Tirsi,  
penes AVECUNDUM S. Jacobi villam cum hominibus  
debitæ servituti obnoxiiis, et villam Pausatam per-  
petuo habendas nostræ Ecclesiæ reliquit. Cujus  
sinceram devotionem soror ejus Munima ante oculos  
suæ mentis sæpius revolveus, quoniam sobrinum  
suum Froylam, præfati comitis filium, in Nemitos  
cum servis villam Eruedinum jam dedisse B. Jacobo  
præceperat, ipsa non inferioris posse se esse existi-  
mans, in territorio Saliniensi, villas videlicet Roma-  
rizium, et Octarium sobrinum imitata, clericis Ec-  
clesiæ perpetuo concessit. In Lemos quoque co-  
mitissam Gelayram partem monasterii S. Verissimi  
cum omnibus suis beneficiis et debitis, dedisse,  
quoniam scimus, sine ambiguitate proferimus.

*De donis militum.*

Expeditis itaque comitum donis, et pro nostro  
modulo diligenti pertractatione pertractans, qui ad  
inferiores militum lineas gradatim descendendo de-  
scendimus, eorum dona, licet inferiora, minime præ-  
termittere debemus, per hæc etenim et minus va-  
lentes ad exercitium bene operandi decenter assur-  
gunt, et potentes ad sublimiora peragenda penitus  
inardescunt.

Lucius ergo Ariades cum vehementi febris mo-  
lestia vehementer esset astrictus, quoniam uxorem  
suam Majoram in supremo finis articulo positam,  
mediam partem de ea villa quæ est secus pontem  
Uliæ, et in Salnes medietatem de villa Quintalna,  
et in Taberiolos villam Ruvinum, contulisse cogno-  
verat; ipse eam toto mentis ardore imitari deside-  
rans, itidem in Deza villam Sautum Longum, et in  
Cusanca villam Dadin, et in Deza Villam Novam, et  
aliam penes pontem Uliæ non dissimili ratione  
concessit.

In Saliniensi vero confinio Oduarius Didacides  
villam Ovar, et Ovecus Cresconides villam Portal,  
et Nunus Pelagides aliam Sautum, sicut cum magna  
suarum conjugum devotione dederunt, sic nos eas  
summo animi affectu suscepimus.

Sed quia idem pastor in acquirendis suæ Ecclesiæ  
rebus semper erat sollicitus, quartam partem eccle-  
siæ S. Verissimi de Arcubus, et medietatem eccle-  
siæ de ecclesia S. Georgi Villæ Novæ, et in ripa  
Uliæ ecclesiam S. Joannis de Coba ab Aria Alotide  
simul cum servis suis sollicite acquisivit, et con-  
quisitam vigilantibus cura vigilantius conservavit, sicut  
etenim aliena juste conquirere summa virtus esse  
cognoscitur, sic acquisita caute custodire non infe-  
rior virtus a sapientibus creditur.

Denique, in monte Zebruario, burgo Paturnelo ab  
Oveco Sanctio impetrato, in ripa Tamaris de mo-  
nasterio Novallis Didacum Viliulfidem tertiam partem  
contulisse, propriis obtutibus ipsi perspeximus.

Præterea in Farense pago Cresconium Petridem,  
sicut villam dedisse cognovimus, sic Sandinum Ade-  
fonsum in Dubria portionem suam de villa Benviver  
concessisse similiter scimus.

Porro episcopus subtili mentis industria quasi fu-  
tutorum certissimus eminens futura mala prospiciens,  
ne pauperes intolerabili pondere cujusdam nostri  
parochiani, Petri videlicet consulis, qui omnia more  
hostium devastare consueverat, opprimerentur, et  
villam ab Omega Ectaz per testamenti seriem acqui-  
sitam pro alia in Aona cum ejus fratre Garsiea  
transmutavit, et ibi, in Aona videlicet, villam Petri  
Petridis convenienti pretio acquisivit, quas præfatus  
comes cupiditatis siti in modum clibani ardens emere  
concupierat. Tunc episcopus ipsam villam, nomine  
Ovam, pretio, videlicet sexcentos solidos, a Petro  
Petritz, cujus juris erat, emit, et sic ab injuria co-  
mitis evasit.

Circa idem fere tempus episcopus in Montanos  
villa Jacobi de Martino Pelagide iam diutius imetrata

in Variensi affinitate Gunza Eriz evidenti indicio Ariam Gundesindidem evidenter aspiciens, qui quartam partem monasterii S. Pelagii de Circitelio contulerat, ejusdem monasterii suam proportionem et octavam S. Eulaliae de Bando cum omni stabilitate nostrae contulit Ecclesiae.

Interea Iloncia Froilaz, ea quae nullo unquam sine determinantur aetate confecta sancta meditatione praemeditans, post hujus vitae naufragia, se ulterius operari minime posse, Geloyram Martinidis, et Adefonsi Munionis sancto exemplo fortiter excitata, quorum alter in confinio S. Eulaliae de Ovorio villam, alter in Pistomarcis villas, Olveiram scilicet. Cirues et Neormani, Ecclesiae habendas perpetualiter concessit; ipsa non dissimilem gerens animum, in Coraato de monasterio Argentario, quod suus animus expectabat ad honore devotionis effectum sine ulla dilatione perducere festinavit, quando suam particulam per certam scripturam praesentibus clericis nostrae submisit Ecclesiae.

Acquisitis itaque in Taberiois a Baragunzia Sinsandiz Villacobas, et de Villa Plana sexta, de Lagaztone vero superiori sexta, et de inferiori decima portione, in dominio Saliensi de Villa Bella duas partes pretii collatione comparavit.

#### CAPUT XXXII.

##### *Item de restauratione ecclesiarum.*

Praeterea praefati praesulis provida paternitas sicut clara sui ingenii solertia de muliere Ariae Savariquiz Guina Oduariz, duas villas, Pausatam scilicet et Fusim, altera earum in Lagartones, alteram vero in ripa fluminis Ulixae in dominio Sacri Montis sollicitate acquisivit, sic in Sancta Xpina de Noya, aliam villam de Pelagio Gundesindide cum ab hac praesenti luce migraret, non minus sollicito impetravit. Impetravit postremo ecclesias quas in propriis B. Jacobi haereditatibus cum quodam honesto viro, Joanne scilicet nostrae Ecclesiae archidiacono, in Nemitos paternitatis ejus discretio sollicito restauravit, et restauratas praesentia nostra nequaquam postposita sollicitus consecravit, veluti Barbarios. Pravella, Avegundo, Toiobre, Degio, Aumentarias, Moralias, de hoc tractatu excludimus.

#### CAPUT XXXIII.

##### *De aedificatione castelli Honesti.*

Haec autem inserendo inserimus, quia, cum assidua incursione Ismaelitarum saevitia in devastationem nostrae patriae vehementius desavisset, ipse episcopus cum propheta pro domo Israel se fortem murum opposuit, et cum homines e diversis partibus ad Honesti castrum (54) reficiendum annua revolutione ex assuetudine convenirent, quatenus quae destructa et aptanda erant advenientium frequentia restauraret, sumpto cum rege consilio, rex injunxit ei, ut quoniam male aptatum erat, castrum illud penitus

(54) Vide tomo praec. sub Cresconio episcopo, num. 5.

(55) Scilicet ab anno 1102, ut ex num. seq. constat; sed cum anno 1108 (de quo nunc) lis denuo

destrueret, ne forte Ismaelitarum subdola versutia qualibet machinatione, seu ingenti caliditate, illud caperet, et inde totam affinitatem ejus, et circumquaque vicinam solo tenuis devastaret. Consilio ejus audito episcopus intra suae mentis hospitium digna volvens suspiria, quoniam ejus prudentiae magis placuit semper ad utilium aedificationem tendere quam ad destructionem funditus anhelare, ex unaquaque domo totius sui episcopii ad illud sublevandum regie monetae solidum reddi praecipit. Quibus receptis homines huic servituti obnoxios per certam scripturae interpositionem ab hoc servili more ingenuavit: de quorum minima pecunia, quoniam moneta tam pondere quam lege tum temporis erat attenuata et debilis, non turrim integram ad summitatem perducere potuit, sed de propriis facultatibus sic castrum Honesti murorum aedificio, propugnaculis, et turrium altitudine munivit, quod si forte, tam Moabitae, quam Ismaelitae, se aliunde quoquo modo ad id castrum applicarent, aut lapidibus et acutis sudibus desuper jactis obruerentur, aut a militibus qui ibi sub tranquillitatis custodia permanerent, captionis aut mortis periculo procul dubio urgerentur.

#### CAPUT XXXIV.

##### *De archipresbyteratibus Bisancos, Trasancos, et Salagia.*

Ante vero quam haec omnia agerentur (55) praefatus episcopus, recolens Minduniensem episcopum, duos archipresbyteratus, et dimidium, ab antecessoribus suis, scilicet Compostellanis episcopis, sub nomine praestaminis obtinuisse, ne forte eos in posterum Compostellana sub aliqua occasione amitteret Ecclesia, ab eo pacifice requisivit, et quia ei reddere contempsit, in Carrionensi concilio, quod B. Toletanus archiepiscopus et S. Romanae Ecclesiae legatus celebravit, proclamationem fecit, et super hac re nuntios suos domino papae multoties destinavit. Cujus litteras, licet diverso tempore asportatas, qui ad unum negotium pertinebant, in unum non incongrue constringendo constrinximus. Archiepiscopus igitur dominus Bernardus, a compluribus comprovincialium episcoporum comperiens supradictos archipresbyteratus, videlicet Bisancos, Trasancos et Salagiam ad jus Compostellanae Ecclesiae pertinere, has Minduniensi episcopo misit litteras.

##### *De eodem.*

Bernardus, Dei gratia Toletanae sedis archiepiscopus, et Sanctae Romanae Ecclesiae legatus charissimo suo Domino G. (56), Minduniensi episcopo salutem. Quod ad Carrionense concilium (An. 1102) fraternitas tua se praesentare nequiverit per nuntios tuos agrimoniae tuae necessitatem cognovimus, in quo quidem concilio inter caeteras quae adversus te ortae sunt querimonias, Ecclesia S. Jacobi in auribus nostris gravem super te querelam peregit, quod

fuerit agitata, res ad eam pertinentes, esto diverso, ut inquit, tempore actas, non incongrue simul commemorat.

(56) Gundisalvus ei nomen era'.

duos scilicet archipresbyteratus et dimidium, quos A  
juris præfati apostoli quondam fuisse constat, vio-  
lenter usurpat. Quocirca tibi per obedientiam præ-  
cipimus, ut quidquid præfata Ecclesia legitimis  
scriptis habuisse perhibetur, sicut in privilegio Ro-  
mano continetur, omni alia ambage postposita red-  
dere non recuses, ne forte Romani privilegii trans-  
gressor, anathematis gladio feriaris. Postremo his  
præfatae ecclesiae restituis, venerabilem fratrem et  
coepiscopum D. interpellabimus, quatenus vel ea,  
vel alia fraternitati tuae indescendendo (57), nostro  
interventu ad tempus tibi conferat. Vale

Datum Legionē II Nonas Februarii, æra MCCI  
(anno 1103).

Quibus litteris Minduniensi episcopo non obe-  
diente, Compostellanus episcopus ad dominum B  
papam duos nuntios delegavit, et per eos hujusmodi  
negotium in Carrionensi concilio agitatum ei noti-  
ficavit. Dominus papa, tantæ auctoritatis litteras  
conspiciens, ac totius concilii jussionem intenta  
cordis aure prospiciens, subsequentes litteras Min-  
duniensi direxit episcopo.

« Paschalis episcopus, » etc.

« Venerabilis fratris nostri, » etc. *Vide ubi supra,*  
*sub num. 94*

*Item de eodem.*

His litteris susceptis, nobis respondere noluit, sed  
ad præsentiam domini papæ clericos suos, scilicet  
Gundisalvum et Munionem destinavit, et per eos  
has litteras Compostellano episcopo D. asportavit.

« Paschalis episcopus, » etc.

« Petentibus, » etc. *Vide ubi supra, sub num. 98.*

*Item de eodem.*

Quarum quidem præceptione, tam nos quam ipsi,  
apud Kal. Octob. Romam magna festinatione ivi-  
mus; et hoc judicium a domino papa Paschali II,  
suscepimus, videlicet ut quinque personæ ex vetu-  
stioribus Minduniensis Ecclesiae irent Astoricam,  
ibique Burgensi episcopo domino G. præceptoris  
litteris domini papæ advenienti jurarent prædictas  
dioceses se quadraginta annorum spatio incõcussè  
possedissee, ea scilicet ratione quod ulterius non  
inquietarentur. Minduniensis episcopus, supradictum  
judicium audiens, quamvis senectutis suæ debilitate  
impatiens laboris esset, cum clericis Compostellanae  
Ecclesiae Astoricam judicium subiturus intravit. Ubi  
cum esset, et Burgensem episcopum interveniente  
ægrimonia non invenisset, tam propter absentiam  
ejus quam etiam indigentiam personarum, judicium  
complevere nequivit. Ea propter simul disposuerant,  
ut ubicunque ipse esset, ejus conspectui se repræ-  
sentantes tantum negotium diffinirent. Cumque inde  
egrederentur omni festinatione ad castrum Soritium,  
ubi dominus rex A. erat, pervenerunt, et in ejus  
curia Burgensem episcopum invenerunt. Ibi etiam  
sicut prius Astoricæ, ita coram ipsius præsentia ac  
multorum nobilium virorum judicium domini papæ  
complevere omnino renuit. Burgensis itaque episcopus

videns eos defectum incurrisse, domino papæ lit-  
teris suis patefecit: ipse vero cardinalium sumptu  
consilio has litteras Minduniensi episcopo remisit.

*Item de eodem.*

« Paschalis episcopus, » etc.

« Sicut ex confratris nostri, » etc. *Vide ubi su-  
pra, sub num. 160.*

*Item de eodem.*

His nimirum supra scriptis litteris visis, ipsi tan-  
quam ignorantiae vinculo obligati obedire contem-  
pserunt. Cum ergo Toletanus archiepiscopus et  
sanctæ Romanæ Ecclesiae legatus Legionē concilium  
celebraret, idem Compostellanus episcopus inter-  
fuit, et in præsentia regis totiusque concilii, proprio  
ore querimoniam ex inobedientiæ culpa Latine ven-  
tilavit. Querimonia siquidem audita, et ex utraque  
parte diutino spatio pertractata, sanctæ Romanæ  
Ecclesiae legatus hujusmodi diffiniendum negotium  
quibusdam commisit episcopis, qui seorsim venien-  
tes et utriusque partis rationes invicem pertractan-  
tes, communi consilio statuerunt, ut dioceses illæ  
a Minduniensi episcopo ablatae, sub regimine An-  
riensis episcopi retinerentur, donec cum litteris  
totius concilii Romam peterent, et huic negotio tam  
longo tempore agitato finem imponerent. Acceptis  
itaque tam Toletani archiepiscopi quam etiam totius  
concilii litteris, idem episcopus suum archidiacono-  
num, nomine Gaufridum, super hoc negotio Romam  
direxit, et quia Minduniensis Ecclesiae nuntii defue-  
runt, dominus papa non determinavit judicium, sed  
Toletano archiepiscopo determinandum per has lit-  
teris commisit.

CAPUT XXXV.

*Diffinitio ejusdem negotii.*

« Paschalis episcopus, » etc.

« Litteras dilectionis tuæ, » etc. *Vide ubi supra,*  
*sub num. 187.*

Et quia his litteris asportatis, per archiepiscopum  
Toletanum Romanæ Ecclesiae legatum justitiam  
habere nequivimus, aliquantulum temporis ab hac  
disceptatione non sine molestia quievimus. In qua  
nimirum dilatione, ejusdem diocesis clerus et po-  
pulus, recolentes easdem dioceses, tam catalogis  
legitimis quam proprietate juris, Ecclesiae B. Jacobi  
fuisse et esse debere sine ullo scrupulo cognoscen-  
tes, insuper audito judicio Toletani archiepiscopi et  
sanctæ Romanæ Ecclesiae legati, ultronei ad prædicti  
episcopi celsitudinem venerunt, et se errasse viva  
voce confessi sunt, qui ducta tam longi erroris pœ-  
nitentia, ei et Ecclesiae suæ perpetuam obedientiam  
exhibuerunt. Quorum subjectio et nomina litterarum  
cognitione inferius denotata sunt.

*Obedientia abbatis Sancti Martini de Trasancos.*

Ego Nunno, abbas cœnobii S. Martini, quod est  
situm territorio Trasancos secus flumen quod dicitur  
Juvia, pro parochia Ecclesiae Compostellanae pro-  
mitto canonicam subjectionem et omnem in Christo  
obedientiam domino Didaco II Ecclesiae S. Jacobi

(57) Forte idem quod vulgo *condescendendo*, id est illius voluntati indulgendo

apostoli episcopo, ut cum prædicto monasterio et A hominibus ei pertinentibus sim fidelis et obediens deinceps in perpetuum pro diœcesi S. Jacobi, tam illi quam successoribus ejus canonice promovendis, tam ego quam successores mei eidem monasterio præponendi. Hanc professionem feci ego Nunno abbas æra l.c.xviii et quot vii Id. Februarii (anno 1110 [58]).

*De subjectione aliorum.*

Recepta hujus abbatis obedientia non multo subrepenti temporis articulo hanc professionem et obedientiam ab inferius scriptis devote suscepimus sub æra mcxviii et quot Nonis Mart.

*Obedientia monachorum, abbatum, clericorum et laicorum.*

Nos, habitantes apud diœceses Bisancos, Trasancos, Lavacencos et Arros, tam abbates, archipresbyteri, monachi, et omnium illarum Ecclesiarum rectores, quam et comites, et milites, et domine, et universus populus quorum nomina et subscriptiones inferius notantur, vobis ven. domino D. Il Dei gratia S. Jacobi apostoli episcopo et Ecclesiæ vestræ veridice confitemur prædictas diœceses canonica institutione esse quondam Iriensi sedi subjectas, per fines proprios et antiquos terminos, et quadam causa injusta existente inde sublatae sunt, et quia nos et antecessores nostros cognoscimus contra canonum decreta erravisse, agnito veritatis tramite sponte subdimur, tibi et Ecclesiæ tuæ promittentes obedientiam, ut deinceps simus concurrentes ad B. Jacobum census et debita, quæ ad jus sedis vel diœceseos pertinent singulis annis fideliter vobis et successoribus vestris per dispositionem vestri prælati, quem vos et successores vestri nobiscum et cum nostrorum successorum assensu unanimiter elegeritis, tam nos quam et successores nostri cum omni reverentia persolvamus et tali pacto hoc coram Deo et B. Jacobo unapimenter affirmamus, ut non nos, neque successores nostri ullo unquam tempore ab hac promissione et subjectione retrahamur, sed viribus nostris et toto nostro conamine abjecta et aliorum pontificum prælatione et dominatu, ut prædiximus, vestræ vestrorumque successorum obedientiæ ac præceptis perenniter adhærentes, vobiscum in hoc sæculo educati, juste ac pie vivamus, et cœlorum regna vestris orationibus et B. Jacobi intercessione feliciter capiamus. Et si aliquis non credens in futurum recalcitrare vel quod stabilitum est irritare voluerit, quisquis fuerit, nisi resipuerit, perpetui anathematis gladio feriatur. Cunctis autem observantibus sit Domini Redemptoris nostri atque B. Jacobi benedictio, et suorum peccatorum plena remissio, et in perpetuum cum omnibus sanctis felix habitatio. Hæc confessionis et subjectionis scriptura plenum obtineat robur per omnia sæcula. Amen.

(58) Esto de rebus anno 1108 gestis, nunc sermo; præfatas merito adjungit obedientias, quamvis aliquanto el. pso tempore, ut præmisit, factas, utpote

*Confirmatores.*

Petrus, Floylaz comes, proprio signo confirmo. Comitissa domina Mayor, uxor ejusdem comitis, confirmo. Nunnus, abbas cœnobii S. Martini de Juvia, propria manu conf. Munia Floylaz, soror prædicti comitis, proprio ore et subscriptione confir. Visclavara Froylaz et soror ejusdem comitis, atque Munia Deo vota conf.

*Nomina militum de Bisancos.*

Hæc sunt nomina militum habitantium Bisancos, quæ inferius denotata sunt: Menindus Holmiz confirmo. Feruens Holmiz confir. Histrarius Holmiz conf. Ovecus Froylaz conf. Rudericus Pelaiz conf. Vistrarius Pelaz conf. Gundisalvus Menendiz conf. Muninus Oduariz o. Veremudus Rageliz o. Joannes B Vinaraz o. Veremudus Asmodi o. Petrus Veremudiz o. Fernandus Suariz o.

*Nomina sacerdotum.*

Hæc sunt nomina clericorum ibidem habitantium, qui hanc subjectionem juste B. Jacobo devoverunt et confirmaverunt, tam pro se præsentibus quam pro cæteris suis sociis absentibus, atque pro universo populo: Pelagius Almondiz presbyter Ecclesiæ S. Petri de Cervalles conf. Didacus Fulgentiz presbyter Ecclesiæ S. Eulaliæ de Juvia conf. Vimara presbyter S. Jacobi de Francia conf. Rudericus Sislandiz presbyter, et prælatus monasterii S. Vincentii conf. Pelagius Veremudiz presbyter Ecclesiæ S. Joannis de Pinnario conf. Gutierre Osoriz presbyter Ecclesiæ S. Salvatoris de Magnios conf. Rudericus Muniz presbyter Ecclesiæ S. Vincentii de Mediano conf. Oduarius presbyter Ecclesiæ S. Eulaliæ de Caurio conf. Froyla presbyter Ecclesiæ S. Jacobi de Baraliobre conf. Froyla presbyter Ecclesiæ S. Mametis de Laragia o. Joannes presbyter Ecclesiæ S. Marinæ de Seliobre o. Ordonius presbyter Ecclesiæ S. Salvatoris de Seliobre o.

*Nomina militum de Trasancos, et Lavacencos, et Arros.*

Hæc sunt nomina militum, Trasancos, et Lavacencos, et Arros habitantium, quorum nomina inferius denotata sunt, qui hanc subjectionem juste fecerunt tam pro se præsentibus quam et pro sociis suis absentibus, atque pro universo populo: Nunnus Veremudiz conf. Ovecus Gundisalviz conf. Gundisalvus Petri o. Suario Teliz o. Veremudus Gelidiz o. Rageliz o. Menindus Gundisalviz o. Froyla Veremudiz o. Ovecus Muniz o. Petrus Muniz o. Petrus Gundisalviz o. Veremudus Hiscas o. Egica Stephaniz o. Veremudus Petri o. Petrus Suariz o.

*Nomina presbyterorum ibidem morantium.*

Hæc sunt nomina clericorum ibidem habitantium, qui hanc subjectionem firma stabilitate, ut supra exaratum est, devoverunt et confirmaverunt, tam pro se quam pro universo populo: Joannes presbyter, prælatus monasterii S. Juliani de Naraon conf. Moquæ causæ pro nunc finem dederunt. Vido lib. II, cap. 56.

ninus presbyter Ecclesiæ S. Mariæ de Sichario ꝑ. A Enindus presbyter, prælatus monasterii S. Stephani de Setes ꝑ. Suarius presbyter Ecclesiæ S. Mariæ de Castro ꝑ. Petrus presbyter Ecclesiæ S. Eulaliæ de Avinio ꝑ. Erus presbyter Ecclesiæ S. Jacobi de Laco ꝑ. Garsia presbyter Ecclesiæ S. Juliani de Lamas ꝑ. Ordonius presbyter Ecclesiæ S. Saturnini ꝑ. Rudericus presbyter Ecclesiæ S. Mariæ Majoris ꝑ. Froyla presbyter Ecclesiæ S. Petri de Lexa ꝑ. Muninus presbyter Ecclesiæ S. Mariæ de Lavacencos ꝑ. Vimara presbyter Ecclesiæ S. Salvatoris de Sarantes, et Petrus Luz ꝑ. Gonsalvus presbyter, prælatus monasterii S. Mattheæi ꝑ. Petrus presbyter Ecclesiæ S. Columbæ ꝑ. Pelagius presbyter Ecclesiæ S. Georgii de Marinas ꝑ. Petrus presbyter Ecclesiæ S. Romani de Domnius ꝑ.

Ego Pelagius Pelagii filius, et presbyter illius patriæ indigena confirmante supradictorum assensu scripsi in concilio, et confirmo.

## CAPUT XXXVI.

*Ad confirmandam hanc obedientiam.*

Accepta ergo tam clericorum quam populi obedientia, præfatus episcopus duos de clericis suis, Gaufridum videlicet ejusdem Ecclesiæ archidiaconum et Petrum capellanum super hujuscemodi omnibus, citato calle Romam direxit, qui a domino papa subsequentes litteras huic negotio finem imponentes asportarunt.

*Testamentum horum quæ pertinent ad Ecclesiam S. Jacobi.*

« Paschalis episcopus, » etc.

« Sicut injusta poscentibus, » etc. *Vide ubi supra, sub num. 296.*

## CAPUT XXXVII.

*De oppressione sanctæ Ecclesiæ, et de invasione ecclesiæ S. Michaelis in Compostella.*

« Paschalis episcopus, » etc.

« Oppressiones et angustias, » etc. *Vide ubi supra, sub num. 297.*

Idem quoque P. nostræ Ecclesiæ Capellanus, super quodam spurio, nomine Suario, qui amplius sæculari potestati fulgebat, quam subdiaconatus officio vacabat, in præsentia domini papæ querimoniam Latine ventilavit. Suarius enim, suarum trium robore vallatus, sine aliqua justitiæ repetitione, tertiam ecclesiæ S. Michaelis portionem, mense Januarii nondum fluito, ei cum summa violentia abstulit, ejus tempestatis impetum ferre non valens, ad domini papæ celsitudinem confugium fecit, cernendo Suarium injustitiæ nebula esse obductum, de cujus Ecclesiæ restitutione subsequentes litteras Romanæ auctoritatis sigillo munitas suscepimus.

*De redintegratione eidem Ecclesiæ.*

« Paschalis episcopus, » etc.

« Filius noster, » etc. *Vide ubi supra, sub num. 498.*

## CAPUT XXXVIII.

*Confirmatio cardinalium et cæterorum.*

« Litteras denique quas de confirmatione vestro-

rum cardinalium, quos Deo juvante ad decus vestræ Ecclesiæ in Ecclesia statuimus, et de investitura Ciniensis monasterii, de illis etiam qui incesto conjugio filias suas astringunt, et de aliis diversis negotiis in unum colligere non incongruum duximus, quia ante mortem regis nos eas suscepisse meminimus. Sed ante quam ad alia transeamus, de militibus qui causa Hierosolymitanæ visitationis loca vestra Maurorum incursionibus devastanda relinquebant, sicut litteras prius suscepimus, sic eas non immerito in serie libri præponimus. »

## CAPUT XXXIX.

*Ne occasione Hierosolymitani itineris occidentalis depopuletur Ecclesia.*

« Paschalis episcopus, » etc.

B « Magnum vestræ salutis dispendium, » etc. *Vide ubi supra, sub num. 44.*

## CAPUT XL.

*Vocatio ad concilium.*

« Paschalis episcopus, » etc.

« Quantum veritatis, » etc. *Vide ubi supra, sub num. 58.*

## CAPUT XLI.

*De causa Pelagii.*

« Paschalis episcopus, » etc.

« Causam Pelagii, » etc. *Vide ubi supra, sub num. 69.*

## CAPUT XLII.

*De illicita copulatione.*

« Paschalis episcopus, » etc.

C « Grave valde, » etc. *Vide ubi supra, sub num. 122.*

## CAPUT XLIII.

*De abbate Ciniensi.*

« Paschalis episcopus, » etc.

« Abbatem Ciniensi cœnobio, » etc. *Vide ubi supra, sub num. 135.*

*De monasterio Ciniensi.*

« Paschalis episcopus, » etc.

« Postquam de monasterii Ciniensis, » etc. *Vide ubi supra, sub num. 153.*

*De eodem.*

D « Paschalis episcopus, » etc.

« Qualem quantamque tua fraternitas, » etc. *Vide ubi supra, sub num. 95.*

## CAPUT XLIV.

*De mitris habendis.*

« Paschalis episcopus, » etc.

« Petitionem vestram, » etc. *Vide ubi supra, sub num. 159.*

## CAPUT XLV.

*Quod super altare B. Jacobi nemo celebret missam nisi episcopi vel septem cardinales.*

« Paschalis episcopus, » etc.

« Piæ voluntatis affectus, » etc. *Vide ubi supra, sub num. 262.*

## CAPUT XLVI.

*De probitate et scientia regis Adefonsi, et de pace in regno ejus, et de juramento a Gallæcis apud Legionem facto Adefonso filio comitis Raimundi adhuc puero.*

Magna igitur præsulis prudentia, hæreditates, ecclesias, et villas, quas superius ordine minime observato prænotavimus, pervigili sollicitudine, et immenso labore acquisivit, et acquisitas Ecclesiæ suæ juri in perpetuum mancipavit, multas etiam alias his adjecit, a nobis prætermittas, utpote ignoratas, quas qui scire voluerit eum ad scripturarum cognitionem in thesauro B. Jacobi ecclesiæ repositam et servatam ire præcipimus. Hæc autem supra dicta omnia ante mortem regis nostri catholici bonæ memoriæ Adefonsi a præsule sunt juste acquisita. Qui nimirum rex miræ sanctitatis virtute conspicuus, atque ferventis ingenii capacitate mirandus, quam duris ictibus et assiduis incursionibus terga suorum hostium cæciderit, procul dubio novimus, quia ea loca quæ a potestate Ismaelitarum gladio suo invicto liberavit, corporali intuitu prospeximus. Regnum etenim Toleti, castella, civitates et oppida, quæ ultra decursum Dorii fluminis esse noscuntur, in quibus Christianæ professionis religio tenetur, et observatur, a cultura gentium, numina vana colentium, penitus evacuavit. Quo nimirum loco ecclesias faciendo desudavit, et consecratas divino cultui mancipavit. In regendis autem subditis, licet præpotentissimus esset, tantæ discretionis, et sapientiæ, et humilitatis exstitit, quantam si describere vellet humanum ingenium, nequaquam posset. Non enim singularitate culminis lætabatur, sed æqualitatem conditionis in se ipso contemplabatur. Sciebat enim quia si æquales natura sibi subditos despiceret, sive eos uti decet non reget, totius creaturæ rectorem, sub quo omnes natura æquales sunt, modis omnibus offenderet. Unde a subditis quam justo et temperato moderamine debita potestatis exegerit, seu quam pacificus circa eos exstitit, post ejus obitum nobilium virorum pernicies, et subsequencia bella crebrius exorta, parte monstraverunt. Hic rex, cum ejus generum consulem Raimundum a visione præsentis lucis fata funditus subduxissent, et ejus filius, qui adhuc triennii tempus nequaquam expleverat, præmissi regis presentaretur, ex internæ pietatis affectu super eum misericordiæ viscera commovens, omnes Gallæciæ nobiles, consules, et principes qui ejus præceptione cum puero iverant apud Legionem, tali alloquio affatus est: « Omne equidem Gallæciæ regimen et jus pueri pater obtinuit, et ideo vos omnes, qui ejus jura et honores eo vivo tenuistis, et eo mortuo adhuc tenetis, filio ejus, nepoti meo, procul dubio famulatores exhibeo, et totam ei Gallæciam concedo, si ejus mater Urraca virum ducere voluerit, nec ab eo etiam mihi ipsi ulla ulterius obsequia

(59) II Kal. Julii legendum, æra MCLVII, nempe ultimo die Junii anni 1109.

(60) Petrus Froylaz, comes de Trava, nuntius

A deposco, et ut omnibus his in auribus vestræ præsentis profero sine ullo scrupulo dubietatis, fidem adhibeant præsentem Viennense archiepiscopo præfati pueri patruo, in manibus domini Didaci secundi Ecclesiæ B. Jacobi divina dispensatione episcopi, discreti videlicet viri, hujusmodi jusjurandum vos dare præcipio, quatenus præsentem puerum in Dominum suscipiatis, et susceptum cautius et vigilantius custodiatis, honorem etiam quem vobis præsentibus ei attribuo, etiam contra me ipsum si injuriosus ipsi exstitero, totis viribus defendatis. Facto igitur intra mœnia Legionis, sicut audivimus, juramento, et a pontifice Compostellanæ Ecclesiæ solerti cura recepto, cum auctoritate tanti principis ad sua quisque reversus est.

## CAPUT XLVII.

*De morte regis Adefonsi, et de discorata et cæteris malis ingruentibus.*

Cum autem fere biennium pertransisset, hic rex Adefonsus moritur gravitate doloris, qui lux et clypeus Hispanis exstitit oris, sub Æra MCLVII, et quot III Kal. Jul. (59) quo nimirum mortuo et fides, ac si nunquam esset, postponitur, et pax, quæ principatum diu possederat, cum rectore suo amittitur. Inde etiam per totam regni ejus latitudinem bellum seditio, et fames exoritur; inde etiam tellus non solum debita cultura privatur, sed omni rectitudine viduata desolatur. Quamobrem inter consulem Petrum (60) et quosdam Gallæciæ nobiles, jusjurandum quod domino suo fecerant, non attendentes, postposita pacis connexionem, magna discordia pullulavit. Quod idem consul, cujus custodiæ puerum vivens pater attribuit, cupiens evitare, nunc blandis sermonibus, nunc minarum illationibus eorum contumaciam compescere tentavit, quatenus eos de tenebris ignorantia semoveret, et ad statum rectitudinis, quem incaute reliquerant, solerter perduceret. Sed quia cor quod iniquitate gravatur, si superna gratia desit, nec verborum copia, nec sermonum abundantia illustratur, nebula erroris abducti, atque nimio furore succensi verbis consulis credere recusarunt. Tali etenim adiuventæ germanitatis pactione connexerant ut sese hostium fortitudinem mutuo et indefesso robore adjuvarent, et omnia adversa unanimiter tolerarent. Qua securitate vallati, a concordia unione animum semovebant, a quibus Compostellanus episcopus summo opere invitatus, et multa prece efflagitatus, solatium tantæ germanitatis hac intentione suscepit, quatenus pacem et stabilitatem Ecclesiæ conservaret, et salute totius regni Gallæciæ indefessa sollicitudine invigilaret, et eis dissuadendo, et violatæ fidei periculum ostendendo, modis omnibus quibus posset, consuli concordaret. Recepto itaque supradictæ amicitia contubernio, et intercedente non multo temporis intervallo, præfati nobiles terræ, quoniam Compostellanum episcopum, ingenio regii pueri Adefonsi VII, de quo multa in hoc opere, locis in generali indice consulendis.



clarum, consilio providum, ratione discretum, veracem, et rectitudinis zelo ferventem in omnibus et per omnia cognoverunt, circa castrum Biti soler iam tanti præsulis invitantes, juramentum et fidelitatem ei fecerunt, licet multi de melioribus Gallæciæ ante hoc novæ germanitatis inventum præfato episcopo hominum fecerant propter solidatas et præstamina, quæ uberius ab ejus largitate susceperant, veluti Arias Petriz, Petrus Gudesteiz, Joannes Didacides, et Pelagius Gudesteiz, et alii quamplures egregii milites quos sibi hominii vinculo vehementer astrinxerat (61).

« Paschalis episcopus, » etc.

« Ad hoc omnipotens Deus, » etc. *Vide in Paschali, Patrologiæ t. CLXIII.*

#### CAPUT XLVIII.

*De illicito connubio regis Aragonensis et reginæ, et de guerra inde orta inter Gallæcos.*

Interea sumpto rege Aragonensi, cui incesta conjugii copula Urraca regina inhæserat, eadem regina pro filio suo in partes Gallæciæ nuntios suos celeriter destinavit: et quoniam eundem filium in regni fastigia sublimari prorsus inardebat, ne tanto gaudio privarentur, ad ejus sublimationem omnes Gallæciæ nobiles invitavit, cujus jussa sine ulla dilatione complentes, iter suum cum omni festinatione arripuerunt. Cum autem incolumes Legionem transissent, regi Aragonensi, viro videlicet suo (si cum esset ei proxima consanguinitatis linea junctus, vir ejus est nominandus) eandem reginam reconciliatam, et alligatam verissima relatione didicerunt. Unde vehementi mœrore affecti consulem Enricum, præfati pueri avunculum, celeriter accersentes quid ex hoc rei eventu acturi essent, diligenti cura consuluerunt; cujus prudenti consilio fortiter excitatus consul Petrus quosdam ex illis qui jusjurandum filio comitis mentiebantur, juxta castrum Soricis (62) in itinere cœpit, et cum eis in Gallæciam celeri cursu regreditur, pro quorum postea solutione castrum Minei (63) suscepit; ubi eam, quæ uxor sua esse cognoscitur cum filio et domino suo quem ipsi in gremio suo aluerant, quasi sub tuta defensione celeriter intromisit. Cujus intromissionis damna indigenæ tolerare nolentes, et consulem de finibus illis cum ingenti dedecore pepulerunt, et sine intermissione debita jura promissæ fidei violantes, cum illis qui eorum nequitia participabant, dominum suum (quod dictu nefas est), et ejus nutricem in castrum Minei impudentius obsederunt; cujus obsidionis laborem cum obsessi propter annonæ et potus paucitatem, obsidentes vero propter diutinam stationem, jam ultra fame affecti tolerare nequibant, alterutra conventionione jusjurandum, ex utraque parte octava manu firmatum, suscipientes unanimiter decreverunt quatenus obsessi castrum, et quemdam quem vinctum tenebant, Oduarium videlicet Ordonidem, obsiden-

(61) Absque titulo litteræ allatæ pontificis, de illicito reginæ Urracæ et regis Aragonensis connubio, de quo statim.

tibus absque ulla redemptione solverent, et ipsis ductoribus comitisa cum omnibus quæ intro erant, ad propria sine aliquo detrimenti incursu remearet.

#### CAPUT XLIX.

##### *De obsidione castelli Minei.*

Sed quia illustres viri, qui cum comitissa famulatum regali puero diligentius exhibebant, de eorum fide, quasi futurorum præsagii, aliquantulum titubabant, se egressuros a castro omnino denegaverunt, si Compostellani pontificis præsentia deesset, in quo solo fidei ubertas tum temporis plenarie redundabat. Quapropter ad eum legatione super his omnibus destinata, ex utraque parte bis et ter eum cum omni sollicitudine invitaverunt; qua nimirum legatione suscepta per nuntios suos quos ad eos extemplo præmisit, se iturum celeri cursu spondidit; nitebatur enim de tam ineffabili laboris angustia et dominum suum eruere, et eos dissidentes concordie ligamentis devincire, et pacem terræ funditus reformare. Directo itaque calle cum præfatus episcopus ad Ernægum fluvium cum paucis de suis militibus pervenisset, nuntios suos quos jam præmiserat, reperit. Quo in loco licet se fraudulentam legationem suscepisse quorundam relatione comperiret, tamen ab incepto calle pedem bonæ intentionis retrahere recusavit. Ipse namque tam de incepto piæ devotionis studio, quam de illis quos privilegio hominii sibi alligaverat, nimium confidens, duos nuntios, Munionem videlicet conterinum suum et P. Gutierrezem, diversa de causa ad eos secundo direxit: Munionem, qui ab inimicis pontificis et a comitissa, quid de hoc negotio acturi essent disceret; Petrum vero, qui tunc temporis hostis comitis habebatur, ut ab inimicis præfati consulis, si forte fortuito laqueos prodicionis tetendissent, quoquo modo rimaretur. Qui celeri cursu redeuntes, non solum nullas insidias reperisse dixerunt, verum etiam Ariam Oluaridem ad episcopum, qui securus eum præcederet, et ei dubietatem prodicionis auferret, obviam venire fecerunt. Cujus contubernio fretus usque ad ripam Minei cum eo loquendo pervenit.

Quo in loco celebrata missarum solemnitate, postquam sui milites sua tentoria firmaverunt, auditu nefandæ prodicionis percussi, ne fluvium transmearet, episcopo multiplices causas ostendendo interdixerunt; quod etiam militibus A. Petridis, et aliis probis probantibus credere contempsit; in eis quippe nimium confidebat, tum propter germanitatem invicem habitam, et hominum quod sibi postea ipsi ultronei fecerant, tum propterea quia fere omnes de ejus parochia erant, et solidatas et præstamina ab ejus largitate susceperant. Hac igitur securitate persuasus cum duos alios nuntios ex parte comitissæ, Sancium videlicet Ramiridem, ex alia vero parte Rudericum Sauchidem sese cum omni festinantia invitantes, cominus suscepisset, procul du-

(62) Hodie Castro Xeriz.

(63) Castrum Minei hodie S. Mariæ de Castrelo ad ripam Minei quatuor circiter leucas infra Auriam.

blo lembum intrare non formidavit: ad cuius ingressum dum sui milites juxta morem patricie vana anguria diligenter investigarent, et majorem aquilam e contrario transeuntem diligentius inspexissent, insuper equidem omnes uno omine percussis tertio et quarto cum ne illo iret vehementius increpaverunt. Quorum dicta quia non tantum ex sensus abundantia, quantum ex matre errorum, videlicet ignorantia, processerant, et prefatus episcopus benigna cordis aure suscipiens, tale fertur eis dedisse responsum: « Nolite, inquam, charissimi filii, his nugis et vanis tentationibus propositum bonae intentionis disturbare; omnipotentem namque Dominum, totius creature gubernatorem, secreta sui consilii hujusmodi avibus et brutis animalibus nullatenus commisisse noveritis. »

*Quando episcopus castellum Minei adit.*

Hac inexpugnabili ratione devicti omnes milites quæ sua freno compescentes conticuerunt, deinde cum triformis sociis se comitantibus, P. Anacle clerico, et canonico suo et M. Galmirale, et P. Gutierride, qui ejusdem proditoris inceptor dicitur et esse non dubitatur, ad aliam partem fluminis incolanis pertransisset, cum proditoribus suis, Petro videlicet Aria, et aliis (64) secretum colloquii habuit quo in loco eis imminetia terre pericula sapienter ostendit, atque eos vigilantia cura et tota diligentia interrogavit, quatenus de fraude, quæ sapius suas aures attriverat, eis referentibus veritas sibi quoquo modo manifesta claresceret. Sed quia a mente quam sua iniquitas deprimat, superna se veritas abscondit, cum vulnus proditoris in pectore servarent, ut iniquitati iniquitates celerose accumularent, ejus celsitudini cum iurejurando se proditorem minime facturos modis omnibus denegaverunt; eos etenim tuæ paternitati, inquam, per certam homini subjectionem colla nostra submisimus, et post hæc omnia felle malignitatis non infecti, aliquod dedecus tibi inferre excogitavimus? Imo etiam si forte fortuito ab aliquo aliquod dedecus tibi inferri viderimus, nos usque ad necem corpora nostra tui amore periculis objecturos esse discretio tua confidenter agnoscat.

#### CAPUT L.

*Quod facto juramento proditores invitaverunt eum ad cenam.*

His igitur dictis et promissis falsis episcopus illectus, ad sublimitatem turris, in qua comitissa cum domino suo sedebat, pedetentim ire aggressus est; ejus adventum cum superius astantes jam vicinios aspexissent, tanta cordis hilaritate, tanta etiam mentis jucunditate eum susceperunt, quanta illi letitia gavisus sunt, quos barathro demersos, superna charitas sua presentia visitavit. (65\*) Quo in loco cum de multis alterutra allocutio acta esset, extra castri munitiones ex utraque parte sa-

cramenta duodecim manu firmata, eâ conditione presentate pontifice firmaverunt, quatenus in subsequenti die castrum illud eis sanctus red cretur, et ipsam eandem comitissam cum nobili puero domini, videlicet suo, et cum omni sua militia et suppellectili, usque ad virum suum sine detrimento ipsi condicerent. Firmata igitur hujusmodi pactione cum recedente die nox jam vicinios incumberebat, ultra flumen ubi totam suæ militie cohortem reliquerat, ubi etiam sibi et illis sumptus necessarios parari præceperat, se iturum circumstantibus dixit. Illi autem qui intra sinum suæ mentis proditoris horrendæ sibi pila præfixerant, qui jam ad perficiendum suum dedecus unanimiter conspiraverant, paternitatem ejus obnixius deprecati sunt, hortantes eum ne in tam profunde noctis conticinio fluvium transiret; quorum blandis sermonibus acquiescens episcopus effectum suæ petitionis eis sine mora attribuit. Porro Fredenandus Sancides, ejus domini Lemensis provincia tunc temporis opprimebatur, eadem nocte eum procurandum his fraudulentis verbis suscepit: « Oportet, inquit, te, sanctissimo Pater et domine, qualem nunquam sumpisti hodie mecum cenam sumere. »

#### CAPUT LI.

*Machinamentum proditoris.*

Quantus autem vel qualis cœnæ fuerit apparatus, subsequenti die proditio manifestavit; et quia multoties animus solet esse futurorum presagus, totam fere noctem illam insomnem duxit episcopus. Mane itaque facto cum quorundam ejusdem provincie indigenarum ad se, veluti ad fontem misericordie, confugientium, confessionem patula aure percepisset, eisque misericordie viscera aperiendo, modum penitentiae, prout decebat, injunxisset; supradictus Fredenandus facie proditoris peragenda præ cæteris æstuans cum quibusdam complicibus suis episcopum ut inepte deditiois negotium citius perageret, dolosa circumventionem increpare non horruit; et quia dies in studio bonæ operationis ad effectum tendebat, prave voluntatis effectum se non posse consequi formidabat. Pius ergo pater, a dextris et a sinistris habens arma, ejus insolentiam charitatis ardore diffusus sustinuit: « Primitus, inquit, filii, juxta Veritatis vocem oportet me regnum Dei evangelizare, deinde his quæ mundi sunt curam impendero. »

#### CAPUT LII.

*De comitissa.*

Consulto itaque primo, juxta pastoralis curæ sollicitudinem, ovium deposito, cum magna circumstantium letitia deditioem facturum castrum intravit, ad quem utpote ad portum salutis intra aditum castri residentem, ab ipsa turris summitate, qua-

(64) Præcipui proditoris auctores erant Arias Perez, Petrus Arias, Ferdinandus Sanchez, et Odua-

rius Ordonez. (ex cap. 66.)

(65\*) Nolle hunc blandiendi modum imiteris.

veluti in maris profunditate comitissa cum regali puero detinebatur cum alia non modica nobilitate turba, struma cum juvenitate descendit. Quo in loco donec sui omnia suppellectilia apportaverunt, latus pontificis claudendo eum regio puero permansit.

### CAPUT LIII.

*De captione regis pueri et comitissæ.*

Dumque in tanti patris presentia se esse exco- gitaret mentem, proditorum turba gladiis, clypeis instructa, atque omni genere armorum horrenda, per castrum hostium impudentius irruit, et tumultu- miter ad tollendum puerum, ipsa in gremio suo jam- iam propter indignatum assultum et armorum stre- pitum fere exanimem tenebat, festinantius eue- rerunt. Quem quidem quia ipsa de eorum manibus nitetur efferre, motu leuissimum in eam frementes, ei terribiliter comminati sunt, quod nisi eum festi- nantem dimitteret, eam procul dubio (quod grave est dictum), fere temis dehonestarent. Quorum dicta acerrime prolata eum pontificis aures vehementer perculerant, ejusdem presulis summa potestate solertia ferme exanimem statim tactu de comitissæ manibus auferens, Ordonio nutritori suo custo- diendum eum diligenti cura attribuit. De cæteris ipsam comitissam genas suas vehementi impetu cila- nantem, atque ad instar undantis fluminis lacrymis effluentem, ad altitudinem turris, qua sua sponte descenderat, cum domino suo et quibusdam aliis, gravi eum dedecore captam deduxerunt.

### CAPUT LIV.

*De rapina rerum pontificalium.*

His igitur ita peractis etiam nobiles et egregios mi- lites, qui eum comitissæ regali puero obsequabantur, graviter perenti, dehonestari, atque propriis facultatibus exspoliari prefatus aspexit episcopus, duobus tantummodo clericis comitatus præsumpta cordis angustia quasi aliquantisper sui oblitus, tristis huius- modi resedit. Mutationem statimque colliterantem ejus, quem gratia legationis ad Ariam Petri extra casum direxerat, in ipsa legatione consimili dolo et prodigione ceperunt. Cæterum, juxta Joannis sententiam, ut qui nocet noceat adhuc, et qui sordidus est, sordescat adhuc (Apoc. xxii), ut super iniquitatem seculi propensius augmentarent, Pelagium Martinum, et Leovegilium Luz sine iniquitatis complicis, cum maxima parte sine militia, et tota illius terre germanitate ad in- vadenda presulis tentoria, atque ad diripienda ejus militum spolia, sitibunda cupiditate ultra fluvium destinaverunt; qui sub pacis signo euntes, et cum eis in fraudulento colloquio perfrantes, eorum mansionem et castra armata manu terribiliter inva- serunt. Unde proditoris felle incensati, atque sine cæcitate caligine offuscati, non solum omnia pre- sulis suppellectilia abstulerunt, verum etiam (quod iramanis auribus terribile insonat) in ejus capellam suas manus sacrilegas injecerunt; ejus namque ca-

asulam (65) juxta insatiam luporum rapacitatem, inter se frustatim diripientes, suis pravis usibus pro- futuram conservari non horruerunt; ex qua lin- tum casula suarum vestium oras et limbos, quasi decotando, sine ulla mora turpissime dedecoraverunt. Auream quoque vasculum quo Dominicum corpus, nostra scilicet hostia salutaris immo atque triduum divisione partientes, ille inferiorem partem, iste vero superiorem, hic autem reliquam partem sibi execrabilius vendicare procul dubio non formida- runt. Arcam denique argenteam, et crucifixum mi- rifica auriferis manu consculptum nulla dissimulata ratione partiti sunt. Quid plura? Non solum omnes fere equitaturas, et totius militie prociectum, verum etiam non qualescunque sarcinulas, styli tre- didosum laborem evitanda, præferimus. His itaque solerter præcognitis tan us linior, et tam inopinatus horror totam Compostellæ Ecclesie militiam per- culerat, quod relicto via compeditio per nemorosam montium cacumina cundo ad propria non sine magno labore pervenit.

### CAPUT LV.

*Quando proditores transierunt Minium cum pontifice.*

Facta autem superius audita proditoris eum pon- tificis et quibusdam aliis nobilitate, et Petrus Arias et filius ejus ipsa eodem die a castro exierunt, juxta monasterium S. Stephani ripæ Silis qualescentes per- noctaverunt, et tota nocte vigili cura et armata militum manu eos captos custodiri fecerunt; qui- bus hæc eum Phobus ab unctis Oceani solio n. ord. emerisset ad portum Minii, qui vulgari appella- tione Ambas Mixtas (65\*) nuncupatur, ceteri eum pervenientes sine aliquo detrimendo obstaculo trans- mearunt. Quo in loco prefatus episcopus Ariam Petri seorsum vocavit, et cum eo presentibus duo- bus clericis suis hujusmodi colloquium habuit: *« Mis- seris, inquit, te, antequam nobilem et egregium virum, quem loco germani fratris et quasi pro dimisso mel- cordis habebam, hujusmodi prodicionem excogitasse, et excogitatum fecisse; te enim prærogativa dile- ctionis privilegio ab ipsa etiam puerilla comexum habebam, necnon etiam in te veluti prætorali amico ampliori confidentia confidebam, tum quia præstantia et uberrima subsidata a mea Legitate susceperas, tum quia hostium vitulo non semel, sed his et ter sub iurejurando firmato me tibi credulam feceras, tuæ siquidem et nostræ consociorum insec- tæ, et fraudulentæ juventudæ vehementius, quam meo delectari condeleo, quod tuæ nefandissimæ prodicionis nomen toto terrarum orbe, nisi melius tibi provideris, vulgatur et blasphemabitur. »*

### CAPUT LVI.

*Responsio Ariæ ad verba pontificis.*

Cujus dicta tam sapienter probata Arias hujusce- modi affamine subsequitur: *« Hæc, inquit, san- ctissime Pater, quæ mihi summo charitatis ardore*

(65\*) Hodie Ambas Mestas ubi Sil et Minus mi- scentur.

(65) Alii codices, *insulam*, quæ apud illius ævi scriptores idem ac *casula*.

a tua paternitate referuntur, vera esse, et deteriora procul dubio quam tu ipse asseris, oculo meæ discretionis considerando intueor; verum parti nostræ tam vehementi formidine formidabaris, si celsitudinem tuam que tanta consilii prudentia, tantique exercitus abundantia, et amicorum ubertate redundat, ad propria reverti incolumem permissemus, pro cæterorum captivitate, quam ceram tua veneranda presentia pereginus, tam propriis honoribus quam propriis etiam facultatibus nos ipsos privari sine mora. Quod equidem factum licet humanæ rationis detestabile et remorsibile videatur, quoniam jam non potest non fieri, quo pacto id queat dissolvi, inter nostrarum mentium considerationem reperire nequaquam possumus.

## CAPUT LVII.

*Verba P. Anaide.*

Quem equidem P. Anaides, præfati præsulis clericus quasi ex indignatione silentium prorumpens, sic est allocutus: « Cum tua dicta assidua animi revolutione speculando præmeditor, eximia indignatione vehementi cordis dolore afficior, quod in hujuscemodi actibus omnino vobis consilium defecisse perpendo; vos etenim, quibus nuper in sinistro latere ingenii vena salire putabatur, quomodo tam egregium, tamque potentem virum, totius videlicet Gallæciæ gubernatorem, malo ingenio et fraude vestri horrendi criminis circumveniendo cepistis, quali pactione postea id factum dissolveretur non prius indefessa sollicitudine excogitastis. Ad ultimum si vestræ utilitati providendo desudatis, pro ejus solutione, utrum sui muneris largitione vos divites efficiat, an venerandis obsidibus dubietatem vestræ formidinis auferat, in præsentiarum sine ulla dilatione conferte debetis. Si vero cum timoris occasione, ut asseritis, cepistis, vel jusjurandum a Munione couterino fratre ejus, vel castrum Honesti, et S. Mariæ de Lanciata, ne id quod formidatis vobis eveniat, ad tempus suscipiatis (hec etenim de castris ex industria, et sui ingenii sagacitate protulerat, quoniam si hac pactione solveretur, dominum suum circa triduum castra sua recuperaturum incunctanter cognoverat), intueor, etiam vos ipsos, vobisque succedentem posteritatem tam horrendi criminis periculum nullatenus evasuros, hujusque nefandissimæ proditiōis opprobrium sempiternaliter incururos, nisi eum quantocius liberare festinetis. » Cujus verba nedum finita quoniam modo invectionis proferebantur, P. abbas Termarum, qui ejusdem captivitate domini sui socius esse cognoscitur, tali affamine intercipiēdo subsecutus est.

## CAPUT LVIII.

*Verba P. abbatis Termarum.*

Nosti, inquam, charissime frater, quod hujus nostri Patris providentia Compostellanam Ecclesiam, tam honoribus quam facultatibus uberius dilataverit, et numero septuaginta duorum canonicorum, quos

A ejus paternitas intra gremium suæ dilectionis benemorigeratos reddiderat, plenius exornavit, et firmiter corroboravit. Quæ videlicet Ecclesia tanti Patris afflictione multata, non no desolabitur, et te existente causa ruine destructa non habitabit. »

## CAPUT LIX.

*De pacto liberationis episcopi.*

Has itaque et supradictas rationes Arias Petriz benigno cordis affectu suscipiens, pro castrorum inquam, receptione domnum vestrum sine intermissione liberare festinabo. Ea igitur die ad quoddam rus, videlicet Amoarium citato calle pervenientes præfatum pactum, ne labefactari seu infirmari posset, fide ex eorum parte recepta firmavimus, et super his omnibus Munionem Eriz, et Froylam Menidiz Compostellam direximus. Cum autem secundæ lucis presentia a facie mundi tenebras effugaret, castrum S. Joannis de Pena Corveria (66) intravimus; tertio itaque die ibidem relicto P. Aria cum regali puero, et quibusdam aliis vinetis, per devia et fructifera montium cacumina eantes, non sine magno labore ad castrum Lupariæ (67) pervenimus, Quo in loco supra nominatos nuntios quos jam Compostellanæ Ecclesiæ præmisimus cum duobus ejusdem Ecclesiæ canonicis, et quibusdam aliis concivibus, cum summa cordis jucunditate suscepimus: quibus referentibus d. dicimus omnes Compostellanos clericos sacro se juramento alligasse, quod prædicti præsulis solutioni unanimiter insisterent, et eo vitalem auram suscipiente, in dominum nullum alium susciperent. Insuper etiam non solum concives, verum etiam totius terræ milites sacræ sibi fidei vinculo diligenti ratione astrinxerant, quatenus sub omni celeritate eantes, de tam nefandæ captivitate ergastulo dominum suum liberarent; in conducenda etenim militia totus Ecclesiæ thesaurus, totaque respublica expendi unanimiti omnium sententia exponebatur. Is itaque rumor qui nos vehementi lætitia cælo tenus extulit, Ariam Petriz graviore vehementius perculit. Quocirca cum quibusdam de suis consiliis sumpsit, ut a supradictæ pactionis promissione disceret, et præfatum pontificem ad aliud castrum quo firmiter et securius teneri posset, sine ulla temporis dilatione deduceret. Quorum consilium quoniam pontificem minime latuit, ipsi solerter præsentis sua militia A. Petriz ad rationem posuit, quia a pacto quod jam superius pepigerat, semetipsum irrationabiliter subtrahere vellet; quod illius terræ barones, non sine cordis mœsticia percipientes, eumque summo opere increpantes, ne aliquid aliud præter id quod inter illos stabilitum erat facere auderet, ei modis omnibus interdixerunt. Horum ergo inexpugnabili ratione A. Petriz coactus, illorum custodiæ cum eo tenore commisit, ut, si ea die præfata castra sibi dederentur, extemplo eum ipsi exsolverent. Quem ipsi in sui tutelam gratanter suscipientes, eum a castro per spatium unius leucæ

(66) Cornaria legendum, ut infra cap. III, n. 4. Hodie vulgo Pena Corneira.

(67) Inter Compostellam et Iriam.

removerunt; ex quo nimirum loco M. fratrem suum, et P. Anzilem ad castrum Honesti dedendum direxit. et deditum Froyke Menindiz, qui illud ex parte Ariæ susciperet, sub omni imperio reddi præcepit.

## CAPUT LX.

*De liberatione episcopi.*

Dum hæc agerentur, A. Petriz intra arcanum sui cordis præmeditans, præfata castra se nullatenus posse retinere sumpto meliori et utiliori consilio, barones suos sic alloquitur: «Utile mihi valde et necessarium esse existimo, quod dimissis castris episcopum liberum ire permittam, et de illato ei dedecore qualem a me exegerit justitiam liberi animo faciam; verum etenim, ne id quod verebar mihi eveniat hæc tempestate, tres de fratribus suis Munionem, videlicet Ecclesiæ B. Jacobi thesaurarium, et Petrum Gelmiridem, et fratrem ejus Joannem, ad tempus mihi in obsides quam citius iverit, mihi mittere non remoretur. Interea O. archidiaconus, et P. Anzides, et P. Vimariades, donec ipsi veniant, necum remaneant.» Cujus nimirum sanum et egregium consilium, quoniam omnes sui milites æquanimiter laudaverunt, cum maxima eorum parte præfatus episcopus eadem die castrum suum honestum cum ingenti pompa dediturus intravit. Quo equitem intrante cum nimia cordis jubilatione ingens suorum militum multitudo eum suscepit. Quæ videlicet multitudo, lanceis et gladiis et clypeis exornata, diverticulum petendo, in quibusdam abditis se sapienter occubnerat, ut si forte fortuito castrum milites Ariæ susciperent, ipsi cum omni celeritate venientes ne castrum necibus implerent, circumjuaque obsiderent, et obsessum unanimiter expugnarent. Peracta igitur ejusdem noctis lætitia, suorum militum robore vallatus, sequenti die apud Iriam non minus honorifice susceptus est; ex quo nimirum loco tres fratres suos ad eundem Iriam, juxta præfatæ sponsionis conventionem, celeriter destinavit, quatenus alios tres qui horum vice cum eo remanserant, ipse sine mora exsolveret, quos quasi a vinculis absolutos veneranda præsulis præsen- **C** ia cum omni alacritate suscepit.

## CAPUT LXI.

*Gaudium Compostellæ in adventu episcopi.*

Rubescente itaque tertiæ lucis aurora, cum iter suum Compostellam disponderet, ingens utriusque **D** sexus multitudo e diversis partibus, quasi ad totius provincie patronum totaliter confluens, ad milliarium usquequo desiderabilis sanctæ civitatis situs prospicitur, ejus optatam præsentiam comitata est: Ad quæ nimirum loca cum auxiliatrice Dei gratia, ut paulo superius prælibavimus, pervenisset, omnis Compostella nonnatura cum tympanis et citharis et diversis musicorum instrumentis cantantes, atque de recepti pastoris incolumitate supernæ pietati laudis præconiâ persolventes, ei obviam exivit; innumera namque juvenum caterva tanto exultatio-

nis júbilo concinebat, quod si exprimere vellet, in describendo nostri eloquii ratio tanto labori succumberet. Cætera denique adolescentum multitudo, cum hymnis atque dulcissimis harmoniæ melodis ejus optatæ præsentis congaudentes, usque ad Compostellanam ecclesiam cum eo cantando perveniunt. In qua equidem ecclesia si antea subditorum curæ minus quam debuit invigilabit, divino fultus patrocinio postea quidquid in subditis emendandum esse persensit, baculo pastoralis curæ correxit, divina Dei gratia largiente qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

## CAPUT LXII.

*De pacis reformatione post liberationem ejus.*

Postquam ergo in era i. c. XLXIII. (68) Venerabilis D. Apostolicæ sedis (ut jam dictum est) episcopus a supradictorum captione proditorum Domino liberante eductus est, vir scilicet immensa bonitate conspicuus, prudentia discretus, temperantia probatus, fortitudine constans, justitia rigidus et universa morum honestate præclarus, tanto eum de perfida captione venientem clerus, et populus Compostellæ civitatis, mulieres, et parvuli receperunt gaudio, quanto sorores Lazari suum fratrem quadriduanum resuscitante Domino Salvatore suscipere meruerunt. Dum enim per solos quinque dies a suis traditoribus (heu facinus!), in custodia teneretur, ubicunque ejus audiebatur traditio, protinus oriebantur preces, furoris impetus, ancepsque turbatio; in civitate siquidem Compostellana illi quibus maxime probitatis studium odio semper esse solet, ad tantam subito insolentiam conscenderant, quod in religiosas Ecclesiæ personas nefanda conspiratione insurgere audebant, assultusque in clericos facere, nulla reverentia, vel formidine, dubitabant. Unde factum est ut quemdam S. Jacobi archidiaconum, catholicum scilicet et nobilem virum, a pravis glotonibus civitatis in demo sua circumdatum, falsa suspitione interficere voluerunt. Attamen veritas, quæ sæpe solebat illum coitari archidiaconum, in tanto discrimine amatorem suum deserere noluit, quem ab impiis sacrilegorum manibus misericorditer liberavit. Eos tamen qui tanta debriati insania debacchabantur, assiduo clericorum servitio subdendos et regis potestatis decreto sancitum est, et apostolicæ auctoritatis privilegio confirmatum, ut in legitimo B. apostoli catalogo scriptum inveniri potest. Verumtamen pontifice in suæ sedis cathedra divina revocante gratia collocato, mox prosperitas aliquantisper subsecuta est, et bellicose fluctuationes Galliciæ, frequentesque tumultus civitatis parumper quieverunt. Hæc rempe idcirco evenisse putamus, quoniam facinorosi realem præsulis ultionem animadvertere, boni viri vero ejus dilectionem amittere metuebant; quin etiam comitum cæterorumque Galliciæ primatum negotia ad episcopum referebatur ejus consilio et ratione definienda, et

(68) Codices duo VIII pro VIII, sed perperam; anno quippe seq. æram MCLXIX scribunt, cap. 73.

unanimiter laudabatur ab omnibus quidquid prudenter disponeret episcopus.

Qui nimirum presul ingenti lamentatione et suspiriis pro regio gomebat puero, nepote scilicet gloriosi regis Adefonsi, imperii sanctitate solemniter memorandi, qui cum pontifice traditus in eadem adhuc captivus detinebatur, eumque quem procul dubio regnaturum sperabat, eo propensius veneranda eorum calliditate interire formidabat. Hoc metu et formidine perterritus presul venerandus ipsam mentis intentionem et visum ad hoc dirigere intendit, ut predictus regine filius qui indignè captus erat, digna liberatione solveretur, existimans per ejus solutionem posse revocari Gallæciam in paci et concordie unione. Convocatis itaque majoribus suæ ecclesie personis voluntatem, quam in animo quo volebat, patefecit, et accepto eum eis utili consilio, misit legatum suum pro comite Petro, cujus uxor et filii pro regali infantulo captivi tenebantur, ut eum eo acciperet consilium qualiter infans sublimaretur in regnum.

**CAPUT LXIII.**

*De solutione pueri filii regine.*

Convenerunt igitur comes Petrus et pontifex predictus secus flumen quod dicitur Tamar, ibique multimodis rationibus variisque assertionibus multiplicatis, ad hoc tandem perventum est, quod sine concilio pariter et auxilio regine, que mater ejus erat, tantum negotium minime fieri deberet. Eunt ergo legati ab episcopo et comite, ipsi arcana patienter significarunt regine, quod episcopus diuturno tempore latenter ruminaverat in mente: quibus regina attentius auditis et diligenti scrutinio inquisitis solemniter quodam et ultra quam credi potest exultavit gaudio, tum quia propria audiebat filii in regnum sublimationem, tum quia per ejus exaltationem confidenter credere poterat, posse evenire facilis ruinam Aragonensi tyranno, velentius de regno expulsionem. Confestim ergo vocat ad se comitem Fredemandum strenuum scilicet et prudentem virum, quem regina Domina U. talibus suppliciter alloquitur verbis:

**CAPUT LXIV.**

*Verba regine ad comitem F. de suo filio in regem sublimatura.*

« Nobilis et sapiens comes F. qui non solum consanguinitatis licentia, verum etiam larga quam semper tibi exhibui honorificentia prerogativa indissolubili catena mihi vehementer astringit, salubre a liberalitate tua depasco consilium, quid demum statuendum sit filio quem venerandus B. Jacobi episcopus in regem erigere omni studio conatur. Tibi etenim notum est et omnibus Hispanie regnum incolentibus, quoniam pater meus imperator Adefonsus, appropinquante sui transitus hora, mihi apud Toletum regnum totum tradidit, et filio meo Adefonso nepoti suo Gallæciam, si varitum susceperem, et post obitum meum totius ei dominium regni jure

(69) *Infra, phantastica.*

A hereditario testatus est. Omnes ergo fere consules aliosque in Hispania principatum tenentes, qui tunc temporis in expeditionem contra Moritas profecti Toletum convenerant, quorum quidem alios a pueritia educaverat, alios ex paupertate abundanter ditaverat, alios ex humili genere sublimando, nobiles fecerat, antequam venire jussit, eorumque famulatum meo benigne subdidit imperio, meamque personam et regnum eorumdem fidei custodie diligenter commendavit, interminans et admonens ne quid grave vel arduum præter eorum voluntatem et commune consilium ullo modo dinoscere presumerem. Sicque factum est quod defuncto genitore meo secundam eorum dispositionem et arbitrium invita nosserim prævento piallep (69) Aragonensi tyranno, infeliciter ei juncta nefando et execrabili matrimonio (70).

Quæ vel quanta dedecora, dolores, et tormenta quandiu cum eo fui passa sim, nemo melius quam tua prudentia novit; non solum enim me jugiter turpibus dehonora vitis, verum etiam faciem meam suis manibus sordidis, multoties turbatam esse, pedo suo me percussisse omni dolendum est nobilitati. Ipse nimirum mente sacrilegio pollutus, nulla discretionis ratione formatus, auriis confidens, et divinationibus corvos et corvices posse nocere irrationaliter arbitratus, sapientes viros et nobiles quasi erubescendo subterfugit, factusque vilium collegæ nebulonum ad omnem levitatis strepitum sollicitatur; execrata apostatarum consortio studiosè veneratur, omnemque divinam Ecclesie cultum, personasque religiosas pro nihilo ducens aspernatur. Hinc est quod ecclesias Dei absque pietate violat et dirumpit, earumque ministros expoliat, possessionesque eripit. Hinc est quod Burgensem episcopum et Legionensem a suis sedibus sua violentia tyrannidis expulsi. In Palentinum etiam manus injecit, quem sub Christiane fidei tenore ad se venire præceperat, et sic per fraudem eum et dolositatem eripit. Archiepiscopum quoque Toletanum, religiosam scilicet Ecclesie Dei columnam, et Romane sanctitatis legatum, a diocesi sua per biennium absentavit, necnon et abbatem S. Facundi a proprio fugavit cenobio, in cujus B locum sacrilegum fratrem suum quipi remota religione et justitia intronizavit. Insuper etiam tanto furore et odio in filiolum meum Adefonsum exarserat, ut ad eum extinguendum totis viribus anhelaret, existimans regno secure potiri, si puer quovis modo traderetur neci. Quocirca bellicosam comitem Petrum fidei firmitate fortissimum dira machinatione perditum ire moliebatur, eo quod filius in auteli nutritus nulla tribulatione vel molestia ab ejus fidelitate separari poterat, cui dominium patre meo precipiente in Legionis civitate juraverat.

Sævus igitur Celtiberus Gallæciam furibundus intravit et quot et quanta facinora in regione illa patreverit, nobilium caedes, militum aoud Montem

(70) *Vide cap. 79, num. 3.*

irsum crudeliter occisorum, castrumque dirutum A et terra depopulata, bonisque omnibus exspoliata, ecclesiarum violationes, earumque dehonoriati sacerdotes, bonae mulieres deudate, virgines impudenter violatae, destructae comitis Petri hereditates, mansiones et palatia combusta, greges equarum, et armenta bonum a Gallæcia partim abstracta, partim dilaniata, afflictorum gemitus et lacrymæ pauperum manifeste ostendunt. Ad hæc, formidandum domini papæ anathema, et archiepiscopi Toletani, et religiosissimi Ecclesiæ apostolicæ pontificis execratio nostram conjugii turpitudinem incessanter damnabant. Cum ergo me valde contumnatam esse sacrilegii contagio cognoscebam, et acutissimam justitiæ frameam sufferre non poteram, studioso affectu a phantastico idololatra me dissociare curavi: facto autem dissidio, raptoque pudendo mihi matrimonio, statim incendia, caedes, et rapinae, homicidia, prodiones, bella per campos et Castellam passim exorta sunt. Dum enim meo indigne frueretur consortio, quasdam civitates fraudulenter occupaverat, quas suis apparitoribus custodiendas tradidit, de quibus modo egredientes sui prædones scelerati, totam deprædantur provinciam, meas regales villas et palatia comburunt, burgos in via publica, et hospitia ubi S. Jacobi hospitari solent peregrini, dilapidant immisericorditer et obrunt. Denique ager est incultus, tellus inarata, fames et inopia ingruit, agricolæ alij copiosis alij paucis divitiis, quibus nihil omnino relictum est præter leves palcas quas ad tegenda fragilitatis esse pulchra multo corpori opponunt, per plateas undique et agros algore et inedia reperiuntur mortui, pudor virginum sine pudore violatus, dedecus marum, et lamentatio viduarum, pupillarumque deolatæ, deserta et vastata quæ insulari solebant loca nostram lacrymabilem miseriam patientibus in lictis manifestant. Postremo nullus latet Iberiæ angulus qui tanti furoris strepitum vel perturbationem non moreatur. Nunc igitur, clarissime consul, quodatis rationibus universis meisque interioribus patefactis, tuam decet nobilitatem, meo dubitanti animo, quod melius tibi videtur adhibere consilium.

#### CAPUT LXV.

##### *Responsio comitis Ferdinandi.*

Comes autem F. tale fertur dedisse responsum: Regina potens et gloriosa, narrationem tuam vera ratione prolatam diligentissime perpendi, et firmæ memoriæ totaliter commendavi, in qua regem Aragonensem totius mali causam esse et Hispaniæ detrimentum, nullamque salutis spem in eo nos spectari insinasti; unde tibi summo opere vigilandum est, ne quod vir apostolicus monitu divino inchoare aggreditur, et per suos tibi mandavit legatos, per te aliquatenus differri videatur. Sed, omni remota dilatione, solerti cura consummare studeas, teque tuumque filium ejusque causam et

negotium suprascripti episcopi arbitrio, et dispositioni committas, nihilque præter ejus consilium deinceps facere præsumas; imo etiam si bene visum fuerit tuæ voluntati, hæc eidem episcopo perferam legationem, eique ex præcepto tuo, ei in omnibus quæcumque mandaverit, fideliter obsecundabor, et auxilium, quibuscumque modis potero, libenter subministrabo.

Cum autem regina summo favore approbaret consilium, statim comes F. iter aggrediens ad præfatum episcopum festinanter pervenit, eumque apud S. Jacobum in curia sua circumstantibus clericis, et militibus residentem invenit: cui manum ex parte reginæ deosculando ei multiplices et benignas salutationes impertivit. Causas quoque ob quas venerat et quidquid ei regina narraverat, totum pontifici seorsum et singulariter recitavit. Deinde comes F. ductus ad hospitium post laborem itineris grato sopori membra dedit. Episcopus autem nocte illa nihil aut parum dormire potuit. Sollicita namque consideratione tractabat (quod vix aut nunquam fieri poterat) ut videlicet suum, et Ecclesiæ suæ dedecus, inultum non remaneret, et infantem a captione liberare valeret, eorum siquidem qui puerum tenebant propositum erat, infantem suarum inimicitiarum constituere pretium, quas ab eodem pontifice et a Petro comite ob suarum culpas injuriarum sibi contraxerant. Assumpto itaque episcopus sano et utili consilio, maluit suam injuriam non ulcisci quam infantem turpi captivitate detineri. Misit itaque nuntios ad suos proditores et inimicos, quatenus infantem solverent, et vindictam criminis quod in episcopum commiserant, super se venire non timerent. Quo audito, proditores cupienti animo se facturos sponderunt, si simili pacto comes Petrus suarum odia injuriarum relaxaret. Statuto ergo die, et loco, saepe dictus pontifex ad Ullam Guainis portum, qui de Cessuris (71) appellatur, proditores et comitem pariter convocavit, quos prius fidei juramento firmiter astrinxerat, ne quid mali sibi invicem in conventu illo machinari tentarent. Multiplices igitur causarum distinctiones, variasque relationes patenter et occulte ibi pertractatis impræsentiarum explicare non valemus, sed quod nobis intentibus factum est, silentio præterire non debemus.

#### CAPUT LXVI.

##### *Solutio pueri et ordinatio ejus in regem.*

Quia ergo episcopus se captivum personæ propriæ et dedecus condonare ad communem totius terre salutem, et ad publicam utilitatem subtiliter providebat pertinere, P. Ariz et Ariz Petrida, et Fernando Sanciade, et Oduario Ordonide, cæterisque traditoribus impiis injuriam suæ proditionis, et opprobrium non solum ex animo relaxavit, et inultam esse concessit, verum etiam comiti P. suas itidem injurias injuriarumque inimicitias postponere blando sermone persuasit. Fiantis itaque omnibus culparum calum-

(71) Pontem lege de Cessuris qui etiam hodie nomen retinet, super Ullam ad Iriam.

nis et universis inimicitiarum odiis, comes et viri supra nominati juramenti firmatum, amicitiae foedus salva felici a e et fidelitate reginae, et infantis inierunt, et ad solidae pacis concordiam revocati sunt. Effecti vero, firmata pace, fideles amici, episcopus immensa bonitate plenus, et omnes alii unanimiter statuerunt diem quo infantem erigerent in regem. Dominica ergo sequenti, qua cantatur ad Introitum missae *Justus es, Domine*, (72) infantem, qui regnaturus erat, ad S. Jacobum cum magna et nobili pompa cunctis exsultantibus adluxerunt. Episcopus vero pontificalibus ornamentis indutus, caeterique clerici vestimentis ecclesiasticis decenter ornati, gloriosa processione eum susceperunt; quem accipiens pontifex ante altare B. Jacobi apostoli ubi corpus ejus requiescere perhibetur, gratulanti animo perduxit, ibique, juxta canonum instituta religiosa, eum in regem unxit, ense quoque et sceptrum ei tradidit, et aureo diademate coronatum, in sede pontificali regem constitutum residere fecit. Deinde missa ex more solemniter celebrata, regem novum deducens ad palatium suum, episcopus omnes Gallaciae proceres ad regale invitavit convivium, in quo clarissimus comes Petrus, regis dapifer exstitit, ejusque filius Rudericus clypeum et frameam ad regis scapulas Alfericus tenuit, Munio Pelagides regalis offertorius, Veremudus Petrides, vinum et siceram omnibus mensis abundanter ministrari praecipit, sicque omnibus diversis ferculis accurate satiatis, dies illa in hymnis jubilationis et canticorum canticis peracta pertransiit.

#### CAPUT LXVII.

##### *De subjugatione Lucensis civitatis imperio regis puert.*

A. Altera autem die quae prima post ejus sublimationem illuxit, convenerunt omnes ante pontificem, consilium ineuntes, ut Legionem suam ducerent regem; ibique eo cum matre collocato totum ejus ditioni regnum submittere, una cum omnibus Castellanis primatibus niterentur. Sed quoniam adhuc quidam, de diversis partibus in *Lucensi* civitate congregati, injustitiam Aragonensis tyranni stolidam praesumptione sustentabant, qui videlicet scelerati latrones, homicidae, transgressores, adulteri, fornicatores, miserorum substantiae cruenti raptores, ecclesiarum viola oves, pro nefandis facinoribus poenas suis corporibus cruciatibusque metuebant, visum est congruam episcopo et comiti, caeterisque principibus, ut prius civitas ab omnibus criminosis expurgata, regis subderetur imperio, quam alud inciperent tractare negotium. Euntes igitur ad civitatem, Lucensibus legatos praemisissent, quatenus aut civitatem regi redderent, aut se, si possent, defendere pararent. Qui cum terribilem audissent legationem, et exercitum regis super se venientem, maluerunt se regi civitatem reddere, quam contra

A suum naturalem dominum aliquid quod ejus turbareret voluntatem committere.

#### CAPUT LXVIII.

##### *De bello facto in Angos.*

B. Pacificata igitur civitate, et regio puero restituta, episcopus et comes cum paucis ex nobilioribus iter suum, sicut Compostellae constituerant, Legionem recto tramite direxerunt. Cum autem pervenissent ad locum qui *font de Angos* nuncupatur, papilionem et tentoria sua circumquaque tetenderunt, et ignorantes quod perfidus Arragonensis exploratores in itinere vel insidias occultasset, illa nocte omni remoto timore quiescentes, ibi securam mansionem et somnum habuerunt; omnes tamen cclxvi, et non amplius erant. Quod cum perfidus Arragonensis a suis exploratoribus cognovisset, congregavit exercitum sexcentorum sexaginta militum, ferro vestitorum, et duo millia peditum in arcu, et gladio, et fustibus, et armis munitorum; et prosiliens ex occultis veniebat in occursum eis. Gallecciani vero, mane facto surgentes, hostemque improbum super se venire audientes, ad arma continuo prosilierunt, et festinanter armati, acies suas constituerunt, bellumque cum paucis pugnantibus expectantes, contra decem unus, contra mille decem pugnaturo, campum audaciter occuparunt. Attamen ubi hostes ad se procul venientes torvis vultibus aspexerunt, adversus tantum exercitum gradatim tendere coeperunt, et cum jam prope essent, validis lanceas vibrantes lacertis, velocesque equos calcaribus urgentes, terribili conflictu primam aciem invaserunt, eamque totam fere vulnerantes, ad terram prostraverunt, et mortua est illico Arragonensium non minima multitudo; sed cum praeliando, hostesque viriliter prosternendo, ad immensam militum cohortem et innumerabilem peditum turbam penetrassent, bello fatigati, pulvere et hostibus undique circumveniuntur, et a tergo et lateribus sauciati impetum fortunae sustinere non valuerunt. Quidam igitur sanguinolento interierunt bello; quidam vero non sine magna sanguinis effusione, capti sunt. Animosus comes Petrus, qui in medias hostium proruperat acies, post acerrimam et diuturnam in hostes ultionem, maluit bellando captus esse quam campum inhoneste dimittere. Comes quoque Fredemandus in bello interit, et alii multi corruerunt.

D. Cum autem cognovisset episcopus fortunam belli in contrariam cedere partem, majori timore et cura super regem, quem noviter unxerat, quam super propriam sui corporis personam sollicitabatur; non solum enim mortem ejus vel captionem, verumetiam totius Hispaniae destructionem evenire metuebat. Solerti ergo studio, et prudenti industria, imperatorem parvulum a tanto belli periculo subducere curavit, et genitrici suae reginae dominae Urracae sanum et incolumen in forti castello Orzilione quod

(72) Scilicet, Dominica 17 post Pentecosten, quae anno 1110. incidit in die 25 Sept.



castrum est in Castella) restituit, seque in Astoricam A civitatem recepit, ubi per triduum vulneratos in praelio, dispersosque collegit, factus communis omnium salutis portus, et singulare solatium. Post triduum vero cum omnibus quoscunque de praelio colligere potuit, ad Compostellanam S. Jacobi civitatem per magna reversus est itinera; quam non solum infortunato belli eventu audito graviter perturbatam invenit, verum etiam tota fere Gallæcia tantis jam cladibus bellicosisque fluctuationibus agitabatur, quod pene labefactata de salute desperaret. Omnes ergo Gallæciæ proceres episcopus convocavit, eosque firmis jusjurandi securitatibus compulit, ut reginæ, et filio ejus fidelitatem exhiberent et servitium, et ita Gallæciæ tranquillitatem reformavit et pacem.

## CAPUT LXIX.

*De infantatico inter Tamarim et Ulliam a regina B. Jacobo dato.*

Regina autem suscepto filio suo Adefonso rege parvulo venienti, ut dictum est, de infelici praelio, quantam mentis letitiam habuerit, regaliu[m] matres filiorum parentius quam scriptum notificare possunt; primum enim lætabatur quia filium receperat sanum, deinde quia se per eum Arragonensem tyrannum de regno eliminari posse non immerito sperabat. In Orzilionem igitur forti et inexpugnabili munitione summa regina filium custodiendum tradidit. Relictisque cum eo fidelibus custodiis de primatibus terræ illius, ad Gallæciam proficisci disposuit. Ad asperos itaque Astures montesque lapidosos iter aggrediens, per Ovetum transitum fecit. Cumque ad Lucensem pervenisset civitatem, divina compunctione, ejus viscera sunt commota ad hoc ut causa pœnitentiæ B. Jacobi limina visitare satageret. Venit itaque Compostellam, et apostolicam ingrediens ecclesiam, inter ferreas ipsius vestibuli januas et altare sanctissimum se prostravit in pavimento, et expandens manus, hujusmodi ad Dominum pio affectu fudit orationem: « Domine Jesu Christe, qui dispensatione patris cooperante Spiritu sancto perditum per prævaricationem primi parentis mundum proprio sanguine tuo restaurare dignatus es, te suppliciter exoro et deprecor, ut Hispaniæ regnum a patre meo A. feliciter obtentum, sed modo ipsius morte graviter desolatum, et tyrannidis schismate Arragonensis undique perturbatum, dulcissima apostoli tui Jacobi intercessione, cujus gloriosissimi corporis gleba in hoc presenti loco venerabiliter requiescit, tu piissime Salvator noster, ei Domino cui jure pertinet concedere et pacificare digneris, quatenus fideles tui in eo tranquille manere valeant, et efficiantur idonei ad serviendum tibi, Deo vivo et vero per infinita sæcula sæculorum. » Cumque signo crucis facto, ab oratione surrexisset, venerandus ejusdem loci pontifex suorumque venerabiles clericorum personæ, ut eam decebat, susceperunt, et ad pontificalia palatia deduxerunt, ubi convenienter hospitata est. Sequenti vero die, divino afflata spi-

ritu, cor habens in Domino contritum, et suppliciter devotione humiliatum pro sua totiusque regni salute, et pro suæ remedio animæ, suorumque parentum regalis in eadem civitate curtes, aliasque mansiones, quæ sui juris erant, et totum infantaticum quod inter Tamarim et Ulliam, et quidquid ad regale jus pertinere videbatur, B. Jacobo, ejusque ministris charitativo affectu obtulit, et oblatum ad decus Ecclesiæ illius scripturæ privilegio confirmavit.

## CAPUT LXX.

*Domorum et hæreditatum nomina quæ dedit regina B. Jacobo.*

Quas nimirum hæreditates, curtes, sive mansiones nominatim describendo describimus, scilicet illam curtem quæ fuit F. domini, regis; in illa Quintana, quæ fuit Gundisalvi Adefonsidis, quatuor domos, scilicet duo solia, et duas casas terrenas, et in alio loco unam domum, quæ fuit majoris Didacidis, juxta illam Joannis Struaridis, et duo solia quæ habuit ex parte Froyke Didacidis, et unam terrenam domum, quæ est in valle Milvorum, et aliam domum quæ est juxta domum Ariæ Didacidis, et illam villam de Siceranes, et unam villam de Erimar, et villam quæ vocatur Figueirola, et unum molendinum quod fuit de Novales. Similiter in terra de Pistomarcis de Regalengo Sanctum Vincentium de Sispalona, Tre-nonzum, Ferrarios (73) cum suis adjunctionibus, Sanderezum monumenta, villam novam de Masiti, Ramam hæreditatem de Odorio, Monumenta, Sarram, castrum de Malladas, Corronium, pratos de Domino. Pepi, vincarias (74) Villafredi, Listas, Canales; in Nogia Verrimes de Jusano, iterum Villamfrancam, Lovium medium, in Anzonio suam rationem; in Alvariza unam tabulam de terra per suos marcos, in Pastoriza suam rationem, quartam de aquarios de Jusano, in Circites de Arunde sumptus, cata Ariæ Exemenidis, tertiam villam de Palatios, villam quæ vocatur Dara cum suis hominibus, in villastro Figueirolam.

## CAPUT LXXI.

*De facultatibus thesauri datis reginæ.*

Omnes has hæreditates superius prænotatas, quæ sunt inter Tamarim et Ulliam cum hominibus ad regalengum, et ad infantaticum pertinentibus, eidem Ecclesiæ non dissimili ratione contulit, quod factum universorum animos clericorum ad utilitatem reginæ mirabiliter incenderat, et ad omnem ejus voluntatem juste exsequendam valde animaverat. Porro regina totum fere patris sui thesaurum in exercendo contra Arragonensem bello consumpserat, et ideo ad diuturnam expeditionem facultates ei sufficientes non erant. Quocirca communi canonicorum consultu, totiusque senatus decreto, visum est non deberi negari reginæ auxilium, sive consilium, quod ab eorum Ecclesia expostulasset. Ad debellandum itaque pessimum Hispaniæ vastatorem, et effugandum totius regni perturbatorem, de thesauro S. Jacobi centum uncias auri, et cc marcas argenti

(73) Alter codex, Hispalona, Trevonium.

(74) F. Juncarias.

regiæ postulanti spontanea voluntate præceperunt A donec universa quæ tenebant castella dimitterent, dzeri.

## CAPUT LXXII.

*De obsidione Luparia et captione Ariæ Petriz, et ejus complicum.*

Interea quindecim dierum Compostellæ regina moram faciens proceres Gallæciæ suamque curiam univèrsaliter convocavit ad proximum Pascha quod futurum erat *Die 2 April.* Protinus conveniunt undique optimates Gallæciæ, scilicet strenuus et fidelis comes P. et Muninus Pelagides, et Veremidus Petrides, et Rudericus Veleades, et M. Gelmrides, et ceteri qui aliquos principatus vel dominium in Gallæcia obtinere videbantur: inter quos etiam adfuit Arias Petrides, qui profecto existerat princeps nefandæ proditiõis, quæ apud Castellum Minci in dominum pontificem D. et in regiæ filium infantem A. (sicut supradictum est *(a cap. 49)*) dolose facta fuerat, et eodem tempore castrum Luparia fraudulenter usurpabat. Verum enim vero licet Arias infamis proditor esset, et tanta contumaciæ et dolositatis, quod cum quispiam aut vix aut nunquam tolerare poterat, regina tamen prudens et modesta eum benigne suscipiens, honorifice tractabat. Sed quoniam solito feritatis turbine ferebatur, et de perpetratis facinoribus meritis superbiæ suæ pœnas, cruciatusque non molice formidabat, et ejus infamia manifeste notabatur, timore perterritus et desperans sequenti nocte post Parasceven Compostellam furtim egressus est, et in Lupariam se recepit, regiæ suoque filio rebellaturus, et aliam si posset proditiõnem facturus, quod protinus sub eadem nocte in matutinis in ecclêsia nuntiatum est reginæ. Ipsa confestim accepto eum pontifice ceterisque nobilibus consilio, recte quidem statuit, ut post Pascha Domini gloriose celebratum, superbiam Ariæ et fraudem prostruere unanimiter egrederentur. Altera ergo die Paschæ regina cum pontifice suoque exercitu egressa est, et Ariam proditorem et superbum in Luparia obsedit. Contumax itaque obsessus Arias nimio terrore percussus, furoris sui tumultu instabilis et trepidus de salute prorsus desperabat, et discretionem non habens, et ratione carens, quid ageret ignorabat. Tandem tetra suæ malignitatis caligine obcecatus, suique oblitus, nullum pro se fœderis pactum, de sceleribus quæ commiserat accipiens, se et castellum regiæ tradidit, et cum ea equitabat. At vero ejus complices, præfata proditiõis participes, ut Ariam cum regina esse audierunt, existimantes eum, qui quasi caput eorum conjurationis existebat, aliquod salvationis suæ fœlus accepisset, convenerunt ad eum in curia, et locuti sunt. Cum autem nihil sibi utile invenissent, ob suarum infamiam et confusionem culparum abesse a curia summopere exoptabant, sed recedere non potuerunt; jussit enim eos omnes regina capi, et tandiu ferreis vinctos teneri compedibus,

(75) Mss. Nazareni; incolæ scilicet villæ tunc dictæ Nazara in Rivogia, nunc Nazara; qua de cau-

## CAPUT LXXIII.

*De obsidione Astorica.*

Susceptis ergo regina castellis a proditoribus perfidis in ara cexlax, congregavit exercitum Gallæciæ, et ad regem expugnandum Arragonensem profecta est, per gravia quidem itinera et laboriosos montes, frigidisque nivibus et glacie præterite hiemis, quæ anno illo asperriamque inhorruerat, usque ad Astoricam civitatem perventum est. Quamque in eadem civitate pedites et mancipia reficerent, ea quæ in itinere debilitata fuerant, et viatica necessaria præpararent, communi consilio heroum suos regina nuntios pro Castellanis et Asturibus, ceterisque per Campaniam fidelibus suis direxit. Qui profecto audito regiæ præconio valde velociter convenerunt, et procedentes de castellis, sua in campis tentoria et papiliones posuerunt, non tamen statim directo tramite ad reginam devenerunt, et tetenderunt.

In et hæc hostis impius Arragonensis innumera- bilem exercitum latenter congregaverat. Convenerunt namque Najareni (75), et Burgens s. Palentini, Carrionenses, Comorani, Legionenses, et qui de S. Pando unanimiter exierant, quorum equidem corda diabolica persuasio ita stimulaverat ut eum qui sine lege fidei Christianæ atque justitiæ ætatem suam agere decreverat, prona voluntate sequerentur, ejusque jussionibus libenter obedirent. Has, inquam, omnes, aliamque turbam secum habebant, qui ob graves facinorum infamias homicidæ, malefici, fornicatores, adulteri, latrones, scelerosi, raptores, sacrilegi, incantatores, arioli, fures odiosi, apostatæ execrati, propria turpiter loca dimiserant, et ei tanquam omnium principi reorum inhaerant. Talium, ut dictum est, exercitu stipatus erat Arragonensis malignus, et ecce contra Astoricam proficiens ex improvise apparere videntur inter fruteta montium cum ingenti turba militum quæ inter flumen Orbicum ab Astorica prospiciuntur; et accedens prope civitatem, castra metatus est, et mansionem fecit: et quoniam fortes bello Gallicianos esse ad Fontem Angos, cum pauci essent, expertus erat, non audebat eos ad civitatem invadere, præsertim eum eorum gentem esse majorem quam tunc fuerat, certe cognovisset.

Missis ergo in Aragoniam legatis, cœc milites loriceatos ex Aragonensibus Martinus Moniades ejus jussu adducebat, et eorum auxilio aut civitatem capere aut frequentes assultus in eam facere expectabat. Veruntamen Castellani, quos in plano tentoria sua posuisse paulo superius memoravimus, audientes quod Aragonenses ad hostilem exercitum adjuvandum festinarent, confestim ad arma cucurrerunt, et veloces ascendentes equos, viam qua venturi erant ferociter occuparunt. Cumque eos venire procul atrocibus oculis conspicerent, præ nimia pugnandi cupiditate, non modicum in semetipsis fressa Najareni suffecti, ut in *Notitia prævia*, num. 18, prænotavimus.

mentes, totam simul aciem in eos converterunt, et acatis feves equos urge tes calcaribus, et validis tenentes hastas laertis, terribiliter eos aggressi sunt, et duris ictibus percutientes, subter clypeos et loricas hostium viscera effundebant. Vulnerati prosterantur, et spolia impiorum diripiuntur. Arragonenses siquidem corruerunt, et captus est illico Martinus Muniales, et alii quam plures. Ceteri vero omnes, praeter captos, et eos qui bello interierunt, in fugam conversi sunt, aut inter frutices occulti latuerunt. Quo audito Aragonensis efferus, vana quam exspectabat spe frustratus, et tanquam Herodes a Magis illusos, anxio metu trepidus, dissidentia et insomni cura fatigatus, venienti nocte clam ab obsidione sursum cum exercitu suo discessit, et in Carrionem aufugit.

Mano autem facto regina cum fides Gallicianorum proceribus foras in plannu egressa est suosque dirigens legatos, jussit ad se venire Castellanos et A-tures, et quoscumque fideles sibi per Campos et Extrema (76) habere videbatur, et jam non in castris seu civitatibus morabatur, sed in tabernaculis habitabat, et congregavit, exercitum magnum valde et fortem, et persecuta est crudeliter regulum Arragonensem, castra sua et tentoria, summo exercitum circumponens, eum Carrione obsedit, obsessumque diuturno tempore tenuit.

#### CAPUT LXXIV.

##### *De pacis reformatione in Gallæcia ab episcopo.*

Interea, Ecclesiae B. Jacobi venerabilis episcopus ad propria remeavit; ille siquidem a supradicta expeditione Triacastella consilio reginae omniumque Gallæcie primatum discesserat, ut pacem et concordiam Gallæcie reformaret, dum regina ad bellandum Arragonensem tyrannum properaret. Eodem tempore Pelagius Gudesteides, et Rabinatus Munides, postquam regionem Alpes transcessis e, et ad Gallæcie partes non facile redditum esse factorum audierant, non modica itineris parte profligata, ad castella sua reversi sunt, et qualiter reginae Urracæ et filio suo parvulo regi Adefonso, quem supradictus episcopus in ecclesia B. Jacobi in regem unxerat, rebellare possent, machinati sunt. Deinde Ariam Petridem, et P. Aridem, et Oduariam Ordonidem, et complices suos adferunt. Illi siquidem ob supradictam in pontificem dominum Didacum et in reginae filium, parvulum regem A. proditorem, a regina capti et catenati fuerant, et in reginae manu obsidibus positus, et omnibus municipiis suis datis, exsulles ad portus et extremos Gallæcie fines confugerant; eum qui us P. Gudesteides, et R. Munides consilium lævantes de regni perturbatione tractant. Heu miser! Jusjurandum quod reginae et filio ejus regi A. lecerant, floceperant. Conduato igitur utrinque exercitu Deciam, Taberiolos, et omnes alias terras invaserunt, et circumcirea depopulando, totam

terram, quæ inter Minium et Ulliam jacet, præter castellum Lupariæ, impetu tyrannidis suæ sibi vindicarunt, et nobiles atque agrestes domino suo, id est Arragonensi tyranno, quem nefanda manu sibi dominum elegerant, fore fideles juramento astrinxerunt.

Supradictus vero episcopus postquam proditorum efferam rabiem pullulasse cognovit, nimio dolore compunctus, audacter tamen prudenti fretus consilio, magnum exercitum conglomerat, et illos quamquam innumera acie bellatorum stipatos, ire perditum properat; noverat enim quod qui percutit malos in eo quod mali sunt, minister Dei est. Verum enim vero perditissimi proditores sui reatus consensu, audito pontificis adventu disperguntur; pars illorum scilicet P. Gudesteides et R. Munides cum militibus suis ad munita castella confugiunt. Pars, quibus Arias Petrides, et P. Arides eum præfatæ proditio- nis participibus præerant, Castellorum munitione privati, prærupta montium conscendunt, ibique latuerunt. Præsul itaque, utpote vir summæ prudentiæ, quidquid illi acquisierunt, ad reginae favorem convertit, et deletis priori juramento, homines prædictæ conjurationis jurare fecit, ut fideles forent Urracæ reginae, et filio ejus parvulo regi Adefonso, ejusdem episcopi filio, et ab eodem postquam illum abstraxit a captione A. Petride, et Petri Aride, et Oduarii Ordonide, in regem consecrato. Expulsis, fugatisque hostibus, idem episcopus pacem restituit, et ne illi redire præsumerent, maximam partem suorum militum ad protegendas terras illas dimisit.

#### CAPUT LXXV

##### *Preces reginae ad episcopum pro obsidione Castellorum rebellium.*

Post hæc, aliquanto tempore transacto, regina Urraca supradicto tutore litteras in hæc verba misit. « Reverendissimo et sanctissimo Domino Didaco, Ecclesiae B. Jacobi episcopo regina Urracæ, salutem. Qualiter equidem vestrae virtutis gratia, vestra prudentia Gallæcie regnum defenderitis, et qualiter P. Gudesteidem, et Rabinatum Nunidem, et A. Petridem, et alios proditores a regno meo et a regno filii mei regis A. quod sibi usurpabant expuleritis, qualiter pacem et tranquillitatem, expulsis proditoribus Gallæcie, restitueritis, quot et quanta mala pro regni mei tuitione ex quo a vobis discessi sustineritis, mihi in propatulo claruit, unde omnipotenti Deo, et B. Jacobo, et vobis summas grates refero, et referendo pro tam reverendo tutore gaudeo. De cætero autem clementiam vestram suppliciter exoro, et prudentiam vestram summo opere ellazito, ut castellum S. Pelagii de-Luto, et Daravum, et cætera quæ sunt Pelagii Godesteide, et Rabinati Nunide, et aliorum nefariorum refugium obsessum eatis, quod si, Deo annuente, et B. Jacobo intercedente, hostes ab illis castellis expellere, et ea debellando capere valueritis, prout madura a Sainantica in Emeritam, et ultra Cuvium Anam.

(76) Olim Extrema, et Extremitas ab extremis Durii partibus ad ortum fluminis et ad oram Australem (cujus Secobia caput). Vide cap. 117. Nunc Extre-

melius prudentiæ vestræ visum fuerit, vel ea vobis retineatis, vel qui ad opus mei et filii mei parvuli regis A., fideliter custodiant, ea quibusdam primatum meorum detis. Valet, et quantocius potueritis supradicta ad effectum perducite. »

Igitur hæc audiens supradictus patriæ clypeus, id est Ecclesiæ B. Jacobi venerabilis episcopus, protinus edictum dedit, ne quispiam integræ ætatis aut virilis animi in suo principatu ab expeditione se retraheret. Dedit etiam fratri suo M. Gelniride quoddam castellum, ut auxilium sibi præberet, deinde innumera acie equitum, atque peditum coadunata, ad extirpandam flagitiosorum rabiem, et ad supradicta castella debellanda, quantocius properat. Prius tamen edicens atque præcipiens ut Irienses, et quicumque in honore B. Jacobi Oceani maris littora incolebant, aptata classe ad eandem obsidionem tenderent, ut castellum S. Pelagii de Luto, quod in littore maris positum, hinc situ, illinc impulsu maris munitum habebatur, undique obsidione clauderetur. Igitur Irienses audito domini sui edicto atque præcepto, haud mora classem ex more aptant, armis et quibusque necessariis naves suas onerant, et præter castellum Honesti remigantes homines de S. Maria de Lanchata, adeunt; ii etenim ejusdem artis periti in littore maris sedebant, et in navali exercitio studere soliti erant. Itaque Irienses densata manu juvenum inceptum iter aggredientes se alto committunt, statuque secundo ad injunctam obsidionem tendunt.

#### CAPUT LXXVI.

##### *De piratis Angliæ.*

Eodem tempore P. Godesteides, et R. Nunides piratas pretio conductos sibi in auxilium assumpserant, qui ab Angliæ partibus venientes causa adeundi Hierosolymam, Hesperiam attigerant, et hac de causa eos sibi assumpserant, ut illorum auxilio muniti, ipsi adjacentes partes deprædando et depopulando inquietarent, et Anglici piratæ, utpote gens nullius pietatis melle condita, et remota et mari finitima pesundarent, et atrocitatis suæ rabiem exercerent, quod haud aliter accidit; equidem Anglici ex improvviso, cursu velifero maris confinia invadentes, hos trucidabant, illos denudantes, omnibus bonis suis privabant, alios, ac si essent Moabitæ, captos et catenatos ad redemptionem cogebant, quin etiam nimia pecuniæ cupiditate obcæcati (proh nefas!), ecclesias violabant, tantique sacrilegii rei quæcumque necessaria ibi inventa, et etiam homines, inde abstrahabant. Sed B. Jacobi intercessio a nefanda gente provinciam suam pesundari et depopulari haud impune permisit, tantumque nefas non inultum remanere voluit.

Interea dum Irienses nautæ, virique qui de S. Maria de Lanchata venerant, ut ad supradictam obsidionem tenderent, forte prædicti prædones solito more ad prædam venerant, et destructa quadam ecclesia, spolia ad classem comportabant; quos ubi Irienses cæterique in quadam a se remota parte

A littoris viderunt, procul dubio Anglicos piratas fore arbitrati sunt; post hæc arma capiebant, scuta, gladios, tela aptabant, et ad bella alacriter properabant, nec tamen a remigis officio cessabant. Anglici quoque eadem faciebant, sed impediendo reatu, aut ad armandum, aut ad remigandum, vix illis tempus sufficiebat: quid plura? Bellum utrinque exoritur; tela ad instar graninis mittuntur, et maxime lapidibus quos ad hoc in carinis ferebant, bellum geritur. Denique Irienses, et homines de S. Maria de Lanchata, auxiliante B. Jacobo, acrius in hostes insurgunt, et celeri saltu hostium naves conscendunt. Igitur hos telis transverberant, hos lapidibus obruant; illos junctis manibus post terga vivere permittunt, et ingredienti Anglicorum piratarum biremem et alias duas naves quas Pelagius Godesteides, et Rabinatus Nunides Anglicis in auxilium dederant, inceptum iter peragunt, tantoque triumpho letantes, captivos secum ducunt, et ad supradictam obsidionem tendunt, quæ postquam ad aures domini sui, scilicet Ecclesiæ B. Jacobi venerabilis episcopi, uti gesta fuerant, pervenerunt, magno gavisus gaudio, omnipotenti Deo summas grates tradidit, qui provinciam apostoli sui Jacobi a malignis prædonibus defendere et protegere dignatus est. Cum autem prædicti victores se littori applicuissent, episcopus videns Anglicos captos, flentes, et ejulantes, paterna pietate compunctus, misericordia motus est: habebat enim in thesauro memoriæ scriptum: « Estote misericordes, sicut et Pater vester misericors est (Matth. v), » etc. Tunc allocutus est nautas suos, ita dicens: « Fratres, scitis quintam partem omnium quæ in hac victoria, Deo juvante, adepti estis, ad me jure pertinere, quæ quanquam plura et pretiosa sint, nihil tamen a vobis accipere volo, sed tantummodo captivos in portionem meam mihi date. » Hoc autem dicebat volens illos a vinculis solvere, et a captivitatis jugo eruere. Acceptis itaque in portionem captivis, ipse episcopus eos juramento astrinxit, ne amplius Christianorum inquietatores essent, aut tale quid quod superius dictum est, in Christianos facere præsumerent, sicque solvens eos a vinculis liberos abire permisit.

#### CAPUT LXXVII.

##### *De obsidione S. Pelagii de Luto, et de deditioe, et de Daravo.*

Interea castellum S. Pelagii de Luto obsidetur, et hinc ingenti tumultu bellatorum, illinc navali prælio circumdatur. Tunc supradictus episcopus quasdam cohortes, tam peditum, quam equitum elegit, eisque præcepit ut properanter euntes, Daravum obsiderent, in quo R. Nunides cum turba prædorum latitabat. Ipse vero cum innumero exercitu prædictæ obsidioni interfuit. Obsesso igitur utroque castello tormenta componuntur, ballista, cæteraque machinamenta ad debellanda castella eriguntur; sed turba rebellantium, quæ in castello S. Pelagii de Luto residebat, postquam videt pontificis constantiam ab incepto minime desistere, et propositum ad effectum

elle perducere, et se ei posse resistere desperat, A omnia sua in præcipitio posita considerat; jam erretur, jam deditioem pollicetur. Quid multis oror? Tanto tumultu bellorum stupefacti n'atioque errore concussi, castellum pontifici reddiderunt. Talem die qua castellum S. Pelagii de Luto Domino. milaco Ecclesie B. Jacobi venerabili episcopo datum t, R. Nunides, audiens suorum complicitum deditioem, timuit ne totius belli tumultus in se et in sua verteretur. Quapropter castrum Daravum, scilicet spem et fiduciam suam, episcopi militibus, qui ut superius diximus illud obsederant, reddidit. Facta itaque utriusque castelli deditioe, episcopus ea quibusdam primatibus commendavit, qui ad opus reginæ U. et filii sui parvuli regis A. ejusdem episcopi filii, et fideliter tenerent, et tenendo protegerent. Quæ postquam prædicti proditores, scilicet, A. Petrides, et P. Arides, et cæteri audierunt (etenim in montibus latitantes, et illorum debellatorum auxilio confidentes ex integro Gallæciam inquietare disposuerant), audito tali rumore, frustrata spe confusi et perterriti ad Portus Gallæciæ confugerunt. Tandem fugatis extirpatisque supradictis proditoribus, acquisitis, munitisque castellis, venerabilis episcopus cum gaudio et lætitia ad propria reversus est, auxiliante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

#### CAPUT LXXVIII.

##### *De prudentia episcopi.*

Postquam supradictus episcopus supradictorum proditorum rabiem sedavit, et eorum municipia C ob idione cepit, ad ecclesiam patroni sui B. Jacobi apostoli rediens, circa eam indefessam sollicitudinem exhibuit. Licet enim tot et tantis negotiis, ut superius dictum est, præpediretur, et pro pace reformanda multiplex curarum tumultu detineretur, nihilominus tamen in Ecclesie cultu usquequaque desudabat, et ad ecclesiasticarum rerum exaltationem tota mentis affectione anhelabat.

Reversus itaque a supradicta expeditione, vetustissimam ecclesiolam obrui præcepit, quæ intra immensam novæ ecclesie capacitatem imminente ruina lapsam minabatur. Hæc in longitudinem ad altare B. Jacobi protendebatur ab illo pilari qui juxta principalem ecclesie parietem, et secus n. um D de quatuor principalibus pilaribus existit, in sinistra parte superiorem partem chori ingredientibus pone relinquitur, et juxta fores pontificalis palatii ecclesiam introeuntibus, recta fronte opponitur, et in alia parte, id est in dextera, a pilari opposito supradicto pilari usque ad idem altare: latitudo vero illius eadem quæ modo et chori est. Destructa illa ecclesia in æra l. c. l. quæ quasi obumbraculum totius ecclesie esse videbatur, chorum satis competentem ibidem composuit, qui usque in hodiernum diem Dei gratia et B. Jacobi per industriam ejusdem episcopi optimi cleri excellentia egregie decoratur. Ipse quo-

(77) Si æram cum di. endis lib. III, c. 1, conferas, non XVI, sed XX, leges, nempe anno 1082, non 1078

que episcopus, utpote sapiens architectus, in ejusdem chori dextro capite fecit supereminens pulpitem, in quo cantores atque subdiacones officii sui ordinem peragunt. In sinistro vero aliud, ubi lectiones et Evangelia leguntur. Est autem B. Jacobi specialis et præclara nova ecclesia incepta æra l. c. XVI. (77) v Idus Jul. (an. 1078).

#### CAPUT LXXIX.

##### *De adventu Clusensis abbatis in Hispaniam.*

Interea prædictus episcopus, videns discordiæ tumultum magis magisque multiplicari, et Arragonensem tyrannum feratatis suæ impetu fere totam Hispaniam depopulari pro totius patriæ pace sollicitus, sanctæ Romanæ Ecclesie pontifici iterum iterumque litteras miserat, admonens et deprecans eum, ut ipse qui totius orbis dominium tenebat, totiusque Christianitatis pastor et rector erat, Occidentalibus partibus nimie discordiæ tumultu perturbatis consilium suum porrigeret, scilicet quempiam de cardinalibus suis, seu aliam ecclesiastici gradus venerabilem personam illuc mitteret, qui utrobique examinata norma justitiæ, aut belligerum Arragonensem ad pacis fœdera invitaret, aut renuentem anathematis gladio percuteret. Præter hæc ostendens ei quæ et qualia prædictus Arragonensis in eisdem partibus ambitione regni fecisset, quot et quanta mala tyrannidis rabie succensus Hispaniæ intulisset, videlicet divina et humana ab eo audacter temerata, Hispaniarum Ecclesias graviter conturbatas, ecclesiarum thesauros violenter direptos, et earum hæreditates et prædia distracta duces, omnesque Iberiæ heroes, alios ab eodem vinculis ferreisque catenis astrictos, alios gladio peremptos, pauperes ferro, fame, frigore, morti deditos, ipsos sacerdotes Domini, ipsos Ecclesiarum magistros episcopos tanquam fures, et latrones captos, et a sedibus suis expulsos, diversisque contumeliis afflictos. Venerabilem quoque virum Toletanum archiepiscopum et Romanæ Ecclesie legatum, ab eodem graviter inquietatum, et a diœcesi sua per biennium expulsam, episcopum Palentinum proditioe, atque Oxomensem captos, Burgensem et Legionensem expulsos, abbatem S. Facundi a cœnobio suo abstractum. Præterea tantam Ecclesie persecutionem, tantam in Hispania attritionem, quantam nec Sarra- ceni, si sui juris esset, ei intulissent.

His igitur atque aliis Romanus pontifex a Compostellanæ sedis episcopo multoties suppliciter admonitus, venerabilem personam scilicet Clusensem (78) abbatem ad Hispanos misit. Qui ab eodem legis magistro litteras secum attulit, quatenus omnes Hispaniarum pontifices usque ad proximam B. Mariæ festivitatem ad presentiam ipsius papæ convenirent, et Arragonensis regis et nobilis reginæ U. nuntios secum ducerent, ut utriusque causa plenius indagata, tantis cladibus, Deo auxiliante, finis imponeretur, et Hispaniæ finibus pax et tranquillitas

(78) Clusensem, non Cluniacensem. Est autem Clusa abbatia Taurinensis diœcesis.

reformaretur. Ecclesie vero B. Jacobi supradictum episcopum idem venerabilis Pater ab hoc conventu cessare præcepit; noverat enim illum totius patriæ esse firmissimum clypeum, et infinita cura pro patriæ tuitione et pacis reformatione sese contra hostes inexpugnabilem opponere murum, et ob hoc Arragonensem tyrannum ei per nimum inimicari, et, si posset, tota mentis intentione illi insculpam velle machinari. *Hec miser Arragonensis! In mentis promptuario non habebat quod et qui foveam fodit proximo suo, in illam decidet, et qui statuit lapidem proximo, offendit se in eo (Eccli. xxvii, xxix).* Et alibi: *et Nolite tangere christos meos, etc. (Psal. civ).*

Supradictus itaque abbas Clusensis occidentales partes ingrediens, et multo plura et nefandiora quam quod audierat videt, totamque Hispaniam discordiæ stimulo perturbatam invenit. Tunc impium Arragonensem adiit, atque illi ex auctoritate B. Petri apostoli, et S. Romane Ecclesie, et ejusdem apostolicæ sedis pontificis, uti sibi injunctum fuerat, interdixit, ne deinceps ad consanguinitatis sue illicitam copulationem rediret, et ne Hispaniæ regnum fertilitatis suæ turbine amplius inquietare præsumeret, quod nobilissimus rex A. persolvens jura, naturæ, Hæc suæ U. reginæ et nepoti suo parvulo regi A. dederat; quod si aliquid horum facere temeret, anathematis gladio succumberet. Quid igitur ille? Nempe quod scriptum est: *in malevolam animam non intrabit sapientia (Sap. i).* Deinde idem abbas U. reginam adiit, atque illi eadem retulit. Illa vero prout eam deceit, congrue respondit: *Post obitum patris sui regis A. Arragonensem tyrannum ad regnum summi convolasse, et ne Hispaniæ regnum tanto regē nuper desolatam aliquo discordiæ tumultu fluctuaret, Hiberos proceres se ad illius coarctam unionem invitari coegisse; quocirca cum fas et leges talia prohibeant, Romane auctoritati satis acere non repugnabat; noverat enim quod sub spe penitentiae Deum offendere, est penitentiae aditum denegare. Præterea Clusensis abbas literas a Romano pontifice directas Hispaniarum episcopis tradidit, et eos ad supradictam synodum tempore determinato invitavit, ut de regis et reginæ negotio, et de pacis atque concordie colloquio in presentia ipsius papæ plenius tractarent.*

*Quod idem abbas Gallæciam adiit, et a prædicto episcopo consilium accepit.*

His ita dispositis, abbas ad Gallæciæ partes proficiscitur; et per angustas et asperas fauces montium Gallæciam ingreditur. Tandem ad apostolicam civitatem Compostellam pervenit, et ab ejusdem loci pontifice honorifice susceptus est. Et quia Clusensis abbas venerabilem Ecclesie B. Jacobi episcopatum prudentiæ proflantem fontem habere noverat, et eum firmissimum patriæ clypeum, insuper justitiæ cultorem atque pacis amatorem esse sciebat, et pacis foedera si quomodo possent fieri, maxime per ipsam restitui, non inane hoc existimabat, ab eo se

entendari summopere exposulavit totius rei seriem, et inter impium Arragonensem et reginam U. nobilis regis A. filiam totius discordiæ causas, quæ et qualia idem Arragonensis in occidentali plaga fecisset, et quomodo pax et concordia, extrypata discordiæ lepra, Hispaniæ reformari posset.

Ad hæc venerabilis episcopus talis fertur delissè responsum: *Et quidem venerabilissime frater, in temporibus nobilissimi regis A. Hispaniæ regnum divitiarum gloria, et non modica fertilitate minium et plusquam utrium floruit, et illo regnante pax, fides, leges, jura vignerunt; quo defuncto postquam A. rex Arragonensis in ille tum tuens consanguinitatem suam U. reginam prædicti regis A. filiam in matrimonium sumpsit, omnia supradicta in contrarium conversa sunt. Quid enim referam Hispanorum præceteram gloriam in latibrem et ardentiam conversam, et patipere fame, nuditate omnique calamitate oppressos? Quid referam Hispaniarum ecclesias ab illo Arragonensi violatas et desructas, divina et humana ab eodem temerata? Quid referam Toletanum metropolitatum; venerabilissimum virum, et Romanæ Ecclesie legatum, et expulsum et captum (proh nefas!), insuper Oxomensum, Paleminum, Auriensem insuper captos, Legionensum, Burgensum, et etiam ecclesie S. Facundi abbatem expulsos, et diversis contumelias dehoræstas? Quid plura? Illius violentia leges, justitia discesserunt; fratres, perjuria, et cætera hujusmodi subierunt. Eandem omnipotentem Deum suppliciter deprecemur, et B. Jacobo tota mentis devotione supplicemus, ut siam tot et tantis malis vigetate imponere, et Hispaniam de ore eructuli leonis erare, et quandoquidem inter supradictam Arragoniæ regem et reginam U. consanguinitatem suam distidum et discordiam labetur, et hæc intidem, ut fiet. Justum est, separentur; totis viribus animi et corporis nri et resistere debemus; ne amplius inter eos illicitæ copulationis concordia fiat. Uique nostrum est a hoc phribus de causis elaborare. Si enim illum ille citum comulsum Arragonensis lupi et nostræ reginæ U. (quod absit!) consolidatum fuerit, procul dubio illicitæ copulationis horrendum facinus amodo occidentis partibus auctores illos sequendo molebit, et sancta mater Ecclesia funditus evellatur, et destructur. Proh dolor! ministri Domini pluribus et intolerabilibus contumellis opprimantur, principes, duces, omnesque Hispaniarum proceres in contumeliam redigentur. Denique Arragonensi tyranno in Hispania regnante pax et concordia prorsus effugabuntur. Quia in re, venerabilissime frater, quem nater nostra sancta Romana Ecclesia ad hoc diffiniendum et discutendum misit, regem illum Arragonensem hortare, et hortando compelle, ut consanguinitatis reatu se amplius pollui pertinescat, et Hispaniæ regnum, quod nobilissimus rex A. dum adhuc viveret, Hæc suæ reginæ U. et nepoti suo parvulo regi A. ejusdem reginæ filio tradidit, inquietare desistat; sua habeat, aliena relinquat. Quod si renuerit, a liminibus sanctæ ecclesie;*

et consortio omnium Christianorum segregetur. His auditis, Clasensis abbas pontificis prudentiam nimium collaudavit, acceptoque ab eo consilio, ab apostolica urbe discessit.

#### CAPUT LXXX.

*De reconciliatione regis Aragonensis, et reginæ, et de discidio.*

Eodem tempore Aragonensis tyrannus, et regina Urraca, simulato iterum nomine pacis fœdera concordie inter se composuerunt, ut alter ab altero Castella et munitiones quadam argumentosa machinatione abstraherent. Veruntamen illi subdole concordatione interfuerant, duces, principes, Burgenses, Najarei, Carrionenses, Palentini, Legionenses, et alii quamplures, quorum maxima pars firma iusjurandi catena sibi alligata est hac conditione, ut si rex Aragonensis U. reginam, ut solitus fuerat, injuraret, et rumpendo fœdera pacis pactum inter se et ipsam reginam stabilitum transgredi videretur, supradicti proceres, atque omnes alii parti reginæ faverent, et illius injurias unanimiter ulcisci non differrent; insuper castella, oppida, atque omnes suas munitiones in manu reginæ traderent et mendacem, atque perjurum Aragonensem regem a regno expellerent. Quod si regina in illum injuriosa foret, e converso res in contraria verteretur. Verum enimvero ferox Aragonensis fraudis suæ laqueos diu celare non valuit, et quæcumque potuit castella, municipia, fraude sua reginæ abstulit. Tandem rupto fœdere eam de regno suo expellere voluit. Igitur Burgenses, Najarei, Carrionenses, Legionenses, atque alii Hispanie proceres apud S. Facundum ad supradictum Aragonensem conveniunt, et ei quod prius distinctum pactum transgrediretur, et reginam omnino injuraret, ostendunt. Ille autem multiplices rationes pretendens, et de crastino in crastinum argumentosis verbis rem differens, per suæ fraudis effectum fœdera rupisse ab omnibus comprobatum est, et resipiscere nolens, a S. Facundo furtim, quasi fugiens discessit. Tunc omnes qui in S. Facundo ad discutiendas supradictas injurias venerant, castella, oppida, et omnes munitiones suas regionæ illico tradiderunt, et dominæ suæ domini sui nobilissimi regis A. filię congratulati sunt. Veruntamen quanquam discordiæ tumultus supradicti tyranni absentia nimium suffocaretur, Hispaniam tamen in magna parte sui inquietabat. Discedens etenim supradictus Aragonensis in castellis et munitionibus, quæ prius habuerat, vel postea a regina abstraxerat, milites suos reliquerat, qui partes sibi adjacentes inquietantes devastabant, et depopulabantur et circumvicinia hostiliter depredabantur.

#### CAPUT LXXXI.

*De electione Mauritii Miniduniensis episcopi, et Hugonis Portugulensis.*

In temporibus domini Didaci, Ecclesiæ B. Jacobi admodum reverendi episcopi, de quo superius tractavimus, ejusdem apostoli Ecclesiæ canonicorum

A senatu feliciter floruit, et clericorum venerabili conventu claruit. Illam nimirum Ecclesiam si per omnes Hispaniarum Ecclesias in excellentia elevatione personarum verustate dignum erat conseruare, quæ totius Occidentis parte B. Jacobi apostoli presentia irradiabat. Veruntamen, si fas est de veris vera prædicare, idem supradictus episcopus patroni sui apostolicam Ecclesiam canonicorum dispositione, optimorum clericorum iam adde decoravit. Postquam enim ad pontificatus honorem, amicum Deo, in Ecclesia supradicti apostoli sibi imatus est, clericis illi degentes ita quam bruta animalia vomere discipline excedit, honestate motum eravit, jugali asperitate depresso, schola nun studio d'sulare compulit. Præterea non solum illos ab ignorantie tenebris extraxit, verum et in manumque, prout merebatur, ad honoris fastigium sublimando ecclesiasticis facultatibus uterim d'avit. Quod plura? Supradictus paterfamilias vineam sibi traliam prudenter excoluit, et de commissis talentis Domino suo hærum reportare curavit.

Et quoniam B. Jacobo Ecclesiæ suæ filios exaltari placuit, duo de canonicis, quos supradictus episcopus educaverat, ad pontificatus culmen conscendunt. Alter quidem Hugo, scilicet S. Jacobi archidiaconus, in Portugulensi sede; alter vero, Mauritius scilicet Adonasiades, ejusdem Ecclesiæ thesaurarius, in Miniduniensi sublimatus est. Facta utriusque electione cominus Martini Bracharensis archiepiscopus eorum consecrationem Tude fieri disposuit. Post hæc Ecclesiæ B. Jacobi episcopum ad eandem consecrationem venire rogavit; hi etenim quos consecraturus erat, ejus præcordiales filii erant, et ipsum nimio dilectionis vinculo invicem amplectebantur. Quippe archiepiscopus, S. Jacobi canonicus erat, et ab eodem episcopo comino a quo præstantia recipiebat, videlicet medium Bracharæ, et medium Cornelianæ cum appendicis suis, quod est de regali jure, et ad S. Jacobi episcopum pertinet. Quod vero canonicorum S. Jacobi est, archiepiscopo minime commissum est. Ea utique Ecclesiæ B. Jacobi venerabilis episcopus summæ dilectionis gratia compunctus, Bracharensi archiepiscopo, scilicet ipsius venerabili personæ, non tamen Ecclesiæ ejus, ad tempus pro feudo commiserat, quæ quando vellet reacceperet, et sua ad se redire faceret.

#### *De Bracurensi archiepiscopo.*

Hoc scriptum fecit Mauritius Bracurensis archiepiscopus prædicto sancti Jacobi episcopo in Tudensi civitate, quando accepit ab eo præstimonium quod inferius scriptum est era i. c. XLVII (79), et quot XVI Kal. Octobris. Ego Mauritius, Bracharensis Ecclesiæ archiepiscopus de manu amici et confratris nostri Domini Didaci II venerabilis Compostellanæ Ecclesiæ episcopi suscipio in præstimonium, sive feodum, medietatem possessionum et hæreditatum quas habet Ecclesia Sancti Jacobi, in Portugulensi terra a flumine Limiæ usque ad Dorium, scilicet

medietatem ecclesie sanctorum Victoris et Fructuosi cum omnibus appendiciis suis, et medietatem villæ quæ vocatur Corneliana, cum omnibus ad eam pertinentibus, et cæterarum villarum quæ ad præfatam B. Jacobi ecclesiam pertinere dignoscuntur, ut teneam ab eo, et possideam et quando ipse recipere voluerit, ei vel ecclesie sancti Jacobi quiete dimittam, vel restituam.

Ego Mauritius archiepiscopus præfatus manu mea conf. Qui presentes fuerunt: Hugo archidiaconus sancti Jacobi conf. Munio Adefonsi ejusdem loci thesaurarius conf. Petrus Didaci canonicus sancti Jacobi conf. Vimara Bracaren-sis Ecclesie prior et archidiaconus conf. Bernardus ejusdem Ecclesie magister conf. Ego Didacus II, licet indignus Ecclesie B. Jacobi episc. confirmo manu mea. Munio Gomez archidiaconus notarius conf.

#### APUT LXXXII.

##### *De ordinatione prædictorum electorum.*

Omnia autem hæc apostolicæ sedis episcopus absque consensu et consilio canonicorum suorum archiepiscopo dederat; quapropter pro irrito haberi poterat. Verum enimvero prædictus episcopus ad determinatum locum nullatenus ire præsumpsit, tum quia hiems asperior solito inhorruerat, tum quia totam Gallæciam, discordiæ tumultu turbatam, considerabat, et metuebat ne in itinere, aut se, aut suos rebelles atque proditores Gallæciæ dedecorare, aut inquietare præsumerent. Misit itaque illuc cum prædictis electis quosdam de canonicis suis, scilicet egregias atque venerabiles personas, qui et electos honorifice comitarentur, et archiepiscopo causam suæ absentiae penitus intimarent. Archiepiscopus vero audita pontificis absentia prædictis de causis propius accedens, ad Lercensem ecclesiam (80) quæ est diocesis B. Jacobi, venire non renuit, et ad pontificem legatos misit, ne benignitas sua futuræ consecrationi interesse recusaret, præsertim cum et ipse diuturnæ infirmitatis dolore, quam passus erat, contractus et debilitatus, per ardua montium, per concava vallium a Bracaren-si sede ad Lercensem ecclesiam accessisset, et eum toto mentis affectu videre desideraret, ut cum illo de discordiæ remotione, de pacis reformatione, de Ecclesiarum tranquillitate plenius pertractaret. In-

**A** In eadem die, id est in Sabbato ante Dominicam de Passione Domini, qua sancti Jacobi episcopus Lercium ingressus est, archiepiscopus missam celebravit, dominum Hugonem archidiaconum ad presbyterii gradum sublimavit. Sequenti die, scilicet Dominica de Passione Domini, in Lercensem ecclesiam sancti Jacobi canonici conveniunt, videlicet supradictus episcopus canonicorum Pater et canonicus, Bracaren-sis archiepiscopus, Auriensis episcopus atque Tudensis, Minduniensis electus, atque Portugalensis. Hi omnes Ecclesie B. Jacobi apostoli canonici erant, necnon alii venerabiles canonici. Papæ, quanta et quam reverenda lampade sancti Jacobi canonicorum Lercensis Ecclesia resplenduit, quæ in illa die tantum memoriale **B** adeptæ est! Post hæc archiepiscopus missam solemniter celebravit, et supradictis episcopis astantibus prædictos electos his quæ ad rem pertinebant sufficienter indagatis consecravit. Celebrata missa apostolicæ sedis episcopus quoddam rus suum scilicet Geogildum in cujusdam vallis amœnitate situm prope Lercium repetivit, et Auriensem præsulem secum adduxit. In Lercensi vero Ecclesia archiepiscopum cum utroque episcopo modo ad episcopatus dignitatem provento, et aliis quoscunque vellet accuratissime procurari præcepit; ipse etenim benè noverat: « Hilarem datorem diligit Deus (II Cor. ix). » In ipsa die archiepiscopus et Ecclesie sancti Jacobi episcopus consilium ineuntes de pacis fœdere, de Ecclesiarum utilitate, de his etiam quæ ad **C** Auriensem, vel ad Tudensem diocesium pertinebant, pro quibus inter utriusque sedis episcopum dissensio erat, diu pertractaverunt.

Alia vero die B. Jacobi episcopus Compostellam redire non distulit, et cum eo Auriensis, Minduniensis, atque Portugalensis episcopi. Cumque ad miliarium ex quo Compostellane civitatis situs prospicitur, pervenirent, venerabilis Pater quosdam præire jubet, qui apostolicæ sedis clero pontificum adventum notificarent. Ingrediente igitur supradicto patrono apostolicam urbem, universa civitas occurrit, parvisiquidem pueri, juvenes, viri, senes, virgines, conjugatæ, matronæ, ad spectaculum conveniebant, ut canonicos sancti Jacobi ab infantie rudimentis **D** cum educatos, et jam ad pontificatus culmen pro- vectos, viderent. Ipsum quoque pastorem suum Deo gratias et B. Jacobo referentes magnificabant, qui erga filios suos tam studiose, atque tam obnixè paternam dilectionem exhibebat, ut eos ad honoris culmen sublimaret. Postquam ad ecclesiam B. Jacobi apostoli pervenerunt, canonici superpellicis et sericeis cappis superinduti, universæque civitatis clerus cum processione eos susceperunt, et usque ad ferreas januas altaris responsorium cantando cum summa veneratione deduxerunt. Nempe sui Patris reverenda prudentia ita fieri et disposuerat et præceperat. Post hæc quia erat festivitas Annuntiationis sanctæ Mariæ dominus Hugo Portugalensis epi-



scopus et ecclesie Sancti Jacobi archidiaconus super ejusdem apostoli altare missam venerabiliter celebravit. Ipse equidem nuper, ut superius diximus, ad presbyterii gradum, et ad pontificii culmen ascenderat, et dignitatis sue primitias cum summa gratiarum actione benignissimo Patri suo B. Jacobo non immerito offerebat, qui eum ad tantam honoris celsitudinem provehi dignatus fuerat. O quanta et quam magnifica B. apostoli clementia, qui filios suos tam gloriose tamque feliciter beatificando sublimat! O quantum Ecclesiam suam apostolus decoravit! quantum et quam memorabile decus Ecclesie sue contulit, cum duos de canonicis suis in eadem die ad pontificatus honorem sublimavit! Nos ergo, dilectissimi fratres, omnipotenti Deo supplicemus, et B. Jacobi apostoli clementiam efflagitemus, ut sedis sue idoneum pastorem, et supradictos episcopos feliciter regere et custodire dignetur, et de virtute in virtutem ascendere faciat; et qui illos sublimari, et sibi summos ministros fieri voluit, alios atque alios de eadem Ecclesia apostoli sui eligere et exaltare dignetur Dominus noster Jesus Christus in secula seculorum. Amen (81).

### CAPUT LXXXIII

#### *De guerra regis Aragonensis in Castella.*

Dum regina U. super civitates, oppida, et quamplurima castella sui regni regnaret, et expulso Aragonensi ab his qui perjurii reatum incurrere voluerant, ut supra diximus, non modicam partem Hispanie suo principatui subjugasset, Aragonensis tyrannus armata manu militum, nunc Castellam, nunc Campos, nunc Extremitatem invadebat; ferro, flamma, omnia devastabat; agricolas hos gladio confodiebat, illos vinctis manibus post terga captos ducebat. Quid plura? Ecclesias etiam armata rabie violabat, et quaecunque in sue matris sinum ad securitatis confugium plebs formidolosa asportaverat, nefanda tyrannis altari et templi parietibus hominum cruore madefactis abstrahabat. Proh dira cupiditas habendi! quae nunquam satiari novit, et siti pecuniarum ruit in interitus puteum. Deinde sacrilegus ille ad castella sua redibat, et ea non modica stipendiorum ubertate replebat, homines suos ad bellorum strepitus dociles incitabat, et modo hostibus suis insidias parabat, modo in illos impetum faciendo animositate militiae succinctus quosdam capiebat, quosdam dare terga fugae cogebat. At Castellani, audito nomine Aragonensium perterriti, nec se nec sua defendere poterant, et ad bellicos tumultus sudare omnino recusabant, et quoniam de illis mentionem agere coepi, formidolosam militiam eorum non praetereo.

#### *De Castellanis.*

Tempore siquidem nobilissimi regis A. regis Fredenandi F. milites Castellani bellorum studio maxime desudabant, et periculi atque laboris pa-

tientes erant, et quanto frequentius militaria negotia exercebant, tanto animosiores ad armaque promptiores in bella ruebant, hostes prosternendo, hostium spolia rapiendo, triumphum, laudem, militiae famam sibi acquirebant. Illos utique Hispania sibi praecariores elegerat, et ad bella fortiores mittere non formidabat; tunc nimirum temporis rex A. illorum dux atque princeps erat, et virtutis sue atque probitatis formam in eos, quasi in specialiores et praecordiales haeredes, transferre studebat. Ipse prior in hostes ruebat, prior hostium cuneos prosternebat, et milites suos ad eadem animabat; illos obviam ire Agarenis, et militari exercitio viriliter desudare ad sui exemplar instrucebat. Verum enimvero mortuo rege A., qui probitatis Castellanos lampas et clypeus existebat, illis omnia in deterius conversa sunt. Castellani desidia et ignavia dediti sunt, luxus et cupiditas eorum audaciam detrivit, et pristina animositas ingruente formidolositate latuit, et quanto magis rei necessitas eos ad belli strepitum invitabat, tanto magis bello abesse et remotius latere cupiebant; nec sua defendere, nec aliena militanter acquirere studebant; etenim quanquam major turba militum in Castella haberetur, et Aragonenses a Castella, nisi eis deesset animus, facile expellere valerent, nequaquam tamen antiqua animositas in eis pullulabat. Quapropter Aragonenses et quidam Transpyrenaeorum militum qui auxilio regis intererant, Castellanis impropria atque ludibria inferentes, eos femineos milites vocabant, et eos amplius nec castra tueri, nec bellorum tumultu incitari censebant, cum mille quingentis cederent, et centum super ducentis triumpharent.

#### *Ut Gallæci in procinctum properent.*

Igitur regina U., videns suum suique filii parvuli A. regnum fundo tenus devastari, et ab hostibus suis ferro, flamma depopulari, nimio cordis dolore compuncta, indoluit; nempe sola mulier sine viro, paucorum suffulta suffragio, in tanto rerum tumultu quid ageret ignorabat: filium suum regem A. adhuc pueritiae rudimentis obnoxium videbat, Castellanos, quos prius bello strenuos et virtute pollentes noverat, modo desides et fere nullius probitatis laude succensos considerabat et eis infinitum thesaurum patris sui distribuerat, ut jam sibimetipsi familiares res etiam ad necessaria deficerent, et quae municipibus suis daret largiflua munera non haberet. Porro hostes ante fores urbis crebros assultus quotidie facere conspiciebat, boves, oves, jumenta, et caetera hujusmodi rapi, segetes, vineas destrui, domos incendi, homines interfici, nimium et plusquam nimium dolebat; ad Castellanos ut sibi auxilium afferrent sine intermissione legatos mittebat, quorum alios abesse, alios Aragonensium faciem valde pertimescere videbat, et praenimia mentis indignatione

(81) Quae nusquam scripta sunt, memoratis assero episcopis, Munioni scilicet et Hugoni; caetera Giraldo canonico. Vide in notitia praevia n. 7.

multoties hos in risum pertrahebat. Tandem regina A prudenti accepto consilio legatos ad Gallæcianos mittit, orans et supplicans illis ut se a faucibus hiantium, a manibus Aragonensium quantocius veniant ereptum; in his enim multum confidebat, qui filium ejus educaverant, et eum tota mentis affectione diligebant: hos et bello strenuos, et sibi filioque suo semper fore fideles neutiquam ambigebat; inter quos venerabilem episcopum S. Jacobi, qui filium ejus parvulum regem A. baptizaverat, et in ecclesia B. Jacobi in regem unxerat, specialiter sic allocuta est (is etenim totius Gallæciæ lampas omnibus patrociniis impendebat, et hujus consilium Gallæcianis fore placitum regina procul dubio noverat, et quidquid ipse Gallæciæ proceribus consuleret, aut vix aut nunquam aliter fieret):

« Venerabilissime Pater, placeat sanctitati vestræ collecta manu militum in expeditionem venire, et omnes Gallæciæ proceres hortari et admonere quatenus mihi filioque meo regi A. citius properent succurrere; Aragonensis siquidem tyrannus regnum meum graviter dissipat, nec est qui tyrannidi illius resistere valeat. Quamobrem paternitas vestra Gallæcianos properanter ad bella venire compellat, nec solum consules, primates aliosque Gallæciæ milites in expeditionem venire compellatis, verumetiam coadunato vestrorum militum agmine cum illis venire minime recusetis; si enim impius ille castella stipendiis, armis, et quibusque necessariis, priusquam Gallæcia ad me mittat milites suos, munire potuerit, postea nec adventus eorum proderit; annoque sequenti castella obsidione ad deditionem cogi non poterunt. » His auditis venerabilis episcopus Gallæciæ proceres in curiam B. Jacobi convocat, videlicet comitem P. R. Velaz, comitem Gutierrum, M. Pelagidem, M. Gelmiridem, et P. Pelagidem, et alios quamplures, et cum illis de expeditionis negotio plenius pertractat. Hortatur et admonet eos quatenus, semota omni occasione, in auxilium dominæ suæ reginæ coacervato undique exercitu festinent; ostendit etiam eis reginam in tanto regni culmine pene omnium auxilio viduatam, filium ejus adhuc pueritiæ cunabulis subditum, Aragonensem tyrannum ei infestum, Castellanos trepidos, et ad omne belli studium imbecilles; hostes adesse, et undique P regnum ejus devastare. Præterea reginam in Gallæcianis spei et fiduciæ suæ cumulum posuisse, et illos ab infantia sua ei fuisse chariores insinuat. Quod quia in tanto rerum periculo eorum auxilium tam obnixè implorat, nullatenus debere differri affirmat. Quid plura? His atque aliis Gallæciani admoniti parent patrono, et quoniam ipsum sibi fore præducem intelligebant, et in auxilium reginæ et filii ejus A. tendere, ut pacem regno reformaret, et secum loricam justitiæ se deferre noverant; quibusdam virtutis stimulis succensi ad belli studium properare ulterius nequaquam differunt, sese pro regni tuitione opponere et Aragonensis tyranni rabiem comprimere summanopere cupiunt.

## CAPUT LXXXIV.

*De Gallæcorum expeditione, et de reginæ machinatione.*

Igitur in Kalendarum Junii, venerabilis episcopus B. Jacobi, necnon comēs Petrus, totaque militia Gallæciæ in expeditionem egressa est, et ad Campos proficiscitur. Verumtamen non modica itineris parte profligata, nuntii ad episcopum B. Jacobi et ad universos Gallæciæ primates venerunt dicentes reginam Gallæcianis esse infestam, et quia citius ad bella non processerant, graves inimicitias in eos exercere; et si eam adirent, quosdam honoribus privari, quosdam compedibus detineri, item alii atque alii venientes eadem aiebant. Unde accidit plures Gallæcianorum vehementer perturbari, et ab incepto labore peilem velle retrahere. Tunc episcopi admiranda prudentia hanc schismatis nebulam illis substraxit, ostensoque recti consilii tramite, illos ad propositum revocavit, dicens hæc omnia a delatoribus fuisse inventa, et nil veri in se habitura. Deinde transactis aliquot diebus, cum jam fauces Gallæciæ egressi essent, omnes unanimiter reverti voluere, et reginæ maledicentes, nec auxilium impendere, nec ulterius ad eam venire statuere. Sæpius enim nuntii ad eos venientes, et eadem referentes, rem ita se habere asserebant. Sed prædictus episcopus, turbatos proceres eloquentia sua compescens, legatos ad reginam mittit, et utrum nuntii vera retulissent inquit. Cum autem Astoricam venissent, et supradicta pro veris habuissent, mira præsulis prudentia optimates exercitus convocat, et cum illis quid prædicta significant pertractat. Post hæc pluribus argumentis ostendit reginam nunquam talia machinari, præsertim cum ipsa Gallæcianos nimium diligeret, et eorum auxilio (in hoc tempore maxime) egeret. Sed cum prædicti proceres præsulis non acquievisset, duos de venerabilibus clericis suis, scilicet cardinalem P. et P. Pelagidem pro supradicto negotio ad reginam legat, et quid illi referant, qualiter eam increpent, utque prædictæ rei seriem inquirant, injungit.

Qui discedentes Carrione reginam inveniunt, et paternis monitis instructi, sic eam allocuti sunt: « Quisquis gratiam vel retributionis plenitudinem cujusque merito, prout justum est, non compensat, necessitatis tempore auxilium sibi negari expostulat. Quis enim tam demens qui pro benefacto quemquam inculpet, vel pro obsequii retributione odium retribuatur? Nempe, o regina, postquam rex Aragonensis Hispaniæ regnum cœpit inquietare, quod nobilissimus rex A. pater tuus tibi ac filio tuo parvulo regi A. reliquit, Gallæciani parti vestræ aliis fideliores permansere, nulloque discordiæ impetu compulsi, contra hostium rabiem constantes fuerunt. Cum enim Castellani, Legionenses, necnon Camporum, atque Extrematuræ gens innumera cessissent, et fortunæ favorem sequentes Arragonensem tyrannum regem sibi præposuissent, Gallæciani tibi atque inclytæ proli tuæ fidele obsequium indesinenter suppeditaverunt, et multo majora multoque graviora sustinuerunt.

runt. Quid enim referamus quanta ad Fontem Dangos passi fuerint? Quanta mira audacia Aragonensis hostis innumeras acies invaserint? Præterea idem Aragonensis Gallæcios in Astorica obsedit; sed, destructa illius obsidione, quod eundem Aragonensem Carrione obsederint (82) et obsessum diuturno tempore tenuerint, omnibus notum est. Ecce iterum, quoniam Arragoniæ prædonem, Castellam, Campos, et sibi finitima devastare, et castella sua armis, stipendiis munire audierant, sæpius tuis deprecatoriis nuntiis advocati, coadunato exercitu in auxilium tui tuique filii veniebant, et pro regni tuitione sanguinem suum effundere gaudebant. Verum enimvero postquam te nugigerulis atque delatoribus acquiescere eis nuntiatum est, eorumque militia floccipensa, qui hactenus totius regni tui tutores fuere, obsequium et laudem in culpam converti, et quia pro benefacti gratia, pro meritorum retributione, eos ab honoribus privari, et compedes illis minaris, ob hoc pedem ab incepto labore retrahunt, et pro bono malum recipere nolunt; in Gallæciam reverti, se regnumque suum tueri volunt, tibi filioque tuo fideles erunt. Cæterum postquam reversi fuerint, ut hinc in expeditionem veniant, Gallæciæ Alpes non transcendent. Hæc nos pro omnibus illis tibi dixisse, et, nisi resipueris, ita ad effectum perducere ne dubites; nempe nobilissimus rex A. pater tuus, cum Gallæcios, Astures, Castellanos, et quoscunque sui regni milites ad bellorum exercitia convocaret, alios honoribus ditabat, aliorum benevolentiam captabat. Nonquid enim his molestus esset, qui sibi in nullomolesti erant, ejusque mandata per omnia complebant? absit!

His auditis regina obortis lacrymis cœpit destestari et jurare se nunquam talia præmeditatam fuisse, neque in strenuos Gallæciæ milites hujuscemodi fraudem velle machinari. Post hæc regina legatos orat ut dominum suum, scilicet ecclesiæ B. Jacobi episcopum, suppliciter deprecentur, quatenus ipse Gallæciæ proceres hortetur et admoneat ne audita frivola pro veris habeant, neve adventum suum diutius retardent.

#### CAPUT LXXXV.

*Quod Gallæci pacificati Burgos adierunt.*

Eo tempore Arias Petrides, et Fredenandus Sanchiz, et quidam de complicitibus eorum, in curia reginæ erant, et quia comiti P. et quibusdam Gallæciæ proceribus inimicabantur, auribus reginæ quidquid mali poterant de Gallæcianis instillabant. Hi siquidem, ut supra diximus (a cap. 49) apud castellum Minei seditionem in episcopum S. Jacobi, et in filium reginæ parvulum regem A. necnon in comitissam uxorem comitis P. atque in plures Gallæciæ optimates fecerunt, eosque captos tenuerunt. Igitur supradicti legati discedentes, Gallæcianorum tentoria adeunt, et quæcunque eis regina retulerat, domino suo episcopo referunt. Tunc episcopus proceres convocat, eosque paternis monitis hortatur ne sibi ignaviæ titulum assumant, neve ab incepto

A negotio desistere velint; omnia namque quæ de reginæ odio ferebantur, procul dubio falsa erant. Tandem Gallæciæ paternis monitis acquiescunt, et iter ad reginam arripiunt. Postquam Carrionem, ubi regina morabatur, ventum est, tentoria sua secus fluvium, qui Carrion dicitur, in pratis virentibus posuerunt. Sed quia quæ iterum et iterum audierant, ambigui timebant, et inter comitem P. et inter plures Gallæciæ proceres et reginam non erat firma amicitia, ad curiam protinus ire renuerunt. Quapropter præmittuntur legati, qui fidem, scilicet securitatis pignus, a regina peterent (timebant enim ne regina plus acquiescens his quæ delatores auribus ejus instillaverant, aut in personis suis, aut in honoribus se dedecoraret). Dum hæc plenius tractarentur, et sol ad occasum demergeretur, ecce adest nuntius referens reginæ regem Aragonensem in proxima die cum multo milite Burgos venturum, et castellum, quod adhuc tyrannus ille retinebat, viris, armis, stipendiis muniturum; quod si fieret, et Gallæciæ exercitus ad obsidionem illius frustra properaret, et Aragonensis prædo per longa tempora solitum confugium non amitteret. Nempe Burgis civitas, in latere montis posita, reginæ favebat; in eodem quoque monte natura duo capita composuerat: inferius plebs Judæorum incolebat, quæ et nostræ parti opitulabatur; in superiori vero castellum situm est, quod hinc natura loci, illinc muro atque turribus satis munitum conspicitur. In hoc rebelles Aragonenses cum Sarracenis, quos rex ibi miserat, et urbem sibi subditam depopulabantur, et adjacentes partes deprædabantur. Quæ postquam reginæ cognita sunt, dato securitatis pignore suppliciter orat Gallæciæ partes ut sui gratia properent, Burgos tendant, et truculenti hostis adventum perterreant. Sub silentio itaque intempestivæ noctis strenui milites iter aggrediuntur, et celeri cursu Burgos perveniunt, montem occupant, et secus castellum tentoria figunt. Interea B. Jacobi episcopus inter reginam et comitem P. pluresque Gallæciæ primates amicitiae foedus restituit, ac firmæ dilectionis vinculo, scilicet juramento, eos astrinxit.

#### CAPUT LXXXVI.

*Quod episcopus missam celebravit in ecclesia S. Joannis juxta Burgos.*

Quadam die idem episcopus ecclesiam B. Joannis, quæ circa Burgos est, adiit, et quia erat festivitas B. Joannis Baptistæ, missam celebrare disposuit. Tunc conveniunt ejusdem civitatis cives, Castellani, omnesque exercitus Gallæciæ, necnon regina cum omnibus suis proceribus interfuit (die 24 Junii). Inter missarum itaque solemnium venerabilis episcopus B. Jacobi astantem plebem divini eloquii pabulo refocillavit, et quæ ad tantæ solemnitatis gaudia pertinebant, sufficienter enucleavit; deinde caducam Hispaniæ sortem considerans de statu sanctæ Ecclesiæ, de Hispanorum imbecillitate plenius cœpit tractare, et ait:

*Sermo episcopi de statu regni Hispaniæ.*

« Nostis, fratres charissimi, quoniam nobilissimus rex A. cultor justitiæ fuerit, et, quandiu Hispaniæ regnum rexit, status S. Ecclesiæ in sui vigore feliciter floruerit; tunc temporis leges, jura, pax, justitia præcipue vigeabant, et virtutum cultores ubique inveniebantur; ejusdem quoque regis tempore Mauri Moabitæ, cæterique finitimi hostes nobis cessere, et eorum municipia nostræ dominationi subjugavimus. Postquam autem rex A., persolvens jura naturæ, filiæ suæ reginæ U. atque nepoti suo parvulo regi A. regnum suum tradidit, et ad eos imperii sceptrum jure pertransiit, illico discordia cœpit pullulare; statim Ecclesiæ jura penitus violata, duces, principes, omnesque Hispaniæ proceres confracti et ad ignaviæ titulum redacti sunt. Pristina virtus eorum omnino latuit. Scimus equidem quoniam regina U. filiusque ejus rex A. regnum sibi deditum jure habere debent, hisque viventibus hujus principatus ad alios transferri jure non potest. Attamen, quanquam justa causa patrocinio suffulti simus, quanquam hostes a patriæ finibus (quod justum est) expellere velimus, qui prius triumphatores fueramus, modo a paucis quamplures superamur. Quare autem tanta virtus, tanta militiæ gloria in nobis hebetata vires suas amiserit, indagare et perscrutari libet. Jam jam, fratres charissimi, in tantum peccatorum pondere premimur, in tantum colla nostra jugo Satanae submisimus, quod, licet gratia justitiæ arma moveamus, virtus, in nobis mole peccatorum oppressa, vires suas exercere non valet; nos innumera turba vallati impetum hostium nostrorum ferre non valemus. Quod ut melius perpendatis quid in veteri lege acciderit, audite.

*De ultione in tribum Benjamin propter mulierem stupro oppressam.*

Forte quidam vir de populo Israel cum uxore sua venit in civitatem quam tribus Benjamin incolebat; cumque in foro resideret, et qui sibi hospitium præberet neminem invenisset, ecce quidam homo pauper suburbanus videns illum alienigenam, et hospitio egentem, cum uxore et cum sarcinulis suis duxit in domum suam. Ille quidem advena satis pulcher et decorus aspectu erat, uxor quoque illius elegantissimam formam habebat. Facto autem crepusculo viri illius civitatis ad domum illam veniunt, et advenam cum uxore sua sibi dari expostulant: nempe in viro Sodomæ vitium imitari, mulierem adulterio polluere volebant. Quod audiens dominus domus concives suos exorare et admonere cœpit, ne tam horrendum tamque insolutum nefas præsumerent. Cumque illi non acquiescerent, et impetum facere vellent, tradidit eis mulierem, vix precibus impetrans ut saltem virum dimitterent. Tunc flagitiosi viri, mulierem assumentes, et eam tota nocte coitu opprimentes interfecerunt, mortuamque ante suburbanum ostium projecerunt. Facto mane cum vir ille abire vellet, mulierem suam ante ostium

A mortuam invenit, quam frustatim divisit, et ad unamquamque tribum Israel singula frusta misit. Videntes autem undecim tribus Israel frusta mulieris sibi fuisse missa, nefandissimum prodigium admirantes, quid hoc portenderet solliciti considerare cœperunt. Denique omnes tribus Israel decem viros elegerunt, qui illius rei seriem tanquam horrendi prodigii significationem plenius investigarent. Postquam quid in tribu Benjamin accidisset propalatum est, protinus omnes unanimiter tantum nefas ulcisci consurgunt. Mittuntur ergo quadraginta millia militum, qui animosiores et ad bella fortiores tribum Benjamin a minimo usque ad decrepitum perdant, eorumque civitatem fundo tenus destruant. Viri autem Benjamin cognito hostium adventu, xxv millia equitum, et septies centum sagittarios, arte sagittandi peritissimos, ad bella congregant, et contra innumeros hostes bellum ineunt. At illi qui justitiæ causa arma induerant, prædictumque nefas ulcisci volebant, quanquam, ut supra diximus, multo plures essent, prima die belli cessarunt, et de his xxii millia ceciderunt. Postea iterum atque iterum ad bella procedunt, et omnes exceptis v millibus a tribu Benjamin interempti sunt. Stupent atque mirantur, se justitiæ causam tueri, et a nefando hoste superari. Tandem, Israelitis coadunatis, surrexit inter eos quidam senex, et quare tot infortunia eis accidissent, insinuavit. Ostendit eos vitiis deditos et peccatorum mole oppressos, inermes et imbecilles hostibus non posse resistere. Verum enimvero si colla sua peccatorum jugo subtraherent, et accepta pœnitentia resipiscerent, succincti virtute, quæ prius vitiis suffocata latebat, procul dubio hostes prosternerent, hostiumque injuriam plenarie ulciscerentur. His auditis, Israelitæ accepta pœnitentia colla erigunt, et deposita mole peccatorum hostes invadunt. Quid plura? horum quinque millia qui remanserant, xxv millia equitum, et septies centum sagittarios de tribu Benjamin prosternunt, et omnes, exceptis quadringentis, qui inter rupes latuerunt, interfecerunt, eorumque civitatem fundo tenus destruxerunt. Præterea omnes pepigerunt, intra xi tribus Israel et tribum Benjamin amplius nulla connubia fieri, et tribum Benjamin a cæteris tribubus omnino alienari (*Judic. xix, xx*). » Vos quoque fratres, simili facto expergefacti, resipiscite, et pravæ dominationis jugo colla vestra subducite, tantarum illecebrarum nebulas a vobis extirpate, virtutis clypeum assumite, loricam justitiæ induite, ut regnum vestrum defendere, vestrorumque hostium rabiem comprimere, et ad paradisi gaudia pervenire possitis, ipso præstante qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

## CAPUT LXXXVII.

*De Burgensis castelli deditio.*

Postquam prædictus Pater sacri eloquii dogmata uberius enodavit, animosque omnium in auditis admirantium ad virtutis spem reduxit, celebrataque solemniter missa, ad tentoria rediit. Obsesso, ut

supradictum est, a Gallæcianis castello, rex Aragonensis exercitum congregat, stipendia præparat, et ad castellum per medios hostes venire nullatenus formidat; si enim hujus castelli confugio careret, totius Castellæ expers fieret. Quod ubi reginæ nuntiatum est, statim legatos ad Castellanos mittit, qui eis referant regem Aragonensem cum multo exercitu adesse, eosque invitent ad tanti belli laborem properare. Castellani vero milites, Aragonensis adventum audientes, se in crastinum ad bellum venire sponderunt; quippe quantæ audaciæ impetu Aragonenses ad bella ruerent, olim experimento didicerant, atque ideo se tanto labori subducere curabant. Papæ! strenui milites Castellæ, hostes fines suos invadere vident, quanquam aliorum munimine fulti, eis ire obviam formidabant. At ubi Gallæcianis relatum est, subito arma capiunt, et prædicto hosti ire obviam stimulant, audacia ruunt, Athaporcam perveniunt, et facto crepusculo membra quieti dederunt, in crastinum ad bellum egressuri, et in adventum hostis impetum facturi. O quam dispar causa hos et illos ad bella ciebat! Gallæcianos leges, jura, pax, justitia ad arma vocabant; Aragonenses horum contraria in omne nefas præcipitabant. Postquam Aragonensi ad mensam in Villafranca residenti Gallæcianos adesse et amore Martis in occursum ejus ruere nuntiatum est, timuit; quippe Gallæciæ milites militia præclaros et belli studio strenuos efferus ille ad Fontem de Angos, quanquam pauci fuissent, expertus fuerat (83), et quanta audacia hostium sanguinem sitirent, experimento didicerat. Cessit itaque bellicosus bellicosis, et Marte ferox ferociores timuit. Quo audito Gallæciani cum triumpho summæ laudis ad tentoria redeunt; illi autem qui in castello rebelles erant, postquam dominum suum cessisse et sibi auxilium non posse impendere vident, reginam adeunt, et datis obsidibus hujusmodi pactum cum ea statuerunt, scilicet si rex Arragonensis usque ad xv dies auxilium et stipendia illis non præberet, castellum reginæ procul dubio se reddituros pollicentur, et determinant ut ipsi incolumes cum omnibus suis facta deditioe discedant.

#### CAPUT LXXXVIII.

##### *De celebrando concilio in Palentia.*

Eodem tempore, B. Toletanus archiepiscopus et sanctæ R. E. Leg. Burgos; venit quem B. Jacobi episcopus adiit, ejus reverendam paternitatem obsecravit ut de statu Ecclesiæ, quæ funditus evertebatur, et de pacis reformatione tractaret. Tunc venerabilissimus Pater, illi acquiescens, advocavit episcopos qui intererant, scilicet Auriensem, Ovetensem, Minduniensem, cum quibus archiepiscopus, atque S. Jacobi episcopus adiit, diutius colloquentes, Ecclesiæ jura violata penitus, Hispaniam Aragonensi tyrannide undique devastatam atque desolatam, una doluerunt. Sed quoniam, ingruente discordiæ tumultu, hæc plenius stabilire impræsentia-

(83) Supra, c. 68.

rum tempus non exigebat, tum quia complures Hispaniarum pontifices deerant, tum quia regina multiplici guerrarum negotio irretita erat, placuit eis tantæ rei diffinitionem producere, et in futuro generaliter concilium celebrare, ad quod omnes Hispaniarum pontifices, abbates, duces, principes, comites cæterique primates, octo diebus ante venturam festivitatem Omnium Sanctorum (84) in Palentinam urbem possent convenire, et causam regis et reginæ subtilius indagare, dioceses, villas, mansiones, agros, vineas, quæ in hoc discordiæ tempore amiserant, sedibus et monasteriis reddere; quæ res reginæ, omnibusque Hispaniæ principibus supra modum placuit.

#### CAPUT LXXXIX.

##### *De nuntiis regis ad reginam pro reconciliatione.*

Interea rex Aragonensis, videns rabiem suam nihil proficere, et municipia quæ in Castella, aut in Campania, aut in Extremitate habebat, quædam ab hostibus suis capi, quædam diuturna obsidione claudi, legatos ad reginam mittit, et pacis fœdera requirit, simulat se ad illicitum connubium reginæ velle redire, et pactionis jusjurandum, quod inter se et illam fuerat, adimplere. Proh subdola calliditas, ut saltem sic regni principatum posset acquirere! Quadam itaque die postquam Burgis discesserunt Toletanus archiepiscopus, episcopus Auriensis, Minduniensis, atque Ovetensis, forte fortuito ven. episcopus B. Jacobi reginam adiit, ut ei solito more de tot tantisque negotiis consuleret, et Aragonenses legatos in medio palatii invenit. Hi reginam ad nefandum connubium regis compellebant, et Burgenses eam sub simulatæ pacis nomine ad illud idem invitabant. Quorum sacrilegis colloquiis complures, ac præcipue Francigenæ, condescenderant; quippe Gallæciani, Astures, Legionenses, Campani, Castellani ejusdem civitatis incolæ, aliique complures convenerant. Quod ubi venerabilissimo Patri compertum est, et omnes impudenti animo ad præcipitium ruere cernit, licet perversæ contumaciæ eorum aliquid objicere difficillimum videretur, virtutis clypeo munitus surrexit. Cumque omnes in claustrum S. Mariæ convenissent, et regina astante Aragonensis regis nuntiorum verba benigna aure suscepissent, episcopus silentium fieri jussit; et factum est; equidem omnes illum utpote B. Jacobi episcopum præcipue venerabantur, et super hujus rei summa illius diffinitionem audire volebant; putabant enim quod Aragonensis regis nuntiis condescenderet, et quod tanti conventus irrationabile murmur fieri universaliter determinaverat, ejus quoque prudentia approbaret. Verum prædictus Pater, insensatæ plebi non acquiescens, imo illos a perversi favoris exhibitione reducere volens, sic illis prædicare cœpit intrepidus.

##### *Compostellani episcopi verba.*

Hactenus Aragonensis regis nuntiis assensum præbuistis, eorumque relationes tota mentis

(84) Pro die 25 Oct.

affectione auscultastis, nunc autem omnipotentis A Regis nuntium audite, ejusque mandata in armariolo mentis recondite. Iste nimirum perpetuæ salutis doctrinam vobis annuntiabit, et quod probum et justum est, in conspectu domini nostri prædicabit. Prædicti nuntii valde nociva et ad interitus puteum tendentia vobis dixerunt, et quod hic et in æternum vestræ saluti sit contrarium, quodque etiam fas atque leges prohibent, annuntiaverunt: Ego, fratres, omnipotentis Dei minister et nuntius, et ad sanctæ Ecclesiæ jura tuenda præmunitus justitiæ interpres, vobis salutifera pandam, quæque vobis tenenda vel quæ sint refutanda in hoc negotio ostendam. Nostis, fratres charissimi, quoniam Dominus ac Redemptor noster in veteri lege pontifices fieri præcepit, ut populo suo præessent, et dominicis præceptis populum sibi subditum instruerent. Sub novæ quoque legis exordio ipse Dominus apostolos sibi elegit, et eos ministeriorum suorum dispensatores ordinavit. Sacramenta illis Ecclesiæ commisit, et ligandi atque solvendi potestatem in cælo et in terra tradidit eis, dicens: « Quodcunque ligaveritis super terram, erit ligatum et in cælis; et quodcunque solveritis super terram, erit solutum et in cælis (Matth. xvii). » Horum vicem nos, quanquam indigni, oblinemus, et eadem potestate nobis tradita, pastoralis curæ apicem conscendimus. Nos ministeriorum Dei summi dispensatores pontifices vocamur; nos specialiores et præcordiaiores filii Dei sumus. Unde Veritas: « Qui vos, inquit, tangit, pupillam oculi mei tangit (Zach. ii). » Nobis Christus sponsam suam, scilicet Ecclesiam, commisit, ejusque filios nobis erudiendos dedit. Quid plura? quod Regi regum in mundo præcordialius et pretiosius est, nobis procurandum tradidit, videlicet curam animarum gerere, et oves commissas a truculenti lupi rabie tueri; quod si forte desipuerint, et in amplioris viæ præcipitium ruerint, nostrum est utique ad veritatis viam revocare, et disciplinæ pascuis gregem commissum pascere. Nobis reges terrarum, duces, principes, omnisque populus in Christo renatus subjugatus est, omniumque curam gerimus. Qua in re vos, fratres charissimi, deprecor, et deprecando admoneo, ne regem Aragonensem et reginam U. contribules, et consanguinitatis linea affines, ad illicitum connubium aliquatenus redire velitis; nefas est enim et satis horrendum flagitium talia fieri: si vero proclamaveritis vos in regis et reginæ pactionem jusjurandum fecisse et perjuriæ reatum nolle incurrere, et ob hoc quasi juramento coactos, utrumque ad prioris fœderis unionem velle reducere, sciatis utique hujusmodi juramenta esse confringenda; ait enim Scriptura: « Non est conservandum juramentum, cum malum incaute promittitur, » velut si quisquam homicidium se facere juramentum faciat, vel adultæræ perpetuam cum ea permanendi fidem polliceatur. Tolerabilius est enim juramentum non implere quam homicidium perpetrare, vel in stupri flagitio per-

manere. Admoniti itaque, resipiscite, et tantum nefas Hispaniæ sinibus inolere prohibete. Quisquis autem hujusmodi connubium vel fecerit, vel fieri consenserit, illum ex auctoritate Dei Patris omnipotentis excommunicamus, et anathematizamus, et a liminibus S. Ecclesiæ sequestramus.

Præterea, ut non solum eos a supradicti criminis participatione revocaret, verum etiam ab ecclesiarum subversione, a cædibus, rapinis, incendiis cessare compelleret, litteras inferius scriptas a domino papa, omnibus Hispaniarum pontificibus missas, illis ostendit:

« P. episcopus, servus servorum Dei, » etc.

Regionum vestrarum calamitates, » etc. *Vide in Paschali, Patrologiæ t. CLXIII.*

*Quod episcopus fugiens tumultum evasit.*

Postquam supradictus episcopus verbis finem imposuit, subito omnis populus confremuit, et dissonum murmur inter eos ortum est. Quidam enim quibus cura erat efficacius æquum et justum examinare, reverendi Patris verba laudabant, alii autem quos causa nequior non trutinata justitiæ norma in præceptis compellebat, quorum agmen densius erat, lapides jacere, aut impetum volebant in eum facere. Sed præsulis milites, tanto tumultu excitati adveniunt, et dominum suum armata manu undique muniunt. Tunc præsul militum suorum turba circumvallatus, incolumis discessit, et tentoria cito repetivit.

#### CAPUT XC.

*De Burgensis castelli deditione, et Gallæciarum reditu.*

Transactis xv præfinitis diebus, Aragonenses reginæ castelli deditionem faciunt. O quantam, quamque præclaram militiæ laudem Gallæcianis dies illa contulit, in qua belliger Aragonensis illis cessit! sed multo præclarius multoque jucundius fuit, cum strenua Gallæciæ virtus Castellam ejusque milites ab impetu hostium protexit, et Aragonensis castelli deditionem facere coegit. Proh pudor! Castellani aliorum viribus egent, et Gallæcianorum audacia proteguntur. Formidolosis militibus quid fiet, cum Gallæciæ exercitus, clypeus et murus eorum, discesserit? Jam Gallæciani diem repatriandi statuunt, jam discedere et ad propria redire gaudent; quod ubi reginæ compertum est, ad castra venit, et eos obnixus a proposito recessus reducere tentabat. Volebat enim illos ad Castellum Barlancam mittere, quod Moabitæ obsederant. Omnes autem unanimiter dominæ suæ precibus nolentes acquiescere, propensius discedere properabant. Tunc ven. episcopus reginam alloquens ei consuluit ne amplius Gallæcianorum reditum differret, ne, velle eorum protelando, quod bene egerant ingloriosum remaneret. Igitur regina reverendi Patris consilio præmonita, Gallæcianos ad propria redire jussit, et cum illis ipsum episcopum ad B. Jacobi ecclesiam reverti permisit. Prius tamen summas grates ei referens, et secum firmæ dile-

ctionis vinculum connectens, licet enim regina illum A utpote tantum patronum, prius et diligeret et veneraretur, multo magis tamen, postquam tantæ prudentiæ eloquentiam sibi prodesse noverat, postquam illum justitiæ tramitem sectando sui auxilio medullitus desudare viderat, ampliori veneratione et firmitiori dilectione amplectebatur, et præcepta illius sagaciter observabat. Quapropter hujusmodi pactum cum illo fecit, et subscriptum placitum ei fecit. Æra 1. c. LI, VIII Idus Jul.

« Ego regina U. vobis domino. D. ecclesiæ S. Jacobi episcopo hoc pactum fidei promissione facio, quod deinceps sim vestra fidelis amica, et exaltem honorem vestrum, et deprimam malum, dum vixero, et non deficiam vobis pro posse et ingenio meo ad profectum; et, si aliquod malum honori vel personæ vestræ contrarium sensero, non teneam vobis co-opertum, sed in convenienti tempore vobis revelabo, et pro posse meo destruam; si autem aliquod malum de me vobis dictum, vel obortum fuerit, horum iudicio qui inter me et vos sunt, si amici mei fuerint, determinetur, et si defuerint, fiat iudicio aliorum utriusque amicorum. Personæ autem vestræ ne ulterius in expeditionem veniat, nisi voluerit, condono, milites vestros tantum in auxilium mihi more solito mittatis. Testes, qui huic pactioni interfuerunt. M. Mindun. episcopus, et P. cardinalis S. Jacobi.

*De reditu episcopi, et Gallæcorum.*

Tandem discedunt Gallæciani, et ad patriam iter aggredientes, supradictum episcopum, ducem et patronum sibi sociari congratulantur. Comes autem Petrus cum quadam parte suorum militum, comesque R. et M. Pelagiades, necnon M. Gelnirides, episcopi B. Jacobi frater, cum quadam parte suorum fratrisque sui militum, et alii quamplures Gallæciæ proceres, Barlancam ad obsidionem Moabitarum tetenderunt, et non inveniētes eos ibi, reversi sunt. Postquam Gallæciani Carrionem venerunt, Carrionenses audito supradicto anathemate pontificem tenere quærebant, sed divina gratia protegente, quodam rubeo pallio coopertus, et pileo more Longobardorum obumbratus evasit. Proh nefas! quoniam justitiæ formam Ecclesiæ jura prædicaverat, nefando populo odio habetur. Sequenti die idem episcopus, ut securius incederet, quasdam cohortes militum præire, quasdam præcedentibus omnibus sequi, et sarcinas inter utrumque disposuit, et ut caute irent, omnibus injunxit. Præterea quam affabilis quamque benevolus in itinere illo omnibus fuerit, omnesque doctrinæ pabulo refocillaverit, et qualiter insidias hostium hinc atque inde insidiantium evitare præmonstraverit, quot et quanta suffragia universo exercitui contulerit, ingenioli mei ariditate impediēte, sufficienter enodare non potero; etenim quamvis interfuerim, propriisque oculis viderim, quædam tamen memoriæ stylo percurro,

nonnulla prolixitatis causa prætereo. Nezanum etiam Gudesteidem, qui, ob injurias sibi illatas, milites comitis P. atque M. Pelagide capere et dehonestare volebat, pacificum reddidit, et eum nimix dilectionis vinculo eis conjunxit. Sane ille castellum S. Mariæ de Octaris (85) tenebat, et omnibus Gallæciæ montana ingredientibus, per fauces montium et concava vallium aditum prohibere poterat; sed prædictus Pater Gallæcianorum dux et tutor fuit, et eos incolumes usque ad propria conduxit; ipse quoque a sanctæ matris suæ Ecclesiæ clero, et ab omni populo, cum gaudio et lætitia, cum processione veneratione susceptus est, et ejus adventui omnis conventus congratulatus est.

**B** *De morte Gundesindi cardinalis, et de P. Gundesindiz in locum ejus promotio.*

Eodem tempore quidam cardinalium Ecclesiæ B. Jacobi, nomine Gundesindus, mortis debitum persolvit, et matris suæ, scilicet prædictæ Ecclesiæ, hæreditatem, quæ Hologium nuncupatur, distribuit; domorum quoque suarum, quas præter domos palatii habuit, medietatem hospitali S. Jacobi, aliud vero medium ad opus ejusdem apostoli construendum dedit, quas Petrus prædictæ ecclesiæ prior in conventu atque consensu omnium canonicorum emit. Defuncto itaque supradicto card. P., Gundesindiz, qui præscripti episcopi capellanus fuerat, ad ejus vicem complendam, canonica promotione sublimatus est, et cardinalis nomen adeptus est.

**CAPUT XCI.**

**B** *De concambio hæreditatum Ariæ Exemenides pro medietate Denæ.*

Supradictæ expeditionis tempore, cum prædictum castellum Burgos Gallæciæ proceres obsedissent, Arias Exemeniz, ejusque contribules, reginam U. adeuntes, summopere deprecati sunt quatenus hæreditates quæ inter fluvium Uliæ et Tamaris majoris Didacide fuerant, quasque ipsa regina B. Jacobo sub chirographo dederat, a domino D. ejusdem apostolicæ sedis prædicto episcopo, quoquomodo abstrahere moliretur. Eorum itaque precibus regina acquiescens, sane strenuæ juventuti Gallæciæ quidquam molestiæ inferre erubescens, utpote ingruente Martis tumultu, pontificem super his alloquitur, orat et deprecatur eum ut prænominatas hæreditates A. Exemeniz ejusque contribulibus reddat, et pro illis medietatem Denæ in concambium recipiat. Accepto cum quibusdam canonicorum suorum, qui intererant, præsul consilio, concambium fieri non renuit, precibusque reginæ condescendere prudenter voluit, tum quia pars hæreditatum illius villæ Denæ, quæ in concambium dabatur, intra honoris B. Jacobi confinia continebatur, tum quoniam in terra de S. Maria de Lanchata, quasdam hæreditates ad Denam pertinentes, quæ regalis juris erant, a regali jure eripere nitebatur, easque ad ecclesiam B. Jacobi

(85) *De Autares* melius *lages*, faucibus *Valcarceris* imminens, cujus hodie ruinæ visuntur in earum rupium culmine.

partinere summo desiderio desiderabat. Præterea A reginæ preces circa hoc cassas fieri, haud opportunum ei videbatur. Factum est igitur concambium inter prædictum episcopum et reginam U.; datis hæreditatibus quæ fuerant majoris Didacide inter Uliam et Tamarim Ariæ Exemeniz, recepta Denæ medietate, quod factum satis utile atque commodum ecclesiæ P. Jacobi fore procul dubio creditur.

#### CAPUT XCII.

*De concilio Palentiæ celebrato, et de reditu Compostellani episcopi.*

Anno MCXIII (86) Dominicæ Incarnationis, Bernardus Toletanus archiep. et S. R. E. legatus, synodale collegium viii K. Novemb. (a 25 Oct.) Palentiæ celebravit, et de Hispaniarum oppressionibus atque angustiis, et de Ecclesiarum subversionibus atque calamitatibus plenius pertractavit. Gallæciæ quidem pontifices interfuerunt; Ecclesiæ autem B. Jacobi episcopus, cujus consilio atque suggestione, prædictus archiep. concilium celebrari disposuerat, urgente discordiæ tumultu, prædicto concilio interesse non potuit, difficillima causa obsistente detentus; ipse namque præteritæ æstatis tempore, coadunato undique exercitu, ad debellandum Aragonensem Campaniam adierat. Quod si iterum partes illas adire præsumeret, oportebat aut militum cohortes ad se protegendum et muniendum illuc secum ducere, quod temporis qualitas assiduique laboris exercitium fieri prohibebat, aut prædictum flagitiosa rabies, quod relatu abusivum est, in Christum Domini mittere manum nihilominus vereretur. Porro perniciose manus, bellorum temporibus, prædæ divitiarumque cupiditate incitata, in omne nefas ruere non perhorrescit. Prædictus tamen episcopus ad generalem synodum iter aggrediens Tria Castella pervenit. Verum enim vero comes R. necnon comes M. complures Gallæciæ optimates illum adeuntes, quatenus ab incepto labore desisteret hortantur et deprecantur, dicentes: « Scimus equidem, venerabilissime Pater, si Campaniæ partes absque armatæ manus clypeo adire præsumperis, et te a truculenta hostium violentia graviter inquietari, aut ut verius profiteamur, cujuslibet prædonis captione dehonoriari, et Gallæciam multiplici discordiæ impugnatione opprimi, nos quoque, te absente, in salutis nostræ dispendia ruere, haud ambiguum est. Tua interest curam et sollicitudinem nostram, totiusque Gallæciæ gerere; eapropter hortamur et consulimus ut ab incepto resipiscas, et (quod potissimum est) tibi nobisque omnibus provideas. Quod si nobis obsistere volueris, antequam ab aliis (quod in certissimis est) dedecoreris vel capiaris, ne tantum quid temerarie aggrediaris, a nobis captus teneberis; melius est enim tibi discessus licentiam a nobis inhiberi, quam improvido favore ad tantum præcipitium tibi assensum adhiberi. Igitur episcopus his atque aliis ac-

quiescens, duos de clericis suis ad prædictum concilium direxit, qui illius absentie necessariam causam Romano legato prætendentes, hæc inferius scriptas litteras attulerunt:

*Litteræ S. R. E. legati ad Compostellanum episcopum.*

« BERNARDUS Toletanus sedis archiep. et Dei gratia S. R. E. legatus, Compostellanensis Ecclesiæ pontifici salutem et benedictionem. Legatos quos nobis misistis, vidimus dicentes quod concilio, quod Palentiæ vestro præcipue consilio celebravimus, interesse nequivistis, inevitabili necessitate detentus; verum quia solatium, et auxilium, et consilium vestrum nobis subtraxistis, ut verum vobis fateamur, moleste tulimus, sed propter pristinam amicitiam quæ inter me et vos diu existit, et interventu vestrorum clericorum, patimur ac vobis indulgemus. »

#### CAPUT XCIII.

*De villa Pianela data M. Froylaz.*

Post hæc supradictus episcopus ad multiplicandum Ecclesiæ suæ bona vigilantius anhelans, omnium canonicorum consilio villam, nomine Pianelam, cum ecclesia sua cuidam sanctimoniali, scilicet M. [Munina] Froylaz, sorori comitis P. contulit, ut eam, dum vixerit, habeat, incolat, ædificet, plantet, prout melius potuerit. Expleto autem illius vitæ curriculo, præscripta villa ad ecclesiæ B. Jacobi jus cum omnibus suis redeat. Ipsa quoque tanti beneficii non immemor, Ecclesiæ B. Jacobi has subscriptas hæreditates tradidit, videlicet villam cum ecclesiola sua, nomine Rus, in Nemitos, portiones quas habet in Figariola, villam Marin median] de ereno, in territorio quoque Saliniensi villam Maranes, medietatem etiam illius hæreditatis quæ fuit socrus suæ Godæ. Hæc omnia cum omnibus sibi pertinentibus B. Jacobo contulit. Hujus rei placitum atque pactum utrobique, ut magis ratum magisque firmum habeatur, neve subrepentium temporum cursu deleatur, chirographi pagina, quod in Catalogo B. Jacobi reperies, sancitum est. Factum est autem in æra M.C.LI, viii Idus Novemb.

#### CAPUT XCIV.

*De alia medietate Denæ, et de aliis hæreditatibus ve ecclesiis.*

Aliam quoque villæ Denæ, de qua supra meminimus, medietatem comes P., quem prædictus episcopus, utpote spiritualem filium suum, spiritualis doctrinæ pabulo instruebat, eumque ut ecclesiis ecclesiarumque ministris decimas omnium quæ possidebat, cæteraque beneficia plenius impenderet admonebat, Ecclesiæ B. Jacobi contulit. Dedit etiam has subscriptas hæreditates, videlicet in Prucios portionem suam ecclesiæ S. Salvatoris de Pernis, S. Julianum de Carantonia, S. Petrum de Grandal, integram S. Mariam de Castro in Bisancos. S. Jacobum de Franca, S. Stephanum de Erens, S. Eugeniæ de Tra-

de anno est 1113, qui in hujus capituli fine æra MCLII signatur.

(86) Perperam aliqui codices XIV pro XIII habent. Pulgar, tom. II, pag. 150, edidit 1118, quod nullatenus ferendum: totus enim narrationis contextus



sancos. S. Saturninum illam ecclesiam in Abbati, illam ecclesiam in Nendos, S. Mariam de Olarios in salto illam ecclesiam. S. Tyrsum in Selaya, in Nemancos S. Stephanum de Lires. S. Mariam de Mauri. S. quoque Mariam de Ozia in Nemancos. S. Mariæ de Mour medietatem ad præsens, post mortem vero ejus hæreditatem quæ ibi est. Præterea Amaranti, et Nimiam, et quidquid habet inter Uliam et Tamarim, vel quantum ibidem deinceps adeptus fuerit in his hæreditatibus, et curtem in patrono, præter casas in Compostella, B. Jacobo contulit.

#### CAPUT XCV.

*Ad removendas oppressiones populorum.*

Circa id fere temporis prædictus Gallæciæ patronus, pietatis oculo oppressiones atque angustias pauperum, plebem calumniis et injuriis afflictam, provinciam B. Jacobi gravius assiduæ rapacitatis inquietatione pessundatam, misericorditer respiciens, paternæ pietatis sollicitudinem adhibuit, injustasque populorum oppressiones relevare summopere studuit. Quippe post obitum nobilissimi imperatoris A. ingruente tantarum guerrarum tumultu milites majoribus solidatis, amplioribus possessionibus beari oportuit; quod oppressionis et inopiæ causa populis erat. Pecunia enim imbecillioribus minusque potentibus quoquomodo substracta, nobilibus cæterisque bellorum exercitiis insudantibus, larga manu erogabatur. Porro res exigit bellorum tempore milites, qui hostium inquietationi resistent et sua fortiter defendant, munerum largitate a patriæ tutoribus plenius remunerari. Verum prædictus episcopus oppressionis tribulationem, inopiæ calamitatem in subditis misericordiali compunctione intuens, illasque paterna pietate compatiens, tantorum malorum causas remove sollicite curavit. Ad relevandum namque et refocillandum totius honoris B. Jacobi populum, publicis privatisque calumniis atque rapinis usquequaque afflictum cum omnium canonicorum apostolicæ Ecclesiæ consilio decreta, quæ in honore B. Jacobi firmissime observarentur, constituit, et in his, ut æquum et justum, remota ambage, custodiretur, stabilivit; quæ ut firmiora forent, neve aliquo impulsu laberent, omnes optimates qui principatu in honore B. Jacobi pollebant, sive illius dominio subiacebant, quatenus ea sollicitius observarent, juramento astrinxit; cæteros quoque ejusdem juramenti non immunes prætermisit. Deinde, ne interlabente temporum curriculo delerentur, scripta breviter nobis legenda, et observanda contradidit.

#### CAPUT XCVI.

*Incipiunt decreta Didaci Ecclesiæ B. Jacobi II episcopi ad protegendos pauperes.*

« Divina disponente clementia ego DIDACUS II, Ecclesiæ B. Jacobi episc., cum ejusdem sedis canonicorum judicio, cæterorumque nobilium virorum consilio, prædecessorum statum relegendo, ad protegendum populum, ad exhibendam justitiæ normam in toto honore B. Jacobi, excepta Compostellana urbe, omnibusque burgis, quo advenæ aliique complures

confluentes statuta nullatenus observare valerent, hujuscemodi decreta constituo, et constituendo confirmo : »

1. *De Ecclesiis.* — « A capite igitur exordium sumentes, præcipimus ne quis ecclesiæ terminos irrumpat, aut violenter ingrediatur. Si quis vero intra ecclesiæ terminos quidpiam capere, aut sibi præsigillare existente justitia et exigente voluerit, pontificis vicarium, ut licentiam sibi dari prius expostulet.

2. *De domibus nobilium, et ignobilium, de pignoribus, et de perpetratis calumniis.* — In domibus nobilium, seu ubicunque eorum uxores aut filii inermes fuerint, vicariis et quibusque aliis pignerandi licentiam resecamus. In cæterorum quoque domibus id ipsum observare præcipimus, excepto si furti aut homicidii, aut violentæ mulieris violationis, quod vulgo raptum dicitur, aut quadragesimalis tributii causa exstiterit. Quod si extra domos rusticanas armenta, cæterave hujusmodi, quæ pro perpetrata calumnia capiantur, inventa minime fuerint, vicarius, admotis vicinis et legitimis testibus, domum præsigillet, vel inde pignus abstrahat. Quidquid, ut prædictum est, pigneratum fuerit quousque VIII dies compleantur, integrum conservetur, et vicinis reservandum commendetur, et usque ad præfinitum terminum illæsum et ab omni usu liberum maneat; si fuerint omnia animalia exercendi operis studio adhibenda, totius laboris expertia serventur. Tandem si calumniæ perpetrator præfinito tempore ad examinandam justitiam venire neglexerit, nisi necessaria detentus causa fuerit, justitiæ examinatores pro calumniæ quantitate pignoris partem detineant: cætera dominis suis referantur. Si quis injuste vel absque domini sui petita licentia quempiam pignere præsumpserit, duplum restituat, et sexaginta solidos pontifici persolvat. Verumtamen quisquis prius requisita justitia coram idoneis testibus cum vicario pigneravit, duplum minime restituat.

3. *De iudiciis.* — Hæreditatum et ecclesiarum causæ non nisi ab optimatibus, et apostolicæ sedis iudicibus diffiniantur. Calumniæ fidejussoriæ iudicia, more antecessorum nostrorum posthabitis in honore B. Jacobi aliis iudiciis, apostolicæ sedis iudiciis referantur.

4. *De calumniis pauperum.* — Pauperes et imbecilles misericorditer calumnias compleant, ut beneficiis suis penitus non priventur.

5. *De proditoribus et latronibus.* — Proditores et latrones nemo protegere, nemo defendere præsumat. Sane eorum protectores damna vel calumnias quæ illi sustinere meruerant, sustineant.

6. *De furibus.* — Fur, postquam tertio furti reus convictus comprehensusve fuerit, principibus terræ atque justitiæ examinatores tradatur. Qui, dictante justitia, pro meritis ultionem in eum exercent, sibi que dati gladii causam animadvertant; noverint enim quia : « Qui percutit malos in eo quod mali sunt; minister Dei est; » et alibi : « Punire malos non est effusio sanguinis. »

7. *De characteribus.* — Characteres coram totius A  
Ecclesie conventu, sive publico concilio, fieri jubemus, aliter factos valere inhibemus.

8. *De fossataria, et luctuosa.* — His qui servilis conditionis jugum sustinent, vel qui quadragesimalia tributa persolvunt, redditus solitos qui fossataria et luctuosa nuncupantur, relaxamus, si patrum parentumve suorum hereditates incolunt.

9. *De die Dominica.* — In Dominica die ruricolos ad civitatem negotiatum ire prohibemus.

10. *De placitis, et cæteris scriptis.* — Placita et cætera hujuscemodi scripta ab authenticis clericis sicut a iudicibus, vel ab archidiacono, sive ab ipsius loci archipresbytero fiant. Sin autem, cassa habeantur.

11. *De causis pauperum.* — Si quis potentum iudicii causam tractare adversus pauperem, vel definire habuerit, similem personam introducat, quæ per se causam suam definiat, ne forte cujuscumque majestate pauperis justitia suffocetur.

12. *De Quadragesima.* — Diebus Quadragesimæ characteres fieri, calumniarum causas definiiri iudicia exerceri, fossatariam dari, nisi magna expeditionis necessitas ingruerit, nostris quidem non extraneis, qui pro dominorum suorum velle tractabuntur, excepta furti, rasi, homicidii, quadragesimalis tributi causa, removemus.

13. *Ut calumniarum causæ in Kalendis discutiantur.* — Die Kalendarum archipresbyteri, presbyteri, milites, rustici, in Kalendarum antecessorum more conveniant: tunc si quid querelæ vel injuriæ obortum fuerit, ab archipresbytero, cæterisque discretis viris, veraciter perquiratur et emendetur; quod si definire nequiverit, sequenti die super illius negotii causa vera indagine facta pontifici, atque apostolicæ sedis primatibus referatur et determinetur.

14. *De causis agendis in vi feria.* — Uniuscujusque hebdomadæ sexta feria pontificalis palatii januis rescratis, quidquid querelæ, quidquid injuriæ fuerit, in præsentia pontificis, iudicium et canonicorum intimetur et diffiniatur.

15. *De lupis exagitandis.* — In unoquoque Sabbato (excepto Paschæ et Pentecostes) presbyteri, milites, rustici, cujusque negotii immunes, lupos exagitantem persequantur, et eis præcipitia, quod vulgus *fogios* D  
vocat, præparent. Quæque etiam ecclesia vii ferreas cannas persolvat. Ad hoc negotium quisquis ire distulerit, si sit sacerdos, nisi infirmorum visitatione detineatur, vel miles, v solidos, rusticus vero ovem vel solidum persolvat.

16. *De vicariis.* — Milites et quicumque principatu præminent, villicationibus suis tales vicarios stantuant, qui, si quid contra decretorum justitiam egerint, calumniarum causas unde compleant habeant. Sin autem, eorum domini perpetrati damni et iustitiæ calumnias sustineant.

17. *De latronibus.* — Quicumque latronem comprehenderit, cum villico terræ tradat, et quæcumque villicus ab eo abstraxerit, horum tertiam partem habeat, sic et de proditoribus.

18. *Ne quis res mortuorum diripiat aut inquietet.* — Quoties quis naturæ jura persolverit, illius hereditates, cæteraque beneficia, usque ad x dies, integra, nullaque inquietatione labefacta, qualiter ille dimiserit, consistant. Finitis autem x diebus, possessionibus cæterisque beneficiis sub eodem jure, sub quo mortis spiculo ceciderit, qualiterve dimiserit, existentibus, si qua calumniarum schismata super his fuerint, ab apostolicæ sedis iudicibus, cæterisque disertis viris diffiniantur. Cæterum ne quis hereditata, ne quis sicophanta usurpative accedat, justitiæ argumentis plenius indagetur.

19. *Ne in Dominica sajones licentiam habeant pignorandi.* — Ab hora nona Sabbati, usque in feria secunda hora prima, nullus sajo habeat licentiam pignorandi, nisi homicidas, latrones, scilicet violatores virginum, per vim raptos et proditores: et si aliquis de extranea patria justitiam postulaverit, infra supradictum tempus justitiam sumat.

20. *Ne conventus alternantium fiat in ecclesia.* — Sajonum concilium vel militum conventus in ecclesia, sive terminis ejus fieri prohibemus.

21. *Ne clerici fiant laicorum villici vel pædagogi.* — Clerici neque laicorum villici efficiantur, neque filiorum illorum nutritores, neque a laica persona dehonorentur, vel eorum bona capiantur. Qui aliter egerit, canonicam institutionem componat, et excommunicatus a conventu fidelium sequestretur.

22. *De rebus captivatorum.* — Bona eorum qui capiuntur a Mauris, usque ad annum plena intempera et integra conserventur, ut si forte fortuito captam potuerint redimere, redimant; sin autem, completo anno juxta arbitrium propinquorum eorum bona distribuantur.

23. *De mercatoribus et peregrinis.* — Mercatores, romarii et peregrini non pignerentur; et qui aliter egerit, duplet quæ tulerit, et sit excommunicatus, et solidos lx persolvat domino illius honoris.

24. *De clericis.* — Clerici fossatariam non dent. Abbates et clericos venientes ad synodum, vel votum aut tertias afferentes, pignerarij vetamus.

25. *De mensuris.* — Omnes alias tls (87) nisi ad mensuram illius petræ quæ stat in campo Compostellæ, tam in hac civitate, quam extra vendere vel emere prohibemus, et qui aliter egerit excommunicatus lx solidos solvat, donec resipiscat.

#### CAPUT XCVII.

*De concilio Palentiæ, et de capellano reginæ in Lucensem episcopum electo.*

In prædicto Palentiæ concilio (88) Toletanus archiep. et S. R. E. legatus una cum plerisque Hispaniarum episcopis, abbatibus, pro modo et tempore

læcos pars.

(88) Anno 1113, ut initio cap. 92 prænotavimus.

(87) *Talegas* lege, mensuræ scilicet species, quæ alterius a nostris *fanega* dictæ, quarta est apud Gal-

istitiæ examinationem salubrius edisserendo, rinas, incendia, cædes, cæterasque Hispaniæ calamitates de die in diem crebrius ingruere doluit. Communicatis autem omnium consiliis, ineffabilem Dei misericordiam omnes humilissima devotione, quatenus tot tantisque malis remedia maturius impendere dignaretur, exoptulavere. Demum Ecclesiarum subversiones, divina etiam et humana audacius temerata ingemiscens, consulere, relevare, tantisque calamitatibus, Deo opitulante, finem imponere, sollicite curarunt. Lucensi quoque Ecclesiæ, de ejus inquietatione sermo in publicum ventilatus est, paternæ consolationis auxilium non distulere; illa namque jamdum tutore privata, et pene pastore viduata, maximis procellis, ut puta bellorum tempore, impellebatur. Petrus quippe, ejusdem Ecclesiæ episcopus, totus supernæ beatitudini inhians, et ab hujus mundi cura immunis, tanti culminis sollicitudinem ferre recusabat. Lucensis Ecclesiæ honorem protegere, animarum curam gerere, multis diversisque negotiis insudare, sicut necessarium erat, nequibat. Præterea illum ægritonia vexabat, nec amplius ad id officii satis esse poterat. Eapropter prædicta Ecclesia, patrocinio viduata, procellarum impulsu valde inquietabatur, et maxime comitis R. dominio subjugata, opprimebatur. Quapropter generali collegio sancitum est quod, quoniam prædictus Lucensis Ecclesiæ episcopus regiminis curam ferre penitus renuebat, nec pontificis ministerium implere ullatenus poterat, ne Ecclesia fundo tenus extirparetur, alium qui et Ecclesiam a morsibus hiantium protegeret, et curam animarum gereret, canonice in episcopum promoveri. Igitur Lucensis Ecclesiæ clerici, archiepiscopum advenientes, quatenus, matris suæ desolationi consulens, eorum petitioni condescendat misericorditer exposcunt. Ipse quoque præfatus summæ religionis vir, ut jam tanto labori desisteret, aliusque, qui, quod ipse nullo modo implere poterat, et Ecclesiam protegeret, et pastoris officium teneret, in episcopum eligeretur, summopere precibus impetrare laboravit. A supradictis itaque Lucensis Ecclesiæ cæterisque venerabilibus personis Petrus reginæ U. capellanus designatur præsul, et summo affectu exposcitur. Deinde ad Lucensem urbem canonice ad episcopatum promovendus mittitur. Ipse equidem archiepiscopus super illius electione atque consecratione D. Compostellano episcopo, A. Tudensi, D. Auriensi, M. Minduniensi, has litteras direxit.

## CAPUT XCXVIII.

*De scrutinio et consecratione Lucensis electi.*

• BERNARDUS Dei gratia Toletanæ sedis archiepiscopus, et S. R. E. legatus, dilectis in Christo fratribus atque coepiscopis, domino D. Compostellano, domino M. Minduniensi, domino A. Tudensi, domino D. Auriensi, cælestis regni aditum.

• Vestræ fraternitati notum fieri volumus, Lucensis Ecclesiæ clerum et populum dominum Petrum capellanum reginæ, sicut accepimus, sibi in

A pastorem elegisse, sed, utrum electio canonice fuerit quia ignoramus, vobis charitative præcipimus atque præcipiendo rogamus quatenus rem diligentius perquiratis; quod si electionem canonicam inveneritis, quia Bracarensis, quoad S. R. E. inobediens, sicut nostis, atque rebellis extiterit, ab episcopali suspensus officio, neminem consecrare potest; aut cum domino Compostellano vice nostra fungente benedicere studete, aut nobis cum vestris litteris ipsum procul dubio consecrandum dirigite. Mauritio autem, dum in hac malitia perseveraverit, nullus episcopus, nullus Bracarensis provinciæ abbas, sed nec clericus, aut laicus, ut dignum est, obedientiam exhibeat. Valet.

Visis autem his litteris de ejus electione promptissima indagine consulitur, et, quoniam canonice fuerat facta, consecratio non differtur. Fungente igitur Didaco B. Jacobi episcopo vice archiepiscopi Lucensis Ecclesiæ electus in ecclesia B. Jacobi, VII. K. Maii præsentibus D. Auriensi, M. Mindun episcopis in episcopum consecratur, et Lucensi Ecclesiæ pastor destinatur.

Item supradictus archiepiscopus Didaco Ecclesiæ B. Jacobi episcopo has litteras direxit.

## CAPUT XCIX.

*Ad insinuandam amicitiam inter Toletanum archiepiscopum et episcopum Compostellanum de excommunicatione M. Bracarensis archiepiscopi.*

• BERNARDUS Dei gratia Toletanæ sedis archiepiscopus, et S. R. E. legatus, dilecto in Christo fratri coepiscopo domino D. Compostellano, supernis civibus feliciter copulari.

Magno mentis affectu, multo animi desiderio, vestram, si fieri posset, optarem videre amicitiam, de communi utilitate hujus regni maxime perturbati vobiscum locuturus. Sed quoniam tanta est perturbatio, quod mutuo visu præsentialiter fraudamur, jungat charitas et epistola quos separat corporis absentia. Noverit igitur dilectio vestra M. Bracarensem, quoniam de invasione Legionensis Ecclesiæ satisfacere noluit, et exinde a nobis ab utroque officio suspensus, episcopale et sacerdotale officium imprudenter celebrare præsumpsit, subjectas a domino papa accepisse litteras: *Inter querelas alias quæ de te ad sedem apostolicam delatæ sunt, Legionensis Ecclesiæ invasio et contritio nos gravius contristavit: super qua et nostris litteris monitus, et a vicario nostro B. Toletano ad concilium evocatus, et venire et satisfacere contempsisti. Ad hæc pro hujusmodi nequitia et inobedientia per eum tam a sacerdotali, quam episcopali officio interdictus, eadem officia celebrare pertinaciter præsumpsisti. Nos igitur auctore Deo tantum nequitiae et superbiae facinus ulciscens, et eadem tibi officia et Bracarensis Ecclesiæ obedientiam interdicens, donec resipiscens obedias et plenius satisfacias. Datum Laterani, XIV. K. Maii, indictione VII (anno 1114).*

• Precamur igitur amicitiam vestram quatenus omnibus suffraganeis Bracarensis Ecclesiæ epi-

scopis has ostendatis litteras, et ne prædicto M. secundum jussionem domini papæ obedientiam exhibeant admoneatis. Has quoque alias Portugalensium infantissæ vestri gratia pro nostro amore destinate. Valet.

### CAPUT C.

*De Ecclesiis et hæreditatibus ab eodem Ecclesiæ B. Jacobi episc. acquisitis.*

Eodem quoque tempore prædictus apostolicæ Ecclesiæ episcopus, circa dignitatem augmentationemque suæ Ecclesiæ usquequaque indefessa sollicitudine anhelans, ecclesias fabricavit, hæreditates et possessiones lucrificavit, ædificia et municipia construxit. Has scilicet hæreditates Ecclesiæ suæ acquisivit, monasterium S. Pelagii de Cirzitello cum familia sua et villis suis, videlicet Villamajore Maurantani, Castro tracto, Salamiri, Cesari, Anserice, Quintanas, Villar. Rubi. Salimes cum ecclesia S. Marthæ, et in castella Molnes, Ango; in Deza, villas Trauca, Occa, Ordiale; in Siaonia, alias villas, cum omnibus testationibus et adjunctionibus prædicti monasterii ubicunque inveniri poterint. Item, filia comitis Petri Froylaz, nomine Euxemena, ecclesiæ B. Jacobi octavam partem S. Mariæ de Transmonte contulit cum familia sua, omnibusque adjunctionibus suis. Octavam quoque partem de S. Pelagio de Lenes cum familia sua, omnibusque adjunctionibus suis, ejusdem quoque comitis P. frater, nomine Rudericus Froylazi, quoddam rus quod est secus Avegundi, villam scilicet B. Jacobi, ejusdem apostoli Ecclesiæ tribuit. Præterea idem episcopus quasdam ecclesias ædificavit, ecclesiam S. Jacobi de Patrono, ecclesiam de Pilonio, ecclesiam S. Salvatoris de Cherua in Pistomarcis. Castrum quoque Honesti turribus munivit, muro circumdedit, ponte cæterisque decoravit, et quam plura ædificia in honore B. Jacobi construxit. Item Rabinatus Muniz dedit Ecclesiæ B. Jacobi Villam Aquilon, Vilar, Rial cum familia, et adjunctionibus suis. Comes quoque Petrus cum comitissa uxore sua domina M. ibidem contulit in Ventosa medietatem unius ecclesiæ, scilicet S. Christophori, et in terra de Faro tertiam partem alterius ecclesiæ S. Mariæ de Aoso. Item in Coronato dedit Suarius Froylaz villam, nomine Bausendi, et alias duas villas ibidem.

Eodem fere tempore reginâ domina U. venerabilis mem. regis Adefonsi filia, quosdam B. Jacobi Ecclesiæ clericos, Didacum scilicet Ludanensem (89), et ejus fratres Pelagium, et Petrum, et totam eorum progeniem cum tota sua hæreditate esse capite censos asserebat, et eos sibi servili conditione debere servire multis assertionibus comprobare volebat; et quia illi B. Jacobi canonici erant, episcopus D., de eorum dedecore et detrimento non modicum contristatus, dominam reginam summis et indefessis precibus interpellavit ut illiusmodi calumniam divino et B. Jacobi amore omnino postponeret, et supradictos clericos et eorum progeniem quietos

(89) *Budanensem*, ex sequentibus, leges.

esse, et libertatis jure uti laudis obsequium et suorum peccatorum remissionem permetteret. Cujus petitioni regina condescendens non solum illo de suo genio inquietare domini episcopi intercessione cessavit, verum omnes eos inter suos familiares et speciales amicos ex illo tempore haber disposuit. Duobus autem supradictorum fratrum Pelagio et Petro mortuis, tertio autem vivente, scilicet Didaco, sed insano, qui suum patruum diabolo stimulante dum esset insanus interfecit, Nuno Budanensis cum suo fratre Froyla, et avunculo suo Didaco Dulciti, et aliis parentibus, Budanense monasterium in terra de Coronato stabilitum, quod sua propria hæreditas erat, B. Jacobi Ecclesiæ incartaverunt, et testamentum in ostensionem et confirmationem suæ incartationis a seipsis factum propriis manibus roboraverunt, et roboratum domino episcopo in thesauro B. Jacobi tenendum et habendum, læta manu et jucundo animo tradiderunt. Hanc autem incartationem eo tenore et eo pacto fecerunt, ut, quandiu illi viverent, supradictum monasterium ad usum vitæ haberent, et B. Jacobi Ecclesiæ subditi et obedientes essent. Hoc quoque additum est, ut si qui ex eorum progenie clerici esse, et sæculariter continere vellent, prædictum monasterium eodem tenore possiderent. Hoc testamento facto et ab illis accepto, omnia fere chartaria quæ illi de supradicto monasterio habebant, dominus episcopus, nulla mala arte, et nullo malo ingenio acquisivit, et in B. Jacobi thesauro ad testimonium supradictæ conditionis reposuit.

Petrus quoque Vimaraz cum uxore sua dedit inter ambos pontes sextam partem ecclesiæ de Tabladella B. Jacobi Ecclesiæ. Dedit etiam villam de Tabladella cum suo servitiali. Præter hoc idem supradictus Ep. ecclesiam S. Thomæ Apostoli de Ojames restauravit, renovavit, et consecravit. Idem Oveus Gallæciæ comes, et uxor sua Eila dedere B. Jacobo in ripa Pisorgi portionem suam de villa Bovadella, et de villa Pisata, et omnes servos, suos a servitutis jugo absolutos tuitioni B. Jacobi commendarunt. Comes quoque Petrus cum uxore sua comitissa M. medietatem filiorum ecclesiæ S. Tyrsi de Avegundo cum caractere suo prædicto dedere apostolo, quam ecclesiam jam dudum ibidem contulerant. Item M. Gelmirides fratres prædicti pontificis suas portiones quinque ecclesiarum, scilicet S. Petri de Orvego, S. Michaelis de Castanella, S. Jacobi de Ripa de Sar, S. Antonini de Castro, B. Jacobo contulit, hac conditione, ut annuatim in anniversario suo, scilicet in festivitate S. Mariæ Magdalenæ, de illis canonici splendide procurentur. Item Arias Petrides dedit Villam Viridem. Item Visclavara Froylaz, soror comitis Petri, dedit B. Jacobo medietatem S. Petri de Crendes in Nemitos.

Comes Munio, et uxor sua comitissa Lupa contulere B. Jacobo portionem suam ecclesiæ S. Eulaliæ de Aria; in Salceta, unum servitiale cum sua hæ-

itate; in Amunio, alium servitiale cum sua hæreditate; in Decia, villam de Vellegio cum sua creatione; in Aviancos, S. Martinum de Olarios sicut Ugina dederat eis. Item Rannemirus Muninz, dedit prædicto apostolo totam suam portionem S. Martini e Severana cum adjunctionibus suis, scilicet S. oanne de Bojon, cum villis et hæreditatibus, id est, villa de Forno, villa de Cerquitu cum omnibus illis hæreditatibus; item pro parte S. Martini de Severana medietatem S. Mariæ de Coleirsi, medietatem S. Petri de Sena, medietatem S. Eulaliæ in ipsa Umia, medietatem Sanctæ Leocritiæ de Si-ana, medietatem S. Martini de Meix, portionem unam monasterii de Calogo cum suis adjunctionibus, id est villa Callario, et item Callerii, et 3 et Callarius; item portionem suam de Deiru, et de villa Usa, et de villa de Curbellion, et de villa de Unio, et de villa de Portas, et de villa de Loix, et de S. Maria da Vesomano. Item Marina Fredenandiz dedit B. Jacobo portionem suam Ecclesiæ S. Salvatoris de Sobradello. Item Petrus Arias dedit B. Jacobo portionem suam, de Villa nova. Item Gundesindus Cidiz dedit B. Jacobo in Taberiolos quartam partem Ecclesiæ S. Joannis de Santellas cum adjunctionibus, et creatione sua. Munio quoque Didaz contulit B. Jacobo partem suam S. Mariæ de Carredcello cum adjunctionibus, et cum quodam rure. Item regina Urraca dedit B. Jacobo medietatem monasterii de Ledesma cum adjunctionibus, et creatione sua, et medietatem monasterii S. Stephani de Caneda similiter cum adjunctionibus, et creatione sua. Item regina dedit B. Jacobo scripturæ testamento Caldas de cuntes, et quandam hæreditatem in sautu de Lide, et aliam in Veja.

*Amicitia inter archiepiscopum et comitem P.*

« Ego comes dominus P. Froylaz cum his inferius denotatis juro vobis, domino Didaco II episcopo, per Deum Patrem omnipotentem, et per omnes sanctos ejus et virtutes cæli, ut salva fidelitate infantis domini A. vel alterius domini quem communi consilio susceperimus, sim vester fidelis amicus absque fraude et malo ingenio, et custodiam et defendam vitam vestram et membra, et honorem quem nunc habetis vel habituri estis, modis omnibus deprimendo dedecus vestrum, in omnibus et per omnia et similiter honorem exaltando, contra omnes homines secundum meum posse et ingenium et arbitrium; et similiter juro ut parentes vestros, quos mihi commendaveritis, et ipsi se mihi junxerint, adjuvem et amparem, sicut aliquos de meis bonis hominibus; homines vero et honores B. Jacobi, qui sunt in mea terra, defendam et amparem, ad vestrum proficuum et utilitatem, ita quod per me nullum impedimentum aut damnum habeatis in eis, et si ego aliquam injuriam fecero ibi, aut mei homines, corrigam per me, aut per judicium et laudamentum de nostris amicis et hominibus ex toto velle meo et posse; et si forte fortuito perdideritis

(90) Aragonensi scilicet.

A honorem vestrum, medietatem mei honoris tribuam vobis, et defendam et amparem vos, et canonicos vestros, qui vestri amici fuerint et mei, sicut memet-ipsam. De sublimando autem infante domino A. et de suis honoribus dandis et conferendis, secundum jussu et vestrum consilium faciamus, dum eum in potestate nostra habuerimus, et si de hoc juramento mentitus fuero, sim ego perjurus, et isti qui mecum jurant, si se perjurare voluerint, stent cum suis præstaminibus et honoribus, exceptis castris, vobiscum, et adjuvent vos sine arte et malo ingenio et de istis qui sunt in hoc pacto, sicut discusserint et judicaverint de omnibus negotiis inter nos factis, ita faciam; et hoc juramentum sit solutum, si nos solverimus.

B « Qui jurant cum domino P. comite ad illum episcopum hi sunt: uxor ejus comitissa domina. Major. Veremudus Petriz filius ejus, Fernandus Petriz filius ejus. Arias Nuniz, Arias Exemeniz, Froyla Petriz. Arias Sesmondiz, Sarracenus Muniz. Froyla Afonso. Joannes Gutierrez. »

CAPUT CI.

*De concilio apud Legionem celebrando.*

Non post multum temporis Bernardus Toletanæ sedis archiep. et S. R. E. leg. prædicto pontifici has subsequentes litteras direxit, et ut ad concilium quod Legionem xv K. Novembris celebraturus erat, veniret, ei mandavit.

C « BERNARDUS Dei gratia Toletanæ sedis archiep. et S. R. E. leg. dilecto fratri, et coepiscopo domino D. Compostellano, sempiternam beatitudinem.

« Noverit dilectio vestra me cum rege (90) et regina de communi pace locutum fuisse; sed quoniam inter eos nullam concordiam, rege renuente, facere potuimus, concilium Legionem, xv Kal. Novembris (die 18 Oct.) celebrare decrevimus, cui dilectionem vestram interesse volumus, atque præcipimus. Valde enim in eo nobis necessarius eritis, nec ulla occasione optamus ut præsentiam vestram prædictæ synodo subtrahatis. Valet. Abbates vero atque præpositos vestræ diocesis vobiscum adducere mandamus. »

*De statu S. Ecclesiæ, et de rigore justitiæ quem prædictus ecclesiæ B. Jacobi episcopus cum inferius nominatis episcopis stabilivit.*

D « Nos divina dispensatione Ecclesiæ Dei ministri, Didacus Compostellanæ sedis, A. Tudensis, Munio Vallibriensis, Petrus Lucensis, Didacus Auriensis, Hugo Portugalensis, nutu domini Bernardi Toletanæ sedis archiep. et S. R. E. leg., xv K. Decemb. (die 17 Nov.) Compostellæ convenimus, et cum abbatibus monasterium Gallæciæ, cæterisque religiosi prælati concilium celebravimus, Domino annuente. In quo equidem concilio comites, et cæteros terræ optimates, qui ad concilium Legionense ire non potuerunt, commonere fecimus ut decreta quæ in eodem concilio sancita fuerant, inviolabili observatione custodirent, 1. Ut in Ecclesiis Dei et earum rebus et ministris nullus laicus violentiam

aliquam facere præsumat . et hæreditates et testamenta eisdem ecclesiis integre restituantur, quæ injuste ab eis ablata sunt. 2. Ut nullus laicus aliquam habeat potestatem intra sacrarium ecclesiæ, quod vulgariter passales, vel dextros appellamus. 3. Quod nullus laicus decimas ecclesiarum, vel primitias, seu oblationes vivorum vel mortuorum nec accipere neque tangere audeat, et quod nullus ordinatus, a manu laica Ecclesiam suscipiat. 4. Ut negotiatores, et peregrini, et laboratores in pace sint, et securi per terras eant, ut nemo in eos vel eorum res manus mittat. 5. Ut legitimum conjugium nullo modo violetur, et qui in consanguinitate vel parentela conjuncti sunt, omnino separentur, aut communione priventur. 6. Ut proditores et manifesti perjuri, et eorum testimonia a nullo suscipiantur, quia infames sunt. 7. Ut nulla persona ecclesiam vendat, vel comparet, seu alicui laico incartet, quia Simoniacum est. 8. Ut nullus clericus mulierem in domo sua habeat, præter eas quas canones consentiunt. 9. Ut monachi, vel clerici qui reliquerunt habitum, communione priventur, donec resipiscant. 10. Ut monachi sub manu abbatis vivant, et proprietatem non habeant, et publica officia ut parochiani presbyteri non faciant. Qui vero hæc decreta secundum dispositionem episcoporum suorum observare et complere studuerint, gratiam Dei omnipotentis habere mereantur : illi autem qui neglexerint, tam in Campis et in Castella, quam in Portugali et in Gallæcia, necnon in Extremitatibus, et Aragonia, anathemati subjacebunt, et in eorum terra vel dominatione officium divinum nullatenus celebrabitur, præter pœnitentiam et baptisterium. Confraternitatem etiam inter nos fecimus, ut alius alium diligat, et alius alii, si necesse fuerit, pro posse suo subveniat, et mutuam charitatem invicem habeamus; et quando aliquis nostrum obibit, ejus animæ alii unanimiter succurrant eleemosynis, orationibus, sacrificiis, quatenus ad æternam beatitudinem pervenire possit. Ad hanc autem confraternitatem confirmandam statuimus ut unoquoque anno mediante Quadragesima Compostellæ conveniamus, et corrigamus malefacta quæ ad audientiam nostram venerint. » Item hæc ad Romanum pontificem eodem Compostellano episcopo ad Ecclesie suæ exaltationem sollicitè desudanti (91) directa sunt.

*Responsio ad petitionem episcopi.*

« Paschalis episcopus, » etc.

« Etsi procul a vobis positi, » etc. *Vide in Paschali, ad an. 1118, Patrolog. t. CLXIII, sub num. 395.*

*Hæc quoque a Joanne Gaietano, et cardinali et cancellario, ei directa sunt, qui postea Gelasius papa.*

« Charissimo fratri et amico dulcissimo D. Compostellano episcopo fr. Joannes, Dei gratia diaconus, salutem in Domino. Benignitati vestræ gratias

(91) Compostellanus episcopus de transferenda in Ecclesiam suam Emeritensi metropoli serio et avidissime cogitabat. De hoc illi præcipue cura; ad

agimus, quia quod ab aliis nuntiis vestris minus factum fuerat, per alios adimplestis. De negotio quod significasti mihi, diutius cum domino papa tractare non potui, quia, me in Urbe commorante, ipse longe discesserat : pridie tamen ante B. Joannis vigiliis rediit : pro tempore tamen egi quod potui ; sed hoc tempore in dissensione tanta, nec ipsi nec nobis videtur idoneum hujusmodi mutationem deliberare. Illud enim parum quod Christiani tenent de provincia Emeritæ, Toletanus episcopus possidet, quem hoc tempore in tanta compressione perturbare, peccatum est. Cæterum si quid nostræ industriæ est, nostis negotiis vestris paratum semper fuisse : Vos ergo nostri memores sitis. Custodiat vos qui custodit Israel. Amen. »

**CAPUT CII.**

*De machinatione reginæ in episcopum et de reconciliatione eorum.*

Interea regina U. in Gallæciam repedavit, et Compostellam pervenit. Porro prædictus S. Jacobi episcopus, quoniam eam susurronibus atque detractoribus facile acquiescere, et quoniam ejus animum ad regendum in pace et justitia Hispaniæ regnum femineum et inermem noverat, et quoniam filii ejus regis Ildefonsi dominio Gallæciæ regnum debere subjici, si justitia, prout decebat, polleret, sciebat ; animum suum ab ejusdem reginæ favore, aliquatenus removerat. Regina autem inimicorum episcopi consilio, si locus aut tempus exigeret, illum capere satagebat. Interim alterutrum verba protendebantur, regina muscipulam machinante, et episcopo sagacius sibi cavente. Cumque regina cassata intentione prius in Saliniensi pago et circumquaque moraretur, quo loco, vel quo modo, vel quibus coadjutoribus episcopum capere posset pertractavit. Optabat namque, sed non præsumebat; pertractabat, sed verebatur. Denique stabilivit ut episcopus qui tunc Iriæ aderat, sibi a partibus illis revertenti occurreret, et sic ex insperato caperetur; non enim Compostellæ, aut ubi a suis vallaretur, in eum manus injicere auderet. Comes namque P. Froylaz, præcordialis amicus supradicti episcopi, audita prodicione ab ipsa equidem regina et a consiliaris suis, vehementer expavit; per nuntium suum clam et sub magna fide diem, horamque pontifici, et quomodo facere debuerat, fideliter, et ut sibi melius caveret, et fideliter protegeret, patefecit.

Audita nefandæ prodicionis fraude episcopus Compostellam remeat, prius tamen villicis suis injungens, ut reginam apud patronum honorifice procurarent. Post hæc proceres suos, canonicos, cives, in unum convocat, quidquid revelatum fuerit sibi, qualiterve in se machinetur agere regina, palam edisserit. Omnes mirantur, tamque pravi consilii causas unanimiter execrant. Inito denique consilio, episcopus armata manu equitum atque peditum hæc responsio pontificis, esto nihil de petitione exprimat.

circumvallatur, ne quid in eum temerarie hostes A  
 audeant, neve quod machinati fuerant ad effectum  
 perducant. Regina, ut comperit consilii sui fraudem  
 cassatam, nec ulterius posse proficere, consilium  
 abdicat, neque se unicam talia excogitasse obnixius  
 astruit. Culpam lacrymis usquequaque obumbrat,  
 et episcopum, utpote patronum suum, tanquam se  
 ipsam diligere, honorare, et protegere velle, jureju-  
 rando affirmat: scriptum est enim: « Cor stultorum  
 dissimile erit (Prov. xv, 7). » Nihilominus tamen  
 episcopus reginam accurate suscepit, eique obse-  
 quium regii honoris impendit; nimirum armis cir-  
 cumseptus hostibus suis formidandus erat. Conve-  
 nere autem Compostellam Gallæciæ comites, cæ-  
 terique optimatum, inter reginam et episcopum  
 dissidium moleste ferentes, et omnes hujusmodi B  
 consilii complices, nefarios proditores vocant, et  
 pacem inter eos restitui summopere elaborant. Tan-  
 dem regina episcopum et proceres suos ad fœderis  
 unionem revocat, eique cum xx optimis baronum,  
 Gallæciæ, Castellæ, et Campaniæ, hujusmodi pactum,  
 et juramentum facit.

*Juramentum reginæ.*

« Ego regina domina U. juro vobis domino D.  
 episc. per Deum Patrem omnipotentem, et per  
 omnes sanctos ejus, ut de isto die in antea sim ve-  
 stra fidelis amica, de vestro corpore et vestro ho-  
 nore quem habetis vel habituri estis, sine mala  
 arte et malo ingenio, ad meum posse, et non perda-  
 tis honorem vestrum per me, vel per meum consi-  
 lium vel ingenium; et consilia quæ mihi dixeritis C  
 et celare mandaveritis, non discooperiam in loco  
 unde vobis male contingat, et ut adjuvem vos de-  
 fendere et amparare honorem vestrum ad directum  
 contra omnes homines; et si aliquis homo dixerit  
 mihi male de vobis, non habeam inde curam, vel  
 affrontem vobis; et si aliquod malum fuerit affron-  
 tatum de me ad vos, corrigam me per judicium  
 M. Vallibriensis episcopi, et domini A. et P. Muniz,  
 et A. et P. Aniaz, et si isti minus fuerint, ponam  
 alios qui nobis complacent, et si hoc juramen-  
 tum perjuravero, sitis vos absoluti et vestri jurato-  
 res, et ego perjura si me emendare noluerò, usque  
 ad x dies si fuerimus in Gallæcia, et si inde foris  
 fuerimus, usque ad tres menses postquam advocata D  
 fuero in regno meo; adjicimus autem in hoc jura-  
 mento, ut si ego perjura fuero, omnes juratores  
 mei sint ex parte vestra. »

« Nos Juratores de parte reginæ dominæ U. jura-  
 mus vobis domino D. episcopo ut sicut superius  
 scriptum est, sic regina domina Urraca exsequatur.  
 Si autem regina renuerit jussionem, præscriptorum  
 faciemus judicium. Nos hoc in concilio testemur  
 semel, vel bis, competenti loco et tempore, in re-  
 gno ejus, sin autem, simus perjuri juxta concessio-  
 nem ejus. Comes dominus M. Adefonsus Ruderiquiz,  
 Fredenandus Joannes, Joannes Didaci, et quos ab-  
 solverit episcopus sint absoluti ab hoc juramento. »

(92) De hoc iterum lib. II, cap. 21.

CAPUT CIII.

*De navibus episcopi, et de præda per eas in Sarace-  
 nos facta.*

Iisdem temporibus Hispalenses, Saltenses, Ca-  
 stellenses, Salvienses, Lisbonenses, cæterique Sa-  
 raceni ab Hispalis usque ad Colimbriam confinia  
 maris incolentes, naves construere consueverant, et  
 navigio armata manu venientes, maritima a Colim-  
 bria usque ad Pyrenæos, videlicet Portugaliam,  
 Morracios, Saliniensium fines, Pistomarchos, Gen-  
 tines, Nemarcos, Sonariam, Salagiam, Bregantinos,  
 Nemitos, Prucios, Bisancos, Trasancos, Vivarium,  
 Duvios, Naviam, cæterosque maritimos Asturum  
 fines, terramque S. Julianæ depopulando vastabant.  
 Præcipue littora maris, quæ propius provinciæ B.  
 Jacobi adjacent, circumquaque pessundabant. Ad  
 insulas namque quæ prope sunt, scilicet Flamiam,  
 Aonios, Salvaram, Aroucam, Creviam, Montemque  
 Lauros, cursus destinantes, ibi sedem suam figebant,  
 ibique se ipsos navesque suas ab itineris labore  
 reficiebant. Hinc crebros assultus in Christianos  
 modo clanculo, modo aperta fronte faciebant. Quid  
 multis morer? Ecclesias funditus destruebant, alta-  
 ria suffodiebant (quod dici nefas est). Palatia quo-  
 que nobilium virorum, villas, tuguria incendebant,  
 arbores succidebant, armenta etiam interficiebant,  
 et quantum de eis necesse habebant, in navi repo-  
 nebant, viros, mulieres, juvenes, pueros, alios ca-  
 ptivabant, alios morti tradebant (92). Quid referam?  
 Fredenandum Ariam, Menendum Didacidem, nobi-  
 lissimos viros, et valde potentes ab illis captivos,  
 et pro se redimendis lx captivos Christianos, tamen  
 ex servili conditione, captivitati eorum dedisse.  
 Præterea complures nobilium, alios captivitati, alios  
 neci dedere; quippe in littore maris ipsi Saraceni  
 tentoria sua figebant. Igitur Oceani littoris agricolæ  
 a medio veris usque ad medium autumnii littora  
 deserebant, aut in speluncis cum omni domo sua  
 latitabant.

Tot tantisque gentilium persecutionibus prædictus  
 ecclesiæ B. Jacobi episcopus cum optimatibus Gal-  
 læciæ medicinæ manum sæpius porrigere curaverat.  
 Verum enimvero Gallæciani nec naves construere,  
 exceptis sarcinariis, nec veliferis biremibus pelagi  
 alta secare in consuetudine habebant. Quamobrem  
 episcopus tot tantisque malis se nullatenus finem  
 imponere posse rebatur. Porro, ut prædictum est,  
 decreta quibus plebs a potentioribus inconcussa  
 maneret, quibusque dictante justitia unusquisque  
 sua haberet, dederat. Pacem quoque, quantum sua  
 intererat, obnixius patriæ administrabat; quid au-  
 tem consilii, quid patrocinii protenderet, ubi nec  
 consilium, nec patrocinium prodesse valebat? Sola  
 Dei ineffabilis misericordia, sola ipsius inæstimabilis  
 sapientia operi suo consulere poterat.

Prædictus itaque episcopus incircumscrip-ta Dei  
 providentia sultus, et Christianorum captivitate  
 compunctus nuntios suos Pisani atque Genuam

direxit. Ibi namque optimi navium artifices nautæque peritissimi, qui Palinuro Eneæ naturæ non cederent, habebantur; quos præscripti nuntii plurimorum munerum pollicitis pavere, et ut naves constructum in Gallæciam proficiscantur commovere; nec mora, artifices navium a Genua civitate Compostellam ad episcopum veniunt, et ut duas biremes ei construant, cum eo determinato prius pretio paciscuntur. Quantum autem gaudium, quantumve tripudium maritimorum incolæ, imo omnes Gallæciani, habuerint, ex rei utilitate perpendi valet, quippe pro liberatione atque protectione patriæ gaudebant. Quomodo enim Saraceni in navium multitudine venientes a præda et a captivitate Gallæciæ inhiberi possent, nisi versa vice navali exercitio? Magno itaque admodum sumptu, factis duabus biremibus, quas vulgus Galleas (93) vocat, Irienses accito sibi altero Palinuro, earundem scilicet navium artifice, nomine Eugerio, præcepto et admonitione episcopi Sarracenis vices redditum eunt. Quid plura? Ducenti viri mari belloque prompti, cursu velifero Ismaelitarum terram invadunt. Pro acceptis itaque olim damnis atque contumeliis æquipollentia et amplius Ismaelitis rependunt; incendunt domos et segetes in areis (erat enim tempus triturationis [94]), arbores, vineas succidunt, nec parcat gladius eorum a majori usque ad minorem; templa quoque eorum comburere ac diruere, et in eis scæda relatu facere non erubescunt. Naves eorum oneriferas aut veliferas, captivos Christianos deferre assuetas, capiunt, destruunt, comburunt. Tandem satiato gladio, navibusque suis auro, argento, spoliis oneratis, concinentes laudem Deo et B. Jacobo ad propria cum gaudio revertuntur. Papæ! quanta Christianæ fidei cultoribus lætitia, videre Sarracenos vinctis manibus post terga suis propriis navibus captivos adduci. Horum omnium Irienses episcopo quartam dedere portionem, additis aliis, quæ ex navium suarum proprietate ei debebantur. Dedere etiam B. Jacobo captivos qui ad ædificandam ejus ecclesiam lapides et cætera comportarent. Utinam Ismaelitarum infidelitas taliter sæpius retundatur! Utinam bona fidelibus, mala infidelibus sæpius eveniant!

#### CAPUT CIV.

*Juramentum comitum M. et R. prædicto episcopo.*

Circa id fere temporis comes M. et comes R. prædicto B. Jacobi episcopo hujuscemodi jusjurandum fecerunt: « Ego comes M. Pelagides de Monteroso, et comes R. Velaz de Sarria juramus vobis domino D. H. S. Jacobi episcopo, per Deum Patrem omnipotentem, et per omnes sanctos ejus, ut simus vestris fideles homines et amici vestri, absque mala arte et malo ingenio, et contra omnes homines

A adjuvemus vos ad defendendum corpus et honorem vestrum, quem nunc habetis vel habituri estis; terram videlicet quæ dicitur Montanos, et castellum S. Georgii, ista quæ nominamus, et omnia quæ nunc habetis, et omnia quæ habituri estis, juvemus vos acquirere et defendere, secundum posse et ingenium nostrum, modis omnibus dum vixerimus. Insuper dabimus vobis reginam dominam U. ut juret vobis, et nos iterum cum ea, et cum aliis quos volueritis, ut sit vestra fidelis amica, et nunquam per ipsam perdatis honorem vestrum, sed juvet vos contra omnes homines ad salvandum vobis corpus et honorem vestrum, dum vixerit, et si ipsa velit in vos insurgere, vel aliter quam juraverit, vobis facere, quocumque modo possemus ad recipiendum B amorem ejus sive recuperandum salvo toto honore vestro vos juvaremus; quod si hoc cum honoribus vestris facere vobis non possemus, ipsos honores vestros pro vobis relinquamus, et vobiscum nos teneamus, donec amorem reginæ et honorem vestrum vobis recuperemus. »

*Juramentum reginæ U. eidem episcopo.*

« Ego regina domina Urraca juro vobis domino D. ecclesiæ S. Jacobi episcopo per Deum Patrem omnipotentem, et per omnes sanctos ejus, quod ab hac die sim vobis fidelis amica et domina, sine arte et malo ingenio, et defendam et adjuvem vos et honorem vestrum contra omnes homines, et dedecus vestrum disturbem omnibus modis, et in diebus C meis non perdatis honorem, nec per me, nec per meum consilium vel ingenium: et si aliquod malum sciero de vobis vel de honore vestro, monstrem vobis in tempore convenienti ad profectum vestrum. Et hoc juramentum semper sit firmum, quandiu vos attenderitis juramentum quod mihi fecerunt vestri homines pro vobis; et si in vos erravero, corrigam me per iudicium istorum qui in hoc pacto sunt. »

Hæc sunt nomina juratorum: Comes Froyla Didacides. Comes R. Velaz. Comes Munio Pelagides. Vermez Nuniz filius comitis Nunionis.

Hæc juramenta præcedentia et subsequencia temporibus guerræ supradicti episcopi molimine cum consilio canonicorum suorum, ne B. Jacobi Ecclesia quoquo modo labefieret, vel ne suis privaretur, et D ut etiam honores quos ejusdem Ecclesiæ prædecessores injuste amiserant, recuperare posset, post obitum regis bonæ memoriæ domini A. in octavo anno ejus mortis facta fuere in æra M. CLIII (95).

*Juramentum M. Vallibriensis episcopi.*

Præter hoc idem Ecclesiæ B. Jacobi episcopus a M. Vallibriensi episcopo (96), qui prius B. Jacobi thesaurarius fuerat, hoc juramentum suscepit: « Ego M. Vallibriensis episcopus juro vobis, domino

vel septem incepti, anni fluxerunt. Forte in originali erat in VII. anno, et negligens quidam addidit VIII quod alter Latine exprimere volens octavo posuit.

(96) Hodie Minduniensis.

(93) Hodie Galeras.

(94) Circa mensem Julii.

(95) Æra et annus a morte regis non concordant; rex namque supra, cap. 47, mortuus dicitur III Kal. Jul. æra MCLVII, a qua ad MCLIII, non octo, sed sex,



D. II, B. Jacobi episcopo, quod ab hac die deinceps A  
sim vobis fidelis amicus sine arte et malo ingenio,  
et exaltem honorem vestrum, et deprimam malum  
vestrum et honorem altaris quem mihi datis juste  
et canonice in vita mea, nullo modo quæram ab  
alio, vobis vivente, et serviam vobis fideliter, in  
quibus advocatus fuero in vita vestra, sic Deus me  
adjuvet, et hæc sancta Evangelia. »

#### CAPUT CV.

*Quod Portugalensis episcopus cum legatione Romam  
missus est.*

Licet prædictus episcopus cum canonicorum suo-  
rum consilio tot et tantis anhelaret ad sublimatio-  
nem Ecclesiæ, non prætermisit tamen quin nuntios  
suos Romam delegaret, videlicet Hugonem Portuga-  
lensem episcopum, qui prius Ecclesiæ B. Jacobi B  
archidiaconus fuerat : et L. clericum suum : qui  
hujusmodi litteras a domino papa attulere.

*De libertate adeptæ dum guerra fuerit.*

« Paschalis episcopus, etc.

« Perturbationem regni vestri, » etc. *Vide in  
Paschali II, Patrol. t. CXIII, sub num. 455.*

#### CAPUT CVI.

*De concilio generali Romæ celebrando (97).*

« Paschalis episcopus, » etc.

« Ab Ecclesiæ Patribus, » etc. *Vide ubi supra, sub  
num. 432.*

#### CAPUT CVII.

*De discordia et reconciliatione episcopi et reginæ.*

Inter prædictum episcopum et reginam U. dis-  
cordiæ circa id temporis fomes cœpit pullulare. C  
Porro Gallæciani præcipue habent præ manibus  
susurium, et principum auribus instillare modo  
vera, modo falsa : quorum crebris instillatio-  
nibus cœpit alienari, et episcopus a regina, et re-  
gina ab episcopo. Regina itaque ut sibi reconciliaret  
episcopum, maturat adire Gallæciam ; per episcopum  
enim noverat se vel habere vel amittere regnum  
Gallæciæ ; quippe caput et speculum Gallæciæ est  
episcopus et Ecclesia B. Jacobi, et hujus regni spes  
in eo sita est. Postquam regina per duces suos, per  
comites, per vicecomites, per marchiones reconci-  
liavit sibi prædictum episcopum, gaudens bona for-  
tuna sui adventus, episcopo anhelante ad augmen-  
tandum honorem B. Jacobi contulit ei Termas de-  
creto, quæ tunc erat regii juris, et dona sua robo-  
ravit scripto privilegio, quod in Catalogo Ecclesiæ  
B. Jacobi scriptum reservatur usque in hodiernum  
diem. Præterea regina venit Limiam, ut obtunderet  
superbiam Menendi Nuniz, qui rebellis ei Limiam  
depopulabatur. Quo peracto reversa est Lupariam.

*De machinatione reginæ in episcopum, et de recon-  
ciliatione eorum.*

Interea loci quidam mali complices, æmuli, atque  
maledici, amatores discordiæ, potius quam pacis,  
non cessant instillare reginæ quod capiat episcopum  
et auferat ei potentiam et honorem. Animus mulie-

ris infirmus est, et instabilis, et cito exorbitat, ut  
scriptum est : « Melior est iniquitas viri, quam be-  
nefaciens mulier (*Eccli. XLII, 14*). » Reginæ animus  
jam vacillat, jam præparatur ad nefas perpetrandum :  
captionem multis modis præparat episcopo, ut eum  
capiat, disponit laqueos. Sed quoniam manum mit-  
tere in tantum virum neque audebat, nec poterat,  
nisi adhibito sibi auxilio potentiorum Gallæciæ,  
mittit legatos suos ad comitem P. Froylaz, et pre-  
catur ut porrigat auxilii manum tanto facinori.  
Pollicetur ei partem honoris B. Jacobi, scilicet pre-  
tium criminis. Ipse quidem tanti facinoris ausura  
facere non præsumit. Verum enim vero comes ille  
vir timens Deum, et tantum nefas abhorrens, se in  
Christum domini manum mittere omnino abdicat, et  
nefandæ proditionis se fieri complicem admodum  
formidat ; ille siquidem, comes erat magnæ potentæ,  
et erat nutritivus filii dominæ reginæ Urracæ, et  
compater prædicti episcopi, et erat ei vinctus fœ-  
dere summæ dilectionis, eique suorum peccatorum  
confessionem faciebat. Quapropter per Joannem  
Vistruariz civem B. Jacobi revelat episcopo omnia  
machinamenta nefandæ proditionis, et ut sibi caveat  
a laqueo iniquitatis ei consulit. Parabatur namque  
captio episcopi futura Iriæ vel Compostellæ.

Exhorruit episcopus ad vocem tantæ nequitæ, et  
vix potuit fidem adhibere auditis. Ab Iria revertitur  
Compostellam, ut nefandi propositi laqueos delegat  
canonicis atque civibus ; convocat utrinque pro-  
ceres suos, profert in publicum nefandum mulieris  
consilium ; vallatur episcopus manibus equitum  
atque peditum, ut laquei mulieris decidant in va-  
cuum. Regina Iriam venit, et licet hoc totum malum  
machinamentum ipse episcopus sciret, ipse tamen  
ut prudens et sapiens, ei servire præcipiebat : « Mi-  
nus enim feriunt jacula quæ prævidentur : » si enim  
episcopus dolos non præscisset, facile in laqueum  
decidisset. Regina autem, ut comperit machina-  
menta suæ fraudis episcopo patuisse, nec ad effec-  
tum quod voluerat jam posse perducere, pœnitet  
eam incepti ; mallet non acquievisse susurronibus,  
detestatur complices tantæ nequitæ, quam maxime  
tunc potest, extirpat famam tanti facinoris. Asserit  
palam jurejurando se talia nec molitam fuisse  
nec voluisse ; nititur adhiberi sibi fidem lacrymis, et  
tantum nefas detestatur et odit ; tandem Compos-  
tellam revertitur. Episcopus autem, licet illius collo-  
quium evitaret, tamen ei honorifice servire præci-  
piebat, et, armis vallatus, per biduum atque per  
triduum evitat colloquium illius. Demum summis  
precibus emollitus ad colloquium reginæ venit in  
chorum Ecclesiæ B. Jacobi pluribus astantibus ;  
major tamen pars armatorum erat episcopi præ ti-  
more, quia eam valde formidabat. Regina vero  
commemorans beneficia quæ pater suus rex domini  
A. et ipsa fecerat Ecclesiæ B. Jacobi et ipsi epis-  
copo, deprecatur obnixius episcopum dicens : « Reve-

(97) Anno 1115 indictum concilium quod Romæ mense Martio proxime sequentis anni est celebratum.

rende Pater, cujus patrocinio vertitur Gallæciæ regnum, quem solum post obitum patris mei regis A. habeo patronum, supplicando precor sanctitatem tuam ne inducas animum credere verbis nugigerulorum, neve susurronibus præbeas assensum. Ego enim mallem privari regno meo, quam in te, domine, patronum meum manum mittere. Quis enim tam sceleratus, tamque perditus, qui episcopum S. Jacobi vel in minimo dedecore afficere, vel (quod absit!) infamiam nefandæ proditionis incurrere, et exemplum tantæ nequitiæ posteris relinquere? Nempe si me talia molitam fuisse vel voluisse opinaris, centum proceres quos elegeris in regno meo vel amplius tibi jurare faciam hæc falso in me ficta inventa fuisse. Revertamur, obsecro, charissime Pater, revertamur ad pristinum fœdus, et ne inter nos possit seminari causa discordiæ; sint procul a nobis argumenta falsarum suspicionum, et detractorum officium cum suo livore apud nos pereat; quem enim patronum habeam in Gallæcia, quem consultorem, si episcopus B. Jacobi in me exerceat inimicitias? Hunc enim oportet pro me præesse Gallæciæ, et justitiæ jura tueri; si quid discordiæ inter duces aut principes Gallæciæ ortum fuerit, hic revocabit eos ad pacem, hunc amplector, hunc veneror præ omnibus episcopis regni mei.

Ad hæc episcopus: « Nobilissimus, inquit, Pater tuus rex A. Ecclesiam B. Jacobi, et ejus episcopum summo amore amplexus est, et quot et quanta beneficia ei contulerit, in propatulo satis habetur. Tu autem si detractoribus adhibeas animum, et probum consilio non acquiescas, regnum tuum dissipabitur, quisquam sibi consistet, et stultorum via præibit. Ego impetum inimicorum meorum timendo, armata manu incedo, non tibi rebellando, sed dentes inimicorum meorum contremendo. » Post hæc episcopus revertitur ad palatium sua non modica armorum manu stipatus; deinde missis utrinque legatis bis et ter agitur de pace, et ut episcopus reginæ non sit infestus laboratur. Regina fecit episcopo pactum non modici fœderis, videlicet ut, remoto scrupulo totius suspicionis, habeat episcopum patronum et quasi dominum, utpote vitam tantæ reverentiæ et tantæ prudentiæ. Pollicetur etiam ei primatum Gallæciæ; additur huic pacto reginæ non adhibeturam fore assensum detractoribus, maledicis cæterisque episcopi inimicis; hoc pactum se non violarent, et pro posse adimplerant reginæ juravit episcopo, sicut resonat in subsequenti. Præterea ut pactum illud firmius et indissolubile haberetur, pepigit reginæ prædicto episcopo xx de potentioribus Gallæciæ, Legionis, et Campaniæ, et Castellæ, quos elegerit episcopus, eadem juraturos, et hac conditione solenter ab episcopo interposita si regina, priusquam egrederetur a Gallæcia, x præelectos Gallæciæ non daret ad iuramentum, et totidem præelectos Legionis, Campaniæ et Castellæ usque ad prædictam terminum, prædi-

(98) Hic postea papa Calistus fuit.

Actum pactum dissolveretur, et regina perjuriæ reahaberetur. Peracto juramento pacis, et fœdere stabilito inter episcopum et reginam, regina revertitur Lucum, ubi qui jam de canonicis nostris ob hoc illuc euntés recepere juramenta quorundam principum, quia ipsa, ut promiserat, non adimpleverat. Postea regina transpyrenantem prædictus episcopus, non inmemor pacti sui, misit canonicos et milites suos ad reginam, qui reciperent juramentum præelectorum principum Legionis, Campaniæ atque Castellæ; sed maledicta terra ubi puer regnat, et mulier principatum tenet: regnum non precibus ac blanditiis, sed legibus et imperio regendum est: quem enim ultramontanorum principum reginam non oravit, et precando non advocavit, ut pactum illud juramento firmaret? Cæterum mollia mollibus, aspera asperis conveniunt. Postquam episcopus bis et ter missis legatis ad reginam prætaxatos juratores usque ad determinatum tempus nec post habuit, fœdera præfati pacti dissolvi, nec ulterius ab eo observari, per nuntios patefecit reginæ; sed quot quantasque blanditias, quot quantaque pollicita regina reddiderit episcopo, nullatenus valet quispiam edisserere, nisi cui patent mulierum signenta; pollicetur ei multa, per multos et diversos homines.

#### CAPUT CVIII.

##### *De discordia reginæ et regis filii sui.*

Eodem tempore et statu inter reginam et filium suum regem A. magna discordia pullulabat; quem puerum commorantem in Extremitate comes P. Froylaz, et non modica pars procerum Hispaniæ sequebatur; quod reginæ valde molestum erat: timebat enim ne sic ascendendo totius regni sceptrum adipisceretur, ea nolente; nulla siquidem fides regni sociis.

##### *De pacis fœdere inter episcopum et reginam.*

Qui puer postquam novit pactum quod reginæ fœderat cum prædicto episcopo esse solum, mittit ad episcopum in hæc verba nuntios. « Reverendissime Pater et domine, minime credo latere sanctitatem tuam ad mei patris mortem, comitis scilicet Raimundi, nobilissimum regem A. avum meum olim, cum adhuc infans esset, proceres totius Gallæciæ Legionem convocasse et jussisse eos facere mihi hominum et juramentum, et accepto juramento ab unoquoque illorum, dedisse mihi dominium totius Gallæciæ. Cæterum hæc conditionem rex dominus A. avus meus interposuit, si regina mater mea toro viduitatis contenta maneret, totius Gallæciæ regnum in manibus vestris et patris mei Viennensis archiepiscopi (98) ejus dominio subjigaretur. Si vero maritali fœdere iniret, rediret ad me regnum Gallæciæ; hoc ipsa mater mea et omnes Gallæciæ proceres sanxerunt iurejurando. Gaudeo et te, sanctissime Pater, interfuisse. Patet igitur et consoribus (lib. sat. 1, vii, 5) matrem meam maritali toro gavissam fuisse. Nunc igitur merito requiro jura regni mei. Si quis forte

Gallæciæ procerum Gallæciam mihi nititur auferre, A perjurii reatum procul dubio incurrit, et Deus iudex justus et fortis inter me et eum iudicet. Tu autem quem ego præ omnibus hujusmodi hominibus amplector et veneror, utpote dominum meum, patrum meum; qui me fonte baptismatis regenerasti, et post non longum tempus in ecclesia S. Jacobi in regem exististi, in quo fiduciæ meæ anchora sita est, ad regnum meum adipiscendum, impendere digneris auxilium (99). »

His auditis episcopus hinc misericordia compunctus, illinc justitia cogente, potiorem partem affectat eligere. Considerat namque instabilem mulieris fidem, molle imperium, et regnum jam fere perditum, veritatem et justitiam jam procul abiisse. Hinc pertrahat teneris pueri annos; puerum B paucorum auxilio fultum, sua, non aliena requirere; homines Gallæciæ versipelles, et fortunæ comites. Si autem ille cujus erat justitiam tueri, justitiam auferre puero violenter aggredere, satis justa et digna proclamatio super eo oriretur. Consultis itaque senioribus suis, puero pollicetur auxilium, ne regnum quod suum jure erat, amittat. Proclamat clerus et populus episcopum juste et misericorditer agere, et ad puerum debere redire regnum suum. Profertur in publicum, hic mos est populis; semper venturus amatur. Quanto desiderio desideratur pueri adventus? Favet ei clerus et populus, et benedicuntur ab omnibus, detestantur reginam, depopulatricem regni, pacis et justitiæ inimicam. Sed C quid referam mores quamplurimorum Gallæciæ? Sunt hi fortunæ comites, extolluntur in prosperis, franguntur in adversis, levis aura quovis eos impellit; habent pro summâ libertatē alternare dominos, et dominis suis esse rebelles; pecuniam, non justitiam sequuntur, et unumquemque sua tantum habere nefas est; auribus potentiorum aliquid novi instigare, detrahere, et corrodere dominos et amicos suos eis est in promptu, ars adulandi satis nota est eis; perjurium et proditio diliguntur ab eis. Sed hæc velim dixisse pace proborum Gallæciæ. (100) Cæterum si hujuscemodi mores referre insistam, prius me dies quam copia deseret.

### CAPUT CIX.

*De discordia episcopi et reginæ, et de reconciliatione eorum.*

Interea prædictus puer cum comite P. Froylaz pedagogo suo ab Extremitate revertitur in Gallæciam, et a prædicto episcopo apud Iriam honorifice suscipitur. Deinde cum summo tripudio, cum summa jucunditate ventum est ab eo Compostellam. Regi puero ingredienti civitatem occurrit universus populus civitatis cum summa lætitia, et eum salutantes, ex consuetudine Gallæciæ, ipsius adventui congratulantur, utpote domini sui; omnes equidem viri, causa exhibendi honorem regi, egressi sunt obviam armati. Tunc cursus alipedum equorum,

(99) Supra. c. 66.

A phalanges armatorum peditum, choreas psallentium mulierum videre satis jucundum erat. Interim episcopus præcessit ad ecclesiam cum canonicis qui secum aderant, et venienti regi preparat processionem. Quid plura? Rex venerabiliter cum processione suscipitur, et ab omnibus honoratur.

Regina ut novit filium suum venisse in Gallæciam, et ab episcopo S. Jacobi cæterisque comprovincialibus baronibus in regem honorifice Compostellæ susceptum, adhucdum molestatum, et, sibi ipsi diffidens, Gallæciæ regnum omnino amisisse timet. Post hæc properanter præloquitur in Gallæciam ascitis secum optimatibus quos habere potuit; invenit consules R. et M. pette jam in arcto positos, se et sua jam perditum iri a rege sperantes. Coadunato itaque exercitu eis Trilacastellam, et regina venit Mellidum cum prædictis consulis et cum proceribus suis, et quibusdam qui jam parvulum regem dimiserant, et adhæserant reginæ, quæ est consuetudo Gallæciæ: Deinde mittit nuntios suos, non imperitos, ad prædictum episcopum B. Jacobi in hæc verba: « Reverende Pater, quanquam nequitia et imperitia mea exigat, me privari regno Gallæciæ, et illud ad alium transferri, parcendum est tamen sexui. Retiniscatur paternitas tua nobilissimi regis A. patris mei, qui te ab ipsa educavit adolescentia, et tibi tot tantaque beneficia contulit. Ego quoque, si bene memor es, postquam regno divitiisque potui, honori B. Jacobi et tibi non ingrata existi; placeat sanctitati tuæ non auferre mihi regnum meum. Si pactum quod fuit inter me et te me non adimplevisse, et me tibi inimicam fuisse causaris, prout ipse jussit satisfaciam; ne per te caream regno meo. Ad hoc tributam Ecclesiæ B. Jacobi et tibi honorem Lupariæ cum ipso castello, honorem Ferfarke cum ipso castello et Montania, ut habeam te mihi reconciliatum. His precibus etiam cum lacrymis addidit. Cæterum episcopus, nec precibus, nec promissis, nec lacrymis labefactus, pro posse suo se nullatenus a justitia exorbitare affirmat. Vocat Gallæciæ proceres perjuros quicumque regi puero Gallæciæ regnum juraverint, si non adjuvent eum ad acquirendum et retinendum idem regnum.

Verum enimvero, ut superius dixi, Gallæciani, D comites fortunæ, noctu veniunt ad reginam, et, qui modo fuerant regis pueri, pollicentur reginæ auxilium suum. Cives etiam Compostellæ, quos prædictus episcopus, qui noverat eos hujuscemodi esse, sibi juramento allegerat, furtim adeunt reginam, salutant eam ex communi conventu cleri et populi, vocant eam dominam suam, pollicentur auxilium se ei duros, et urbem Compostellæ; neque tamen, ut verum fatear, hoc consilio omnium Compostellanorum siebat. Quidam de civibus, quibus proditionis lepra naturaliter insita erat, machinabantur talia. Interea cives Compostellæ adeunt episcopum, complures fraudulento consilio, quidam forsitan bono animo, supplicat ei et deprecantur

(100) Vide dicta in prænotatis num. 12.

eum onnixius ut regem puerum et comitissam M. uxorem comitis Petri pædagogi regis compellat exire cum equitatu suo Compostella. Si hoc fecerit, jurejurando asserunt unanimiter adjuturos se episcopum adversus omnes, utpote dominum suum. Porro rex puer cum prædicta comitissa munierat turres et palatia episcopi et opus B. Jacobi non modica turba militum, et aliis quæ necessaria erant; quod Compostellani nimium formidabant, et ideo quædam clam machinabantur. Comes quoque Petrus erat extra civitatem cum exercitu magno ut bellum iniret cum regina. At ubi comperit deesse sibi auxilium Compostellæ, et videt non paucos milites convolasse ad reginam, cessit; prædictus vero episcopus, canonicorum et Compostellanorum precibus acquiescens, vix apud regem puerum potuit obtinere ut cum equitatu suo egrederetur a civitate. Egresso itaque rege a civitate cum comitissa et equitibus suis, et episcopo ibidem remanente cum quibusdam militibus et cum familia sua, Compostellani citius mittunt ad reginam, in scio episcopo, ut maturet ire Compostellam. Veniunt tamen ad episcopum quidam de Compostellanis, et hortantur eum ut cum regina ineat fœdera pacis. Alii moluntur ut, regina ingressa civitatem, episcopus, tanquam infestus ei et rebellis, expellatur, degradetur, et privetur honore B. Jacobi. His molimentis intererant quidam de civibus quos etiam episcopus habebat sibi familiares. Sed, ut ait Boetius: « Nulla pestis efficacior ad nocendum, quam familiaris inimicus. »

Interea regina cum magno exercitu equitum atque peditum, ignorante episcopo, venit Compostellam, et quidam Compostellani exeunt ei obviam, orantes et deprecantes ut absque mora ingrediatur civitatem; quod ubi patefactum est episcopo, exercitus equitum atque peditum reginæ circumquaque apparuit. Comperit fidem proditorum, videt neque adesse sibi auxilium, neque prodesse consilium. Quid faciat? Videt cives, exceptis paucis, esse sibi infestos, et, quos credebatur sui adjutores et secum unanimes, animadvertit summopere sibi esse adversos; fortis tamen in adversis jubet muniri turres et opus B. Jacobi, ut saltem illic possit resistere hostibus. Tandem regina ingressa Compostellam, omnia quæcumque fuerant episcopi, ubicunque inveniri potuerunt extra turres et extra ecclesiam, in prædam abeunt. Episcopus habetur rebellis, omnesque qui ei auxiliantur; minantur reginæ ei atque cives, minatur ei exercitus; dicitur de crastino in crastinum se ire expugnatum et perditum eum et omnes qui cum eo erant. Siquidem, ut verum fatear ego, quia cum eo eram, et timui, et mallet esse Belvaci, eo tamen non absente. Quid dicit? Amicos ei inimicos, familiares infestissimos, Gallæciæ populum adversum videbam. Interea tamen comes M. et Fredenandus Joannis, et quidam procerum, reginæ rogatu ibant ad episcopum, ut saltem modo cum regina pacem haberet, et cum ea non

A modicæ pacis fœdera iniret. Illi nunc bella, et captionem minantur episcopo, nunc preces et promissa referunt. Intestini vero inimici summopere nituntur ne regina ineat pacem cum episcopo, et ut episcopus honore suo privetur. O quam perniciosa res simulata amicitia! Quam lethale vulnus intestina inimicitia! Melius caventur jacula de longinquo, quam de propinquo.

Tandem episcopus coactus vi, acquiescens consilio procerum, et amicorum suorum, ut videt rem suam in arcto positam, et complures amicorum cæterorumque retro abiisse, refert nuntiis reginæ ea quæ pacis sunt, et amplius non differt fœdera pacis. Cæterum quidam non modicus scrupulus disturbat omnia. Fredenandus namque Petrides, filius comitis B. P. Froylaz pædagogi regis, auxilio prædicti episcopi obsederat castrum Lupariæ quod erat proprium reginæ. Erat ille Fredenandus municeps prædicti episcopi, dederatque ei episcopus in præstimonium Dubriam, Ventosam, et Viniones, et medium insulæ de Laonia. Postquam itaque pullulaverat discordia inter episcopum et reginam, Fredenandus Petrides, fultus episcopi potentia, invaserat et circumquaque depopulatus fuerat Saliniensem terram. Præterea fere per tres menses obsederat castrum Lupariæ, et sæpius expugnaverat. Denique nisi regina maturasset venire in Gallæciam, castrum illud jam coactum erat ad deditionem, quod regina molestius ferebat; nullo itaque modo volebat sibi reconciliari episcopum, nisi episcopus reintegraret ei quæ Fredenandus in Saliniensi terra destruxerat et rapuerat; eapropter differebatur placitum inter eos.

#### CAPUT CX.

*De Petro priore, nepote episcopi, et de Gundesindo fratre ejus, et de conspiratione Compostellæ.*

Tandem consilio consulum et principum fœdera pacis inter eos saucita sunt, restituta est forma præteritæ pacis. Interim quidam civium cæteris potentiores, quibus, ut superius dixi, erat sinistra mens in episcopum, nec tamen quod prius moliti fuerant potuerant perduxisse ad effectum, postquam vident molimenta sua collapsa esse, ad aliud animos inducunt. Commoventes enim populum, et conspirantes adversus episcopum, quosdam contribules episcopi videlicet P. nepotem ejus, canonicum, et priorem Ecclesiæ nostræ, et Gundesindum fratrem ejus, ejiciunt ab urbe, consentiente regina. Dicebant namque consilio et instillatione eorum episcopum recessisse a regina, et sic in Gallæcia discordiam exortam fuisse. Ad hæc per G., qui fuerat villicus urbis, multa mala accidisse civitati. Quibus ejectis ad diminuendam potentiam episcopi, instinctu illorum quos dixi intestinos episcopi inimicos, faciunt quamdam conspirationem (101), quam vocant germanitatem. Ad hanc conspirationem confirmandam et corroborandam jungunt se omnes juramento, videlicet ut sibi invicem auxilientur adversus omnes homines, et sibi unanimiter caveant

(101) Anno integro duravit conspiratio, ut ex cap. 113 discimus, 2.

et se tueantur, et si quis ab aliquo potente vel ab alio qui sit extra conspirationem illam damnum vel injuriam sustinuerit, alii complices opitulentur ei pro posse suo. Adjiciunt quoque multa alia quæ mihi longum est referre. Omnia autem molientes ad damnum episcopi, et ad confringendum potentiam ejus, illius conspirationis reginam dominam U. et abbatissam fecere. Verum illa postea pro meritis illos tractavit, et dignam retributionem suis complicitibus contulit, sicut in sequenti refertur

#### CAPUT CXI.

##### *Quod regina in Suberoso obsessa fuit,*

Eo tempore regina recessit Compostella, et adiit Toroniam (102), ibi enim erat Gumesi Nuniz, qui favebat regi puero, et rebellabat reginæ, potens situ et munimine castellorum et multitudine equitum atque peditum; ubi cum regina vellet obsidere sibi rebelles, obsessa est ab eis. Comes P. pædagogus regis et infantissa Therasia soror reginæ, domina totius Portugalix, cum exercitu magno obsedere reginam in castro Suberoso. Sed regina ascito exercitu suo evasit, et reversa est Compostellam. Redeunti occurrunt ei quidam de civibus Compostellæ, dicentes prædictum episcopum, inimicum et infestum reginæ, et pactum quod fuerat inter eos fregisse, et cætera quæ obsessent episcopo. Hæc autem omnia ficta et inventa erant ab intestinis episcopi inimicis, ut quod prius effecisse non potuerant, saltem nunc efficerent. At regina ubi rediit Compostellam, et vidit quæ sibi relata fuerant, falsa et inventitia, et illos habuit nugigerulos, et amplius illis quasi proditoribus acquiescere noluit. Tandem apud Compostellam parum commorans, Legionem reversa est.

##### *De conspirationibus Compostellæ.*

Interea prædicti conspiratores adjuncto sibi clero et populo, quasi pro tuitione justitiæ alios opprimunt, alios exaltant, renovant leges et plebiscita, assumunt sibi dominium totius urbis, palatia destruunt, quibusdam etiam mortem minantur; episcopus vero contentus sola umbra nominis, et pro tempore cedens, quamquam non laudet opera et consilia eorum, non tamen vituperat; sufficit ei vocari dominus et de quibusdam se consuli ab his conspiratoribus, extra namque civitatem tantum dominium solitum habebat. Cæterum in civitate neque res, neque tempus exigebat exercere dominium. In tantum convaluerat proditorum conspiratio! Quorum opera et consilia, si explicare velim, prius me tempus quam copia desereret.

##### *De bello facto in portu de Macenaria.*

Eodem tempore comes P. pædagogus regis cum filiis suis Veremudo et Fredenando, et coadjutoribus suis, inquietabat Compostellam, et crebros assultus in homines et in pecora faciebat: nunc prospere ei accidebat, nunc dabat terga sagittis, sicut sunt vices bellorum; qualiter autem acciderit ei in portu de Machanaria, et quantum virorum, equorum, armorum amiserit,

longum est referri. Prædictus enim episcopus, qui in tempore pacis ecclesiasticis negotiis operam dabat, ut vidit civitatem suam et quæ circa sunt inquietari et deprædari, duxit operæ pretium honorem B. Jacobi armis tueri. O quam difficile est ab intimis et ab exteris hostibus sibi cavere! Oportebat episcopum assidue refrenare externorum hostium audaciam, et providere a foveis familiarium; hos autem volo silentio transire, manibus quorum consilia et negotia episcopi pertractabantur, et a quibus episcopus prodebatur. Quippe episcopus præcegerat sibi quosdam de civitate, quos ipse ab ipsis cunabulis enutrierat, reliquosque complices præcordiales suisque consiliis intimos. At hi quidquid ab eo haurire poterant, omnibus effluebat. Erant enim plerimorum [hor.] et domino suo pedicam præparabant. Veris quoque falsa adjiciebant, et, ut clerum et populum in odium episcopi commoverent, episcopum infinito odio habere clerum et populum aiebant. Proh nefas! Quos episcopus ab ipsis cunabulis educaverat, quos beneficiis et honoribus ditaverat, quos paterno amore dilexerat, quos præcordialissimos sibi fecerat, hi eum ire perditum summopere desiderant. Episcopus tamen, quia noverat mores quorundam Gallacianorum, jurejurando illos sibi astrinxerat. Sed scriptum est: « Qui nocet, noceat adhuc, et qui sordescit sordescat, et sanctus sanctificetur » (Apoc. xii). Quid autem his immorer? Exitus acta probat. Interim prætaxati proditores crebro legationes mittunt reginæ, dicentes episcopum subdolum, reginæ infestum, inimicis reginæ adhærere, et ejus amicos opprimere. Cæterum episcopus, licet non modicam horum partem præsciret, circa omnes benevolus, omnibus affabilis, lapsorum consolator, pauperum pro posse adjutor, intra se dicebat: « Sustinebo iram Dei quam merui, donec justificet causam meam. »

##### *De fuga comitis P. et de gestis conspiratorum.*

Circa id tempus prædictus comes P. adibat cum equitatu suo quoddam castellum suum, videlicet S. Joannem de Pena Cornaria, transiens per confinia terræ B. Jacobi; quod ut compertum est episcopo, convocato exercitu suo, comitem insequitur, et eum in fugam per montes Decix coegit. Episcopus nimirum externos hostes percutiebat duplici gladio, spiritali scilicet et materiali, et ad tuitionem patriæ suæ totus anhelabat, fortis equidem in adversis. Ut enim de cætero sileam, adversarii et deprædatores civitatis et provinciæ S. Jacobi quotidie in ecclesia ejusdem apostoli spiritali gladio percutiebantur, quod eorum animos admodum enervabat. Sic et sic episcopus super hostibus triumphans, et suos protegere, et adversarios expugnare nitentur; verum tamen proditoribus Compostellæ suspectus habebatur. Cum enim episcopus tanto affectu diligeret regem puerum, et inter episcopum et comitem Petrum fuissent tantæ amicitix, vix credebatur episcopum ex animo adversari regi et comiti. Ob hoc episco-

pus non exercendo odium in eos, sed sua protegen-  
do, et partem reginæ tuendo, acrius hostes oppri-  
mebat; nec tamen hoc ei in laudem surgebat a  
proditoribus; quippe quidquid prudentiæ in eo erat,  
quidquid boni ab eo fiebat, ab eis clam more populi  
depravabatur. Eo tempore nimirum pars episcopi in  
Compostellana urbe a proditoris complicibus in  
tantum inferiorabatur, quod neque præcipere, neque  
disponere suum erat. Quidam ex familiaribus et  
proditoribus episcopi quaque die clerum et populum  
in conventum absente episcopo vocabant, leges et  
iudicia pertractabant, et debilitabant pro posse par-  
tem episcopi, dicentes se pro libertate anhelare;  
hos alliciebant sibi juramento, alios muneribus, alios  
minis. Præterea jus episcopi ipsi vel minuebant, vel  
sibi retinebant. Heu miseri! juramenti quod his vel  
ter episcopo pro fidelitate et homagio fecerant, pe-  
nitus immemores erant! Sed si quis parti episcopi  
forte favebat, aut latere, aut ori suo silentium impo-  
nere eum oportebat; quippe proditorum argu-  
mentis, eorumdem pollicitis cleri et populi multitudo  
fere tota ab episcopo divisa erat. Episcopus autem  
in palatio suo quasi in latebris, statutis eorum nec  
contradicere, nec petitioni eorum, si quid a se pe-  
terent, obviare audebat. Panem suum cum silentio  
comedebat; quod mensis ejus apponebatur, prius  
emebatur in foro a famulis suis. Vix aliquis ei obse-  
qui, vix aliquis eum comitari; experto credendum  
est, vix aliquis ei testimonium perhibeo, vasa episcopi et  
vestes pro cibis oppignerari sæpius; nihil juris,  
nihil famulatus fere erat ei in civitate. Omnia pos-  
sidebant, omnibus imperabant complices proditio-  
nis.

Quadam die clero et populo vocato in conventum  
quidam ex proditoribus suis habuit sermonem more  
suo ad populum, et ita omnes commovit in episco-  
pum, quod episcopi palatia pene obruta sunt fundi-  
tus, quorum palatiorum pars jam destructa fuerat.  
Argumentis illorum complicita prædictus ipse pes-  
simus exigebat honorem atque ecclesiæ dignitatem  
ab episcopo manu populi, quod episcopus omnino  
abdicebat; injustum enim erat ut qui violentia po-  
puli potente episcopo fieret, decoraretur in Ecclesia  
Dei. Verum episcopo, ut comperit episcopus, si  
ipse non faceret honoratum, vel palatia sua cemento  
tenus destrui, vel in se ipsum forsitan graviora  
committi, tunc episcopus a populo civitatis nimis  
coactus vocat prædentiores et excellentiores Eccle-  
siæ personas, et accepto ab eis consilio, cessit pro  
tempore. Dedit itaque Ecclesiæ dignitatem, non ei,  
sed illis mediatoribus, hac conditione ut ab eis  
quando vellet reciperet. Fit ipse non honoratus,  
sed inhonoratus; turris equidem modica facile labi-  
tur, quæ super arenam fundata est. Proh nefanda  
Gallicæ proditio! quos episcopus præcordialissimos  
habebat, qui una cibam cum eo capiebant, hi in ejus  
radicamentum corde toto anhelabant.

(1073) To nunc inquit auctorem id scribere ab  
anno 1118 ad 1121 in quo Burdinus captus, ut in-

## CAPUT CXII

*Quando regina dedit caput B. Jacobi episcopo.*

Eo tempore episcopus videns Galliciam hinc pro-  
ditorum morbida peste maculari, illuc discordiæ  
tempestate destrui, statuit reginam adire. Tunc tem-  
poris opinio erat in vulgo, episcopum non ausum  
adire reginam, nec etiam Compostella ausum disce-  
dere. Igitur episcopus arrepto itinere reginam adiit  
apud Campaniam, a qua, contra quorundam opinio-  
nem, diligenter et honorifice susceptus est. Sereno  
erat in populo Gallicie eundem episcopum capi et  
incarcerari a regina, si regina eum capere posset,  
quod tunc longe aliter accidit; ab eadem enim re-  
gina et honorifice susceptus est, et deinceps pro  
verissimo patrono apud eam habitus est; quippe in  
eo totius regni Gallicie anchora sita erat; quod  
reginam minime latebat. Regina ut didicit ab epi-  
scopo statum totius Gallicie, et filii sui assiduos  
bellorum tumultus, accepto a principibus suis consi-  
lio, comperit omne regnum in se ipsum divisum de-  
solatum. Petrus prior Ecclesiæ B. Jacobi, neposque  
prædicti episcopi, a Compostellana urbe a proditori-  
bus expulsus, a regina causa episcopi diligentissime  
collectus est. Postquam Legionem ventum est, regina  
prædictum episcopum pretiosissimo munere decora-  
vit, videlicet capite B. Jacobi apostolici, de quo rei  
seriem altius ordiamur.

*De inventione capitis B. Jacobi.*

Mauricius itaque Colibriensis episcopus, qui postea  
Beacarensis archiep., nunc (1073) autem papa Guil-  
bertus, dudum adiit Hierosolimam, ibique diutius  
commoratus est, fabricans equidem quamdam Eccle-  
siam prope Hierosolimam, in qua dum moraretur,  
senex quidam huic loco affinis, cœpit præsentiam  
ejus frequentare, quem M. de diversis percunctaba-  
tur; erat enim indigena illius loci. Tandem sciscita-  
tus est ab eo cur ecclesiola illa in qua senex mora-  
batur, tantæ reverentiæ apud indigenas haberetur.  
Responsum est a senes sacerdote, sicut acceperat ab  
antecessoribus suis, in illa ecclesia esse caput B.  
Jacobi Apostoli; quod ut audivit M. episcopus, cœpit  
senem sæpius ad se vocare, verbis allicere, mune-  
ribus amicum et familiarem sibi reddere, et idem  
attentius perscrutari, sicut est calliditas hominum.  
Cœpit etiam idem episcopus ecclesiolam illam sæ-  
quentare et venerari, et sæpius vigiliis interesse.  
Verum ubi videt machinamenta sua non proficere  
(erant enim ibi assidue custodes), ad aliud animum  
intendit; convocat clericos suos quos noverat esse  
fideliores, et ad hujuscemodi promptiores, et quid  
intendat aperit eis. Accepto itaque ab eis consilio,  
duo ex illis ex industria cœperunt languere, et fe-  
bricitari, et cum lucernis et cereis sæpius frequen-  
tare ecclesiam illam, et ibidem pernoctare. Quadam  
denique nocte tempestiva, cæteris absentibus, clauso  
Ecclesiæ ostio aggrediuntur altare lignibus, quos  
secum furim attulerant, et folientes in altum sub  
fra cap. 41, legimus. Ille autem non Guilbertus sed  
Gregorius a suis appellabatur.

auri sicut audierant, inveniunt vas quoddam eburneum, et intus aliud argenteum plenum reliquiis. Quos accipientes discedunt cum episcopo noctu, et aleunt civitatem sanctam Hierosolimam fugientes; quos cum vidisset summo diluculo in via præterentes quidam eremita, vocavit eos ad se, et ait illis: Scio equidem, fratres, charissimi, quid feratis, et quam pretiosum thesaurum furati fueritis; ite, gratia Dei comitetur vos. Oportet enim ut ubi est hujus apostoli corpus, ibi sit et caput ejus (104). Quod M. episcopus audiens intellexit famulo Dei fuisse revelatum a Spiritu sancto hoc quod fecerat. Timuit tamen ne hujus rei rumor circumquaque citius spargeretur, et quam citius potuit transfretavit. Tandem veniens in Hispaniam collocavit venerabiliter reliquias illas Carrione apud S. Zoylum. Vidit enim Hispaniam assiduo discordiæ tumultu perturbatam, et timuit ne quo casu tanto thesauro spoliaretur. Postea peracto non modici temporis curriculo regina U. Carrione suscepta est, et rex Arragonensis expulsus est, quæ ut novit caput B. Jacobi, quod M. episcopus Hierosolymis attulerat, in ecclesia S. Zoyle esse, imperat illud cum cæteris reliquiis ab hinc abstrahi, et asportavit Legionem, collocans in ecclesia S. Isidori. Tantum igitur thesaurum, scilicet caput B. Jacobi, et frustrum dominici sepulcri, et quoddam os S. Stephani, cæterasque reliquias cum vase argenteo contulit prædicto B. Jacobi episcopo.

*Quod episcopus caput B. Jacobi datum sibi a regina attulit Compostellam.*

Inter cætera etiam negotia summis precibus efflagitavit prudentiam episcopi ut filium suum parvulum regem sibi reconciliare elaboraret; quod episcopo hand displicuit. Sciebat enim in Hispania pacem non haberi, quandiu discordia foret inter reginam et filium suum. Misit quoque regina legatos suos Compostellanis, tam clero quam populo, et præcepit eis ut episcopum suum venerarentur et diligerent, nec auferrent ei jura vel potestatem suæ civitatis. Præcepit etiam ut ejusdem episcopi nepotem P. priorem Ecclesiæ B. Jacobi in honorem pristinum reciperent. Tandem episcopus repatriat in Galliciam, afferens secum pretiosum thesaurum. Postquam venit ad burgum quod dicitur Ferrarios, præmisit nuntios suos Compostellam, qui et adventum suum ei notificarent, et pretiosa reginæ munera quæ secum episcopus affererat indicarent; quod proditiōnis prædictæ complicibus summopere displicuit. Existimaverunt enim episcopum à regina nec colligi nec diligi, nec tam pretioso munere decorari, imo deteriora suspicabantur, quod præter spem eorum accidit. Postquam episcopus venit ad montem Gaudii, scilicet ad humiliatorium, clerus et populus totius civitatis occurrunt ei obviam, cum summa jucunditate venerantes pretiosum thesaurum. Ipse etiam episcopus nudis pedibus psallendo cum

A canonicis ingreditur Compostellam. O quantum tripudium cleri et populi! Ego ipse rediens cum episcopo præ nimio gaudio prorupi in lacrymas. Quidam tamen, quia ad laudem et honorem episcopi erat, moleste ferebant. Prior Ecclesiæ una cum episcopo et turbis gaudentibus ingreditur civitatem; à promontorio montis Gaudii usque in ecclesiam B. Jacobi processio et præcedit et sequitur. Tandem episcopus ingrediens apostolicam ecclesiam, accipiens illum pretiosum thesaurum, in manibus obtulit super altare B. Jacobi, et celebrata missa pro more, peractisque solemniter gaudiis et laudibus Dei (erat enim dies Dominica), rediit ad palatia sua. Alia vero die, convocato clero et populo, relatum est in publicum quod regina mandabat eis, et cætera quæ ad rem pertinebant; at tamen prædicti complices non minus in episcopi extirpationem anhelabant.

### CAPUT CXIII.

*De concordia reginæ et filii ejus.*

Non post multum temporis prædictus episcopus vocavit regem puerum filium reginæ, et comitem P. pædagogum ejus ad colloquium, et cum eis pertractavit de reconciliatione matris et filii, determinans qualiter inter matrem et filium vera reconciliatio fieret, et quantum regni quisque sibi haberet, et quæ reconciliationis vere signora inter eos forent. Quibus pertractatis et diffinitis episcopus, Compostella egrediens, iter aggreditur ad reginam cum pueris regis pueri, scilicet Fredenando Petride, comite Guterre, et cæteris qui partem regis tuebantur, et quid cum filio ejus de eorum reconciliatione et vera pace inter eos tractaverit, reginæ enucleat. Quibus auditis regina præcipuum gavisata est, et episcopo summas grates reddidit. Quippe per alium inter reginam et filium suum non poterat fieri reconciliatio, et, nisi fieret, Hispaniæ et Galliciæ regnum perderetur. O quam infinito odio homi malis habentur! O quantæ peritæ vir, qui tantam talenque pacem poterat reformare! Episcopus multis odio habetur, quia ad pacem nititur, quia Hispaniæ regno jam sere perduto pacem reddere elaborat. Igitur regina convocat apud S. Facundum affines episcopos super hoc negotio, videlicet Legionensem, Astoricensem, Ovetensem, Minduniensem, Granatensem qui aderat, comites quoque P. Gundisalvi, Munionem Pelagidem, comitem Suarium, cæterosque principes, quos longum est referre; à quibus accepto consilio reconciliationis fœdus inter puerum et matrem ejus determinatur. Mittitur consul Castellæ P. Gundisalvides cum episcopo B. Jacobi et cum cæteris legatis ad regem puerum, qui determinati pacis sint testes, et tanti fœderis fidejussores. Ut perventum est in Galliciam, prædictus episcopus S. Jacobi adit regem puerum cum prædictis legatis ad ripam Tamaris, et refert ei verba suæ matris; refert quoque ei

(104) Caput a Mauritio Conimbriensi episcopo allatum, non illius est apostoli, cujus corpus Compostellæ est tumulatum, sed Jacobi Alphæi Hierosoly-

morum antistitis. Vide tomo præc. in hujus præsentis Vita, num. 80.

quanto affectu diligat eum mater sua, quod totum A regnum suum ei attribuat, et quæ reconciliationis fœdera cum eo velit inire, utpote mater cum filio, et quod testes et juratores huic fœderi velit adhibere. Creditur ei, utpote tanto patrono, qui ad pacem semper nititur, cæterisque legatis; sunt reconciliationis fœdera, et hujus concordie pactum jurejurando sancitur; hinc et illinc dantur juratores, triginta ex hac parte, et triginta ex alia, qui meliores inventi sunt in Gallæcia vel in Campania. Hi jurant inter reginam et filium suum usque ad tres annos fidelitatis et amicitie et alterni auxilii fœdus firmissimum. Determinatur etiam quantum regni regina sibi, et puer sibi proprie habeat, et ut invicem, pro posse, prout cuique necesse fuerit, opitulentur. Stabilito denique pacis fœdere et jurejurando sancito, legati ad reginam redeunt, et quid cum filio ejus egerint ei referunt. Gaudet Hispania reconciliatione matris et filii, et paci futuræ congratulatur; spe pacis episcopi, præsules, consules, principes, milites, cives, rustici exsultant, et quod ab obitu regis A. amiserunt, se modo recuperare credunt. Desiderant omnes regem A., licet puerum, et in loco avi et patris sui eum regnare peroptant, ut vestigia pacis et justitiæ nobilissimi regis A. et comitis Raymundi imitetur; execrant regem Arragonensem et se fore ei infestos, si hunc A. regem habeant, pollicentur.

2. Transacta itaque non modica parte veris (105) regina causa filii sui in Gallæciam venit, nisi enim ipsa interfuisset, nullatenus prædictæ reconciliationis fœdera consummarentur, nec Gallæcios in expeditionem nisi cum filio suo suo duceret posset. Ingressa igitur regina Compostellam, proditoribus terror incutitur: quippe per totum annum episcopi damnus, qui ad pacem nitentur, moliti fuerant; jura et potestatem civitatis ei abstulerant; nec reginæ præceptis pro posse obedierant; principibus etiam et militibus Gallæciæ non minimas injurias intulerant, et quasi reges exstiterant, extirpaverant, destruxerant, renovaverant, exaltaverant, ut est consuetudo servorum et rusticorum, postquam datur eis potestas regnandi; quæ omnia quia impune et sine licencia fecerant, ne impune ferrent, metuebant. Postquam autem viderunt reginam et filium suum reconciliatos, et prædictum episcopum summo honori et amori apud eos haberi, molestius ferunt, et sibi ipsis diffidunt. Ineunt consilium quid acturi vel quid machinaturi sint, si regina vel episcopus velint eis obesse, si ab eis malefactorum injurias, et tot tantorumque calumnias velint requirere, non est eis spes vel fiducia nisi in prodicione sua: discurrunt, consulunt, renovant parietes et muros, reginæ et filio suo, qui jam cum ea erat, generant suspicionem rebellandi. Heu miseri! majora viribus moliuntur, et ab alto decident. Episcopus

(105) Cum anno integro, ut hic statim dicitur, tyrannica duraverit Compostellanorum dominatio, et in præcedenti 1116 orta fuerit, merito sequens

tunc et regina, necnon filius ejus cum totius Gallæciæ principibus, sustinent eos, et, quasi ignoraverint molimenta tantæ prodicionis, disimulant.

#### CAPUT CXIV.

*De congressu conspiratorum in episcopum et in reginam, et de incensa ecclesia, et de cæteris.*

Interea regina adit Lupariam et inde rediens suscepta est ab episcopo apud Iriam; postea revertitur Compostellam adjuncto sibi magno exercitu militum: cum episcopo namque et cum filio suo, et cum optimatibus Gallæciæ acceperat regina consilium qualiter posset ulcisci injurias proditorum Compostellæ, qualiter etiam posset superbiam eorum domare. Ea de re coadunaverat non modicas armatorum phalanges, pars quarum cum ea et cum episcopo, sicut dispositum erat, Compostellam ingrederetur, pars extra civitatem cum filio ejus remaneret, quod Compostellani animadvertentes timuerunt valde. Erant enim culpæ conscii, et regnum suum jam labefactari videbant, se et sua in arcto positos tandem conspiciunt, et quod talia egerint pœnitet eos sero. Quid plura? Perditissimi Judæ socii, alii confuginnt in ecclesiam S. Jacobi, alii in alias ecclesias, alii latent in latebris suis; quidam, quierat unus de principibus prodicionis, accepit monachalem habitum fecte, ut a periculo mortis in ecclesia S. Martini ab abbate cæterisque monachis liberaretur, et sic evasit monachus ab ira reginæ; cæteris vero remanentibus in ecclesia S. Jacobi, regina vocavit ad se episcopum, et ait illi: « Reverende Pater, placeat sanctitati tuæ inhonestissimos proditores ab ecclesia abstrahi, et digna eorum meritis eis recompensari; tantus fetor prodicionis removeatur ab ecclesia, et immundum sterquilinum ab ea projiciatur. » Ad hæc episcopus: « Regina, inquit, non licet aliquem, postquam ad ecclesiam confugerit, licet fur, licet perjurus, licet proditor, licet flagitiosus, ab ecclesia extrahi. Cæterum omnis substantia eorum quæ extra ecclesiam est in prædam abeat, et a nostris capiatur. » Si ergo, ait regina, habent ecclesiam auxilium, et securi sunt in ea, cur arma sibi retinent in ecclesia, cum per ecclesiam tuti et muniti habeantur? Quare cæteris armis armantur et muniuntur? Non decet ut qui satis tuti in ecclesia habentur, aliam sibi tuitionem nisi ecclesiam adhibeant. Jubeo talia inhiberi, et aut arma sua deponant, et securi prout decet in ecclesia habeantur, aut illis armatis totidem nostri armati vel plures in ecclesia cum illis maneant, ne quid insane facere audeant.

Placuit reginæ consilium episcopo, cæterisque astantibus, et ne arma in ecclesia capiantur interdicitur; quod ut compertum est proditoribus illis, infremuere, et insequentes nuntios episcopi et reginæ per ecclesiam, qui eis dixerant ut arma in ecclesia deponerent, movent bella; fugiunt legati ad altiora

detestanda perduellio anno 1117 copulatur. Illa etiam quæ post eam narrantur, ad annum pertinent 1118, ut in sequentibus apparebit.



ecclesie; vociferantur flagitiosi proditores voces bellorum, clamor adit aures universorum, rebellatur animus proditorum, et quod diu moliti fuerant, aperiunt. Strepit tota civitas. curritur ad arma, et ad bella properatur; fama, qua nullum malum est velocius [Virg. *Æneid.* iv, 173], refert milites episcopi et regine invasisse Compostellanos. Interfuere aliquot, tam canonici quam cives, extra hanc nefandam insaniam, qui propinquorum vesanorum tantam audaciam voluere sedare; sed quid pauci contra tot millia? Currunt complices proditoris ad prælia, et ascitis sibi notis et amicis, volunt episcopum et reginam ire perditum, qui se perdere voluerint. Episcopus et regina in palatiis episcopi postquam audire civitatis clamores et strepitus, et qualiter socii Iscariotis incitaverint civitatem in se, timere; quippe vident proditorum audaciam pullulare, et bella audacius moveri, ecclesiamque B. Jacobi, et palatia episcopi armatorum manibus obsideri, et acrius expugnari. Quid consilii capiant contra tam nefandos ausus ignorant; expugnatur apostolica ecclesia crebris assultibus, volant saxa, sagittæ, tela super altare et nefanda prælia a proditoribus aguntur. Quid non audeant flagitiosæ manus? Perditissimi expugnatores imponunt ignem ecclesie B. Jacobi, et eam utrinque incendunt: non modica enim pars ecclesie erat cooperta myricis et tabulis. Proh nefas! Tam veneranda tamque digna apostoli ecclesia comburitur, tamque pretioso patrono nullus honor impenditur. Proh dolor! Apostolicæ ecclesie flamma surgit in altum, et circumquaque præbet horrendum spectaculum. Omnes qui astant, tam viri quam mulieres timentes Deum, flent et ejulantur, et tanti facinoris actores execrantur. O quantus erat luctus peregrinorum, qui de diversis regionibus ad apostolicum corpus venerant!

Postquam episcopus et regina videre ecclesie incendia, et prædictos complices cum tanta multitudine promptos ad omne nefas, non ausi confidere in palatiis episcopi, confugiunt ad turrin signorum una cum comitatu suo. Compostellani vero ascendentes ad altiora apostolicæ ecclesie, et ingredienti palatia episcopi currunt, rapiunt, præcipitant; vestes, vasa aurea et argentea, cæteraque quæ fuerant tam episcopi quam regine capiuntur, diripiuntur, et nefandis hostibus prædæ habentur: ascendunt Compostellani ecclesiam B. Jacobi, ascendunt turrin palatii episcopi, et ad expugnandum turrin signorum, in qua erat episcopus cum contribulibus et cum militibus suis, et regina cum suis, se præparant; pars eorum super ecclesiam, pars in turribus, pars humi circumdensata, turrin illam invadunt, projiciunt saxa et sagittas episcopo et regine, eorumque sociis mortem minantur. Sed hi qui in turri erant cum episcopo et regina non segnius pro loco et multitudinis imparitate se protegabant, et bellorum vices referebant, hic bellum diutius moratum est. Denique Compostellani, videntes

tantæ multitudini tam paucos resistere et bellorum vices suas alternare, insimul concurrunt ad ignem, et connexis clypeis super capita ignem submitunt per fenestram quæ erat in inferiori parte turris. Adhibito igne, adhibent etiam igni fomenta. Quid longius morer? Ignis intra turrin incenditur, et eos qui in turre erant aggreditur.

Postquam videt episcopus nec sibi nec regine parci, et in suam necem tantam multitudinem anhellare, alloquitur et reginam et eos qui intus erant: « Fratres charissimi, jam circumvallamur impia manu flagitiosorum, jam in arcto positi nullum habemus refugium. Solus Deus, qui est refugium oppressorum, solatium mæstorum, ipse est refugium et solatium nostrum. Ponamus in Deo spem nostram et fiduciam nostram, qui potest nos eripere de manibus impiorum, et de tanto periculo liberare nos; ipse enim liberavit Daniele de lacu leonum; ipse liberavit tres pueros Sidrach, Misac, et Abdenago de camino ignis ardentis. Convertamur ad Dominum toto corde, et ipse convertetur ad nos. Ait enim: « Convertimini ad me, et ego convertar ad vos (*Zach.* i, iii). » Pœniteat nos iniquitatum et peccatorum nostrorum. Confiteamur alterutrum peccata nostra, et oremus pro invicem ut salvemur; invocemus misericordiam Dei ut peccata nostra nobis dimittat, et misericordiam suam præstare nobis dignetur, qui vivit in sæcula sæculorum. Ad hæc regina et omnes qui aderant, prorumpunt in lacrymas, et episcopo faciunt confessionem.

Tunc regina conversa ad episcopum inquit: « Egredere Pater, egredere ab hoc incendio, ut ego tecum egredi audeam. Parcent enim tibi ut patrono suo, episcopo suo, domino suo. » Tunc episcopus; « Non est hoc, inquit, sanum consilium; me etenim et contribules meos infestos habent, et ad necem nostram præcipue anhelant. » Clamabant autem foris: « Regina si vult, egrediatur; illi soli egrediendi licentiam et vivendi facultatem concedimus: cæteri armis et incendio pereant. » Quo audito, incendio intus jam convalescente, et regina coacta ab episcopo, accepta fide securitatis ab eis egressa est a turre; quam ut vidit cætera turba egredientem, concursum in eam faciunt, capiunt eam et prosternunt humi in volutabrum, rapiunt eam more luporum, et vestes ejus dilaniant, a papillis siquidem deorsum nudato corpore, et coram omnibus, diu humi jacuit inhoneste. Multi quoque lapidibus eam voluerunt obruere, inter quos anus quædam Compostellana percussit eam graviter in maxillam lapide.

Interea episcopo intus orante, et igne altius insurgente, venit ad eum abbas S. Martini afferens secum quemdam crucifixum, quem dedit ei. Quo accepto episcopus fecit confessionem suam, et quasi ad martyrium proditurus a turre egreditur, et abjecto pallio suo, et accepta a quodam capa vilissima (mira res!) posito ante faciem suam crucifixo per acies pugnantium, per cuneos inimicissimorum, per arma flagitiosissimorum proditorum ter mille et amplius, ab uno

solo agnitus præterit. Tunc ad locum ubi jacebat A regina in volutabro turbis impetentium proculcata, pervenit, et respiciens eam tam turpiter denudatam et provolutam, nimis dolore compunctus præterit, et transiens per ecclesiam B. Jacobi pervenit ad ecclesiam S. Mariæ cum quodam canonico, scilicet Michaeli Gundisalvide, qui in adversis ei postea societatem adhibuit : deinde accepit corpus et sanguinem Domini et ibidem securius requievit.

Interim adveniunt illic quidam canonici, egressus ejus edocti, et quasi exploraturi; et utrum a periculo ignis et armatorum episcopus exisset, an in turre periturus remansisset inquirunt; verum episcopus, aliorum proditorem expertus, ut ab hinc removeantur, prædictum Michaeli, et alios qui se juxta altare quasi tuebantur exorat; qui cum non potuis- B sent inde evelli nisi prius patefacta ejus salute, et evasione episcopi, juramento asserunt se nemini quidpiam de salute episcopi propaluros, et sic, et quid vel qualiter episcopo acciderit propalatum est eis, et abiire. Tandem regina dilaniata crines, nudata corpore, provoluta luto, evasit et pervenit ad eandem ecclesiam in qua episcopus latebat, nesciens tamen quidquam de episcopo.

Hi autem qui in turre remanserant, postquam vident vires ignis celsitudinem turris exsuperasse, quidam ex alto se præcipitant, et sic evasere; alii prorumpunt in medias acies armatorum. Petrus ecclesie B. Jacobi prior (de quo mentionem superius fecimus, nepos episcopi) prosiliens in medios armatos agilitate sua evasit; sic et complures. Gundesindus Gelmirides, frater episcopi, prosiliens in medium, lanceis atque gladiis perfossus est; Rudericus Oduarides marjordanus episcopi, Rademirus ejus dapifer, Didacus Strabo villicus urbis ibidem interempti sunt. Alii vulnerati, exspoliati, semivoces evasere. Regine in ecclesia S. Mariæ residenti clam jussione episcopi per quemdam legatum nuntiatum est episcopum ab incendio evassisse, et in eadem ecclesia latere; quod ut novit, licet suum dedecus et pecuniam desereret, propter evasionem tamen episcopi non modicum lætata est. Sed timuit ne pateret persecutoribus, et sic lætitiæ causam dissimulavit.

Post hæc conveniunt Compostellani ad reginam in ecclesia B. Mariæ, et quasi saluti ejus congratulantes eam comitantur, et ad ejus tuitionem replent armis ecclesiam quorum manipulos regina hinc pro se pertimescens, hinc ne quid de præsentia episcopi eis patefieret, sic alloquitur: « Ite, inquit, nequissimi, ite flagitiosissimi, ite perditissimi ad turrim in qua episcopus vester armis et igne perit. Abstrahite eum, quam citius potestis, a periculo, ne exemplum tantæ nequitie et infamie posteris habeamini. Ite, inquam, rebelles et increduli, et tantum nefas prohibete ne fiat. » Hoc autem aiebat ut eos removeret ne quid de episcopo præsentirent. Ad hanc vocem descendunt turbæ quæ convenerant, et ad turrim usque perveniunt; repellunt armitenentes adhuc turrim expugnantes et igni irritamenta ministrantes, aquam

uno ore poscunt et intus projiciunt, ignem, quantum possunt, extinguunt, et episcopum liberare nituntur; sicut super episcopo pars canonicorum, viduæ et pupilli, pauperes et non modica pars civium; ignis autem in tantum exereverat in turre, quod, si episcopus adhuc ibi fuisset, in favillam verteretur; turris nimirum, trabes et tabulata combusta sunt; signa mille et quingentis libris æris composita, combusta sunt et corruerunt.

Postquam regina supradicta ratione removit populi incursus ab ecclesia S. Mariæ, discessit et ipsa fugiens ad ecclesiam S. Martini, ut ibi securioresset. Episcopus autem fortim atque latenter egrediens ab Ecclesia S. Mariæ propter frequentiam et incursus populi, comitatus a prædicto Michaeli et duobus Francigenis, transcendens per parietes et per tegulata, ingressus est in domum cujusdam, nomine Maurini, per fenestram, et illi cum eo. In hujus domus angulo latuit episcopus cum prædictis sociis cooperatus pannis et hujusmodi alijs rebus. Eo ibi latente ecce quatuor armati a parte proditorum requirentes eum, ajunt: « Quisnam latet hic? Quid hic agitur? Vidistis illum quem quærimus, scilicet episcopum? » Hoc auditu latuit episcopus et Michael inter pannorum vestimque multitudinem; nisi enim latuissent, illico ab illis armis perfoderetur episcopus. Assurgunt autem illis venientibus duo Francigenæ, dicentes se a tumultibus bellorum rediisse, et tanto labore fessos ibi requiescere. Adest quoque matrona ejusdem domus, quæ noverat ibi latere episcopum, et vociferando increpans eos quasi invasores et exploratores suæ domus coegit abiire; cum quibus etiam abiire duo prædicti Francigenæ ut citius eos removerent, et suum episcopum tenerent. Quanta omnipotentis Dei ineffabilis pietas, quæ episcopum a prædicto periculo liberavit, et eundem ab ipsis manibus horum nequissimorum eripuit! Illis remotis adest Gundisalvus gener prædictæ matronæ, inquit; « Abhinc, Pater et domine, quam citius fuge, latita. Ecce enim nefanda manus proditorum, cæterorum sanguine imbuta, tum adhuc sitiens, ubique te requirit: vidi eos huc cum gladiis et sustibus properare; abi cito, nec ulterius moræ indulgeas; potens est Deus liberare te a manibus impiorum, a faucibus hiantium. » His dictis surgit episcopus, et dirupto tabulato proximæ domus ab eodem Gundisalvo, item alio, deinde tertio pervenit in domum Froylæ Rodesindiz, quæ erat in media civitate; cœpit autem domina domus vociferari ab invasoribus domum suam destrui et intrari. Responsum est a Michaeli quemdam notum et amicum viri ejus, nomine Froylam Menindiz, reginæ villicum, intestinam seditionem tumultusque bellorum evasisse, et ad hanc domum confugere. Non post multum temporis advenit dominus domus, scilicet Froyla Rodesindiz qui ut novit ibi esse episcopum currit ad eum dicens cum lacrymis: « Deo gratias, Pater charissime, qui a tanto te periculo liberavit et incolumen huc venire fecit. Verumtamen incursus hostium timendus est, ne huc illicque discursantes

te inventum perimant, qui sunt proni in omne nefas. **A** Veni ergo mecum. » Et duxit eum cum Michaelē in quodam panno obscurissimum inferius; ibique diutius prarumpunt in lacrymas.

Interea predicti Francigenæ preparant quatuor equos velocissimos episcopo, ut inclinato sole transiens in alteram partem vici, et inde per agros S. Martini super eos ipse et Michael ceterique ascendant, et sic aufugiant. Ceterum longe aliter accidit. His enim paratis adest P. abbas S. Pelagii cum quodam monacho suo Pelagio Didacide, itemque P. prior canonicorum, ejusdem episcopi nepos, dicentes: « Nos missi a clero et populo totius civitatis venimus ad te. Paritet eos male egisse in te, et te ipso dominum suum, episcopum suum, diligunt, tibi equidem satisfacturi; præstolantur te, tam clerici quam **B** laici, mille aut quingenti in claustris S. Pelagii pro omnibus aliis juramentum dilectionis atque fidelitatis tibi facturi, et præsentiam tuam exposcunt. Egredere ergo ab his latebris, et veni te reconciliaturus eis; nunquam eos magis tibi subditos habuisti quam hodie, si nobis acquiescas. » Hoc autem solum adinvenerant proditores, ut hos nuntios fallendo saltem sic possent episcopum invenire, et juvenum perdere. Cumque episcopus ab his nuntiis egredi cogeretur, satisque ab eis objuraretur, præcognita fraude et argumento proditorum, ait nuntiis: « Ite ad mille vel ad quingentos illos quos dicitis, et repunitate eis me sapientem et incolumem esse, locum in quo ego sum nemini dicatis. Si ita est ut fertis, centum **C** ex illis tantum pro omnibus aliis faciant vobis juramentum quod dicitis. Ego autem in crastinum veniam ad eos. » O quanta viri prudentia, quæ quid vel qualiter illi nequam disposuissent Dei gratia prævidit! Tunc abeuntes predicti nuntii neminem qui quæ promissa fuerant sanciret, inveniant. Ille denique patuit eis fraudis atque proditoris signentium: si episcopus eis acquiescisset, ex improvise eorum consilio in manus inimicorum incidisset, et ab eis fortitan interfectus esset. Predictus prior, agnita fraude atque prodicione eorum, miratus expavit; remansit ibi latus in ecclesia.

Abbas autem cum predicto monacho revertitur ad episcopum referens ei fraudem et mendacium proditorum, et quod episcopus prudenter eorum molimenta præsensisset. Tunc facto jam crepusculo abbas et predictus monachus adducunt episcopum cum Michaelē latenter ad ecclesiam suam, scilicet ad ecclesiam S. Pelagii, et ducunt eum in thesaurum ejusdem ecclesie, ceteris monachis nescientibus, excepto thesaurario. Post hæc alloquitur abbas episcopum dicens: « Confortare, Pater, et esto robustus, accipe cibum ut refocilleris, (erat enim episcopus adhuc jejunus). » Ad hæc episcopus: « Non decet, inquit, solvi jejunium, cum in crastino moriturus d' gladius manibus inimicorum. Solius Dei pietas et misericordia quæ me hodie de tot tantisque periculis liberavit, in crastinum quoque faciet, si voluerit. » Summis tamen precibus abbatis condescen-

dens prælibavit parum panis et vini, et sic requievit. Luce clarius constat ea nocte episcopum non dedisse membra nimio torpori, sed psalmis atque orationibus adhibuisse sibi solatium. Monachis autem surgentibus ad Matutinas, surrexit et ipse; per fenestram quæ erat in eodem thesauro, audivit matutinale officium monachorum.

Tandem clarescente die, quæ erat dies Dominica, omnes proditoris complices conveniunt in canonicam. ascito clero et populo partim minis, partim muneribus. Æstimabant suæ nequitie conspirationem habere effectum, et quasi reges imperium exercebant in omnibus. Præest illis quidam vir impius et valde nequissimus, qui toto tempore proditoris Compostellæ moratus fuerat, et ut princeps proditorum complicum quamplures ad conspirationem incitaverat; spe dominium ecclesie S. Jacobi amplexabatur, et ad hoc toto corde anhelabat. Jam enim inde ministri totum honorem B. Jacobi inter se partiti fuerant, et quid vel quantum quisque sibi haberet disposuerant. Postquam igitur convenere in canonicam, predictus iniquus multis hortatus est eos verbis ut germanitas inter eos habeatur et firma permaneat, ut sint unanimes, ut civitatem suam muro valloque muniant, et hostes, si qui adhuc inter eos remanserunt expellant accipiunt etiam consilium ut reconcilient sibi reginam, et satisficientes ei de externo opprobrio et incommodo illato firmissimæ pacis cum ea ineant fœdera. Mittunt ad reginam in ecclesiam S. Martini eorum metu latentem, qui hæc cum ea diffiniant, prius tamen facta mentione episcopi utrum evasisset, aut ubi lateret, vel quid de eo clero et populo placeret. Surrexit in medio quidam dilectus et nutritus ab episcopo, in quo ipse episcopus multum confidebat, et ad universos verba hujusmodi ostendit et declarat: « Usque modo, fratres, habuimus super nos dominum et episcopum, quem amodo nec vobis dominari nec episcopari dignum est. Ille enim et Ecclesie vestre dignitatem diminuit, et vos domini sui jugo graviter oppressit. Porro ne quis vestrum eum dominum vel episcopum exposcat, fateor coram Deo et B. Jacobo, et coram vobis illum amodo nec dominum meum, nec episcopum meum fore: etenim probare præsto sum iuste ei talia accidisse, et toto honore quem habuit debere carere. » Hunc quidam pessimum predictus episcopus a puero educaverat in palatio suo, et fecerat eum honoratum in ecclesia S. Jacobi, tandem adultum miserat in Franciam ad discendum grammaticam, data ei non modica pecunia. Postea reverentem fecerat eum sibi familiarissimum et præcordialissimum, et quasi dominum suæ domus amplectens eum paterno amore, dederat quoque ei non modicas pecunias. Cumque ab eo nullum fere obsequium recepisset, dederat ei bonum præstimonium scilicet Aspotos, medium de Sarantes, Ceiam, medium S. Christinae de Noia, et multa alia. Proh perditissima fides Gallicie! Episcopus predictum pessimum paterno amore educaverat, dilexerat, et honoribus et beneficiis ampliaverat; et ipse tamen

quasi horum omnium oblitus, et malum pro bono reddens, ad episcopi destructionem atque necem anhelabat. Qui postquam prædictæ proclamationis finem fecit, pars, tam cleri quam populi, eodem imbuta veneno, laudavit verba ejus, et hæud aliter fore censuit. Illi qui non erant participes illius proditiōnis nec in episcopum nec in reginam conspiraverant, et quibus hujusmodi consilia odio habebantur, licet tantum nefas displiceret eis, licet de episcopo et de cæteris aliis aliter sentirent, non tamen contradicere vel etiam mutire audebant; si enim inter tot Judæ complices aliud præter eorum voluntatem vel dicere vel facere præsumerent, confestim obruerentur domus eorum, substantia eorum abiret in prædam, et ipsi forsitan aggere lapidum obruerentur. « Tempus etenim est, ut ait Salomon, loquendi, et tempus tacendi (Eccle. iii, 7).

Tunc ipsi nequissimi proditores, consilio accepto cum complicibus suis et omnino male imbuti, perditissimos legatos in hac conspiratione et proditiōne ad reginam dominam U. callide et ingeniose mittunt, et sic eam alloquuntur: « Constemur equidem, o regina, nos tibi dedecus et opprobrium iræ impetu fecisse, et in ecclesiam B. Jacobi, et in te non audenda ausos fuisse; hujus rei admodum pœnitent nos, ideoque pro nobis et pro aliis sociis nostris tibi satisfactori venimus. Parceas itaque nobis et omnia tua reddemus tibi; volumus etiam ut nobiscum pacem habeas, et reconciliationis firmissimæ inter nos juramenta habeantur. » Quo audito regina, quæ more agnæ inter lupos adventum eorum expaverat, recte et ingeniose exhilarata est, et benignissime eis sic respondit dicens: « Perplacet mihi quod dicitis, et si quid in me peccastis, quantum mea refert, vobis condonatur. Placet mihi inter me et vos fieri fœdera pacis, et præteritorum malorum non meminisse. » Tunc adjecerunt nuntii dicentes: « Facile de cætero pax et concordia inter nos fiet, sed unum excipimus: videlicet D. episcopum habere nolumus, et illi omnino infesti sumus, qui nos hactenus oppressit, et dignitatem Ecclesiæ nostræ et civitatis nostræ ad nihilum redegit. Ideo omnes eum odio habemus, et eum super nos regnare nolumus. » Tunc Regina: « Quid ad me, inquit, de episcopo vestro? pro velle vestro dijudicate eum; quodcumque vobis super hoc placuerit, placebit et mihi; quemcumque vos proposueritis, proponam et ego: in nullo enim a vobis amodo discrepo. » Hoc autem aiebat ut vel sic manus eorum evaderet. Quod audientes nuntii reversi sunt ad complices suos, referentes eis quæ audierant a regina, et multa alia; congaudent nefande conspirationis complices, et fraudis suæ molimenta ab ipsa regina non refelli congratulantur. Verum hoc gaudium vertetur in tristitiam.

Quidam iniquus qui prius acceperat monachalem habitum, ut audivit complices suos regnare, episcopum abjici, reginam eis reconciliari, deposito monachali habitu, egressus est a monasterio factus apostata, utque fuerat socius conspirationis, voluit

A esse particeps regni: quod præter spem ei accidit. Quidam cardinalium atque canonicorum Ecclesiæ B. Jacobi, postquam audierunt reginam reconciliari Compostellanis, et ab eisdem relatum fuisse reginæ quod omnes habent odio episcopum, nec eum dignum esse amplius episcopatu, adeunt reginam parati nec propter mortem verum reticere, nec parti proditorum relicto episcopo favere. Aiunt igitur ei ita: « Regina, licet hujus conspirationis quam novisti complices retulissent tibi malum de episcopo nostro, et licet dixissent eum minime dignum esse episcopatu, non tamen credendum est eis; volunt regnare, sed per proditiōnem; volunt imperare sed per violentiam. Parati sumus omnibus eum accusantibus respondere, et partem ejus tueri. Quid enim egit quare degradetur? Quid foris fecit quare ab honore privetur? Si quis eum accusat, præsto sumus ei, licet eo absente, respondere; cum omnia in eum mentiantur, non est eis temere acquiescendum. His dictis regina congratulata est, et quia fideles existebant episcopo suo non modicas grates reddidit eis. Revera nihil causæ conspiratores habebant quare episcopum ab honore privarent, nisi solam pro tempore violentiam.

#### CAPUT CXV.

##### *Qualiter regina evasit a Compostella.*

Interea episcopus, latens in ecclesia S. Pelagii, audierat pacem inter reginam et Compostellanos fieri; hoc audito mittit ad reginam quemdam monachum Pelagium Didacidem qui omnia sciscitatur ab ea, et qualiter et qua conditione fierent; quem monachum clam regina sciscitata de episcopo ubi esset, talibus verbis allocuta est: « Abi hinc citius fidelis confessor, et refer episcopo ex parte mea, ut quam citius potuerit faciat pacem cum Compostellanis si potest, et egrediatur a civitate. Quod si hoc modo non potest egredi; saltem furtim sub noctis silentio egredi et evadere manus impiorum festinet. Ego enim, quam citius potuero, egrediar Compostella; et mala pro malis reddam proditoribus, prout ipsi meruerunt; et ut evadere possim manus eorum, quasi fœdera pacis et reconciliationis cum eis in eo, datura modo eis juratores ad id confirmandum, quos perjurii reos faciam, alio modo nimirum nequeo evadere vel exire a civitate. » His auditis revertitur monachus ad episcopum, et refert ei singula. Quibus auditis gavisus est episcopus. Eadem die, scilicet Dominica, Compostellani adhuc pleni œstro vesaniæ conveniunt ad reginam in ecclesia S. Martini post prandium, exigentes ab ea sanciri fœdus et pacem inter se et reginam juramentis. Postulant sibi dari juratores ex parte reginæ et fœdus suum scribi; ipsi equidem jam statuerunt in civitate villicum suum, tamen cum consilio reginæ, ut eis ad tempus faveret, ut ipse nihilominus secundum consilium proditorum omnia ordinaret et disponderet; alium priorem, alium præpositum canonicæ, alium dominum altaris, et sic de ceteris designaverant.

Regina autem tale fertur eis dedisse responsum: « Quid ulterius moramur in hac discordia? Accipite

a me juramentum pacis et reconciliationis inter me et vos firmandæ et tenendæ; jurent vobis ex parte mea Fredenandus et Veremudus filii comitis Petri, et Fredenandus Joannides, deinde dabo vobis quos præcipue vultis interesse huic juramento, filium meum et comitem Petrum qui sunt extra civitatem, non ausi huc ingredi propter hos discordiæ tumultus, cæterosque consules et principes Gallæciæ; » filius namque reginæ cum pædagogo suo comite Petro, cæterisque optimatibus Gallæciæ, cum magno equitatu erat prope civitatem prospiciens si forte regina evaderet; audito autem inter reginam et Compostellanos quasi pacem fieri, attentius ibidem morabantur præstolantes eam. Tum Fredenandus et Veremudus, aliusque Fredenandus qui ab ecclesia cum regina confugerant, scilicet prætaxati juratores, juravere Compostellanis sic fore inter reginam et Compostellanos de pace et reconciliatione quemadmodum determinatum erat. Verum ad hoc jurant, ut regina evadat, et ipsi perjurii habeantur; sic enim jam in colloquio secreto fore cum regina statuerant. Compostellani alacres, et pro sua opinione voti sui compotes, accipiunt juramentum, dantque reginæ, et suis licentiam egrediendi civitatem, et ad hoc ut filium suum et comitem P. cæterosque faciat eis jurare, et pactum illud sancire. O stulta audacia proditorum! O cæca vesania conspiratorum! Tantum tanque abhorrendum nefas putant fore inultum, et quod male fecerunt se impune luros esse opinantur, quod est regem esse. Egreditur regina a civitate, evadit laqueos proditorum, columba unguibus accipitris, agna ore luporem aufugit. Comitatur eam usque ad saltum quidam stultus et insanus, et cum eo quidam Compostellani complices sui. Verum enimvero remota regina a civitate postquam audierunt et noverunt reginam non reversuram Compostellam, nec habituram pacem cum Compostellanis, citius reversi sunt. Regina adiit filium suum, suosque proceres, et jam segura retulit eis quæ sibi acciderant. Jubet etiam renuntiari ex parte sua Compostellanis diffidationem, ut sibi caveant et se muniant, et ad bella se præparent; ait enim tantum nefas, quod fecerant, non remansurum impune. Quo audito Compostellani quasi semianimes fiunt et nimio terrore arrepti se in arcto positos conspiciunt, nihil fiduciæ, nihil consilii habent; ultionem sui facinoris vident pullulare, et sibimet diffidunt. Confugiunt tamen ad ecclesiam, et pretiosiora quæ habent illuc asportant.

#### CAPUT CXVI.

*Qualiter episcopus evasit a manibus proditorum.*

Eadem die, scilicet Dominica, sole inclinato prædictus episcopus residens thesauro S. Pelagii, cogitat quid agat, qualiter evadat, qua parte egrediatur. Ecce autem turba multa proditorum celeri cursu veniunt in claustrum S. Pelagii, omnes equidem armati et requirentes episcopum. Quo non invento ibi, egrediuntur ecclesiam proni ad sacrilegium; inquirent episcopum in angulo ecclesiæ, post alta-

ria, et etiam sub velaminibus altariorum, interempturi ipsum, si eum invenirent. Tunc monachus thesaurarius, qui cum episcopo erat, conversus ad episcopum: « Vides, inquit, Pater, proditores tuos discurrentes armata manu? » Ad hæc episcopus: « Quid inquit? » Respondit monachus: « Ecce requirunt te in ecclesia, extra ecclesiam, sitientes sanguinem tuum: modo huc aderunt: consule tibi ne te hic inventum trucident: cerne quanta turba ingreditur, et quam velociter. » Tunc episcopus conversus ad Michaellem; « Fugiamus, inquit, Michael! egrediamur hinc citius, induere hoc pallio, et ego hæc capa vilissima: inter hos discurrentes discurramus, inter properantes properemus, inter ingredientiæ et egredientes egrediamur: solus Deus si vult, potens est liberare nos. »

Egreditur itaque episcopus cum prædicto Michaelle, positus inter mortem et vitam, et inter frequentes requirentium se turbas transiens pervenit in claustrum ejusdem monasterii, deinde in aliud claustrum, et circumseptus utrobique transiit per murum juxta ecclesiam S. Jacobi, ubi est altare S. Petri, et sic pervenit cum prædicto Michaelle in dormitorium nostrorum canonicorum per tegulata, et requievit ibi parum. Post hæc aperto ostio dormitorii egressus est in quintanam Palatii quæ est ante refectorium; erat autem lucidissimus splendor lunæ præbens sufficiens luminare omnibus concurrentibus ad ecclesiam B. Jacobi, et sua illuc asportantibus. Erat enim tota civitas perterrita formidans reginæ militum assultus, et tanti facinoris conscientia noctu et die ad ecclesiam confluebant. Verumtamen episcopus, quasi unus ex illis, transiens per medium eorum pervenit ad domum Petri Gundesindidez canonici et card. ecclesiæ B. Jacobi, tot tantisque procellis nec ab episcopi sui favore, nec a tramite justitiæ recedentis. Tunc pulsavit Michael ostium, pone latente episcopo propter claros lunæ radios et propter frequentes discursus hominum. Aperto ostio episcopus ingressus est cameram prædicti cardinalis, latens ibi quousque abirent quidam canonicorum, quos cardinalis vocaverat ad cœnam, quosque episcopus habebat suspectos. Quibus remotis, episcopus cum prædicto cardinali et Michaelle transiit per domum ipsius cardinalis in alteram partem vici. Tunc cardinalis ait episcopo: « Pater, sanum est tibi consilium ut induaris arma, et per medios vigiles qui hic et circumvallum excubant, quasi unus ex illis transeas. » Ad hæc episcopus: « Absit inquit, ut alia induar arma præter arma Christi, quæ mecum habeo! Armis enim Christi protectus hesternum incendium evasi, alia non minus formidanda pericula, eisdem armis munitus, et Deo adjuvante et protegente transibo per medios hostes. Verumtamen adhibe mihi alios duos armatos, cum quibus tot manus vigilum prætereant quasi unus ex illis; age: non est longius moræ indulgendum. Præsto sunt enim hostes nostri qui nos insequuntur, et sanguinem nostrum sitiunt. » Haud mora cardinalis obedivit consilio ejus, et circumvallum

nit episcopum duobus armatis, unius quoque lancea Michaelē armato, sic progrediuntur. Quos cum vidissent prætereuntes inter vicum Fagarium et vallem Miliorum, excubæ qui hinc et illinc excubant, exclamantes aiunt : « Quinam estis ? quò itis ? quid quæritis ? » Tunc unus ex sociis episcopi monitus ab episcopo quid responderet ait : « Inius extra civitatem excubitu, et provisum ne hostes furtive aggrediantur civitatem ; tempus enim est vobis vigilandi et excubandi ; tempus est huc et illuc discurrendi, vos autem inertes quid hic moramini ? quid hic datis membra quieti ? surgite, discutrite, excubate attentius. » Inter hæc verba prætereunt et transiliunt vallum. Quod autem et quanta mala passus fuerit in hac nocte episcopus et per quæ loca pedes transierit, longus mihi labor est referre, et proprium opus inquiri.

Tandem prædictus episcopus pervenit ad fontem quercus qui est in via Patroni, fessus labore itineris, et comitatus Michaelē cæterisque compluribus, de quibus præmisit duos ad quemdam villicum suum, qui prope morabatur, ut ad se veniret, et adduceret secum equitaturas. Eas igitur adductas ascendit episcopus cum aseculis suis, et non modica militum turba jam munitus venit Iriam, et quasi a captivitate fugiens, quasi a mortuis resurgens, ab athiis suis receptus est. Prædictus autem cardinalis per cuius domum transierat episcopus, et qui eum liberaverat, interim capitur a proditoribus, et omnia ejus ab eisdem possidentur ; alia die ducunt eum in publicum ut vel episcopum reddat, vel ipse mortis poenitentiam patiat. Sed Deus omnipotens, justus et fortis Judex, liberavit eum a manibus impiorum. Interdum episcopus apud Iriam patefacta reginæ crastone sua, percussit omnes Compostellæ commorantes gladio anathematis, et eos a luminibus S. ecclesiæ suspendit, quod Compostellanis medullitus sauciavit, et eos omnino enervavit. Convocat etiam episcopus omnes provincie B. Jacobi, tam milites quam pedites, et ad obsidionem Compostellanorum suavis precibus reginæ condescendens maturat. Regina quoque mittit legatos suos circumquaque, et omnes, tam consules et principes quam milites et pedites, præcepit venire ad obsidionem et destructionem Compostellæ. Reginæ filius A. obsidet Compostellam a parte montis petrosi non modico exercitu tam militum quam peditum, adjuncto sibi pedagogo suo comite P. et filiis ejus Fredenando, Veremudo, Ruderico levirisque suis comite Guterio et Gumiesse Nuniz, cæterisque optimatibus ; a parte vero Iriæ obsidet episcopus magna exercitu militum, et infinito numero peditum ; a parte Montis Sacri obsidet comes A. cum exercitu Limianorum, adjunctis sibi Castellanis (106), Decianis, et aliis compluribus A. parte monasterii S. Petri obsidet comes Munio cum omni exercitu suo ; a parte Penellarum obsidet comes Rudericus cum nimio exercitu.

Ad lucem frangitur supercilium Compostellanorum, hinc multitudine obsidentium et crebris assul-

libus, illinc anathematis gladio ; licet enim nefanda turba conspiratorum daret animos cæteris Compostellanis, ut non reciperent anathema episcopi, nec haberent eum pro episcopo, alii tamen tam canonici quam cives, saniori accepto consilio justitiam observantes, obediunt ei, utpote episcopo suo, et ejus excommunicationem suscipiunt. Discurrunt huc et illuc Iscariotides, et muniunt civitatem vallo, sepibus, aggere lapidum, et ligneis propugnaculis, atque hortantur populum ; sed incassum. Postquam enim non modica pars Compostellanorum expertis nefandæ proditionis videt civitatem circumquaque obsessam, arbores truncari, segetes colligi, capita, pedes, aut manus amputari, mortuorum corpora non hauriri ; videt etiam reginæ exercitus quotidie augmentari, suos autem decrescere ; ducit operæ prælium aliud consilium accipere : magna pars hinc ruit Compostellanorum quaque nocte an fugiebant metuens civitatem penitus destrui, et Compostellanis digna pro meritis reddi. Jam proditores odibus habentur a cæteris, jam eorum consilium noceri penditur ; jam maledicunt eis qui tantæ nequitiae fuerint auctores, quique in episcopum et in reginam fecerunt conspirationem ; quippe nullus facti patrocinio videt civitatem facile capi, si expugnetur, et exercitus undique expugnate eam avidos. Quis enim non irrueret avide in proditores ? Quis non extirparet ipsos nefandos in Episcopum suum conspirantes ? Quis non destrueret regnum et sacerdotium destrudere volentes ? Quis non combureret apostolicæ Ecclesiæ violatores et combustores ? Tota Gallæcia habet litestos tanti facinoris auctores, tota Gallæcia sinit sanguinem eorum.

Tandem spreto consilio proditorum, spreto conspirationis insania, quidam canonicorum cum quibusdam civibus, qui prædicta proditione nec participaverant, nec destruere poterant, egrediuntur ad episcopum, spe supplicandi, et poscendi misericordiam, et aiunt ei : « Reverendissime Pater, venimus ad fontem misericordiae tuæ, supplicantes tue sollicitate prelati, aperiat ut nobis gentium tuæ pietatis. Porrige nobis auxilii manum ; tota civitas, exceptis proditoribus, supplicat tibi secetur et auferatur pars morbida, ut cæteri vivere possint. Parce, Pater, Parce, Pater, parce filiis tuis, et quod solitus es fovere in gremio pietatis et misericordiae, noli hostili gladio percutere ; miserere nostri et esto brachium nostrum, ad te enim confugimus, utpote ad Patrem nostrum, ad episcopum nostrum. » Quorum precibus cum condescendisset, episcopus, et more paterno misertus fuisset filiorum suorum, adiit reginam et filium ejus, referens ei Compostellanorum supplicia, item et confugium ad misericordiam. Quod cum audisset regina : « Absit, inquit, ut parcat proditoribus, qui tot tantaque nefanda commiserunt ! stat mecum hæc sententia, scilicet omnes Compostellæ proditores et facinorosos igne aut gladio delere ; sicut enim ipsi non pepercerunt ecclesiæ B. Jacobi, nec tibi, nec

mihî, sic nec eis parcendum est. Animadvertatur, A obsecro, in eos, prout mēruere, et perēant de libro vitæ. Tu quoque, Pater, in eorum delementum debes anhelare. Tua enim interest tantum nefas abominari et delere. Episcopus ut videt reginæ animum ad suæ injuriæ ultionem prouum nulliusque precibus flecti, convocat regem puertum, comitem P. prædalogum ejus, comitem Rudericum, comitem Munio- uem, et cæteros Gallæciæ prudentiores, rogans eos ut reginæ animum precibus emolliant; quatenus apostolicæ civitatis misereatur, et proditorios delendo, cæteris parcat.

Tunc illi adeunt reginam et summis et infinitis precibus eam ad misericordiam flectere nituntur. Flet regina, quandoquidem videt se conspiratorum nefas pro velle suo non posse ulcisci, nec proditores eorumque propaginem funditus extirpare. Tandem regina precibus episcopi cæterorumque vix condescendens, quasi coacta reconciliationis fœdera cum Compostellanis consentit fieri. Paciscuntur itaque jurejurando Compostellani in primis se germanitatem suam, scilicet conspirationem, omnino destruere, et ejus chirographum ut destruatnr dant episcopo; pasciscuntur et dare mille et centum marchas argenti, et reddi omnia quæcumque episcopo vel suis, et reginæ et suis abstulerant; proditores autem, tam canonicos quam cives, proscribi, videlicet exules fieri, hereditatibus, ædificiis, cæterisque beneficiis privari. Itaque, tam de canonicis quam de civibus, numero C proscripti et exules facti sunt. Quibus expulsis et proscriptis, cæteri qui remanserant, tam canonici quam cives, veniunt ad episcopum et ad reginam in alterum pūllorum (107), jam depositis armis, jam Compostellanis solutis ab anathemate, jam sancito fœdere pacis, et militibus episcopi ecclesiam et turres habentibus, jam pro argento et pro cæteris datis obsidibus, scilicet quinquaginta filiis meliorum Compostellæ. Veniunt, inquam, et jurant episcopo et reginæ fidelitatem et obsequium, nec se colligere proscriptos nisi jussu episcopi et reginæ. Condonatur itaque eis pœna participii et consensus conspirationis et facinoris, et assequuntur misericordiam ab episcopo et regina, et ab omnibus Gallæciæ principibus. Ingreditur episcopus Compostellam, et magno gaudio suscipitur; potitur apicesri honoris, et expulso odio conspiratorum sedet in solio suo; jubet ecclesiam B. Jacobi quæ combusta fuerat reædificari, signa quæ liquefacta fuerant fieri, et palatia sua renovari. Datur argentum a Compostellanis, et quæ ablata fuerant redduntur episcopo et reginæ.

#### CAPUT GXVII.

*Quod episcopus ixit in expeditionem usque Segobiam, ut recuperaret honorem B. Jacobi in Portugalia.*

Non post multum temporis, regina discedente in expeditionem contra regem Arragonensem, proficiscitur cum ea episcopus, coadunato suo exercitu, et omnes consules et omnes principes Gallæciæ. Secutus

autem est eam rex filius suus cum prædologo suo, habens in comitatu suo Adefonsum comitem Limiensem, comitem Guterium, Fredenandum, Veremudum filios comitis Petri, Gumiz Nuniz, et quam plures baronum Gallæciæ cum multo milite. Tandem peruentum est in Campaniam, et coadunatis Legionensibus, Campēstribus, Castellanis, Asturicensibus, itur in Extremitatem. Prædictus autem episcopus remansit Palentiæ, dūto exercitu suo reginæ, quia patiebatur in tibia sua, et quia noluit interesse prædis et rapinis pauperum. Accepto tamen consilio cum clericis qui secum aderant, ixit Segobiam, certa de causa; nam idem episcopus fecerat olim Mauricium, Bracarensem episcopum, canonicum ecclesiæ B. Jacobi, et dederat ei præstimonium medietatem honoris B. Jacobi, qui est Bracaræ et in continio. Quæ Mauricio violentia regis Teutonicorum in papam electo, alter in locum ejus Bracaræ electus est; videlicet Pelagius Menindiz, quidam idiota, qui eundem honorem B. Jacobi violentè detinebat; Archiepiscopus autem Toletanus determinaverat diem in qua prædictus electus Bracarensis veniret Segobiam, ut ibi ab ipso archiepiscopo consecraretur. Ad hanc consecrationem venit prædictus ecclesiæ B. Jacobi episcopus ut coram archiepiscopo cæterisque pontificibus prædictum honorem B. Jacobi recuperare posset; sed cum ab archiepiscopo differretur, et ante consecrationem Bracarensis electi iudicium super honore illo non fieret, orta seditione in eadem civitate Segobiana contra reginam ejusque exercitum, dilatatum est hoc negotium. Statutum est ab archiepiscopo et a cæteris episcopis qui intererant, videlicet Salmanticensi, Osmensi, Portugalsensi, inter episcopum B. Jacobi et Bracarensem haberi iudicium super hoc Tude Kal. venturi Septembris. Sunt etiam statuti iudices Auriensis et Lucensis episcopi, et quamvis omnes hujus negotii definiendi causa statuto die Tudam convenissent, totum tamen negotium remansit indefinitum (108). Revertente igitur episcopo nostro Segobia, et Compostellam veniente, cum canonicis suis consilium habuit quo modo ecclesiam B. Jacobi Deo iuvante sublimare valeret: ad id namque ex quo fuerat episcopus attentus anhelaverat, videlicet ut apostolica Ecclesia archiepiscopatum vel aliud majus haberet; sed tanta tamque ardua res non nisi per difficultia, et in tempore et in loco suo acquiri valet. Quomodo ergo ecclesia B. Jacobi per prædictum episcopum, gratia Dei adiutrice, archiepiscopatum adeptæ fuerit, non supervacuum, imo quam maxime utile dictaminis nostri stylo modernis atque posteris notificare habeo; quod alius liber, qui sequitur, evidentissime declarat. Hæc omnia propriis oculis inspexi, et ad utilitatem Ecclesiæ nostræ proprio stylo, Deo iuvante, dictavi; et quod propriis oculis non vidi, ab ipso pontifice et a multis idoneis viris, sapienter et fideliter didici.

(107) Hic, ut supra, cap. 15, num. 5, *auterium* legere oportet.

(108) Vide libro seq., cap. 6.

IN NOMINE DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI

## INCIPIIT LIBER SECUNDUS.

Quomodo Compostellana Ecclesia per Didacum prædictum episcopum facta fuerit metropolis. Secundi libri series.

### INCIPIIT PROLOGUS.

Humanas laudes oblivionis nube obtegere operæ pretium neququam arbitramur. Posteris enim quibus est animus virtuti adhærere quædam sunt rudimenta virtutis. Nempe cum posterior dies discipulus sit prioris, quanto magis priorum bene gesta doctrinam adhibent modernis! Qua in re propter obrectatorum dentes, qui honorum gloriam corrodere non pertimescunt, antecessorum laudes elucidare non refugio. Nolo enim longa temporum intercapedine inglorium fieri, quod bene gestum lucem desiderat, stylumque memoriæ expetit. Tuæ igitur sanctatis hortatui obsequentes, reverendissime Pater Didace, Sancti Jacobi Antistes, præcedentis libri seriem ex parte contexere studuimus. Eiusdem

A namque libri præcedentia Munio Minduniensis, et Hugo Portugalensis episcopi, viri scilicet prudentes ac reverendi scripserant. Stylo quorum ingenii mei scintillam adhibendo, quid qualiterve in prædicta ecclesia, ut puta bonus agricola in vinea, laboraveritis, et quomodo ante episcopatum et in episcopatu eam rexeritis, scribendo patefecimus. Deinceps qualiter eadem apostolica Ecclesia, Deo juvante, et vestra solertia laborante, facta fuerit metropolis, et qualiter eandem in cæteris sublimando, contra sævissimas ingruentium persecutionum impugnationes protexeritis, dicere aggrediemur. Vobis autem diu et feliciter vivere, et Ecclesiæ vestræ diu feliciter præesse, mihi quoque de vobis laudem scribere, omnium bonorum tributor tribuat!

## INCIPIIT LIBER SECUNDUS REGISTRI DIDACI ECCLESIAE B. JACOBI EPISCOPI II.

### CAPUT PRIMUM.

Quicumque igitur fere usque ad tempus prædicti episcopi in ecclesia B. Jacobi cathedræ pontificali præfuerant, non tantum episcopi, sed quasi principes fuerant, præter Dalmachium, bonæ memoriæ Cluniacensem monachum, et paucos alios. Ex quo namque corpus B. Jacobi ibidem revelatum magnis innumerisque claruit miraculis, Hispaniarum reges Ecclesiam B. Jacobi præ cæteris ob amorem tanti apostoli honorabilem fecere, et regii juris potestatem prædicto apostolo circumquaque concessere: quippe ut quæ tanti apostoli præsentia cæteris apud Hispanos præcellebat Ecclesiis, Ecclesia eadem prædiorum, hæreditatum, et cæterorum quæ fuerant regii juris præcelleret et potestate. Tanto igitur honoris culmine pontifices in Ecclesia B. Jacobi præditi præ cæteris episcopis Hispaniæ regiam potentiam a regibus habebant. Cum rex Hispanorum ad extirpandam perfidorum Ismaelitarum gentem cum exercitu suo irrueret, episcopus Ecclesiæ S. Jacobi, cum toto sui regni exercitu, nullatenus se absentabat. Demum, ut verum plenius enucleemus, pontifices Ecclesiæ B. Jacobi soliti fuerant militaribus armis protecti ad bella incidere, et Saracenorum audaciam durius retundere. Unde apud Gallæcos inolevit hoc proverbium:

B « Episcopus S. Jacobi baculus et balista. » Nec mirum cum tunc temporis tota fere Hispania rudis et illitterata esset. Nullus equidem Hispanorum episcopus sanctæ Romanæ Ecclesiæ matri nostræ servitii aut obedientiæ quidquam tunc reddebat. Hispania Toletanam, non Romanam legem recipiebat. Sed postquam A. rex bonæ memoriæ Romanam legem Romanasque consuetudines Hispanis contradidit, ex tunc utcumque oblitterata quadam nebula inscientiæ sanctæ Ecclesiæ vires in Hispanis pullulare cœperunt. Quid enim memorem rudes et imperitos anteriores Ecclesiæ B. Jacobi fuisse prælatos? Tempore siquidem Toletanæ legis quidam cardinalis atque legatus S. R. Ecclesiæ venit in Hispaniam ut videret quid scientiæ, quid religionis, quidve consuetudinis ecclesiasticæ ibi haberetur. Cumque venisset in Gallæciam, nuntios suos, ut decebat, ad episcopum loci illius Compostellam præmisit. Episcopus autem Compostellanus accersito uno de thesaurariis Ecclesiæ B. Jacobi: « Ecce, inquit, adest cardinalis Romanæ Ecclesiæ, vade, et quantum obsequii impendit tibi Romæ, tantundem impendas ei Compostellæ: quantum famulata est tibi Romana Ecclesia, tantundem famuletur ei Compostellana Ecclesia. Quod dictum nullo sale conditum, imo magno supercilii



pondere suffarctatum Romana Ecclesia usque in A hodiernum diem habet præ oculis, et rememoratum, sæpius Ecclesie B. Jacobi obfuit et obest. Cæterum eadem Ecclesia jugum de cervice sua citius, Domino Juvante, excutiet; quanquam aliqua parte in tempore domini Dalmachii Compostellani episcopi jam excusserit, qui in concilio Alvernæ apud Clarum Montem libertatem Ecclesie B. Jacobi adeptus est ab Urbano papa præsentia et consensu trecentorum episcoporum. Qui Dalmachius, a Cluniacensi conventu assumptus, duobus tantum annis præfuit episcopus Ecclesie B. Jacobi, et mortuus est. Post hunc successit in episcopum eidem Ecclesie Didacus secundus, de quo quædam ad memoriam revocare duximus non incongruum.

## CAPUT II.

*De ingenio et moribus Didaci II episcopi.*

Igitur Gallæcia oriundus fuit, natus probis secundum sæculum parentibus; pater ejus, nomine Gelnirius, miles ac præpotens fuit temporibus Didaci Pelagides, Compostellani episcopi. A quo episcopo habuit et rexit castellum, nomine Honestum, et honorem ei circumquaque adjacentem, Iriam, et ei adjacentia, Amæam, Pistomarchos. Quem episcopum prædictus rex Alfonsus expulit ab ecclesia B. Jacobi, et diu tenuit captum in compedibus, imposito ei nomine proditoris. Quidam enim ejus inimici invidiæ zelo dixerunt quod Gallæciæ regnum prodere regi Anglorum et Northmannorum et auferre regi Hispanorum satageret. Quod circumquaque vulgatum utrum verum fuerit, an non, non est modo nostræ materiæ. Hujus Didaci episcopi tempore Didacus ille, de quo agimus, bonus adolescens fuit, eruditus litteris in Ecclesia B. Jacobi, et adultus in curiâ hujus episcopi; sed postquam ut prælibavimus episcopus ille privatus fuit honore suo, et Dalmachius succedens ei in episcopum persolvit jura naturæ, A. rex bonæ memoriæ, et comes Raymundus gener ipsius regis, qui tunc Gallæciam et Portugalensem terram et honores possidebat et regebat, videntes hunc adolescentem perspicacem, bonis moribus adornatum, veloci ingenio præditum, cum consilio canonicorum præfecerunt eum Ecclesie et honori B. Jacobi præpositum. Cui præfuit et dominatus est quinque (109) annis, sic ut de gradu in gradum, de bono in melius, de virtute in virtutem ascenderet. Cumque postea clerus et populus Ecclesie B. Jacobi eligeret sibi episcopum, consilio ejusdem regis A. et comitis Raymundi atque Gallæciæ principum prædictus Didacus electus est in episcopum. Prius tamen quam a laicali manu acceperat Ecclesiam et honorem Ecclesie B. Jacobi, reddidit B. Toletano archiepiscopo et Romanæ Ecclesie legato, coram episcopis Gallæciæ qui interfuerunt electioni ejus, videlicet D. Auriensi, P. Luciensi, A. Tudensi. G. Minduniensi, et principibus Gallæciæ, clero, atque populo Compostellæ. Quæ autem

(109) Quatuor tantum dicuntur lib. 1, cap. 7 et infra cap. 91, quadriennium. Quintum forte nune-

et quanta in episcopatu suo fecerit, licet pagina nostræ series superius partim retulerit, nihilominus tamen quædam nunc memorare supervacaneum non putamus.

## CAPUT III.

*Quomodo idem episcopus aspiraverit ad adipiscendum archiepiscopatum.*

Fuit namque in ecclesiasticis et in sæcularibus negotiis vir perspicacissimi ingenti, et quoniam Ecclesia B. Jacobi rudis et indisciplinata erat temporibus illis, applicuit animum ut consuetudines Ecclesiarum Franciæ ibi plantaret. Quod nimium laboriosum fuit ei. Ut bonus tamen agricola spinas et tribulos extirpando, filices atque urticas evellendo, utilia plantarum semina collocat: constituit canonicos prætaxato numero, scilicet septuaginta duos, qui non ingrederentur chorum B. Jacobi nisi in superpelliciis, et in cappis; cum prius non rasis barbis, cappis dissutis et variatis, rostatibus pedibus, et hujusmodi ad modum equitum clericos Ecclesia B. Jacobi haberet (110). Convenientibus quoque eis in unum, scilicet in refectorium, alii esuriebant, et alii splendide epulabantur, et ut quisque abundabat divitiis, ampliora et pretiosiora fercula sumebat. Sed prædictus episcopus omnibus canonicis æqualem portionem dari constituit, et sic consuetum schisma ab eis removit. Prius septem aut duodecim hebdomadarii erant qui præerant altari B. Jacobi, et ad eos quasi ad dominos omnia oblata ad clericos pertinentia confluebant; ipse vero episcopus unicuique canonico suam septimanam in altari distribuit. Quid in his moror? Factorum ejus copia nostrum exsuperat stylum. Cæterum cum multis atque diversis modis sublimaret, Deo juvante, Ecclesiam B. Jacobi, ex quo fuit episcopus ad quid præcipue anhelaverit, quid totis viribus animi exoptaverit, silentio minime committo.

Consideravit quod ubicunque terrarum alicujus apostoli corpus requiesceret, ibi aut papatus, aut patriarchatus, aut ad minus archiepiscopatus erat, excepta Ecclesia B. Jacobi. Quod quasi opprobriosum atque injuriosum ei videbatur, præsertim quoniam B. Jacobus consanguineus Domini fuerat unus de familiaribus ac præcordialioribus discipulis Domini. Assumpto enim Petro et Jacobo et Joanne, Dominus noster, ut pote specialioribus ac præcordialioribus amicis suis, transfiguratus est coram eis in monte Thabor. Cumque etiam mater filiorum Zebedæi petivisset a Domino ut duo filii sui, scilicet Jacobus et Joannes, unus sederet ad dexteram ejus et alius ad sinistram in regno suo, orta est contentio inter ejus discipulos, quis eorum videretur esse major (Luc. xxii, 24), præcipue aut Petrus, aut Jacobus, aut Joannes. Verum enimvero qui prius fuerant episcopi in Ecclesia B. Jacobi, excepto fere Dalmachio bonæ memoriæ, qui per articulum temporis ibi vixit, non ad adipiscendum archiepiscopatum inceptum.

(110) Lib. 1, c. 20.

patum, nec ad cæteras Ecclesiæ dignitates adipiscendas anhelaverant, sed in armis et in militia versabantur. Proinde huic prædictum episcopum amplius et attentius laborare oportuit, quatenus Ecclesia B. Jacobi debito claresceret honore. Hac igitur compunctus intentione olim Romam petierat, et papam Paschalem obnixius precibus compulerat, ut inferret archiepiscopatum Ecclesiæ B. Jacobi; sed quoniam tunc id impetrare non potuit, vix et cum magno sudore pallium impetravit (sicut superius in hoc Registro scriptum est), quod erat jam signum et desponsio futuræ rei. Ait denique ei papa Paschalis: « Digna quidem, charissime frater, intentio tua; magna exaudienda est petitio tua, si tempus ac locum nobis Dominus dederit. Dignum namque est ut Ecclesia B. Jacobi archiepiscopatu aut etiam majori dignitate decoretur. »

Verumtamen unum quid ad hoc impetrandum admodum impediēbat, videlicet Romani resistentes huic petitioni aiebant: hactenus Compostellana Ecclesia superba et arrogans nobis existit, hactenus Romanam Ecclesiam non ut dominam, sed quasi sibi comparem respexit, et invita famulata est ei. Iste tamen episcopus quoniam tantam humilitatem, tantumque obsequium nobis exhibet, eum humilitas vincat omnia, humilitate et obsequio suo si perseveraverit, in posterum nostro consensu voti sui compos esse poterit. Verebatur siquidem Romana Ecclesia ne Compostellana Ecclesia, tanto subnixā apostolo, adeptis juribus ecclesiasticæ dignitatis, assumeret sibi apicem et privilegium honoris in occidentalibus Ecclesiis, et sicut Romana præerat Ecclesia et dominabatur cæteris Ecclesiis propter apostolum, sic et Compostellana Ecclesia præesset et dominaretur occidentalibus Ecclesiis propter apostolum suum. Quod Romana Ecclesia et tunc nimium verebatur, et usque hodie veretur et præcavet in futurum. Sed prædictus episcopus cum canonicis suis quot quibusque modis illius odii et invidiæ stimulos, quando Romæ interfuit, removerit, quot quibusque modis per nuntios suos postea Romanam curiam visitaverit, quantaque humilitate, quantumque obsequium domino papæ atque Romanæ Ecclesiæ cardinalibus impenderit, exitus rei patefaciet. Adeptus est igitur cardinalias in Ecclesia B. Jacobi et cæteras ecclesiasticas dignitates.

Verum ad archiepiscopatum animus ejus semper anhelabat. Defuncto postea prædicto Paschali papa (111), et Joanne Gaietano, S. R. E. cardinali et cancellario, ad papatum promotō (112), qui et Gelasius dictus est, prædictus episcopus propositum suum nihilominus oblitteravit. Cumque tunc temporis duo de canonicis Ecclesiæ nostræ Hierosolymam adirent, scilicet Petrus Didacides et Petrus Anaïdes, alter cardinalis et alter thesaurarius, injunxit eis episcopus ut cum papa Gelasio de adipiscendo

archiepiscopatu tractarent. Ipse namque Gelasius cum fuisset Romanæ Ecclesiæ cardinalis et cancellarius, multoties cum prædecessore suo id negotium tractaverat, et quid cuique Ecclesiæ Hispaniarum congrueret, callebat; ad quem cum prædicti canonici venissent, et cum eo super hoc colloquium haberent, arripuit sermonis initium, dicens: « Scio, fratres, scio quid quæritis, videlicet Bracarensem Ecclesiam archiepiscopatu vultis spoliare, et B. Jacobi Ecclesiam sublimare. Ego quidem cum prædecessore meo sæpius idem tractavi. Si quando vel quo modo juste fieri posset, nunc tempus advenit; peperit enim Bracarensis Ecclesia flagitiosum scandalum in Romanam Ecclesiam, scilicet Mauritium, qui incestavit torum matris suæ S. R. Ecclesiæ, et sacrilego Teutonicorum imperatori consentiens, statutus est ab eo in Ecclesia idolum ad interitum et ad confusionem suam (113); quem omnis catholica abominatur atque detestatur Ecclesia. Cæterum vos non causa hujus legationis, sed peregrinationis vestræ huc venistis. Ite ad sepulcrum Domini quo ire proposuistis; et quidem si nuntios suos ad nos episcopus vester super hoc miserit, plenarie et pro velle suo ei respondebimus. Verumtamen quid mecum locuti fueritis, quidve animi me circa id negotium habere comperti estis, domino vestro renuntiate. Ego quoque litteras meas ei mittere minime recuso. In hæc itaque verba papa Gelasius prædicto episcopo misit litteras suas.

*Litteræ papæ.*

« Gelasius episcopus, » etc.

« Licet gravioribus negotiis constituti, » etc. *Vide in Gelasio II, Patrologiæ t. CLXIII, sub num. 11.*

CAPUT IV.

*Quod prior et cardinalis, missi ad papam, capti fuerunt in via.*

Visis igitur hujusmodi papæ Gelasii litteris prædictus episcopus quanto gaudio gavisus fuerit, quantumque ad percipiendam suæ spei effectum amplius anhelaverit, liquido patebit. Gavisus est namque quod Joannes Gaietanus qui et Gelasius, prius Romanæ Ecclesiæ cardinalis et cancellarius, et Romanarum consuetudinum peritissimus, iuste et canonicè promotus fuerat in Romanum pontificem. Qui Gelasius fere totius orbis Ecclesiæ earumque pastores noverat, et quid cuique congrueret bene sciebat, præcipue Hispaniarum Ecclesias eorumque rectores in promptuario sui pectoris habebat. Inter quas Ecclesiam B. Jacobi apostoli, utpote dignissimam et excellentissimam aliarum, diligebat et venerabatur, et eam ampliori dignitate, prout dignum et justum foret, sublimare volebat, tum propter præsentiam et amorem tanti apostoli, tum aliis de causis. Ejus quoque pastorem prædictum episcopum quodam amoris privilegio amplectebatur, et ejus petitioni

(Burdigus etiam vocatus) in sedem apostolicam fuit intrusus.

(111) 1118, die 21 Jan.

(112) die 25 Jan.

(113) A die 9 Martii anni Domini 1118, Mauricius

citius volebat condescendere. Denique prædictus A episcopus accessit majoribus et prudentioribus Ecclesie suæ canonicis, et prædictis papæ Gelasii litteris in publicum relatis, super hoc negotii, ad quod anhelabat, cum eis consilium habuit, et ait: « Nostis, fratres, quanto tempore et quanto labore desudaverim ad sublimandam Ecclesiam B. Jacobi. Nostis etiam ad quid præcipue jam diu anhelaverim, videlicet ut Ecclesia B. Jacobi in archiepiscopalem sublimaretur dignitatem; verum hoc desiderium meum tam magnum atque tam dignum, cum Deus voluerit, effectu nequitam carebit. Jam, fratres, tempus est petendi et accipiendi, quærendi et inveniendi, pulsandi et aperiendi. Ego quidem libentissime præsentiam Gelasii papæ, qui et Ecclesie nostræ et noster amicus est, adirem; et credo Ecclesie nostræ archiepiscopatum ab eo impetrarem, sed iter mihi utrinque obtrusum est. Hinc enim nostrum mare Oceanum piratæ Ismaelitarum non minus quam cum viginti navibus obsident; illinc propter guerras et regni Hispaniæ perturbationes, per terram minime patet nobis aditus. Ad hæc A. rex Aragonensis Ecclesie nostræ et nobis inimicatur, et per regnum suum transeundi licentiam interdicit. Quapropter accipiendum est nobis consilium, quos ex canonicis nostris ad Gelasium papam latenter et sub specie peregrinorum mittere destinemus.

Accepto itaque consilio, Petrus, prior Ecclesie nostræ, nepos episcopi, et alter Petrus, cardinalis S. Felicis (114), legationis officium accipiunt. Interdicitur eis ne suum iter quoquo modo aliis patefaciant, sed caute et clam ad viam se præparent; et quoniam tanta tamque ardua res absque magna impensa et absque largissimæ benedictionis fructu fieri nequibat, concilio episcopi et canonicorum suorum confringitur aurea tabula quæ fuerat prioris atque minoris altaris. Id autem sedulo tunc cavebant ne resciretur; verebatur enim episcopus et canonici, ne illi, tam canonici quam cives, qui erant exules a Compostellana urbe propter supradictam seditionem, et in partibus Campaniæ atque Castellæ morabantur, talia præscirent, et ut Ecclesie B. Jacobi ejusque episcopo obsessent, atque iter legatorum impedirent, prædonibus regis Aragonensis rem, prout gerebatur, patefacere. Multi enim sunt qui gaudent obesse aliis, licet non sibi prosint, ut aliorum suffocent utilitatem. Quod præcipue faciunt Gallæciani. Denique prætaxati nuntii paratis quæ tanto itineri necessaria erant, datisque sibi ad ferendum ab episcopo et ab iis canonicorum qui interfuerant, centum et viginti unciis de aurea tabula, iter suum aggrediuntur. Fertur ad ora vulgi illos U. reginam adire, quæ eo tempore Hispaniæ regnum tenebat; cujus consensu atque consilio hæc fiebant. Cæterum

nihil opertum quod non reveletur, neque occultum quod non sciatur (*Matth. x, 26*); aliquis enim illius consilii per omnia particeps, rem ut gesta fuerat et ut gerebatur, supradictis exsulibus prænuntiavit. At illi continuo notum faciunt hominibus regis Aragonensis, qui tenebant castellum nomine Castrum Soricis, per quod prædicti nuntii transituri erant. Est enim in medio publicæ viæ. Quid plura? Postquam nuntii, scilicet uterque Petrus, alter Ecclesie nostræ prior, et alter cardinalis, venerunt Castrum Soricis, licet sub specie peregrinorum iter agerent, statim Aragonenses prædones in eos manus injecerunt; auferuntur eis centum et viginti unciæ auri; auferuntur eis equitaturæ, vestes, argentum, monetæ, et quæcunque necessaria itineri præparaverant. Prior, quoniam potentior et famosior erat, utpote nepos episcopi S. Jacobi, compedibus astringitur; cardinalis autem, quoniam sacerdos erat, et minus potens, per triduum aut per quatrimum retentus, permissus est abire: qui veniens Cæsaraugustam ad regem Aragonensem, prioris, suamque captionem ei nuntiavit, et quid amisissent. Eo tempore rex ille Aragonensis Cæsaraugustam cum exercitu Francorum obsederat. Post hæc autem cepit eam, Saracenis coactis fame ad deditorem (115). Denique cum neque sua, neque aliorum intercessionem, ut prior solveretur apud regem impetrare posset, Alpes transiit, et papam Gelasium quem Magalone appulisse audierat, adiit, suos suique complicitis casus referens. Cur autem papa ille Gelasius Romam deseruerit, et ad Galliarum partes navigio transmeaverit, causa hæc est:

#### CAPUT V.

##### *Quare papa Gelasius Roma aufugit.*

Postquam Joannes Caietanus qui et Gelasius, a clero et populo Romano in Romanum pontificem electus et consecratus fuit, Henricus Teutonicorum rex et Romanorum imperator, quem papa Paschalis, quia in se manum mittere ausus fuerat, et Romanæ Ecclesie multa adversa intulerat, excommunicavit, ut audivit Paschalem jura naturæ persolvere, celeri cursu Romam venit. Regalia namque et ecclesiastica sibi mancipari et manu teneri, donec pro consilio et velle suo pontifex ibi fieret, satagebat. Ut vero audivit Joannem cardinalem et cancellarium Romanæ Ecclesie jam papam esse, Gelasium nomine, moleste tulit; nihilominus tamen ad Urbem properat. Quod ut nuntiatum est papæ Gelasio, et Romanæ Ecclesie cardinalibus, videlicet Teutonicorum tyrannum ex improvise tamque celeriter Romam advolare, timor irruit in eos. Porro illius tyrannidem atque impiam persecutionem noverant, et ne quid mali in Romanam Ecclesiam moliri auderet verebantur; prædictus tamen Teutonicorum tyrannus audita electione et consecratione Gelasii papæ,

occasionem præbuit correctioni. Vide tom. præc. in Vita D. Gelmirez, n. 94.

(115) Capta Cæsaraugusta 18 Dec. 1118.

(114) Ambrosius de Morales, *cardinalis S. Jacobi felicis legationis*, etc. Deest *Jacobi* in codicibus; ubi tam hic, quam infra, cap. 7, *cardinalis S. Felicis Petrus* dicitur; nec ibi adest *legationis* vox, quæ hic

sub specie pacis et amicitiae nuntios suos misit ad eum, simulans ejus canonicam electionem atque consecrationem sibi perplacere. Cæterum aliud machinabatur; parabat namque ei laqueos, ut manus in eum mitteret, quatenus eum vel a papatu expelleret, aut captum injustæ pactionis fœdera secum inire cogeret. Quod postquam compertum est Gelasio papæ, relicto prædicto tyranno Romæ, navim cum quadam parte cardinalium cæterorumque Romanorum ingreditur, et per Tiberim se alto pelago committit, adimplens quod ait Dominus in Evangelio: « Si persecuti vos fuerint in una civitate, fugite in aliam (Matth. x, 23). » Deinde applicuit cis Rhodanum Magalone. Cumque appulisset, inito consilio cum cardinalibus et cum provincialibus episcopis, se Alvernæ apud Clarum Montem celebraturum concilium Kalendis Martii diffinivit. Misit itaque nuntios suos in Aquitaniam, in Franciam, in Northmanniam, in Flandriam, in Angliam, et circumquaque, de cardinalibus autem suis unum, nomine Deusdedit, misit in Hispaniam, qui Hispaniæ episcopos ad prædictum concilium invitaret.

## CAPUT VI.

*Quod D. Auriensem episcopum, et Giraldum ad papam G. mittere voluit.*

Postquam prioris atque cardinalis supradicta captio prædicto episcopo S. Jacobi relata fuit, propemodum indoluit, tum propter nuntiorum infectam legationem, tum propter tantæ pecuniæ amissionem. Ipse quidem episcopus eo tempore Tudem adierat, habiturus judicii examinationem cum Pelagio, Braearensi episcopo, super media parte Cornelianæ, et cæteri honoris qui est Jacobi in Portugalia circa Bracaram, præsentibus ibi iudicibus episcopis Didaco Auriensi, P. Lucensi, A. Tudensi, ex jussu B. Toletani archiepiscopi et Romanæ Ecclesiæ legati. Illam namque medietatem quæ sua erat, prædictus episcopus S. Jacobi Mauricio Braearensi archiepiscopo, qui eodem tempore a prædicto Teutonicorum tyranno erectus in idolum incestabat torum matris suæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ, dederat in præstimonium (116). Quam medietatem successor ejus Pelagius violentia fultus retinebat. Qui causa hujus examinationis veniens, noluit tamen inire judicium, nec etiam transmeare Mineum, sed veniens usque ad ripam Minei ait: « Qui tenet nunc, teneat: ego enim neque Tudem transmeabo, neque eorum episcoporum judicium inibo. » Inde reversus Bracaram, violenta manu invasit aliam prædicti medietatem honoris, quæ erat canonicorum S. Jacobi.

Post hæc episcopus noster, inde rediens, cum episcopo Auriensi, atque Tudensi, et cum quibusdam canonicorum Ecclesiæ nostræ consilium habuit, quatenus, licet prior nepos suus et Petrus cardinalis, tot tantisque amissis capti et detenti fuissent, ab incepto minime desisteret. Stabilitur itaque ut D. Auriensis episcopus, et ego Girardus Ecclesiæ

B. Jacobi canonicus, qui prioribus negotiis interfui, et hujus paginæ seriem contexui, papam Gelasium causa archiepiscopalem adipiscendi dignitatem adiremus. Nesciebamus tamen adhuc quod papa Gelasius Teutonicorum tyrannum fugiens cis Rhodanum, videlicet Magalone, applicuisset. Dantur nobis centum prædicti auri unciae, et cum hac benedictione iter ad dominum papam aggredimur. Cæterum magna nobis cautela ne hæc res sciretur cavendum erat. Verum enimvero quidam canonicorum nostrorum specie tenus præcordiales et amici episcopi, si quid inde comperirent, prædictis exsultibus efflueret; unde Boetius: « Nulla pestis, inquit, efficacior ad nocendum quam familiaris inimicus. » Qui etiam itinere nostro comperto, ut nobis quoque sicut prioribus nuntiis fecerant, pedicam præparent, litteras suas ad Castrum Soricis, ad Villam Francam, Najaram, Gronium, Stellam, ad Pontem Reginae, Pampiloniam, Jacam, miserunt, in hæc verba: « Quicumque aditus regni regis Aragonensis tenetis; quicumque utilitatem vestri regis quaeritis, ecce Didacus Auriensis episcopus, Girardus Didascalus (117) episcopi S. Jacobi cum infinita pecunia papam Gelasium adeunt. Cavete ne quoquo modo per regnum Aragoniæ transeant. Bene quidem actum est quod priores nuntii in Castro Soricis capti sunt, et multo melius et utilius vobis erit si isti capti fuerint, qui etiam ad damnum regis Aragonensis transalpinare moliantur. »

C His atque aliis Aragonenses prædones animati, quam accurate quamque sedulo viarum aditus excubabant, credi difficile est. Nos autem adhuc modica itineris parte profligata cum venissemus ad Sanctum Facundum, audito atque comperto tam obstinato nocte dieque parari nobis insidias, decrevimus potius ab incepto pedem retrahere, quam nos atque nostra in fauces hiantium hostium iri perditum. Moliebamur tamen per devia sub paupertino habitu transire, et, quia papam Gelasium Magalone applicuisse jam audieramus, pro amore B. Jacobi iter tam arduum tamque laboriosum aggredi minime repndiabamus. Sed communicato cum regina Urraca consilio nostro, ne hoc fieret omnino prohibuit. Nos vero propemodum moleste ferebamus, si tantum negotium nobis commissum ita penitus infectum remaneret. Tandem accepto consilio accersitur a regina B. prior Carrionensis, et negotii nostri series ei aperitur. Quid plura? Precibus reginæ et nostris vix impetravimus ut papam Gelasium prædictus prior vice nostra adiret, et cur ab incepto destituissemus ei patefaceret; negotium etiam Ecclesiæ nostræ, scilicet de archiepiscopatu, quantum posset, ad effectum promoveret. Libere enim per regnum regis Aragonensis, quasi Cluniacum adeundo, transire poterat. Cœnobium namque S. Zoyli, cui præerat, erat in potestate regis Aragonensis. Prius tamen quam iter illud aggrediretur, oportuit Braearensium.

(117) Vide infra cap. 56, num. 3.

(116) Vide supra lib. 1, cap. 81, num. 5; et cap. 117 de concertatione inter Compostellanum et

ut Petrum priorem Ecclesie S. Jacobi, nostrique A episcopi nepotem, qui adhuc in Castro Soricis captus tenebatur, a captione illa liberare eniteretur, nimirum illi atque monachis suis Castrum Soricis, ubi erat spelunca latronum, imo tabernaculum dæmoniorum, impune adire et de prioris liberatione agere licebat. Quem cum a vinculis illis, datis pro eo sexaginta marcis argenti, abstraxisset, litteras quas ferebamus, et quinquaginta uncias auri, et mulam meam prædicto priori Carrionensi Palentiae dedimus, et sic ad papam Gelasium iter aggressus est. Nos autem ad propria reversi sumus.

## CAPUT VII.

*De adventu Romani cardinalis Deusdedit in Gallæciam.*

Eodem tempore prædictus cardinalis, scilicet Deusdedit, quem, ut prædiximus, ad invitandos Hispaniarum episcopos ad concilium Alverniæ papa Gelasius miserat, Ecclesie B. Jacobi appropinquabat, et cum eo Petrus Didacides cardinalis S. Felicis, qui de captione Castri Soricis olim evaserat, et papam Gelasium adierat relatis ei viæ suæ infortuniis. Qui cardinalis Deusdedit a prædicto episcopo S. Jacobi honorifice cum processione in Ecclesia ejusdem apostoli susceptus est, et accurate procuratus. Denique idem cardinalis litteras quas papa Gelasius mittebat singulariter episcopo S. Jacobi ei ostendit, quæ sunt hujusmodi :

« Gelasius episcopus, » etc.

« Veteris charitatis dilectionem, » etc. *Vide in Gelasio II, Patrologiæ t. CLXIII, sub num. 21.*

## CAPUT VIII.

*De apparatu ejusdem ad concilium, de cardinali facto canonico, et de morte papæ Gelasii.*

Visis his litteris, et pro earum intellectu accepto consilio episcopus noster, cum Romano cardinali et cum quibusdam canonicorum suorum ad concilium, quod papa Gelasius Alverniæ apud Clarum Montem se celebraturum K. Martii disposuerat, proficisci proponit; quippe ipse episcopus ad adipiscendum Ecclesie B. Jacobi archiepiscopatum obnixius anhelabat, et ideo asperum vel laboriosum quid aggredi minime recusabat. Æstimabat enim, si prædicto concilio interesse valeret, papam Gelasium petitioni suæ satisfacturum; pro eo neque guerrarum et discordiæ in Hispania tumultus, neque regis Aragonensis odium, eum ab itinere revocabat. Præmisit tamen litteras suas ad episcopum Jaccensem, et ad priorem Najarensis, ut sibi apud regem Aragonensem licentiam transeundi per regnum suum impetrarent. Ipse episcopus interea quæ tantæ viæ necessaria erant præparat, et canonicos suos prudentiores, qui secum ituri essent, ad laborem itineris invitat. Interim cardinalem Deusdedit, utpote cardinalem Romanæ Ecclesie atque nuntium Gelasii papæ, quem episcopus causa tanti negotii impræsentiarum adire disponebat, canonicum Ecclesie B. Jacobi una cum episcopo nostro facimus, eique hebdomadam suam ad altare ceu alii canonico concedimus, quod Ec-

(118) Obiit 29 Jan. 1119.

clesiæ nostræ atque episcopo nostro admodum fore profuturum animadvertimus. Hoc est enim vulgare proverbium : « Qui me diligit, et meos. » Hi sunt canonici qui cum episcopo ad concilium Alverniæ vestibibus atque divitiis pollentes, cæterisque quæ tanto itineri tantoque negotio necessaria erant abundantes, viæ destinantur : videlicet D. Auriensis episcopus, canonicus noster, Petrus Gundesindides cardinalis et primicerius, P. Cresconides archidiaconus, B. thesaurarius, et frater ejus P. Stephanides, M. frater D. Auriensis episcopi, et ego Girardus. Nobiscum quoque qui non erant canonici, scilicet magister Raucelinus, Robertus Salernitanus medicus, et cæteri clerici cum sua turba militum atque clientum.

B Postquam episcopus noster una nobiscum venit ad S. Facundum, Deusdedit Romanus cardinalis, qui ibi cum præstolaturus erat, jam præcesserat. Audierat namque quod rex Aragonensis per regnum suum transeundi licentiam episcopo S. Jacobi nequaquam concedebat, quod ut cardinalis impetrare valeret, citius maturaverat. Verum præter spem ei accidit, nam neque prætaxatam licentiam adeptus est, et sibimetipsi etiam timuit. Exploratores enim regis Aragonensis, ut ipse cardinalis mihi postea retulit, ejus suppellectilia atque sarcinas invaserunt, dicentes : « Innotuit nobis episcopum S. Jacobi velle transalpinare, et infinitam pecuniam aliam secum delaturum, aliam huic cardinali ad transferendum jam commisisse. Quidquid igitur pecuniæ episcopi S. Jacobi vobiscum desertis (sic enim præcipit rex noster), ne vestra amittatis, nobis attribuite. » Cumque cardinalis assereret se nullam nisi suam deferre pecuniam, vix exploratoribus verbis ejus acquiescentibus per regnum Aragonensis tyranni calliditate præteriiit. Jam tunc fama, malum quo non aliud velocius ullum mobilitate viget (Virg. *Æneid.* iv, 173), circumquaque volitabat papam Gelasium jura naturæ persolvisse (118). Quod et cardinali metum penitus incussit, et episcopum nostrum ab itinere Alverniensis consilii revocavit.

Attamen quoniam usque ad Campaniam idem episcopus jam venerat, reginam U. adire eidem episcopo visum est congruum. Illa quidem tunc temporis Burgis erat, et a S. Facundo usque Burgis via satis periculosa, et prædonum manibus plena habebatur; per aliquantum itaque temporis commoratus apud S. Facundum, assumpta manu comprovincialium militum venit usque Palentiam, ibidem ferme per mensem moratus, conductu Palentini episcopi atque militum reginæ Burgis pervenit, et a regina honorifice susceptus est. Eodem tempore Guterrus Fredenandides comitem Petrum Gundisalvidem (119) ceperat, et in castello Massellie eum captum tenebat. Comes iste P., ut rumor aiebat, firmissima amoris catena U. reginæ obsequi solitus erat, et ab ea Castellam, et non modicam partem Campaniæ tenebat. Ob hoc ejus captio mœrorem

(119) *De Lara.*

atque tristitiam reginæ generaverat. De cætero cum diutius Burgis moraremur, ecce B. prior Carrionensis, quem, ut supra dixi, ad papam Gelasium vice nostro misimus, advenit, referens dissolutionem papæ Gelasii. Retulit etiam nobis quomodo Guido Viennensis archiepiscopus, frater comitis Raymundi, electus et consecratus fuisset in Romanum pontificem.

#### CAPUT IX.

##### *Electio et consecratio Calixti papæ.*

Defuncto enim papa Gelasio, et ejus corpore in Cluniacum delato, comprovinciales episcopi ad exhibendum obsequium ejus exsequiis illo conveniunt. Cumque Romanæ Ecclesiæ cardinales qui aderant, una cum episcopis Romanæ curiæ Ostiensi, et Portuensi, et cum compluribus Romani populi, quem sibi in Romanum pontificem eligerent plenius pertractarent, advenit prædictus Viennensis Ecclesiæ archiepiscopus, et hunc aut Pontium Cluniacensem abbatem, filium Merguliensis comitissæ, in Romanum pontificem eligi papa Gelasius adhuc vivens, jam tamen in confinio mortis positus, clero ac populo Romano prædixerat. Iste quidem archiepiscopus, regio ortus genere, prudentia, humilitate, castitate, cæterumque morum honestate erat perspicuus; adversum quoque Teutonicorum imperatorem consanguineum suum, tempore papæ Paschalis atque Gelasii, ad tuenda S. Ecclesiæ jura immobilis permanserat. Papæ etiam Paschali dudum, quoniam prædicto Teutonicorum tyranno assentabatur, eumque utpotè sacrilegii reum non excommunicaverat, cum Galliarum episcopis in faciem restitit, et nisi, prout justitia dictabat, anathematis gladii imperatorem tandem percussisset, in eundem papam Paschalem ipse archiepiscopus et Romanæ Ecclesiæ legatus, adhibitis sibi Galliarum episcopis, exerto justitiæ gladio gravius insurgeret; proinde cardinalibus episcopis atque aliis visum est hunc Viennensem archiepiscopum idoneum Romanæ Ecclesiæ præesse, et eam a tot tantisque procellis confluentibus Deo auctore tueri, atque custoditis justitiæ terminis, illum nec adversis frangi, nec prosperis extolli. Verum enimvero quoniam innumero equitatu, principum Burgundiæ scilicet, contribulum suorum, circumvallatus erat, necesse fuit ut equitatu suo ignorante in Romanum pontificem eligeretur. Cardinales itaque Romanæ Ecclesiæ, episcopi, cæterique Romani qui aderant, eum a comitatu suo semoventes, paucisque alloquentes, licet renitentem, licet indignum se vociferantem, unanimiter in papam eligunt (120). Quod cum contribulibus atque militibus suis qui cum illo Cluniacum venerant, compertum fuisset, armata manu impetu facto irruunt, fractis januis ad locum ubi hæc semotim agebantur veniunt, et eum violentia abstrahunt, pluviale, stolam, et cæteras Romani pontificis vestes quibus indutus erat frustatim dissecant, dicentes: « Proh pudor! Ut quid Romani pastorem et dominum nostrum nobis auferre et non solum Viennensem Ec-

clesiam, verum etiam totam Burgundiam atque Franciam tanto patrono privare moliantur? Eligant sibi alium quem velint in Romanum pontificem, nos nostrum pontificem eis non damus; alioquin si sciant, caveant sibi. » Equidem, ut verum fatear, in ea die pene Cluniaci claustra Romano sanguine maduere. Tandem transacta turba, sedatisque archiepiscopo suo vindicato Allobrogibus, cardinales et cæteri qui paulo ante aciem gladii fugientes latitaverant, ad ecclesiam B. Petri conveniunt, et quid super his acturi sunt consulunt. Post hæc, accepto consilio, omnes illius nefandæ violentiæ actores, nisi satisfaciant, a liminibus S. Ecclesiæ removent. Quod cum audissent Allobroges, jam defervescente ira, jam violentiæ reos se agnoscentes, tanquam invitati et coacti ad satisfactionem eadem die redeunt, Reddunt quod abstulerant, laudant quod prius omnimodo abdicaverant; Romani cum gaudio recipiunt pontificem suum, et eum in papam consecrant, vocantes nomen ejus Calixtum. Postea Portuensis episcopus cum quibusdam Romam mittitur, ut papæ Gelasii obitum nuntiet, et catholicis Romanæ Ecclesiæ fratribus Calixti papæ electionem atque consecrationem notificet. Quod ut innotuit clero et populo Romano, admodum eis perplacuit, laudantes atque confirmantes quod fratres sui tam utiliter Romanæ Ecclesiæ providerant, et tam idoneum pastorem sibi præelegerant. Postquam hæc atque hujusmodi prædictus prior Carrionensis nobis enucleavit (ipse namque dissolutioni papæ Gelasii, et electioni papæ Calixti interfuerat), prædictus episcopus S. Jacobi, quanquam, ut prædiximus, ad sublimationem Ecclesiæ suæ satis anhelaret, multo magis, audita electione atque consecratione Calixti papæ, ad id aspiravit. Quippe inter prædictum Viennensem archiepiscopum et hunc Ecclesiæ S. Jacobi episcopum magnæ dilectionis connexio a præteritis fuerat, tum quia olim ambo simul Romam adierant, et invicem B. Petri apostoli dogma adimpleverant: « Unusquisque, sicut accepit, gratiam in alterutrum illam administrantes (1 Petr. iv, 10), » tum quia frater suus comes Raymundus, quem nimium dilexerat, in ecclesia B. Jacobi sepultus est; tum quia nepotem suum filium comitis Raymundi regem A. in ecclesia B. Jacobi prædictus episcopus baptizaverat, et in regem unxerat. His atque aliis de causis papa Calixtus Ecclesiam B. Jacobi apostoli ejusdemque loci episcopum paterno dilectionis affectu amplectebatur, et si locus aut tempus concederet, eam sublimare intendebat. Eodem tempore nobis adhuc Burgis morantibus Allobrox quidam vir potens, nomine Robertus, cognomine Franciscus, levir papæ Calixti, causa orationis Ecclesiam B. Jacobi adibat, per quem papa Calixtus prædicto Compostellanæ Ecclesiæ episcopo hujusmodi litteras misit (an. 1119):

« Calixtus episcopus, » etc.

« Hunc virum nobilem, » etc. *Vide in Calixto II, Patrologiæ t. CLXIII, sub num. 2.*

(120) Die 1 Febr. 1119.

## CAPUT X.

*Quod ad papam Calixtum Girardus missus est.*

Visis papæ Calixti litteris prædictus S. Jacobi episcopus quanto gaudio gavisus fuerit, quantoque desiderio ad salutandum papam Calixtum per nuntium suum anhelaverit, sequentia indicant. Accepto namque consilio cum regina episcopus, quem ex suis clericis qui cum eo erant mitteret, tractavit. Verum quoniam tam difficile, tamque periculosum erat per regnum regis Aragonensis, imo per medium Scyllæ atque Charybdis transire, quem illo iturum episcopus et regina destinaverant, ut illuc ire vellet aut auderet apud eum multis precibus vix impetrare valere. Denique episcopo nostro reverso cum regina Palentiam, et dehinc ad S. Facundum, ut ego Girardus, de quo prius prædestinatum fuerat, ad papam Calixtum proficiscerer, penitus sancitum est. Et quidem ego præcipue amore B. Jacobi, et nostri episcopi hortamine tam periculosum quid et tam arduum audaciter aggressus sum. Commisimus autem pecuniam huic negotio necessariam, scilicet arcam auream novem marcharum, centum morabitanos, cxxi solidos Pictavienses, sexaginta solidos Mediolanensis monetæ, xx solidos de Tolosanis, et cætera, Bernardo Carrionensis Ecclesiæ sacristæ ad transalpinandum. Ego autem commissis equitaturis meis prædicto leviro papæ Calixti, qui jam a S. Jacobo redibat a S. Facundo rediens Palentiam, et cum regina ad rem pertinentia locutus, per devia viam aggredior paupertino latens habitu, assumpta via cum duobus peregrinis laboris atque consilii complicitibus. Post hæc venimus ad S. Dominicum, et abhinc per ardua montium, per concava vallium, præter præruptas rupes Caratiæ iter agentes, et per valles Angulanæ transeuntes Citragonium publicæ viæ reddimur. Deinde die latitando, et nocte transcurrendo evasimus, et per portus sidereos transalpinavimus. Quantum vero corporis mei laborem, quantumque animi mei anxietatem in hac Charybdis evasione passus fuerim cum recordor, vivit Dominus et vivit anima mea, intra memetipsum totus contremisco, et contremiscens exhorresco. Absit ut stylo percurram ea quæ mens mea pro laboris quantitate et anxietate ad memoriam vix audet revocare! Tandem veniens Morlanum, Bernardum prædictum sacristam cum Stephano Cluniacensi camerario ibidem diutius præstolatus sum. Ipsi enim, licet Cluniacenses monachi, per regnum Aragonensis tyranni transire metuebant. Tanta inhumanitas in Aragonensibus prædonibus versabatur! Cum prædicti monachi moræ nimis indulgerent, arrepto itinere Calixtum papam cum episcopo Magalouensi, quem apud Montem Pesulanum inveni, adeo. Ille quidem ab Alvernia, ubi cum Wilielmo duce Aquitanie colloquium habuerat, per montana quæ sunt inter Podium et Nemausum, remeabat. Quem cum ex parte episcopi S. Jacobi et reginæ U. et nepotis sui regis Ildefonsi salutassem, uniuscujusque esse ipsi audire sitienti diligenter expli-

A cui. De nepote autem suo, quoniam hunc propemodum diligebat, qualiter se haberet, an adhuc cepisset Alcalá, quod olim obsederat et jam ceperat, ei propensius præscrutanti sufficienter responsum est. Inter cætera Ecclesiæ B. Jacobi et ejus episcopi frequentius memoria habita est. Quid plura? Quantum potui de sublimatione Ecclesiæ nostræ et episcopi nostri cum papa Calixto sæpius pertractavi, Romani etiam cardinales, scilicet Boso et Deusdedit, prout poterant, mihi opitulabantur. Diligebant enim Ecclesiam B. Jacobi et ejus pastorem cum ovibus suis: cæterum petitioni nostræ valde oberat quod papa Calixtus erat adhuc quasi novitius, et, licet diversis de causis Ecclesiam B. Jacobi sublimare et decorare cuperet, absente tamen propria persona episcopi nostri, absentibus comprovincialibus episcopis, archiepiscopatum de loco ad locum transferre non præsumebat. Protelavit tamen petitioni nostræ responsum usque ad concilium, quod K. Julii Tolosæ celebraturus erat. Iterum obviabat petitioni nostræ, quod inter papam Calixtum et Pontium Cluniacensem abbatem, in quo negotii Ecclesiæ nostræ summa partim sita erat, non nimis firma amicitia habebatur. Ideo papa petitionibus prædicti abbatis in pluribus neutiquam condescendebat. Interea monachus quidam, Hispanus natione, Burgundio nomine, missus a Bernardo Toletano archiepiscopo et S. R. E. legato, venit ad dominum papam, qui litteras a rege Ildefonso, nepote domini papæ, se habere aiebat. Porro Toletanus archiepiscopus litteras illas sub persona pueri regis A. fieri jusserat, et in his multa in Ecclesiam S. Jacobi, multa in ejus episcopum conquerebatur; simulata namque ratione rex puer papæ patruo suo conquerebatur, dicens se puerum, patre atque tutore carentem, per episcopum S. Jacobi Hispaniæ regnum amittere, et eum, in quibuscunque poterat, sibi adversari; nisi igitur dominus papa, utpote patruus suus, utpote patronus et protutor suus, ei auxilii manum misericorditer porrigeret, citius a regni culmine per episcopum S. Jacobi decideret, adjiciens etiam cætera quæ silentio præterire utilius credo. Visis his litteris quanto mœrore usque in quartum diem papa secum fuerit, quantas lacrymas nepotis sui pietate compunctus effuderit, modo referre non est hujus negotii. Hæc autem litteræ nulli nisi præcordialissimis papæ ostendebantur. Quas cum quadam die abbas Cluniacensis ad videndum forte sibi retinisset, ostendit etiam eas et mihi. In quibus quid animi erga Ecclesiam B. Jacobi, et erga ejus episcopum Toletanus archiepiscopus haberet satis comperi, et earum quoque intellectum consociis meis et coadjutoribus, scilicet P. Anayade, A. Didacide, qui Hierosolymis redeuntes apud S. Ægidium in curia domini papæ me invenerant, enarravi.

## CAPUT XI.

*Responsio Calixti papæ de archiepiscopatu.*

Celebrato denique Tolosæ concilio (die 6 Junii 1119), nobisque cum abbate Cluniacensi et cum

episcopo Lascurrensi insistentibus ut quidam animi dominus papa circa petitionis nostræ intentionem haberet, nobis enuclearet, ab eo tandem audivimus : « Romana Ecclesia, filii in Christo charissimi, multis distractionibus fatigata, multisque adversitatibus olim concussa est. Cui auctore Deo in adversis me, licet indignum, præesse et ejus oppressionibus subvenire propemodum tripudio. Meminerit autem prudentia vestra episcopum S. Jacobi, dominum vestrum, ex parte nostra rogare et admonere. ut facultatibus suis, quibus Deo gratias et B. Jacobo satis abundat, Romanam Ecclesiam adjuvare procuret. Rogamus et eum ut nepotem nostrum regem Ildelsonum, sicut ab ejus rudimentis incoepit, viriliter atque constanter adjuvet, et regnum Gallæciæ, quod avus suus rex Aldefonsus apud Legionensem civitatem, me et domino vestro præsentem, ei attribuit, saltem deinceps ei vindicet. Quod si libera fronte eum adjuverit, et nos libera fronte petitionibus ejus condescendemus. Sed, ut nobis relatum est, quantum potest adversatur illi. Quod si ita est, et nobis et amicis nostris in eum odium generatur. Olim siquidem Ecclesiam B. Jacobi et prædictum ejus episcopum paterno dilectionis affectu amplexatus sum. Igitur ut pristinus amor inter nos amplius vires habeat, prædicto nepoti nostro, utpote pater et protutor ejus, auxilii vires præbeat. Petitioni autem ejus, scilicet ut archiepiscopatum Bracarensis Ecclesiæ B. Jacobo conferamus, impræsentiarum nullatenus condescendere possumus ; absente enim ejus persona, absentibus comprovincialibus episcopis, tanta res nequaquam fieri potest. Cæterum si Tolosano concilio interfuisset, huic ejus petitioni satisfacissemus. Itaque si Ecclesiam B. Jacobi sublimari desiderat, admonete eum ut ad nos venire festinet; proinde, ut desiderium ejus perfectius compleatur, concilio, quod in festivitate B. Lucæ evangelistæ Remis celebrare deliberavimus, interesse maturet. »

Hæc atque alia postquam papa Calixtus nobis aperuit, ne eo insalutato reverteremur, viginti uncias auri ei attribuimus, arcam vero auream cum prædictis morabitinis, et cætera, Cluniacensi abbati ad reservandum commendavimus. Post hæc reversi sumus acceptis a papa Calixto hujusmodi litteris :

#### CAPUT XII.

##### *Invitatio episcopi ad concilium Remense.*

« Calixtus episcopus, » etc.

« Ante susceptum, » etc. *Vide in Calixto II, Patrologiæ t. CLXIII, sub num. 19.*

##### *De apparatu episcopi ad Remense concilium.*

Postquam episcopus, una cum canonicis Ecclesiæ B. Jacobi, has papæ Calixti litteras vidit, cum quibusdam canonicorum suorum ad eum ire destinavit, nimirum ad sublimationem Ecclesiæ suæ propensius anhelabat. Sed quoniam per medias acies Hispaniæ prædonum, per municipia tyrannorum, per Aragonensis regis regnum transire non erat ei opportunum, quanquam dominus papa per Lascur-

A renssem episcopum et per alios nuntios, Aragonensi tyranno imperasset prædicto S. Jacobi episcopo, per regnum suum transeundi licentiam dare, navigio in Galliam proficisci visum est sibi congruum. Duas itaque naves, quas vulgus galeas vocat, viæ fecit præparari. Præparantur naves, præparamur et nos ad capessendam viam. Tantum autem negotium inconsulta regina fieri non decebat. Mittuntur ergo ad eam duo canonici nostri, scilicet P. Gundesindides cardinalis, et P. Judex, qui iter episcopi ad papam ei dicerent, et quibus honorem Ecclesiæ B. Jacobi et ejus castella episcopus commendet, eidem consilium suum communicent. Quidam canonici nostri ne episcopus hoc iter aggrediretur dissuadebant. Regina quoque postquam itineris audivit apparatus, B considerans totam fere Gallæciam per absentiam episcopi S. Jacobi desolari, et absente tali pacis tutore atque patrono Gallæciam truculentæ rabiei morsibus dilaniari, prædictum episcopum prædictum iter aggredi penitus dissuasit atque prohibuit. Quidam etiam instillaverant reginæ quod prædictus episcopus Galliarum partes idcirco adire volebat, quatenus Hispaniæ regnum regi A. filio reginæ adductis secum ejusdem regis contribulibus liberum conferre moliretur; quod regina propemodum metuebat. Hæc dissuasio atque prohibitio episcopo et compluribus Ecclesiæ nostræ canonicis valde molesta fuit. Præterea xx naves Saracenorum quæ captivatum et trucidatum Christianos venerant, tunc temporis provinciæ B. Jacobi applicaverant. Qui a C flumine Dorio usque ad Uliam, et ab Uliam usque ad Asturias, et ultra usquequaque Oceani maris littora depopulantes, Christianos hos interficiebant, alios captivabant, maris confinia circumquaque, utpote domini maris, pro suis habebant. Tandem episcopus noster, dissuasione reginæ et quorundam nostrorum canonicorum, metuendo etiam ne in manus Ismaelitarum incideret, ab itinere quod se facturum in Galliam prædestinaverat, pedem retraxit.

Verumenimvero vocationem Calixti papæ ad Remense concilium, et ejus promissa spernere, aut irrita fieri, nullatenus oportebat. Quispiam autem canonicorum Ecclesiæ B. Jacobi, quem fama quanticumque nominis celebrem fecisset, per fauces hiantium, per medium Hispaniæ Charybdis transire nullo modo præsumebat. Forte tunc temporis Hugo Portugalsis episcopus, qui Ecclesiæ B. Jacobi olim fuerat archidiaconus, Compostellam venerat, et cum episcopo nostro Ecclesiæ nostræ negotia assidue tractabat. Hic cum Calixti papæ prædictas litteras vidisset, et episcopi nostri intentionem Remense concilium adeundi cassatam comperisset, quadam animi audacia excitatus, et ad sublimationem Ecclesiæ B. Jacobi anhelans, per medias classes prædonum ad papam se iturum spondet intrepidus. Prius tamen quoniam Bracarensis Ecclesiæ archiepiscopatus, absente persona episcopi nostri qui petebat, absentibus comprovincialibus episcopis qui concederent, nullatenus acquiri poterat; quatenus



Emeritanæ Ecclesiæ metropolim, aut aliam eccle- A  
siasticam dignitatem, ad sublimationem Ecclesiæ  
B. Jacobi adipisci anhelaret, cum prædicto Ecclesiæ  
nostræ episcopo et cum quibusdam canonicorum  
consultum atque sancitum est. Qualiter itaque præ-  
dictus Portugalensis episcopus per regnum Arago-  
nensis tyranni paupertino latens habitu transierit,  
et quid deinceps egerit, sequens pagina, Deo ju-  
vante, indicabit.

### CAPUT XIII.

*Quod Portugalensis episcopus ad papam Calixtum  
missus est.*

Prædictus itaque Portugalensis episcopus tantum  
laborem, tantamque corporis sui abjectionem mi-  
nime refutans, pannosis atque vilissimis indumentis  
indutus, iter ad papam Calixtum aggreditur. Habebat B  
autem socium itineris atque negotii A. Petridem,  
Ecclesiæ B. Jacobi canonicum, quem prædictus  
Compostellanus episcopus illi adhibuerat. Cæterum  
Portugalensis episcopus, utpote vir cauti et sciti  
consilii, præire atque citius accelerare cum duobus  
clientibus suis audacter præsumpsit; nunc eques,  
nunc pedes, per civitates et per municipia præter-  
ibat, nunc cæcus, nunc claudus, nunc facie quasi  
paralysi detorta, nunc aliis modis, prout sibi operæ  
pretium videbatur, alternatus, inimicorum suorum  
intuitus fallebat. Videbant eum tam amici quam  
inimici ejus, et non agnoscebant, reputantes eum  
pauperem et mendicum et opprobriosum. O felicem  
hominem, quem B. Jacobus apostolus sic protege- C  
bat, ut ab inimicis suis videretur, et ab eis non  
agnosceretur! per medios hostes et per nefandissi-  
mos prædones transibat, et nullus ei quidquam ob-  
erat. Prædictus autem A. cum venisset Burgis captus  
atque ibidem renatus [f. retentus] est, ablatis quæ se-  
cum ferebat. Porro Portugalensis episcopus jam pe-  
rendie (121) præterierat bona fortuna, cum ipsi la-  
tenter præpararentur insidiæ. Etenim ut compertum  
est illum Burgis jam præterisse, his qui ad ejus  
captionem anhelabant valde molestum fuit.

Post hæc idem episcopus veniens Gronium (122)  
inter alios latitans peregrinos apud quemdam Bur-  
gensem hospitatus est: qui attentius intuens eum,  
quippe in archidiaconio et in episcopio illum nove-  
rat, et ei sæpius famulatus fuerat, vocavit eum in D  
partem remotiorem, et ait illi: « Quis enim es lati-  
tans sub veste pannosa? Nunquid tu es H. Portu-  
galensis episcopus? » Cumque se episcopum esse  
abdicaret, et alium se esse simularet, ait illi bur-  
gensis: « Agnosco te, Pater episcope, non enim facies  
dissimulata, nec vestis pauperrima potest te mihi  
alium facere. Olim quidem novi atque dilexi te,  
utpote tam probum tamque honestum episcopum,  
modo quoque dilectionis tuæ mancipio ne timeas.  
Confitere mihi causam tui itineris. Curenim pauper-  
tino lateas habitu? Videlicet ut quasi mendicus  
pertranseas mihi liquido patet, metuis metuenda, et

(121) *Perendie* hic non post cras, sed præterita  
jam die significat.

non immerito alium te simulas; noster enim rex  
Aragonensis interdixit omnibus Ecclesiæ B. Jacobi  
clericis transitum per regnum suum, et interminatus  
est janitoribus suis ne quis illorum hac transierit.  
Tu vero B. Jacobi apostoli confisus suffragiis, ac-  
cepto a me consilio, prospere, Deo juvante, pertrans-  
ibis. » Cumque hæc et alia prædictus burgensis  
Portugalensi episcopo narrasset, videns episcopus  
se deprehensum, et paupertatis atque peregrinatio-  
nis suæ illi patuisse sigmentum, respondit: « Ego  
quidem H. Portugalensis episcopus, olim, si bene  
memineris, tuus intimus et præcordialis fui amicus;  
verum quoniam probatio dilectionis est exhibitio  
operis, quod hactenus dilectio mea tibi parcius  
profuit, amodo vita comite abundantius supplebit,  
et quoniam te in commissis fidelissimum dudum  
expertus sum, itineris mei secreta bona fide tibi  
aperire non hæsitabo. Adeo, Deo juvante, papam Ca-  
lixtum, missus a Compostellano episcopo causa ec-  
clesiam B. Jacobi sublimandi, videlicet ut Bracha-  
rensis, vel Emeritana metropolis in Ecclesiam B.  
Jacobi transferatur. Præterea papæ Calixto suppli-  
cabo pro sede mea Portugalensi Ecclesia, cui Bra-  
carensis et Colimbriensis episcopi propriæ diocæ-  
seos parochias auferunt, ut dictante justitia de pa-  
rochiis injuste sibi ablatis reintegretur. De cætero  
vivit Dominus et vivit anima mea, quoniam neque a  
regina U. neque a filio suo rege A. neque ab infan-  
tissa Portugaliz missus proficiscor in Franciam aut  
Burgundiam; hoc enim pertimescit rex vester Ara-  
gonensis, et hac de causa interdixit clericis B. Ja-  
cobi transitum per regnum suum. Veretur namque  
ne exercitus Francorum in regnum suum veniat, et  
vindictet sibi regni principatum. »

Hæc autem atque hujusmodi episcopo atque bur-  
gensi invicem clanculo referentibus, episcopus ma-  
gna animi perspicacitate suffragatus marcam argenti,  
quam secum habebat, dat amico atque hospiti suo,  
accipiens ab eo fidem ne cui quidquam de via sua  
aut de negotio suo propalet. Deinde accepto ab  
eodem consilio, lætus et tamen adhuc pavidus dis-  
cedit, ac veluti columba manibus accipitris labefacta,  
rapidissimo sed tamen timidissimo volatu secut  
aera, sic episcopus per regnum Aragonensis tyran-  
ni, imo per medium Charybdis, gressu festino trans-  
currit. Potsquam autem venit Morlanum, sicut qui  
nafragium evadit, per biduum sese ibi refocillavit.  
Verum illa refocillatio pene fuit illi disturbatio;  
cum enim jam abiisset, ecce in crastino Aragonen-  
ses persecutores qui audierant Portugalensem epi-  
scopum absque licentia regis Aragonensis per regnum  
ejus transire, requirebant eum ut caperent. Sed qui  
liberavit Danielelem de lacu leonum, et tres pueros  
de camino ignis, ipse eripuit Portugalensem ep-  
scopum de manibus Aragonensium persecutorum.  
Postea Portugalensis episcopus venit usque ad Clu-  
niacum, et invenit ibi papam Calixtum; tradidit ei

(122) Supra etiam Gronium legimus cap. 6, iuter  
*Najeram* et *Stellam*, ibi hodie *Logrono*.

litteras prædicti Compostellani episcopi, et quæ necessaria fuere ut adderentur, palam ac secreto insuper addidit. Prædicto etiam Cluniacensi abbati litteras et intersignia quæ necessaria erant contulit. Sane necesse erat ut abbas Cluniacensis Hugonem Portugalensem episcopum sciret esse nuntium episcopi S. Jacobi, ut pecuniam, quam sibi reservandam commiseramus, ei attribueret. Quod ita factum est.

## CAPUT XIV.

*De schismate et reconciliatione Calixti papæ et Cluniacensis abbatis.*

Inter Calixtum papam et P. (123) Cluniacensem abbatem olim quasi simulata dilectionis species fuerat. Electo namque et consecrato Guidone Viennensi archiepiscopo, et Cluniaci in papam Calixtum cæteris tam Romanis quam Allobrogibus, quam Aquitanis clericis ac laicis, qui interfuerant, electionem et consecrationem ejus approbantibus, prædictus abbas Cluniacensis electionem aut consecrationem ejus nec laudare, nec reprobare voluit; sed ait: « Præcurrant nuntii Romam, qui fratribus nostris in Christo dissolutionem papæ Gelasii notificent; notum quoque faciant illis quid de confratre nostro Viennensi archiepiscopo a Romanis cardinalibus, ab episcopis, a clericis, etiam a laicis Cluniaci factum fuerit. Quod si clerus et populus Romanus illius electionem atque consecrationem laudaverint, post illos nostra interest laudare, et eorum ditioni obedire. » Hanc Cluniacensis abbatis sententiam plures Galliarum episcopi collaudabant. Postquam itaque clerus ac populus Romanus Calixti papæ electionem atque consecrationem conlaudaverunt, et Mauritium, scilicet Teutonici tyranni idolum exsecrati sunt, abbas Cluniacensis et cæteri episcopi aut abbates Galliarum Calixtum papam, utpote ad apostolici culminis dignitatem juste promotum, venerati sunt. Ea propter tamen papa Calixtus prædictum Cluniacensem abbatem usque ad id temporis nequam sibi præcordialissimum habuerat, neque ejus petitionibus quandoque assensum præbuerat. Quid enim memorem controversiam super Merguliensi Ecclesia inter Cluniacensem abbatem et episcopum Magalonensem, et Calixtum papam Magalonensis episcopi parti propensius faventem? Quidve memorem cæmeterium metropolitani Auxensi Ecclesiæ S. Mariæ a papa Calixto concessum, et privilegiorum auctoritate in posterum sancitum, quod antiquitus fuerat S. Aurentii Cluniacensis monasterii? Ut in his, et sic in pluribus aliis.

Postquam autem Calixtus papa secundo anno sui papatus venit Cluniacum, honorificentissime ab ipso abbate et a Cluniacensi conventu susceptus est; et Nativitatem Domini solemniter, usque ad Epiphaniam Domini ibi commorans, celebravit. Die vero Epiphaniæ domini Calixtus papa venit in capitulum, præsentem abbatem, cum tanta tamque

(123) Pontius vocatur supra cap. 9.

A gloriosa caterva monachorum. Tunc magna charitatis gratia compunctus prostravit se humi cum lacrymis coram abbate et Cluniacensi conventu; prostraverunt namque se abbas et monachi misericorditer papæ supplicantes ut surgeret; denique crexit se papa, erexit se quoque abbas cum monachis. Tunc papa, manu silentium indicens, ait: « Fratres, atque filii in Christo charissimi: « Ecce « quam bonum et quam jucundum habitare fratres « in unum (Psal. xxxii). » Bonum est atque salu-  
ferum in una charitatis gratia nos cohabitare; bonum est nos utpote diversa membra uni capiti, scilicet Christo, subservire, et uno corde et una anima unum corpus esse in Christo; sicut enim ait B. Jacobus apostolus: « Ubi fuerit zelus et contentio, ibi « inconstantia, et omne opus pravum (Jac. iii, 16). » — « Simus autem, » sicut ait B. Petrus apostolus, « non vacui, nec sine fructu in Domini nostri Jesu « Christi cognitione. Sed habeamus patientiam, in « patientia vero pietatem, in pietate autem amorem « fraternitatis, in amore vero fraternitatis charita-  
tem (II Petr. i, 8). » Et B. Joannes apostolus: « Hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit « Dominum, diligat et fratrem suum (I Joan. iv, 2). » Hæc propterea, fratres, dixerim, quoniam circa vos per aliquantum temporis dilectionis gratiam ad plenum non exhibui, nec in quibusdam, prout oportuit, vobis satisfeci. Demum expertus indefessæ charitatis obsequia a vobis S. Romanæ Ecclesiæ ex summa dilectione plenius impendi, et omnibus Christi fidelibus charitatis viscera a vobis exhiberi, tripudio charitatis vestræ me participem fieri, desidero me confratrem et commilitonem vestrum haberi. Video enim quia charitatis vestræ excellentia totum fere mundum subjugavit. Si quid minus diligendo vos usquemodo circa partem vestram deliqui, pœnitet modo. Abbatem Cluniacensem præcordialissimum meum, monachos Cluniacenses, familiarissimos meos, fore propemodum volo; majora negotia Romanæ Ecclesiæ quæ his in partibus definienda fuerint, consilio vestro præcipue definiantur, persona mea arbitrio et consilio vestro suppeditetur. » Hæc atque alia hujusmodi coram abbate et coram Cluniacensi conventu Calixtus papa referens, in manu abbatis totiusque conventus sese posuit, et orationum atque beneficiorum Cluniacensis conventus confratrem et participem se fieri expostulavit. Recipitur Calixtus papa in consortium et in participium orationum et beneficiorum Cluniacensis monasterii. Fit igitur inter Calixtum papam et P. Cluniacensem abbatem, atque Cluniacensem conventum tanta dilectionis unio, tanta charitatis connexio, ut eis fieret cor unum et anima una. Enimvero, ut verum fatear, omnes Galliarum ecclesias sanctitate ac charitate Cluniacense præcellit atque supereminet monasterium. Eapropter Calixto papæ operæ pretium erat Cluniacense monasterium esse sibi præcordialissimum, utpote cameram et assedam

suam, nempe ad confundendum matris Romanæ Ecclesiæ incestatorem, scilicet Burdinum Teutonici tyranni idolum, ad refrenandam ejusdem tyranni tyrannidem, abbas Cluniacensis cum Cluniacensis monasterii conventu Romanæ Ecclesiæ utilis et necessarius erat, necnon ad confirmandum S. Ecclesiæ statutum, et ad extirpandum pestiferæ hærese simulacrum. »

## CAPUT XV.

*De impetratione archiepiscopatus.*

Hoc dilectionis charitatisque mutæ fœdus inter Calixtum papam et P. Cluniacensem abbatem ut vidit Portugalensis episcopus, magno gaudio gavisus est. Quippe in abbate Cluniacensi spes atque anchora negotii sui sita erat, cujus petitioni, imo et consilio Calixtum papam modo facile satisfacturum animadvertibat. Venit ergo ad prædictum abbatem, et ait illi : « Nunc, nunc, reverendissime Pater, tempus est Ecclesiam B. Jacobi sublimandi, dum papa Calixtus in manibus vestris est. Pulsentur aures illius precibus ; dum tempus habemus, maturemus. Beatus namque Jacobus impetravit pro nobis. » Nimirum priusquam inter papam et abbatem fieret tanta dilectionis connexio, Portugalensis episcopus de archiepiscopatu Compostellanæ Ecclesiæ conferendo mutire vix præsumeret. Quippe antequam in curiam papæ venisset, Romani, tam cardinales quam cæteri, adventum prædicti Compostellani episcopi nimio præstolabantur desiderio, utpote magna et innumera ab eo munera accepturi. Postquam autem venit Portugalensis, referens episcopum S. Jacobi ad Calixtum papam impræsentiarum nullatenus venire posse, tum quoniam Aragonensis tyrannus per regnum suum transeundi minime ei licentiam concedebat, tum quia xx naves piratarum Ismaelitarum mare Oceanum tenebant obsessum, Romani prætaxata spe cassari moleste tulerunt. Aiebant enim ; Compostellanus episcopus divitiarum atque honoris culmine pollens Romanam flocci pendit curiam. Cum enim tantum quid, videlicet archiepiscopatum, in Ecclesiam suam transferri expostulet a domino papa, et invitatus ut ejus petitioni satisfaceret, Remensi concilio interesse noluit ; præterea nec puppe per undas, nec pede per terras ad papam se posse venire delegavit ; quinimo per Portugalensem episcopum nuntium suum Bracarensem archiepiscopatum, absente persona sua, absentibus comprovincialibus episcopis, absque regio consensu in Compostellanam transferri efflagitat Ecclesiam, quod vix magna humilitate, magnoque impetrare valeret obsequio. Ipse quoque Calixtus papa a pristini gradu amoris, quem circa episcopum S. Jacobi habuerat, aliquantisper declinabat.

Verum enimvero dilectionis fœdus inter eum et Cluniacensem abbatem factum, causam nostram secundavit, et Ecclesiæ nostræ utilitatis fructum generavit. Etenim abbas Cluniacensis audita Portugalensis episcopi ratione Calixtum papam adiit, et ait illi : « Precor atque supplico, sanctissime Pater,

majestati tuæ ut Ecclesiam B. Jacobi apostoli sublimare, ejusque episcopi amicissimi tui justo digneris condescendere desiderio. Quod prædecessores tui, scilicet Paschalis atque Gelasius, implessent, nisi tempus vel locus defuisset, ipse, Deo auctore, adimpleto. Ipse B. Jacobus petit tibi metropolim suæ Ecclesiæ. Quod si nec precibus, nec consilio meo acquiescere digneris, saltem B. Jacobi acquiesce petitioni. Ad hæc uniuscujusque apostoli Ecclesia ubicunque terrarum ecclesiastica pollet atque gloriatur dignitate. Sola B. Jacobi Ecclesia, in Occidentali latens plaga, episcopio tantum contenta est. Cæteras etiam comprovinciales sedes hæreditatis suæ fundo sitas, et ob hoc tantum sibi subditas, hæreditatio jure, non aliqua ecclesiastica præcellit dignitate. Quod si Bracarensis Ecclesiæ metropolim in Compostellanam transferre Ecclesiam, vel archiepiscopatum, quem dudum tempore Teodemiri regis Gothorum Lucensis habuit Ecclesia, prædictæ B. Jacobi Ecclesiæ conferre non sedet in conspectu tuo, saltem Emeritensis Ecclesiæ metropolim, quæ Saracenorum feritate depopulata christianæ fidei cultum amisit, Compostellanæ Ecclesiæ B. Jacobi in posterum donare, et apostolicam Ecclesiam archiepiscopatus dignitate sublimare digneris. »

Postquam his atque aliis abbas animum papæ emollivit, adhibito sibi Portugalensi episcopo ad cardinales convertitur, iis pollicitans, alios deprecans blanditiis, ut omnes unani miter pro sublimatione Ecclesiæ B. Jacobi Calixto papæ supplicent. Intererant curiæ papæ quidam Allobroges, viri potentes atque nobiles, contribules papæ, scilicet dux Burgundiæ Guido de Albione, et cæteri quamplures Ecclesiæ B. Jacobi confratres, qui B. Jacobum olim adierant, et seipsos ipsi apostolo subjugaverant. Propterea Ecclesiam B. Jacobi usquequaque diligebant, et ejus episcopum. Hi postquam de metropoli ad sublimationem Ecclesiæ B. Jacobi adipiscenda audire, omnes cum abbate Cluniacensi, cum episcopo Portugalensi ante pedes papæ proni corruerunt, misericorditer papam interpellantes ut Ecclesiam B. Jacobi Emeritensi dignetur archiepiscopatu decorare. Adjiciunt quoque a pedibus ipsius papæ se non evulsum iri, donec suæ petitioni condescendat. Quis tam ferreus qui abbatis Cluniacensis, episcopi Portugalensis, tantorumque Burgundiæ principum humi prostratorum, tam dignis precibus non acquiesceret ? Ipsi quoque cardinales, obnixius domino papæ supplicantes orant ut Emeritana metropolis in Compostellanam transferretur Ecclesiam, Tunc papa aperiens os suum dixit : « Surgite, filii in Christo charissimi, surgite ; magnum quidem est quod petitis, sed dignum est ut impetretis. Compostellana Ecclesia metropolitana Emeritensis Ecclesiæ Deo auctore decorabitur dignitate. » Quo audito surgit abbas Cluniacensis, surgit episcopus Portugalensis, surrexere et alii Burgundiæ principes, osculato pede papæ gaudentes, atque gratias agentes. Quotquot etiam erant in curia illa, audito

quod Calixtus papa Ecclesiam B. Jacobi in archiepis-  
episcopatum sublimaret, propemodum gavisi sunt.

#### CAPUT XVI.

*De aliis nuntiis et benedictione missa domino papæ.*

Interea prædictus Ecclesiæ B. Jacobi episcopus P. Fulconidem, et A. Petridem ejusdem Ecclesiæ canonicos misit ad Calixtum papam, ut una cum Portugalensi episcopo Ecclesiæ suæ tractarent negotia; molestè namque ferebat Portugalensem episcopum quasi solum transalpinas; prædictus A. qui olim Burgis captus fuerat, a captione jam evaserat. Qui duo sub specie latentes peregrinorum per Aragonensis regis regnum nimia hiemis ingruente intemperie transeuntes, ad curiam papæ usque perveniunt, et inveniunt Portugalensem episcopum lætum et hilarem, et voti sui fere jam compotem. Cum enim papa Emeritanam metropolim Compostellanæ Ecclesiæ jam concessisset, adhuc Portugalensis anhelabat quatenus prædictus Ecclesiæ B. Jacobi episcopus legatione super Emeritensem et Bracarensem provincias fungeretur. Ad supradictam metropolim, et ad legationem adipiscendam prædicti nuntii cum Portugalensi episcopo pro posse suo laboraverunt. Quibus impetratis, hi duo, videlicet P. et A., ad Ecclesiam B. Jacobi quam citius remittuntur, nuntiantes Calixtum papam Emeritensem metropolim in Compostellanam Ecclesiam transtulisse, et episcopo S. Jacobi legationem vice sua super Emeritensem et Bracarensem provincias commisisse. Quod ut Compostellano episcopo Compostellanæque Ecclesiæ canonicis innotuit, quanto gaudio tripudiaverint, stylus meus pernarrare non sufficit. Hoc autem non nisi majoribus atque valentioribus canonicis notum fiebat. Quibus etiam ostensæ sunt litteræ Cluniacensis abbatis et Portugalensis episcopi, in quibus episcopum S. Jacobi vocabant « archiepiscopum, et S. Romanæ Ecclesiæ legatum; » nempe Portugalensis episcopus in curia papæ remanserat, et benedictionem ab Ecclesia B. Jacobi papæ et cardinalibus mittendam præstolabatur. Et quidem prædictam arcam auream cum centum morabitinis, et L solidos Pictaviensibus, et alios c. morabitanos, quos secum fulerat in dativum jam habebat; ad complementum autem benedictionis cclx marcas argenti addi oportebat. Eapropter inito consilio ab episcopo S. Jacobi et a supradictis ejus canonicis, visum est eis ea de thesauro S. Jacobi accipi. Paucis itaque admodum hujus consilii complicibus mensa rotunda argentea, quæ vulgo *intremissa* vocabatur, quæ fuerat Almostani regis Saracenorum, continens xl marcas argenti, crux aurea, et casula aurea, quæ rex Ordonius dederat B. Jacobo, necnon corona aurea ad complendum prædictæ benedictionis dativum confringuntur ut transmittantur. Hæc omnia quoniam ad complendas cclx marcas argenti non sufficiebant, ipse episcopus de proprio xl addidit marcas argenti. Quomodo autem tot et tanta mitterentur, subtilissimo egebat ingenio. Tunc temporis navis quædam Nothmannorum iustitorum quæ

A vento exagitata barbarorum oceano Agarenorum oberraverat, castello Honesto applicuerat, et in Northmanniam repedare properabat, per hos iustitores prædictus S. Jacobi episcopus supradictam pecuniam se missurum simulavit, videlicet sapienti usus consilio; gens namque Gallæciana hujusmodi consillorum secreta scire inhiat, et eorum perpauci sunt qui commissa sibi fideliter retineant. Idcirco sciti fuit consilii, ut aliud eis specie tenus ostenderetur, et aliud fieret. Recedentibus denique Northmannigenis fama sæpius ficti significatrix asseruit episcopum prætaxatam pecuniam navigio transmisisse in Northmanniam, et a Northmannia Cluniacum, sicque quorundam concanonicorum nostrorum delusa est dolosa intentio, qui si rescivissent rem prout gesta fuit, utpote pleni rimarum (Hon.), citius efflueret. Tandem compluribus Gallæcianis accepta cruce Hierosolymam adeuntibus, prædictus episcopus vir perspicissimi ingenii, prædictam pecuniam duobus articulosis atque admodum versipellis, scilicet P. fratri arcario, et P. Joannide qui postea factus est noster canonicus, ad deferendum commisit. Illi autem consilio et admonitione ipsius episcopi, sub specie pœnitentiæ, alii x auri uncias, alii viii, alii vii, alii v, et sic de cæteris sub fide distribuerunt. Quot cuique uncias auri ad deferendum commendarunt, a tot cum pœnitentiæ annis solverunt. Papæ subtilissimi atque perspicacissimi ingenii dispositio! Sic per Aragonensis tyranni regnum indemnes transierunt, et usque ad Montem Pessulanum prædictam pecuniam detulerunt. Quam ibidem monachi Cluniacenses accipientes, sicut stabilitum fuerat, Cluniacum asportarunt. Ubi cum prædictus uterque P. abbatem Cluniacensem, episcopum Portugalensem, Stephanum de Bisontio Calixti papæ camerarium invenisset, prædictam benedictionem eidem Stephano camerario vice papæ tribuerunt. Post hæc cum episcopus Portugalensis reverti vellet in Hispaniam, sed per Aragonensis tyranni regnum repedare non auderet (quippe pluribus in locis paratæ erant insidiæ), privilegia Emeritanæ metropoleos in Compostellanam Ecclesiam translata, atque legationis episcopo S. Jacobi commendatæ, translata per hos prædictæ benedictionis latores ad Ecclesiam nostram transmisit, quæ sunt hujusmodi.

*Privilegium de archiepiscopatu Emeritensis provincie.*

Calixtus episcopus, » etc.

« Omnipotentis dispositione, » etc. *Vide in Calixto II, Patrologiæ t. CLXIII, sub num. 79.*

#### CAPUT XVII.

*De suffraganeis episcopis.*

« Calixtus episcopus, » etc.

« Commissi nobis, » etc. *Vide ubi supra, sub num. 82*

#### CAPUT XVIII

*De legatione Bracarensis et Emeritanæ provincie.*

« Calixtus episcopus, » etc.

« Antiqua sedis apostolicæ, » etc. *Vide ubi supra, A Jacobi, consilio atque labore ejusdem agricolæ, ipsius quoque temporibus in majorem sublimetur dignitatem! O utinam quod adhuc intendit et desiderat vita sibi comite Compostellana adipiscatur Ecclesia! Amen.*

*Speciales litteræ Calixti papæ ad Compostellanum archiepiscopum (anno 1120 Febr. 27).*

« Calixtus episcopus, » etc.

« Et personam tuam, » etc. *Vide ubi supra, sub num. 81.*

### CAPUT XIX.

*Quod ab hac die vocatus est archiepiscopus.*

Hæc privilegia translata maximo cum gaudio Compostellæ viii Kal. August. suscepta, in ipsa solemnitate passionis B. Jacobi coram omni clero et populo in ejusdem apostoli Ecclesia excelsa voce lecta sunt. Ab hac die prædictus Ecclesie B. Jacobi episcopus habitus atque vocatus est Compostellane Ecclesie archiepiscopus, et S. R. E. legatus: Nempe nativitatis Dominicæ anno 1104, ex quo a papa Paschali pallium Romæ adeptus fuerat, quot quibusque modis potuit ad adipiscendum Ecclesie B. Jacobi archiepiscopatum aspiraverat. Sæpius namque Romanam curiam per amicos et per nuntios suos visitando, excellentissimum Romano pontifici atque cardinalibus universæque Romanæ curiæ exhibuerat obsequium, sicut superius partim scriptum est. Quid enim memorem quot et quanta de thesauro B. Jacobi, et complura de suo, ut hoc tam sanctum et tam justum desiderium suum effectui manciparet, impendit? Quidve memorem tot et tam asperos labores atque timores canonicorum suorum, quos ipse frequentius ad Romanam mittebat curiam, ut hoc nancisci valeret? Quorum quidem non modicam partem ego quoque Girardus expertus sum. Denique prædictus Ecclesie B. Jacobi archiepiscopus et S. R. E. legatus tantam Romanæ Ecclesie exhibuit humilitatem, quatenus, licet præ cæteris Hispaniarum Ecclesiis honore et divitiis sua polleret Ecclesia, omnes tamen humilitate et obsequio circa Romanam Ecclesiam transcendit. Quapropter, testante Scriptura quæ ait: « Humilitas vincit omnia; » et alio in loco: « Qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur (Luc. xiv, 11), » apostolica B. Jacobi Ecclesia per humilitatem exaltata est. Nimirum Omnipotens, cujus nutu disponuntur omnia, ita disponi voluit, ut qui hanc plantaverat vineam, ipse de fructibus ejus comederet, et in ejus gloria delectaretur, utpote prædictus archiepiscopus olim hanc vineam plantaverat, et sæpius magno cum labore excolerat, et in ejus tempore B. Jacobi Ecclesia hujus vineæ fructu gloriosa in metropolitanam sublimata est dignitatem. Ipse quoque archiepiscopus ad majoris culmen dignitatis, S. R. E. legatus super Emeritensem et Bracarensem provincias. O utinam divina pietas tam prompto tamque utili agricolæ vivendi spatium longius concedat, quatenus Deo auctore Ecclesia B.

(124) Boso vocabatur.

(125) Vasconum lego, nam etsi *Blascon* in Gallia sit, non ad rem, cum insula extra viam, nec pecu-

### CAPUT XX.

*De reditu Portugalensis episcopi, et de data cruce.*

Circa id temporis prædictus Portugalensis episcopus, repedare volens in Hispaniam cum B. (124) cardinali atque legato Rom. Ecclesie a papa Calixto ad Hyberos misso, usque ad Olorensem civitatem reversus est, ubi correptus febribus aliquandiu morabatur. Denique sanitati restitutus cum per Alpes ad Hispaniam reditum faceret, præsensit pluribus in locis præparatam esse sibi pellicam. Quippe cum eo ibant exploratores ob hoc a rege Aragonense et ab episcopo Jaccensi missi, qui illius adventum vel Jaccæ vel Stelle, vel alias prænuntiarent, ut caperetur. Prædictus autem cardinalis animabat cum ut secum veniret in Hispaniam. Sed Pampilonensis, atque Lascurrensis episcopi, quibus Aragonensis regis tyrannis admodum nota erat, Portugalensi episcopo dissuadebant, ne in manus inimicorum suorum præsciis incideret. Enimvero nec Romani cardinalis præsentia, cæterorumve episcoporum, nec pontificalis ejus dignitas liberarent eum ne caperetur; supra modum enim rex Aragonensis Ecclesie B. Jacobi clericos habebat odio. Sapienti itaque usus consilio Portugalensis episcopus confestim iter suum reciprocatur, rediens ad civitatem Auxum, et ab Auxo ad Labordensem civitatem. Tunc depositis pontificalibus vestibus, cum duobus vernulis, adhibito sibi quodam indigena, qui et barbaram linguam Blascorum (125), et viam per invia noverat, Alpes ingreditur: inde per Ispuciam, et per Navarram, et per Viscayam, et per Asturiam præter mare quod extremis Hispaniæ rupibus alliditur, nunc eques, nunc pedes præterit. In illis montium remotis atque inviis locis, homines truces, ignotæ linguæ, ad quodlibet nefas prompti habitant, nec immerito locis asperrimis atque inamœnis homines efferi atque effrenes habentur; quippe hæc semita invia per rupes, per dumeta, per loca deserta viam ostendebat. Præterea mare ibi quædam brachia sua ad disternendum provincias porrexit, et iter illac agentibus chaos magnum firmatum est. Verum enimvero Portugalensis episcopus nec locorum asperitatem, nec incolarum atrocitatem, nec brachiorum Oceani circumquaque porrectorum tumentem sævitiam pertimescens, beati quippe apostoli Jacobi confusus suffragiis, per devia montium, vallium, atque marium, Carrionem usque pervenit. Sicque publicæ viæ redditus, præduce Dei gratia, incolumis Compostellam usque remeavit, ubi a prædicto Compostellane sedis archiepiscopo, et S. R. E. legato et ab ejusdem Ecclesie canonicis honorifice cum processione susceptus liari, uti vaseones, lingua gaudeat, sed Gallis vernacula.

est. Deinde super altare B. Jacobi bullata supra- dicta privilegia archiepiscopatus et legationis obtulit, nempe papa Calixtus prædicto Portugalensi episcopo vices suas commiserat, videlicet ut ipse Portugalensis episcopus, vice domini papæ Emeritensis metropoleos et legationis super Emeritensem et Bracarensem provincias privilegiis super altare B. Jacobi oblatis, Compostellanæ sedis archiepiscopum cum cruce investiret. Quod ita factum est, nempe hoc unum nos latebat, crucem ad deferendum ante se a papa Calixto prædicto Compostellanæ sedis archiepiscopo et S. R. E. legato fuisse concessam. Sed tunc nobis innotuit.

Præterea Portugalensis coram archiepiscopo ejusque canonicis qualiter in adeptione archiepiscopatus atque legationis per annum se habuerat, quot et quanta passus fuerat, enarravit. Dixit etiam quantum adhuc addi oportebat, ut quæ minus fuerant complerentur, scilicet prædicta arca aurea novem marcarum, cum daretur, a Portugalensi episcopo et ab abbate Cluniacensi papæ Calixto credita et recepta est, quasi tota aurea, verum pars interior erat argentea. Quo comperto ad complementum xx auri uncias Portugalensis dare pepigerat. Præterea quarta pars auri, quod receperat Stephanus de Bisontio camerarius papæ, scilicet ducentas uncias, falsa esse comperta fuerat. Eapropter L uncias auri dari oportebat, necnon dispensam itineris atque laboris quam dispenderat Portugalensis episcopus, scilicet xxx auri uncias. Hæc omnia videlicet c auri uncias prædictum Compostellanæ sedis archiepiscopum et S. R. E. legatum ad complementum dare oportebat, et dedit. Præterea idem archiepiscopus Portugalensem episcopum, utpote pro tanto labore, largius remuneravit. Ei namque atque vernulis suis contulit indumenta; ipsi etiam annulum pontificalem, præstimonia, et cætera retribuit; nimirum ex quo prædictus archiepiscopus a papa Paschali pallium adeptus fuerat, multa aurea et argentea et cætera pretiosa ut Compostellana B. Jacobi Ecclesia archiepiscopatum haberet, distribuerat, nempe Romano pontifici, Romanis cardinalibus, cæterisque in Romana curia, necnon canonicis, atque amicis suis, ad hæc iterum laborantibus, sæpius magna atque innumera distribuendo ad quod diu anhelaverat effectui mancipaverat; plurima quoque ut adepta possidere et cætera adhuc adipiscenda valeat adipisci, prædictus archiepiscopus et S. R. E. legatus frequenter distribuit. Utinam vita diutius comite, per Dei misericordiam, utpote fidelis dispensator, in opus simile plurima dispenset atque distribuat, quatenus ejus temporibus Compostellana B. Jacobi Ecclesia ad majorem sublimetur dignitatem!

#### CAPUT XXI.

##### *De navibus Saracenorum captis ab Iriensibus.*

A temporibus A. regis bonæ memoriæ, Saraceni ab Hispali, ab Almaria, Olisbona, et a cæteris locis (126) Libro 1, cap. 103, *Aonios* dicitur; et apud Plinium *Aunius*, vulgo de *Ons*. Salvara hodie *Salvora*

A mari finitimis navigio in Gallæciam venire consueverant, ecclesias destruere ac comburere, et quæcunque inde abstrahere, homines alios trucidare, alios vinctos ducere, mulieres, parvulos, captivare, cætera, quæ sibi necessaria erant, in prædam ferre, vineas, arbores succidere, domos incendere, castella etiam, sicut in Sancta Maria de Lancata, et in Sancto Pelagio de Luto accidit, crebris assultibus invadere atque irrumperere, erat eis præ manibus. Hæc de causa a medio Aprilis usque ad medium Novembris littora Gallæciani maris deserta et depopulata erant. Tantum Saracenorum audacia hæc frequentabat! Quapropter prædictus B. Jacobi archiepiscopus et S. R. E. legatus dolore paterno compunctus, quoniam in partibus Gallæciæ homines nauticæ artis periti non habebantur, Arelatum, Genuam, et Pisam nuntios suos miserat, qui ad se peritissimos navium artifices illinc venire facerent. Quid plura? Genuensis, nomine Augerius, peritissimus navium artifex duas naves, quæ vulgo galeæ dicuntur, in Iria composuit; in quarum compositione archiepiscopus multam pecuniam multasque dispensas expendit. Eodem igitur anno quo factæ fuerunt, Irienses jussu et admonitione archiepiscopi cum navita suo prædicto Augerio armati naves ingrediuntur, terram Saracenorum adeunt, et versa vice trucidant, captivant, incendunt, succidunt. Denique quibusdam Saracenorum navibus captis, destructis atque succensis, alias secum adducentes, aurum, argentum, captivos, vestes abundantius deferentes, ad propria revertuntur. Ex tunc Ismaelitæ B. Jacobi provinciam nisi in multitudine navium invadere non audebant. Quodam denique tempore Saraceni Hispalenses et Olisbonenses in viginti navibus provinciam B. Jacobi invadunt, et multitudine sua vallati circumquaque depopulantur; paucos tamen homines captivare, alii enim ad montana confugerant. Tandem cæteris ad propria redeuntibus, quatuor naves remanserant; hic, in insulis scilicet Ouras, Salvara, Flamia (126), moræ indulgebant. Quod cum compisset prædictus Compostellanæ sedis archiepiscopus S. R. E. legatus, propere Iriam adiit, Irienses convocat, jubet atque suadet eos ut instructis navibus archiepiscopi atque suis Saracenos perditum erant. Milites etiam suos hortatur ut una cum Iriensibus in Saracenos vires suas experiantur. Tunc Irienses instructis navibus alto se committunt, et circumquaque per insulas Ismaelitarum naves requirunt. Quas ut invenerunt, cis castellum S. Pelagii de Luto, quippe applicuerant littori, et necessaria sibi in naves comportabant, et crebrescente jam crepusculo ne noctu aufugerent, aditus maris excubantes possiderunt. Mane autem facto Irienses, unanimiter accensi et præparati ad bella, facto agmine Saracenorum naves invadunt. Quos cum vidissent eminus Saraceni perpeti cursu ad se venientes, tonsis incumbunt, ad arma concurrunt, nec segnius ad bella ad ostium fluminis Ullæ; cap. 109. n. 5, additur *Laonia*, quæ forte hic *Flamia*.

parantur. Cæterum Irienses, utpote aggressores, audacius irruunt in Agarenos, vasto impetu ferreis rostris navium naves gentilium feriunt, sauciant, dissipant, et eodem congressu in eorum naves insiliunt; hos trucidant, alios in altum projiciunt, aliis utpote captivis miserentur: Ismaelitæ autem alii bellare, alii remigare, alii natando fugere tentabant. Interea quædam navis Saracenorum velocior cæteris, ab ipsis navibus Iriensium elabatur, et sic aufugit; aliæ vero tres a Christianis retentæ sunt. Interempti sunt ibidem XVI Saraceni, captivati centum minus duobus, præter arma et spolia, Christiani etiam qui a Saracenis captivi deferbantur, soluti sunt. Tandem Irienses cum tribus captis navibus, cum captivis Ismaelitis, et cum spoliis multitudine ad propria cum gaudio reversi sunt. Horum omnium quintam partem prædicto archiepiscopo et S. R. E. legato, utpote domino suo, cum his quæ ex navium suarum proprietate debebantur dederunt. Utinam alii atque alii Saraceni sæpius tali omine captivatum Christianos veniant, ut quod Christianis facere consueverant, amodo in Agarenos convertatur!

#### CAPUT XXII.

##### *De cauto inter Ullam et Tamarim.*

Eodem tempore regina U. venit in Gallæciam, ut quasdam discordiæ faces, jam non modicum accensas, exstingeret. Quod patrocinio atque consilio prædicti Compostellanæ sedis archiepiscopi et S. R. E. legati partim effectui mancipavit. Interea cum regina Compostellanæ indulgeret moræ, archiepiscopus ad sublimationem et augmentationem Ecclesiæ B. Jacobi, tam in sæcularibus quam in ecclesiasticis propensius anhelans, cum regina consilium habuit, ut cautum inter Ullam et Tamarim prædictæ Ecclesiæ conferret. Quippe Compostellana Ecclesia circumquaque potestatem et imperium habebat, sed cautum inter Ullam (127) et Tamarim nondum habuerat. Quod ut fieret magnum et difficile ad impetrandum erat. Igitur ut Compostellana B. Jacobi Ecclesia cautum inter Ullam et Tamarim in posterum habeat, prædictus Compostellanæ Ecclesiæ archiepiscopus et S. R. E. legatus dedit reginæ U. de thesauro S. Jacobi mensam argenteam sexaginta marcarum, et x marcas argenti de suo. Dedit autem regina hujusmodi cautum Ecclesiæ B. Jacobi inter Ullam et Tamarim scriptis firmis atque indissolubilibus, videlicet si quis aliunde veniens inter Ullam et Tamarim absque Sajone Compostellani archiepiscopi pigneraret, ut prædam inde abstraheret, vel alio modo cautum infringeret, pariet vi millia solidos Compostellanæ sedis archiepiscopo, ejusque canonicis. Quod si aliquis de iis qui inter Ullam et Tamarim morantur absque Sajone Compostellani archiepiscopi inter Ullam et Tamarim pigneraret, vel alio modo prædictum cautum infringeret, persolveret quingentos solidos prædicto archiepiscopo ejusque canonicis, quod in serie testamenti a regina U. super hoc dati firmiter atque plenius scriptum reperies.

(127) Al. Ullam.

A Dedit præterea eadem regina Ecclesiæ B. Jacobi, scilicet archiepiscopo ejusque canonicis, terram de Dormiana per terminos suos cum hominibus et cum caractere suo, sicut in scriptis horum resonat. Medietatem quoque insulæ Laoniæ, quam prædecessor bonæ memoriæ Didacus episcopus amiserat, et aliam medietatem ejusdem insulæ, qua Ecclesia B. Jacobi in his guerrarum temporibus caruerat, utramque medietatem insulæ Laoniæ prædicta regina Ecclesiæ B. Jacobi, scilicet archiepiscopo ejusque canonicis, scripto firmo atque indissolubili contradidit. Horum omnium scripta atque testamenta in Catalogo B. Jacobi reservata habentur. Ut hæc, sic et alia consilio atque prudentia prædicti archiepiscopi et S. R. E. legati B. Jacobi, Ecclesia citius adipiscatur.

#### CAPUT XXIII.

##### *De ædificatione Honesti.*

Quoniam prædictus archiepiscopus S. R. E. legatus ad ædificationem et ad sublimationem Ecclesiæ suæ totus anhelaret, ut supra prætaxavimus, sæcularia tamen, prout decebat, proinde pertractabat, videlicet ut ecclesiastica tota animi intentione disponderet, et quantum sua intererat, curam adhiberet. Abolevit sæcularibus quoque, quantum potuit, pravas atque abolendas consuetudines; ex præcepto namque regis Hispaniæ rustici a Triacastella usque ad Oceanum mare conveniebant ad ædificandos muros castelli, nomine Honesti, qui, sine calcis linimento constructi, ex minutis lapidibus trabibus interpositis, ruinam assidue minabantur. Verebantur nimirum Hispani ne Anglici vel Northmannigenæ, sive aliæ barbaræ gentes ex hac parte navigio Gallæciam aggredierentur. Quippe Honestum quasi quædam clavis atque sigillum est Gallæciæ; quod si exteræ gentes hunc locum sibi præriperent, munitione ibidem composita, Gallæciam invadere atque depopulari præ manibus haberent. Quod Hispaniæ rex veritus dederat edictum ut agricolæ a ripa fluvii, nomine Issi, usque ad mare, bis in anno ex consuetudine Honesti muros facile casuros atque ruinosos reædificatum tempore stabilito convenirent. Quod reædificationibus his laboriosum atque difficile nimium et plusquam nimium erat. Cresconius tamen bonæ memoriæ Ecclesiæ B. Jacobi episcopus idem castellum turribus excelsis atque muro firmissimo partim munierat; successor quoque ejus Didacus episcopus ejusdem castelli partem ædificaverat. Nihilominus tamen prædicti coloni certis temporibus reædificatum muros et turres confluere cogebantur; unde prædictus archiepiscopus et S. R. E. legatus admodum compatiens, participato consilio cum Adefonso catholico rege Hispaniæ, et cum genero ejus comite Raymundo, totius Gallæciæ domino, necnon cum canonicis B. Jacobi et cum principibus Gallæciæ, prædictum castellum firmissimo muro clausit et turribus excelsis munivit, sicut res indicat usque in hodiernum diem. O quam misericorditer! o quam gloriose egit, qui Gallæciæ colonos tanto labori obnoxios libera-

vit, atque regni edicti consuetudinarium opus oblitte-  
ravit!

#### CAPUT XXIV.

*Quod Saraceni voluerunt aggredi Honestum et de compositione majoris turris.*

Quodam denique tempore Saracenorum multitudo navigio Gallæciam aggreditur, et debellato, capto atque destructo castello S. Mariæ de Lanzada, ad debellandum et capiendum Honestum animos intendunt. Quippe tanta erat eorum audax multitudo! Quod ut innotuit prædicto archiepiscopo, in ipsa solemnitate passionis B. Jacobi, dum Matutinas psallerent, cursu percito velocissimum equum ascendens, tribus tantum comitatus militibus, Honestum adiit, ut, priusquam Saraceni castellum invasissent aut obsedissent, castellum ingredi posset; cæteri milites [et] Compostellæ cives eum post secuti sunt. Quod Ismaelitarum audaciam hebetavit. Sequenti tamen nocte eorum princeps, qui lingua sua Alcaïda dicitur, Liburnum conscendens cum xx peritissimis atque expertissimis viris, venit exploratum situm loci, munitiones castelli, bellatorum multitudinem, ut si quæ minus firma comperiret, proximo diluculo cum exercitu suo debellare castellum acceleraret. Sed ut satis circumquaque exploravit, et eo archiepiscopum cum bellatorum multitudine adventasse præsensit, reversus est, et sic a proposito destitit, non ausus prædictum castellum aggredi. Eapropter archiepiscopus ab hac die secum excogitans pertractavit ut prædictum castellum firmiter muniret. Verebatur enim ne aut Saraceni aut aliæ gentes ex insperato prædictum castellum ingrederentur, et circumcirca B. Jacobi provinciam impie edomarent. Accepto itaque consilio cum canonicis suis et cum Gallæciæ principibus, turrim aliarum excellentissimam atque firmissimam in medio castelli composuit; in cujus compositione maximos equidem sumptus fecit; nimirum fecit eam supereminentem cæteris, utpote caput et dominam totius castelli; sicut enim aquila cæteras aves præcellit atque dominatur, sic turris illa cæteras turres castelli illius præcellit eisque dominatur. Scitum sane consilium; cæteras turres totumque castellum turris illa, si necesse fuerit, tuebitur, nec Saracenorum aliarumve gentium incursus formidabit; et si quandoque S. Jacobi archiepiscopus vel ejus canonici ad prædictum castellum venerint, sive, quod absit! inimicorum suorum impetum ab urbe sua declinaverint, in turre illa commorantes, utpote domini, utpote fundi possessores, toti castello præerunt et dominabuntur; versatilis equidem est rota fortunæ: nunc blanditur, nunc aspera minatur. Ideo quisque quod sua refert, operari satagat.

#### CAPUT XXV.

*Quod construxit nova palatia.*

Prædictus archiepiscopus Ecclesiam B. Jacobi et in ecclesiasticis et in sæcularibus valde sublimavit, augmentavit atque ditavit; magnæ equidem prudentiæ magnæque perspicacitatis vir ad ecclesiastica

A peritus, et ad sæcularia satis providus, sicut usque in hodiernum diem patet. Præterea quoniam palatia sua, in quibus Compostellæ morabatur, minus idonea erant (quippe illo confluebant reges, consules cæterique primates, undecunque ad Compostellanensem venissent urbem), decebat ut palatia idonea, imo regalia haberet, utpote S. Jacobi archiepiscopus et S. R. E. legatus. Fecit itaque palatia secus ecclesiam B. Jacobi, ampla atque excelsa, idonea itaque atque regalia, qui turbam principum atque populorum, ut decet, capere sufficiant. In ejusdem quoque palatii pilari fecit fieri puteum magnæ profunditatis miro artificio, ut res indicat; sic namque consuetudo est ut in regalibus palatiis aquam ad-hauriendum præsto habeant pluribus usibus profuturam. Et quia ab his palatiis procul erat chorus ecclesiæ B. Jacobi, et laboriosum valde erat illi assidue descendendo et ascendendo ire ac redire; composuit capellam suam sursum super porticum ante quam sit moneta in fronte ecclesiæ B. Jacobi dextra egredientibus ab eadem apostolica ecclesia. Deinde consecravit eandem capellam in commemorationem B. Pauli apostoli, B. Gregorii, B. Benedicti, et B. Antonini; prius namque antea quam fieret præsens B. Jacobi ecclesia, altaria S. Benedicti, et S. Antonini fuerant in turribus quas ad munitionem apostolicæ ecclesiæ fecerat Cresconius episcopus ante veterem B. Jacobi ecclesiolam. Has turres prædictus archiepiscopus destruxerat, construendo hanc insignem apostolicam ecclesiam; ob hoc ipse B. Benedicto, et B. Antonino honoris vices recompensavit, ut quia eorum altaria destruxerat, eorum commemoratio in prædicta capella haberetur, quod ita factum est.

#### CAPUT XXVI.

*De concilio Compostellæ celebrato.*

Transacto aliquanto tempore prædictus Compostellanæ sedis archiepiscopus et S. R. E. legatus v Idus proximi Januarii, concilium Compostellæ ex præcepto domini papæ Calixti celebrare stabilivit (anno 1121). Episcopos itaque et abbates cum principibus, super quos S. R. E. legatione fungebatur, litteris suis ad concilium vocavit, videlicet P. Lucensem, M. Minduniensem, P. Astoricensem, D. Auriensem, A. Tudensem, P. Bracarensem, G. Collibriensem, G. electum Salamanticensem, P. electum Avilensensem, et eorum abbates. Ex quibus quidam cum prædicto concilio non interessent, nec pro se nuntios mitterent, sententiam in eodem concilio super eos promulgando, pontificale atque sacerdotale officium eis interdixit, donec ei satisfacerent.

#### CAPUT XXVII.

*De litteris domini papæ.*

Eodem tempore papa Calixtus ex dilectionis affectu prædicto archiepiscopo et S. R. E. legato has subscriptas misit litteras:

« Calixtus episcopus, » etc.

« Speciali fraternitati, » etc. *Vide in Paschali II, sub num. 144.*



## CAPUT XXVIII.

*De litteris patriarchæ.*

Has quoque litteras misit eidem archiepiscopo Veramundus patriarcha Hierusalem.

*De oppressione civitatis Hierusalem.*

« VERAMUNDUS, Dei gratia patriarcha Hierusalem et G. prior gloriosissimi sepulcri, et conventus canonicorum ejusdem loci DIDACO Dei nutu S. Jacobi archiepiscopo, et S. R. E. legato, et venerabili ejusdem sedis canonicorum collegio, cum omnibus sibi subjectis abbatibus clero, baronibus, et populo, videre bona Domini in terra viventium.

« Vestræ bonitatis et prudentiæ fama sæpe ad nostras aures pervenit; sed, nuper adveniente fratre nostro R. et eadem nobis referente et his majora, ardentius vestræ sanctitatis amor in cordibus nostris inolevit. Et quia nuntios suscepistis, et eos honeste tractastis, beneficia exhibuistis, in nostri loco ob amorem Dei et gloriosi sepulcri reverentiam verbo et actu, ut pius Pater, apud cæteros profuistis, cernui supplicamus innumeras gratias Deo et vobis referimus, et ut eadem faciatis humiliter vestris affusi genibus postulamus. Sed quia vobis hæc recompensare nequimus, pro vobis ut pro statu Ecclesiæ vestræ assidue orare decrevimus, et eadem a vobis accipere obsecramus. Orationibus namque vestris et armis temporalibus muniri, elemosynis vestris cæterorumque fidelium sanctis exhortationibus vestris esurientes refici exoramus; neque hoc sine magno mœrore scripsimus: nostris enim exigentibus peccatis solito crebrius diversis plagis, Deo permittente, affligimur. Cœlum namque quadriennium est, atque more solito non dedit nec terra nostra fructum suum. Si quid terra, etsi parum produxit, locusta, et bruchus, cujus non erat numerus, spicas cum stipulis consumpsit. Quid referamus hostiles incursus? Undique Saracenis vallamur. Ab oriente namque est Babylon, ab occidente Ascalon, in littore maris Assur, Damascus a septentrione. Quid perfida regna et cætera innumerabilia sine intermissione nos impugnantia narremus? Quotidie invadimur, quotidie trucidamur, captivamur; privati capitibus, feris et avibus tradimur; ut oves vendimur. Quid multa? Pro nomine Jesu, antequam civitatem sanctam Hierusalem, et crucem Dominicam, et sanctissimum Christi sepulcrum deseramus, mori parati sumus. Quare quid in tanto discrimine positus necessarium sit, compuncti misericordia perpendite. Clarissime archiepiscope, vestris prostrati genibus, effusis lacrymis, heu quantis! vos efflagitamus, nobis subvenite. O gloriosissime athleta Dei! moveant vos preces nostræ, moveat vos lamentabilis clamor monachorum, canonicorum, moveant vos lacrymæ viduarum et orphanorum. Audite gemitus compeditorum; perveniat ad vos lamentabilis planctus pauperum, per plateas Hierusalem jacentium; descendat ad intima cordis incomparabilis labor militum, heu, paucorum! Quid passiones dicemus peditum? Inclusi sunt

A in turribus, et in muris Hierusalem, et in terræ cavernis, quotidie pro vobis orantes et vestrum auxilium expectantes, quasi columbæ ad fenestras suas, soli Domino vacantes. Quibus potestis respicite oculis super omnia sacrosancta loca Dominicæ passionis, resurrectionis, et cætera. Vestras excitent mentes! Venerabilis Pater, cur in Hierosolymis pro nomine Jesu dubitatur mori, ubi Dei Filius pro nobis non dubitavit exspui, crucifigi? Ad hoc Deus suum negotium, credimus, vos reservavit explendum. Ergo, dilectissime frater, cum clero et populo vobis commisso laborate ut in exercitum Christi veniatis nobisque celerrime succurratis; aut si ipsi venire non potestis, transmittite quos valetis. Deo teste, neque hoc sine magno mœrore scripsimus.

B Nemo enim a muris Hierusalem aut a cæteris locis audet exire, nisi cum armata manu militum aut peditum, spatio unius milliarii et eo minus. Quibus cogimur dividere quæ solèbamus comedere. Certe usque ad portas Hierusalem Saraceni venire vix trepidant: quare si venire differtis, timemus, plangitis planctu magno super mortuos Hierusalem, heu, sero! quia non fuit qui adjuvaret; nec immunes nostræ mortis eritis, quia advocati succurrere noluitis. Nil vero jam nobis restat nisi mortem subire, aut, si licuerit, fugiendo mare transire (quod absit!). Quid agendum sit, attendite. Si enim clamorem nostrum non audissetis, aut nuntios vel chartas nostras non vidissetis, forsitan aliquam excusationem haberetis; sed amodo qualem? Venite, venite. Quicumque in nostrum auxilium venerint, omnium peccatorum, unde pœnitentiam acceperint, vincula auxilio Dei relaxamus, et imponimus super humeros Agni qui tollit peccata mundi. Quanta benedictione qui venientes, aut venire volentes adjuvant, aut eis sanum consilium veniendi dant, aut eorum causas in pace custodiunt, sunt replendi, perpendite; quanto vero gladio anathematis disturbatores aut causarum eorum raptores sunt feriendi, ut justus iudex, animadvertite. Valet. »

## CAPUT XXIX.

*De discordia et reconciliatione archiepiscopi et reginæ.*

D Eo tempore regina U. venit in Gallæciam, ut quorundam principum rebellionem obtunderet, et Gallæciam cæstro discordiæ accensam sedaret. Cepit itaque comitem M. et compedibus coercuit, donec, per manum prædicti Compostellanae Ecclesiæ archiepiscopi, castella ei reddidit, et pecunias exsolvit immensas. Post hæc regina Compostellæ diutius moræ indulgente discordiæ scintilla cœpit pululare inter archiepiscopum et reginam. Aiebant enim quod regina dolose machinaretur captionem vel necem archiepiscopo, si posset. Hujus rumoris causa archiepiscopus armata militum ac civium manu circumvallabatur. Hujus doli argumenta quidam de familia reginæ, cum forte aulae secretiora, utpote intestinus adisset, audierat, et ea cuidam præcordiali suo de familia archiepiscopi serio nar-

averat. Cum autem fama super hoc crebresceret, A quæsitum est a quibus tanti mali incendium exortum fuisset. Tunc prosiliit in medium ille de familia archiepiscopi, miles videlicet, et quid, vel a quo, vel qualiter audisset patefecit; quippe malebat prodero consilium quam dominum. At ille qui regii doli argumenta prius propalaverat, videns pœnam merito sibi adhibitam, si accusatori suo assensum præberet, et tanti facinoris auctorem se profiteretur, cœpit attentius detestari et jurare se nunquam talia protulisse. Quid plura? Non imperante archiepiscopo, sed neque prohibente, duellum inter eos judicio reginæ commissum et potito denique archiepiscopali milite victoriæ triumpho, et reginæ milite (cassatis archiepiscopi precibus) justè excæcato, quod antea de prodicione sub velamine referebatur, remota suspicione revelatum palam habetur. Regina tamen quibuscunque modis poterat se talia nec molitam fuisse nec voluisse asserebat. Tunc ut nebulam quæ inter se et archiepiscopum erat funditus removeret, precibus supplicare cœpit archiepiscopum, adhibitis sibi adjutoribus Henrico abbate S. Joannis de Angliaco, et Stephano Cluniacensi camerario, magnæ scientiæ atque auctoritatis viris. Per hos regina pacis confederationem inter se et archiepiscopum reformari anhelavit. Sciebat enim quod, nisi per archiepiscopum, Gallæciæ regnum nullatenus habere poterat. Propterea, tam pro se quam per dictos coadjutores, quam per alios, satagebat quatenus archiepiscopi patrocinio nequaquam careret. Horum atque aliorum supplicationibus interpositis, archiepiscopus reginæ precibus condescendit. In præsentia itaque ac testimonio abbatis Angliacensis, atque camerarii Cluniacensis, qui tunc temporis Compostellæ aderant, regina concordiæ fœdus cum archiepiscopo stabiliendo sanxit, et se ei fidelem et amicam coram prædictis testibus fore spondit; et addidit quoque prædicto archiepiscopo totius Gallæciæ dominium. Omnes principes suos ei hominum facere jussit, et ita factum est. Profecto ex præcepto reginæ Arias Petrides, princeps Lupariæ, Fredenandus Joannis, Veremudus Suarizi, Joannes Didacides, cæterique principes Gallæciæ, fecerunt hominum prædicto archiepiscopo et S. R. E. legato, et se et sua ejus dominio fideliter supposuerunt, hunc dominum, hunc patronum, hunc regem, hunc principem, salva fidelitate reginæ cujus nutu hæc fiebant, sibi proponentes. Addiderunt et quod si regina injuriam vel violentiam in archiepiscopum facere præsumeret, omnes, prout eis præcepisset archiepiscopus, rebelles reginæ adversarentur, et fidele hominum archiepiscopo exhibentes fideliter obsequerentur. Quod ita fore ab eis jurejurando sancitum est. Precibus quoque reginæ hujus fœderis conditioni additum est quod si regina horum rea quolibet dolo haberetur, abbas Angliacensis, et camerarius Cluniacensis, utpote tantæ reverentiæ

tantæque scientiæ personæ, domino papæ, abbati Cluniacensi, episcopis, regibus, atque principibus terræ tanti fœderis seriem tantæque prodicionis abhorrendum facinus proclamarent, ut universos reginæ, utpote tanti fœderis violatrici, infestos facerent. Ipsius quoque reginæ compulsi precibus idem fœdus sanciendo fidei osculum dederunt archiepiscopo, paciscentes, si regina hujus fœderis rea foret, quibuscunque modis possent, tanquam pro seipsis, tantum nefas ulcisci anhelarent, et archiepiscopo auxilium pro posse suo præberent.

## CAPUT XXX.

*De destructione castelli Ranetæ, et alterius in ripa Issi.*

B Ex hoc autem fœdere inter archiepiscopum et reginam, fidelitatis atque amicitiae gratia adeo convaluit, quod Gallæciæ regnum a rebellium tyrannorum rabie archiepiscopus eripuit. Castella quoque, quæ Ecclesiæ B. Jacobi inutilia et reginæ infesta erant, fundo tenus diruit. In Taberolo namque Ferdernandus, Petri consulis filius, castellum, nomine Ranetam, composuerat; cumque B. Jacobi ecclesiæ in quibusdam adversaretur, ab archiepiscopo dirutum est. Præterea comes M. qui per manum archiepiscopi reginæ evaserat vincula, regni ambitione accensus, quod reginæ captione coactus dederat, pronus ad omne nefas adipisci nitebatur. Castellam (128) itaque, atque Deciam, montem Rosum, Lemavos, horumque affinia, guerræ stimulis inquietabat; quorum quidem non modicam partem violenter adeptus est. Composuit quoque castellum in ripa Issi, quod honori B. Jacobi et publicæ viæ iter agentibus, quasi latro in silva, insidiabatur, utpote prædonum atque latronum domicilium. Cum autem inter reginam et filium ejus regem A. pacis atque dilectionis fœdus archiepiscopi instinctu restauraretur, causa comitis M. extirpandi rebellionem, mater cum filio Gallæciam adiit. Deinde deprecatorias archiepiscopo litteras direxerunt, quatenus ad edomandam prætaxati tyranni sævitiam, auxilii manum porrigeret. Archiepiscopus itaque collecta Compostellæ civium multitudine, adscitis Gallæciæ principibus quæ ejus dominio suberant, cum innumero militum atque peditum, castellum in ripa Issi obsessum atque destructum properat: quod effectu nequaquam caruit. Eadem namque die qua obsessum est, Compostellani crebro assultu expugnantes, nec vulneribus armorum lapidumve cedunt, nec obsessorum audaciæ parcent; instant, irruunt, et sanguinem obsessorum sitibundi requirunt. Tandem, sauciatis atque peremptis intus quam pluribus, Compostellani uno impetu portas et muros castelli irrumpunt, et castellum ingrediuntur; hostes capiunt, eorum spolia diripiunt, et castellum funditus destruunt. Hujus rei eventum archiepiscopus cæteris Gallæciæ principibus dedit in exemplum, ne castella prope honorem ecclesiæ B. Jacobi

(128) Territorium scilicet in Auriensi diocesi ita nominatum.

ædificare præsumant, neve cui obsequi debent, rebelles existant (129).

## CAPUT XXXI.

*De posterioribus juramentis factis contra priora.*

Quoniam regina prædictum Compostellanæ sedis archiepiscopum et S. R. E. legatum posteriora prioribus contraria toties sibi facere coegerat juramenta, duxit operæ pretium a papa Calixto hujusmodi litteras habere, quæ etiam priora sancirent, et posteriora, utpote violenter extorta juramenta irrita haberi facerent.

*De confirmatione prioris juramenti et cassatione cæterorum.*

« Calixtus episcopus, » etc.

« Egregiæ memoriæ Illelonsus rex, » etc. Vide in Calixto, *Patrologiæ tom. CLXIII, sub num. 84.*

## CAPUT XXXII.

*Consilium B. Romani cardinalis.*

« Bosso, S. R. E. cardinalis, apostolicæ sedis servus et legatus, D. Compostellano A., salutem.

« Visis dilectionis tuæ litteris, et auditis Portugalensis episcopi verbis, sicut nobis retulit peroptamus; sed summopere tibi cavendum est ne inconsulte incipias, quia undique tibi parantur insidiæ. Quocirca nostro potissimum utere consilio, sicut venerabilis frater noster Portugalensis episcopus ex nostra parte tibi significabit. Crucem vero quam ut nobis fieri faceres, tibi per eum mandavimus, te ut diligenter et cito fiat, multipliciter rogamus. Ut autem concordiam et pacem cum regina facias consilium damus, salvo tamen ordine tuo atque honore. Quod vero tibi mandavimus ut legatos ad concilium mitteres, ideo facimus ut consilium, quod per Portugalensem tibi dirigimus, per eos intimaremus. Vale. »

## CAPUT XXXIII.

*De amicitia D. (130) Romani cardinalis.*

« DIDACO, S. Jacobi Dei gratia reverendissimo archiepiscopo, cunctis vitiis inimico, D. S. Laurentii in Damaso card., salutem puramque amicitiam.

« Quantum vestræ dignitati, dilectissime domine, fidelis in omnibus existiterim, et proficuo vestro diligentissime studuerim, quamvis corporali sejungar absentia, et devote studebo, dum vixero, incognitum non esse vobis existimo, ex quo in sancto contubernio vestro me fratrem annumerare dignati fuistis. Nunc autem quia quodam spatio terrarum dividimur ad invicem, et facies vestras diu desideratas videre nequimus, de sospitate vestra aliquid intimare litteris remissis non dedignemini, et negotia vestra, quibus consilia vel auxilia subministrare potero, canonico vestro mittere non vigritemini, quoniam operam libentissime dabo. Præterea quemadmodum frater fratres et canonicos canonicos, sicut amicus amicos, suppliciter exoro ut illud quod vobis commisi, pro solita vestra benignitate

A erga me, faciatis per hujus chartulæ delatorem, et pro dilectione nostra sibi faciatis honorem. Petrum cardinalem et Robertum Salernitanum saluta. »

## CAPUT XXXIV.

*De amicitia P. Clun. abbatis.*

« Reverendissimo totisque visceribus amplectendo Patri domino D., S. Jacobi archiepiscopo et S. R. E. legato, frater P., fratrum Cluniaciensium servus indignus, devotissimæ voluntatis obsequium, et fideles orationes.

« Vestra fidelis devotio et sincera dilectio quam erga nos habetis, multum nos vobis efficit debitores; referunt namque nobis fratres nostri a vobis venientes, quoniam nos semper in corde et in ore vestro sumus. Qua de re rogamus ut omnipotens Deus, qui cordi vestro hanc inspiravit voluntatem, precibus et meritis beatæ Dei genitricis Mariæ et sanctorum apostolorum Petri et Pauli, et B. Jacobi, ante cujus sacratissimum corpus præsidetis, facultatem vos videndi nobis concedat, et, antea quam de hac vita exeamus, nos ore ad os loqui permittat. Itaque, tam nos quam cuncta congregatio nostra, in orationibus et eleemosynis et in cæteris beneficiis vestri memores semper sumus, et vobis omnipotens Deus, auctor pacis et amator, pacem et prosperitatem concedat suppliciter rogamus. Scire autem volumus quoniam loco charissimi fratris nostri domini Dalmacii, de cujus desolatione multum dolemus, præsentium latorem domnum Hugonem, quem plurimum diligimus, ad vos direximus, per quem etiam, quoniam præcordialissimus noster est, omnem opinionem placitæ voluntatis vestræ nobis mandare poteritis. Christus Jesus pontifex summus pontificium vestrum in pace gubernare et sublimare dignetur. Valet. »

*De amicitia G. ducis Aquitanicæ, et de cæteris.*

« G. (131), Dei gratia dux Aquitanorum, JACOBI-TANO archiepiscopo, gloria et honore coronari.

« Prudentiam vestram nolo lateat quia regina nihil omnium quæ coram vobis, et, ut scitis, se facturam mihi promisit, exsecuta est; quare repatriare festinavi. In reditu autem ad vos venire et vobis loqui non ausus fui, tum ipsius reginæ, tum regis Aragonensis metu; quod ægre passus sum. Nunc autem pervigilem vestri curam, quem multum diligo, quod re ipsa experiri poteritis, qui omnes quos Hiberia continet vestri ordinis dignitate et potentia præcellitis, rogo ut Dei primum et mei gratia, et quia justum est, reginæ filium sustentetis et defendatis, et ne exhæredetur faciatis. Relatum est enim mihi quia rex et regina pacificati sunt et, ut eum perdant, confœderati. Nunc igitur æternam gloriam vobis in orphano illi opitulando acquirite, et de hoc ipso cum Petro Gallæciensi comite et omnibus prædicti pueri amicis loquimini; et si communicato nostri et eorum consilio eum defendere volueritis, laudo ut in

(129) Hic nescio qua exscriptorum oscitantia intrusum pactum Mauritiæ Bracarensis positum lib. 1, cap. 81, num. 3, pag. 145.

(130) Deusdedit, de quo supra, cap. 8.

(131) Guilielmus VIII, Aquitanicæ dux

manu vestra et custodia remaneat. Si autem evidētia vestra viderit eum nec refugium nec auxilium illud habere posse quomodo securus sit et in honore, amicitiam vestram supplex deprecor, ut eum mihi navigio mittere satagatis. Ego enim, si vixero, ut avi sui hæres sit faciam. Quare de duobus istis, scilicet, utrum eum manu tenebitis et protegetis, donec veniam, an, audito illorum quos dixi consilio, videns non bonum eum apud vos esse, mihi mittendum disponetis, scripto mihi citissime resignate. Vigeat dignitas et probitas vestra. »

*Item de amicitia B. Romani cardinalis.*

« Bosso, S. R. E. cardinalis et apostolicæ sedis legatus, venerabili fratri et amico suo charissimo D. S. Jacobi archiepiscopo, salutem.

« Familiarissimam nobis amicitiam vestram, Romanæ Ecclesiæ, nobis, satis utilem et honestam esse comperimus. Idcirco eam intima charitate et celebri memoria retinemus. De liberalitate vestra, charitate et reverentia a vobis B. Petro et nobis exhibita, per nuntium nostram fidelia præconia domino papæ mandavimus. Quod valde gratanter dominus papa suscipiens, sicut clericus vester Laurentius, qui curiæ intererat, vobis referre poterit, coram omni curia sua abunde gratias retulit, et circa vos et circa Ecclesiam vestram totius benevolentia benignitatem se exhibiturum promisit. De laboris nostri et exercitus Dei processu, sed et de concilio quod apud Tolosam in Dominica Sexagesimæ (132), Deo annuente, celebrare disponimus, venerabilis frater noster Magalonensis episcopus has vobis litteras deferens, sicut familiaris noster nobis familiariter referet; pro quo rogamus ut reverentiam et obsequii gratiam illi nostra charitate exhibere curetis, per quem etiam cum redierit, omnem voluntatem vestram, et quidquid solertiæ vestræ ex nobis placuerit, per litteras vestras nobis intimari rogamus. »

*Litteræ quas misit Flandrensis comitissa archiepiscopo pro nepotibus suis.*

« Archiepiscopo S. Jacobi speciali domino suo, G. Flandrensi comitissa, salutem cum dilectionis obsequio.

« Prosperitate si fruimini, vobiscum gaudeo; adversitatem vero si quam patimini, vobis condoleo. Ait enim Apostolus: « Gaudere cum gaudentibus; flere cum flentibus (Rom. xii, 15). » Multimodas, dilecte domine, grates nobilitati vestræ confero in hoc quod filios (133) fratris nostri comitis R. ut relatum est mihi, admodum, ut exigit adolescentia eorum, et ut competit notabilitati vestræ, benigne et misericorditer educatis. Nunc exoro bonitatem vestram, quatenus quidquid circa pueritiam eorum existit, si placet vobis, per scriptum nobis notificetis.

(132) Dies omnino diversus ab altero concilii Tolosani vulgati; annus præcipue. Innuit ergo Bosso cardinalis Tolosanum concilium aliud post annum

CAPUT XXXV.

*Consecratio M. Spinarensis electi in abbatem.*

Eodem tempore Martinus, S. Andreae Spinarensis monasterii electus, quod in Astoricensi situm est diœcesi, ad Compostellanam venit Ecclesiam, ut a prædicto archiepiscopo et S. R. E. legato consecraretur in abbatem. Nempe Astoricensis episcopus in prædictum inimicitias exercebat electum; ob hoc ejus electionem cassari, et eum ecclesiastica astruebat prælatione indignum. Sed electus ad Compostellanam convolvit Ecclesiam. Tunc archiepiscopus, ne quasi injuriam videretur inferre Astoricensi episcopo, misit ad eum litteras suas, quibus Spinarensis electi adventum, adventusque causam significavit. Denique addidit si Astoricensis episcopus, aut alius, sive clericus, sive laicus, prædictum haberet impetere Spinarensem electum, determinato tempore archiepiscopi adiret præsentiam, ibique utrorumque causa justissime examinaretur. Sed cum ad electi impetitionem neque episcopus, neque alter accessisset, missis tamen ab episcopo ne consecraretur litteris, quia nemo per litteras accusat, a prædicto archiepiscopo et S. R. E. legato supradictus electus consecratus est in abbatem.

CAPUT XXXVI.

*De adventu reginæ in Gallæciam.*

Idem archiepiscopus, per eadem tempora, reginam tam per litteras quam per nuntios sollicitavit ut in Gallæciam rediret. Conflaverant enim quidam principes, discordiæ potius quam pacis amatores, rebellionem in reginam et in ejus fautores. Construxerant quoque municipia, et prout vires eis suppeditabant, concordiam vertebant in discordiam. Cæterum archiepiscopus usquequaque illis oppositus effrenem illorum audaciam tutudit, et pacem, quanto magis potuit, reformavit. At ubi regina cum filio suo (tunc temporis enim pacis fœdere connectebantur) venit in Gallæciam, archiepiscopus cum exercitu suo et cum Compostellanis castellum quod comes Munio in ripa Issi construxerat, obsedit et destruxit; nec non cætera castella quæ tyrannica ejusdem comitis vel aliorum tenebat rebellio, capta, et quædam destructa sunt. Tandem regina venit Compostellam cum filio suo et cum Gallæciæ principibus.

CAPUT XXXVII.

*De adventu B. cardinalis Compostellam, et de consecratione Abilensis electi.*

Quo tempore Bosso S. R. E. cardinalis et legatus, B. Jacobi limina visitavit, et ab archiepiscopo, prout decet, honorifice susceptus est, et cum eo G. Lascurrensis episcopus. Huc quoque cæteri confluerunt episcopi, videlicet P. Bracarensis, A. Tudensis, D. Auriensis, P. Lucensis, M. Minduniensis, H. Portugalensis, P. Segoviensis, S. Abilensis electus, ut a prædicto Compostellanæ sedis archiepiscopo, utpote saffraganeus ejus, consecraretur in episcopum; de

1119, de quo solum apud AA. mentio.

(133) Alfonsum scilicet et Sanciam, Raymundi comitis et Urracæ filios.

cujus electione, quoniam illum sorte fuisse electum aiebant, cum diutius tractaret, et coram tot idoneis sanctæ Ecclesiæ columnis diffiniret, adhibito prædicti S. R. E. cardinalis et legati assensu, supradictus electus a Compostellano archiepiscopo et cæteris episcopis consecratus est in episcopum. Qui cum consecraretur, hanc promisit obedientiam Compostellanæ Ecclesiæ ejusque archiepiscopo: « Ego Sanctius, Abilensis Ecclesiæ ordinandus episcopus, subjectionem, et reverentiam et obedientiam, a sanctis Patribus constitutam, secundum præcepta canonum Ecclesiæ Compostellanæ rectoribusque ejus in præsentia domini archiepiscopi D. perpetuo me exhibiturum promitto, et supra sanctum altare propria manu firmo. »

#### CAPUT XXXVIII.

*De concilio apud Sanctum Facundum celebrando.*

Post ejus consecrationem Romanus cardinalis et legatus, Compostellanus archiepiscopus et legatus cum cæteris episcopis, regina et filius ejus rex A. cum Gallæciæ principibus de statu sanctæ Ecclesiæ et Hispaniæ regni admodum pertractaverunt; ad cuius rei dispositionem sanctius confirmandam, eundem cardinalem apud S. Facundum, octavo Kal. proximi Septembris, concilium celebraturum statutum est. Ad quod concilium omnes episcopi et abbates a Burgis usque ad Oceanum vocati sunt. Sed cur S. Jacobi archiepiscopus, cæteri complures, ab hoc consilio se absentaverit, sequentia indicabunt.

#### CAPUT XXXIX.

*De fœdere archiepiscopi et reginæ.*

Inter prædictum Compostellanæ sedis archiepiscopum S. R. E. legatum et reginam U. quanta concordiæ fœdera sæpius jurejurando sancita fuerint, paucis sæpius perstrinximus; timore namque et suspitione ne muliebris animus ad solita arma, scilicet ad fraudem, convolaret, archiepiscopus titillans inter se et reginam fœdera pacis iterum atque iterum juramentis renovaverat, et renovata confirmaverat. Hoc modo omnes fere Gallæciæ, Campaniæ et Castellæ principes illexerat, et eos jurerando sibi obligaverat, si regina prædictum archiepiscopum vel caperet vel ab honore expellere tentaret, omnes qui jurejurando ne hoc fieret sanxerant, unanimiter archiepiscopo opitularentur, et reginæ adversarentur. Verum quis in Gallæcia veri et sancti amator? Quis justitiæ cæterarumque virtutum ibi sectator? Ibidem fere omnes comites fortunæ virtutum contraria sectantur, pauci admodum qui fideles habeantur; non est qui sectetur bonum, non est usque ad unum. Quorum perfidiam expavescens archiepiscopus, et quantum suæ possibilitatis erat præcavens in futurum, En. Angliacensem abbatem ipsius reginæ tributem, et S. Cluniacensem camerarium acceperat hujus fœderis testes, et fide data confirmatores (134). Quidam quoque Cluniacensis monachus, Girardus nomine, nuper inter archiepiscopum et reginam sanxerat fœderum connexiones, adeo quod archie-

(134) Supra c. 29.

A piscopum reddiderat de timido fortem, de suspecto constantem. Quid non audet muliebris vecordia? Quid non præsumit serpentis versutia? Quid non aggreditur sceleratissima vipera? Quid audeant, quid præsumant, quid aggrediantur muliebria figmenta, Evæ protoparentis nostræ satis indicant exempla. Ruit in vetitum audacissima mens muliebris; sacrosancta violat, fasque nefasque confundit.

#### CAPUT XL.

*Quando archiepiscopus precibus reginæ ivit in Portugaliam.*

Cum itaque prædicta regina ad contundendas sororis suæ reginæ Portugalæ vires, Tudem ire disposuisset, supradictum archiepiscopum, utpote dominum et patronum suum, utpote fidelissimum B adjutorem et protectorem suum, blandissimis aggreditur precibus, ut secum illo ire non recuset, ascito sibi exercitu suo et Compostellanis. Difficile quidem erat Compostellanos contra legis et plebiscita sua Tudem usque in expeditionem compellere. Sed tamen condescenderunt archiepiscopi precibus ac muneribus, et cum eo omnes usque Tudem venerunt. Hoc autem archiepiscopus attentius laboravit fieri, ut et reginæ fidele et utile exhiberet obsequium, et debellatis ejus hostibus pacem reformaret Gallæciæ. Nempe Portugalensis regina Tudem et circumquaque olim invaserat, sibique ea mancipaverat. Quæ ut novit adventum Compostellani archiepiscopi et reginæ, ejusque exercitus, extemplo coadunato exercitu suo castrametata est in altera ripa C Minei. Hinc exercitus archiepiscopi et reginæ considebat, illinc Portugalensium. Tunc archiepiscopus: « Si Portugalensium, inquit, exercitum invadendi nobis detur copia, victoria est in manibus nostris. Cæterum Mineus utrumque disternat exercitum, et hostibus nostris est tanquam murus. Quare Compostellani et Irienses navigio tentent fluvium superare, et insulam quæ Portugalensibus habetur propior (erat enim in medio fluminis insula) præoccupare festinent: alii navibus, alii natando superent fluvium. » Hoc consilium profecto placuit reginæ et principibus ejus; nec mora, Compostellani et Irienses cum electissimis militum naves conscendunt. Portugalensium, quæ per Mineum discurrebant, invadunt carinas, et prædictam insulam audaci occupant congressu. Quod ut vident Portugalenses admirati effrenem Compostellanorum audaciam, castra deserunt, et in fugam versi sunt. Tunc exercitus archiepiscopi et reginæ fluvium transmeant, et Portugalæ fines ingrediuntur, seseque ad prædam accingunt. Quid plura? incendunt, rapiunt, et terram hostium hostiliter invadunt. Tandem archiepiscopus ut cum Compostellanis ad urbem suam redeat reginam compellat. « Postquam, inquit, nostrorum superavimus acies inimicorum, ac superatas dispersimus, postquam Portugalæ fines præter spem ingressi sumus, res ipsa exigit ut cum Compostellanis ad propria revertar: mea namque non interest prædis atque

incendiis interesse. Oportet ut ecclesiasticis [rebus] operam adhibeam. Ad hæc regina : « Sanctissime, inquit, atque reverendissime Pater et domine, tuum consilium atque auxilium ad tantam nos promovit palmam victoriæ, quod et nostra recuperavimus, et quæ inimicorum fuerant possidemus : sola tui præsentia perterrefacit, et enervat nostrorum potentiam inimicorum. Quod si ad propria revertens te absentaveris, profecto nobis timendum est. Etenim inimici nostri vires resument, et victoriæ nostræ finis erit inglorius. Compostellani (non est enim civium diutius in castris morari) redeant ad propria; tui consilii et auxilii præsens nos dextera protegat et tueatur. » His atque aliis reginæ precibus condescendit archiepiscopus, et reversis Compostellanis remansit in Portugalia cum militibus suis; ad quem B. S. R. E. cardinalis et legatus eo tempore hujusmodi direxit litteras :

## CAPUT XLI.

*Invitatio ad concilium.*

« Bosso, S. R. E. cardinalis et legatus, venerabili fratri et amico charissimo D. Compostellanæ Ecclesiæ archiepiscopo, salutem.

« Dilectionis vestræ litteris gratanter acceptis de prospero regis et reginæ eventu omnipotenti Domino gratias agimus : de industria vestri quoque, jure, consilio et auxilio circa eosdem ad honoris vestri augmentum noster accenditur animus. Præterea memoriæ non excidat quod de disponendis negotiis ecclesiasticis, et emendandis tot in partibus Hispaniæ enormitatibus ad B. Jacobi et vestrum specialiter consilium accedentes, concilii locum et diem statuimus. Ad quod, sicut præsentia ore ad os, ita quoque præsentiam vestram litteris præsentibus auctoritate apostolica invitantes, rogamus et in fidelitate Romanæ Ecclesiæ exhortamur ut ab eodem concilio nulla unquam occasio vos retentet, scientes quod si vos non adesse contigerit, et concilium per vestri absentiam [cassum] remanserit, vobis tantum Ecclesiæ detrimentum procul dubio ascribatur, et in futurum vobis hoc obesse timemus. Burdinum, a domino papa captum (135) et Romam, sicut meruit, deportatum, ab his qui se vidisse testantur audivimus. »

## CAPUT XLII.

*De captione archiepiscopi in reditu a Portugalia.*

Post hæc non modica parte Portugaliæ vindicata, archiepiscopus et regina obsederunt ipsam Portugaliæ reginam in castro, nomine Lanosio, et castra usque ad Dorium protenderunt. Illis quoque diebus idem archiepiscopus recuperavit in Portugalia honorem B. Jacobi, scilicet Bracaram, medietatem Cornelianæ, et cætera, et recuperata distribuit villicis suis. Archiepiscopo Compostellano in Portugalia morante in castris fama mali præsaga futuri murmurabat reginam U. machinari captionem archiepiscopo. Quod cum plurimum instillatione audisset archiepiscopus, utpote tantum tamque abominabile nefas, (135) Mens. April., anno 1121.

**A** credere abhorruit. Ipsa quoque Portugaliæ regina ei per nuntios suos indicavit captionem et modum captionis, inquit : « Caveat sibi archiepiscopus ; etenim nisi caverit, soror mea procul dubio capiet eum. Quia intimi qui hujus consilio interfuerunt facinoris, ipsi mihi ejus enucleaverunt modum captionis. Quapropter ad quodlibet meorum, ne capiatur, confugiat castellorum. Sin autem in navibus meis ad suam repedet civitatem ; alioquin ex quo Mineum transmeabit, mancipabitur captioni. » Hæc et his similia cum audisset archiepiscopus, noluit animum ad hæc credenda inducere, neque obsequio reginæ se absentare ; sed ait : « Regina, ut a me hanc suspicionis removeret nebulam, multis pacis ac dilectionis fœderibus jurejurando confœderata est. Præterea inter me et se tot tantosque hujus fœderis adhibuit testes et compactores, quod insani est animi talia credere. Sane ubi sanxi cum ea fœdus concordiæ, obnixè et fideliter ei famulatus sum, et famulabor. Quare ergo in tantum prorumpet facinus ? Quare opus Judæ Iscariothidis incurreret ? Quare Deum et homines sibi infestos redderet ? Quod si habet pro constanti in me manus injicere, et, tanquam secunda Jezabel, persequi utriusque terrarum Ecclesiæ membra, en melius est me sine culpa incidere in manus ejus, quam fœdera, quæ cum ea stabilivi, videar transgredi ; potens est enim Deus me liberare de manibus ejus. » Tandem archiepiscopo et regina cum exercitu suo a Portugalia revertentibus, ventum est Limiam, et per Cellamniam ad Castellam, quæ est in ripa Minei. Tunc regina, utpote doli artifex, magistra celeris, præcepit diluculo milites archiepiscopi Mineum transmeare ; ipsa vero cum rege filio suo et cum archiepiscopo post remansit ; hoc autem machinabantur, cum manus injiceret in archiepiscopum, milites tanto facinori possent contraire.

Itaque ut Mineum transmeavit exercitus, et in altera fluminis ripa tentoria posita sunt, statim prædicta Jezabel in Compostellanæ sedis archiepiscopum et S. R. E. legatum manus injecit. Proh nefas ! Nil veretur, nil erubescit mens pestifero illita veneno, nil abominabile refugit. Primo archiepiscopus ne tantum aggrediretur nefas, nec sic a fide et veritate exorbitaret, cœpit eam admonere. Cæterum « In malevolam animam non intrabit sapientia ( *Psal.* 1, 4 ) ; » et : « Qui nocet noceat adhuc, et qui sordescit sordescat adhuc ( *Apoc.* xxii, 11 ). » Audita archiepiscopi nefandissima captione, mox archiepiscopus Bracarensis et episcopus Auriensis qui cum eo erant, perterrefacti fugam iniere. Hujus sceleratissimæ proditiōnis habuit regina complices et coadjutores comitem Rodericum, qui perendie Hierosolymis redierat, Fredenandum Joannidem, Joannem didacidem, Joannem Ramiridem, Oduarium Ordonidem, Ariam Petridem, et cæteros, qui omnes ab archiepiscopo tenebant præstimonia dato juramento se fore amicos ejus et fideles ; fecerant insuper archi-

episcopo hominum hoc modo : Si regina in eum A injicere manus, vel expellere ex honore præsumeret, omnes unanimiter, cum quibuscunque possent archiepiscopum, utpote dominum et patronum suum, adjuvarent infestis reginæ. Quantam in clericos, et in milites, atque in famulos archiepiscopi prædam hac dehonestationem fecerint proditores, ex ipsius capitis quilibet potest concipere læsione. Capti sunt cum archiepiscopo tres fratres ejus Munio Gelmirdes, Petrus, et item Petrus, et alii complures. Captus est etiam cum eo Veremundus Suarides,

Deinde ducitur archiepiscopus ad castellum Joannis Didacides, nomine Orzilionem, et abhinc sub tutela ejusdem Joannis, remotis jam a se clericis et militibus suis, exceptis duobus aut tribus, transferitur ad castellum nomine Ciram : hoc siquidem prædictus Veremundus licentia archiepiscopi et B. Jacobi canonicorum in terra ejusdem apostoli construxerat : sed nunc captione coactus reginæ contulerat. Postquam rumor tanti sceleris Compostellam pervolavit, et in festivitate S. Mariæ Magdalensæ cum missarum celebrarentur solemnia universorum animos concussit. Quantus mœror, quanta mœstitia [in ecclesia B. Jacobi fuerit, meus utique stylus non sufficit enarrare. Confestim tota civitas convolat ad ecclesiam, flent, ejulant tantam in Dominum et in archiepiscopum suum fraudem intentam, reginam apostatricem, pacis et fidei violatricem et totius Hispaniæ perturbatricem appellant. Quidam, nisi absolvat archiepiscopum, propemodum ei minantur. Coadunatis denique clero et populo in unum consulitur, et ad reginam ex communi consensu quatuor ex canonicis et totidem ex civibus delegantur, sciscitaturi quare archiepiscopum ceperit, vel super ejus libertatem quid animi habeat. Sed cor ejus, tanquam cor Pharaonis, induratum est. Sitit pecuniam, sitit et anhelat eruenda ejus rabies perdere B. Jacobi honorem. Sed Deus protegit sperantes in se. Postquam clero et populo Compostellæ renuntiatum est quid animi haberet regina circa archiepiscopum, statim canonici conveniunt in canonicam ; astringunt se juramento ad liberationem archiepiscopi omnimode se elaboraturos et tam hæreditates quam facultates, si necesse sit, pro eo duros. Quod etiam laicos ad idem valde animavit. Quis lacrymas totius civitatis enumeret ? Quis gemitus et obsecrationes quotidie in ecclesia pro archiepiscopo dicere sufficiat ? Quis clerum ad populum in mœrore etiam et angustia fuisse nesciat ? Omnia plena lacrymis, omnia desolata, omnia pastore viduata videres.

Postquam regina nocte Compostellam ingressa est altera die in qua erat solemnitas B. Jacobi, omnes canonici, deposito vultu et habitu solemnem, nigris induti sunt cappis, et tristitiam repræsentantes lugubriter se habuerunt ; quod valde fuit molestum reginæ ejusque complieibus. Siquidem tantus cleri ac populi tumultus in apostolica sæpe fiebat eccle-

(155) *De Autares*, ut lib. 1, cap. 90, num. 3, prænotavimus.

Asia, quod tanti sceleris auctores pœnam in caput suum reversuram vererentur. Deinde canonici ac cives ingenti supplicatione et obsecratione adeunt reginam, ut quid de archiepiscopo sit responsura respondeat. Ipsa quidem jam adepta erat castella B. Jacobi, scilicet Honestum, et S. Mariam de Lanzada a Munione Gelmiride fratre archiepiscopi, quem cum archiepiscopo cœperat. Tunc Jezabel clero ac populo quasi satisfaciens respondit : « Ecce, inquit, cum archiepiscopo placet fœdus inire, et ejus liberationem diffinire, videlicet aut de omnibus, de quibus eum in causam vocavero, archiepiscopus mihi affatim respondeat et satisfaciat, aut suæ captionis calumnia suo et canonicorum juramento sepulta misericordiæ meæ attendat examinationem. B Horum unum eligat ; alioquin in tempore captioni mancipetur. Hoc autem dolose aiebat, ut interim ad castellum S. Mariæ de Oteres (155) eum transferri faceret, et honorem B. Jacobi fundo tenus pessumdaret ; canonicos etiam et cives alios vinculis mancipandos, alios omnibus exspoliandos facultatibus, alios ab ecclesia expellendos satagebat. Hujus bipartitæ rationis relatores canonici cum civibus mittuntur ad archiepiscopum, quibus vetuit regina ne de cæteris cum archiepiscopo haberent colloquium, neve amplius quam prædictam bimbrem rationem cum eo loquendi eis daret licentiam. Insuper misit cum eis speculatorem, scilicet Fredenandum Petridem clericum suum, qui et eorum interesset colloquio, et ne amplius minusve cum archiepiscopo miscerent colloquia, pervideret. Ut autem archiepiscopus impiissimam reginæ examinationem audivit : « Opus, inquit, in his nobis est consilio. » — « Porro, inquit ei, nec consilium nec colloquium amplius habendi vobis conceditur licentia. » Tunc archiepiscopus : « Omnipotens, inquit, qui contritos et contribulatos respicit, consilium et auxilium nobis administrabit. Hæc autem quæ mihi retulistis mala sunt, id est ut aut captioni mancipatus honore et rebus meis exspoliatus contra leges et contra canones cum regina ineam judicium ; aut tanti sceleris quod in me perpetratum est, proclamatione juramento sopita reginæ animadversionem, quasi misericordiam, indeterminate et sine replicatione suscipiam ; quæ quidem misericordia impietas, imo scelus potius vocanda est. D Qualem enim misericordiam circa sanctam Ecclesiam ejusque membra habeat, ne longe petantur exempla, hujus rei effectus in me perhibet testimonium. Horum igitur neutrum mihi utile est ; non est enim sanæ mentis aut tanti sceleris in sanctam Ecclesiam perpetrati calumniam juramento contra canones sopire, aut manifestam Jezabel impietatem pro misericordia habere. » Dum hæc agerentur B. S. R. E. cardinalis et legatus misit has litteras archiepiscopo.

*Consolatoriæ litteræ ad archiepiscopum in captione.*

« B. S. R. E. cardinalis et legatus, venerabili fratri et amico, in Christo charissimo, D. Compostel-

lanæ Ecclesiæ archiepiscopo, apostolicæ sedis legato, salutem et liberationem.

« Captionis vestræ fama primum non credita, sed postmodum certa relatione audita, vehementi mœrore tristes existimus, nec minus de tam subita et inhonesta doli perpetratione miramur. Nos quidem super tanta B. Petri et Romanæ Ecclesia in persona vestra facta injuria, ecclesiasticæ ultionis justitiam exercere, statim ut audivimus, condigna animadversione volumus; sed quibusdam amicis vestris et qui de hoc infortunio dolent non modice, quique de vestra liberatione spem habentes laborant, suadentibus, usque ad concilium hanc vindictam distulimus. De cætero in eo qui dixit: « Confidite, ego vici mundum (Joan. xvi, 33), » confidenter confidite; est enim et erit Ecclesiæ et vestra oratio ad Deum pro vobis. Per latorem præsentium, vel per quemlibet vestrum, quid nos agere super hac causa velitis, cito scribite. »

*De solutione archiepiscopi.*

Interea reginæ filius rex A. proditiosæ archiepiscopi captioni, utpote qui eum baptizaverat et in regem unxerat, admodum condolens, quomodo absolveret tractabat; tanto quidem sceleri interfuerat, sed nec prohibere potuit. Ipsi quoque parabantur vincula, sed peracta archiepiscopi captione. Cum comite itaque P. nutritore suo, et cum comite M. et quibusdam aliis Gallæciæ principibus colloquio habito, Compostella egressus est, eorumque castra, quæ in ripa Tamaræ fixa erant, adiit: quippe inter se sicut præviderant, si, rex a matre sua rebellionis causa sejungeretur, volente, nolente regina, protinus absolveretur archiepiscopus; quod haud aliter fuisse indicat rei exitus. Postquam enim in Compostellana urbe nuntiatum est filium a matre discordiæ causa discessisse comitumque tentoria adisse, statim maternæ tyrannidis ausus contritus et confusus est. Jezabel tanti sceleris rea cum complicibus suis ad B. Jacobi ecclesiam confugit. Sic rota fortunæ volvitur; animati exanimantur, exanimati animantur. Pars reginæ confunditur et trepidat; regis et archiepiscopi pars extollitur et exultat. Quantus tumultus, quantus discursus, quantusve animus persequi homines reginæ, spoliare, capere, omnibus fuerit, etiam qui viderit vix enarrare sufficit. Concurrent omnes in ecclesiam ad reginam, contumeliæ verba in eam jacentes, et nisi absolvat archiepiscopum majora ei minantes, omnes uno ore, una voce absolvi citius archiepiscopum unanimiter proclamant. Quid plura? Regina prorumpit in lacrymas; hinc metu, hinc proditionis suæ cassatione; jurat se coactam tantum nefas perpetrasse, et totius facinoris culpam in complices suos transfert. Exclamat archiepiscopum absolvi; et sceleratissimæ captionis auctores vinculis debere mancipari. Dum hæc ita se haberent, ecce Joannes Didacides, in cujus tutela archiepiscopus captus tenebatur. Hic, adductis secum quibusdam archiepiscopi contribulibus captis, venerat ad urbem, ut cum regina haberet colloquium,

A quomodo in proxima nocte archiepiscopus ad castellum S. Mariæ de Oteres (quod est in valle Carceris) captus duceretur. Sed aliter Omnipotentis pietas prædestinat fieri; aliter humani impietas generis fore opinatur. Igitur clerus et populus, Joannem circumvallantes, et quasi captum ducentes, quantocius reginæ intonant, ut, remota ambage, velit, nolit, archiepiscopum jubeat absolvi, alioquin ipsa cum Joanne periculo succumbat. Tunc regina coacta et nolens jussit absolvi archiepiscopum. Joanne itaque populi multitudine circumvento, et ne aufugiat juramento astricto, itur properanter illum absolutum.

Ergo regina cum complicibus suis nolente et coacta, absolutus est archiepiscopus. Quo ingrediente Compostellam, licet non diutius quam per octo dies B captioni mancipatus fuisset, quantum tamen gaudium, quanta lætitia in universis fuerit, Maronis facundia referendo succumberet. Si quid est universi sexus et ætatis, veniunt ei obviam, et fuis præ gaudio lacrymis, patronum et archiepiscopum suum videre et alloqui sitiunt; quem paulo ante dolebant ablatum, jamjam restituto congaudent. Gaudet tota civitas, et quasi superato Charybdis naufragio tripudiat. Universus quoque clerus solemniter præparati cum summo processionis honore honorificentissime eum susceperunt. Ipse denique completa oratione ante apostolicum altare osculatisque fratribus, reginam intra altaris ambitum latebras habentem adiit, et ait illi: « Scio quidem, regina, quia pessimorum coacta consiliis, nefas hoc aggressa fuisti; hoc me latet quam in hoc scelere causam habueris. Pius autem et misericors Dominus, apud quem nihil est impossibile, me ab hac liberavit captione; cujus exemplum imitando (ait enim: « Dimittite et dimittetur vobis [Luc. vi, 37] ») quantum mea interest, quod in me egisti, si pœniteas, tibi dimitto et condono. Det quoque tibi Deus animum ut castella B. Jacobi, quæ violenter et injuste a nostris extorsisti, nobis reddas, et nobiscum pacem habeas. » His ita peractis, postquam alter alterque dies processit, archiepiscopus cœpit reginam frequentius appellare, ut pacem secum iniret, et castella B. Jacobi redderet. Verum regina vehementer sitiēbat pecuniam, et B. Jacobi castella retinere D ardebat; hæc est causa quare inter eos præcipue pullulaverit discordia, et maxima Gallæciæ pars guerrarum pessundata fuerit aculeis. Tamen archiepiscopus sæpius reginam interpellavit de pace et de concordia. Illa, ut est indomitus mulieris animus, nunc mille tam clericos quam laicos dari sibi requirebat juratores, nunc totius civitatis et suburbii clerum ac populum: nec hoc nec illud, quoniam immensæ non debatur ei copia pecuniæ, effectum habebat. Postquam archiepiscopus reginæ animadvertit animum, nec castella reddere, nec sine immensa pecunia posse eam sedari intellexit, protinus cum rege puero filio ejus pacem stabilivit, et ad recuperandum B. Jacobi honorem quanto magis potuit aspiravit. Præterea adscivit sibi plures Gallæciæ



principes, scilicet Petrum Froylaz, et Munionem, et Gúterrem, et Gumez consules, Ariam Petridem, Lupariæ dominum, qui juramentum et hominum pro regina archiepiscopo fecerat, et ob hoc et adhærebat, Veremundum Suarez et cæteros, insuper reginam Portugalæ T. et comitem Fredenandum; hos et alios habuit archiepiscopus coadjutores ad recuperandum et ad tuendum B. Jacobi honorem. Interea S. R. E. papa Calixtus eidem archiepiscopo has direxit litteras :

## CAPUT XLIII.

*De episcopis suspensis quia non interfuerant concilio, et de Bracarensi archiepiscopo a legatione subtracto.*

« Calixtus episcopus, » etc.

« Dignitatem et honorem, » etc. *Vide in Calixto II, Patrologiæ t. CLXIII, sub num. 137.*

## CAPUT XLIV.

*Familiares litteræ D. Romani cardinal. ad archiepiscopum.*

« DIDACO, Dei gratia Compostellano archiepiscopo et S. R. E. legato, D. [DEUS-DEDIT.] S. R. E. cardinalis, salutem et prosperitatem.

« Sciatis quod viso vestro nuntio ad modum gavisi sumus, et pro Ecclesia B. Jacobi, sicut decebat, cum sociis et amicis nostris multum laboravimus; de cætero vobis mando, sicut vester confrater, et per omnia vobis fidelissimus, quatenus amodo domino nostro C. et curiæ ita serviatis, ut et quæ obtinetis obtineatis, et quæ nondum habetis habeatis. Me autem pro Ecclesia B. Jacobi incessanter et fideliter laborare, ne dubitetis. De rebus meæ hebdomadæ, quam in potestate vestra dimisimus, rogo ut per primos romarios qui ad nos venerint, mihi mittatis. Petrum autem vestrum canonicum pro vobis et pro Ecclesia sua multum desudavisse in curia, ne dubitetis. Ob quam causam ut cum amodo chariorem habeatis rogamus : Valet. Per eum mihi vii aureos ad sedandam curiam, quam nimis iratam invenerat, accommodasse ne dubitetis. »

*De amicitia P. Clun. abbatis.*

« Reverendissimo Patri et in Christi charitate nobis conjuncto, domino. D. S. Jacobi archiepiscopo et S. R. E. legato, Fr. P. [Pontius]. Clun. fratrum servus indignus, devotissimæ voluntatis obsequium et fideles orationes.

« Charitas, quæ in corde vestro specialiter ardet, nequaquam erga nos et omnem congregationem nostram novit tepescere, vel frigescere, sed quodam nos semper præcipuæ dilectionis privilegio conatur diligere. Quamvis enim multarum tribulationum anxietatibus curis et sævissimis fatigemini guerris et cum numerabilium curarum anxietatibus gloriosa mens vestra pulsetur, et reddatur anxia, ita tamen nos benignissime ac devotissime pio amore specialiter amplectitur, utpote quæ in solidissima petra, quæ Christus est, firmiter est fundata, ut vos Pater charissime, præcordialiter ac singularem gaudeamus

(136) Concilii, indicti, pro die 25 Augusti hujus anni 1121, ex c. 38.

A habere charum atque fidelem. Unde gloriosissimam celsitudinis vestræ humiliter ac sincere imploramus excellentiam, quatenus domum Dei et B. Petri apostolorum principis, cujus ministerium Deo auctore suscepimus, sicut jam amare cœpistis, diligenti instantia ametis, ac pietatis studio amando sustentetis, ut per ejusdem patroni intercessionem et meritum fructum æternæ mercedis possitis adipisci perpetuum. Et hoc quoque non ambigat veneranda nobilitas vestra nos omnino esse præcordialem ac singularem amicum vestrum, et in Christi charitate dilectionis vestræ conglutinatum atque complexum, et in orationibus atque in cæteris beneficiis nostris semper vestri memores sumus, et licet corpore a vobis absentes, spiritu tamen sumus præsentis. Desideramus etiam, et, si Deus concesserit, omnino rogamus ut domum Cluniacensem quandoque per vos visitare dignemini, quoniam volumus vos videre et amplecti; optamus ut pariter nos videamus, qui pariter nos amamus, et tota congregatio nostra vestra sit, cujus vos totum esse beneficiis et devotione eximia ostenditis. »

*Item prædictus card. ad archiepiscopum.*

« D. Compostellano Dei gratia venerabili archiepiscopo, D. tituli Laurentii et Damasi S. R. E. cardinalis, indissolubile amoris vinculum.

« Quanta dilectione, quantaque diligentia missi negotii vestri, charissime, laboravimus, novit nuntii satis narrare serio possunt. Mandamus itaque vobis ut, si quando negotia quælibet instant vobis, uti fratribus nostris mittere non pigritemini, quoniam vestris semper imperatis sumus obedire parati, et sollicite curam de negotiis vestris quasi de propriis nostris quotidie gerimus. Vestram igitur benignitatem suppliciter exoramus, ut quod apud vos est de Hebdomada nostra, per hujus chartulæ delatorem, sive per alium fidelem nuntium mittere curetis, et ut hunc honorifice tractetis valde flagitamus. Præterea magnitudini vestræ, ut nostros dilectissimos fratres ex parte nostra salutetis, oppido supplicamus. »

*Familiares litteræ Calixti papæ ad archiepiscopum.*

« Calixtus episcopus, » etc.

« Miles iste, » etc. *Vide in Paschali II, Patrol. t. CLXIII, sub num. 140.*

## CAPUT XLV.

*De capitulis concilii apud Sanctum Facundum celebrati.*

« B. S. R. E. cardinalis et legatus, venerabili fratri et amico charissimo D., Compostellano archiepiscopo, apostolicæ sedis legato, salutem.

« Litteris nostris per Portugalensem episcopum dilectioni vestræ directis, latore præsentium Romano milite a domino papa ad Sanctum Jacobum orationis gratia veniente, præsentis iterum litteras fraternitati vestræ transmittimus, ut per eum et vestram et pueri regis voluntatem, et esse domino papæ per nos referenda scribatis. Concilii nostri (136) apud S. Facundum capitula quæ per Portugalensem vobis

transmisimus, ita per ditionis vestrae partes teneri et observari praecipite, quemadmodum in concilio sunt a nobis apostolica sanctione firmata. »

## CAPUT XLVI.

*De P. Bracarensi archiepiscopo facto canonico in Ecclesia B. Jacobi*

Circa id temporis P. [Pelagius.] Bracarensis archiepiscopus venit Compostellam, hunc a Compostellani archiepiscopi legatione pro re ad tempus subtractum, praenotatum est [C. 43]. Missis namque clericis suis ad papam Calixtum, relatisque quodam versipelli argumento inter Compostellanum archiepiscopum et Bracarensem inimicitias, pro re ad tempus ab ejus legatione, ut superius patet, Bracarensis subtractus est. Praecipit quoque papa eidem Bracarensi per litteras suas ut honorem B. Jacobi in Portugalia, quem praedecessor ejus M. Bracarensis archiepiscopus ab eodem Compostellano archiepiscopo habuerat in praestimonium, et quem iste violenter retinebat, redintegraret. Expropter Bracarensis archiepiscopus cum Compostellano archiepiscopo et S. R. E. legato D. foedus stabilivit dilectionis, et factus canonicus Ecclesiae B. Jacobi medietatem praedicti honoris ab eodem Compostellano archiepiscopo recepit in praestimonium, quatenus aliam medietatem pro posse suo tueretur, sicut in hoc scripto resonat :

« Ego P. Bracarensis Ecclesiae archiepiscopus, persona videlicet mea, non Ecclesia, sicuti confrater et concanonicus vester, suscipio a vobis, domino D. Compostellanae Ecclesiae archiepiscopo et S. R. E. legato, et ab Ecclesia vestra in praestimonio, medietatem de ecclesia Sancti Victoris, quae dicitur Bracara, et medietatem S. Fructuosi, cum villa Moontelios, et medietatem de villa Corneliana cum omnibus appendiciis] eorum, tali tenore ut in vita mea teneam haec omnia praedicta, et ad obitum meum Ecclesia vestra suscipiat ea, et quiete possideat a successoribus meis; aliam vero medietatem de his omnibus quam vos tenetis ad praesens, adjuvare, defendere et amparare ad utilitatem vestrae Ecclesiae. Ego P., Dei gratia Bracarensis Ecclesiae archiepiscopus, propria manu confirmo. Hugo Portugalis episc. O. Petrus prior Bracarensis Ecclesiae O. Nunus Bracarensis Ecclesiae diaconus et canonicus scripsit et confirmavit. Aliam scripturam habetis consimilem. »

## CAPUT XLVII.

*D. G. Salmanticensi episcopo.*

« G. [Geraldus] quoque Salmanticensis Ecclesiae electus, a papa Calixto Romae in episcopum consecratus, praedicto Compostellanae archiepiscopo et S. R. E. legato, hanc obedientiae sanxit subjectionem.

« Ego G. Salmanticensis Ecclesiae episcopus subjectionem et reverentiam et obedientiam a sanctis Patribus constitutam secundum praecipua canonum, Ecclesiae Compostellanae rectoribusque ejus in praesentia domini archiepiscopi D. perpetuo me exhibi-

turum promitto, et supra sanctum altare propria manu firmo. »

## CAPUT XLVIII.

*Ad cardinalem B. de solutione archiepiscopi.*

« Calixtus episcopus, » etc.

« Saepe tibi scripsisse, » etc. *Vide ubi supra, sub num. 152.*

*Ad Toletanum archiepiscopum de eodem.*

« Calixtus episcopus, » etc.

« Egregiae memoriae, » etc. *Vide ubi supra, sub num. 153.*

*Ad episcopos Hispaniae de eodem.*

« Calixtus episcopus, » etc.

« Quoties nova, » etc.

*Vide ubi supra, sub num. 154.*

*Ad reginam de eodem.*

« Calixtus episcopus, » etc.

« Nisi gravissimam, » etc.

*Vide ubi supra, sub num. 155.*

*Ad regem de eodem.*

« Calixtus episcopus, » etc.

« Omnipotenti Deo, » etc.

*Vide ubi supra, sub num. 156.*

## CAPUT XLIX.

*De reconciliatione archiepiscopi, et reginae, et regis pueri.*

Has quidem litteras miserat papa Calixtus Bosoni, Romano cardinali et legato, Bernardo Toletano archiepiscopo et legato, caeterisque per Hispaniam episcopis, nec non reginae tanti sceleris auctori, et regi filio suo ad deliberationem et restitutionem praedicti Compostellani archiepiscopi et S. R. E. legati. Idem namque archiepiscopus jam nefandae mancipatus captioni, direxerat nuntios ad nepotem suum, P. beati Jacobi Ecclesiae decanum, qui in Francia philosophicam disciplinam addiscebat, et indicaverat ei captionem, modum et causam suae captivitate. Qui assumptis secum quibusdam canonicis, qui secum studium frequentabant, venit Cluniacum: post haec consilio atque auxilio abbatis Cluniacensis, conventusque, necnon principum Franciae atque Burgundiae, qui summa dilectione Compostellanum amplectebantur archiepiscopum, adiit papam Calixtum, ostendens ei ejusmodi piaculum quod Urraca Hispaniae regina fecisset in Compostellanae sedis archiepiscopum et S. R. E. legatum. Suo itaque et consociorum suorum instinctu, et quoniam inter papam Calixtum, ante papatum et in papatu, et inter Compostellanum archiepiscopum ante archiepiscopatum et in archiepiscopatu, indissolubilis fructificabat charitas dilectionis; praeterea, quoniam justitiae exigebat ratio, papa praedictas per Hispaniam delegaverat litteras. Quibus visis, regina tanti sceleris auctor, satisfacere ac reconciliari archiepiscopo satagebat, blanditiis atque pollicitis, ut est argumentum mulieris, eum convertere elaborabat; sed postquam nec precibus nec pollicitis potuit eum immutari, protinus convertitur ad arma, congregat exercitum, venit ad castellum Ciram, et

abhinc Taberos, quasi Saliniensem invasura pagum, dehinc celerrimo procinctu conscendens Montem Sacrum consedit ibi cum exercitu suo. Cum ea erat comes R., comes M., Menendus Nunizi, et complures Gallæciæ principes cum phalangibus suis. Quod ut novit archiepiscopus confestim coadunato exercitu militum ac peditum et Compostellanorum ad radicem montis consedit ejusdem. Rex quoque puer reginæ filius, comes Petrus, Varemundus Petrides, Arias Petrides, et plures Gallæciæ principes cum immensa militum atque peditum multitudine in duplum majori quam reginæ. Stabat utrinque exercitus; illi montis cacumina quæ occupaverant possidendo; isti ut eos ab ejusdem montis vertice dejicerent bellando. Quod quidem erat difficillimum atque periculosissimum. Cæterum regi et archiepiscopo eorumque exercitui bellorum stimulos subministrabat, quod regina in ejusdem montis crepidine castellum machinabatur ædificare.

Primum itaque armatæ utrinque phalanges bellorum inter se habuere congressus, et noctis intercedente crepusculo utrobique quibusdam prostratis ab incepto destiterunt. In crastinum tamen bellum indicitur, et uterque ad bella animatur exercitus. Tunc archiepiscopus, ut vidit inter matrem et filium bellum futurum, et plurimum utrinque populum periturum, paterna compunctus est pietate: intendit animum ad pacis fœdera, et qualiter utrorumque dirimantur acies pertractat. Rogat regem puerum pro pace rogat ut matri suæ reconcilietur. Mittit quoque nuntios ad reginam, et ne se et suos eat perditum consulit. Ostendit ei maxima præ manibus, nisi respiscat, discrimina, et terrendo eam nimis, ad pacis conatur inclinare reconciliationem. Sed cor ejus obduratum erat et impœnitens. Deinde archiepiscopus convocat potentes atque peritos utriusque exercitus; ac inuito cum eis consilio, omnimodis eos hortatur ad pacem. Quid plura? Ex utraque parte ducentos astringit juramento, qui pro posse ninantur ad pacis reformationem, et bellum quod erat præ manibus exterminent. Magna archiepiscopi prudentia, tantorumque virorum utrinque stragem divertere et discordiam in contraria commutare. Hi ducenti consilio et auxilio archiepiscopi statuunt x judices, qui jurejurando inter regem et archiepiscopum et inter reginam justitiæ causas certius examinent, et examinatas dictante justitia dividant. Sancitum est etiam quod quisquis, sive rex, sive regina, judicium eorum subire nollent, nec quod ipsi judicarent adimplere, justitiæ transgressor haberetur. Idcirco omni subterfugienti justitiam adversentur; justitiam vero sectanti sicuti Domino suffragentur. Quod sic fore jurejurando stabilitum est. In primis itaque prædicti judices judicantes, præcipiunt ut regina castella B. Jacobi, scilicet Honestum, et S. Mariam de Lanzata, quæ violenter retinebat, archiepiscopo sine protelatione restituat. Addunt insuper quod regina domnum archiepiscopum et honorem B. Jacobi, quem pro-

pter archiepiscopi captionem amiserat, recuperet. Verum enimvero, quoniam archiepiscopus fidei et veritatis justitiam in regina modicam habebat, ne a judicii sententia pedem retrahat, juramentum, atque firmitatis scriptum habetur inter archiepiscopum et reginam quasi veritatis anchora. Hoc est autem scriptum et conventio inter archiepiscopum et reginam.

*Juramentum reginæ.*

« Æra MCLIX. Ego regina domina Urraca do fidem meam vobis, domno Didaco archiepiscopo et S. R. E. legato, per Deum Patrem omnipotentem, et per omnes sanctos ejus, quod sim vobis fidelis domina et amica, sicut bonus rex suo bono archiepiscopo in tota vita mea, augmentando vestram utilitatem, et destruendo vestrum malum, et defendam vitam vestram et membra et honorem, quem habetis vel habituri estis, pro posse meo, contra omnes homines et supra omnes homines sine arte et malo ingenio; et neque per me, neque per meum consilium sitis captus, nec de vestro honore expulsus, et nunquam faciam placitum cum aliquo homine ad detrimentum vestrum, et civitatis B. Jacobi in tota vita mea, et si aliquod malum fuerit mihi dictum de vobis vel non habeam inde curam, vel vos ad rationem ponam, et accipiam inde judicium quod dederint mihi isti qui sunt in hoc placito vestri et nostri homines, et recepta emendatione in tempore et loco convenienti stem in omni vita mea in prædicto placito, et nunquam veniatis in expeditionem nostram, neque in curiam meam, nisi quando volueritis, et dem vobis prædicto archiepiscopo domino, D. castra vestra, feria vi, in octavis istius Natalis Domini, videlicet Honestum, et S. Mariam de Lanzada, et quod in hoc pacto mihi absolveritis, sit absolutum. »

« Nos sexaginta barones et milites reginæ Dominæ U. juramus vobis archiepiscopo domno Didaco per Deum Patrem omnipotentem et per omnes sanctos ejus, si regina domina Urraca vobis quod superius dictum est non adimpleverit, nos stemus vobiscum sine mala arte et malo ingenio. »

*De castellorum redditione.*

Sicut regina in hoc scripto pepigerat, ex parte adimplevit; Castellum namque Honesti in prætaxata vi, feria prædicto archiepiscopo et S. R. E. legato reddidit. Verum enimvero castellum S. Mariæ de Lanzada in sequenti die reddidit.

CAPUT L.

*De miraculis quæ acta sunt in captione archiepiscopi præsentibus Saracenis, et de quodam eorum sanitati restituto.*

Hoc autem quod in prædicti Compostellani archiepiscopi et S. R. E. legati prædicta captione acciderit, ad memoriam revocare non incommodum arbitror. Saracenorum rex, Ali nomine, qui et citra mare et trans mare Hiberiæ sceptrum habet in Agarenos, miserat Ismaelitas nuntios viros discretos atque illustres ad reginam Urracam ejusque filium

legationis gratia. Qui cum iter carperent ad occidentem, audito quod regina cum filio suo in Gallæciæ moraretur sinibus, vident peregrinos Christicolas quamplures ad B. Jacobum orationis causa euntes et redeuntes, et admirantes sciscitantur centurionem, Petrum nomine, quem Christianum præducem et mantentorem inter Christianos habebant, qui et eorum lingua satis peritus erat: « Quisnam, inquit, iste est quem Christianorum multitudo tanta frequentat devotione? Quis iste tantus et talis, quem innumeri Christicolæ Transpyrenæi et citra repetunt orationis gratia? tanta est euntium ad eum et redeuntium multitudo, ut vix pateat nobis liber callis ad occidentem. » Respondetur illis hunc esse B. Jacobum Domini et Salvatoris nostri apostolum, Joannis apostoli et evangelistæ fratrem, et utrumque Zebedæi filium, cujus corpus in Gallæciæ sinibus habetur humatum, quem Gallia, Anglia, Latium, Alemannia, omnesque Christicolarum provinciæ, et præcipue Hispania veneratur, utpote patronum et protutorem suum. Discit insuper stirps Ismaelitica, quod idem Jacobus Hierosolymis sub Herode passus, et Gallæciam fuerat advectus.

Cum autem ventum fuisset Compostellam, qui prius super auditis mirabantur, apostolicam conspicientes basilicam! magno percutiuntur stupore. « Papæ, inquit, quam nobile, quamque gloriosum Jacobi vestri præcellit ædificium! Infra et citra nostrum mare non vidimus huic comparandum. Per Mahomet, magna ei gloria collata est, si tantum pollet in superis, quam præclarum eum habetis in terris! Quid igitur patrocinii, quid auxilii colentibus se et venerantibus impartitur? » Ad hæc centurio lingua Ismaelitica: « Tantam, inquit, a Domino nostro Jesu Christo meritis et intercessionibus suis consequitur gratiam, quod per Dei misericordiam cæcis visum, claudis gressum, leprosis aliisque diversorum morborum generibus compeditis salutem largitur. Subvenit atque opitulatur omnibus se devote deposcentibus, et Transpyrenæum et citra innumeris miraculis pollet. Hos enim compeditos et carceri mancipatos liberavit, alios diuturno languore detentos sanavit; illis in difficillimis opem præstitit; ubique terrarum omnipotens Deus meritis et intercessionibus B. Jacobi miracula sua ostendit. Ob hoc corpus ejus tanta frequentat multitudo, ob hoc innumeri opem ejus indubitanter exposcunt. » Ad hæc stupent atque mirantur Ismaelitæ, et nihil aiunt, suum, scilicet Mahomet, nil tale posse fatentur. Centurio quidem, utpote vir eloquentissimus atque prudentissimus, gentilium assidue confundebat incredulitatem, et Christianorum fidem laudibus et veritatis assertionem extollebat, verissimis atque evidentissimis argumentis astruebat gentiles ignorantia nubem cæcos varioque delusos errore. Contra hoc Ismaelitæ nullatenus præsumebant repugnare, cum et præ oculis veritatis haberent indicia, et tanta B. Jacobi obstupescerent gloria.

Interea loci prædictus archiepiscopus a regina

A capitur, B. Jacobi Ecclesia sedet in tristitia. Clerus ac populus nimia afficitur molestia, turbantur pacifica, et tanto facinore apostolica mæret provincia, tristibus committantur læta, adversis obnubilantur prospera. Tunc Ismaelitæ, qui prius contra veritatis argumenta vix mutire audebant, audito quod apostolicæ sedis archiepiscopus, et S. R. E. legatus a regina captus sit prodicione, insultantes aiunt: « Apostoli Jacobi archiepiscopus Romanusque legatus, apostolicæ Ecclesiæ pastor et protector, captus tenetur a femina. Magnum atque abhorrendum piaculum! Apostolus igitur Jacobus qui, ut fatemini, cæcis visum, claudis gressum restituit, si potens est, absolvat eum a muliebribus vinculis; si potens est compeditos solvere, infirmos sanitati restituere, omnibusque se desposcentibus, prout astruebatis, opem ferre, subveniat ministro suo, qui subvenit Transpyrenæis. Qui subvenit universis, subveniat, si potest, suo pontifici, quem tanta Christicolarum frequentat atque precatur multitudo, potentia suæ vires in suo ostendat episcopo, si potens est. Liberet eum, reddat atque restituat Ecclesiæ suæ, ut præesse, protegere, pacificare, sicut heri et perendie, valeat Ecclesiam et provinciam suam. Liberet eum ne Ecclesia sua mœrore tabescat, et tabescendo in eclipsim decidat. » Quid multis immoror? Argumentosa gentilium eloquentia versa vice Christicolas impugnabat, et nisi apostolus impræsentiarum suffragaretur, quasi pisanas desuper pilo feriente, Christi fidem contundebant. Centurio tamen B. Jacobi patrocinia devote poscentibus nullatenus deesse fiducialiter affirmabat. « Quid, inquit, verbo fari, quidve de Dei prædestinatione nobis prodest discutere? Altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei multa fieri permittit, ut in his virtutis suæ gloriam meritis et intercessionibus sanctorum suorum ostendat; impios in sanctos Dei sævire, et nequitia suæ argumenta effectum permittit habere, ut impius in impietate sua pereat, et justus per Dei gratiam justitiæ suæ fructum percipiat, unde Psalmographus: « Vidi, inquit, impium superexaltatum et elevatum, et pertransii et ecce non erat (Psal. xxxvi, 35). » Item: « Non vidi justum derelictum, nec semen ejus quærens panem (ibid. 25). »

D His atque aliis cum fidelium oratio protenderetur assidue, transactis octo diebus archiepiscopus, ut supra perstrinximus (cap. 42), a reginæ captione liberatur. Cui a captione redeunti occurrunt obviam clerus et populus Compostellæ, et remota mœstitiæ nube gaudium et exultatio exoritur. Gaudet Compostellana Ecclesia pastore soluto, et tota civitas magno tripudiat gaudio. Ad hæc Ismaelitæ: « Quidnam hoc est, inquit, cur universorum animos tanta percurrit lætitia? Cuive tanta processions gloria præparatur? » Audiunt a centurione: « Beatus Jacobus apostolus archiepiscopum suum a mulieris liberavit vinculis, et eum sanum et incolumem suæ restituit Ecclesiæ. » His auditis, Ismaelitæ obstupescunt: pramodum admirantur. « Vere, aiunt, Jacobus apo-

**A** Jacobi apostoli clementia, qui pro quibuscunque opem sibi deposcentibus Dominum suum exorare eisque salutis gratia subvenire non destitit.

Postquam Ismaelita præsensit **B. Jacobi** patrocina et mortiferi apostematis pestem exinanitam, ipsi et complices sui præ nimietate gaudii obstupefacti lætantur, tantique miraculi virtutem admirantur. Ostendunt centurioni ceterisque Christicolis quid qualiterve acciderit, et apostoli virtutem medicinæ suffragium prævenisse conclamant. Quid plura? Collaudatur atque magnificatur a fidelibus et ab infidelibus **B. Jacobus** apostolus, utpote patrocinator clementissimus; profitentur omnes in publico apostoli Jacobi per Dei gratiam mirificam potentiam, et dignis efferunt eum præconiis. Demum Ismaelitæ in-

**B** quiunt, sicut fama nobis retulerat: Magnam hujus apostoli clementiam in archiepiscopi vestri solutione, et in sodalis nostri apostemate mirificam quoque virtutem vidimus, et testimonium perhibemus, merito a Christianis Transpyrenæis et citra orationis gratia requiritur; merito tanta devotione a Christicoliarum multitudine exoratur; merito patronus et protector a Christianis appellatur et habetur. Mirabamur quæ est peregrinorum euntium atque redeuntium frequentia; mirabamur tantam in terris huic apostolo collatam gloriam; mirabamur non miranda, obstupescimus non stupenda. Non est igitur operæ pretium tanta apostoli Jacobi silentio claudere miracula. Fient profecto ista palam per universam nationis nostræ provinciam, et hujus apostoli in gente nostra

**C** narrabuntur patrocina. Gloriam illius atque virtutem longe lateque vulgabimus, præcones erimus veritatis et eorum quæ vidimus veridici relatores; efferemus, prout dignum est apostolum Jacobum; referemus ejus magnalia, evangelistæ facti in Dei omnipotentis magnificentia, et in apostoli sui clementia. O quanta Dei pietas, qui per apostolum suum etiam infidelibus miracula potentiæ suæ exhibet! O quanta Dei benignitas, qui misericordiam suam fidelibus et infidelibus tempore necessitatis non dedignatur largiri, de qua scriptum est: « Speciosa misericordia Dei tempore tribulationis, quasi nubes pluviae in tempore siccitatis! (Eccli. xxxv, 26.) » Quam misericordiam nos quoque præsto habere in

**D** omnibus et ubique mereamur, ipso propitio qui est fons misericordiae!

#### CAPUT LI.

##### *De castello Pharo recuperato.*

Interea archiepiscopus, licet immanium præpedine detineretur negotiorum, utpote tantarum tempore tribulationum, ad nanciscendum **B. Jacobi** castellum, Pharam nomine, intendit animum. Nempe admodum utile animadvertens recuperatis jam aliis et hoc recuperari, quod regina dolose machinando olim extorserat ab eo, et odii fomite quod exercuerat in archiepiscopum, commendavit cuipiam suorum principum. Qui tamen decurio, præcipiente regina, juramentum atque homagium fecerat archiepiscopo, scilicet

idem castellum se pro parte et obsequio B. Jacobi A  
 fideliter retenturum. Non multo temporis intervallo  
 Veremundus Petri consulis filius ceperat eun-  
 dem dominum et possessorem castelli proditione;  
 quem compedibus vinctum dura captionis coereuerat  
 pœna, ut castellum ab eo extorqueret hac injuria.  
 Cum autem ille castelli protelaret deditioem, trabe  
 pectori ejus superposita, ni citius castellum sibi  
 reddatur, oculorum effossionem Veremundus ei pro-  
 fecto minatur, sicque proditione voti sui compote  
 Petrides prædictum adeptus est castellum. Quo  
 agnito archiepiscopus modo multa polliceri Vere-  
 mundo cœpit, modo multa minari, ut sic B. Ja-  
 cobi ab eo habeat castellum. At vero Veremundus  
 nec pollicitis archiepiscopi, nec minis accommodat  
 animum, nec spiritualem, nec materialem ejus me- B A  
 tuit gladium. Quippe tantum taleque municipium  
 retinere utilius opinatur. Tandem archiepiscopus,  
 ut videt Veremundum a proditiosa castelli usurpa-  
 tione nullatenus desistere, coadunato exercitu ad  
 castelli tendit obsessionem. Quod ut circumquaque  
 innotuit, Fredenandus ejusdem V. frater, et Munio  
 consul, levir ipsius, ambo videlicet municipes archie-  
 piscopi et fideles, adeunt archiepiscopum, ineunt  
 cum eo colloquium de Veremundi reconciliatione, et  
 de castelli redditione. Hinc enim cogebat eos san-  
 guinis propinquitas, hinc archiepiscopi obsequialis  
 fidelitas atque utilitas; multis quidem atque diversis  
 inter archiepiscopum et Veremundum disputant col-  
 loquiis, ut et ille reddat castellum, et archiepiscopum  
 habeat sibi retributorem et amicum. Quod tyrannica C  
 Veremundi audacia penitus renuit. Ob hoc archie-  
 piscopus multo magis in iram exasperatus, nisi Ca-  
 stellum sibi reddatur citius absque dilatione, obses-  
 sionem minatur, et parat usque ad deditioem. Quid  
 plura? Veremundus invitatus atque coactus reddidit  
 castellum archiepiscopo, et ipse dedit hoc ad custo-  
 diendum cuidam Ecclesiæ B. Jacobi archidiacono,  
 cui nomen Petrus, patronymicum autem Cresco-  
 nides. Veremundum siquidem jam sibi reconciliatum  
 Fredenando fratre ejus et Munione consule ejusdem  
 leviro, causam illius cum archiepiscopo pertractan-  
 tibus et pro eo interpellantibus, sedavit dativis aliis-  
 que præstimoniis.

Deinde archiepiscopus, consilio habito cum cano- D  
 nicis, dederat idem castellum Fredenando, ejusdem  
 Veremundi fratri. Hic archiepiscopo, utpote ejus  
 militiæ princeps, obsequebatur, et ab eo plurima  
 habebat præstimonia. Juravit tamen idem Fredenan-  
 dus, et hominum fecit archiepiscopo, videlicet  
 castellum hoc se pro B. Jacobi jure et obsequio  
 habiturum, et archiepiscopo vel canonicis, postquam  
 postularent, absque controversia redditurum. Deni-  
 que idem Fredenandus, cum adiret Portugalliam,  
 commendavit idem castellum comiti M. leviro suo,  
 accepta ab eo. (138) quod postquam præciperet reddi,  
 illud absque aliqua contradictione archiepiscopo vel  
 ejus canonicis redderet. Post hoc temporis interval-

(138) Deest *fide*, vel *securitate*.

quod vix in apostolica, licet magnæ sit quantitatis, contineretur ecclesia. In eodem equidem concilio propensius pertractatum est de statu sanctæ Ecclesiæ, propter persecutionum tumultus per nimium tunc vacillante, et de pacis stabilitate.

## CAPUT LIII.

*Quod Dominus liberavit eum de manibus Saracenarum, dum adhuc esset in juventute.*

Magna omnipotentis Dei pietas, magna Domini qui « novit eos qui sunt ejus (II Tim. II, 19) » misericordia, qui Compostellanum archiepiscopum et legatum a manibus Jezabel, ut prænotatum est, B. Jacobo apostolo patrocinante, liberavit. Nempe potentia Dei dextera quamplures et difficillimos idem archiepiscopus evasit angustiarum laqueos, ut supra partim diximus. Eadem quoque et cætera sub uno ad memoriam revocare operæ pretium arbitror; nolo, inquam, stylus meus inertia arguatur. Cum igitur idem archiepiscopus « ante episcopatum » post primam videlicet honoris B. Jacobi præposituram (139) in proclivitate cum comite R. et cum optimatibus Gallaciæ ad extirpandam tenderet perfidiam gentium, Saraceni, collectis undique viribus, Christianorum castra prope Olisbonam circumdantes, immensa obsederunt bellatorum multitudine. Tanta confluerat incredula gentis multitudo, tanta convenerant barbarorum agmina ad Christianorum perniciem impetum facturi. Denique cum Christianorum alios cæderent, alios vinculis manciparent, ipse licet inermis, protegente eum Omnipotentis dextera, a telorum grandine, a tanta sanguinis effusione, imo ab ipsis Saracenorum manibus, liber et incolumis evasit. Illud enim Davidicum habuit in corde et in ore: « Dominus eripuit me de medio inimicorum meorum (Psal. XVII, 18). » Et illud Salomonis in Canticis canticorum de divina protectione et ineffabili gratia Domini: « Læva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me (Cant. II, 6, VIII, 3). »

*Quando aliis ruentibus de opere B. Jacobi in sede sua remansit incolumis.*

Transacto quoque non modico temporis intervallo, videlicet cum jam episcoparet (140), quadam die considerat in fabrica ecclesiæ B. Jacobi super crates in sublimi cum copiosa populi multitudine; dumque ibi plurimorum, utpote in præsentia episcopi B. Jacobi, diffinirentur causæ, inter cætera ipse episcopus militem quemdam reatu furti arguebat (hujus namque noxæ participes præcipue semper habuit exosos; et a Gallacis tale aucupium penitus rescare visus est). Prædicto itaque milite ab episcopo ducto in causam, et de furti commissione appellato subito crates nimio pondere corruunt in imum; corruit et ipsa multitudo populi, alios semineces, alios fractis cruribus, vel tibiis sive brachiis, utpote tanto præcipitio collisos videt. Episcopus autem cum uno tantum socio super quamdam partem trabium quasi in aere pendens, divina eum protegente gratia incolumis

remansit: alii omnes collisi ruerunt. Ipse uno tantum comite in sede sua resedit. Post hæc appositis scalis atque testibus episcopus cum suo sodali ad ima incolumis deducitur, cunctisque admirantibus in tanto periculo stetit illæsus. Miles quem superius in causa pro furto ab episcopo ductum meminimus, collisus graviter, fracto crure atque tibia, adducitur ad episcopum. Quem cum vidisset episcopus pessima collisione flagellatum. « Divina, inquit, ultione actum est. Ego quidem pro furti calumnia in te animadvertere volebam; Deus autem justus judex in te exercuit suam sententiam. Absit ut post divinam in te ultionem, humani examinis flagello feriaris! Scriptum est enim: « Non judicabitur bis in idipsum (Juxta. LXX, « Nahum, I, 9. ) » Cessa igitur, frater, ab hac nequitia. » Et ille ait: « Qui te suæ correptionis virga percussit, consoletur te, utpote piissimus Pater, baculo paternæ sustentationis. Gratias uterque agamus Deo de ineffabili consilii sui magnificentia; me piissimi Patris clementia in tanto periculo conservavit illæsum; te læsit ut ab incepta nequitia respicias in posterum. Maxima Dei pietas, maxima ejus patientia qui neminem vult perire, sed omnes homines vult salvos fieri! »

*Quando apud Iriam ruente palatio incolumis evasit.*

Item quadam die (141), idem episcopus apud Iriam in excelso residebat solio, causasque publicas dictante justitia examinabat, maxima quidem hominum illuc convenerat multitudo, utputa ad tanti viri præsentiam, alii ut de acceptis injuriis justam reciperent satisfactionem, alii advocati ut satisfacerent cæteri ut legum et plebiscitorum diffinitiones et justitiæ perciperent exercitationes. Miles quoque quidam præpotens intererat, quem episcopus propter incestam consanguinitatis copulam gladio percusserat anathematis, et a liminibus ecclesiæ sequestraverat. Hunc episcopus intendens a tanti incesti revocare facinore, evangelizabat ei verba vitæ et disciplinæ; hinc terrebatur eum gehennæ incendiis, et nisi respiciat perpetuis cruciatibus mancipandum astruebat; hinc si respiscat, æternæ vitæ beatitudinem et in cœlesti gloria felicem pollicebatur mansionem. Dum hæc aguntur, et miles de consanguinitatis copula a præsule arguitur, subito corruit solium tecti, atque parietum, solutis compagibus: ruunt omnes in præcipitium, trabium, tegularum, lapidumve pondere obruti; colliduntur tantæ ruinæ congerie, alii fractis cruribus vel brachiis, alii toto corpore colliso semineces. Fit confluxus populorum ad tantæ ruinæ sonitum; curritur utrinque ad pontificalis palatii præcipitium; alii parentes, alii amicos, alii natos flendo et ejulando sub lapidum aggere, sub fragmentorum congerie requirunt, inventos etiam semineces abstrahunt: pars autem illa solii in qua episcopus solus in scamno suo residebat, firma stetit aque illæsa, nec corruentis palatii strage aliquatenus labefacta. Ex consuetudine equidem habetur episcopum S. Ja-

(139) Circa ann. 1095.

(140) Post ann. 1100.

(141) Circa ann. 1107

cobi præ nimia honoris excellentia, nisi alius intersit episcopus, aut rex, aut alia excellens persona, solum in sedili suo sedere. Prædictus episcopus ea die missam de Resurrectione Domini celebraverat. Hunc ergo in tanto periculo sibi habuit propitium, cui laudes et orationes persolverat, sacrosanctum offerendo sacrificium, divina namque protectus gratia corruente undique palatio, cæterisque prostratis, solus in sede sua illæsus atque incolumis permansit, ac tantum solii salva parte in qua ipse residebat. Scriptum quippe est: « Prope est Dominus omnibus invocantibus eum in veritate (*Psal. cXLIV, 18*). » Et: « Custodit Dominus omnes diligentes se (*ibid., 20*). » Miles, quem supra meminimus, postquam de ruinæ congerie graviter collisus evasit, mox episcopi prostratus pedibus, abrenuntiat illicitæ consanguinitatis copulæ, et in quo prius incorrigibilis fuerat, jam gerens pœnitentiam orat atque precatur dari sibi pœnitentiam. Ad quem Episcopus: « Nosti, inquit, fili charissime, quanta circa cordis tui duritiam usquemodo fuerit misericordia Domini; ipse enim « peccatorem non vult perire, sed magis ut convertatur et vivat (*Ezech. xxxiii, 11*), » ipse quoque « quem « diligit castigat, flagellat omnem filium quem recipit « (*Hebr. xii, 6*). » Ut ergo, fili, super te peccatore pœnitentiam agente « majus gaudium sit in cœlo « quam super nonaginta novem justis, qui non indigent pœnitentia (*Luc. xv, 7*), » accipe pœnitentiam et convertere ad Dominum Deum tuum, et ipse convertetur ad te. Ipse equidem castigavit te, quia te diligit; flagellavit, quia ut filium recipit. Hæc sunt flagella paternæ pietatis; hæc sunt verbera divinæ correctionis; noli spectare flagella iracundiæ, ne thesaurizes tibi iram in die iræ. » Quid plura? Miles, accepta ab episcopo pœnitentia, ab illicita consanguinitatis copula revocatur. Hæc dies bina nobis præbuit trophæa; bina contulit Ecclesiæ gaudia et de episcopi in tanto periculo incolumitate, et de militis ab illicita copula pœnitentia.

*Qualiter evasit a captione Ariæ Petrizi.*

Idem quoque episcopus, post aliquantum temporis, Gallæcia discordiæ facibus accensa, quantum ad reformationem pacis anhelaverit, luce clarius patet. Cum enim post mortem regis bonæ memoriæ domini Alfonsi (142), quidam nequitiae complices Gallæciam guerris tumultuari sitientes, obsedissent in castello Minei regem puerum, comitis Raymundi et reginæ Urracæ filium, et comitissam comitis P. nutritii regis uxorem, pluresque Gallæciæ optimates, sicut in priori libro dictum est (*a cap. 49.*) episcopus et eos absolvere, et pacis jucunditatem revocare intendebat. Porro necessarium ducens (143) inimicitiarum aculeos, conspirationum molimenta, proditorum incentiva, resecare. Verum enimvero cum prædictis obsessis abominabilis Ariæ Petride ejusque complicum proditorum episcopus captione mancipatus est. Quo capto reges, principes, duces, marchiones ho-

(142) Anno 1110.

noris sui primatum usurpare nitebantur; plures, tam proditorum auctores, quam cæteri, ad vindicandum sibi B. Jacobi honorem animabantur, sed qualiter immensa Dei clementia ejusque mirifica misericordia a perjurorum proditorum manibus eum liberavit. nostrum quidem est mirari, divinæ autem providentiæ est talia operari. Ipse qui ait: « Confidite, ego vici mundum (*Joan. xvi, 35*), » eripuit eum de manibus inimicorum suorum, et super inimicos suos excelsum fecit eum. Superius quidem hæc breviter scripta sunt; sed et cum cæteris hic annotari arbitrator opportunum, ut viso a quantis eum Dominus eripuit periculis, cæteri amplius confidant de misericordia Domini.

*Qualiter evasit a bello de Angos.*

Denique soluto episcopo, cæterisque demum solutis, unctoque ab eo prædicto puero Compostellæ in regem, et sic Gallæcis pace confæderatis (*Anno 1111*); idem episcopus cum rege puero et cum Gallæcorum principibus properat in procinctum, nempe a non modica citra pontem Gronii parte regni regem expellere Aragonensem, quam violenter atque fraudulenter usurpaverat, justum et sanctum fore arbitratur; justitiæ etenim est unicuique attribuere quod suum est. Cæterum postquam ad fontem de Angos, prope scilicet Legionensem civitatem, ventum est, adest eis obviam Aragonensis cum copiosa militum atque peditum multitudine; bello utrinque conserto prostratisque utrinque quampluribus Gallæcorum, alii interempti, alii capti, alii in fugam versi sunt. Belliger Aragonensis priusquam phalanges suæ bellum conscripsissent, decem audacioribus atque fortioribus sui procinctus id negotii injunxerat, ut circumspicerent et explorarent qua parte belli consisteret episcopus B. Jacobi. Insuper addidit atque indixit ut persequerentur eum donec caperent. Si enim Compostellanæ Ecclesiæ episcopus caperetur, sperabat Aragonensis Gallæciam facile se invasurum, statimque juri suo vindicaturum. Quidni? Episcopus Gallæciæ tutor, protector atque patrocinator erat; cæteris ad discordiæ tumultus ruentibus, bellaque et seditiones concitantibus, ipse reconciliator, ipse pacis justitiæ adque veritatis amator constanter permanebat. Gallæciæ regnum, licet ex parte divisum, consolabatur atque consolidabat. Idcirco his qui omnia turbare, omnia pessumdari sitiunt, odio habebatur; cæteris qui his contraria sectantur, ut pater et dominus diligebatur. Polito Aragonensi tyranno victoriæ palma, licet quibus rex injunxerat episcopum circumquaque sollicitius requirerent, et in ejus captione animosius ruerent, ille tamen, qui non deserit sperantes in se (*Psal. xxxiii, 23*), qui diligit diligentes se (*Prov. viii, 17*), præsto ei affluit; nimirum a persecutoribus tutavit eum, a faucibus hiantium, a dentibus leonum eripuit eum, per medias hostium acies, per medias bellatorum phalanges, per ipsos sequentium gladios,

(143) Ducebat legendum, vel aliquid deesse fateandum est.



protegente cum divina potentia incolumis evasit. Ei igitur a quo omne bonum procedit episcopus tantum ascribens patrocinium, aiebat : « Dominus mihi adjutor, et ego despiciam inimicos meos (*Psal. cxvii, 7.*) » Recollectis tandem his qui a bello evaserant, pluribus tamen amissis, sicut in primo libro patet (c. 73), ad propria reversus est.

*Qualiter evasit de incendio turris, et de medio inimicorum suorum.*

Lapso præterea non modico tempore, clerici atque cives Compostellæ in ipsum conspiraverunt et conjuraverunt episcopum : sæpius eum expellere ab episcopatu moliti sunt : sæpius cum regina molimenta proditiōnis in eum machinati sunt ; sæpius reges et principes in eum surrexerunt, sed Dominus erat ei adjutor, nec timebat quid sibi faceret homo (*Psal. lv, 5.*) Cum autem conspirationis et conjurationis seditiōnarii, complices iniquitatis suæ, cassas penitus cassari doloissent, facto impetu insurrexerunt in episcopum, et in reginam, lapides, tela, ignem in eos jacentes, mortemque omnimodis comminantes. Sed qualiter fortis dextera justī Judicis, cui omnia possibilis sunt, eripuerit eum ab obsidione et incendio turris, qualiter per medios hostium circumstantium cuneos eum deduxerit, qualiter ab ipsis insecutorum sanguinem ejus sitientium pugionibus, eum liberaverit, qualiter de medio inimicorum suorum per medium etiam excubiarum eum extraxerit, qualiter deinde super inimicos suos excelsum eum fecerit, humani capacitatis ingenii non sufficit intelligere, nedum ad plenum describere. Veruntamen quantum ingenii mei situla capere sufficit, historiæ series in priori libro (c. 114) indicat. Verba Domini sunt hæc : « Si habueritis fidem tanquam granum sinapis, dicetis huic monti : Transfer te, et transferet se (*Matth. xvii, 19.*) » Cum enim justus ex fide vivat (*Hebr. x, 38.*), habens quidem omnia et abundans, non est dubium quin vivat in eo qui dixit : « Ego sum via, veritas et vita (*Joan. xiv, 6.*) » Ipse viam servorum suorum in pacem dirigit, ipse veritatem sectantes tuetur atque custodit, ipse vita viventes a dextris et a sinistris protegit. Episcopus hanc viam tenuit, hanc veritatem dilexit, hanc vitam desideravit. Ab eo igitur quem dilexit dilectus est, ab eo protectus est, ab eo super inimicos suos excelsus factus est.

Regina quoque in eundem et in episcopatu et in archiepiscopatu plurima machinata fuerat; ipsa nimirum ecclesias ubique per regnum suum auro, argento, et quibusque pretiosis exspoliaverat; civitates, oppida, castella, villas, ut res usque in hodiernum diem ostendit, pessundarat, pacem et justitiam, earumque collegas effugaverat. Cum ejus indefessa voracitas regnum pessundedisset Hiberum, restabat ecclesia B. Jacobi, et ejus honores in quibus prædicta Jezabel deprædare ardebat. Idcirco inter eam et hujus Ecclesiæ pastorem sæpius pacis dirumpebantur fœdera; ipsa enim assidue ad rapinam et ad excidium anhelabat. Archiepiscopus lupinam

PATROL. CLXX.

A rabiem ab ovili suo arcere, beluinos dentes at Ecclesiæ suæ corpore amovere, velut strenuus pastor, viriliter elaborabat. Sed cum muliebris animi molimenta sæpius cassarentur, nec vi, nec dolo rabiem suam fera crinis satiare quivisset, ad majora nequitiae argumenta intendit animum. Scriptum est enim : « Inconstantia concupiscentiæ transvertit sensum (*Sap. iv, 12.*) » Demum tanto dilectionis fœdere regina confœderavit sibi archiepiscopum, tot tantisque juramentis obligavit se illi, quod omnia fraudis emolumenta crederentur abesse, sese etiam archiepiscopo admodum exhibuit obnoxiam. Archiepiscopus, credens omnem iniquitatis filicem ab ea funditus eradicatam, credebat se illi. Nempe verum est illud poeticum :

B *Quo semel est imbuta recens servabit odorem  
Testa diu.*

(HORAT. *Epist. lib. i, epist. 1, 69.*)

Obsequabatur ei propensius, opitulabatur attentius, et in Gallæcia et etiam in Portugaliciæ finibus. Quod superius in hoc libro (c. 40) stylo meo dilucidatum est. Quid multis immoror? dum redirent a Portugalia regina tot fœderibus, totque juramentis spretis, nec dominium nec homines verita, nefandissima proditiōne cepit archiepiscopum et inclusit in municipiis suis. Post hæc ad rapinam et excidium canonicorum atque civium imo totius honoris B. Jacobi, jam voti sui compos animatur; nil sibi obfuturum esse capto capite, sed omnia in manibus suis fore opinatur; polluitur animus ejus sacrilegio sceleratissimæ voluntatis spoliandi Deum et homines; ait enim B. Augustinus : « Perfecta voluntas faciendi reputabitur pro opere facti. » Item : « Voluisti, sed non potuisti, sic adnotat Deus quasi feceris quod voluisti. » Perjuriis facinora conglutinat, sacrilegiis sacrilegia accumulât. Sed qui tres pueros de camino ignis ardentis liberavit, qui que B. Petrum de carcere Herodis eripuit, ipse archiepiscopum ab execrabili captione reginæ abstraxit. Miro equidem et ineffabili modo, illa nolente, illa renitente, liberatus est. Mirantibus quoque et his qui interfuere, et absentibus qui audire modum solutionis illius ex improvise et inopinato, voluit sic fieri divina providentia, ut octavo die a captiōnis carcere liberaretur. Noluit quod summæ tantum fuerat potentiæ, humanæ ascribi audaciæ. Miratus est et ipse archiepiscopus (sicut ab ore ejus sæpius audivimus) Dei virtutem tam efficaciter tamque celeriter sibi fuisse propitiam, non suis meritis, sed divinæ ascribens miserationi. Pius et misericors Dominus, qui eum de tot tantisque liberavit angustiis, noluit servum suum deserere in vinculis mulieris Babyloniciæ, noluit apostoli sui Ecclesiam tali præsule privari, noluit eam leorum atque luporum dentibus dilaniari, noluit sacra et non sacra à perditissimis perditum iri. Mira et ineffabilis Dei dispensatio, qui servos suos ab impiis patitur premi et affligi, ut ostendat in eis brachium supernæ virtutis, relaxat frenâ iniquorum, ut

augeatur fidelibus suis retributio meritorum. Crescente enim persecutionis pugna, crescit et victoriae palma. Unde scriptum est: « Non coronabitur nisi qui legitime certaverit (*II Tim. II, 5*). » Et in alio loco: « Vincenti dabo edere de ligno vitae (*Apoc. II, 7*). » Forte et efficax tui brachium Domini in solutione archiepiscopi, maximum equidem et abhorrendum piaculum in Christum Domini talia fieri; abominabilius et execrabilius fuerat hoc facinus, efficacius et admirabilius fuit in eo miraculum mirifici omnipotentatus. Idcirco cum hoc excellentiori atque admirabili patrocinio in nefandiori atque execrabili piaculo, cætera quæ prædicta sunt ad memoriam revocare volui. Omnes itaque qui de misericordia Domini confidunt, audiant et intelligant efficacem superni patrociniatus circa archiepiscopum magnificentiam, et glorificent Patrem qui est in cælo et in terra.

#### CAPUT LIV.

*De conductu aquarum quæ profluunt ante porticum ecclesie B. Jacobi.*

Inter cætera prædicti archiepiscopi et legati opera, quoddam nobile et præclarum opus oblivione non debet obnubilari; exigit enim ipsius operis admiranda utilitas ut quanto per se jucundatur non inglorium, tanto per me laudibus efferatur ad plenum. Quæ digna sunt laude dignum est præconando memoriæ commendare. Cum igitur archiepiscopus indefessa sollicitudine pervigil comperisset B. Jacobi peregrinos perniciam sustinere aquarum inopiam, paterna pietate compunctus indoluit. Noverat illud Apostoli: « Si compatimur, et conregnabimus (*II Tim. II, 12*). » Compatiebatur peregrinis qui ad apostolicam venientes ecclesiam, die ac nocte aquam ad hauriendum, seu aliis usibus necessariam requirebant, nec inveniebant; sæpius necessitas compellebat eos aquam emere ab hospitibus, seu ab aliis dato pretio, et quod ad victus emptionem reservabant, in aquæ usus partim consumebatur. Hi vero quibus pecuniæ deerat marsupium, sæpissime tolerabant acerrimam aquarum penuriam. Nimirum tanta ad B. Jacobi ecclesiam confluit peregrinorum multitudo! Diu archiepiscopus adhibere remedium excogitavit, sed arduum, imo difficillimum erat. Tandem hortatu et admonitu, jussu et ostensu ejus Bernaldus, D Ecclesie B. Jacobi thesaurarius, cœpit aquæductus componere; per milliarium igitur fere extra suburbium Compostellæ aquæductus atque meatus subterranei componuntur. Magno labore, maximo pecuniarum erogatu, aquarum cursus et ad ecclesiam dirigitur, et cavato atque composito alveo adducitur. Postquam autem ventum est prope ecclesiam S. Martini, secus videlicet domum Petri Anaiade, ab hinc lignæ canales ferro et plumbo consolidatæ suscipiunt aquarum torrentem, et partem ejiciunt ante porticum apostolicæ ecclesie, partem in claustrum S. Martini, monachorum usibus profuturam. In eodem quoque monasterio tanta sustinebatur aquarum penuria, quod etiam ad abluendum

A manus, nisi aliunde efferretur, aquam non haberent; harum autem aquarum tanta manat abundantia, quod et monasterio S. Martini sufficit, et ante B. Jacobi ecclesiam torrente impetu profluit, per ipsas ligneas canales ejicitur in cavatum lapidem miræ magnitudinis, quem ipse archiepiscopus olim ad hunc usum jusserat fieri; ad hunc quidem usum, sed in alio loco, videlicet in claustrum canonicorum B. Jacobi. Indefessæ namque strenuitatis in agro Domini operarius claustrum apostolicis canonicis, præclarum et elegans scilicet opus, ædificare toto animi nisu desiderabat, et per subterraneos meatus aquam adducere in claustrum ad opus canonicorum, sicut anteporticum ecclesie B. Jacobi usque in hodiernum diem adducitur et profluit; sed guerrarum tumultibus præpeditus, quoniam id operis differebatur (quod tamen tempore suo construere ardentius sitiebat) aquarum receptui exposuit lapidem illum utilem et necessarium, pluribusque profuturum. Recipit igitur lapis ille aquas per subterraneos meatus adductas, et quotquot habent necesse indeficienter propinat. Tantarum aquarum affluentia admodum congratulantur peregrini; vocant eas aquas B. Jacobi, quasi sanctificatas, et saluberrimas et ad humanos usus divinitus præparatas. Quantam autem utilitatem, quantamque admirabilis spectaculi hæc aqua præbeat excellentiam, nisi qui viderit quispiam, nequit satis mirari. Quæ ut frigidior et limpidior emanet, fecit ejus alveum archiepiscopus cooperiri lapidibus, et desuper humo usque ad ortum fontis, a quo derivatur. Frigida itaque atque limpidissima emanans, profuit peregrinorum haustui, cæterorumve usui utilissima. Habemus ex Evangelio: « Duo in lecto unus sumetur, et alius relinquetur: duo molentes unus sumetur, et alius relinquetur: duo in agro, unus sumetur et alius relinquetur (*Matth. xxiv, 41*), » in agro scilicet in ministerio sanctæ Ecclesie tanquam in agro Domini operatur, qui tantam sollicitudinis curam Ecclesie cui præest exhibet, tanta agrum sibi commissum sollicitudine excolit, ut decet, videlicet excolenda excolendo, extirpanda extirpando, renovanda renovando, ædificanda ædificando. Talis profecto operarius, utputa fidelis servus et prudens, adveniente nocte, hoc est sæculi adversitate, permanens in fidei constantia et bonorum operum exercitio, ad vitam assumitur æternam, dum alii decidunt et relinquuntur ad pœnam. Prædictus archiepiscopus et in ecclesiasticis et in sæcularibus, quantum sua interest et quantum nostræ capacitatis est, tantam et sollicitudinem ut agro Domini viriliter excolto, peractoque, tandem hujus vitæ feliciter curriculo, cum his qui assumuntur, ad æternam assumatur et ipse vitam.

#### CAPUT LV.

*De ædificatione ecclesiarum et palatiorum.*

Construxit quoque idem archiepiscopus ecclesiam S. Pelagii, de ante altaria secus ecclesiam B. Jacobi destructa vetustissima et ignobili ecclesiola, quæ prius ibi fuerat. Item in Compostella funditus reno-

vavit ecclesiam S. Michaelis, ecclesiam S. Felicis, A ecclesiam S. Benedicti. Super porticum etiam ecclesie S. Jacobi, per quam itur in Villare Milvorum, ædificavit altare in honore beati Benedicti, beato quoque Paulo, quoniam raro in Ecclesiis Hispaniæ ejus memoria habebatur, et B. Antonino, et B. Nicolao. Super porticum, quæ ducit ad torrentem aquæ secus monetam, altare construxerat; beato quidem Benedicto et B. Antonino honoris vices recompensare satagebat, quorum altaria in quadam turri secus vetustam B. Jacobi ecclesiolam fuerant, quod in præcedentibus apertius scriptum est (c. 25). Vetus-  
 B stissimam quoque ecclesiolam S. Thomæ de Ouria, quæ penitus ruinam minabatur, destruxit, et aliam ibidem novam ædificavit in castello Honesto præter  
 C cætera ab eo ibi constructa, quæ supra notavimus, ædificavit optima palatia; ecclesiam autem quam ipse in eodem castello fecerat, quoniam humilis et parva erat, et pedibus super muros castelli euntium conculcabatur, dirui jussit. Deinde aliam ecclesiam majorem, excelsam et eminentem, ibidem ædificavit. Utile et congruum arbitratus talem ecclesiam, talia palatia in Honesto ædificari, in quibus B. Jacobi archiepiscopus honorabiliter cum clericis et militibus suis, ut decet eum, aliquoties commoraretur. In tempore quidem guerrarum Honestum est quasi thesaurus et camera Compostellani archiepiscopi et canonicorum ejus. Decebat itaque excelsa et insignia habitacula ibi fieri, ut et Deus digne ac venerabiliter in habitaculo suo adoraretur, et in  
 D cæteris ædificiis B. Jacobi ministri venerabiliter pausarent. Apud Iriam quoque ampla et magna palatia ab antecessore suo bonæ memoriæ domino Didaco episcopo ædificata habebantur; in his solebat et ipse archiepiscopus ante archiepiscopatum hospitari, sed, ingruente guerrarum tumultu, crebrescente per Gallæciam proditoris muscipula, revocavit ad memoriam olim quemdam episcopum B. Jacobi, nomine Gudesteum, dolo et prodicione a principibus Gallæciæ ibi fuisse interemptum; nimirum ad vacandum et serviendum Deo liberius quadragesimale observabat Iriæ jejunium, a militibus et a familia sua segregatus. Intempestæ igitur noctis silentio sceleratissima proditorum manus irruens in dormitorium præter Ecclesiæ parietes, ubi cum canonicis  
 D dabat membra quieti, pro nefas! episcopum digladiaverunt. His ad memoriam revocatis archiepiscopus guerrarum temporibus duxit operæ pretium Patronum commeare, ubi erat populosa domorum multitudo. Sæpius enim cum in prædictis hospitaretur palatiis, milites ac familia ejus ad propinquas Patroni commeabant domos, et dominum suum cum paucis clericorum et cum cubiculariis quasi in solitudine relinquebant. Experto credendum est. Multoties cum eo ibi fui, et quod scribendo perhibeo vidi, et sæpissime hostium incursus ex improviseo formidavi. Ea propter archiepiscopus, sano potitus consilio Patronum commeavit, ibique suam commuta-

vit mansionem, et quoniam non decebat in minus idoneis eum habitare ædificiis, construxit idonea palatia secus ecclesiam Patroni, quam et ipse quodam presbytero bonæ memoriæ Pelagio dispensatore fecerat (144). In his palatiis archiepiscopus tanquam cohabitantium multitudine vallatus, suisque militibus stipatus, usque in hodiernum diem, per Dei misericordiam, comite salute, sæpius habitat. Sic habitet, sic ædificet, sic valeat Deo donante diutius!

## CAPUT LVI.

*De convenientia archipresbyteratum Salagiæ, Bisancos, Trasancos, Lavacencos, et Arros, inter archiepiscopum et M. Mindun. episcopum.*

Inter prædictum archiepiscopum, Compostellanæ Ecclesiæ canonicos, et inter Minduniensem episcopum, et Minduniensis Ecclesiæ clericos, super quibusdam archipresbyteratibus, videlicet Bisancos, Trasancos, Salagia, Lavacencos, quæstio temporibus scilicet bonæ memoriæ regis Adefonsi sæpius fuerat ventilata. Compostellana namque Ecclesia astruebat hos archipresbyteratus ad suam pertinere dioccesim, et Minduniensis ad suam. Qua in re noster archiepiscopus, ut adipisceretur quod suæ Ecclesiæ esse astruebatur, frequenter clericos suos Romam delegando non modicas expenderat pecunias, sæpius in præsentia papæ Paschalis id negotium prolatum atque ventilatum fuerat, sæpius ipse papa litteras suas hujus rei causa ad Compostellanam et ad Minduniensem direxerat Ecclesias, necnon ad comprovinciales episcopos, sicut in primo libro (c. 34) plenius scriptum est. In multis quoque conciliis, per Hispaniam celebratis in præsentia Romanorum cardinalium et legatorum, super hoc multoties conventum est, sed non discussum. Denique ex sententia Romani pontificis apud Astoricam ad hoc diffiniendum Compostellanos et Mindunienses convenire clericos sancitum est. Hujus rei judicio Burgen-  
 C si episcopo prædestinato iudice, sed Minduniensibus deficientibus, et se a Compostellana Ecclesia violentiam pati causantibus, hæc questio remanserat indiscussa. Verumtamen Compostellanæ Ecclesiæ canonici Mindunienses judicio superatos, et prædictos archipresbyteratus dictante justitia se vindicasse astruebant. Hujus rei diffinitio ingruente per Hispaniam  
 D guerrarum tumultu multis temporibus sopita remanserat nunc Compostellana nunc Minduniensis hos archipresbyteratus vindicabat Ecclesia, sed sæpius Compostellana, utpote columna justitiæ et ecclesiastica atque sæculari potentia magis suffulta. Ipse quoque clericus ac populus, qui in hac dioceseos parte habebatur, quodam inobedienciæ evagabatur supercilio, quoniam geminam gloriabatur se habere matrem. Tandem M. [Munio] Compostellanæ Ecclesiæ thesaurario Minduniensi Ecclesiæ episcopo, lapsoque non modici temporis curriculo, inter nostrum archiepiscopum eundemque episcopum prædicti negotii cœpit agitari quæstio. Sed archiepiscopus, videns id negotii olim indiscussum, diutius protelari, atque utrique ecclesiæ

animarum damnum magis magisque multiplicari, paternam habuit in his dispensationem; accersito namque M. Minduniensi episcopo inconcussam imponere huic rei stabilivit definitionem. Ex beneplacito itaque utriusque, videlicet Compostellani archiepiscopi et legati ejusque canonicorum, et Minduniensis episcopi ejusque canonicorum, statutum est atque conventum, ut Compostellana Ecclesia quiete et inconcusse habeat imposterum hos duos archipresbyteratus Salagiam et Bisancos; Minduniensis vero, sive Vallibriensis Ecclesia, quiete et inconcusse habeat imposterum hos duos archipresbyteratus Trasancos et Lavacencos, et Arros. Quod, ne quandoque vel quoquomodo inquietetur aut concutiatur, firmissima utrinque scripturæ auctoritate corroboratur hoc modo:

*Convenientia inter archiepiscopum et Minduniensem episcopum.*

« Nos inferius scripti, videntes domnum Didacum Compostellanæ sedis archiepiscopum et legatum, et domnum Munionem Vallibriensem episcopum, dissidentes et inter se altercantes super quibusdam archipresbyteratibus, scilicet Salagia, Bisancos, et Trasancos usque ad Lavacencos et Arros, de quibus sæpius ventilata fuerat querimonia inter domnum Didacum præfatum archiepiscopum et domnum Gundisalvum Minduniensem episcopum, antecessorem prædicti episcopi domni Munionis, temporibus regis Aldefonsi bonæ memoriæ, in generalibus videlicet conciliis, necnon et in præsentia domini papæ Paschalis, diuturnæ fratrum fatigationi et dissensionis compatiendo, finem tanto negotio imponere operæ pretium duximus. Ab ipsis siquidem et a suis canonicis rogati et invitati, in unum convenientes hoc negotium fraternæ dilectionis affectu discutendum eorum consensu suscepimus; nostri enim officii est schismatis seminarium destruere et charitatis plantarium studiosa sollicitudine inter discordantes fundare. Perspectis igitur utriusque Ecclesiæ rationibus, hujusmodi convenientiam inter eos firma in perpetuum stabilitate facimus, ut imposterum Ecclesia B. Jacobi duos archipresbyteratus, videlicet Salagiam et Bisancos, perpetuo jure habeat et absque ulla repetitione possideat, et Vallibriensis vel Minduniensis imposterum archipresbyteratus, videlicet Trasancos, Lavacencos et Arros perpetuo jure habeat, et absque ulla repetitione possideat. Adjicimus etiam in hac convenientia, ut de honore B. Jacobi Vallibriensis vel Minduniensis Ecclesia omnia illa vota quæ sunt in toto episcopatu Vallibriensi vel Minduniensi in perpetuum habeat, et quiete et libere ævo perenni possideat, præter candelam quæ fit c librarum, per libram xxv solidorum, quam annuatim ecclesiæ B. Jacobi exsolvat. Similiter adjicimus quod Vallibriensis Ecclesia in omni Compostellano archiepiscopatu tributa Ecclesiarum quæ tertias dicimus, nullatenus exigat, et e converso Compostellana Ecclesia in omni episcopatu Vallibriensi tributa Ecclesiarum, quæ tertias dicimus, nullatenus exigat. Hanc itaque definitionis convenientiam

A et litteris nostris confirmamus, eî propriis sigillis munimus, ut abhinc et deinceps prætaxata querela, inter Compostellanam et Vallibriensem Ecclesias perpetuo silentio sopiatur. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, sæcularisve persona, hanc nostræ definitionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat; cunctis autem hoc observantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. Facta definitionis convenientia sub æra MCLIX et quot v Kalendarum Septembris. Qualis est ista talis habetur in thesauro Vallibriensis Ecclesiæ. »

« Ego Munio Vallibriensis Ecclesiæ indignus vicarius hoc scriptum propria manu confirmo. Ego Petrus archidiaconus Vallibriensis Ecclesiæ conf. Ego Arias Sisnandizi, qui tunc temporis Vallibriensis Ecclesiæ archidiaconus eram in Salagia, conf. Petrus prior conf. Veremundus archidiaconus qualiscunque presbyter, cognominatus Adelsonus, conf. Ego Alderetus conf. Ego Petrus confirmo. Pelagius conf. Martinus conf. Petrus presbyter conf. Froyla presbyter conf. Petrus presbyter primi clerus conf. Didacus Oduarizi conf. Julianus archidiaconus c. Guido archidiaconus c. Petrus Joannis c. Petrus abba c. »

*Pactum M. Vallibriensis episcopi.*

« Ego Munio Vallibriensis episcopus promitto vobis in fide Christi et in rei veritate, domno Didaco Compostellanæ Ecclesiæ archiepiscopo et S. R. E. legato, ut ab hac hora in antea sim vester fidelis amicus, defendendo vitam vestram, et membra, et honorem quem habetis vel habituri estis, deprimendo malum vestrum in omnibus et per omnia sine arte, et malo ingenio secundum posse meum; si vero (quod absit!) vobis exilium aliqua vi vel violentia, aut expulsio honoris evenerit, vel corporaliter vobiscum eam quo ieritis, vel juxta consilium vestrum me disponam; et hoc attendam vobis viventi, dum vixero, adjuvante divina gratia, sic Deus me adjuvet et hæc sancta evangelia. Quidquid vero de hoc pacto fide Christi stabilito absolveritis, absolutum sit. Consilia, quæ mihi dixeritis, non discooperiam ad damnum vestrum.

« Ego M. indignus episcopus hoc scriptum propria manu confirmo. Petrus Vallibriensis archidiaconus conf. Arias Sisnandizi Vallibriensis Ecclesiæ et archidiaconus conf. Qui interfuerunt de canonicis B. Jacobi Arias Gundisalvides similiter conf. Petrus Gundesindi similiter conf. Petrus Eliæ archidiac. conf. Petrus Cresconides archidiac. conf. Petrus Anaiades conf. Petrus Astruarides c. Arias Munio-

nides c. Giraldus magister c. (145). Bernaldus Bernaldici conf. Adefonsus similiter conf. Petrus Stephanici conf. Petrus Fulco conf. Petrus Pelagides conf. Pelagius Muniz conf. »

## CAPUT LVII.

*Notitia vestimentorum, librorum, aliorumque ornamentorum ecclesie quæ fecit archiepiscopus.*

Ea quoque quæ ipse archiepiscopus ad interiores Ecclesie suæ usus atque ornatus, scilicet vestimenta, cæteraque ornamenta, emit, lucrificit, acquisivit, vel fieri fecit, hujus operis serie commemorare non est incommodum; quæ enim per se, vel per auctorem, lucis memoriale merentur, oblivione sepelire argumentum est culpæ. Multa equidem in adhibenda Ecclesie suæ cura, prout res atque utilitas expostulavit, archiepiscopus expendit; plura vero, atque majora, sicut rei veritas testatur, acquisivit. Pensandum est quibus temporibus, quotque, quibusque persecutionibus Ecclesiam suam B. Jacobo suffragante patrocini parma protexerat, quot et quanta ad expugnanda persecutionum argumenta expenderit, quot et quanta acquisierit. Hæc ergo, quæ sequens patefacit series, prædictus archiepiscopus et S. R. E. legatus vestimenta atque ornamenta Ecclesie lucrificit, emit, vel fieri fecit, videlicet quatuor ciitharas Græco exercitio compositas, quatuor cappas pontificales, et alias cappas XII serico textu pretiosas; duo paria vestimentorum pontificalium cum omnibus quæ ad ea pertinent; tria vero dedit, unum Hugoni Portugaliensi episcopo qui fuerat olim Ecclesie B. Jacobi archidiaconus, aliud de lit. Munioni Minduniensi episcopo, ejusdem apostoli Ecclesie olim thesaurario, tertium G. Salmanticensi episcopo suo suffraganeo; præterea duas dalmaticas, unam planetam nigram de purpura textus evangeliorum, duos argenteos, alium aureum, quam jam destructam ipse archiepiscopus restauravit, missale argenteum, epistolarium argenteum, syon argenteum, balteum aureum, capsas II argenteas, in una quarum perhibetur esse caput B. Jacobi, aliam capsam eburneam, aliam metallinam deauratam miro artificio cum vitro sculptam: aliam capsam auream satis pretiosam, quam emit archiepiscopus ter mille solidis, et postea contulit domino papæ Calixto, lignum Domini argenteum quod dedit ei regina U. regis Adef. filia; crucem auream quam ipse dedit Bosoni Romano card. et leg., et postea in Taurina civitate episcopo; calices tres argenteos, et unum aureum quod pro utilitate quoque Ecclesie suæ dedit domino papæ, thuribulum aureum quod pro utilitate quoque Ecclesie suæ impendit, aliud thuribulum aureum quod postea in loco prioris domino papæ restituit. Tres urceolos argenteos, unum antiphonarium, unum officiarum, et unum missale, tres breviales, unum quadragesimale, duos benedictionales, librum pastorem, librum De Vita

A episcoporum, canones, alium librum ex diversis sententiis, alium librum De fide S. Trinitatis, et de aliis sententiis, alium librum majorem per totius anni circulum.

## CAPUT LVIII.

*Has subsequentes litteras misit papa Calixtus eidem archiep. pro deliberatione P. [Pelagii] Bracarenensis archiep. quem T. [Tarasia] Portugalensis regina vinculis mancipatum captum tenebat.*

« Calixtus episcopus, » etc.

« Pervenit ad nos, » etc.

Vide in Calixto II, Patrologiæ t. CLXIII, sub num. 188.

« Calixtus episcopus, » etc.

« Frater iste, » etc. Vide ubi supra, sub num. 138.

## CAPUT LIX.

*Qualiter regina [Urraca] insidiabatur archiepiscopo.*

Multa inter archiepiscopum et S. R. E. leg. Didacum et inter reginam U. reconciliationis statuta fuerant, multa, ut in priori et in hoc consequenti libro scriptum est, pacis fœdera præcesserant. Equidem postquam regina tam detestandum facinus, (proh nefas!), videlicet mittere manum in Christum Domini, quorundam flagitiosorum instinctu ausa fuerat, inter eos quasi amicitie habebatur imago, et suspicionis utrinque nebula volitabat. Archiepiscopus tantum expertus piaculum, licet prædicto ipse et regina confœderarentur pacto, nec reginæ tamen se usquequaque credebat, nec ejus multimodis rationibus spem fidei adhibebat; regia jura, debitumque obsequium, nequaquam ei subtraherat, secundum Evangelium: « Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo (Matth. xxii, 21). » Cæterum regina, utputa tam execrabilis noxæ conscia, hujus reatus nitebatur omnimodis abolere chirographum. Nunc verbis dulcissimis, nunc immensis archiepiscopum alliciebat promissis, Gallæciæ regnum ejus ditioni subjiciens, consules ac principes ejus imperio subjugans; licet enim cum filio suo rege A. pacis fœdera jam inisset, licet eum cum omni potentatu suo sibi obnoxium, utpote filium suum, haberet, archiepiscopi tamen prudentiam admodum sibi necessariam animadvertibat, nec sine ejus auxilio Gallæciam suo posse penitus frenare imperio videbat. Præterea comitem P. Froylaz ejusque filios, vinculis mancipaverat, et egebat præcipue consilio et auxilio archiepiscopi ad vindicandum honores illorum competitorum, et castellum Lupariæ, in quo Arias Petrizi rebellabat; neque hoc castellum obsidere, nec ad deditionem cogere, nec cæteros Gallæciæ conspiratores pessundare, nisi per archiep. poterat; quippe cujus prudentia, cujus potentia altius eminebat. Si reginæ adversari inciperent, tota fere Hiberia rebellionem quateretur. Hac igitur causa regina compulsa ad occidentales Gallæciæ revertitur partes; prius tamen iterum atque iterum nuntios, scilicet episcopos, consules, principes, cives, direxit ad archiep.

(145) Illic ipse auctor est qui hæc scripsit. Latine hic magister dictus, Græce vero didascalus, supra c. 6.

in hæc verba. « Didici, reverende Pater, quorundam relatione, et quibusdam conjecturis, animum tuum pro facinore quod pessimorum persuasionibus in te præsumpsi, a me alienatum, et prudentiæ tuæ excellentiam de fide mea diffidere. Qua de re venio ad paternitatis tuæ gremium satisfactura, et, prout jusseris, noxam illius piaculi abolitura, te patrem, te patronum super omnes Hesperiae pontifices ac prudentes mihi præpono; tuum consilium, tuumque auxilium usquequaque mihi necessarium video, nec nisi te amico et coadjutore Gallæcos proditoris ac rebellionis face partim succensos, edomare possim. Hæc atque alia iterum, iterumque immensis adornavit promissis, et tandem legatorum prudentia cooperante, archiepiscopi animum aliquatenus lenivit. Quid plura? Consulitur, stabilitur quo fœderis pacto timoris atque suspicionis nebula ab archiep. removeatur, vel quomodo præteriti facinoris calumnia sepeliatur, aut de simili reginæ molimento deinceps cavere ac pertimescere archiepiscopum opus non haberetur. Inter archiepiscopum itaque et reginam eorumque homines tantum ac tale fœderis sancitur pactum, quod nec archiepiscopum reginæ insidias vel machinamenta imposterum oporteat pertimescere, nec regina de archiepiscopi auxilio desperare; neque, si velit tergiversari, ut est animus mulieris, pedicam archiepiscopo valeat intendere; omnes enim episcopos regni sui regina dat archiepiscopo in fidei astrictionem, hæc videlicet conditione, si regina violari, aut machinari deinceps in archiepiscopum tentaret aliud quam in subsequenti scripto resonat, vel si ejus personam, vel honorem illius invadere præsumeret, prædicti episcopi in ipsam reginam ejusque regnum anathematis promulgarent sententiam, divinum penitus interdicendo circumquaque officium, excepto baptismo et pœnitentia, donec resipiscat, et archiepiscopo satisfaciat. Omnes quoque consules ac principes regni sui regina in hoc pactum jurejurando astrinxit hoc modo, si ipsa aliter quam in sequenti scripto patet, in archiepiscopum facere præsumeret, omnes cum castellis, et municipiis, et honoribus suis reginæ adversentur, et pro archiepiscopo ad rebellionem commoveantur donec regina satisfaciat archiepiscopo sanciendo hujus fœderis pactum, definitum atque statutum est episcoporum litteras, uniuscujusque sigillo munitas, ad dominum papam ipsius fœderis seriem continentes deferri, et scripto atque sigillo ejus muniri; sententiam quoque ejus addendam, quod quisquis prætaxati fœderis fidem transgressus foret, apostolica, donec satisfaceret, multaretur sententia. Qui vero ut habet fœderis series custodiret et adimpleret, perenni benedictione donaretur. Hoc est pactum fœderis inter archiepiscopum et reginam.

*Forma securitatis quam præstitit regina archiepiscopo.*

« Æra 1011 quot vi Kalendas Aprilis. Ego Regina U. promitto et affirmo vobis archiep. S. Jacobi D. Didaco per Deum Patrem.

(146) Verba archiepiscopi.

A omnipotentem et per omnes sanctos ejus, ut ab hac die sim vobis fidelis domina et amica, sicut bonus rex suo bono archiepiscopo, in tota vita mea indeantando vestrum prode, et deretrandum vestrum malum, et defendam vitam vestram, et membra, et honorem quem habetis vel habituri estis pro posse meo contra omnes homines et super omnes homines sine arte et malo ingenio, et neque per me neque per meum consilium sitis captus, vel mortuus, vel de vestro honore expulsus, et nunquam faciam pactum cum aliquo homine ad detrimentum vestrum, et si aliquid malum fuerit dictum mihi de vobis, vel non habeam inde curam, vel vos ad rationem ponam et accipiam, inde judicium, quod dederint mihi isti qui sunt in hoc pacto, et voluerint concordiam inter me et vos de meis et vestris hominibus, recepta et emendatione in loco et tempore convenienti, stem vobis in prædicto placito, et hoc totum compleam sine arte et malo ingenio. Et si (quod absit!) ab aliquo fueritis captus, modis omnibus nitar et intro mittam me ad absolutionem vestram, et vestri honorem, et rerum vestrarum recuperationem, et ad hanc fidelitatem confirmandam do vobis comitem dominum P. Gonsalvizi et inferius subscriptos, ut si ego non attendero hoc pactum, ipsi stent vobiscum cum honoribus suis, donec correxero: etsi isti fuerint mortui vel expulsi, qui successerint dent vobis ad faciendum supradictum pactum.

« Nos archiepiscopi et episcopi infra scripti promittimus et affirmamus quod si regina (quod absit!) non attenderit supradictum pactum, stemus cum archiepiscopo ad detrimentum et damnum reginæ, excommunicemus eam illico et ejus et terram et episcopatus nostrum præter baptismum et pœnitentias, donec corrigatur.

« Quæcunque hactenus fuerunt inter me et vos sint condonata et absoluta deinceps, et quidquid de hoc pacto absolveritis sit absolutum. » Consimile scriptum tenet regina. Episcopus Munio Vallibriensis confirmo. Episcopus Alo Astoricensis confirmo. Joannes Ramirizi juro. Guterre Horca juro. Petrus Guterrizi juro. Joannes Didaci juro. Federnandus Joannes juro.

Cætera scripta atque placita quæ inter archiepiscopum et reginam usque ad hoc pactum præcesserant, irrita et cassa haberi definitum est. Hoc solum firmiter teneri: hoc solum fideliter custodiri sancitum est.

#### CAPUT LX.

*Litteræ Calixti papæ missæ archiepiscopo super commissione legationis*

« Calixtus episcopus, » etc.

« Perspectis Lucensis Ecclesiæ, » etc. Vide in Calixto II, Patrologiæ t. CLXIII, sub num. 205.

#### CAPUT LXI.

*Quod acquisita per prælatum litterarum memoriæ sunt tradenda.*

(146) Dominus ac Redemptor noster, volens iter

nostræ operationis inoffenso pede dirigere, docet nos, ne qui ad exemplum bonæ actionis pastorali cura cæteros debemus instruere, aliquando bona quæ agimus occultantes lucernam sub modio convincamur abscondere: « Nemo, inquit, accendit lucernam, et ponit eam sub modio (*Matth. v, 15*), » sicut enim lucerna, quæ sub modio est, nullum alium locum, præter eum in quo est, illuminat, sic et qui clam bene operatur, neminem præter seipsum exemplo sui ipse ius informat. Iterum ne si opera bona nostra humanis præsentetur obtutibus, quasi lucernam supra candelabrum positam ventus elationis extingueret, arrogantiam declinare docuit, cum subjunxit: « Cum omnia bona feceritis, dicite, servi inutiles sumus (*Luc. xvii, 10*). » Eo igitur calle quo docuit, et quomodo docuit, incedere cupientes, si quid dignum memoria in epi. copatu vel archiepiscopatu nobis seu antecessoribus nostris contigerat, necnon etiam quantum unusquisque Ecclesiæ cui præsumus prodessemus, ne oblivionis fieret obsoletum fuligine, dignum duximus in hujus libri serie ad ædificationem sequentium compilare. Bene autem officium hujus libri cum etymologia sui concordat vocabuli, cum sane hac de causa Registrum quod retrogesta, vel res gestas contineat appelletur. Donet autem Dominus nobis, quibus vineam suam locavit agricolis, ne, sicut infructuosa ficulnea terram inutiliter occupantes, hujus districtæ animadversionis sententia feriamur: « Malos male perdet (*Matth. xxi, 41*), » etc., sed ut talentum duplicatum Domino fideliter apportantes ista voce Dominica consolemur: « Euge, serve bone (*Matth. xxv, 21*), » etc. Jam demum quod per nos nostra noviter acquisivit Ecclesiæ, sequens necesse est ut demonstrat scriptura.

Urraca siquidem Dei ordinatione Hispaniarum regina, omnes hæreditates quas sibi domina Tigria contulit, hæreditario jure possidenda Ecclesiæ nostræ contradidit, ut quia tantum ac talem hæreditabat apostolum, peccatorum suorum percepisset remedium. Hujus facti æmula Dei æmulatione prædicta Tigria dimidietatem aliam, quam sibi servaverat, huic similiter Ecclesiæ post mortem suam statuit relicturam.

*Acquisitio quarumdam hæreditatum.*

Hæc sunt nomina hæreditatum quas regina domina Urraca et Tigria Enxemeniz dant Ecclesiæ B. Jacobi, et vobis domino archiepiscopo D. Bastavales, Dayam, Neruimes, Cirquites, Dorma, Queyvido, Gandra, S. Julianum, S. Eulaliam, S. Vicentium, monasterium de Villarino, quod est in ripa Minei cum hæreditatibus suis, in Salnes de monasterio de Supratelio portionem nostram, de S. Maria de Tralegio, de Sancta Maria de Cendam, de S. Mamete de Alaminir, et alias hæreditates, similiter mando et dono vobis quas debeo habere pro aliis meis hæreditatibus, quas vendidit frater meus Petrus Enxemeniz sine meo consilio et voluntate in Salnes, Superata, Guldreganes, Truanes, pro quibus debeo ego Tigria Enxemenizi me prius integrare et postea dividere

alias cum fratribus meis. De omnibus his præfatis hæreditatibus ego regina D. Urraca et D. Tigriadamus et concedimus Ecclesiæ B. Jacobi et vobis archiepiscopo nostras portiones.

Marina Rabinadiz dedit B. Jacobo et domno archiepiscopo et ejus canonicis villam quamdam cum hominibus et hæreditatibus suis, quæ vocatur Savardes.

CAPUT LXII.

*Juramentum reginæ quod præstitit archiepiscopo.*

Postquam igitur venerabilem dominum D. jam tunc temporis Compostellanæ sedis primum archiep. nec non et S. R. E. leg. regina domina. U. (proh nefas!) fecerat sub custodia detineri, Compostellana manus de suo pastore liberando sollicita unavimitebatur ut eum, quem illa male ceperat, vellet nollet, dimitteret; cujus insidias cum sibi multo ante intendi cognosceret, noluit tamen ab ejus servitio aliquatenus declinare, sed ejus jussis obtemperans, suo cum exercitu in Portugalenses hostes sequitur profecturam et sperantem quod quia illum in terra sua capere non poterat, in Portugalia, ubi tot vires sibi non suppeterent, licentius posset. Eo igitur, ut diximus, per Dei misericordiam ab ejus manibus liberato, quoniam indignum fuerat ut carcelari manciparetur custodiæ, cui Deus contulerat potestatem ligandi solvendique in cælo et in terra, restabat inter eum et reginam pacem conciliari, quæ etiam super eo solvendo querebatur se vim coactionis a suis hominibus pertulisse. Sopita demum inter eos omni hac in perpetuum querela, et ne fide media foret amplius super his conquestura, vulnus tamen tacitæ simultatis in abdito sui conservabat pectoris. Sed quis non credit quod tunc mala femina lædit, quando fleus jurat, nec enim perjuriam curat. Cum enim aliquanto post adveniens, Gallæciam visitaret, quosdam qui per archiepiscopi liberationem sibi vim intulerant, reginæ majestati causabatur obnoxios, utpote qui temerario ausu conspirationis in eam non solum ab hæreditatibus proscribi, verum etiam plecti debuissent sententiâ capitali. Tunc quia justum erat ut de quacunque impeterentur causa, ad hanc illis ejus auxilium non deesset, pro illis a regina violenter impetitis justæ defensionis scutum opposuit, ut si quæ in eos intentarentur, sicut intentabantur, adversitatis spicula illa unus pro omnibus paratus exciperet. Tandem itaque exsilium, proscriptionem hæreditatum, et si quæ sint similia quæ regia animadversio ad vindictam fieri postulat, ccc marcis et eo amplius de suo redimens, ad amorem suum suorumque reginam, studuit revocare. Deo autem gratias quia adeo illum intra gremium suæ dilectionis ex tunc et modo regina confoveat, ut cui libentius consiliorum suorum committat arcana, quippe in quo potius confidat, non habeat. Etenim gratiam in oculis regum invenire non nisi donum Dei est. Post confectam interea inter eos pacem et jurisjurandi robore stabilitam, Arias Petrizi dux castelli Lupariæ, quoniam regina

secerum ejus comitem dominum. P. cum filiis et uxore in vincula conjecerat, in rebellionem conversus est; ad cujus castelli obsidionem dum regina milites suos circumquaque diffunderet, quia non se facile præbebat assultui, cominus a facie ejus castellum aliud statuit obfirmare.

Circa quod opus dum argumentosa existeret, quidam de militibus archiepiscopi illam adeunt collocutum, sperantes eam erga illum priorem animum non mutasse, credentesque se parti ejus feminam invenire, virum firmissimum repererunt: « En, inquit, regina, nisi tuæ displiceat majestati, archiepiscopum illum D. semper tuæ voluntati contrarium, captum dabimus, vel occisur. » Quos terrore vultu regina respiciens, non solum sacrilegii scelus exsecratur auditum, sed accitis qui stabant testibus unum eorum, videlicet Petrum Garcionem, qui prolocutor exstiterat, quæ soli sibi dixerat, coram illis, ut professio reum faceret, iterare compellit. Qui convictus ex ore proprio rem abominabilem protulisse, captus, et catenatus, atque in carcerem retrusus, in foveam incidit quam præterdit: cæteris, quia id constanter negaverant, satisfactioni militiæ reservatis. Inquisitus autem ab eadem regina quo ordine id inordinatum fieri statuisset, insinuat: « Cum, inquit, de castello suo Honesto regrediens paucis, ut assolet, comitatus, Iziam tetendisset, communi deliberaveramus assensu, ut potius morti quam capturæ cum manciparemus. Si autem eo in loco, in quo sperabamus, nec hoc nec illud contingeret, strenuitati meæ injunctum iri hujus rei caput esse depono. Etenim circa noctis medium ipso et ejus cubiculariis resolutis in somnum, armata manu furtim per loca quæ bene noveram, cameram introgressus, voluntatis meæ procul dubio compos existerem. » Postquam ergo tam detestandum facinus et quomodo fieri debuisset [*s. retulisset*], regina considerat: « Tune es, inquit, quem nudius tertius majorem domui suæ præfecerat, quem præ cæteris diligebat, cui etiam intima consilia sua credere consueverat? Vere inimici hominis domestici ejus (*Matth. vii, 6*), » quia « qui edebat panem ejus ampliavit adversus eum supplantationem (*Psal. xl, 10*). » Quamvis autem regina, qui et quales adversus mortem archiepiscopi conspirassent, primo per Bernaldum Ecclesiæ nostræ thesaurarium, et Fernandum Petrizi ejusdem reginæ cancellarium ei notificare satageret, et ut sibi de eis præcaveret, iterum per comitem dom. R. pietate solita commoneret, beneficium tamen quod unicuique eorum archiepiscopus præstiterat, de eis talia credere non sinebat. Quosdam enim ab ipsis rudimentis infantia paterna dilectione usque ad provectorum militiæ alendos susceperat; quosdam adultos ætate armaverat, et quæ militare officium exigit, equos, arma contulerat, quibusdam se ipsum et curiam suam eorum arbitrio disponenda commiserat; et quoniam bona pro malis perfectorum est reddere, nec adhuc nos

(147) S. August. Append. serm. 147, 7, Patrol.

A humana fragilitas ad perfectionis culmen permittit ascendere, a tramite tamen non declinavit justitiæ qui mala pro malis noluit compensare. Dicit enim Augustinus: « Reddet Deus mala pro malis, quoniam justus est; bona pro malis, quoniam bonus est; bona pro bonis, quoniam bonus et justus est; mala pro bonis non, quia injustus non est. » Temporalem igitur vindictam in eos, quantum licuit, exsecutus, eorum domos et hæreditates depopulando diruit, destruxitque funditus, et quoniam hæreditatum destructio non satisfaceret ultioni, complices et conspiratores tanti sceleris quos apprehendere potuit, in carcerem retrudi fecit; elapsos vero per fugam, usquequo satisfacerent, anathematis vinculo colligavit.

B Ecce dum breviloquus esse studui, causas et eorum nomina prætermisisse me memini, sed hoc peccatum facile veniam meretur, quod peccatum non esse verissima ratione colligitur. Si vero peccatum esse constiterit, ecce stylus præ manibus est, et lingua cum animo dictantis paret obsequio, ut sine deformitate tractatus apponi possint quæ apposta non sunt; quamvis enim neuter eorum suo proprio designetur vocabulo, non minus tamen enormitas sceleris apud aures vulgi eorum infamiam sineret promulgari. O utinam nec tantum scelus aggredi unquam voluissent, nec de se nobis tam lugubrem materiam præstitissent! Quantum enim inceptio pravæ voluntatis differre habeat a perfectione operis, ex verbis possumus colligere Augustini, qui dicit: « Voluntas perfecta reputabitur pro opere facti (147). » Si iterum qui, secundum Joannem, fratrem suum odit ad mortem, homicidii reatu constringitur (*I Joan. iii, 15*), quanto magis isti voluntatem suam jam ad effectum, quantum in eis est, perducere cupientes, duplicis reatus macula offuscantur, qui et de Patre patricidium, et de Domino notam prodicionis incurrunt. Velim utique, si possim, tantum dolorem ad memoriam nolle reducere, qui me et cæteros qui recte sapiunt, cogit in gemitus et lacrymas prorumpere. Quis enim non profusis lacrymis sicco oculo transeat; cujus recolentis verba singultus non intercidat, in quo solo salus consistit patriæ, per quem status roboratur Ecclesiæ, ausu sacrilego necem sui Domini quempiam pertentare?

C Quorum intentio hunc rei exitum præterdebat, ut quia non erat alter qui se murum pro domo poneret Israel (*Ezech. xiii, 5*), eo sublato pastore, Dominicum gregem acephalum invenirent, et tunc domos continuare et hæreditates suas propagare liberius possent. O vere Judæ similes! qui si ad effectum perduxissent quod volebant, in nullo prorsus peccatum esset dissimile, nisi quod ille Deo, hi mortem homini machinabantur. Cupio autem uniuscujusque causam qua id ausus fuerit explicare, qui plerumque interrogati se accusant, dum se cupiunt excusare, et sic eo magis viliores appareant, quanto pro tam vili causa in tam excellentem virum necem fuerint demoliti. Ponamus verò quod juste conspiracyonis



eos causa extinuilaverit, quod tamen non esset eorum justæ defensionis occasio, quoniam ibi jus suum perdit, justitiæ ubi contra defensorem justitiæ manum suam inconsulte quærit extendere; legimus enim quod pereuntes arcam Domini casuram voluerunt erigere, sed quia inconsulte manum suam apposuerunt bobus calcitrantibus periere (II Reg. VI, 6). Si autem mortis sententiæ deputati sunt, qui cadentem satagebant erigere, quali sunt digni supplicio qui arcam Domini firmiter stantem ad ruinam voluerunt impingere? Ecce dum præscrutandæ veritatis gratia sententiarum pelagus evitare percipio, figenda est anchora ne viribus eloquentiæ meæ, cum voluero, ad portum enatare non possim.

Cum igitur Petrus Garcio, ut diximus, ab archiepiscopo haberetur inter charos charissimus, qui et tanto postea majori fuit odio dignus, quanto ultra speratum inter inimicos de amicissimo factus est inimicus, terram quæ vocatur Cordarium de manu archiepiscopi suscepit in præstimonium; quam potestatem dum in tyrannidem convertisset et de substantiis pauperum hydropisim avaritiæ suæ explere nullatenus potuisset, videns quod nihil profecisset admonitionibus, eo usque pati voluit archiepiscopus, quandiu ejus imperium non esset oppressio pauperum; nec mora sublato honore cœpit inhumanius insanire et furere, atque complices et coadjutores factionis indesinenter inquirere. Convinctus ergo tanti facinoris prius a regina captus est; deinde domino archiepiscopo procerum Gallæciæ consilio et justitiæ regula exigente, ab ipsa regina redditus in ergastulo carceris, Honesti nomine, condigna eum et socios pœnitentia subsequente ab archiepiscopo missus est. Ad ultimum post diuturnam carceris macerationem duo millia solidorum domino archiepiscopo in suam redemptionem contulit; et sic cum archiepiscopus tali juramento sibi reconciliavit: « Juro ego Petrus Garcio, cum XII juratoribus, in primis per omnipotentem Deum, et cætera per quæ vulgaris usus fidem exigat juramenti, quod terram reginæ dominæ U., sive homines, dicto vel facto nullatenus impugnem, neque terram præsentis archiepiscopi domini D., in cujus potestate sum, neque terram Fernandi Joannis, sive fratris sui Petri Mariscot, vel eorum homines, tam terram populatam quam depopulatam, et ab isto Natali Domini quod est sub æra ICLXII (1148) usque ad aliud Natale, anno videlicet completo, non requiram nec habeam dominium alicujus qui in vestram terram guerram moveat. Finito vero hoc anno, si dominum habuero, qui contra omnes vos vel contra quemlibet vestrum guerram faciat, et cum eo me guerra illa invenerit, taliter cum domino meo contra vos veniam, ut salva fide domini, quantumcunque potuero honorem et utilitatem vestram, sicut dominorum, sine fraude et malo ingenio prætendam. Præterea

(148) LXI legendum (anno scil. 1125), ut præcedentia et subsequenta firmant.

A do Ariam Petrizi ad fidem, ut si de prædicto pacto perjurus exstitero, ipse non recipiat me in terram suam, sed disturbans me, adjuvet vos, ego autem deinceps sim perjurus, et omnes qui necum jurant, et insuper persolvam tria millia solidorum unde fidejussores jam dedi. »

#### CAPUT LXIII.

##### De confirmatione legationis

Licet archiepiscopus D. inter tot tribulationum turbines positus vexaretur, et sæcularium negotiorum difficultatibus undique circumveniretur, de proficuo tamen et exaltatione suæ Ecclesiæ plurimum sollicitus, legatos suos P. Fulconis, et P. Helicæ, alterum ecclesiæ B. Jacobi capellanum, alterum vero archidiaconum, Romam cum sua benedictione, quadringentis scilicet aureis et cum suis et ex parte regis et reginæ supplicatoriis litteris, necessariis itineris sibi traditis, destinavit, et per eos legationis suæ, quam Toletanus perturbaverat, confirmationem rege et regina supplicante, et sua familiaritate et obsequio subveniente, hujusmodi litteris a domino papa sibi missis impetravit.

« Calixtus episcopus, » etc.

« Antiqua sedis apostolicæ, » etc. *Vide in Calixto II, Patrolog. t. CLXIII, sub num. 238.*

Per eos etiam legatos Dominus papa tale privilegium ipsi Compostellano direxit, per cujus auctoritatem ob B. apostoli Jacobi reverentiam, et ob sui nepotis Ildephonsi regis præcipuum amorem, et ipsius Compostellani specialem dilectionem, concedit et confirmat B. Jacobi ecclesiam metropolitanam Emeritanæ sedis dignitatem, prius sibi ad tempus concessam, quiete et absque calumnia obtinere et perpetuo possidere.

Ecce privilegium de confirmatione translationis metropolitanæ dignitatis quæ Emeritanæ sedis fuerat, in sede B. Jacobi translata.

« Calixtus episcopus servus serv. Dei, ven. fratri D. Compostellano archiep. ejusque successoribus canonice promovendis in perpetuum. Potestatem ligandi atque solvendi in cœlis et in terra (149), » etc.

#### CAPUT LXIV.

##### Celebratio concilii.

Compostellanus igitur, litteris domini papæ Calixti de legationis suæ confirmatione visis et acceptis, episcopos et abbates, per Emeritanam et Bracarensem provincias constitutos, ad concilium invitavit, quibus omnibus præter Bracarensem et Colimbriensem ad ejus invitationem Compostellam gratanter confluentibus, concilium ibidem domino rege Ildephonso cum principibus et fere omnibus terræ potestatibus præsentibus, mediante Quadragesima celebravit: in quo nimirum concilio ipse de proficuo, et honore S. Ecclesiæ juxta datam sibi a Domino facultatem fratribus venerabilibus Astoricensi, Valibriensi, Abilensi, Lucensi, Salmanticensi,

(149) Intrusa hic bulla, suo mota loco. Eam sequenti capite cum modo impetrationis reperies.

Tudensi collaborantibus, prudenter et laudabiliter A tractavit. Bracarensi vero et Colimbriensi, quia nec ad concilium venire, nec excusatorias personas mittere voluerunt, canonicas inducias infra quas in suam præsentiam satisfacturi de culpa venirent, communi supradictorum fratrum consilio et rogatu concessit; quod quia facere noluerunt, canonica eos sententia transactis ipsis induciis, multavit.

Et post equidem hujus concilii celebrationem proxima Pentecoste præfatus rex jam juvenis, novis armis ab altari B. Jacobi, Compostellano consulente, et ipsa arma benedicente, acceptis, Montani honoris quem Ecclesia Compostellana diu amiserat, medietatem ipsi Compostellano et suæ Ecclesiæ reddidit, facto etiam de hac medietate privilegio, propria manu roborato, et super altare B. Jacobi oblato, se aliam eidem Ecclesiæ medietatem suo honore et suo posse crescente, redditurum, in manu domini Compostellani et super altare B. Jacobi clero et populo vidente et audiente firmiter promisit. Compostellanus autem hoc dono a rege accepto, x argenti marcas non in pretium, sed ex sola charitate et dilectione, ipsi regi hilariter largitus est; ipsius quoque regis consiliariis, qui suam partem in hoc negotio juverant et sustentaverant, magnum pecuniæ pondus munifica manu erogavit. Contulit etiam ipsi regi xxx marcas argenti, et mille solidos cum tribus optimis sonipedibus, sed hoc fecit occulte propter reginam, quæ tunc temporis eidem regi filio suo penitus desidebat; metuebat enim ne ipsa regina hujusmodi largitiones suboleret, et inde sibi infesta et irata efficeretur.

Interea idem archiepiscopus, metropolitana Emeritanæ sedis dignitate sibi et suæ Ecclesiæ ad tempus collata, donec videlicet Emeritana sedes Christianorum potestati et dominio redderetur, exemplo boni et discreti pastoris cœpit secum tractare et sollicitus esse quomodo præfatum dignitatem suæ Ecclesiæ in perpetuum posset vindicare et retinere. Recondiderat enim in armariolo suæ mentis illud verbum Sapientis: « Melius esse omnino honorem non acquirere, quam acquisitum per desidiam et negligentiam amittere; » noverat etiam gravissimum et intolerabilem casum esse de prælatione in subdicionem, de dominio in servitutem, de divite cultu in nuditatem. D Et idcirco metuens ne sua Ecclesia supradicta dignitate privata et exuta de metropoli efficeretur suffraganea, legatos suos Petrum Fulconis cardinalem et Petrum Helicæ archidiaconum suum (150) cum sua benedictione, quadringentis scilicet aureis, omnibus necessariis totius itineris eis ambobus ad plenum collatis, Romam destinans, dominum papam per litteras suas supplicii et humili voce rogavit, quatenus metropolitanam Emeritanæ sedis dignitatem, quam Compostellanæ Ecclesiæ, ut dictum est, ad tempus concesserat, eidem Ecclesiæ ob B. Jacobi reverentiam in perpetuum obtinendam atque possidendam concederet, et concessam auctoritatis suæ privilegio

sanciret et confirmaret. Amicos quoque suos et familiares, quos tunc temporis Romæ habebat, litteris suis destinatis, obnoxius deprecatus est, quatenus sui fautores et adjuutores in hoc negotio esse satagerent. Legati ergo post immensos itineris labores et multas anxietates Romam tandem pervenerunt, et majorem quadringentorum aureorum partem primum domino papæ, ipsius pedes deosculantes, et eum ex parte domni archiepiscopi Didaci humiliter salutantes præsentaverunt; deinde minorem partem cardinalibus et Romanæ curiæ primoribus, prout melius noverant esse distribuendos, distribuerunt. Postremo qualem quantamque dilectionem Compostellanus archiepiscopus erga Dominum papam et Romanam Ecclesiam gereret, et quam devotus et quam paratus ad eorum servitium et voluntatem exsequendam et ad exhibendam Romanæ Ecclesiæ obedientiam esset, viva voce exposuerunt. Ad hæc litteras quas ex parte ipsius Compostellani ad dominum papam secum tulerant in curia recitandas dederunt. Litteris ergo recitatis et verbis legatorum auditis velle et petitio domini Compostellani universis innotuit. Erat autem illius velle et petitio, ut præfata dignitas in Compostellanam Ecclesiam perpetualiter transferretur, et translata apostolicæ auctoritatis privilegio sanciretur et confirmaretur.

Domnus itaque papa consilio cum cardinalibus et cum Romanæ curiæ optimatibus inito dominum Compostellanum in suis petitionibus exaudiendum esse ob B. Jacobi reverentiam, et ob fidelitatem et dilectionem quam erga Romanam Ecclesiam gerebat, communi omnium astantium assensu decrevit. Vocatis itaque legatis quid consilii cum cardinalibus cepisset, talibus verbis seriatim eis aperuit: « Quantam dilectionem, et quam devotam voluntatem dominus vester Compostellanus archiepiscopus, noster specialis amicus, erga nos et Romanam Ecclesiam gerat, universis Romanæ curiæ personis satis manifestum est; nam licet sit localiter a nobis multum remotus, præsentem se tamen nobis et animi charitate et frequenti benedictionum exhibitione exhibet, unde apud nos exaudiri, et petitionem suam, quamvis arduam, impetrare omnibus bonis Romanæ curiæ unanimiter volentibus et consulentibus, profecto meruit. Metropolitanam siquidem Emeritanæ sedis dignitatem, quam Compostellanæ Ecclesiæ ad tempus concesseramus, eidem Ecclesiæ ob Dei et B. Jacobi reverentiam et ejus amorem in perpetuum concedimus, et illam concessionem auctoritatis nostræ privilegio communi fratrum consilio stabiliter et firmiter sancimus et confirmamus. Illud autem privilegium ad dominum vestrum feretis dissigillatum, ea videlicet de causa, ut ipse et sui boni clerici privilegium illud legant, et diligenter inspiciant utrum aliquid sit in eo ad stabilitatem et firmitatem addendum vel excludendum et meliorandum. Quod si quid in eo corrigendum et meliorandum viderint,

ad placitum suum corrigant, et emendent. Postea dominus vester correctum et emendatum nobis remittere studeat, et nos privilegium illud impresso nostræ auctoritatis sigillo sigillabimus, supra memoratam dignitatem in Compostellanam Ecclesiam apostolica auctoritate perpetualiter transferentes. »

His auditis legati domni Compostellani pedes domni papæ humiliter osculati sunt, immensas ejus majestati grates ex parte domni Compostellani referentes, et fidelem obedientiam cum reverentia ex parte Compostellanæ Ecclesiæ pro tanti beneficii collatione eidem pollicentes. Postea paucis diebus evolutis promissum privilegium de manu domni papæ accipientes, ad propria cum gaudio reversi sunt et privilegium dissigillatum domino suo læia manu præsentaverunt. Cumque dominus archiepiscopus super absentia sigilli non modicum miraretur, legati causam quare illud privilegium dissigillatum attulissent, his verbis ipsi exposuerunt: « Venerabilis Pater, dominus papa te et tuam Ecclesiam, sicut nos ex ipsius verbis plane perpendimus, internæ dilectionis brachiis amplectitur, et te inter familiarissimos amicos suos, et specialissimos filios ob benevolentiam et fidelem obedientiam quam sibi et S. R. E. studeas exhibere, pro certo habet, et ut tibi pateat ipsius dilectionem per operis exhibitionem erga te veram esse et sinceram, istud privilegium destinavit tibi dissigillatum, ut si quid in eo addendum, vel removendum unde firmiter et stabilius efficiatur videris, addi pro velle tuo vel removeri facias. Et postquam id ad libitum tuum correxeris, statim ei remittere studeas, et quale ei remiseris, tale tibi, ob Dei et B. Jacobi reverentiam, et ob tui præcipuam dilectionem, ab eo sigillabitur et confirmabitur. » Hoc audito Compostellanus non modico gaudio repletus clericos suos meliores et familiariores illico convocari jussit; quibus ad ejus invitationem libenter confluentibus præcepit quatenus diligenter inspicerent utrum aliquid in eo privilegio addendum esse viderent, quo addito, vel excluso privilegium stabilius et firmiter efficeretur. Illi autem illius præcepto obtemperantes, supradictum privilegium legerunt et relegerunt; quæ in eo corrigenda et melioranda invenerunt, prout melius potuere, emendaverunt. Correcto autem emendato privilegio, quia dominus Compostellanus domini papæ dilectionem et benevolentiam, pro tanti beneficii et tantæ dignitatis collatione erga se et Ecclesiam suam, magnam esse cognovit, illud Gregorianum memoriter recolens: « Probatio dilectionis exhibitio operis est (151), » trecentas auri uncias ipsi papæ et cæteris Romanis suis familiaribus ex charitate et benevolentia direxit, legatos quoque suos P. Fulconis cardinalem, qui privilegium attulerat dissigillatum, et Adefonsum Petridem B. Jacobi canonicum, Romam cum ipso privilegio remisit; benedictionem autem supradictam non ipsis legatis commisit deferendam, sed potius peregrinis notis et fidelibus,

A metuens ne si ipsi legati eam secum deferrent, incurso captivitate in itinere periculo eam omnino amitterent, Aragonensis quippe rex domino Compostellano dominæ reginæ U. causa, quam manu tenebat, et cui amicabatur tunc temporis, mirabiliter inimicabatur, et quoscunque de Gallæcia aut Castellana patria in itinere deprehendere poterat, omnes præter Hierosolymitanos, male tractare et exspoliari faciebat; sed unus peregrinorum xxvii uncias auri, quas in cappa sua deferebat consutas, cum ipsa cappa a latronibus in itinere exutus amisit; quarum amissio maximo impedimento et maximæ disturbance legatis domini Compostellani postea exstitit; nam cum Romam pervenissent, et supradictum privilegium a domino papa sigillatum esset et confirmatum, pecuniam illam quam a peregrinis salvam acceperant, domino papæ et aliis quibus distribuenda erat distribuere. Sed unde xxvii uncias quæ in itinere amissæ fuerant restaurarent, non habuerunt, et quia ad dominum suum redire, nisi illis xxvii, unciis restauratis, non audebant, fere per unum mensem solliciti et anxii Romæ morati sunt. Dominus enim suus archiepiscopus per obedientiam eis injunxerat ut illis trecentas auri uncias domino papæ et aliis suis amicis integras impartirent.

Erant autem tunc temporis duo canonici B. Jacobi P. Astrarides, et Pelagius Joannides in partibus illis, qui in Apuliam et in Siciliam biennio jam transacto profecti fuerant, auxilium ad opus Ecclesiæ B. Jacobi a fidelibus petitori. Et illi equidem duo canonici finibus illarum provinciarum, quaerendo quod dictum est perlustratis, in patriam suam reverti jam disposuerant, et revertentes Papiam usque jam pervenerant. Quod cum domini Compostellani supradicti legati supradicta de causa Romæ commorantes comperissent, inito consilio inter se statuerunt, ut altero eorum, Petro Fulconis scilicet cardinali, Romæ remanente, alter scilicet Adefonsus Petrides ad eos Papiam veniret, xxvii uncias auri quæ sibi de trecentis unciis defecerant, mutatorie vel aliquo alio modo ab eis extorturus. Qui cum ad præfatam civitatem pervenisset, quam cito suos concanonicos ibi invenit; totam rem sicuti gesta erat, et quare venisset, eis seriatim narravit. Illi vero nihil de ejus verbis dubitantes constituerunt, ut alter sui cum ipso Adefonso Petride ad supradictum cardinalem Romam veniret, quidquid ipsi legati postulabant exsecuturus, et cum Adefonsus Petrides Romam cum ipso suo concanonico reversus esset, ipse et Petrus Fulconis cardinalis xxvii uncias auri ab illo acceperunt, et eas domino papæ, et aliis quibus erant distribuenda, distribuere, et sic trecentæ uncie auri quas dominus Compostellanus domino papæ ex charitate et benevolentia destinaverat, completæ sunt. Erant autem ducentæ earum de thesauro B. Jacobi, centum vero de facultate et proprietate domini Compostellani. Deinde privilegium de perpetua trans-

(151) S. Gregor. Homil. in Evang. lib. II. hom. 30, Patrolog. tom. LXXVI.

latione Emeritanæ dignitatis in Compostellanam Ecclesiam cum pallio ejusdem dignitatis de manu domini papæ accipientes, ad propria cum gaudio reversi sunt. Est autem exemplar illius privilegii infra subscriptum hoc modo.

*Compostellana Ecclesia metropolis in perpetuum.*

« Calixtus episcopus, » etc.

« Potestatem ligandi, » etc. *Vide in Calixto II, Patrolog. t. CLXIII, sub num. 270.*

#### CAPUT LXV.

*Discordia inter Toletanum et Compostel. archiep.*

Eo tempore quo supra memorati legati pro hoc privilegio insigillando et confirmando Romam profecti sunt, maxima dissensio inter dominum Compostellanum et dominum Toletanum exorta erat. Toletanus etenim totius Hispaniæ legationem diutine obtinuerat; sed dominus papa Calixtus ipsius legationis partem Toletano substractam domino Compostellano, ob B. Jacobi reverentiam et ob fidelem obedientiam quam Romanæ Ecclesiæ assidue exhibuerat, tunc temporis contulerat, et vices suas in duabus provinciis, Bracarensi videlicet et Emeritana, exsequendas, ipsi Compostellano commiserat. Unde Toletanus, non modica ira accensus, et vehementi mœrore affectus, ita graves inimicitias in Compostellanum exercebat, ut et ipsius legationem, quibuscunque modis poterat, impugnando conturbaret, et Emeritanam dignitatem a domino papa illi jam concessam, violenter atque impudenter usurparet. Salmanticensem namque episcopum, cujus ordinatio et consecratio ad dominum Compostellanum canonica institutione pertinebat, quia ipsius suffraganeus erat, absque consilio et voluntate comprovincialium et contra sanctorum Patrum instituta atque sacrorum canonum decreta, consecravit et ordinavit. Episcopos quoque, et abbates, et personas ecclesiasticas domino Compostellano, ut legato et metropolitano, obedire volentes, neglecta justitiæ regula et inconsiderata ambitione interdicebat. Bracarensi etiam et Colimbriensi litteras suas direxit, in quibus utrumque, ne domino Compostellano aliquo modo obedirent, omnimodo prohibebat. Ipsi etiam Compostellano ne absque suo consilio concilium celebraret per hujusmodi litteras mandavit et interdixit.

#### CAPUT LXVI.

*Incipiunt litteræ Toletani ad Compostellanum de interdictione concilii.*

« BERNARDUS, Dei gratia Toletanæ sedis archiepiscopus et S. R. Eccles. legatus, dilecto in Christo fratri et coepiscopo Compost. DIDACO, salutem.

« Vestræ dilectionis litteras nobis delegatas vidimus in quibus vos mediante Quadragesima Compostellæ concilium celebrare disposuisse, et consecratum nostrum, Salmantinum scilicet episcopum advocasse, nobis innotuistis. Miramur unde admodum super vestræ calliditatis sensum tam præsumptuose vos agere, præsertim cum vos ignarum non credimus litteras domini papæ Calixti archiepiscopis, per

A Hispanias constitutis, atque episcopis, abbatibus, et præpositis, clericali et ordini atque laicali generaliter destinatas vidisse, in quibus nec vestri, nec alterius personam excepit, ut mihi, tanquam Romanæ sedis legato et Romani pontificis vicario, obedientiam et reverentiam exhiberent, et vocati ad synodum, ut quæ emendanda essent nostri consilio emendarent, unanimiter accederent. Contra hujusmodi institutionis auctoritatem hactenus nullum a domino papa decretum huic auctoritati contrarium recepimus. Videtur etiam nobis vos contra sanctorum Patrum definitiones et venerandarum legum sanctiones agitare, et sacrorum canonum præcepta violenter cassare, quia quod vestrum non est, nec etiam ad vos pertinet, in nostræ legationis catalogo non jussus, non rogatus præsumitis usurpare. Unde ex parte B. Petri, apostolorum principis, vobis interdicens, ut absque nostri consilio nostraque jussione præcedente generalem synodum nullo modo celebrare præsumatis. Episcopis denique et abbatibus Bracarensis Ecclesiæ ditioni subditis, nostræ societatis participare volentibus, ne vestræ intersint synodo omnino prohibemus.

« Quod vestris in scriptis vos et Ecclesiam vestram nos gravasse ac injuriasse de Salmantini episcopi consecratione nobis imponitis, nostra conscientia ut in aliquo vobis injuriam fecissemus nequaquam accusat. Quod enim fecimus, Romanorum pontificum auctoritate, domini scilicet U. et P. necnon Gelasii, et domini C. qui totius orbis christianitati modo præsidet, egimus; qui inter cætera privilegio suo nobis misso et dato inseruit, sic affirmans: « Illarum etiam civitatum dioceses, quæ Saracenis invadentibus metropolitanos proprios perdiderunt, vestræ ditioni eo tenore subijcimus, ut quoad sine propriis exstiterint metropolitanis, tibi ut proprio subjaceant et obediant. » Hac vero auctoritate fulti dictum episcopum, quia nostræ potestatis erat, nullam vobis nec Ecclesiæ vestræ injuriam facientes ad pontificii honorem sublimavimus. Constat nimirum vos multo majorem nobis injuriam intulisse, qui dum nostrum vos fingebatis amicum, nostræ Ecclesiæ dignitatem et honorem totis viribus clam et furtive imminuere, et insuper subripere, et, si possibile esset, auferre, operam dedistis. Insuper etiam Abilensem episcopum, juri Ecclesiæ nostræ deditum, contra fas et contra legem consecratis; cujus electionem sortilegam, non canonice a clericis, imo ab inerudissimis laicis factam, refutavimus, et canonice cassavimus. Omnibus etiam patet quantam in hoc sustinimus injuriam. Proinde vestræ suggerimus et suggerendo præcipimus strenuitati, ut de his omnibus nobis satisfactorum Dominica prima post Octavas Paschæ Legionem veniatis, et pro primatate obedientiam quam sacri canones metropolitanis primatibus suis exhibere præcipiunt, nobis exhibeatis. Si autem statuto die ad nos venire contempseritis, procul dubio sciatis nos canonicam in vos extorque e sententiam.

His litteris, ampullosis et arrogantia atque gar-  
rulitati plenis, dominus Compostellanus a tramite  
veritatis non devians, justitiæ et rationis regulam  
sollicite observans, hujusmodi litteris humilibus et  
rationabilibus more probi et sapientis viri respondit.

*Incipiunt litteræ Compostellani ad Toletanum de re-  
sponsione interdictionis, et aliorum sibi ab illo  
objectorum.*

« Fratri in Christo dilecto domino B. Dei gratia  
Toletanæ sedis archiepiscopo, et S. R. E. legato,  
D. divino nutu Compostellanæ sedis archiepiscopus,  
et ejusdem S. R. E. legatus, quæ agenda sunt sub-  
tilius inspicere, et inspecta sollicitius et firmiter ob-  
servare. Litteris vestræ prudentiæ diligenter in-  
spectis, quanto inconstantia atque levitatis vento  
vestri sensus maturitas agitur, evidentissime de-  
prehendimus. Camerarius siquidem vester dominus  
P., Cluniacensis monachus, quasdam nobis ex  
vestra parte litteras, quas adhuc habemus, nuper  
detulit, in quibus continebatur quod quæcunque ex  
vestra parte nobis promitteret et astrueret pro certo  
haberemus. Ipse autem inter cætera quæ coram  
domina regina, et coram domino Munione Valli-  
briensi episcopo ex vestra parte nobis nuntiavit, et  
nobis promisit, duo præcipue, ipsis præsentibus  
firmavit: vos, scilicet de Salmantini episcopi con-  
secratione minus canonica, juste et canonice nobis  
velle satisfacere, et ipsum Salmantinum ad facien-  
dam nobis debitam professionem, ut dictanti et de-  
leganti, venturum esse. Cujus legationis dulcedine,  
et etiam domini B. nepotis vestri, qui cum capella-  
no domini papæ in nostram curiam venerat pre-  
cibus, sed maxime vestri amore, persuasi, inducias  
ipsi consecrato de facta interdictione usque ad fe-  
stum S. Stephani concessimus. Nunc autem alias  
longe ab illis litteris diversas et omnino contrarias  
a vestro nuntio suscepimus, in quibus manifeste  
apparet vos nos solum male actorum necdum pœni-  
tere, verum etiam ipsa male acta importune velle  
defendere. Quod, quantum sit vestræ personæ et  
dictu et factu absurdum, et regulæ justitiæ omnino  
contrarium, etiam minus eruditus clarius luce ma-  
nifestum est. Unde super vestra prudentia, quæ et  
nostram legationem spreto domini ac papæ edicto,  
turbare totis visibus contendit, et nostræ dignitatis  
jura usurpare non desinit, non irrationabiliter de-  
miramur, cum vos non solum de collata nobis ar-  
chiepiscopatus dignitate, verum etiam de nostræ  
legationis confirmatione per domini papæ litteras  
dudum nobis delegatas, sæpenumero certus factus  
sitis.

« Miramur etiam qua fronte de Abilensis episcopi  
consecratione, cujus nos redarguitis, mutire au-  
deatis, cum et ipse nostræ ecclesiæ suffraganeus  
sit, et ipsius electio a novem episcopis et duobus  
archiepiscopis, necnon a Romano card. Bosone, qui  
Ecclesiæ Rom. legatus ad nos venerat, canonice  
discussa, canonica inventa sit, et ab omnibus cano-  
nice approbata. His præmissis, pauca vobis de in-

terdictione nostri concilii, non ampullose, neque  
irrationabiliter respondemus. Cum Romanorum  
pontificum domini Urracæ, domini P., domini G., pri-  
vilegiis et auctoritatibus nos et Ecclesiam nostram  
ab omnium prælatorum ditionibus, solius domini  
papæ ditione excepta, absolutos et omnino liberos  
esse constet, nos neque ut primati, neque ut legato,  
neque ut archiepiscopo vobis obedituros esse procul  
dubio noveritis. Ad hæc vestræ memoriæ suggeri-  
mus quod ad colloquium inter nos et vos, domina  
regina mediatrice, apud Legionem determinato tem-  
pore constitutum, eramus ituri, et pacem atque  
pristinam amicitiam sapientium consilio vobiscum  
reformaturi; sed auditis litterarum vestrarum am-  
pullis, et falsis imposturis nec vestrum colloquium  
adire, nec vobiscum ullam amicitiam reformatam  
statuimus, nisi prius de Salmantini episcopi conse-  
cratione, et de cæteris injuriis, quæ patentibus sunt,  
nobis satisfacere studueritis. Harum autem nugarum  
et imposturarum culpam non vobis, qui tantæ di-  
cretionis et tantæ perspicacitatis antehac esse sole-  
batis, sed vestris consiliariis vestram gravitatem ad-  
illicita per ambitionem impellentibus, merito im-  
ponimus. Postremo vestræ discretionis suggerimus,  
et beatorum apostolorum Petri et Pauli auctoritate  
necnon ex parte domini Calixti papæ suggerendo  
præcipimus, ne nostram legationem, aut nostri  
archiepiscopatus dignitatem conturbare, aut usurpare  
amplius præsumat.

Eodem fere tempore quod D. Compostellanus su-  
pradictas litteras ad Toletanum direxit, legatos suos  
Romam destinavit domino papæ C. super ipso Tole-  
tano juste et rationabiliter conquesturus, quod suæ  
dignitatis terminos in Salmantini consecratione con-  
tra sacrorum canonum decreta usurpasset, et in  
subtractione Colimbriensis, et aliorum episcoporum,  
atque abbatum patenter et manifeste injuriasset. Cu-  
jus litteris et querimonia auditis dominus papa Calix-  
tus litteras suas ad Salmanticensem quantocius re-  
misit: in quibus ipsi Salmanticensi apostolica au-  
toritate mandando præcipiebat, et præcipiendo  
mandabat, quatenus Compostellanæ Ecclesiæ tanquam  
suæ metropoli, et Compostellano archiep., tanquam  
suffraganeus suo metropolitanis, dilectionem et fide-  
lem obedientiam, remota omni occasione, exhiberet.  
Litterarum autem ad ipsum Salmantinum a domino  
papa directarum exemplar infra subscriptum est.

#### CAPUT LXVII.

*Incipiunt litteræ domini papæ Calixti ad Salmanti-  
censem de obedientia domino Compostellano exhi-  
benda.*

« Calixtus episcopus, » etc.

« Quoniam in Hispaniarum partibus, etc. Vide in  
Calixto II, Patrolog. t. CLXIII, sub. num. 274.

Visis his litteris Salmanticensis Compostellani  
venit, et fidelitatem atque obedientiam cum reveren-  
tia domino archiepiscopo et B. Jacobi Ecclesiæ  
ejusque rectoribus canonice promovendis super al-  
tare B. Jacobi promisit, et propria manu his verbis

firmavit. « Ego M. Salmanticensis Ecclesie episc. subjectionem et obedientiam, cum reverentia a SS. Patribus constituta secundum precepta canonum Ecclesie B. Jacobi ejusque rectoribus, in presentia domini archiepiscopi D. perpetuo me exhibiturum promitto, et super sanctum altare propria manu firmo. »

Alias similiter litteras Colimbriensi direxit, in quibus itidem ei apostolica auctoritate precepit, ut fidelem obedientiam domino Compostellano tanquam S. R. E. legato et suo metropolitano exhibere omnimodo satageret. Illarum quoque litterarum exemplar hoc modo subnotavimus.

*Incipiunt littere domini papae Calixti ad Colimbriensem de obedientia domino Compostellano ut legato et suo metropolitano exhibenda.*

« CALIXTUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri G. [Gundisalvo] Colimbriensi episcopo, salutem, » etc. (152).

### CAPUT LXVIII.

*Quod archiepiscopus laboravit multum in acquirenda metropolitana Emeritanæ sedis dignitate, et quomodo Compostellanos cives ad jurandum justitiam compulit.*

Quantum autem dominus Compostellanus in supra memorata dignitate ad utilitatem et honorem suæ Ecclesie acquirenda laboravit, et quot et quanta de proprio et B. Jacobi thesauro erogaverit, aut in Romano itinere captis suis legatis irrecuperabiliter amiserit, si ego per singula explicare et ad memoriam reducere tentavero, si Maronica vel Tulliana facundia mihi inesset, minime ad id sufficere posset; multis enim difficultatibus circumveniebatur, quibus et in hoc et in aliis ecclesiasticis negotiis impediabatur. Regis quippe Aragonensis guerra eum ineffabiliter disturbabat, cujus metu ipsius legati nisi cum summo periculo et summo timore Romam adire non audebant. Dissensio quoque regis A. et reginæ U. in quorum servitio eum multa expendere oportebat; discordia etiam procerum Gallæcie et devastatio ipsius terræ, quæ totius honoris B. Jacobi redditus fere annullaverant. Sed quamvis dominus Compostellanus tot et tantis difficultatibus esset circumventus, ecclesiastica tamen negotia propter sæcularia nec sæcularia propter ecclesiastica minime prætermittebat; sed utraque sicut sibi et suæ Ecclesie utilia fore noverat, discrete et sapienter tractare et disponere vigilantia cura satagebat. Videns itaque Compostellanam civitatem pravis et perversis moribus implicitam esse atque corruptam, et nisi aliquod ei remedium conferretur, funditus perituram, optimatibus cleri, atque populi illius civitatis in unum convocatis hujusmodi orationem in eorum presentia habuit: « Ego D. licet indignus hujus sedis primum episcopus, deinde, sive Deo jubente sive permittente, ejusdem sedis multo sudore et multo labore effectus archiepiscopus, in regimine hujus honoris diutine laboravi, et multis quibus erat nocendum rationabi-

(152) Ut supra num. 1.

liter nocui, multis vero quibus erat subveniendum charitatis debito persuasus subveni. Indignos etiam nobilitando et dictando, dignos etiam ignobilitando et deprimendo, justitiæ metam transgressus erravi. Uade me in conspectu divinæ majestatis et in vestri omnium presentia culpabilem esse confiteor. Nunc vero vellem, per Dei misericordiam, vitam et mores meos in melius corrigere et emendare, et justitiam integram atque inviolatam observare, et manutenere. Sed quia hoc per me solum sine vestro auxilio facere non possum, vestri omnium, tam cleri quam populi, universitatem obnixius deprecor, quatenus me in hoc negotio pro vestrarum animarum salute et æternæ vitæ retributione adjuvetis, et vos justitia observaturos esse et mantenturos, sicuti ego vobis promitto, in manu mea promittatis, et de illa promissione jusjurandum mihi scribi faciatis. Ideo autem volo ut vos justitiam juretis, et juratam manteneatis, quia video fidem, probitatem, et cæteras bonas artes a nostris civibus evanescere, et video fraudes, dolos, rapinam, violentiam, et aliorum scelerum urticas increcere, quæ nullatenus extirpari possunt absque falce justitiæ. » Audito hoc sermone Compostellani qui aderant, tam clerus quam populus, unanimiter responderunt se in hoc et in aliis negotiis quæ sibi utilia fore non dubitarent assensum ei præbituros et obedituros. Juraverunt igitur justitiam et de illo jurejurando hujusmodi scriptum fieri fecerunt.

*De justitia in Compostellana civitate servanda.*

« Didacus, Dei gratia Compostellanæ sedis archiep. et S. R. E. legatus, volens destruere et eradicare prorsus pravas consuetudines, quæ videbat fieri in Compostellana civitate, promittit coram omnibus in rei veritate et in fide Christi, ut justitiam tenens et observans Compostellæ, ab ea propter pecunias seu gratiam et odium in nullatenus declinet, et ut omnino hæc justitia observetur mandat, quod villicus civitatis jurejurando firmet quod justitiam teneat, et ab ea neque amore, nec odio, neque pecunia, neque rogatu alicujus personæ a justitia deviet. Et similiter in detruncando, et cæcando et in suspendendo, prout justitia exegerit, nullatenus deviet, sed æqualiter et justo judicio unicuique, prout justum fuerit, reddat, et hoc scriptum a domino nostro confirmatum, et alios bonos foros nostræ civitatis semper custodiat, et in robore teneat. Similiter mando et præcipio quod judices loci sancti jurejurando super altare firment quod justitiam teneant, et bonas consuetudines civitatis observent, et a justitia neque gratia, neque odio, neque pecunia devient, et in judiciis neque personas, neque vultum potentis considerent (*Levit. xix, 15*), sed inter divites et pauperes juste et viriliter deliberent. Si vero villicus civitatis, vel judices ab hac promissione veritatis deviaverint, advocati bis et ter, digne satisfaciant; quod si renuerint, perjurium incurraunt, et honore careant, et quod contaminaverint dupliciter componant, et hoc

judicium sit omnibus parochianis et decimariis Ecclesie B. Jacobi, id est infra miliaria civitatis, nota die sub æra ICLXIII (153), et quot XVIII K. Februarii. » — « Nos homines Compostellæ jurejurando firmamus quod manuteneamus et defendamus justitiam a domino nostro judicatam, et ab ejus villico et iudicibus. Ita quod neque pecunia, neque parentela a supradicta justitia deviemus, et in judiciis adjuvando vel disturbando adinvicem offerationes nullatenus accipiamus. » Et similiter seniores canonicæ promittunt hoc in rei veritate et in fide Christi, salvo suo ordine domini nostri et omnium canonicorum. « Si vero nos homines civitatis ab hac promissione deviauerimus, post binam et trinam admonitionem, emendemus. Sin autem perjurium incurramus, et quod contaminaverimus dupliciter componamus, et hujus promissionis consuetudo descendat ad omnes successores meos et vestros, ita quod in perpetuum teneatur. »

### CAPUT LXIX.

*De sacrilegio comitis P. in ecclesia Compostellana commisso et de satisfactione ejusdem.*

Comes Petrus, iræ fervore accensus, comitem Adefonsum ante januam altaris B. Jacobi, diabolo instigante, percussit, et magnum dedecus Deo et ipsi apostolo nefario ausu intulit. Unde postea pœnitentia ductus, in præsentiam domini archiepiscopi cum sua uxore venit, et tantum dedecus quod Deo et B. Jacobo apostolo intulerat, et alia multa crimina, quæ diabolico instinctu perpetraverat, illi manifestans, pœnitentiam et consilium ad salutem suæ animæ ab eo petivit. Archiepiscopus vero ipsius animæ utilitati sagaciter providens, condignam ei pœnitentiam secundum sacrorum canonum decreta injunxit, et ut aliquem honorem Deo et B. Jacobo in remedium supradicti dedecoris, et aliorum peccatorum conferret, salubri admonitione suasit. Ipse autem comes et sua uxor, ipsius archiepiscopi consilio acquiescentes, monasterium de Corispindo cum tota sua creatione et tota villa, B. Jacobo et suæ ecclesie perpetuo possidendum contulerunt, et privilegium inde factum jussu et consilio domini archiepiscopi propria manu roboraverunt.

### CAPUT LXX.

*Adventus Romani legati in Hispaniam.*

Aliquanto temporis curriculo elapso, postquam venerabilis archiepiscopus plurimorum obsequiorum exhibitione et firmæ fidelitatis promissione a domino papæ Calixto impetravit, quatenus metropolitanam Emeritanæ sedis dignitatem in Compostellanam Ecclesiam perpetuo transferret, et perpetuo translata auctoritatis suæ privilegio confirmaret, quidam Romanæ Ecclesie cardinalis Deus dedit a latere ipsius papæ delegatus in partes Hispaniarum venit, Hispanæ regionis Ecclesias sollicite visitaturus, et earum saluti atque utilitati sagaciter provisurus. Cui venienti præfatus papa Burgensis Ecclesie

(153) Æra MCLXII, anno scilicet 1124 (non 1125) abs dubio legendum; ex consequentibus enim patet

A legatos, qui tunc temporis Romæ aderant, commisit, et ei per obedientiam apostolica auctoritate præcepit, ut Burgensis Ecclesie suæ quæ pastoris fulcimento viduata in magno labore atque tribulatione diutine permanserat, utilitati provideret, et ipsius electum, cujus electio jam quinquennis erat, in episcopum consecrari satageret. Cardinalis itaque supradictus Hispanas partes ingrediens, ad Burgensem civitatem, Burgensis Ecclesie legatis comitantibus, venit, et ipsam Ecclesiam magnis persecutionibus atque tribulationibus laborantem, et fere desolatam invenit. Unde vehementi mœrore affectus, et exemplo boni patris pia compassione repletus, ipsius Ecclesie statum in melius mutare, et ejus electum ad Dei honorem et ipsius Ecclesie utilitatem in episcopum consecrari præcipere necessarium duxit. Sed quia ipsa consecratio Aragonensis regis metu, qui ipsum electum impugnabat, in partibus illis fieri non poterat, ipsi electo Compostellam ire, a domino Compostellano se præcipiente ordinandum, injunxit. Ipse enim cardinalis Compostellam iturus erat, et de ejus consecratione, et aliis multis negotiis ex præcepto domini papæ Calixti cum domino Compostellano acturus: et Ecclesia quidem Burgensi, et aliis quæ suo itineri adjacebant, visitatis, tandem Compostellam perveniens a domino Compostellano benigne et honorifice susceptus est, et per octo dierum spatium ibi commorans a domino Compostellano egregie procuratus est. Cum ergo cardinalis et dominus Compostellanus in colloquium venissent, et de statu Hispanarum Ecclesiam diligenter egissent, ipse cardinalis Burgensis Ecclesie calamitati et miserie condolens domino archiepiscopo apostolica et sua auctoritate præcepit, et eum charitative rogavit, quatenus Burgensis Ecclesie electum in episcopum consecrare studeret, et causam quare hoc negotium illi potius quam alii a domino papa injungeretur insinuavit. Hoc et aliis negotiis Compostellæ deliberatis accepta a domino Compostellano benedictione, Compostella egressus, Bracaram, et per partes Portugalenses in Campanas partes profectus est, et apud Vallem Oliti concilium convocatis fratribus divina præveniente gratia celebravit. Cui nimirum concilio Burgensis Ecclesie electus cum cæteris fratribus interfuit. Finito autem concilio ipse cardinalis comitante ipso electo Setpuliæ castrum adiit, ibique tales litteras Burgensi electo de sua consecratione ad dominum Compostellanum tradidit.

*Incipiunt litteræ cardinalis Romani Deusdedit ad dominum Compostellanum de consecratione Burgensis electi.*

« DEUSDEDIT sanctæ R. E. presb. card. et Hispaniarum legatus, DIDACO, Dei gratia Compostellano archiep. et S. R. E. legato, salutem et puram amicitiam.

« In quanto labore atque miseria Burgensis Ecclesie vivere Calixtum papam, qui die 13 Decembris ejusdem anni obiit.

clesia haec fuerit, vestram prudentiam latere non credimus. Quapropter fraterna dilectione per obedientiam, quam S. R. E. debetis praecipue vobis dirigimus, ut advocatis coepiscopis fratribus vestris dominum Simeonem, Burgensis electum Ecclesiae, cum quibus epis. volueritis salva sanctae Matris nostrae Rom. Eccl. reverentia, ad quam in omnibus Burgensis Ecclesia spectat, quaecumque die post purificationem S. Mariae ad vos venerit, in episcopum consecretis; fidelitatem vero, quemadmodum antiqua exigit consuetudo, suscipiatis. Valete. »

Visis hujusmodi litteris dominus archiepiscopus meliores et discretiores suae Ecclesiae personas in cameram suam convocari jussit, et ostensis eis litteris et mandato Romani card. quid sibi de illo mandato et de petitione Burgensis electi consulerent, ab eis inquisivit. Ibi vero clerici sapientes et discreti, quia ipse archiepiscopus in proximo concilium erat celebraturus, et laudaverunt et consuluerunt, ut Burgensem electum usque ad concilium retineret, et episcopos ad ipsum concilium confluituros de mandato cardinalis et de ejus consecratione consuleret. Quorum consilio dominus archiepiscopus acquiescens ipsum electum usque ad celebrationem concilii Compostellae retinuit et eum in multis necessitatibus munifica manu adjuvit. Postquam itaque statuta dies concilii impleta est venerabilibus fratribus Asturicensi, Minduniensi, Lucensi, Salmanticensi, Scemurensi, Portugalensi, Tudensi, convenientibus, dominus archiepiscopus concilium in Dominica *Misericordia Domini* (154). Compostellae celebravit, et haec capitula in eo supradictis fratribus assentientibus et unanimiter collaudantibus sancivit, et confirmavit.

#### CAPUT LXXI.

##### *Celebratio concilii.*

Didacus, Dei gratia Compostellanæ sedis archiep. et S. R. E. legatus concilium in Dominica *Misericordia Domini* (154) convocatis fratribus Asturicensi, Lucensi, Vallibriensi, Tudensi, Portugalensi, Scemurensi, Salmanticensi, Burgensi, Compostellae celebravit; et in eo de honore atque utilitate S. Matris Ecclesiae, juxta datam sibi a Deo facultatem, supradictis fratribus cum suis abbatibus xxvii atque religiosis personis et bonis clericis, unanimiter collaborantibus tractavit. Et quoniam peccatis exigentibus regnum Hispaniae aëo turbatum vidit, quod etiam Ecclesia Dei, destructa Christiana religione, periclitaretur, et fera jam ad defectum redacta esset, placuit ei ut universali synodo, pro Ecclesiae statu, pro regni tranquillitate, haec capitula subscribere, et subscripta confirmare. « Mandamus ergo et apostolica auctoritate constituimus, ut superna juvante clementia, pax Dei quae apud Romanos et Francos et alias fideles nationes observatur, in toto Hispaniae regno ab omnibus Christianis inviolabiliter teneatur, a primo videlicet die Adventus

Domini usque ad octavas Epiphaniae, a Quinquagesima usque ad octavas Paschae, a Rogationibus usque ad octavas Pentecostes, in jejuniis Quatuor Temporum, in vigiliis, et festivitibus B. Mariae, et B. Joannis et apostolorum, et in festivitate Omnium Sanctorum, quae celebratur Kal. Nov., ita ut nullus hominum, licet habeat cum alio homine homicidium, vel aliam quamlibet inimicitiam, praesumat eum occidere, vel capere, vel aliquo modo ei nocere. Episcopi, praesbyteri, abbates, monachi, et monachae, et omnis ordo ecclesiasticus Ecclesiae, et res ecclesiasticae, et boves quorumcunque fuerint, omnibus diebus in pace permaneant. Peregrini, mercatores non capiantur, neque pignerentur, nisi propria culpa; dies et constituta tempora pacis sicuti determinata sunt, et per juramentum confirmantur. Qui vero hanc pacem per juramentum confirmare noluerit, excommunicetur, donec juret; et qui eam violare praesumpserit, episcopus cum toto episcopatu suo eat super eum ad destructionem ipsius et bonorum suorum, donec satisfaciatur, et dominus ejus, cujus ipse fuerit, auferat ei praestimonium suum, et nullus alius deinceps eum colligere praesumat, donec de violatione pacis juste et canonice satisfaciatur. Si autem aliquis de euntibus super eum, in hac obedientia mortuus fuerit, ita sit absolutus ab omnibus suis peccatis de quibus poenitentiam jam accepit vel acceperit, ac si in Hierosolymitano itinere mortuus esset, nisi excommunicatus sit. Similiter si aliquis, armis abrenuntians pro obedientiae et supradictae pacis observatione, ab inimicis suis mortuus fuerit, supradictam remissionem habeat, et qui cum interfecerit homicidium dominis terrae duplicet, et poenitentia ejus duplicetur, et nunquam in patria sua poeniteat, sed eat in exilium; et qui eum ceperit, eurtaverit, excacaverit vel aliquod malum fecerit, quod prius parabat in duplo componat. Si vero aliquis in tali peccato absque poenitentia mortuus fuerit, non sepeliatur, sed in domo sua putrescat, et non inde abstrahatur. Principes autem terrarum, milites, vel pedites in supradictis diebus arma sumere non praesumant, nisi contra paganos, aut patriae invasores, aut supradictae pacis violatores. Caetera capitula quae in praeterito consilio constituimus, iterum confirmamus. »

##### *Confirmatio electi Burgensis.*

In ipso quoque concilio omnes episcopi qui aderant super consecrationem Burgensis electi interrogavit, litteras domini cardinalis eis ostendens, et Burgensis Ecclesiae labores atque tribulationes exponens; ipsi vero episcopi Burgensi Ecclesiae, quae tandiu viduata pastore permanserat condolentes, domino archiepiscopo unanimiter laudaverunt et consuluerunt, quatenus illius Ecclesiae utilitati misericorditer provideret, et ejus electum in Dei obsequium et suae animae salutem in episcopum

(154) Dominica *Misericordia Domini* fait 20 April, anno 1124, Dominica II post Pascha.



consecraret. Quorum petitioni ipse condescendens A Burgensem electum III, die post finitum concilium, Asturicensi, Minduniensi, Portugalensi, episcopis coadjuvantibus in episcopum solemniter consecravit, eique obedientiam et fidelitatem sanctæ R. E. juxta quod antiqua consuetudo exigit, promittere et propria manu super sacrosanctum altare firmare fecit; deinde ipse consecratus accepta a domino archiep. licentia, ad propria cum gaudio remeavit.

## CAPUT LXXII

*Acquisitio.*

Interea ipse archiepiscopus de utilitate suæ Ecclesiæ sine intermissione sollicitus villam quæ dicitur Sinales, quæ est secus S. Christinam de Noya cum sua tota creatione et familia, non tamen totam, sed de tribus quartis medietatem, a domina, Aurodona Didaci facta cum ea de medietate alius villæ, scilicet Lustris, commercio, quam medietatem in sua vita tantum teneret, ad opus suæ Ecclesiæ satis solerter acquisivit, ipsa autem mortua, illa medietas de supradicta villa Ecclesiæ beati Jacobi hæreditario jure reformaretur.

*Acquisitio.*

Quidam præpositus, nomine Didacus, presbyter ejusdem venerandi archiep. villicationem apud S. Mariam de Nevar tunc temporis tenebat, et cum ipse presbyter jam tædio villicationis tenendæ afficeretur, ad dominum archiepiscopum spontanea voluntate venit, et cum eo statuit, ut medietatem de omnibus rebus et hæreditatibus quas in ipsa villicatione acquisierat, domino archiepiscopo et B. Jacobi ecclesiæ in perpetuum possidendam concederet; aliam vero medietatem jure hæreditario possidendam sibi retineret. Acquisierat autem in supradicta villicatione ecclesiam S. Michaelis de Rozuan, quæ ipsi ecclesiæ S. Mariæ de Nevar adjacet, et alias hæreditates quæ in confinio et circuitu ipsius ecclesiæ sunt. Et ipse quidem archiep., solers et discretus, has acquisitiones stabiles et inconvulsas permanere volens, cartas mercatrices de ipsis acquisitionibus fieri, et eas ab illis qui hujusmodi pacta secum statuerant, roborari et firmari, et ipsas cartas in thesauro B. Jacobi reservari, fecit.

## CAPUT LXXIII.

*De concordia regis et reginæ matris suæ.*

Eo fere tempore Toletano archiepiscopo domno B. cum quo dominus Compostellanus acrem et diutinam conflictionem pro suæ Ecclesiæ exaltatione habuerat, defuncto, rex A. et regina domina U., ejus mater, qui ab invicem diutine disenserant, eodem Compostellano cum suis amicis mediante et sedulo machinante, concordēs et amici facti sunt; et facta equidem ipsa concordia hujusmodi litteras quorundam æmulorum stimulatione et machinatione ad ipsum Compostellanum direxerunt.

*Litteræ regis et reginæ ad dominum Compostellanum.*

« A. et U., Dei gratia Hispaniæ rex et regina,

PATROL. CL. X.

charissimo domino D. Compostellano archiep. sanctæque R. E. legato, in Christo vivere.

« Noverit sanctitas vestra amicitie nexu nos indissolubili conjunctos esse. Honorem vero Toletanæ Ecclesiæ quem et longo diminuere seu annihilare perturbando studuistis tempore, ut deinceps nullatenus perturbetis dicimus et monemus, ne præfata suo Ecclesia intermissione careat (quod absit!) honore. Valete. »

*Responsio domini archiepiscopi ad supradictas litteras regis et reginæ.*

« DIDACUS, Dei gratia Compostellanæ sedis archiep. et S. R. E. legatus, venerandæ dominæ suæ reginæ, dominæ U. et filio suo regi domino A., sic terrenum regnum regere, ut non amittatis æternum.

B « Litteris vestræ celsitudinis læta manu acceptis diligenter inspeximus. Sicut autem discordia, quæ inter vos peccatis nostris exigentibus hucusque emersit, fuit destructio pauperum et omnium Ecclesiarum, ita concordia quam inter vos noviter Dei præveniente gratia factam esse agnovimus, est firmiter sanctæ pacis et fundamentum Christianæ religionis. Et quia hoc semper palam atque latenter optavimus, quod jam, Deo juvante, fieri novimus, inde Deo et B. Jacobo qui vestros ad hoc inspiravit animos, innumeras grates referimus. Unde nos etiam nimium lætari exultare et congratulari vestra non dignetur Jubitare clementia. De diminutione autem Toletanæ Ecclesiæ, quam ne nos vellemus nobis per easdem litteras intimastis, Deus novit quia nec illius nec alterius Ecclesiæ proprium honorem aliquando minui volumus, nec volumus. Quod si nostri vel Ecclesiæ nostræ æmuli nos lacerando et dilaniando apud nobilitatem vestram de nobis aliquid ratiocinantur, non faciles aures vestras morsibus obrectatorum nostri gratia commodare velitis. Sed, si aliquid sentiendo asserunt in vestram regalem discretionem, veniant, et nos secundum vestrum consilium eorum importunitatibus satisfaciamus. Mementote etiam quia inter cætera, quæ nobis regia vestra prudentia dixit, hoc se facturum spondit, Ecclesiam scilicet nostram nunquam minuire, sed semper defendere, exaltare, et augmentare nostri semper suffulti auxilio et consilio. Si autem nos de Romanæ D Ecclesiæ dignitatibus aliquid, Deo volente, habuimus, habemus, vel habituri sumus, vestri semper suffulti auxilio et consilio fecimus et faciemus. Suarior Froilati nostræ domus villicum vobis mittimus, ut quod in litteris non continetur, excellentiæ vestræ ore proprio referat; per ipsum autem cor vestrum et voluntatem nobis revelate, quia parati sumus omnia quæcunque nobis injunxeritis, pro posse nostro facere et adimplere. Omnipotens Deus amore et intercessionem beatissimi Jacobi apostoli personam vestram et regnum conservet, et ad vitam faciat vos venire sempiternam! Amen. »

## CAPUT LXXIV.

*Litteræ cardinalis missæ archiepiscopo.*

Iisdem fere temporibus sanctæ R. E. card. Deus

dedit hujusmodi litteras ad dominum archiepiscopum Roma direxit :

« Venerabili D. Compostellano archiepiscopo ac fidei S. R. Ecclesie legato D., tituli sanctorum Laurentii atque Damasi card. indignus, felicem suae prosperitatis inquisitionem.

« Summa dignitas vestra, charissime, deprehendere sciat nos divina propitiante clementia sanos et incolumes esse, et praesentiam nostram in servitio vestro, dum vixerimus, prospere adfuturam quam siquidem in proximo in vestra melioranda legatione, clementissime, ac in renovandis privilegiis vestris volumus ut cognoscatis pro quibus nempe has dirigimus litteras, ut festinos ad haec curanda Romanae curiae per nos illico delegetis nuntios. Praeterea, felicissime domine, pietatem indissolubilem vestram flagitamus, ut casublam de qua saepissime vos rogamus, per eosdem vel per alios fideliter nobis dirigatis nuntios, quatenus vos vestrosque amicos in obsequio vestro communiter, uti debemus, obligare possimus. Insuper, piissime Pater, flagitamus, ut cunctam Deo devotam congregationem ex nostra parte salutetis, et hunc chartulae delatorem honorifice suscipiatis. Valet. »

*Responsio domini archiepiscopi ad praefatum cardinalem supradictis litteris.*

« Domino venerabili et Patri reverenti Dei gratia S. R. E. card. DEUSDEDIT, D. Compostellanorum humilis minister, fideles orationes et devotum obsequium cum reverentia.

« Quod vestrae industriae excellentia vivit, valet, et, divina propitiante gratia, prosperitate et incolumitate perfruatur, ultra quam credi potest, nostro cordi gaudio est, et vestrae equidem discretionis refert non dubitare nos et nostram Ecclesiam de nostris tanquam de vestris propriis successibus, mera veritate et remota omni simulatione, gaudere, et devotas divinae omnipotentiae gratias inde referre; nos enim et nostra Ecclesia in vestrae sanctitatis benevolentia atque dilectione constanter permanemus, et divina auxiliante gratia ita permansuri sumus, ut nunquam ab ea, aliqua occasione intercedente, avelli possimus. Vestram itaque venerandam celsitudinem obnixius efflagitamus, ut nos et nostram Ecclesiam mutui amoris munere recompensare, et boni patris atque fidelis amici exemplo nos diligere et charos atque speciales filios habere, divino et B. Jacobi amore dignemini. Ad haec vestrae memoriae beatitudini suggerimus nostram devotionem vestrae hebdomadae substantiolam per legatos quos nuper Romam misimus vestrae sanctitati fideliter direxisse; quos ut benigne et ut honorifice suscipiatis, et nostras vices apud dominum papam sollicite agatis, vestram discretionem summopere deprecamur. De casubla autem, cujus mentionem nobis per vestras litteras fecistis, ad praesens fieri non potest quod postulatis, quia quando vestrae sanctitatis litterae ad nos pervenerunt, legati nostri jam

(155) Die 13 Dec., anno 1124.

diu iter Romanum arripuerant. Vestri gratia estote memores nostri non immemorum vestri. Valeat paternitas vestra. »

#### CAPUT LXXV.

*De fabricatione galeae contra Saracenorum incursus.*

Post archiepiscopatus adeptionem, idem archiepiscopus, Amorrhæorum guerram suae terrae circa maritimas partes multum nocere annuatim videns, ad exaltationem Christianorum et depressionem Saracenorum solerti et valde utili consilio usus est; biremem namque (quae vulgariter galea vocatur) multo sumptu fieri fecit, factamque cuidam juveni, nomine Fuxoni Pisana civitate oriundo, probo et nauticae artis peritissimo, tradidit, cum qua Amorrhæorum terram navigio inquietaret. Praefatus itaque juvenis accepta galea et facta fidelitate domino, archiepiscopo terram Saracenorum per mare inquietare coepit, et inde multa spolia multasque praedas cum captivis divina gratia auxiliante adduxit; et sic providentia et consilio domini archiepiscopi terra maritima quae a Saracenis per singulos annos prius fuerat deprædata et devastata, penitus secunda permansit, et Saraceni, qui ejus terrae praedones et devastatores annuatim exstiterant, Christianorum praeda per Dei gratiam facti sunt. In tempore quoque sui episcopatus duas galeas eadem intentione fieri fecit. Sed Patroniensium, quibus ad custodiendum ab illo commissae fuerunt, culpa et negligentia destructae et annullatae sunt. Ante tamen quam destructae essent, Amorrhæis multa incommoda intulerunt; Christianis vero plurima comoda contulerunt.

#### CAPUT LXXVI.

*Tunc temporis Romanae Ecclesiae cardinalis D. has litteras ad Compostellanum direxit.*

« DIDACO reverentissimo ac gloriosissimo Compostellano archiep. necnon S. R. E. legato, DEUSDEDIT S. R. E. tituli S. Laurentii cardinalis, desideratam in Christo visitationem.

« Hoc quod vestra admirabilis pietas ex me affectuose audire desiderat, primitus studeo significare. Sciat charitas vestra, charissime, me sanum incolumemque esse, et beatæ memoriae Calixtum ex hac vita honeste procul dubio migrasse (155), quapropter divina pietas præclara non multum suam Ecclesiam, pastore viduatam, sinivit; sed Honorium cito in eadem constituit praesulem, ad quem, venerando amice, consulo vobis honestos citius destinare legatos, ut de bono in melius privilegia utique vestra per me nostrosque amicos renovare possitis. Praeterea, clementissime Pater, magnitudinem vestram captamus sollicitare, ut casublam, diu a nobis desideratam, per eosdem legatos, vel per alios quos agnoveritis esse fideles, nobis protinus mittere studeatis, quatenus nostrum fidele servitium ad honorem vestrum, et B. apostoli Jacobi omniumque canonicorum communiter valeatis habere. »

*Compostellanus ad supradictas litteras taliter respondit.* « Dominus venerabili et Patri reverenti, Dei gratia matris nostræ S. R. E. legato et cardinali D., DIDACUS, Compostellanorum humilis minister, desideratam præsentis et futuræ vitæ felicitatem.

« Nos et nostram Ecclesiam vestræ tanquam nostræ propriæ saluti et prosperitati mera veritate et absque omni simulatione congaudere, et vestræ adversitati atque tribulationi, si adessent (quod absit) eodem modo condoluituros esse, vestra refert non dubitare, cum vestram discretionem minime lateat qualem quantamque erga se dilectionem nostra devotio gerat; et nos equidem in vestra benevolentia atque amore fideliter persistentes ad vestrum servitium atque vestram voluntatem pro posse nostro exsequendam devote accincti clementiam vestram obnixius deprecamur, quatenus non ad nostri obsequii raritatem vel parvitatem, sed potius ad puri et veri amoris impendium respiciatis, et nostras et nostræ Ecclesiæ vices in curia et apud domini papæ majestatem boni patris et patroni exemplo agere studeatis. De cætero vestræ memoriæ beatitudine suggerimus nostram mediocritatem vestræ celsitudinis litteras III Nonas Augusti recepisse, et eas læto et jucundo animo perlegisse. Nos autem legatos nostros cum benedictione nostra et vestræ hebdomadæ reddito, xv diebus post Pascha transactis, Romam miseramus, quia de morte domini et Patris nos ri venerandæ memoriæ, papæ Calixti jam audieramus, et idcirco donec illis legatis redeuntibus alios miserimus, vestræ petitioni ad præsens consulere non valemus. Interim gratia vestri estote nostræ parvitas memor, vestræ dignitatis nunquam immemores. Valcat paternitas vestra. »

#### CAPUT LXXVII.

*De fabricatione campanarum majorum et minorum.*

Interea venerabilis archiepiscopus de utilitate et honore suæ Ecclesiæ plurimum sollicitus ornamenta quæ suæ Ecclesiæ necessaria et honesta esse perpendebat, acquirere vel emere vigilantem et indefessa cura satagebat. Suam igitur ecclesiam bonis et competentibus signis indigere aspiciens, quemdam magistrum, ultra Portensem signifiçæ artis peritum, taliata et solidata retinuit; et duo majora signa, duo vero minora ad decus et utilitatem suæ ecclesiæ fieri præcepit. O discretum et sapientem virum, qui nunquam sæcularibus negotiis emergentibus ecclesiastica neglexit, nec sæcularia ad se pertinentia ecclesiasticorum sollicitudine prætermisit!

#### CAPUT LXXVIII.

*Celebratio concilii.*

Item venerabilis archiepiscopus regnum Hispaniæ, ex discordia A. regis et matris ejus reginæ U. conturbari et devastari non modicum dolens, et utilitati atque honori sanctæ Ecclesiæ paterna sollicitudine providens, episcopis et abbatibus et aliis religiosis personis invitatis, comitibus quoque et

A principibus convocatis, concilium in tertio anno (156) sui archiepiscopatus, xv K. Februarii, Compostellæ celebravit. In quo primum de ecclesiasticis negotiis, deinde de pace inter supradictum regem A. et suam matrem reginam, ut et inter cæteros principes invicem discordantes, provide et sagaciter tractavit. Postremo expeditionem super Mauros ad depressionem et confusionem paganismi, et ad exaltationem atque ædificationem Christianismi, in eo concilio viva voce prædicavit, laudavit, et commendavit, et omnibus in eam expeditionem accepta pœnitentia ituris plenariam omnium suorum peccatorum absolutionem auctoritate omnipotentis Dei, Patris et Filii et Spiritus sancti, et beatorum apostolorum Petri et Pauli atque Jacobi, omniumque sanctorum concessit: cujusmodi etiam chartam de illa plenaria absolutione ad reges et comites cæterosque principes, ad milites quoque et pedites direxit, ut, visa plenaria absolutione, in supradictam expeditionem ad Dei obsequium et suorum peccatorum remissionem libentius et devotius irent. Archiepiscopis quoque, atque abbatibus, cæterisque sanctæ Ecclesiæ præpositis, hanc chartam omni populo prædicare, laudare et exponere, et eos ad supradictam expeditionem omnibus modis animare præcepit.

« DIDACUS, Dei gratia Compostellanæ sedis archiepiscopus et S. R. E. legatus, venerabilibus et dilectis in Christo fratribus, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, universisque sanctæ Ecclesiæ præpositis, regibus quoque, comitibus cæterisque principibus, et omni populo Christiano, ita sobrie et juste et pie temporalibus uti, ut per Dei gratiam æterna mereantur adipisci.

« Fraternitatis vestræ charitas, dilectissimi, audit Apostolum clamantem, et nos ad somni deviationem sic vocantem: « Hora est jam nos de somno surgere (Rom. xiii, 11), » cujus voci nos obedire æquum et saluberrimum est, tum quia quod in baptismo promisimus, male vivendo mentiti sumus, tum quia nostrum finem et diem districti judicii appropinquare videmus. Ecce, fratres charissimi, Dominus, ad januam stans clamat: « Si quis mihi ostium aperuit, intrabo, et cum eo cœnabo, et ipse mecum (Apoc. iii, 20). » Non ergo nostri cordis aures ad ejus voces obduremus, ne nobis ab eo terribiliter et rationabiliter dicatur: « Vocavi et re-nuistis (Prov. i, 24), » pulsavi ad ostium vestrum, nec mihi aperuistis. Abjicientes itaque opera tenebrarum et importabile diaboli jugum, justitiæ operibus instudeamus, et arma lucis, juxta Apostoli monitionem, unanimiter induamur (Ephes. vi, 11), et quemadmodum milites Christi et fideles sanctæ Ecclesiæ filii iter Hierosolymitanum multo labore et multi sanguinis effusione aperuerunt, ita et nos Christi milites efficiamur, et ejus hostibus debellatis pessimis Saracenis, iter quod per Hispaniæ partes

(156) Quintus jam fluebat annus, a die 25 Jul. anni 1120, in quo cœpit appellari archiepiscopus, ut supra cap. 19 liquet.

brevius et multo minus laboriosum est, ad idem A  
 Domini sepulcrum, ipsius subveniente gratia aperiamus. Quisquis autem hujus militiæ particeps fieri voluerit omnium suorum peccatorum recordetur et ad veram confessionem et veram pœnitentiam venire festinet; et postea, acceptis armis, ad castra Christi in Dei obsequium et suorum peccatorum remissionem procedere non differat; quod si ita fecerit, nos et nostri fratres venerabiles coepiscopi, abbates, et aliæ religiosæ personæ, in concilio, quod, juxta domini papæ edictum, xv Kal. Februarii Deo auctore Compostellæ celebravimus, nobiscum residentes, cum ab omnibus suis peccatis, quæ a fonte baptismatis usque ad hodiernum diem diabolo instigante perpetravit, omnipotentis Dei et beatorum apostolorum Petri et Pauli atque Jacobi, omniumque sanctorum auctoritate absolvimus. Illis vero qui his Christi castris interesse noluerint vel non potuerint, per obedientiam præcipimus et interdici-  
 mus, ut nullum malum terris et honoribus sive aliis rebus eorum, quandiu in Dei servitio permanserint, temerario ausu inferre, neque eorum personas sive facultates capere aut inquietare ullo modo præsumant. Quod si nostrum edictum in hæc contempserint, auctoritate Dei Patris omnipotentis et Filii et Spiritus S. et beatorum apostolorum Petri et Pauli, atque Jacobi omniumque sanctorum eos excommunicamus et anathematizamus, et a liminibus S. Ecclesiæ sequestramus, ita ut, si infirmi fuerint, non visitentur donec satisfaciant, et si mortui fuerint, non sepeliantur. Et si quis princeps vel Dominus solidatas aut alia beneficia eis contulerit, dator et acceptor anathema sit. Si quis autem vir aut femina, ad supradicta castra ire non potuerit, si secundum posse suum armatos milites vel pedites pro se miserit, accepta ut supradictum est pœnitentia, eandem ei plenariam absolutionem in nomine Domini concedimus. Quicumque vero nostrum præceptum observantes, athletas Christi in exercitum Domini euntes vel inde redeuntes honoraverit, adjuverit, et manu tenuerit, in præsentis vitæ transcursu bonæ actionis fructum percipere, et in futuro æternæ beatitudinis præmia mereantur obtinere. Divina omnipotentia benedictionis suæ gratia vos visitet, et animos vestros ad eundem in hunc Dei exercitum inflammet et inspiret, ipso præstante cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen. Quicumque S. Ecclesiæ prælati sunt, cum hanc chartam viderint, eam in Dei obsequium et suorum peccatorum remissionem regibus, comitibus, cæterisque principibus, militibusque et peditibus viva voce prædicare, laudare et exponere summa cum sollicitudine studeant. Hoc quoque nos et synodalis conventus universitas mandamus, ut quicumque in hanc expeditionem tantam et tam salubrem pro suæ animæ remedio et salute iverit, absque licentia et consilio pontificum et principum inde reverti non præsumat.

## CAPUT LXXIX.

*Litteræ Domini papæ archiepiscopo destinatae.*

Post celebrationem concilii supradicti Honorius, Romanus papa venerandæ memoriæ papæ Calixti successor, hujusmodi litteras Domino Compostellana destinavit.

« Honorius episcopus, » etc.

Vestra siquidem, » etc. *Vide in Honorio II, Patrologiæ t. CLXVI, sub num. 17.*

## CAPUT LXXX.

*Quod invasit F. Joannides Compostellanos, et a rege vocatus ad curiam ejus ivit.*

Decurso postea non longi temporis spatio, F. Joannides S. Pelagii de Luto dominus, tyrannica feritate et avaritiæ stimulis incitatus, Compostellanæ civitatis Burgenses nefanda prodicione captioni mancipavit, et eos in carcere retrusos diversorum tormentorum illatione ad redemptionem inhumanitus et intolerabiliter cogere cœpit; quorum captio-  
 nis quandam causam fictitiam et falsam prætendebat, se videlicet a Compostellanis maximas injurias et multiplicia dedecora pertulisse, quæ aiebat se inulta relinquere non posse. Eorum autem captione comperta, dominus archiepiscopus in omnibus negotiis, tam sæcularibus quam ecclesiasticis peritissimus, et virorum illustrium celeberrimus, missis ad eum bis et ter et quater legatis discretis et sapientibus viris, cur talem injuriam et tantum dedecus B. Jacobo et sibi intulisset ab eo expostulavit, et per ipsos legatos ei mandavit, et obnixius rogavit, ut pro Dei et B. Jacobi amore hominum et fidelitatem quam sibi fecerat et jurejurando firmaverat, ad memoriam reduceret, et terminis justitiæ observatis, captos suos sibi immuniter et absque omni pretio solveret. Ille autem ad ejus mandata ferro et saxis surdior, nec Dominum, scelerum et impietatum ultorem timuit, nec reverentiam B. Jacobo aut ipsi archiepiscopo exhibuit, quia nec captos liberare, neque errata corrigere voluit. Unde Dominus archiepiscopus non modicum commotus, in primis ipsum et omnes sibi subditos, et totum ejus territorium omnipotentis Dei et omnium sanctorum auctoritate excommunicavit, et omnia divina, præter pœnitentiam et baptismum, per totam ejus terram officia interdixit. Deinde cum ipse diabolica fraude deceptus excommunicationem omnino contemneret, et ejus metu nihil facere vellet dominus archiepiscopus, rationis et justitiæ defensor et mantentor, immenso exercitu tam militum quam peditum congregato, honorem ejus terra et mari hostiliter invasit. Castrorum munimina acerrime oppugnavit, villas et hæreditates ipsius, et totum honorem ad eum pertinentem præda et incendio funditus devastavit. Præterea totum exercitum in terra ejus tandiu dietari et manere fecit, donec supradictus tyrannus, necessitate constrictus, pacem cum eo reformavit, et quos captos tenebat, absque ulla redemptione libere et solute abire permisit. Ad hoc vetus hominum et veterem amicitiam cum

Domino archiepiscopo firmavit, et se in ejus præsentia ad satisfactionem venturum esse Compostellam usque promisit.

Dum ipse archiepiscopus in tali expeditione promotione justitiæ et sui decoris vindicatione laboraret, jam de morte dominæ reginæ Urracæ per nuntios et per famam certus erat, quæ vi Idus Martii debita naturæ in æra MCLXIII (anno 1126) in Campaniæ partibus persolverat. Ab illa tamen expeditione voti sui compos, et hostis triumphator, Compostellam reversus, de ipsius reginæ obitu certior factus est; ibi enim regales nuntios, Minduniensem scilicet episcopum et alios probos viros in sua curia reperit, mortem reginæ veram esse sibi nuntiantes, et se ex præcepto regis obnixè et humiliter deprecantes, quatenus maturato itinere Legionem proficisceretur, ut ipsum regem ibi coronaret, et consilium de administratione et reconciliatione et dispositione regni ad honorem et utilitatem sanctæ Ecclesiæ ei conferret. Legionensis etenim civitas jam tum temporis regalis juriserat, quia eam consilio et auxilio civium et principum terræ acquisierat. Audito nuntio domini regis A., dominus archiepiscopus, quæ itineri necessaria noverat fore omnibus convenientibus et abundanter apparatus, iter Legionense feria vi, ante ramos Palmarum cum majoribus et honestioribus suæ Ecclesiæ personis ovanter aggressus est. Compostella igitur taliter egressus, ad Lucensem civitatem in die Sabbati perveniens, a domino Petro Lucensi episcopo et ipsius civitatis clero atque populo in processione benigne et decenter susceptus est, ibique Dominicam Palmarum solemniter celebravit. Postera die a Lucensi civitate egressus, cum ad Asturiensem civitatem, v feria, Dominica cœna, pervenisset, ibi a domino Alone, ipsius civitatis episcopo, et clericali atque laicali multitudine, similiter cum processione accuratissime receptus est, et chrismate atque oleo consecrato, totum officium ad illum diem pertinens more ecclesiastico ipse complevit. Asturicensi quoque civitate, Minduniensi, Asturicensi, Lucensi episcopis comitantibus egrediens, in vigilia Dominicæ Resurrectionis Legionem tandem perveniens, a Domino D. ipsius civitatis episcopo, et ab Ovetensi, qui ibi tum temporis aderat, et a clero et populo, et totius terræ optimatibus cum insigni processione gratanter et honorifice susceptus est, ibique Paschalem solemnitatem cum gaudio celebravit. Altera die vigilia et missa pro anima reginæ dominæ Urracæ, quæ ibi tumultata jacebat, celebrata, pontificalibus insignibus ornatus, ad sepulcrum ejus cum crucibus et thuribus veniens, debitas obsequias pro remedio et salute ejus animæ ecclesiastico more peregit.

Rex vero qui cogente necessitate tum temporis Legionem aberat, audito ejus adventu, legatos suos ad eum quantocius destinavit, summis et indefessis precibus eum deprecans, quatenus ad se usque Scomurensis civitatem ire dignaretur, neve itineris labore aut longitudine gravaretur. Legatione domini

regis audita, iii die Dominicæ Resurrectionis, ipse archiepiscopus cum episcopis Minduniensi, Lucensi, Asturicensi, Ovetensi, Legionem egressus, iter Scomurensis cum innumero militari et clericali comitatu est aggressus, et ad ipsam civitatem ita appropinquans, a Domino rege et Toletano archiepiscopo, et ab omnibus episcopis, qui in curia regis aderant, clero quoque et populo civitatis obviam ei exeuntibus, cum magna et mirabili processione accuratissime et honorificentissime est susceptus, et in palatiis regalibus ipso rege jubente hospitatur; quippe ipse rex cum amoris privilegio, utpote suum patrinum, et patronum, et patrem spiritualem, et suum coronatorem ita diligebat ut suam honorificentiam ipsius honorificentie prorsus postpoueret, et universis suæ curiæ ministris illi magis quam sibi servire et placere præcipere; in tanta etiam gratia et in tanto honore eum habebat, ut nunquam ad suam curiam eum venire permetteret, sed potius ipse rex ad ejus curiam bis vel ter quotidie veniret; et quandiu in curia ejus moratus est, rex ei sua propria palatia in quibus hospitaretur ubique concedebat, et, ut supradictum est, causa reverentiæ exhibendæ, et negotiorum in ejus præsentia, et juxta ejus consilium et arbitrium, diffiniendorum, ad eum in suum hospitium semper veniebat. Toletanus quoque archiepiscopus, et episcopi Segoviensis, Palentinus, Salmanticensis, Abilensis et alii supradicti omnes ad ipsius curiam quotidie veniebant, tum quia sanctæ R. E. legatus erat, tum quia ipse apud regem pro eis intercedente suas petitiones a rege impetrabant.

#### CAPUT LXXXI.

##### *Qualiter emit a regina U. castrum de Cira.*

Hoc quoque cum supradictis ne veritatem taceamus, adnotare curavimus, quod Dominus Compostellanus litigium acerrimum et gravissimam discordiam cum regina domina U., post mortem ejus patris venerandæ memoriæ regis A., aliquando occulte, aliquando manifeste semper habuit. Regina, ei quorundam ejus æmulum stimulis et consiliis incitata, ad ejus depressionem et depositionem latenter anhelabat, et alium ei in honore substituere et subrogare causa extorquendæ pecuniæ non modicum æstuabat. Ille vero ab ipsius dolis et proditiombus discreti et sapientis viri more summopere sibi cavebat; et ne illa in se aliquo modo prævalere posset, amicorum et subditorum præsidia circum se jugiter habebat. Quamvis tamen ab illa indolenter vexaretur et inquietaretur, vir summæ prudentiæ et mirabilis perspicacitatis, ad honorem suæ Ecclesiæ augmentandum et ampliandum pervigili et indefessa cura conabatur. Videns igitur quoddam castrum, nomine Ciram, cum suis appendiciis suæ Ecclesiæ utilissimum, et opportunissimum esse, utpote in medio honoris B. Jacobi situm et fundatum, inito cum amicis suis consilio, castrum illud in hæreditatem B. Jacobo cl. marcis argenti ab illa comparavit, et scriptum de venditione et de emptione

ipsius castri ab ea extorsit: quod scriptum ipsamet accepta supradicta pecunia propria manu confirmavit et roboravit. Postea litigio et dissensione inter eos, ut prædictum est, diutius durante, regina castrum illud a domino archiepiscopo in feodum petivit, cujus petitioni ipse condescendens, municipium illud quod petebat illi concessit, ea videlicet conditione et eo pacto, ut cum ipse vel suus successor castrum suum recuperare vellet, ipsa regina domino Archiepiscopo, aut suo successori, quod suum erat, et quod emerat, quiete et absque ulla rebellione redderet.

Post multum vero temporis contigit dominum Compostellanum legatos suos Ariam Muninz archidiaconum, et Ariam Gundisalvidem cardinalem in Campaniæ partes ad reginam destinasse. Qui, illuc pervenientes, eam admodum ægotam et in puncto mortis positam invenerunt; ante etenim adventum legatorum jam suæ domui disposuerat, et recordans pacti, quod cum domino Compostellano de Scirensi castro pepigerat, illud castrum B. Jacobo et domino archiepiscopo, postposita omni occasione, reddi mandaverat. Quando etiam legatos vidit, suam mandationem ratam et inconvulsam esse volens, ipsos legatos præfatos castro et suis appendiciis coram omnibus investivit; per eos quoque legatos et per quemdam militem Joannis Didacide, qui tum temporis in curia ejus aderat, ipsi Joanni Didacide sub cujus jure et dominio prætaxatum castrum tenebatur, mandavit, ut ipse Joannis castrum domino archiepiscopo pacifice et absque ulla adversatione reddere non differret. Litteris igitur ab ipsa regina ad Joannem Didacidem super tali legatione acceptis, supradicti legati domini Compostellani ad dominum regem apud S. Facundum venerunt, et quod de Scirensi castro et honore regina mandaverat ipsi regi seriatim et veraciter narraverunt. Rex vero, legatorum verbis indubitanter credens, quod sua mater regina de illo castro mandaverat, libenti animo concessit et confirmavit. Nuntium etiam cum suis litteris ad Joannem Didacidem direxit, ei mandans et obnixius rogans, quatenus Scirensis castrum, juxta dominæ reginæ edictum, domino Compostellano incunctanter reformaret. Ipsi quoque Compostellano per litteras mandavit, ut si Joannes Didaci de redditione castri sibi præumeret adversari, congregato exercitu assultum in eum faceret, et castrum ei violenter auferret. Joannes vero Didaces litteris et nuntio regis visis, nec edictum reginæ, nec regis mandatum complere voluit, sed castro contra jus retento, regis et reginæ voluntatem et dispositionem omnino contempsit. Unde cum dominus archiepiscopus vellet eum armata manu invadere, et eum in jus venire cogere, ipse Joannes hominum et fidelitatem domino archiepiscopo fecit, ei promittens et jurans se in præsentiam domini regis iturum, et si ipse rex præciperet, castrum domino archiepiscopo sine fraude redditurum. Recepto igitur hominio et fidelitate ab illo, archiepiscopus sibi placere respondit quod ipse in præsentiam regis iret,

A et se nunquam castrum velle habere, nisi rex juberet.

Eodem tempore quo dominus Compostellanus ad invitationem regis Legionem profectus est, ipsum regem coronaturus, et consilium de administratione regni et dispositione, ut supra dictum est, ei daturus, Joannes Didaces iter ejus præcedens, et in præsentiam regis, ipso Compostellano ignorante et absente, veniens, a rege, tam per se quam per amicos suos, impetraverat ut rex Scirensis castrum in feodum sibi concederet, et hominum atque fidelitatem ipsi regi pro eo castro jam fecerat et juraverat. Unde dominus Compostellanus in præsentiam regis postea veniens magnum conflictum et acerrimum jurgium cum ipso rege et eum Joanne Didacide habuit; nam cum castrum, quod suum erat, et quod domina regina moriens B. Jacobo et sibi rediderat, a rege peteret, rex ei respondit se castrum illud Joanni Didaci in feodum teste curia jam dedisse, nec se illi amplius posse auferre, quod hominum et fidelitatem pro illo castro ab ipso Joanne jam recepisset. Quo audito Compostellanus multas causas et multas rationes et publice et privatim regi ostendit, quibus B. Jacobum et se injuriatum et gravatum esse universis curiæ baronibus satis manifestum erat. Postea regem et per se et per amicos obnixius rogare et deprecari cœpit, quatenus divinam omnipotentiam, injuriarum vindicem, boni et justii regis exemplo timeret, et B. Jacobo reverentiam in suorum peccatorum remissionem exhiberet, neve ut e tramite veritatis et justitiæ pravorum consilio et suasionem deviare. Pulsabat bonus pastor ad ostium, ut suarum ovium pascua ampliarentur, et a lupina rapacitate non devorarentur; clamabat ad ostium, sed nequaquam exaudiebatur impediante consilio malevolorum et cupidorum. Rex etenim illi, ita clamanti et pulsanti, respondit se nunquam militem suum, Joannem scilicet, Didaci illo castro ablato exspoliaturum, neque se quod coram omnibus curiæ primoribus fecerat, inconstantis et levis viri more aliquatenus cassaturum. Cognita et visa regis pervicacia, et importunitate, Compostellanus vehementi mœrore affectus cœpit secum sollicite tractare et excogitare, qualiter cor ejus contra se induratum posset emolliere et evincere, et a tanta pertinacia revocare. Asseclas igitur et proximos ejus pecunia corrupit, et majorino domus regis decem marcas, alii vero consiliario ejus et omnium negotiorum consultori et dispositoriali x, promisit, ut sibi in hoc negotio faverent, et se ad justitiam conquirendam adjuvarent. Quibus ita allectis et sibi adjunctis regem similiter pecunia aggressus est, et promissis ei L marcis argenti, supradictis fautoribus adjuvantibus et rogantibus, justitiam tantummodo de injuria sibi illata ab eo postulavit.

Rex vero, partim pecuniæ promissione mutatus, partim fautor domini Compostellani supradictorum consilio et precibus inflexus, taliter ipsi

Compostellano respondit: « Pater venerande, ego multum vellem B. Jacobum et vestram sanctitatem justitiam vestram habere; sed militem meum multum timeo offendere; timeo et vulgi et totius curiæ blasphemiam, si illud quod tam nuper institui, tam cito cassavero. Si tamen vestra discretio tale consilium mihi posset dare, quomodo vestram justitiam vobis possem restituere, et militem meum pacatum retinere, libentissime facerem divino et B. Jacobi amore. » His verbis regis dominus Compostellanus respondit: « Nos equidem divina omnipotentia, et B. Jacobo, de cujus meritis confidimus adjuvantibus, tale consilium vobis dabimus. » Hoc dicto consilium illud his verbis illi aperuit: « Omnes pontifices et principes, atque totius curiæ optimates in præsentiam vestram venire crastina die jubeto. Te et illis in unum convenientibus, ego querimoniam meam super vobis et Joanne Didaci coram universis faciam, et justitiam de injuria, a vobis et ab ipso mihi illata, exigam. Facta autem mea querela, et audita mea atque ejus ratione, ipsos pontifices, consules, et curiæ potestates seorsum abire jubete, ut ipsi nostras rationes diligenter discutiant, et discussas veraciter dijudicent. Sic nimirum justitiam meam vobis inculcato, potero ego habere, quia revera me in ablatione castri invenient gravatum fuisse. » Hujusmodi consilium regi placuit non modicum, et ideo postera die ab eo fuit ad effectum perductum. Cum ergo dominus Compostellanus rationem suam, et Joannes Didaci suam coram plenaria curia retulissent, pontifices, consules et principes qui aderant, rege jubente seorsum abierunt, et rationes utriusque discutientes dominum Compostellanus a castro suo injuste et irrationabiliter exutum fuisse invenerunt. Judicaverunt igitur unanimi sententia ut rex militem suum alio modo sedaret et suum castrum domino Compostellano omnimodo reformaret. Hoc judicium regi satis placuit, tum quia justum erat, tum quia se a milite suo jure calumniari non posse videbat. Militem itaque illum alio sibi honore in hæreditatem collato, et mille et quingentis solidis Jacensis monete impensis sedavit, et castrum suum domino Compostellano in perpetuum restituit. In eadem civitate quamdam villam, optimam et agricultoribus aptissimam, nomine Archillos, a sorore regis infanta domina Geloira, rege confirmante et laudante, in hæreditatem B. Jacobo et suæ Ecclesiæ sua prudentia et sua sagacitate acquisivit. Compostellanus igitur recuperato suo castro cum suis appendiciis, et æmulis atque adversariis suis triumphatis, ad propria cum gaudio remeavit. Laudetur custos virtutem dans sapienti.

#### CAPUT LXXXII.

##### *Permutatio castri de Faro pro terra Taberoli.*

Eodem tempore, dominus Compostellanus cum in regali curia cum rege moraretur, ipse rex eum apud castrum, nomine Terram (157) obnixius deprecatus est, quatenus facto secum concambio castellum Fa-

rum cum suis appendiciis pro terra Taberoli cum suis antiquis terminis et honoribus ei attinentibus sibi conferret. Compostellanus autem initio eum majoribus suæ Ecclesiæ personis, quæ secum aderant, consilio, petitioni regis assensum præbuit, tum quia castrum supradictum, scilicet Farum, ab honore B. Jacobi nimium remotum erat, et nihil fere utilitatis ipsi Compostellano, excepto solo nomine, conferebat, imo pro eo custodiendo et vigilando plurima stipendiariis militibus unoquoque anno erogabat, tum quia terram Taberoli et ad eam pertinentia, utilia sibi et opportuna, utpote B. Jacobi honori adjacentia, et circa fluvium Ulæ sita sciebat, et quia terra illa cum suis antiquis terminis et suo charactero multo melior et multo major erat quam illa quæ ad castrum Farum pertinebat, et de hujusmodi equidem concambio scriptum a rege magno et rogatu habuit ipsius regi manu coram universis curialibus firmatum et roboratum.

Ecclesiam quoque quæ est in terra Gentinis, S. Anastasiam nomine, a Veremudo Petride ipse Compostellanus acquisivit, quia ille Veremudus, Petri comitis filius, illam ecclesiam B. Jacobo et ipsi Compostellano in remedium suæ animæ et retributionem vitæ æternæ in perpetuum concessit.

Duas etiam hæreditates in terra Salnensi a domina Majora Ariade sua cognata habuit, quas ipsa domina in sua morte B. Jacobo et suæ Ecclesiæ similiter pro salute et remedio suæ animæ perpetuo tribuit. Supradictam vero ecclesiam et illas duas hæreditates cuidam suo cardinali, Petro Fulconis in feodum ipse Compostellanus munifica manu tradidit, quia ipse cardinalis in ejus servitio et in itinere Romano multum et fideliter laboraverat.

#### CAPUT LXXXIII.

##### *Qualiter per nuntios visitavit curiam Romanam.*

Longo temporis intervallo ante supradictum concambium decurso, dominus Compostellanus legatos suos Pelagium Astraride, et quemdam suum clericum, nomine Sesanandum, in curiam miserat, quorum alter in itinere ægrotans illuc pervenire nequaquam potuit; alter vero postquam ad curiam pervenit, ibidem diutine ægrotavit, et de negotio cujus causa missus fuerat nihil omnino impetravit. Totam etenim curiam tum temporis invenit contra Compostellanus turbatam, quia ejus æmuli, Toletanus archiepiscopus et Colimbriensis episcopus, ibi tunc aderant, et multa fictitia atque falsa de Compostellano auribus domini papæ et per totam curiam instillaverant. Eorum igitur ægritudine et impedimento comperto, ipse Compostellanus alios nuntios Petrum Fulconis, cardinalem et capellanum, et Pelagium Didacidem, clericum, illuc cum sua benedictione remisit, qui curiam adversum se similiter turbatam invenerunt; sed tamen multo sudore et quorundam domini Compostellani amicorum interventu, dominum papam et totam curiam sedaverunt. Et ipsis

(157) Hodie Castro-Tierra, in regno Legionensi ad occidentalem Exlæ fluminis ripam.

sedatis litteras hujusmodi ex parte domini papæ ad ipsum Compostellanum attulerunt.

« Honorius episcopus, » etc.

« Nuntios cum litteris, » etc. *Vide in Honorio II, Patrolog. t. CLXVI, sub num. 53.*

Has alias litteras attulerunt alii legati ad ipsum Compostellanum a curia nihilo impetrato redeuntes.

« Honorius episcopus, » etc.

« Quamvis de persona tua, » etc. *Vide ubi supra, sub num. 34.*

Istas vero direxit A. cardinalis S. R. E. et Cancellarius.

« Charissimo amico suo Didaco, Dei gratia venerabili Compostellano archiepiscopo A., Ecclesie Romanæ diaconus cardinalis et cancellarius et L., frui pane salutis.

« Gratias vobis tanquam patri et amico referimus pro exeniis nobis a vestra paternitate collatis. Pro honore et servitio vestro laboravimus, et usque ad terminum quem postulastis juxta posse quod nobis Deus dederit laborare nullatenus desistemus. Valete. »

#### CAPUT LXXXIV.

##### *Qualiter turrin Taberoli cepit.*

Mortua regina domina Urraca, filio ejus Alfonso in regem sublimato, et jam militaribus armis instructo, multi Gallæciæ principes regales honores quos tenebant, eo auferente amittere metuentes, contra jus et fas ei rebellaverunt. Omnes tamen, excepto Aria Petride qui supradictæ reginæ proditor et rebellis fuerat, et ipsum regem in pueritia proditorie ceperat, Compostellano mediante et consulente ipsi reconciliati sunt, et ei hominum et fidelitatem fecerunt. Arias autem Petrides in castro Luparia, quod regale erat, cum toto honore ad id castrum pertinente, et in aliis castris, scilicet S. Joanne de Penna Cornaria et turre Taberoli, quam ipse proditor ibi construxerat, regi rebellare præsumpsit, neque ei hominum facere aut aliquid servitium exhibere dignatus est. Unde rex iratus quia majoribus negotiis emergentibus ad eum perdomandum in Gallæciam venire non poterat, dominum Compostellanum suum patrium et factorem fidelem, quem et ipse toti Gallæciæ præfecerat, per litteras suas et per nuntios obnixius rogavit. Comiti quoque domino G. cui totum honorem præfati proditoris concesserat, per litteras suas mandavit et præcepit, ut in suum ipsum proditorem et nequaquam unanimiter, insurgerent, et ablatis ei honoribus quos tenebat, munimina, jam supra memorata, congregato toto suo posse, tandiu obsiderent, donec eum ad veram deditorem compellerent, et omnino destruerent, et exhereditarent. Auditis mandatis regis, et visis ejus litteris cum nuntiis, dominus Compostellanus et supradictus comes inito consilio unanimiter statuerunt, ut Dominus Compostellanus turrem Taberoli magno exer-

actu tam peditum quam militum congregato, tandiu obsessam teneret, donec eam caperet, et captam omnino destrueret. Ipse vero comes castrum Lupariam, natura et arte munitum, et alia castra ita obsessa teneret, ut nec illuc alicui intrare, nec illinc exire, sive cibaria aut arma intrmittere liceret. Compostellanus igitur universis suis militibus et peditibus convocatis, Compostellanis etiam civibus admonitis et præceptis, quatenus huic negotio interesse non differrent, turrin Taberoli, vallo atque fossa munitam, obsedit, eam ferro et flamma acerrime impugnavit; machinamentum etiam bellicum (quod a vulgo gatus vocatur) fieri fecit, quo ad turrin admoto ipsam turrin in circuitu subcavari, et inde lapides quadratos subduci jussit. Sic ipsam turrin magno labore et magna difficultate ad ultimum cepit, captamque omnino destruxit. Milites Ariæ Petrides qui intus erant rebellantes triginta numero et sex, omnes capti sunt. Arma militaria et triticum, et cætera quæ ibi continebantur, omnia militibus in prædam facta sunt. Sic Compostellanus capta turre, victor et compos voti cum gaudio et lætitia ad propria remcavit. In prædicta turre dominus Compostellanus duos milites ex suis clientulis, valde nobiles, morte amisit. Unde ipse dolens et tristis diu fuit.

Ante autem prædictæ turris destructionem duo castra, quorum unum, nomine Grallariam, comes M. in ripa Issi fluminis ad impugnationem et devastationem honoris B. Jacobi; alterum vero comes F. comitis Petri filius in terra Taberoli apud Ranetam eadem de causa construxerat, funditus et radiceis destruxerat.

Decurso aliquantuli temporis intervallo, præfatus papa, scilicet Honorius, hujusmodi litteras ad dominum Compostellanum direxit, quarum allatores fuerunt Petrus Fulconis cardinalis et capellanus, et Petrus Gudesteides canonicus.

« Honorius episcopus, » etc.

« Nobilis et famosa, » etc. *Vide ubi supra, sub num. 50.*

#### CAPUT LXXXV.

##### *Qualiter in Portugaliæ iit cum imperatore, et de ejusdem imperatoris ingratitude erga eum.*

Anno integro et dimidio post mortem reginæ domine Urracæ transacto in æra I. C. L. III (Anno 1127), quot Idus Martii (158) rex A. illius reginæ filius, jam xx et unum annum habens, rege Aragonensium a castello vi expulso atque fugato, immensam cum sua amita Portugalensi regina, nomine T., discordiam habuit. Illa enim, fastu superbiæ elata, terminos justitiæ egrediebatur, et nullum regi servitium de regno, quod ab illo tenere debebat, exhibere dignabatur; imo viris, armis, atque opibus potens, fines Gallæciæ armato exercitu invadebat, et civitates, atque castra Portugaliciæ adjacentia, Tudam scilicet et alia, suo juri atque dominio violenter

quod a morte illius fluxerat. Vel æram 1163 oportet substituere.

(158) Æra et mensis tempus indicant quo Urraca R. obiit (ut ex cap. 80 constat num. 2) non vero



subjugabat; municipia, etiam nova in ipsa terra ad inquietandam et ad devastandam patriam, et ad rebellandum regi edificari faciebat. Unde rex A. et fere omnes Hispaniarum principes ejus parti faventes non modicum irati sunt. Rex vero ad partes Gallæciæ accessit, et principes totius terræ atque potestates in expeditionem super illam reginam evocavit. Compostellanum quoque qui majoris posse quam omnes Gallæciæ primores erat, obnixius interpellavit, quatenus sibi ad sui regni acquisitionem, et suorum hostium confutationem auxiliaretur. Cujus rogationi Compostellanus zelo justitiæ assensum præbens, universos milites et pedites, qui sui juris erant, in unum convocavit et Compostellanos cives partim vi, partim precibus ad eundem secum in illam expeditionem coegit. Congregato igitur magno, exercitu regem A. contra præfatam reginam euntem in Portugaliam comitatus est; ibique per sex hebdomadas villas devastando, castra et civitates obsidendo et capiendo, cum toto suo posse in magno labore atque periculo moratus est. Nec tamen inde prius rediit, neque exercitum suum redire permisit, donec terra fere tota devastata fuit, et ipse concordiam inter regem et reginam suo consilio atque solertia reformavit.

Pacificata igitur tota terra, et concordia stabili atque firma inter illos reformata, dominus Compostellanus cum magno gaudio remeavit ad propria. Regem quippe summum sibi amicum et familiarem esse mera veritate et semota omni simulatione æstimabat, tum propter tanti servitii et multorum aliorum præcedentium exhibitionem, tum quia ejus patrinus erat, et eum in regem unxerat, eumque in militem ante altare B. Jacobi propriis manibus armaverat. Compostellanus ita secum æstimabat sed rex aliter in animo habebat; nam susurrone et detractores malevolentia atque invidia ducti in Compostellanum facta conspiratione unanimiter insurrexerunt, et eum mortalibus et falsis criminibus apud regem accusantes, ipsi regi consuluerunt, ut eum in primis caperet, captumque toto honore et omni pecunia exspoliaret. Deinde totum illius honorem in quinque partes divideret. Rex autem, eorum perfidiam et malevolentiam adversum dominum archiepiscopum plane perpendens, et eorum detractiones fictitias et falsas esse minime dubitans, consiliis illorum et suasionibus divino et B. Jacobi timore noluit ex toto assentire. Respondit enim se nunquam manus suas ad tantum facinus extensurum esse, nec animam suam patrini sui et patris spiritualis captione pollutum ire. Addidit etiam quod nunquam honorem ei in tota vita sua auferre, nisi tale quid adversum se committeret, propter quod juste et rationabiliter ab honore privari deberet. Quo audito susurrone illi et proditores, non modicum contristati, regi consuluerunt, ut immensum pecuniæ pondus ab eo saltem exigeret. Quorum consiliis et voluntatibus rex se assensurum promissit, non tam eorum instinctu, quam necessitate pe-

culæ coactus; pecunia enim quæ sibi ad pacandos milites stipendiarios tunc temporis multum necessaria erat, admodum indigebat. O invidia! quanta et quanta facinora tu tractas et machinaris, nec lingua potest explicari nec mente cogitari. Invidia primo homini eladem mortis intulit, unde Apostolus: « Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum (Rom. v, 12; Sap II, 24): » Invidia stimulante Judæi Regem suum, scilicet Christum, turpissima morte ausi sunt condemnare; invidia stimulante susurrone et detractores venenoso ore insurrexerunt in Compostellanum, nihil mali ab illis meritum. Quorum alii erant nobiles milites, extra civitatem morantes, ipsius alumni, et ab ipso ditati et nobilitati; alii, cives Compostellani ipsi inrejurando astricti, quibus ipse multa contulerat beneficia; alii erant clerici, et Ecclesiæ canonici, quos ipse in curia sua ut filios spirituales enutriverat, et enutritos in tempore opportuno ad honores et dignitates promoverat. Per illos ergo proverbium Pigmaleonis in domino Compostellano completum est: « Sunt colla fracta multa propter bona facta. »

#### CAPUT LXXXVI.

*Qualiter imperator pecuniam ab archiepiscopo violenter extorsit.*

Interea rex A. Portugalensi pago prudentia et consilio domini Compostellani, ut dictum est, acquisito et pacificato, Compostellam citato calle adivit, quem ipse accurate et honorifice recepit; universis etenim totius civitatis clericis, abbatibus cum suis monachis in unum convocatis, et cappis sericis indutis pomposam et insignem ei processionem fecit, et magnam honorificentiam atque reverentiam ei exhibuit, et postea eum usque in tertium diem splendide et abundanter procuravit. Rex vero tertia die sui adventus in thesaurum B. Jacobi cum paucis veniens, hujusmodi orationem ad dominum Compostellanum privatim habuit: « Pater venerande, industria vestra, ut ego bene novi, et in actu jam sæpenumero probavi, me a principio mei regni non modicum dilexit, in mea benevolentia atque amore remota omni simulatione, constanter permansit, mihi servire et meis mandatis obedire statuit sollicitate. Quos ego amavi amavit; et quos ego habui odio, et ipse habuit. Quid plura? pes mihi atque oculus exstitit, meæ utilitati paterno affectu in omnibus providit. Unde maximas grates vestræ magnificentiæ meritis refero, et clementiam vestram, ut in his firmiter perseveret obnixius efflagito. Volo etiam et summopere deprecor, ut sicut me hucusque adjuvistis, et mantenuistis, ita modo adjuvetis, et de vestra pecunia mihi ad præsens conferatis, quia magnis necessitatibus et ponderosis negotiis sum circumventus, quæ nequaquam expedire valeo, nisi cum vestræ discretionis consilio et auxilio. »

Postquam rex finem loquendi fecit, dominus Compostellanus, quamvis eum fictitiæ locutum fuisse non dubitaret, et prodicionem superius taxatam per amicos suos subolevisset, ei benevole respondi-

Ait enim quod in ejus amore atque benevolentia **A** semper manere vellet, et quod nulla occasione se ab ejus fidelitate atque servitio aliquando averteret. Deinde trecentas ei marcas argenti fratrum consilio promisit, quibus suas necessitates relevaret, et sua negotia expediret. Ad hujus muneris oblationem rex diutissime siluit, et nullum verbum ei tunc respondere voluit, quia munus sibi oblatum pro minimo habuit. Interpositis tamen multis sermonibus, tandem respondit quod extra thesaurum exiret, ut consilium cum suis secretariis, qui nobis adversabantur, de oblatione illius muneris iniret. Tunc dominus Compostellanus, ipsius animum perpendens et regali dignitati reverentiam exhibens, eum taliter allocutus est: « Domine rex, si vestrae celsitudini placeat, ego seorsum discedam, et vos consilium cum secretariis vestris inquit quid mihi debeatis respondere. » Rege autem respondente id sibi placere, ipse Compostellanus a thesauro discedens, chorum **B.** Jacobi intravit, ibique regale responsum cum quibusdam suae Ecclesiae personis, et aliis paucis viris, diu expectavit. Tunc rex consilio cum adversariis et proditoribus domini Compostellani inito, ipsi Compostellano per eosdem adversarios mandavit, quod sexcentas argenti marcas sibi conferret, et se quos vellet de civitate capere permetteret. Tunc dominus archiepiscopus per eosdem nuntios regi mandavit ut eos sibi nominatim exprimeret quos capere vellet. Ille autem nominavit dominum Bernaldum **B.** Jacobi thesaurarium, et **P.** Stephanidem ejus germanum, et Gundisalvum **P.** Pelagiadem ipsius nepotem, amicos, scilicet, et familiarissimos domini archiepiscopi, quod ipse nullo modo capi permetteret nec consentiret.

Auditis eorum nominibus, archiepiscopus non modicum contristatus respondit quod nec illos nec aliquem alium de civitate, sive clericum sive laicum, nec vilissimum totius honoris **B.** Jacobi rusticum capi permetteret nec ei licentiam capiendi daret. Hoc audito rex indignatus, complicibus nefandae proditoris instigantibus, illi mandavit quod mille marcas argenti sibi tribueret, vel totum **B.** Jacobi honorem dimitteret. Dixit tamen se aliquam partem ex illo honore illi relicturum esse ubi bene vivere posset, et se honorifice procuraret. Tunc ipse **D** archiepiscopus omnes suae Ecclesiae personas et canonicos ad se convocavit. Quibus regis legationem et petitionem seriatim revelavit. Illis autem stupentibus et mirantibus super regalem petitionem, dominus archiepiscopus taliter locutus est: « Fratres charissimi, animadvertite quod rex occasionem quaerit adversum nos, quia nos habemus malevolos et proditores in ejus palatio, quorum instinctu et consilio vult nobis incommodare, et hoc ab honore privare, et vos fratres, amodo providere Ecclesiae vestrae consulite: pastorem vobis eligite, quia ego meipsum ab honore deponam priusquam talem pecuniam persolvam, quia nescio unde tantum pondus pecuniae habere possem. Dignitatem tamen meam

aut ordinem, neque pro rege, neque pro aliqua potestate dimittam, imo omnipotenti Deo in eis, quando vixero, serviam. » Tunc omnes astantes, tam canonici quam alii, ad haec verba archiepiscopi coeperunt flere et dicere: « Cur nos, Pater, vis deserere! Cur nos vis desolatos relinquere? Lupus enim rapax tuum gregem invadet, et sibi diripiet; manus suae crudelitatis in tuum ovile extendet, et illud prorsus ab omnibus suis facultatibus exuet. De duobus malis levius est eligendum; malum est te tantam pecuniam regi promittere, sed pejus est te tuum honorem dimittere. Si enim honorem dimiseris, quoscunque hucusque nutrivisti et mantenuisti et ditasti, omnes modo ad nihilabuntur, ecclesia tua destruetur. Oppone ergo te murum pro domo Israel, **B** resiste lupo venienti, ne videaris mercenarius esse, et non pastor, labora pro ovili tuo, consolare Ecclesiam tuam, labora pro justitia, attende ipsam Veritatem in Evangelio sic praedicantem: « Beati qui persecutionem patiuntur (*Matth.* v, 10), » etc. Attende prophetam, negligentibus pastoribus sic comminantem: « Vae vobis, pastores, qui pascitis vosipsos, et non oves (*Ezech.* xxxiv, 2). » Accingere ergo gladio tuo, Pater, « viriliter age et confortetur cor tuum, et sustine Dominum (*Psal.* xxvi, 14). » In eo qui dixit: « Ego sum, confidite (*Marc.* vi, 50), » confidenter confide, quia nunquam te adhuc deseruit, et in nostris magnis necessitatibus jam multoties tibi subvenit. Pecuniam illam quae a te expetitur promitte; nos omnes ad eam reddendam, Deo annuente, tibi auxiliabimur, quia melius est ut partem aliquam de nostro tibi spontanea voluntate conferamus, quam ut totum per vim rege auferente amittamus. »

Illis universis haec et his similia dicentibus, et suum dominum ad sui honoris retentionem animantibus; adversarii ejus a rege missi in chorum venerunt, qui et dixerunt: « Domine archiepiscope, aut cito responsum regi date, aut ipse legatos suos ad civitatem capiendam, et sibi appropriandam modo mittet. » Hoc audito dominus archiepiscopus animum suum communi omnium consilio ut unanimi voluntatem mutavit, et mille marcas argenti regi promisit, eo tenore scilicet, et eo pacto, ut neminem **D** de toto honore **B.** Jacobi nec de civitate caperet, nec ei in aliquo incommodaret. Tali pacto inter regem et archiepiscopum jam stabilito et firmato, adversarii ejus et proditores, tam clerici quam laici, sed praecipue clerici, eum in honore remanere videntes, et inde pernitium dolentes, regem in domo cujusdam Burgensis Compostellani adierunt, et eum ad cassandum praefatum pactum compellere voluerunt, dicentes: « Domine rex, tu es deceptus, et omnino delusus. » Archiepiscopus et sui consultores mira arte et mira calliditate te deceperunt; tantillum enim pecuniae quod promisit, uno tibi momento dare posset, et tria tanta si vellet. Nostro igitur consilio acquiesce, et pactum quod cum illo egisti festina cassare, et nos tibi pro honore quem ei di-

misisti, tria millia marcarum puri argenti confere-  
 mus, et in tuo servitio atque fidelitate deinde con-  
 stanter permanebimus. Quod si ita facere volueris,  
 maximum proficuum inde habetis, quia adepta tali  
 et tanta pecunia, regnum tuum poteris acquirere et  
 pacificare, milites tuos honeste pacare, superbiam  
 et contumaciam inimicorum tuorum edomare, et de-  
 primere. » Illis hæc et similia dicentibus et regem  
 ad cassationem pacti instigantibus, ipse rex respon-  
 dit: « Sinite me modo et consilium cum aliquo  
 meorum fidelium inibo, quid vobis super hac vestra  
 suasionem debeam respondere. » Ad hoc illi respon-  
 derunt: « Cum quo vis tu consilium inire? Omnes  
 principes et potestates tuæ curiæ magis favent ejus  
 parti quam tuæ, magis elaborant ad eum de tuis  
 manibus liberandum, quam ad tuum proficuum ab  
 illo extorquendum; omnes quippe jam, aut data  
 pecunia, aut promissa corrupti, et sibi ad suam uti-  
 litatem contra te alligavit, fac ergo sicuti nos tibi  
 consulimus, et accipe pecuniam quam tibi promit-  
 timus. » Ad hoc rex respondit: « Quamvis quidquid  
 vos dicitis verum esse mihi videatur, vestro tamen  
 consilio non acquiescam, donec consilium ab aliquo  
 meorum fidelium super hoc accipiam. »

Hoc dicto rex discedens quemdam comitem,  
 Hierosolymitanum probum et honestum virum, seor-  
 sum vocavit, eumque per fidem et per amicitiam  
 quam sibi debebat et per hominum, quod sibi fece-  
 rat, rogavit et monuit, quatenus sanum sibi et rectum  
 consilium super quodam negotio daret, neve a  
 tramite veritatis aliqua occasione devia-  
 ret, et comite quidem promittente et jurante regi sic fore; taliter  
 rex locutus est: « Ego jam pactum cum archiepi-  
 scopo propter mille marcas argenti feci, et totum  
 honorem suum ei reliqui; sed sunt quidam ejus ad-  
 versarii et malevoli qui ei inimicantur, ut ego bene  
 novi, qui me ad cassationem illius pacti compellere  
 volunt, et ob id tria millia marcarum argenti puri  
 mihi promittunt, ut totum honorem B. Jacobi ei au-  
 feram, et sibi conferam. Ego autem illis respondi  
 quod nunquam illud facerem donec consilium cum  
 aliquo meo fideli inirem, et modo volo ut tu meæ  
 utilitati provideas, et in animo tuo consideres utrum  
 illud pactum cassare debeam, an ita, sicut jam cœpi  
 et promisi, teneam. » Ad hæc comes ille respondit:

« Domine mi rex, qui tale tibi consilium dat, te de-  
 decorare et infamem esse desiderat; proditores illi  
 istud tibi consulunt, non ut tuæ utilitati provideant,  
 sed magis ut archiepiscopo incommodent, cui mul-  
 tum nocere vellent, si possent. Nescis tu quod qui  
 archiepiscopum persequitur, dominum et B. Jacobum  
 et ejus Ecclesiam persequitur? Ego matrem tuam  
 reginam dominam Urracam vidi, eum persequentem  
 et multis modis injuriantem, et etiam captioni pro-  
 dicatoriæ mancipantem. Sed Deus et B. Jacobus  
 eum de ejus manibus ipsa nolente extraxit, et de  
 multis aliis periculis visibiliter liberavit. Postea  
 pene totum regnum suum propter illud peccatum  
 amisit, quia videlicet manus suas ad tantum nefas

A extendere præsumpsit. Deum ergo ante oculos mentis  
 tuæ propone, reverentiam B. Jacobo exhibe, pactum  
 quod cum archiepiscopo jam fecisti et firmasti,  
 si potes, emenda in melius, et corrige, quia certe  
 nimis grave est et intolerabile. Quod si emendare et  
 alleviare nolueris, noli saltem deteriorare, quia ti-  
 meo ne Deus tibi iraseatur, et tantam injuriam in te  
 ulciscatur. »

His auditis, rex consilium illius consulis sanum  
 esse et sibi utile perpendens, et proditores contra  
 archiepiscopum invidia atque malivolentia æstare  
 non dubitans, consilio consulis acquievit, et pactum  
 quod cum archiepiscopo fecerat, juxta eorum in-  
 stinctum cassare noluit. Imo illos proditores quasi  
 iratus adiit, et eos ne talia sibi amplius suaderent,  
 comminando prohibuit, dicens: « Nolo juxta ve-  
 strum consilium facere, quia magis esset mihi ad  
 dedecus et damnationem, quam ad salutem et hono-  
 rem. Timeo Deum et B. Jacobum offendere, et infamiam  
 et blasphemiam tam nobilitatis quam vulgi in-  
 currere; quiescit ergo et nolite amplius tantum ne-  
 fas mihi suadere. » Compostellanus igitur, comperto  
 regis animo, prænominatam pecuniam, partim de  
 propria facultate, partim de aliena, ipsi regi contu-  
 lit, a canonicis etenim suæ Ecclesiæ partem pecuniæ  
 habuit, quam illi sibi in auxilium, sicut promiserant,  
 spontanea voluntate contulerunt; Burgenses quoque  
 aliam partem ei tribuerunt, sed alii gratis, alii mu-  
 tuo. Ubi vero nec ejus facultas, nec canonicorum,  
 nec Burgensium dona, aut mutuamina ad complen-  
 dum millenarium marcarum numerum non suffece-  
 runt, ipse archiepiscopus communi consilio et as-  
 sensu fratrum quod ipsius numeri completioni de-  
 fuit, per honorem B. Jacobi, tam nobilibus quam  
 ignobilibus petendo acquisivit, et sic regi integrum  
 promissum, mille scilicet marcas argenti contulit.  
 Hoc autem fecit, non quia suæ personæ captionem,  
 aut sui honoris amissionem pertimesceret, sed quia  
 metuebat ne ipse rex manus suæ crudelitatis ad  
 novum et inusitatum facinus extenderet, et eccle-  
 siam B. Jacobi invadere et dissipare præsumeret,  
 et ejus honorem laicis potestatibus, sicut cum prodit-  
 toribus jam disposuerat, distribuere.

#### CAPUT LXXXVII.

D Qualiter archiepiscopus super præmisso excessu im-  
 peratorem ad satisfaciendum induxit.

Ante tamen quam rex Compostellana civitate egre-  
 deretur, cum archiepiscopus in magna tribulatione  
 et gravi angustia versaretur, quia præfatam pecu-  
 niam, quam rex proditorum instinctu absque dila-  
 tione postulabat, reddere non poterat, ipse archie-  
 piscopus, regis impietatem et nequitiam in animo  
 suo et corde volvens et considerans, plane animad-  
 vertit quod rex perpetuam suæ animæ damnationem  
 incursurus esset, si in tali et in tanto peccato absque  
 pœnitentia et satisfactione debita naturæ persolve-  
 ret. Illud igitur Dominicum præceptum: « Diliges  
 proximum tuum sicut teipsum (Matth. xix, 19), »  
 ante oculos mentis revocans, perituræ ejus animæ

condoluit, tum quia eum a se baptizatum semper dilexerat, et in regem unxerat et coronaverat, et postea adultum propriis manibus ante altare B. Jacobi in militem armaverat, tum quia regis Adefonsi nepos et comitis Raymundi atque reginæ dominæ Urracæ filius fuerat, qui multa beneficia ante suum obitum archiepiscopo contulerunt. His de causis et præcipue fraterna charitate compulsus regem seorsum vocavit, et eum pœnitere et se in melius emendare his verbis obnixè monuit: « Peccatis in conspectu Domini magnum dedecus et magnam injuriam Deo et B. Jacobo versutia diabolica decipiente intulisti. Ecclesiam beatissimi apostoli, juxta pravorum consilia, absque ulla ratione violenter invasisti et expoliasti. Resipisce ergo et age pœnitentiam, quia nisi resipueris, et errata correxeris, perpetuum tuæ animæ detrimentum digno Dei judicio patieris. Nonne novisti tu quod sicut Deus est omnium bonorum retributor, ita est omnium injuriarum justus et districtus ultor? » His auditis, rex timore percussus, quia id quod archiepiscopus dicebat verum esse et indubitabile sciebat, hujusmodi responsum dedit: « Domine archiepiscope, quomodo possum ego pœnitere? pecuniam istam non possum dimittere, quamvis me non dubitem eam a vobis injuste suscipere: si enim eam dimiserò, unde meas necessitates relevem, unde stipendiarios meos sedare possim, non habeo. Quomodo ergo pœnitere possim, nec video, nec videre queo; a vobis enim et ab aliis ecclesiasticis personis audivi quod peccatum non relaxatur, nisi ablatum restituatur. »

Ad hæc archiepiscopus: « Venite in capitulum in meam et fratrum præsentiam, et, Deo adjuvante, dabimus tibi consilium quid possis facere in tanti sceleris remedium. Postera die rex in capitulum cum paucis suæ curiæ optimatibus et familiaribus venit; in ejus et omnium fratrum præsentia ego et alii viri probi atque auctorati archiepiscopum propriis auribus audivi taliter fuisse locutum: « Domine rex, ego te tui avi venerabilis memoriæ regis Adefonsi, et comitis Raymundi patris tui, et matris tuæ reginæ dominæ Urracæ amore semper dilexi, et adhuc diligo, et ideo rectum et sanum consilium tibi dare volo. Alii reges, tui antecessores, viri timorati et religiosi, istum locum et istam ecclesiam præ aliis omnibus Hispaniæ locis et ecclesiis divino et B. Jacobi amore dilexerunt, et honoraverunt, et exaltaverunt; istam ecclesiam publicis et privatis largitionibus munifice ditaverunt. Castra, honores, villas, et possessiones huic ecclesiæ in Dei obsequium et suorum peccatorum remissionem largiti sunt; aurea et argentea vasa, cruces pretiosas, cappas sericas, aulæa serica et deaurata, et cætera ornamenta quæ ad Dei honorem et S. Ecclesiæ orationem pertinent, huic ecclesiæ pro salute et remedio suæ animæ contulerunt. Tu autem non solum eorum vestigia sequi et exempla imitari temerario ausu neglexisti, verum etiam eorum eleemosynas et beneficia huic Ecclesiæ

(159) Raymundus comes.

nutrici tuæ, a qua et a me, licet indigno, et a fratribus multa beneficia habuisti, violenter abstulisti, nec Deum ante oculos mentis proposuisti, nec reverentiam B. Jacobo, cujus corpus venerandum in hæc ecclesia tumulatur, exhibuisti. Considera ergo et perpende quantam inferni januam tuæ animæ patefeceris. Considera quantum erraveris, quantumque sceleris diabolico instinctu perpetraveris; si in tanto scelere impœnitens, nec satisfaciens, morte occupatus fueris, nequaquam Deum facie ad faciem videbis. In hac etiam præsentī vita corporis tui damnum divina ultione inferente patieris, nisi pœnitentia satisfacere Deo et B. Jacobo festinaveris. Meo igitur consilio acquiesce. Festina pœnitere, et pœnitendo Deum et B. Jacobum tibi reconciliare, et sicut ecclesiam B. Jacobi tantæ injuriæ illatione dedecorasti, ita eam honora et consolare alicujus muneris, aut beneficii collatione; honora eum de tuo corpore; corpus tuum in ea tumulandum tui patris exemplo nobis promitte, et concede. Si huic nostro consilio acquieveris, et ita facere volueris, nos et fratres tantum scelus tibi condonabimus, et pro te ad Deum et B. Jacobum unanimiter intercedemus. »

Tunc rex archiepiscopum vera loquentem, et justa petentem remota dubitatione intelligens, hoc modo breviter respondit: « Si ego scirem et securus essem quod vos et ista Ecclesia talem ac tantam mihi misericordiam, et talem honorificentiam mihi exhiberetis, qualem et quantam meo patri exhibuistis, ego assensum vestræ petitioni libentissime præberem, et meum corpus et meam animam in vestras manus commendarem. » Ad hæc archiepiscopus: « Quidquid honorificentiae tuo patri quantum ad corpus, et quidquid beneficiorum et orationum pro ejus anima facimus, id totum tibi et pro salute tuæ animæ faciemus, et eo amplius, quia majora tibi beneficia sunt necessaria quam patri tuo; quamvis enim sis juvenis, et parum adhuc in hoc sæculo vixeris, majora peccata tua levitate incurristi, quam pater tuus, licet in hac vita diutius mansisset. Pater namque tuus (159), bonus homo fuit, et religiosus, et sapiens, et in omnibus actibus suis Deum timens, et ejus præcepta adimplens, et ideo pro certo habeo quod ipse in sinu Abrahamæ requiescit in paradiso. Ipse enim sua peccata, et in sanitate, et infirmitate mihi confessus est, et ei pœnitentiam dedi; et sicut tu majora scelera fallente diabolo commisisti, ita majora beneficia sunt tibi magis necessaria, quam illi. Promittimus ergo tibi præter illud quod patri tuo facimus, tertiam partem missarum, quas clerici a me et a meis successoribus ordinandi celebraverint, et quod in generalibus synodis tuæ animæ mentionem faciamus, et pro ea orationem specialem ad Deum fundamus, et post obitum tuum missam in unaquaque hebdomada pro animæ tuæ remedio specialiter celebretur in ista ecclesia. »

Hoc audito rex præ gaudio ita respondit: « Quidquid vos dicitis et promittitis bonum mihi et utile

videtur: unum quid tamen est super quo ego non modicum gauderem, si illud a vobis impetrare possem. Vellem enim, si Domino et B. Jacobo et vobis placeret, istius Ecclesie canonicus fieri, et in omnibus ejus elemosynis, Missis, et orationibus, et aliis beneficiis tanquam unus ex canonicis, et in vita, et in morte consors et particeps fieri. Si enim canonicus hujus Ecclesie factus fuero, meos æmulos et adversarios constantius et rationabilius contundere et deprimere potero, et ejus jura, Deo adjuvante, defendere. Tunc archiepiscopus et canonici, qui capitulo intererant, petitionem regis laudaverunt, et ei illam unanimi assensu tribuerunt. In illo igitur capitulo factus est rex Ecclesie B. Jacobi canonicus, et panem in canonica, et hebdomadam in altari, et cætera Ecclesie beneficia, sicuti quisque canonicorum habet, ei concesserunt. Rex autem, recepto canonicatu et Ecclesie beneficio, corpus et animam suam in manus archiepiscopi et canonicorum commendavit, et quod corpus suum ubicunque moreretur ad ecclesiam B. Jacobi tumultandum deferri faceret, in manus archiepiscopi et coram toto capitulo promisit.

Hoc facto quidam canonicorum non ab archiepiscopo, nec ab aliquo canonicorum præmonitus, in medio capituli surrexit, et dixit: « Domine rex, nostræ Ecclesie in capitulo beneficium recepisti, ecce quasi unus ex nobis factus es. Anniversarium tuum annuatim oportebit nos celebrare, si regulam justitiæ et sanctorum Patrum exempla sequi et observare voluerimus, tu quoque tui patris et matris et benorum regum atque principum, qui corpora sua et animas suas personis ecclesiasticis et Ecclesiis commendaverunt, vestigia sequi et exempla imitari accurate debes; boni etenim reges et boni principes Ecclesie in qua sunt tumultandi, de suis facultatibus vel honoribus aliquid pro sui anniversarii celebratione promittunt et conferunt; et nos equidem volumus, et te deprecamur, ut ad tuæ animæ utilitatem et salutem, eorum vestigia sequaris, et aliquem honorem vel hæreditatem huic Ecclesie pro tuo anniversario celebrando pollicearis. » Ad hoc rex: « Sinite me modo: vestram petitionem justam esse et rationabilem et mihi utilem esse video. Ego consilium mecum et cum meis familiaribus inibo, et tractabo quid vobis et vestræ Ecclesie possim promittere et dare pro anniversario meo, et postea responsum vobis dabo. »

*Qualiter imperator castrum S. Georgii Ecclesie Compostellanae donavit.*

Tunc archiepiscopus, et alii qui capitulo intererant, de aliis negotiis, et de aliis causis agere, et multos ac diversos sermones interserere, sicut solet fieri in tali conventu, cœperunt. Postquam autem rex illis ita loquentibus diutissime siluerat, a nemine conventus, a nemine interrogatus taliter locutus est: « Domine archiepiscope, jam provi di et mihi consului et inveni quid vobis et vestræ Ecclesie pro meo anniversario annuatim celebrando possim dare.

A Castrum B. Georgii cum omnibus suis appendiciis vobis ob id promitto, et concedo quiete et absque omni calumnia in perpetuum tenendum atque possidendum, et comes Rudericus, qui illud castrum modo a me tenet, hominum et fidelitatem vobis de illo castro faciat, ut in morte mea illud vobis liberum et solutum omnimodo dimittat, et si Rudericus comes mortuus fuerit, vel castrum quoquomodo amiserit, et alius princeps a me acceperit, priusquam accipiat hominum et fidelitatem similiter vobis et vestræ Ecclesie faciat, ut illud castrum vobis absque ulla rebellionem tradat. Et si comes Rudericus, aut alius diabolo suadente aliter fecerit (quod absit!) mihi ut sui domini proditores habeantur, et pro perjuris et proditoribus a cunctis teneantur, et ego vestram paternitatem obnixè rogo ut eos excommunicetis et maledicatis et a liminibus S. ecclesie tandiu sequestretis, donec præfatum castrum, sicut prætaxatum est, in vestras manus et in vestram et vestræ Ecclesie jus omnimoda reddant. Quod si metu excommunicationis se corrigere et castrum reddere noluerint, vos et amici vestri congregato exercitu et posse vestro, eos invadite et persequimini, donec supradictum castrum cum suis pertinentiis vobis Ecclesieque vestræ reddant. Ego autem notario meo testamentum vobis de illo castro facere præcipiam, et factum propriis manibus roborabo, et roboratum super B. Jacobi altare in vestris manibus offeram. » Altera vero die comes Rudericus, licet invitus, rege cogente, hominum atque fidelitatem de illo castro et suis appendiciis domino archiepiscopo fecit. Postea rex juxta suum promissum testamentum de supradicto castro ab ejus notario factum, et ipsius manibus roboratum, super altare B. Jacobi et in manus archiepiscopi, coram canonicis, et multis aliis, obtulit; duo etiam scripta de corporis sui promissione et de canonicatu, et de beneficii ecclesiastici receptione, fieri fecit, quorum unum in thesauro B. Jacobi cum privilegio castri custodiendum tradit, aliud vero in repostaria sua secum deferri fecit.

*Promissio medietatis terræ de Montanis.*

Facta hujusmodi de castro promissione, rex in eodem capitulo coram universo conventu taliter locutus est: « Ego jam medietatem de terra Montanorum vobis et vestræ Ecclesie dedi, et testamentum de illa integra vobis feci, nunc autem aliam medietatem, sicut jam promisi, promitto, et illam vobis sicut aliam jam dedi, dabo quamcitus potuero, quia istam Ecclesiam ejus canonicatum et beneficium jam recepi et habeo, præ omnibus Hispaniæ Ecclesiis diligam et diligo, et eam contra suos adversarios et æmulos pro posse meo defendam et manutenebo. » Postquam archiepiscopus a rege talia audivit, benevolentiam regis erga se et suam Ecclesiam magnam esse perpendens, hujusmodi orationem habuit: « Domine rex, antequam Portugalam cum nostro exercitu introissemus, super reginam Tarasiam ituri, ego et vos colloquium in terra Taberoli seorsum habuimus, in quo vestram per ornam et

vestram domum in meum jus et in meam potestatem prorsus concessitis, ut quos ego vellem inde abjiceret abjicerentur, et quos vellem recipere, reciperentur: adversarios quoque meos et proditores ex-honorastis, et eorum honores, Capellaniam, scilicet et Cancellariam, mihi aut cui vellem tradidistis, et modo nisi vestrae majestati displiceret, vellem scire utrum flicte, an simulatorie, an mera veritate et remota omni simulatione feceritis. » Ad hæc verba archiepiscopi rex Adefonsus respondit: « Quoquomodo tunc fecerim, sive flicte, sive non flicte, quidquid vobis tunc concessi, modo gratanter concedo et confirmo. Regnum meum et domum meam pro velle vestro disponite, et honores vestrorum adversariorum, scilicet capellaniam et cancellariam habete, et cui volueritis tribuite. » Tunc archiepiscopus domino regi gratias de tanti muneris collatione coram omnibus retulit, et capellaniam in suam restituit; cancellariam vero domino Bernaldo B. Jacobi thesaurario et familiari suo contulit. Ego qui hæc scripsi, partim ea propriis oculis vidi, partim a domino Compostellano et ab aliis probis et honestis viris veridico relatu audivi, et sicut tunc temporis gesta sunt, ita meo stylo juxta modulum meæ possibilitatis seriatim descripta sunt; nihil enim ibi ex mea parte addidi, nihil de visis, sive de auditis scienter prætermisi. Ego quoque et multi alii eum magni doloris et angustiae gravitate oppressum, et de pacto quod cum rege de tanta pecunia fecerat pœnitentem postea vidimus, quia eam, sicut promiserat, reddere non poterat; semper enim publicæ utilitati magis quam privatae studuit providere. Unde a cunctis non modicum laudatus est, a successoribus sollicitè imitatus.

#### CAPUT LXXXVIII.

*Soror imperatoris sepulturam in Ecclesia Compostellana elegit.*

Cum dominus archiepiscopus summis precibus a rege impetrasset, ut corpus suum B. Jacobi Ecclesie tumulandum, ut supradictum est, concederet, sororem ipsius regis infantam, nomine dominam Sanctiam, quæ tum temporis ad illum venerat, honores ad se pertinentes acquisitura et receptura; adiit, eamque obnixius rogavit, ut corpus suum ad exemplum regis sui fratris B. Jacobi ecclesie sepeliendum concederet; cujus petitioni illa libenti animo assensit, quia illam petitionem justam et rationabilem et sibi maxime utilem esse intellexit. Quoddam etiam monasterium Legionensi civitati adjacens opulentum, et magnos honores habens, S. scilicet Michaellem de Escalata pro tricenario et anniversario suo B. Jacobi Ecclesie perpetuo possidendum et tenendum promisit.

#### CAPUT LXXXIX.

*Promissio T. reginae Portugalensis de eligenda sepultura in ecclesia Compostellana.*

Postquam archiepiscopus duo supradicta, alterum a rege, alterum ab infantam ejus sorore se impetrasse vidit, litteras suas ad Portugalensem reginam domi-

A nam T. regis materteram in hæc verba direxit: « Venerabilis regina, nobilitati tuæ præsentium destinatione imotesimus regem nostrum dominum Adefonsum, atque infantam ejus sororem, nostro consilio suis animabus providentes, corpora sua B. Jacobi ecclesie tumulanda concessisse, et partem de suis honoribus eidem ecclesie pro sua animarum salute et remedio promisisse; quapropter tuam prudentiam monendo rogamus, ut corpus tuum ad eorum exempla supradictæ ecclesie tumulandum promittas, et promissum concedas. » Visis his litteris regina præfata archiepiscopi petitionem justam et rationabilem et sibi maxime utilem esse non modicum gavisæ est, et quod archiepiscopus per litteras ab ea petiit, gaudenti animo et læto vultu uno cardinalium B. Jacobi præsentem et aliis multis personis illi concessit, et partem magnam de suo honore eidem ecclesie in morte sua se daturam coram omnibus promisit.

#### CAPUT XC.

*De recuperatione monasterii S. Pelagii de Cercedello.*

Compostellanus suæ Ecclesie honorem augere summa intentione volens, gravem et diutinum conflictum cum Veremudo Suariz, et cum Adefonso Oduariz, et eorum gentibus habuit, de quodam monasterio S. Pelagii de Cercedello. Veremudus enim et suæ gentes monasterium illud pro hæreditate habere et possidere volebant, ita ut Ecclesia B. Jacobi nihil juris sibi hæberet. Archiepiscopus autem noluit illis consentire, quia sciebat illud monasterium ad Ecclesiam B. Jacobi non ex toto, sed partim pertinere. Venerunt ergo multoties in præsentiam proborum et discretorum virorum, tam clericorum quam laicorum, ut illud negotium diffinirent, et nunquam diffinire potuerunt. Ad ultimum tamen archiepiscopus, eos aliquam justitiam in monasterio habere sentiens, noluit eos omnino ab illo monasterio abalienare et gravare, utpote Deum timens, sed potius convenientiam et concordiam cum illis fecit, medietatem illius monasterii et ejus appendiciorum ipsis concedens, aliam vero medietatem Ecclesie B. Jacobi in hæreditatem retinens, et super hoc habetur scriptum in thesauro ab illis factum et roboratum, et ipsi ab eo habent aliud scriptum factum et roboratum.

#### CAPUT XCI.

*Privilegium de bonis non occupandis decedente archiepiscopo.*

Sicut ego qui hæc scripsi, a domino Compostellano non semel, sed sæpenumero audivi, quod Hispanorum regum consuetudo fuit, ut mortuo ecclesie B. Jacobi episcopo vicarios suos in Compostellana civitate et per totum ipsius apostoli honorem constituerent, et electione successorum episcopi ad libitum honorem triennium vel quadriennium potestative obtinerent. Ipse equidem Compostellanus, sicut ego ab eo accepi, Ecclesiam et totum honorem B. Jacobi quadriennium integrum ante suam electionem regi-

bus consentientibus et volentibus non tyrannice tamen, sed canonice tenuit et rexit; regales vero majorini neglecta justitiæ regula, fas et nefas confundentes, villas violenter deprædabantur, pauperes et egenos contra jus et fas opprimebant, nobiles et ignobiles pro velle suo tractabant, et suis facultatibus atque hæreditatibus exspoliabant. Quid plura? totam terram in suum jus et in suam potestatem redigebant, et redactam omnino confundebant. Compostellanus, hanc pravam et intolerabilem consuetudinem abolere et extirpare volens, in tempore dominiæ reginæ Urracæ per se et per suos amicos dando, pollicendo, serviendo et deprecando multum laboravit, ut privilegium de libertate Ecclesiæ et totius honoris B. Jacobi ab illa extorqueret. Illa vero ejus precibus condescendens, et multorum obsequiorum ab illo sibi impensorum reminiscens, cuidam cardinali R. Jacobi Ecclesiæ, nomine P. Didacide, illud privilegium scribere jussit, ut scriptum confirmaret, et roboraret. Sed antequam scriptum esset, illa regina morte præventa est, et ita Compostellanus privilegium illud in ejus tempore habere non potuit. In tempore quoque A. regis reginæ filii, multa incommoda et multa damna pertulit, et immensam pecuniam expendit, ut præfatum privilegium ab eo extorqueret. Rex autem ejus intentionem bonam et justam esse perpendens, ejus petitioni multis de causis tandem condescendit. Compostellanus enim, incomputabilem pecuniam illi tribuens, taliter eum affatus est: « Ego te baptizavi, et patrinus tuus sum et sui; te in regem tempore opportuno unxi et coronavi; te in militem ante altare B. Jacobi propriis manibus armavi; tibi a pueritia tua usque ad exaltationem tuam fideliter servivi, et tua commoda meis semper præponebam, multorum inimicitias pro tuæ servitio et fidelitate, quam erga te tenebam, multoties incurri. Horum omnium more discreti et sapientis viri deberes reminisci, et mihi aliquid horum omnium servitiorum aliquomodo recompensare, et si ego tibi nullum servitium fecissem, et tale quid a te peterem in Dei obsequium et tuorum peccatorum remissionem et pro salute tuorum parentum, istud a te impetrare debuissem. » Audita hujusmodi ratione Compostellani tam justa et tam rationabili, rex hujusmodi privilegium de libertate Ecclesiæ et totius honoris B. Jacobi illi fieri, jussit et propria manu roboravit et confirmavit.

#### CAPUT XCII.

##### Tenor privilegii.

« Veneranda et gloriosa meorum prædecessorum catholicorum regum venerabilis memoriæ Adefonsi mei avi, et aliorum liberalitate et devotione ecclesia B. Jacobi apostoli dignoscitur esse fundata atque ædificata, et multiplicium honorum collatione ditata et exaltata, et in jus atque potestatem episcoporum et canonicorum absque ulla laicalis personæ participatione, vel dominio perpetualiter tradita. Sed quia temporibus quorundam parentum et antecessorum meorum, ea quæ ad Dei et B. Jacobi honorem bene

instituta et ordinata fuerant, propter guerras et pravas inolentes consuetudines destruebantur, et canonici ejusdem sancti loci, necnon et sui honoris pauperes maximum damnum et suarum rerum detrimentum patiebantur, et etiam, quod deterius erat, mortuo ejusdem sedis episcopo regis vicarius ab eo missus omnes Ecclesiæ possessiones invadebat, et immisericorditer destruebat. Idcirco ego Adefonsus, Dei gratia Hispaniarum imperator, una cum conjugē mea regina domna Berengaria, precibus domni Didaci præsentis archiepiscopi, et suorum canonicorum rogatu, prædictas pravas consuetudines prorsus destruere et extirpare volens, et bona exempla eorum prædecessorum instituta non irrationabiliter sequens, hujus privilegii firmitatem ad Dei et B. Jacobi apostoli honorem propria voluntate (non aliqua necessitate cogente) in Dei obsequium, et animæ patris mei remedium, cujus corpus in eadem ecclesia honorifice jacet tumulatum, et pro meæ animæ salute, et meorum peccatorum remissione, cujus corpus in ecclesia ipsa, me promittente, constat tumulandum esse, et pro omnium parentum meorum refrigerio et absolutione, quos Deus in hoc delinquentes ab omnibus peccatis suis misericorditer absolvat, facere et firmare decrevi, ut cum præsens archiepiscopus, nomine Didacus, vel quislibet ejus successor debita naturæ persolverint, non ego aut aliquis alius meorum successorum, vel aliqua sæcularis persona ullum jus aut ullam potestatem in tota B. Jacobi ecclesia, vel in ejus Castellis et honoribus ad eam pertinentibus habeamus, nec aliquem habere permittamus, sed tota Ecclesia et omnis ejus honor in ejusdem Ecclesiæ canonicorum arbitrio et dispositione quiete et absque ulla invasione permaneat et consistat, donec digna et sancta atque religiosa ab ipsis canonicis archiepiscopi fiat electio. Quod si ego aut aliquis meorum successorum huic nostræ institutionis paginæ obviare vel contraire præsumperit, omnipotentis Dei Patris, et Filii et Spiritu S. et B. Jacobi apostoli, atque omnium sanctorum auctoritate excommunicetur, anathematizetur, et a sacratissimi corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi participatione alienus efficiatur, et cum Datan et Abiron, quos terra vivos absorbit, in inferno sepeliatur, et cum Juda Domini sui proditore particeps efficiatur, donec resipuerit, et ad condignam satisfactionem redierit; omnibus autem hoc observantibus sit pax, salus et lætitia, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Hæc scriptura supradicto modo nostra auctoritate sancita et confirmata, per omnia sæcula sæculorum maneat inconvulsa. Facta hujus privilegii scriptura apud Secobiam in æra 1166. Et qt. viii. K. Junii.

Ego A. Dei gratia Hispaniæ imperator quod fieri mandavi proprio robore confirmo.

Comes Petrus de Lara confirmo.

Comes Rudericus de Asturias, Alferis regis conf.

Comes Bernardus conf.  
 Comes Suarins conf.  
 Rudericus Martiniz conf.  
 Petrus Lopez conf.  
 Rudericus Veremuiz majordomus regis conf.  
 Ranirus Froilaz conf.  
 Raimundus Toletanus archiepiscopus conf.  
 Petrus Segoviensis episcopus conf.  
 Bernardus Segontinus conf.  
 Berianus Oxomensis episcopus conf.  
 Sanctius Avilensis episcopus conf.  
 Petrus Didaci conf.  
 Petrus Braoliz conf.  
 Fredericus Fernandiz conf.  
 Gutierre Ermeilidez conf.  
 Fernandus Petriz conf.  
 Bernardus Ecclesie B. Jacobi thesaurarius, et regis cancellarius conf.

Cidi testis, Velidi ts. Belidi testes.

#### CAPUT XCIII.

##### *Iterum de monasterio de Zercedello.*

Supradicto negotio de monasterio S. Pelagii Circidiliensis inter archiepiscopum et Veremudum Suariz et alios milites definito, quidam abbas, nomine Veremudus cui illud monasterium pertinebat, acceptis chartariis suis presentiam regalem adiit, et super Compostellano et prefatis militibus graviter conquestus est, se a suo loco et sua hereditate injuste et irrationabiliter ejectum esse coram universis baronibus qui curie intererant viva voce affirmans. Rex vero quia jam eum senem et debilem et multis angustiis circumventum vidit, ejus miserie compassus, hujusmodi chartam ad dominum Compostellanum de eo abbate in suum monasterium restituendo direxit, ut videlicet in tota vita sua haberet, post mortem vero ejus, sicut jam fuerat definitum, ita permaneret.

« A., Dei gratia Hispanie imperator, venerabili domino DIDACO, eadem gratia Compostellane sedis archiepiscopo, salutem multam.

« Sapiatis quia vidi istum abbatem Veremudus cum grande rancura de sua hereditate, et monstravit mihi suas chartas et ad meos Barones, et vidimus quia magnum tortum habet, et modo sapiatis quia dedit mihi illam hereditatem et suo chartario; et si Veremudo Suariz vel alius calumniat illam hereditatem, veniat ad me et habeat iudicium cum illo abbate et mecum; nunc autem mitto eum ad vos ut recipiatis de eo toto chartario de illa hereditate in mea vice, et mittite illum in suam hereditatem, et vivat in ea per totam suam vitam, et facite integrare de quanto ei perdidit, et amparate et defendite eum de totis hominibus in meo loco; et si vos volueritis eum amparare, ego commendabo eum alteri qui eum bene amparet, et suos parentes, et totas suas hereditates, et ista causa non fallat quia justitia est, si vos me amatis. Valet. »

Postea ipse abbas sui facti et sue querelae poenitens a rege, rediit et in presentiam archiepiscopi

A veniens omnes chartas quas de illo monasterio habebat domino archiepiscopo contulit, eum obnixius rogans et deprecans quatenus prefatum monasterium sibi in vita sua concederet, et victum et vestitum et caetera necessaria ibi habere posset; illo vero mortuo, id monasterium ad Ecclesiam B. Jacobi, sicut jam fuerat definitum rediret. Archiepiscopus autem, acceptis ab illo omnibus chartariis, dedit illi monasterium, ut in vita sua teneret et necessaria inde haberet; post mortem vero ejus Ecclesie B. Jacobi solutum et liberum ab eo et ab omni parentela ejus recuperaret, et recuperatum quiete et absque omni calumnia possideret, et super tali promissione et convenientia scriptum fieri fecit, factumque propria manu roboravit, et roboratum domino archiepiscopo in testimonium et confirmationem talis pacti tenendum et habendum tradidit.

#### CAPUT XCIV.

*Hoc privilegium fecit dominus archiepiscopus canonicis de suis anniversariis, et eorum redditibus*

Quoniam prelatorum est justitie jura usquequaque exercere, et ad honorem omnipotentis Dei et ad communem utilitatem confirmare, bona instituta conservare et augmentare, et horum contraria extirpare et adnihilare, ideo ego Didacus, Dei gratia Compostellane sedis archiepiscopus et S. R. E. legatus, divina disponente clementia, propria voluntate et integra mea prudentia cum omni nostrorum canonicorum consilio et assensu rationabiliter decernimus, et firmitatis scriptura perenniter in hunc modum affirmamus, videlicet ut post uniuscujusque nostri canonici obitum, eorum facultates a nullo occupate violenter dissipentur, sed sicut ipsi supradicti canonici per suas mandationes ordinaverint, ita pro posse compleantur, et nullo violentur. De caetero quod ad anniversale eum annuatim devote celebrandum pro anime mee remedio canonice B. Jacobi attribui, vel Deo adjuvante attribuero, vel ipsi canonici, seu Burgenses vel quilibet alii pro suis anniversariis similiter attribuerunt, vel deinceps attribuerint, prout canonicorum conventus in capitulo ad communem utilitatem competenter disposuerit, vel alicui nostrorum canonicorum obtinere preceperit, remoto odio et amicitia, munere, et parentela cum consilio archiepiscopi et decani ita dispensetur et incommutabiliter obtineatur. Si forte reges, consules, terre principes, seu milites magnos honores, veluti castella, possessiones, et hujusmodi pro suis anniversariis Ecclesie B. Jacobi attribuerint, parato prius de ejusdem honoribus canonicis annuatim bono prandio, quod superfuerit per medium inter archiepiscopum et canonicos aequè dividatur, eo pacto quod si quis sajo tam meus quam regius, quodlibet hoc Deo datum donum violare presumpserit, si intrando diruperit, et illæsus evaserit, solidos et vobis et nobis persolvat. Si vero ibi mortuus fuerit, nihil pro eo persolvatur. Si vapulaverit, omnia lucretur. Si deforis proterve et sine petitione justitie quidquam invaserit, LX soli-



dos nobis et vobis exsolvat, et rapinam in duplum componat, et hoc post partem canonicæ firmum semper permaneat, et nulla impediende vel cogente persona ratum et inconvulsum persistat, quod si nos, seu successores nostri, vel quælibet persona hoc scriptum ad communem utilitatem factum violare tentaverit, sui honoris periculum incurrat, anathemati subiaceat, et ab omnipotentis Dei conspectu dimoveatur et cum Juda, Filii Dei proditore, in æternæ damnationis supplicio perenniter mortificetur, et pro temeritatis ausu parti canonicæ B. Jacobi solidos xx mille persolvat, et quod in calumniam miserit, in duplo componat, et hoc scriptum perenniter in robore maneat. Amen. Facta charta in æra MCLXVI. Didacus, Dei gratia Compostellanæ sedis archiepiscopus, et S. R. E. legatus, anno xxviii sui (160) pontificatus hoc scriptum proprio robore conf.

Ecclesiam quoque S. Mariæ de Argalo jam detritam, et ruinæ proximam, atque in loco non idoneo fundatam, in locum competentiorem et meliorem transtulit, et translata a fundamentis ædificavit, et satis meliorem fecit.

Idem quoque archiepiscopus hanc scripturam firmitatis et chartulam donationis communi fratrum assensu et consilio B. Jacobi Hospitali fieri fecit de

(160) Nonnulli hic codices depravati, qui tamen ex sequenti scriptura (ubi æra MCLXVI et annus pontif. xxviii sibi constant) facile et firmiter corriguntur.

quodam scilicet terreno quod jacet in palatii pomærio, ad construendam ibi ecclesiam in pauperum et peregrinorum sepulturam.

Ego Didacus, Dei gratia Compostellanæ sedis archiepiscopus, una cum ejusdem Ecclesiæ canonicorum conventu, ad Dei et B. Jacobi apostoli atque omnium sanctorum honorem, fecimus textum firmitatis, et chartulam donationis, de quodam nostræ Ecclesiæ terreno, quod jacet in pomærio palatii, quod spontanea voluntate per hanc scripturam firmitatis damus et concedimus Ecclesiæ B. Jacobi Hospitali ad construendam ecclesiam quamdam ad utilitatem et salvationem pauperum et peregrinorum qui jacent jam ibi sepulti, et ad sepulturam aliorum qui adhuc ibi sunt tumulandi, ut ab hac præsentî die et deinceps præfati hospitalis pauperes, tani præsentis quam futuri, prædictam ecclesiolam habeant et per cuncta tempora perenniter possideant. Quod si aliquis homo contra hoc nostrum factum venerit, pariat parti Hospitali solidos mille, et quod calumniaverit dupliciter componat, et hoc nostrum scriptum semper maneat firmum. Facta Scriptura die xiii K. Augusti, era MCLXVI. Didacus præfatus archiepiscopus quod fieri jussit robore suo conf. anno sui pontificatus xxviii.

IN NOMINE DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI

INCIPIT

PROLOGUS TERTII LIBRI ARCHIEPISCOPATUS DOMINI COMPOSTELLANI DIDACI.

Quoniam virorum illustrium gesta et probitates ab interitu oblivionis nequaquam defenduntur, nisi per scripturam aut alio modo memoriæ commendentur, ideo dominus Compostellanus registrum fieri jussit, in quo omnia quæ bene gessit, aut per industriam suæ Ecclesiæ acquisivit, majori parte descripta continentur. Divisit registrum illud in tres libros, quorum primus Episcopatus liber, alii duo

archiepiscopatus non irrationabiliter intitulantur. Illa enim gesta quæ ipse in tempore episcopatus, aut archiepiscopatus gessit, vel acquisivit, in illo registro, ut dictum est, descripta sunt. Placuit vero illi illos tres libros sic intitulari, ut si quis aliquid in eis quæsierit, ex ipsa intitulatione facilius invenire possit.

INCIPIT LIBER TERTIUS.

CAPUT PRIMUM.

*De consilio claustrorum et officinarum ædificandorum ab archiepiscopo cum fratribus inito.*

Quadragesima et sex anni ab inchoatione novæ Ecclesiæ B. Jacobi transacti erant (161), et major ipsius ecclesiæ pars per Dei gratiam jam erat completa; illa tamen ecclesia nullum adhuc claustrum, nullam competentem officinam habebat, nec erat ædificiis ornata, aut decorata, sicut ultra Portuenses ecclesiæ,

quæ minoris honoris sunt, et pauciores redditus habent. Peregrini autem, tam ecclesiastici quam laici, ad beatissimi apostoli limina orandi causa confluentes, hospites suos et clericos interrogabant ubi claustra et officinæ ecclesiæ B. Jacobi essent. In circuitione totius Ecclesiæ vagabantur explorantes ubi claustra et officinæ haberentur, et quia nullum claustrum ibi videbant, nullam officinam condecen-tem inveniebant, prælatis et dispensatoribus Eccle-

(161) Ergo anno 1082, sub rege Alfonso VI inchoata a Didaco I Compostellano episcopo.

aliquae palam detrahebant. Quae res, postquam ad aures Compostellani pervenit, non modicum inde contristatus universo fratrum conventu in capitulo convocato, hujusmodi orationem habuit : « Fratres, nostra ecclesia non nostris sed Dei gratia et nostri patroni beatissimi apostoli Jacobi meritis maximi et celeberrimi est nominis, et ultra portus et citra portus pro ditissima et nobilissima reputatur : nullum tamen claustrum, nullam bonam officinam adhuc habet; quaelibet sedes ultra portus pulchriora et valentiora aedificia habet quam nostra, sicuti ego ante episcopatum et post, commodis nostrae Ecclesiae exigentibus peregre profectus in multis et diversis locis propriis oculis vidi, et vos qui peregre profecti estis, quod ego dico verissimum esse, aequae ut ego nostis; et certe tam sanctum locum, tam divitem et tam famosum, carere aedificiis et officinis, et mihi et vobis maximum dedecus est. Quapropter vestrae fraternitatis dilectionem obnixius imploro, ut citius consilium unanimiter ineamus, quomodo claustra et officinas convenientes ad Dei et nostrae Ecclesiae honorem aedificemus, quatenus misericordiam apud Deum bene operando citius consequamur, et ut neque a vicinis, neque ab extraneis justo ore vituperemur. Et ego quidem, si meo consilio acquiescere vultis, et marcas puri argenti ad illud opus incipiendum promitto, quarum triginta propria manu modo dabo, alias vero finito uno anno; et quibuscunque modis illi operi adjuvare potero, sive per me, sive per meos amicos, terminis justitiae observatis, adjuvabo. In morte autem mea centum vaccas quas habeo, illi operi pro remedio meae animae in perpetuum dimittam, ut eas et earum fructus quiete et absque ulla calumnia habeat, et nunquam aliquo auferente amittat. Postquam Compostellanus hujusmodi orationem finivit, totus conventus fratrum ejus animum et intentionem uno ore laudavit. Et se ad illud opus incipiendum et peragendum libenti animo auxiliaturum esse promisit. Tunc archiepiscopus eorum responsioni vehementer congaudens, duos ex illis probatos et discretos, decanum scilicet domnum Petrum Heliae, et cardinalem et primum clerum domnum Petrum Gundesindidem, elegit, quibus curam illius operis incipiendi et tenendi commisit. Illi autem praelato suo obedientiam hilariter exhibentes, supradictum opus incipiendum et disponendum coram omnibus susceperunt. Hoc statuto et confirmato omnes a capitulo laetis animis digressi sunt.

#### CAPUT II.

##### *De Aria Petrider.*

Arias Petrides unus ex strenuis et industribus Gallaciae militibus exstitit. Non fuit tamen magnae simplicitatis, sed multum animosus et facundus, ita ut candida verteret in nigra, et nigra in candida. Fuit etiam dolosus et pessimus simulator, contra regem et reginam, et alios Gallaciae principes semper proditorie egit; et in eorum rebellione permansit. Contigit autem filiam Petri comitis, nomine

Aldariam, in uxorem duxisse, cujus mater comitissa domina Major, ipsius Ariae socrus, cum persolutis naturae debitis Compostellam delata esset honorifice tumulanda, supradictus Arias inter caeteros principes et milites, qui ejus sepulturae interfuerunt more gentis pullatus venit; quem cum archiepiscopus, qui ei sua nequitia exigente semper fuerat inimicus, vidisset, seorsum vocatum taliter allocutus est, eum ad mutationem et correctionem suae vitae, more boni et providi pastoris, volens invitare : « Aria Petrides, pauca vitia sunt quae peccatis tuis exigentibus et diabolo decipiente non incurreris, perjurus, falsus testis, cupidus, raptor, subdolos, simulator sacrilegus, flagitiosus exstitisti, nimis voluptuose, et nimis saeculariter vixisti; quae recta erant oculis mentis inspiciebas, et inspecta omnino negligebas. Timeo ego ergo ne, si talis ab hac vita discesseris, vitam aeternam amittas, et perpetuam tuae animae damnationem incurras. Et ideo non modicum vellem ut tu, resipiscendo et Deo omnipotenti satisfaciendo, utilitati tuae animae provideres, et ipsum Deum tibi melioris vitae conversatione reconciliares, quatenus et apud ipsum misericordiam in fine tuae vitae consequaris, et vitam aeternam habere merearis. » Talia et consimilia ei suadendo, eum tandem ad poenitentiam et ad compunctionem animavit, qui, juxta consilium domini archiepiscopi, castrum S. Joannem de Penna Cornaria cum suis appendiciis, et medietatem cujusdam monasterii, nomine Archos, in Salnensi pago stabiliti cum suis pertinentiis Ecclesiae B. Jacobi in haereditatem pro salute et remedio suae animae in sua morte reliquit; et corpus suum in coemeterio ipsius Ecclesiae tumulandum, et curam suae animae in vita et morte manu domini archiepiscopi et fratrum commendavit. Partem autem haereditatum ipsius monasterii, scilicet sex haereditates in praesenti domino archiepiscopo aedit, ut ipse archiepiscopus et sua Ecclesia jam jus in ipso monasterio, secundum justitiam, ipso Aria vivente, habere inciperet. Et de his omnibus tam de supradicto castro quam de monasterio privilegium fieri jussit : quod factum propria manu roboravit, et roboratum super altare B. Jacobi contulit : et postea in manu domini archiepiscopi custodiendum tradidit. Archiepiscopus autem privilegium illud accepit, et acceptum in thesauro B. Jacobi servandum reposuit.

#### CAPUT III.

##### *De morte comitis Petri de Trava et relictis ab eo Ecclesiae.*

Petrus comes vir discretus et sapiens et magnae potentiae, et ejus uxor comitissa domina Major similiter sapiens et discreta, Minduniensis Ecclesiae parochiani solebant esse; et suam confessionem illius loci episcopo facientes, poenitentiam suam ab illo accipiebant, et illi more subditorum obedientes erant; eleemosynas quoque et sua beneficia praefatae Ecclesiae et ejus episcopo disponenda et distribuenda pro remedio suae animae conferebant. Illud

tamen contra sacrorum canonum auctoritatem et A  
 SS. Patrum institutionem faciebant, quia testanti-  
 bus sacris canonibus nec episcopo, nec alicui pres-  
 bytero alius episcopi, vel presbyteri parochianum  
 nisi ex illius consensu recipere licet. Et quia Com-  
 postellanus supradictum comitem et suam uxorem  
 plane errare, et matrem suam Compostellanam  
 Ecclesiam ignoranter dereliquisse vidit, idcirco  
 multa et diversa colloquia cum illis habuit, et tandiu  
 illis prædicavit, donec eis Minduniensem Ecclesiam  
 et ejus episcopatum derelinquere, et Compostellanæ  
 Ecclesiæ parochianos esse fecit. Salutifera itaque  
 domini Compostellani prædicatione et admonitione  
 facti sunt filii Compostellanæ Ecclesiæ, et sua cor-  
 pora cum suis animabus in manu ipsius Compostel-  
 lani commendaverunt, ut ipse eis ad suam salutem B  
 et ad suam utilitatem consulere. Accidit autem ut  
 comes supradictus ad mortem Compostellæ ægrota-  
 ret, mortem sibi imminemem videns, domino Com-  
 postellano et ipsius comitis uxore eum filiis suis præ-  
 sentibus domui suæ disponeret. Illa autem disposi-  
 tio, et tota ejus mandatio, ejus uxore et suis  
 filiis pariter auctorizantibus, in manu ipsius  
 Compostellani dimissa est; et pars equidem il-  
 lius mandationis in morte comitis completa est,  
 alia vero pars usque ad mortem comitissæ com-  
 plenda restitit. Accidit autem ipsa comitissa  
 non post multum temporis debita naturæ per-  
 solvere, in cujus obitu tota comitis mandatio,  
 sicuti ipse comes et ejus uxor comitissa et eorum  
 filii concesserant et affirmaverant, prorsus com-  
 pleta est. Reliquerunt autem comes et comitissa  
 pro suarum animarum salute et remedio villas,  
 hæreditates, ecclesias, monasteria, et multa alia in  
 manu domini Compostellani, et Petri Gundisalviz  
 cardinalis, pro ipsius velle et arbitrio disponenda  
 et distribuenda. Sunt autem nomina earum villarum  
 hæreditatum, ecclesiarum, et monasteriorum in  
 eorum mandationibus, quas supradictus cardinalis  
 tenet scripta et denotata. Et qui sufficienter et  
 plenarie scire voluerit quæ et quanta supradictus  
 comes et comitissa pro suarum animarum remedio  
 in sua morte distribui commendaverunt, ad eorum  
 mandationes recurat, et ibi omnia inveniet; eorum  
 autem mandationes huic libro adnotari volumus,  
 nimiam prolixitatem devitantes. Comes autem præ-  
 fatus et comitissa omnia supra memoratæ Ecclesiæ  
 B. Jacobi in Dei obsequium et suorum peccatorum  
 remissionem conferre volebant. Sed Compostellanus  
 illud injustum esse et a ratione alienum videns, illis  
 salubriter consuluit, ut ecclesias et alia, in Mindu-  
 niensi episcopatu acquisita, Minduniensi episcopo  
 et ejus Ecclesiæ pro suarum animarum salute di-  
 mitterent. Quæ vero in Lucensi episcopatu acqui-  
 sierant, Lucensi Ecclesiæ; et quæ in Auriensi  
 episcopio, Auriensi episcopo, similiter quæ in  
 Tudensi parochia, Tudensi episcopo, et sic de  
 cæteris.

## CAPUT IV.

*Recuperatio deperditorum in Asturiis.*

Post venerabilis recordationis regis Adefonsi  
 obitum, multæ tribulationes, et multæ discordiæ,  
 per totius Hispaniæ regnum ita obortæ sunt, ut  
 tota terra prorsus conturbaretur, et de optima et  
 copiosissima in pessimam et flagitiosissimam con-  
 verteretur. Unde contigit, ut Ecclesia B. Jacobi  
 honorem quem in episcopatu Asturicensi habebat,  
 per multos annos amitteret, et nihil fere proficui  
 inde haberet. Postquam autem illa calamitas in  
 tranquillitatem divina pietate conversa est, domi-  
 nus Compostellanus ad illum honorem recuperan-  
 dum multis modis enisus est quem denique multo la-  
 bore recuperatum Joanni Cidiz qui moratur in  
 burgo B. Jacobi nomine *Kakabelos*, commisit te-  
 nendum, et habendum per conditionem hanc sub-  
 scriptam.

« In æra MCLXVI et quot IV Nonas Novembris  
 Ego Joannes Cidiz et uxor mea Maria Constanti-  
 tiz, et filius meus Giralvus clericus, vobis do-  
 mino Didæco Compostellanæ sedis archiepiscopo, et  
 omnibus vestræ Ecclesiæ canonicis facimus pactum  
 vel placitum per scriptum firmissimum, ut in domi-  
 bus et curtis B. Jacobi morando vestræ Ecclesiæ  
 hæreditates quæ in Asturicensi sunt episcopatu, quas  
 nobis datis, laboremus, et ædificemus, et plantemus;  
 et tam de vestris, quam de nostris duabus hæredi-  
 tatibus Roboredo inferiori et Roboredo superiori,  
 quos vobis et vestræ Ecclesiæ jure hæreditario per-  
 petuo damus et concedimus, et etiam de omnibus  
 aliis vestris hæreditatibus quas hodie habemus et in  
 jure nostro sunt, de pane et vino, et omnibus quæ  
 ibi habuerimus, vel Deo donante, acquirere potue-  
 rimus, demus vobis tertiam partem, duabus nobis  
 partibus reservatis, et de votis B. Jacobi habeatis  
 vos duas partes, et nos tertiam, et teneamus præ-  
 dictas hæreditates in omni vita nostra, quandiu  
 vobis et vestræ Ecclesiæ dominis absque alio domino  
 fideliter servientes obedientiam et reverentiam exhi-  
 buerimus. Si vero nobis defunctis noster filius ad  
 hoc servitium idoneus fuerit, omnes hæreditates in  
 vita sua teneat prædicta ratione servata. De aliis  
 vero hæreditatibus, quas deinceps, Deo juvante,  
 acquirere potuerimus, tam de fructu quam de hære-  
 ditate, vobis vestræ Ecclesiæ tertiam partem peren-  
 niter tribuamus, et nobis duas partes reservemus;  
 quod si nos mentiosi fuerimus, et si hoc pactum  
 excesserimus, pariamus parti vestræ... et hoc scri-  
 ptum semper sit firmum. Nos superius nominati,  
 quod fieri jussimus, propriis manibus confirmamus. »

## CAPUT V.

*Missio nuntiorum ad papam.*

Mortuo beatissimo papa Calixto II, dominus Com-  
 postellanus legatos suos ad ejus successorem, no-  
 mine Honorium, destinavit, qui infecto illo negotio,  
 cujus causa ierant, regressi sunt: eos tamen benigne  
 et honorifice suscepit, et per illos domino Compostel-  
 lano mandavit, quod legatum de latere suo in Hispania

nam dirigeret, qui ad ipsius Compostellani velle et consilium, et secularia et ecclesiastica negotia tractare disponeret. Compostellanus vero illum legatum ultra promissum tempus morari videns, alios legatos ad præfatum papam Honorium, et ad cancellarium suum anicm A. [Aimericum] direxit: qui hujusmodi litteras ad ipsum Compostellanum ex parte cancellarii detulerunt.

*Litteræ cardinalis ad archiepiscopum.*

« Charissimo amico DIDACO Compostellano archiepiscopo, A., diaconus cardinalis et cancellarius, salutem.

« Sani, Deo gratias, et incolumes sumus; status autem domini papæ et S. R. E. in debita soliditate persistit, nec animus ejus adversus vos est mutatus. Speramus vero quoniam de latere suo in proximo ad partes vestras legatum est missurus, qui voluntatem ejus plenius vobis aperiet. »

CAPUT VI.

*Hoc privilegium fecit Compostellanus fieri Hospitalis B. Jacobi procuratori in testimonium suæ promissionis, quæ promisso continetur in isto privilegio subscripto.*

« Nonnulli cives Compostellana civitate commorantes per populum susurraverunt me Didacum, Dei gratia Compostellanum archiepiscopum, accepta pecunia procuratorem in Hospitali B. Jacobi, et ad libitum instituere, et ad libitum inde excludere; unde multi illud ratum esse opinantes, suas elemosynas et beneficia ipsi Hospitali multoties subtraherant. Ego autem eorum suspicionem prorsus a me amotam esse volens hoc scriptum fieri facio, in quo divinæ omnipotentis et B. Jacobi apostoli et omnibus sanctis promitto, me nunquam procuratorem in ipso Hospitali accepta pecunia positurum esse aut excusurum, sed potius quamdam personam sapientem, et discretam quæ sit religiosa, et procuratori pauperum necessaria, fratrum, et quorundam civium, Deum timentium atque amantium consilio, considerabo, et eligam, in cujus manu et potestate totam illam domum cum suis redditibus, quandiu vixero, tenendam et procurandam dimittam; et amodo insituo, et precor, ut mei successores qui B. Jacobi honorem post me recturi sunt et disposituri, mea vestigia in hoc sequi studeant, et nunquam procuratorem in supradicta domo accepta aut promissa pecunia promoveant, aut disponant, sed, sicut supradictum est, personam idoneam et religiosam eligant, quam illi domui absque ullo offensione præponant. Si quæ vero ecclesiastica secularisve persona, diabolica fraude decepta huic scripto, et huic meæ institutioni contraire voluerit, sit maledicta et excommunicata, et a sacratissimo corpore et sanguine Domini nostri aliena efficiatur, et sententiam illam, a B. Petro Simoni Mago injectam, qua dixit: « Pecunia tua tecum sit in perditionem (Act. viii, 20), » irremediabiliter incurrat, et cum Dathan et Abiron, quos terra culpis

A suis exigentibus vivos absorbit, infernales pœnas sine fine sentiat, et etiam cum Juda, sui Domini et Magistri proditore, consortium habeat, nisi resipuerit, et errata cum digna satisfactione indifferenter correxerit. Omnes autem illi qui meam hanc institutionem observaverint et ita fecerint, illi accipiant « benedictionem a Domino, et misericordiam a Deo salutari suo (Psal. xxiii, 5), » et cum Abraham, Isaac et Jacob fieri mereantur participes in cœlesti paradiso, et hic fructum bonæ actionis, Domino largiente, percipiant, et apud districtum Judicem præmiæ æternæ pacis inveniant. Istud scriptum et privilegium supramemoratæ institutionis Adefonso rege, venerabilis memoriæ ducis Raymundi et reginæ U. filio, in Legionensi civitate et apud Toletum regnante, a me Didaco Compostellanae sedis I archiepiscopo factum est, in æra MCLXVI, et quot Kal. Decembris. Erat autem tunc temporis illius Hospitalis procurator domnus Petrus, a vulgo rex mancipium vocitatus. Didacus præfatus archiepiscopus, quod fieri jussit, proprio robore confirmat anno sui pontificatus xxviii. »

CAPUT VII.

*Profectio ad concilium.*

Adefonsus, Hispaniarum rex, venerandæ memoriæ A. regis nepos, et illustris reginæ domnæ U. et egregii ducis Raymundi filius, totam fere Hispaniam post mortem sui avi, et suæ matris conturbatam esse videns, concilium in Palentina civitate prima hebdomada Quadragesimæ æra MCLXVII celebrare disposuit. Omnes igitur Hispaniæ episcopos, abbates, comites, et principes, et terrarum potestates, ad id concilium invitavit, ut, juxta eorum consilium et arbitrium, urticas seclerum, quæ post mortem sui avi præfati regis, et post obitum suæ matris prædictæ reginæ in Hispania exorta fuerant, fæce justitiæ extirparet, et prava in directa converteret. Audita cujus invitatione Compostellanus quæ suo itineri necessaria erant citius apparavit, et illis apparatis, iter quantocius arripuit. Cumque jam in ipso itinere esset, quorundam relatu audivit concilium supradictum usque mediantem Quadragesimam esse dilatatum. Domum itaque reversus, legatum suum ad regem direxit, ut certum celestis concilii diem ab eo inquireret. Nuntius autem diversis impedimentis in itinere detentus, diutius moratus est. Interea ipse Compostellanus alium nuntium a rege habuit, qui sibi ex parte ipsius regis annuntiavit, et obnixius rogavit, quatenus ad concilium remota omni occasione Palentiam properaret. Ipse vero audito nuntio regis necessaria itineri pro angustia temporis apparavit, quam melius et quam honestius potuit, et ipsis apparatis viam suam cum gaudio tenuit, et cum rex, et Toletanus archiepiscopus, et omnes episcopi, atque abbates, consules, principes, aliæ potestates, et totum concilium ipsius adventum cognoverunt, eum præsolari decreverunt; ipse autem maturato itinere incedens, Ostorgiæ (162)

Legione, et apud S. Facundum cum pomposa processione et magna honorificentia receptus est. Cum vero Palentiam appropinquasset, rex cum suis consilibus, principibus, universisque potestatibus, et multo militum comitatu, obviam ei exivit, et eum honorifice et accurate recepit. Interim Toletanus archiepiscopus et omnes episcopi, qui aderant, abbates, atque clerici, insignem processionem apparaverunt, et eum gaudenter et exultanter susceperunt.

Cumque jam hospitatus esset, et rex ad suum hospitium ire vellet, Compostellanus ipsi dixit: « Domine rex, ad vestrum hospitium cum gaudio ire, et in pace quiescite; ego autem sumpto prandio illuc ibo seorsum vobiscum tractaturus et depositurus ea quæ in concilio sunt dicenda et sancienda. » Cui respondens ait: « Pater venerande, melius puto ego et honestius esse me ad vestrum hospitium ire, quam vos ad meum venire, quia vos modo venistis fatigatus ex itinere. » Hoc audito Compostellanus respondit: « Domine rex, voluntas vestra fiat. » Sumpto igitur prandio, rex ad ejus hospitium cum paucis venit, et cum paucis eum locutus esset, totius concilii jus in manu, et in potestate ejus commendavit, ut quidquid ipse tractaret et disponderet, sancitum et firmum maneret. Tunc ipse Toletanus et alios episcopos qui aderant ad suum hospitium invitavit, et consilium cum eis de futuris actibus concilii iniit. Postera die Compostellanus regi ad se venienti, consilium quod cum Toletano et episcopis de actibus concilii inierat, illi revelavit. Rex vero, eorum sanctionem laudans, et confirmandis, cum Toletano et aliis episcopis rogavit eum, quatenus celebrata missa, sermonem in generali concilio faceret, et actus concilii omnibus propalaret. Ipse autem, juxta consilium regis et episcoporum, totum fecit, et actus concilii universis insinuavit, qui actus in hac pagina continentur subscripti.

*Decreta pontificum.*

« Quia in Ecclesia Dei et in pauperibus Christi multa mala fieri videmus, et regnum imperatoris nostri domini A. filii comitis Raymundi et reginæ domine U. a quibusdam pravis hominibus distrabi, et minui, et diversis modis corrupti dolemus, idcirco ego Raymundus Toletanæ sedis archiepiscopus et primas, ac S. R. E. legatus, una cum pontificibus, quorum inferius nomina scripta esse videntur, et imperatore nostro A. præsentateque favente, firmiter unitatis stabilitatem inter nos facere salubre duximus. In qua siquidem indissolubili vinculo charitatis statuimus, ut deinceps, et virtute concordie uniti et circa salutem fidelium, prout decet, laboremus, et supradicti imperatoris nostri ejusque regni provida circumspectione, auctore Deo, invigilemus.

« Pro statu igitur S. Ecclesie, et totius regni salute concilium celebrantes Palentiae, inter cetera hæc sequentia unanimiter statuimus, ut nullus proditorem publicum, et latronem, raptorem, perjurum et excommunicatum secum habeat vel apud se re-

lineat. Præcipimus etiam ut nemo Ecclesiam infra octoginta quatuor passus jure hæreditario possideat, neque ullam potestatem ibidem exerceat, sine vicario sui episcopi. Oblationes excommunicatorum, et decimæ non suscipiantur. Principes terrarum sine justo judicio non exspolient populum, qui sub eis est. Ecclesie non dentur laicis pro præstimonio, vel villicatione. Concubinae clericorum manifeste ejiciantur. Ecclesie et hæreditates, et familiae, quæ fuerunt sedium, et monasteriorum, ubicunque fuerint, eis restituantur. Monachi vagi ad propria monasteria reduci compellantur, nec episcopi eos retineant sine licentia suorum abbatum. Nullus excommunicatus alterius recipiatur. Adulteros et incestuosos, omnino separari jubemus. Ut clerici per manus laicorum Ecclesias nec suscipiant, nec possideant, neque vicarii episcoporum consentiant. Ut episcopi, dissidentes ad concordiam pro debito sui officii compellant. Clericos, monachos, viatores, mercatores peregrinos sancta limina petentes, et mulieres, si quis invaserit, monasterio, vel exilio, deputetur. Portaticum nemo suscipiat, nisi in illis locis in quibus accipi solebat temporibus regis domini A., et eodem modo boves nemo rapiat, vel pignoret, vel furetur, sed stent in pace in toto regno. Regi omnes sine dolo et pravo ingenio, seu consilio, fideliter obediant; quod qui non fecerit, excommunicetur. Clericis nemo expeditionem, seu armorum gestationem, vel aliquid quod contra canones sit, exigere præsumat. Laici tertias Ecclesiarum, seu quascunque oblationes, nulla occasione possideant, sed in dispositione episcoporum cuncta quæ Ecclesiarum fuerint habeantur. Hic. Qui falsam monetaam fecerint, excommunicentur, et a rege effusionem oculorum patiantur. »

Celebrato autem concilio, et *Te Deum laudamus* juxta synodalem morem, cantato, Compostellanus consilio fratrum a rege petiit quatenus ea quæ ad suum et suorum successorum jus in Emeritana civitate pertinebant, ad Dei et Jacobi honorem sibi conferret. Rex autem ejus petitioni justæ et rationabili libenti animo condescendit, et hoc privilegium ei de illo donativo promissionem fieri fecit, sicuti in subsequenti scriptura continetur.

« Quia ex deliberatione S. R. E., prout decet, supernæ dispositionis dispensatorio ordine, patris mei beatæ recordationis papa Calixtus, meritis et reverentia beatissimi Jacobi apostoli, dignitatem archiepiscopatus Emeritensis Ecclesie in Compostellanam Ecclesiam habendam perpetuo transmavit, idcirco ego Adefonsus, Dei gratia, Hispaniæ imperator una cum conjugæ meæ regina domna Berengaria, archiepiscoporum, episcoporum, ac principum terrarum consilio qui Palentino concilio interfuerunt, ad Dei et beatissimi Jacobi apostoli patroni nostri honorem et debitam sublimationem, salubre duxi hanc seriei testamenti facere de civitate Emeritensi, nunc temporis a Saracenis possessa, quam Dei opitulante potentia in proximum nos credimus habituros, devicta

et expulsa Saracenorum infideli spurcitia, in qua siquidem serie omnia præfata civitatis quæ ad regale jus pertinent, vobis domino Didaco Dei gratia Compostellanæ sedis archiepiscopo, et vestræ Ecclesiæ, vestrisque successoribus, cum omnibus suis antiquis terris et debitis castris cæterisque appendiciis jure hæreditario perenniter possidenda pro remedio animæ meæ, avorum parentumque meorum do, et devota mente confirmo: et sicut avi et proavi mei magnificis donis, videlicet castris, et aliis diversis pensionibus S. Jacobi ecclesiam amplificare et augmentare ad salutem animarum suarum summopere studuerunt, ita confidens de Dei misericordia prædictum locum apostoli sublimare et exaltare eos imitando cupio, et promitto. Si quis vero contra hoc factum meum venire tentaverit, a sacratissimi corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi participatione alienus existat, et cum Juda sui Domini et Magistri proditore consortium habeat; omnibus autem hoc observantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus, et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. Facta serie testamenti æra MCLXVII, q̄. viii Kal. Aprilis. Ego Adefonsus præfatus imperator una cum conjuge mea, quod fieri mandavi proprio robore conf. »

His peractis Compostellanus regi valefacere, et repatriare statim voluit; sed rex eum non modicum rogavit, quatenus se usque Carrionem comitaretur; ille vero ejus voluntatem jocundo animo exsequens, Carrionem cum eo adiit, ubi cum magna et insigne processione a clero et populo receptus est; inde cum gaudio et lætitia ad propria remeavit, et in Sabbato Palmarum sedem suam cum comitibus suis itineris exsultanter et honorifice intravit.

#### CAPUT VIII.

##### *Acquisitio calicis aurei.*

Beati Jacobi Ecclesiæ thesaurarius, nomine B. Hierosolymam ire in Dei obsequium et suorum excessuum remissionem disposuit; cumque præparatis sibi necessariis ipsum iter aggressurus esset, Compostellanus suam ecclesiam multa detrimenta per ejus absentiam incursum esse videns, et ipsius ecclesiæ opus ejus magisterio multum indigere non dubitans, eum ab illo itinere revocare, et revocatum retinere omnino decrevit; illi namque consuluit, ut quidquid sancto sepulcro et aliis sacris locis Hierosolymæ adjacentibus propria manu erat collaturus, totum illud per fideles nuntios illuc destinaret, et de impensa, quam in via erat factururus, quoddam ornamentum honorabile et pretiosum ad Dei et B. Jacobi honorem et servitium emeret, et emptum in ipsius Ecclesiæ thesauro reponeret, eo videlicet pacto ut nunquam inde aliqua occasione abstraheretur, nec venderetur, nec daretur; et cum archiepiscopus fratrum consilio in tali negotio laboraret, contigit dominum regem A. quemdam calicem aureum honorabilem et pretiosum, in quo septingenti morabitini continebantur, quem ipse rex a Toletano

archiepiscopo imminente sibi necessitate adquisierat, per quemdam suum ministrum, nomine Albertinum, Compostellam misisse vendendum. Hoc autem ideo fecit quia nullum locum in tota Hispaniâ, ubi melius venderetur, esse noverat. Quem calicem postquam Compostellanus tam bonum et pretiosum esse vidit, præfato thesaurario consuluit, ut illum calicem ad Dei et B. Jacobi honorem, et in sui itineris redemptionem, emeret, et matrem suam ipsius apostoli ecclesiam decoraret. Thesaurarius autem, domini Compostellani consilium salubre et utile esse videns, illi non dissensit, sed ejus præcepto hilari animo obtemperans, calicem supradictum, centum puri argenti marcis emit, et Ecclesiam suam, juxta Domini Compostellani et fratrum consilium, inde decoravit. Quo facto, eum in plenario conventu ab omnibus peccatis absolvit, sicuti illi qui in itinere Hierosolymitano laborantes absolvi solent, et totum ecclesiæ B. Jacobi opus illi in suorum peccatorum remissionem, tractandum et disponendum et anteriorandum commisit. O virum providum et venerabilem! Nec in prosperitate, nec in adversitate, honoris et exaltationis suæ Ecclesiæ unquam oblitus est, sed mera veritate, et semota omni simulatione, et per se et per amicos suos ad ejus tuitionem et honorificentiam semper conatus est.

#### CAPUT IX.

##### *Acquisitio aquæmanilis.*

Cum supradictus thesaurarius, in euria regali ante Hierosolymitani itineris dispositionem, domini Compostellani consilio moraretur, et apud Toletum esset, quoddam aquæmanile de crystallo, pretiosum et optime laboratum, in Toletana ecclesia vidit, et quia noverat Toletanum illud aquæmanile multum diligere, non est ausus illud ab illo petere, metuens se suæ petitionis repulsam passurum esse. Idcirco auribus regis secreto instillavit, ut illud a Toletano peteret, et sibi pro munere conferret. Rex autem ejus petitioni libenti animo condescendens, aquæmanile a Toletano petivit, et habuit, et habitum thesaurario, qui tunc temporis ipsius regis cancellarius per domini Compostellani manum erat, gaudenter contulit. Thesaurarius vero matrem suam B. Jacobi ecclesiam supradicti aquæmanilis, et alius minoris, ejusdem tamen generis collatione in Dei obsequium et suæ animæ remedium decoravit. Compostellanus quoque quemdam ejusdem generis calicem, pretiosum et laboratum optime ejus opus materiam superabat, eodem fere tempore sicut multa alia ornamenta, prius contulerat, suæ ecclesiæ contulit.

#### CAPUT X.

##### *Detractio D. Compostellano per multos facta.*

Defuncto venerandæ recordationis papa Calixto, Honorius in honorem, curia exigente, ei successit. Apud quem æmuli et detractores, invidia atque malignolentia ducti dominum Compostellanum graviter accusaverunt, eum in suis indumentis et oblationibus peregrinorum recipiendis apostolico more uti impru-

denter astruentes. Unde ipse apostolicus ira commotus, et in Compostellanum aliquantulum est conturbatus. Sed cognita rei veritate, quam ipse apostolicus per vicinos episcopos, Compostellanæ sedis adjacentes, et per peregrinos exploravit, proprium etiam legatum ipsius rei exquirendæ causa a Romana civitate (Compostellano ignorante) Compostellam direxit, et æmulorum detractionem, episcoporum et ipsius legati testimonio, omnimodo falsam esse probavit. Unde ejus animus sedatus est, et ab indignatione contra Compostellanum habita revocatus. Cum autem ipse Compostellanus suorum adversariorum signata et detractiones multorum relatione cognovisset, et se apud dominum papam ab eis graviter accusatum esse sublevisset, legatos suos canonicos et cardinales Petrum Fulconis, et Martinum Petridem, partim ut invidorum detractioni obviarent, partim ut totius Hispaniæ legationem a domino papa sibi postularent, misit. Qui legati, in curiam venientes, benedictionem quam secum tulerant, ccc scilicet almorabitinos, juxta præceptum domini Compostellani sapienter diviserunt; ducentos etenim et viginti morabitinos domino papæ contulerunt; octoginta vero in sedanda curia erogaverunt, et præter equidem supradictam apostolici benedictionem, et curiæ sedationem, decem et quatuor marcas argenti, et decem aureos, partim in procurationem præfatorum legatorum, partim in rebus ad eorum iter pertinentibus erogavit. Cumque sui itineris causam exposuissent, et imposturam detractorum omnino falsam esse multis modis ostendissent, dominus papa benevole respondit multum sibi perplacere dominum Compostellanum Hispaniæ legationem habere, sed id ad præsentiarum fieri non posse; ait enim quod ipsa legatio cuidam cardinali Romano in curia concessa fuerat, et ipse cardinalis iter suum in Hispaniam jam diu arripuerat. Promisit tamen quod in ejus cardinalis reversione, super domini Compostellani postulatione, consilium haberet, et inde hujusmodi litteras per supradictos nuntios ipsi Compostellano destinavit.

« Honorius episcopus, » etc.

« Super eo quod nos, » etc. *Vide in Honorio II, Patrologiæ t. CLXVI, sub num. 97.*

Alias etiam litteras direxit regi A. qui ipsam legationem per scriptum suum ipsi Compostellano postulaverat, quarum exemplar tale fuit.

*Litteræ papæ ad regem.*

« Honorius episcopus, » etc.

« Quanto affectu, » etc. *Vide ubi supra, sub num. 98.*

Bracarensi quoque archiepiscopo P. [Pelagio] per alias litteras mandavit quatenus ad misericordias Domini (163) in curia esset, de usurpata consecratione Colimbriensis electi respondere paratus. Supradicti etenim legati domini Compostellani super

(163) Eadem quæ supra *Ego sum pastor bonus* scilicet Dominica II post Pascha.

A eo coram universa curia graviter conquesti fuerant, qui ipsum Colimbriensem, Compostellanæ Ecclesiæ suffraganeum, neglecta sacrorum canonum regula, et contempto S. R. E. privilegio consecrare præsumperat.

*Et istæ sunt litteræ domini papæ ad Bracarensem.*

« Honorius episcopus, » etc.

« Placuit Romano pontifici, » etc. *Vide ubi supra, sub num. 96.*

## CAPUT XI.

*Constructio monasterii de Canogio.*

Ex quo dominus Compostellanus ad pontificii culmen, divina disponente gratia, intronizatus fuit, locum sanctimonialibus aptum et competentem, per totum B. Jacobi honorem et per Gallæciam, more discreti et sapientis pastoris studiose quæsivit. Hoc autem ideo faciebat, quia nec in toto ejus pontificio nec etiam in tota Gallæcia aliquod monasterium, ubi sanctæ et religiosæ sanctimoniales habitarent, tum temporis habebatur, et quia meliorem et talem locum qui sibi placeret alias invenire non potuit, ecclesiam S. Mariæ de Canogio, quæ erat parvula et vetustate fere annullata, funditus destruxit, et majorem atque meliorem ecclesiam de proprio ibidem reædificavit (164), in qua sanctimoniales boni testimonii feminas Deo servituras, collatis eis, tam ad victum quam ad vestitum, omnibus necessariis, in tempore sui archiepiscopatus collocavit. Ideo autem illum locum illis sanctimonialibus aptum esse providit, tum quia civitati proximus erat, et sub tutela B. Jacobi apostoli positus, tum quia ipsas sanctimoniales beneficiis atque eleemosynis civium in urbe commorantium adjuvandas et sustentandas esse arbitratus est. Illæ autem sanctimoniales supradictum monasterium in æra iclxvii Compostellano jubente in mense Septembris ad Dei et B. Jacobi honorem introierunt.

## CAPUT XII.

*Extorsio pecuniæ facta per regem.*

Postquam A. Hispaniarum rex nepos venerandæ memoriæ regis A. (cum quo Compostellanus stabilem habuerat pacem et fidelem amicitiam) matre sua reginæ domna U. defuncta regnum Hispaniæ obtinuit, nunquam Compostellanam ecclesiam suæ matris exemplo impugnare et inquietare destitit: cumque post ipsius ecclesiæ exspoliationem, quæ superius (165) plenarie descripta est, a Castellanis partibus in Gallæciam negotiis emergentibus venisset, Compostellanum ita gravi ægritudine laborantem invenit, ut nullus eum ab ea ægritudine æstimaret amplius esse convaliturum. Cupiditatis tamen stimulis agitated, et necessariorum indigentia coactus, pecuniam per suos internuntios Albertinum Legionensem, suum secretarium, et suum majorinum Rudericum Veremudidem, ab illo occulte postulavit. Cumque

(164) *Vide lib. I, c. 21.*

(165) *Lib. II, c. 86.*

archiepiscopus animum ejus ab illa postulatione consumptis multis precibus revocare non posset, nec se aliter nisi pecunia ei collata evasurum esse sentiret, septuaginta marcas puri argenti ei contulit, et postea tale pactum cum eo ad ultimum coram præfatis viris stabilivit, ut centum marcas annuatim ei conferret, ut nec se aut suam ecclesiam impugnet, aut inquietaret, nec aliquid amplius a se postularet; et cum finitis omnibus guerris suum regnum sedatum et quietum haberet, omnem illam pecuniam, quam tali conditione ab illo annuatim acciperet, ipsi Compostellano, si viveret, vel suo successori, et ecclesie B. Jacobi in pecunia vel honore usque ad brevissimum quadrantem restauraret. Cumque tale pactum inter regem et archiepiscopum secreta firmatum esset, ipse archiepiscopus præfatum virum Albertinum, suum fidelem amicum, in manu ipsius regis statim posuit, qui ei de illis centum marcis annuatim responderet, et debitor esset. Ideo autem Compostellanus tale pactum cum rege fecit, quia melius et honestius esse putavit centum marcas argenti annuatim persolvere, quam dedecus et exspoliationem suæ ecclesie assidue sustinere.

#### CAPUT XIII.

*Qualiter rex archiepiscopum voluit privare moneta, et privilegio ei concesso ad opus ecclesie S. Jacobi.*

Circa idem tempus prædictus rex A. quorundam pravorum consiliariorum instinctu compulsus, moneta Compostellanæ civitatis, quam suus avus rex Adefonsus, sanctæ Ecclesie exaltator et patronus, ad opus Ecclesie B. Jacobi ædificandum et peragendum, pro sua et suorum parentum animabus in perpetuum concesserat, et privilegium de illa concessione B. Jacobi ecclesie fecerat, et factum propria manu roboraverat, et roboratum in manu domini Compostellani super sacrosanctum altare B. Jacobi, ex sua parte offerendum, apud Segoviensem civitatem submissis poplitibus tradiderat (166), ei violenter auferre voluit. Sed dominus Compostellanus ejus pravam voluntatem videns, et lupo venienti non ut mercenarius, sed ut bonus pastor viriliter resistens, supradictum privilegium quod in thesauro B. Jacobi repositum servabat, illi coram cunctis astantibus ostendit, et in ejus præsentia in B. Jacobi ecclesia recitari fecit. Ille vero viso et audito privilegio a pravo proposito destitit, et sic moneta sub jure domini Compostellani in adjutorium operis ecclesie B. Jacobi totaliter remansit. et privilegium a suo avo rege A. datum et sancitum, confirmavit, et propria manu roboravit. Sic contentio de moneta Compostellanæ civitatis inter regem et archiepiscopum habita omnino sopita est.

#### CAPUT XIV.

*Creatio Honorii in papam, et missio legati in Hispaniam, et celebratio concilii.*

Defuncto venerandæ memoriæ papa Calixto,

(166) Lib. I, c. 29.

(167) Nulla de hac necessitudine apud alios ejus ævi mentio, nec si præsulibus nota, tam alto eam

Honorius, miræ industriæ et magnæ probitatis vir, Romanæ sedis episcopatum curia exigente obtinuit, et ille Humbertum, venerabilem virum cardinalem et presbyterum, a suo latere in partes Hispanas destinavit, ut fratribus in unum convocatis concilium ibi celebraret, et quæ bene statuta erant, communi eorum consilio et adminiculo confirmaret; prava vero in melius mutando corrigeret. Hic cardinalis Compostellam veniens a domino Compostellano beneyole et accurate est receptus, et diligenter atque honorifice pertractatus; ibique viii dies est commoratus. Unde discedens Portugalam adiit, et flexo itinere, Carrionem, ubi cum rege, qui per v hebdomadas Compostellæ apud dominum archiepiscopum moratus fuerat, cum ipso archiepiscopo concilium celebrare prius statuerat, tandem pervenit; et rex equidem et ipse cardinalis primum per se proprio ore, et postea per suas litteras et nuntios, dominum Compostellanum ad illud concilium invitaverunt, et eum ut ipsi concilio interesse studeret, magnopere deprecati sunt. Hoc autem ideo faciebant, quia concilium ipso Compostellano absente parum valiturum esse procul dubio noverant. Sed Compostellanus gravi ægitudine tum temporis laborabat, unde clerus et populus vehementer dolebat, sed licet ponderosa infirmitate detineretur, quæ eum a calumnia concilii satis excusare poterat, concilio tamen non tam propter invitationem regis et cardinalis, quam propter S. Ecclesie honorem et utilitatem interesse decrevit. Paratis itaque quæ sibi esse necessaria in itinere noverat, iter cum optimatibus sui cleri, cardinalibus et archidiaconibus, et aliis multis honestis personis, gaudenter arripuit. Cumque magna multitudine cleri comitante Legionem appropinquaret, rex Adefonsus de ejus adventu per viatores certificatus, cum consulibus et potentatibus et magno militum comitatu obviam ei exivit, eumque cum magno gaudio et magna honorificentia recepit. Interim Legionensis episcopus et sui clerici se apparaverunt, et archiepiscopum cum insigni et pomposa processione receperunt. Finita vero processione, rex eum ad suum palatium proprio ore invitavit, et ipso die splendide et abundanter procuravit. Sumpto autem prandio, rex et ipse Compostellanus quodam conclave ambo soli ingressi sunt, et colloquium de multis rebus ibi habuerunt. In quo colloquio rex dominum Compostellanum obnixius deprecatus est, quatenus sibi consilium et auxilium ad suum regnum acquirendum et obtinendum conferret, et cum archiepiscopis, episcopis et terræ potestatibus de statu ipsius regni in concilio ageret, et quia se suam uxorem non legitime, utpote propinquam suam (167) habere sciebat, dominum archiepiscopum obnixius deprecatus est, ut si ipsius rei mentio in concilio fieret, se et per se et per suos amicos adjuvaret et manuteneret. Consilio silentio ferent, uti illicitum matris connubium, eis refragantibus solum ostendit.



postellanus autem audita ejus postulatione et prece, A sic fore pollicitus est.

Altera die abbas S. Facundi et monachi illius loci cum clericis qui ibi aderant, magnam illi processionem fecerunt, et ejus adventui non modicum congavisi sunt. Sequenti die burgo S. Facundi egressus, tandem Carrionem pervenit, ubi ab episcopis qui ad concilium confluxerant, et a clericis et priore S. Zoili cum monachis illius monasterii facta magna processione honorifice et exultanter est receptus, ibique quandiu concilium duravit hospitatus. Postera die rex Adefonsus et ipse Compostellanus cum Romano cardinali et legato, et cum Tarracoenensi archiepiscopo, quamdam secretam domum ingressi sunt, ubi quid in concilio essent stabilituri et sancituri studiose providerunt et pertractaverunt. Quibus prævisis et pertractatis, fratribus in unum convenientibus concilium in monasterio S. Zoili ii Nonas Februarii (1150) celebraverunt, in quo multa ad honorem et utilitatem S. Ecclesie et Hispani regni pertinentia stabilierunt et confirmaverunt. Sunt autem depositi in eo concilio tres episcopi, Legionensis, Salmanticensis, Ovetensis, et abbas Samonensis. Legionensi est subrogatus dominus Arias cardinalis Ecclesie B. Jacobi, et canonicus, consulente et laudante domino Compostellano, in cujus manu et potestate totum concilium regis et Romani cardinalis concessione positum erat. Salmanticensi autem Adefonsus Petrides ejusdem Ecclesie canonicus, eodem Compostellano cum rege et Romano cardinali machinante, fuit substitutus. Rex autem Adefonsus et cardinalis Romanus tantam honorificentiam domino Compostellano exhibuerunt, quod totum concilium in manu et potestate ejus posuerunt, ut quidquid vellet disponere et sancire, sanciret et confirmaret, et quod vellet rationabiliter cassare et irritum facere, omnino faceret.

Celebrato itaque concilio, antequam Compostellanus a rege discederet, sue Ecclesie honori et utilitati secundum boni pastoris consuetudinem sagaciter providens, ab ipso rege postulavit, quatenus duas villas quæ Ecclesie B. Jacobi juris erant, Kakavellos, et Lendicos, ita sibi cautaret, ut nec Sagio, nec aliquis alius homo in eas intrare præsumeret, violentiam aut injuriam incolis ipsarum villarum illaturus. Postulavit etiam ab eodem rege, ut quamdam hæreditatem apud Talaberam, quæ civitas Toletæ adjacet, pro salute et remedio sue anime sibi conferret, unde tantum olei quod B. Jacobi ecclesie illuminationi per hiemale tempus abundaret, haberi posset; in tempore etenim hiemis pauci peregrini B. Jacobi apostoli limina visitant, itineris difficultatem et hiemis asperitatem pertimescentes; et cera, quam afferunt, ecclesie illuminationi sufficere non potest. Rex vero, illius petitiones justas et rationabiles esse intelligens,

(1150) Die IV Febr. æra MCLXVIII, anno 1150. celebratum concilium Carrionense, ut ex originali

supradictas villas pro voluntate ipsius Compostellani firmiter cantavit, et hæreditatem oleariam apud supradictam civitatem ecclesie B. Jacobi in perpetuum obtinendam concessit. Tunc dominus Compostellanus duos canonicos, P. Stepranidem, et F. Petridem, in manu Regis posuit, qui promissam hæreditatem de manu regis reciperent, et receptam alicui homini illius civitatis, qui oleum ad ecclesiam B. Jacobi annuatim deferri faceret, obtinendam et custodiendam locarent. His et multis aliis quæ hic scripta non sunt a rege impetratis, ad propria cum gaudio remeavit, quem clerus et populus sue setris cum ineffabili exultatione et facta insigni processione recepit.

#### CAPUT XV.

##### B *Depositio quorundam episcoporum et creatio episc. Salmant.*

In Carrionensi concilio, a Romanæ sedis legato card. et presbytero domino Humberto, archiepiscopis, episcopis atque abbatibus Hispaniæ in unum convocatis, Adefonso etiam Hispaniarum rege et multis comitibus, aliisque potestatibus presentibus, solemniter tres episcopi (ut jam superius diximus) juste et rationabiliter fuerunt depositi, Ovetensis, Legionensis, et Salmanticensis, qui B. Jacobi Ecclesie suffraganeus erat, et ne Salmanticensis Ecclesia viduata et inconsulta et absque patrono diu permaneret, rex Adefonsus et dominus Compostellanus consilium inierunt, ut ipsius viduitati paterno affectu subvenirent, et pastorem ei ad suam gubernationem et ad suam salutem deputarent. Adefonsum igitur Petridem B. Jacobi apostoli canonicum, probum et honesti testimonii virum, regis et domini Compostellani assensu, et toto synodali conventu laudante et consulente, in episcopum elegerunt, cujus electione Salmanticenses clerici non modicum congavisi sunt. Cumque dominus Compostellanus, finito concilio et facta illa electione, cum regis licentia et amicitia ad propria honorifice et exultanter remeasset, ipse rex suas litteras per suos nuntios ad eum incunctatè destinavit, eum obnixius rogans et summopere deprecans, quatenus præfatum electum in episcopum consecraret. Compostellanus vero audita regali petitione, et agnita ejus voluntate, quia Salmanticensis electi, upote suffraganei sui, consecratio ad eum spectabat, episcopos Minduniensem, Lucensem, Abilensem, Portugalensem, Tudeensem, et abbates totius provinciæ per litteras suas invitavit; ad cujus invitationem eorum universitas læto et hilari animo Compostella convenit. In primis igitur electum illum episcopis et abbatibus, innumera cleri atque populi multitudinis presentibus, in Dominica qua legitur *Ego sum Pastor bonus*, consecravit, et in sua consecratione metropoli sue ecclesie B. Jacobi apostoli, et domino Compostellano fidelitatem et devotam obedientiam, presentibus supradictis episcopis, sicut ecclesiasticus mos exigit, promisit.

scriptura constat apud Colmenares in Historia Segoviensi, pag. 116.

et super altare B. Jacobi apostoli coram omnibus propria manu juravit. Peracta ejus consecratione, postera die concilium incepit, quod trium dierum spatio duravit: in quo nimirum concilio omnia Carri-jonensis concilii acta, viva voce prædicavit, sanxit et confirmavit. Ex parte etiam sua multa, ad honorem et utilitatem sanctæ Ecclesiæ pertinentia, addidit et instituit, quæ omnia universitas synodalis conventus, utpote utilia et honesta, unanimiter laudavit, et auctorizavit. Finito vero concilio episcopi et abbates et clerici qui aderant, *Te Deum laudamus* lætis animis ecclesiastico more cantaverunt, et postea unusquisque accepta a domino Compostellano benedictione, et licentia, ad propria exsultantes et hilariter reversi sunt.

#### CAPUT XVI.

*Captio archidiaconi per R. comitem et animadversio archiep. in eundem quousque satisfaceret.*

Quidam B. Jacobi apostoli Ecclesiæ archidiaconus, nomine A. Munincides, archidiaconatum suum in terris S. Georgii, Travæ et Ferrariæ ad castra pertinentibus, sub comite Ruderico Petri comitis filio tenebat, et quia clero et populo illarum terrarum, qui erant idiotæ et fere indisciplinati, veritatem austere prædicabat, et eos ut vir bonus et discretus sacræ Scripturæ præceptis instruere et illuminare volebat, multi ex illis terris, tam milites, quam rustici, diabolico instinctu stimulati in eum insurgentes captioni mancipaverunt, et eum dehonestantes et verberantes, et a suis equitaturis et vestimentis cum suis sequacibus privantes, in carcerem immisericorditer retruserunt; quod dominus Compostellanus audiens, inde nimis contristatus, inito capitulo cum suis canonicis, et accepto consilio ab illis, omnes crucifixo totius ecclesiæ in terram deponi præcepit; canonicos pullatos, et vehementi dolore affectos, et sedibus suis descendere et divinum officium sub silentio in choro celebrare fecit, terras illas super nominatis castris appendentes in quibus ipsi malefactores habitabant, in tanti sceleris ultionem excommunicavit, et anathematizavit. Comes autem, excommunicationem, et ipsius Compostellani inimicitiam valde metuens, archidiaconum captum statim solvi, et de omnibus rebus quas amiserat reintegrari præcepit, deinde Compostellam venit, se de tanto scelere purgaturus, et justitiam erga Compostellanum, et prædictum archidiaconum plenariam exsecuturus. Cumque in colloquium venissent, multis litigiis et contentionibus de dedecore ecclesiæ illato, et de injuria archidiaconi inter se diu habitis, comes juxta judicium et consilium virorum illustrium qui aderant, se archidiaconi captionem nec scisse, nec consuluisse, nec præcepisse super textum Evangeliorum in choro B. Jacobi coram clero et populo propria manu cum aliis xi nobilibus, Garsia Petride, Petro Gutierrezide, Petro Diaco, Pelagio Curvo, Salvatore Nuncide, Aria Munincide, Petro Munincide, Martino Sanciade, Joanne Gutierrezide, Nunu Pelagide, Saraceno Municide, juravit.

**A** Promisit etiam et similiter juravit quod rusticos illos qui præfatæ captioni interfuerant, et archidiaconum dehonestaverant, cum omnibus suis possessionibus et hæreditatibus in manum domini Compostellani traderet, ut justitiam talem qualem sibi placeret de eis acciperet. De militibus autem, qui erant nobiles et potentes, promisit et juravit, quod eis præstimonnia sua, quæ a se tenebant, omnino auferret, et eos a se tandiu excluderet, donec plenariam justitiam erga dominum Compostellanum et suam ecclesiam exsequeretur. Hoc facto comes et dominus Compostellanus invicem reconciliati sunt, et facti boni amici, et dominus equidem Compostellanus tam asperam de comite et illis malefactoribus justitiam accipere voluit, ut ipse, et sua Ecclesia, et sui canonici inde honorati essent, et ut alii perterriti suas manus ad tantum scelus deinceps extendere non auderent.

#### CAPUT XVII.

*Ordinatio de statu terræ facta per archiepiscopum, et barones Gallæciæ.*

Supradictus comes, scilicet Rudericus Petrides, et alius comes Sarriensis, nomine Rudericus Velaz a captione Ruderici comitis Asturicensis, Hispaniarum rege domino abstrahente et solvente, egressi, Garsias quoque Petrides, præfati comitis frater, hi tres cum suis baronibus et aliis potestatibus in præsentia domini Compostellani, rege jubente, Compostellæ convenerunt. Quorum adventu audito et cognito F. Joannides pro se et socero suo comite Gomicio, et multi alii terrarum principes ibidem congregati sunt. Quos omnes cum dominus Compostellanus in sua præsentia congregatos vidisset, omnes Gallæciæ terras crudeli tyrannide oppressas et aggravatas esse videns, et urticas scelerum falce justitiæ extirpare volens, prædicavit eis, et consuluit, et multis modis admonuit, ut bene statuta per suas terras confirmarent, et prava in melius corrigerent: illi vero omnes ejus consilio et admonitioni acquiescentes, in manu illius promiserunt et juraverunt quod juxta ejus consilium facerent, et quæ injuste et violenter facta fuerant, in melius emendarent; et dominus equidem Compostellanus coram eis promisit quod per totam terram suam similiter faceret, et super his promissionibus et juramentis tale decretum communi assensu et unanimi voluntate fecerunt, cujus exemplar inferius subscriptum est.

Archiepiscopus dominus Didacus, et comes Rudericus Petrides, Rudericus Velaz, comes Garsias Petrides, F. Joannides, cum suis baronibus et potestatibus in curia B. Jacobi apostoli constituerunt, ut pignerationes et prædas quæ per tetras suas juste vel injuste factæ fuerant per suos vicarios et rectores, ab illo die in quo decretum tale ab illis factum fuit, usque ad decem dies, emendarent, et reintegrari facerent, et de illis pignerationibus quæ ab illo die in antea factæ essent, directum per suos sagiones facerent et acciperent; et qui directum ab illis sagionibus peterent, et ipsi sagiones ad directum eos applicare non vellent, illi sagiones totam illam ca-

lumniam de suo proprio componerent et reformarent. Statuerunt etiam, ut qui ab illo die sine sagione pignerarent, pignorationem totam duplicarent, et ex solidos parerent; et qui sagionem petierit, si censu et hæreditate ita investitus fuerit, ut suum directum habere possit, sagio ad pignerandum ei detur. Si vero iustabilis et censu omnino vacuus fuerit, fidiatorem tribuat; et si fidiatorem habere nequiverit, illa pignora in vicaritate usque ad novem dies ponantur, ita ut unusquisque directum suum plenarie consequatur. Addiderunt etiam, ut mercatores per terras suas non pignerarentur, nisi debitores aut fidiatores esse probarentur, et qui aliter faceret, illa pignora duplaret et ex solidos pareret. Ad hæc unanimiter sanxerunt ut, si quis latronem cognitum et convictum in casa alicujus hominis cum suo furto testatus fuerit, aut directum de eo faciat, aut de illa calumnia calumnianti respondeat; et si villanus fuerit, vicinos suos ad eum capiendum festinanter convocet: et si villanum illum habuerint suspectum, ipse villanus se de illa suspicionem, juxta proborum virorum judicium, purget, et si aliquis militis filius, alterius militis casam cum furto vel rapina intraverit, domino domus furtum illud et rapinam suo jure teneat, aut fidiatorem pro illis ab ipso recipiat, ut injuriatus plenariam justitiam habere queat. Hoc facto militis filium dimittat abire liberum, et si illum in alio loco contestati fuerint, ipse filius militis de tota illa calumnia respondeat, et in terra de Pistomarcis et de Novi, et de Amaea ex parte archiep. D. Saniz, O. Martiniz, P. Didacidi canonicus, fuerunt rectores et judices constituti. In terra vero de Montanis, et de Dubria, et de Lajas A. Alvitiz, G. Froiaz, O. Gutierrez, fuerunt constituti rectores et justitiæ judices. In terra autem de Coronato, P. Froiaz, O. Muniz, et cardinalis dominus P. Gund. Et super Vereda U. Suariz, O. Vimarazi, P. Pelaiz de Sindili. In civitati R. Jacobi decanus dominus P. Anajaz, judices P. et P. G, A. Palaez, Ad. Arias. Ambo comites supradicti, et eorum barones et aliæ potestates, quæ aderant, in manus domini Compostellani promittentes juraverunt, quod rectores et judices per omnes suas terras similiter constituent qui ad exemplum ipsius archiepiscopi justitiam judicarent et observarent.

#### CAPUT XVIII.

##### *Coertio prædonum quorundam.*

Cum prænominati comites cum suis baronibus, et Garsias Petrides, et Fernandus Joannides, et aliæ potestates justitiam in manu domini Compostellani promittendo jurassent, et jurando promisissent, Garsias Petrides, frater comitis Ruderici Petride, nondum tribus diebus post juramentum peractis, perjurii reatum incurrit, quia quod coram universis juravit, observare omnino neglexit. Mercatores enim Anglicos et Lotarienses, qui ad portum B. Jacobi apostoli cum suis mercibus vendendis navigio venerant, in via quæ Patrono viatores Compostellam ducit, armata multitudine invasit, eosque a jumentis et a mercibus quas Compostellam apportabant ven-

dendas, omnino exspoliavit; quod cum domino Compostellano nuntiatum fuisset, non modicum contristatus est. Cor tamen virile habens, et vindictam de tanta injuria a domino et B. Jacobo apostolo non desperans, majorinum suæ curiæ, suam neptem pro conjuge habentem, Pelagium Curvum nomine, et universos civitatis burgenses, et suæ curiæ milites ipsa hora armari præcepit, ut raptorem illum cum suis sequacibus festinanter insequerentur, ut tantum dedecus excussa præda in eum ulciscerentur. Majorinus autem prædictus et alii omnes, tam burgenses quam milites, ejus præceptis sine mora obediens, unanimiter armati sunt, et illi jam montes cum tota rapina ingredienti occurrerunt, et cum eo acriter et viriliter oppugnantes, domino Deo, et B. Jacobo apostolo, cui ipse raptor tale dedecus intulerat, adjuvantibus, victoriam adepti sunt. Totam igitur prædam quam ducebat, quæ fere pretium erat xxii millium marcarum, in fugam verso, abstulerunt; viginti quoque equitaturas, tam mulos et mulas quam equos, et clypeos, et enses, et alia multa spolia quæ solent acquiri in tali victoria ceperunt; pars militiæ ejus graviter vulnerata a bello discessit, alia pars captivata, et Compostellam adducta. Sic præfatus majorinus et Compostellani adepta tanta victoria, cum magna exultatione et gaudio redierunt ad propria, et unicuique institorum quæ sua erant, domino Compostellano jubente, reddita et confirmata sunt. Ipse autem Compostellanus tali victoria vehementer congaivus est, tum quia miseris institoribus, qui sua amiserant, multum condolebat, tum propter justitiam quæ nuperrime jurata fuerat, et tam cito violata erat.

#### CAPUT XIX.

##### *Acquisitio castri de Faro.*

Circa idem tempus, quo supra descriptum bellum gestum est, comes Rudericus, Petri Froilæ comitis et domnæ majoræ comitissæ filius, castrum quod Faro nuncupatur, B. Jacobi apostoli ecclesiæ in Dei obsequium et suorum excessuum remissionem, domini Compostellani exhortatione, monitione, et prædicatione, cum totis suis appendiciis contulit, eo tamen tenore et conditione, ut castrum illud in sua vita quasi pro feodo ab ipso archiepiscopo obtineret, in morte autem sua ipsum castrum liberum et solutum ipsius apostoli ecclesiæ perpetuo possidendum et habendum relinqueret. Addidit etiam, ut si legitimum filium habere non posset, aliud castrum, quod Spelunca nuncupatur, eidem Ecclesiæ et ejus archiepiscopo similiter possidendum et habendum conferret, et de hujusmodi donativo privilegium fieri jussit, quod roboris firmitudine munitum et confirmatum, in altare B. Jacobi apostoli, præsentem domino Compostellano, et aliis multis ex canonicali conventu, in testimonium suæ donationis propria manu obtulit. Vicarium quoque suum qui illud castrum tum temporis sub suo jure tenebat, hominum et fidelitatem nobis pro ipso castro facere compulit.

## CAPUT XX.

*Visitatio monasterii S. Pelagii de Antealtaria.*

Inter cætera honesta atque laudabilia, quæ dominus Compostellanus in tempore sui archiepiscopatus provide et sagaciter constituit, constitutaque confirmavit, unum quid fecit unde meus animus eum divinæ omnipotentis ineffabiliter placere non ambigit. Monasterium etenim S. Pelagii de Antealtaria mortuum Deo, et vivens mundo, a turpi et enormi vita quam ducebat, ad honestam et regularem vitam suæ solertiæ acuminis et ingenii sedulitate convertit. Quidam enim abbas, P. nomine, in illo monasterio erat, qui dum esset juvenis sub monachali habitu et B. Benedicti Regula satis probus et industrius fuit, atque per bonam continentiam, quæ ei inesse videbatur, ad abbatiae dignitatem conventu volente et consulente promotus fuit. Adepto autem abbatiae honore ita nequam et incontinentis effectus est, ut nullus supra. Fuit enim avarus bonis, meretricibus largus, ingluviosus, et adeo luxuriosus, ut filios et filias in monachali habitu, et abbatiale dignitate generaret. Substantiam monasterii, unde conventus honeste vivere et sustentari debebat, glotonibus pro vana laude, et concubinis suis pro earum attractione dispergebat (169). Cujus nequitia cum domino Compostellano nonnullorum relatu esset comperta, ejus animæ damnationi et perditioni non modicum condolens, eum publice, et privatim, et per se, et per alios, et in generali capitulo usque septies castigavit, et monuit, ut vitam suam tam foetam et tam infamem in melius mutaret et emendaret. Ille autem quod dominus Compostellanus exigebat, verbo semper promittebat, et nunquam ad effectum ducebat. Unde Compostellanus eum omnino incorrigibilem et intractabilem esse videns, et inde vehementer dolens, generale capitulum in illo monasterio tenuit, in quo nimirum capitulo cum præfatus abbas a legitimis et idoneis testibus publice esset accusatus, et septuaginta concubinas habuisse convictus, dominus Compostellanus eum a dignitate abbatiae et ordine ipso, seipsum damnante et indignum judicante, privavit, et præstimonium ei in honore ipsius abbatiae ad necessaria vitæ tribui præcepit. Quo facto alium monachum juvenem probum, et honestum, et boni testimonii virum, R. nomine, universo conventu laudante, et volente eligi præcepit, et electum jurare coegit, ut ordinem monasticum, et B. Benedicti Regulam pro modulo suæ possibilitatis observaret, et monachis sibi subditis, prout melius posset, observare faceret. Deinde ipsos monachos ipsi electo fidelitatem et obedientiam in sua manu jurare compulit, et quod nunquam peculiaribus haberent, aut irregulares pileos in suis capitibus solito more deferrent; sed tales quales regulares monachos decent. Deinceps ipsum electum in abbatem ante altare B. Jacobi apostoli consecravit, et consecrato fidelitatem et obedientiam, prout ordo

(169) Vide tomo præcedenti, pag. 24.

(170) Hoc uncis inclusa. Desunt in altero exempla-

A rationis exigit, sibi met jurare super altare B. Jacobi apostoli fecit. Sic dominus Compostellanus pravas præfati monasterii consuetudines, et damna- biles enormitates extirpavit, et regularitatem atque morum honestatem in eodem seminavit. Didacus ergo vir probitatis maximæ, tanta taliaque fecit, quæ nullus fecerat ante (170).

## CAPUT XXI.

*Schisma Anacleti II.*

Defuncto bonæ recordationis papa Honorio (171), duæ electiones in Romana Ecclesia factæ sunt. Una catholica et canonica, alia violenta et schismatica; et quia dominus Compostellanus prorsus ignorabat quis electorum esset catholicus et canonicè electus, nuntios suos, P. Fulconis capellanum et cardinalem, et M. Petridem cardinalem, ad curiam direxit de præfatis electionibus qualis esset catholica inquisi- turos. Et illi equidem nuntii domino papa Innocen- tio visitato et salutato, cujus bona et justa fuerat electio, ad propria revertentes præsentia scripta ad dominum Compostellanum attulerunt, et eum ex parte ipsius papæ benigne salutaverunt. Istud autem totum fecit dominus Compostellanus, quia volebat scire quis electorum esset catholicus, ut ejus parti saveret, et debitam ei obedientiam exhiberet.

« Innocentius episcopus, » etc.

« Charissimus frater noster, » etc. *Vide in Innocentio II, ad an. 1143.*

« Innocentius episcopus, » etc.

« Prædecessor noster, » etc. *Vide ubi supra.*

## CAPUT XXII.

*Confirmatio regalis privilegii facta per papam ne bona (vacante Ecclesia) occupentur.*

« Innocentius episcopus, etc.

« Sancta mater Ecclesia, » etc. *Vide ubi supra.*

« Innocentius episcopus, » etc.

« Pro subjectione, » etc. *Vide ubi supra.**Privilegium de confirmatione votorum.*

« Innocentius episcopus, » etc.

« Reges, principes et alii Dei fideles, » etc. *Vide ubi supra.*

## CAPUT XXIII.

*Intrusio Anacleti in papam.*

Post obitum beatæ memoriæ papæ Honorii, maxi- ma dissensio de substitutione alius papæ in Romana civitate exorta est. Cum enim major et melior pars cleri atque populi in unum convenissent, et quem- dam Sancti Angeli diaconum cardinalem, honestum et probati testimonii virum, et bonum clericum, nomine Gregorium, communi assensu et unanimi voluntate in papam elegissent, quidam schismaticus, presbyter et cardinalis, Petri Leonis filius, Por- tuensem episcopum solum et alios schismaticos, tam clericos quam laicos, per potentiam et nobilitatem suam, et paternæ pecuniæ abundantiam, sibi ascivit, et associavit: quorum favore et benevolentia data et promissa pecunia acquisitis, se ab eis in- ri; in altero aliter: *Sit laus ergo viro probitatis, etc.* (171) Die 14 Febr. anno 1139.

papam eligi fecit. Quod idolum formatum præfatum electum a civitate ejecit, et in sede apostolica quasi papa remansit, quia plane noverat domini Compostellani favorem et benevolentiam ad retinendum papatum fore sibi necessarium, et per se et per ejus consilium et potentiam alios Hispaniarum episcopos ad sui favorem acquisiturum, hujusmodi litteras deprecatorias ad eum per proprios nuntios, non rogatus, neque aliqua legatione præmonitus, destinavit. Compostellanus autem, eum schismaticum et non canonice electum sciens, litteras ejus omnino vilipendit, nec visis ipsis litteris a tramite veritatis deviare voluit.

*Et ecce litteras quas domino Compostellano supra dicta de causa direxit.*

« ANACLETUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri D. Compostellano archiepiscopo, salutem et apostolicam benedictionem.

« Communem matrem sanctam Romanam Ecclesiam præcipuis semper studiis adjuvisti et prædecessoribus nostris in supremis semper necessitatibus subvenire attentius procurasti. Unde dominus et nutritor noster sanctæ recordationis papa Paschalis, et alii post eum Romani pontifices, fraternitatem tuam præ cæteris dilexerunt, et præclaris gratiarum actionibus adornarunt. Nos igitur et meritorum tuorum memores et veteris amicitiae, quam cum genitore meo bonæ memoriæ Petro Leonis specialiter habuisti, attentius recordantes, post apostolorum Petri et Pauli Ecclesiam personam tuam et commissam tibi B. Jacobi apostoli ecclesiam principaliter diligere, et præstante Domino cupimus honorare. Tua itaque strenua sollicitudo more solito et nunc ad B. Petri servitium accingatur, et in præterita dilectione ac fidei constantia perseverans Romanam Ecclesiam amplius pro nobis diligere studeat, et propensius adjuvare. Porro ad fraternitatem tuam litteras misimus, actionem ordinis nostri et perpetrati a falsis fratribus scandali continentes. Rogamus ergo, ut coram omnibus qui in partibus tuis sunt publice legi facias, et ad partes alias dirigas transcribendas. Nuntios præterea tuæ fraternitatis usque ad nos dirigere nullatenus differas.

« Datum Romæ apud S. Petrum IV Idus April. »

*Has alias litteras de suæ electionis actione eidem Compostellano direxit, ut per Hispanias destinaret eas legendas.*

« Universus Romanæ urbis clerus et populus, Compostellano archiepiscopo DIDACO, et omnibus fidelibus ad quoscunque litteræ istæ pervenerint, salutem in Domino et spiritum fidei et intellectus.

« De obitu bonæ memoriæ papæ Honerii, licet ad vos fama referente pervenerit, ne tamen aliquo mentiente fallamini et ne pro certis dubia recipere cogamini, seu quæ post ejus obitum in Urbe contigerint, sicut vidimus et audivimus dilectioni vestræ litteris duximus intimandum. Egrotante siquidem Laterani jam dicto papa, cum de ejus morte magis

A quam de salute sperare possumus, quorundam consilio ad monasterium S. Gregorii delatus est. Cumque se in mortem ex tunc infirmitas tendere videretur, communi cardinalium et episcoporum consilio statutum est ut quia Urbs multis erat odiis et inimiciis scissa, et clericorum omnium Romanorum corda plurima erant amaritudine conturbata, et substituendo, si ille deficeret, Romano deberemus pontifice cogitare. Quod quidam consilium approbantes, astruebant, juxta sententiam canonum, vivente Romano pontifice, et eo de more non sepulto, non deberi de succedentis electione tractare; cui sententiæ licet fratrum pars necessitatem temporis, urbis odia, partium studia, Ecclesiæ discrimina prætendentes resultarent dicentes oportere pro necessitate et tempore canones temperari, tamen post hæc et alia sub districto anathemate stabilitum est ab omnibus, ut insepulto papa nulla de personæ alicujus electione mentio penitus haberetur. Sane die altera cum rumores multi et diversæ hominum opiniones in Urbe enormiter ebullirent, occurrit populus, æstimans papam vel jam mortuum, vel tunc mori. Convenimus nos in secretario monasterii ejusdem, et tractare cœpimus quid super his agere deberemus. Visum demum fratribus omnibus est, ut personæ octo eligerentur quæ de electione tractarent, et sequentis deberent pontificis personam eligere, ita tamen quod si inter se de personâ concorditer convenire non possent, aliqui de fratribus adhiberentur qui eos deberent in personam, præstante Domino, concordare. De loco quoque in quo fieri deberet electio, est diutius disceptatum. Post multa itaque inter nos conductum est ut, convocatis fratribus omnibus ad Sanctum Adrianum deberemus cum electoribus convenire, si munitiones, quæ juxta ipsam ecclesiam sunt, in potestatem cardinalium redderentur. Missi sunt tunc duo de cardinalibus, qui prædictas munitiones reciperent; sed cum eas jam præ manibus haberent, a quibusdam episcopis qui, dextro imo utroque genu claudicantes in partem aliam tendebant, inhibitum est; quod utique fratres nostri malæ mentis esse indicium attendentes, pars major et sanior ad prædictum monasterium non sunt amplius ausi redire.

C « Obeunte itaque papa IV (1172) feria post datam Cineres circa solis occasum, ostia omnia clausa sunt, et nullus cardinalium est ad eum intrare permissus. Mane facto in prædicto secretario quatuor episcopi, quibus nulla vel minima est in electione potestas, et cardinales rarissimi, convenerunt, ibique iterum sub anathemate statutum est, ut nisi papa honorifice sepulto et fratribus cæteris, maxime illis qui ad hoc electi erant, undique convocatis, nullus sermo de electione fieret, et cum papam adhuc vivere prædicarent, subito per laicorum manus mortuus miserabiliter defertur; non deponitur feretrum, nec ulla ei obsequia fiunt, sed recto gradu, 1130, biduo ante Dominicam et Quadragesimæ.

(1172) Variant codices in feria; alter IV, alter V, cum tamen VI fuerit, scilicet dies XIV Februarii anni

sicut vilissima bestia in claustrum trahitur, et in A vilissimum sepulcrum immergitur. Sicque non cooperto corpore, contempto ipsorum eorundem juramento et anathemate, Aymirici quondam cancellarii dolis et astutiis debriati, cum nimia festinantia, sicut inter se condixerant, fraudulenter conveniunt, non convocatis neque interrogatis fratribus, contradicente cardinali S. Susanae P. Pisano, qui tunc aderat, seorsum sicut scriptum est colligentes se ad altare, aliud in tenebris et maledictionis titulum eligere volentes, diaconum S. Angeli sibi in simulacrum et in idolum zeli ausu temerario fabricaverunt, et quia nimirum a saeculo non est auditum, et omnibus est horribile, quorundam laicorum paucitas subito de sepulcro abstractum mortuum papam ante plasmatum idolum a saepe nominato monasterio S. Gregorii diffugiens, Lateranum deduxit, ita ut in basilicam Salvatoris mortuus et vivus simul intrarent; ibique corpore pontificis non sepulto, imo in vilis tumuli angustia sine cooperimento et obsequio male deposito, fabricatum idolum ad palatia miserrima festinatione deduxit, ibique spiritus erroris tandiu latuit, donec Leo Frajapane cum filio ejus Ottone et fratre Cencio, facta fidelitate, ad unitatem et obedientiam Romanae Ecclesiae ad servitium domini papae Anacleti rediit.

Deo autem gratias qui infestos illos (173), quia ex tunc in Urbe apparere ausi non sunt, sed infra trans Tiberim miserrime latitant. Caeterum, exceptis quinque suum papam habere volentibus, priores cardinales cum reliquis cardinalibus, ad quos cum clero Romani pontificis spectat electio, diacones cum subdiaconibus et cunctis Ecclesiae Romanae ordinibus, archipresbyteri, abbates, cum omni Romanae urbis clero et populo, qui apud S. Marcum convenerant, obitum papae expectantes, ut eum, sicuti mos est, antiquam juxta Romani ordinis normam, honorifice sepelirent, audito quia papa Honorius jam esset mortuus et sepultus, deliberato consilio expetente populo, cum honoratorum consensu pari et communi voto dominum Petrum, filium Petri Leonis, cardinalem presbyterum tituli S. Calixti, in papam Anacletum, praestante Domino unanimiter concorditer ac feliciter elegerunt, et ad B. Petri apostoli basilicam in hymnis et laudibus, sicut consuetudo Ecclesiae est, per viam Sacram deduxerunt, atque in sacratissimam ejus cathedram imponentes, secunda Dominica XL, venerabilis senex P. Portuensis episcopus et plures diversarum regionum episcopi eum in Romanum pontificem ad altare B. Petri celeberrime consecrarunt. Unde, secundum antiquam Romani ordinis normam, coronata est civitas, letitia fuit in clero, exsultatio in populo, miseris et oppressis dulce solamen. Hunc itaque papam canonice electum, regulariter substitutum, Ecclesia Romana cognoscit, alium nescit, alium

prorsus reprobat et abdicat. Ad haec, universitati vestrae notum esse volumus quia Dominus noster papa Anacletus cum fratribus nostris P. Portuensi episcopo, et aliis vicinarum civitatum episcopis, necnon cardinalibus, et universo clero Romano in unum saepius convenientes, illos quondam fratres qui auditum a nobis in Romana Ecclesia scandalum commiserunt, per honestas laicorum et clericorum nobilium personas ad matris Ecclesiae gremium et fraternitatis unitatem quartum vocavit; verum illi, in cordis sui perfidia obstinato animo perdurantes, non solum nostra et Ecclesiae monita contempserunt, sed ad schisma jam et ad erroris defensionem, quod haereticum est, processerunt. Proinde nos coadjuvato fratrum nostrorum episcoporum cardinalium cum omnibus palatii ordinibus, abbatum quoque omnium, et priorum qui Romae sunt, cum archipresbyteris et cuncto clero, conventu plenario laudantibus universis in eosdem schismaticos excommunicationis sententiam Spiritus S. judicio promulgavimus. Monemus igitur vos et tanquam B. Petri filios et fideles exhortamur, ut eos tanquam schismaticos et excommunicatos omnimodis devitantes, quod a nobis et ab Ecclesia factum est ratum habere ac, praestante Domino, unanimiter servare curetis. »

#### CAPUT XXIV (175\*).

Portugalensis infans, Enrici comitis filius, nomine A., acquisita Portugalensi patria, et Fernando Petrude, Petri comitis filio, qui relicta sua legitima uxore, cum matre ipsius infantis regina Tarasia tunc temporis adulterabatur (174) et toti illi terrae principabatur, vi ablata, magnam dissensionem et magnam guerram cum rege A. Raymundi comitis, et dominae reginae U. filio habuit. Ipse etenim infans vitio superbiae elatus regis dominationi subjici noluit, sed adeptus honore contra eum arroganter intumuit. Cumque rex, in campanis et Castellanis partibus diversis negotiis detentus, utpote contra Aragonensem regem, et comitem Larensem P. Gundisalvidem, qui cum matre ipsius regis adulterine concubuerat, et ex ipsa regina adulterinos filios et filias generat, pugnaturus in Gallaciam venire nequiret, ut eum expugnaret domino Compostellano, consulibus, principibus, et caeteris terrae potestatibus per nuntios suos mandavit, ut ei obviam irent, et eum quibuscunque modis possent impugnarent. Comites ergo et principes et aliae potestates, regali edicto obtemperantes, congregatis suis exercitibus contra eum profecti sunt, nec tamen contra eum quorundam fraudulencia prohibente pugnaverunt. Compostellanus vero, gravi infirmitate tum temporis laborans, in illam expeditionem ire non potuit. Majorino igitur suo et universis militibus suis praecipit, ut cum militibus et aliis principibus in auxilium regis irent. Compostellanos quoque cives et ex sua parte et ex parte regis rogavit, et rogando praecipit, ut in illam expeditionem imponimus et adjicimus.

(174) Vide tomo praec. in Vita D. Didaci Gelndrez, n. 222.

(173) *Consudit*, vel quid simile supplendum.

(175\*) Absque titulo in codicibus, sed distinctionis gratia, et ob argumenti differentiam; numerum ca-

ditionem proficiscerentur; illi autem rebelles exstiterunt, nec ejus, nec regis mandato obedire voluerunt. Unde rex non modicum in eos commotus est, et valde iratus. Reversus autem ab illa expeditione rex nuntios suos pro domino Compostellano et pro comitibus et cæteris terræ potestatibus direxit, et eos ad se ad Legionensem civitatem convocavit, ut de statu regni et terrarum pacificatione cum eis ageret.

Compostellanus igitur, visis nuntiis regis, quæ suo itineri necessaria esse cognoverat, incunctanter apparavit, et illis apparatis viam suam cum majoribus suæ Ecclesiæ personis arripuit. Cumque Legionem appropinquasset, rex de ejus adventu certificatus, cum magno potestatum comitatu obviam ei exivit, et eum gaudenter et honorifice recepit. Dominus vero Arias, Legionensis episcopus, qui canonicus et cardinalis Ecclesiæ B. Jacobi fuerat, magnam ei honorificentiam exhibuit, et, convocato clero atque populo, eum cum magna processione suscepit. Facta autem processione palatia sua ei evacuavit, et habitanda quandiu ibi cum rege moraretur, illi tradidit. Postera die dominus Compostellanus summo mane surrexit, et palatium regis cum magno clericorum et militum comitatu adivit. Cumque in præsentia regis venisset, rex aliquantulum commotus ait illi: « Pater venerande, ego debeo ad vos ire, et vestrum palatium visitare, et vos venitis ad me, nunquam amplius ad palatium meum veniatis, quandiu hic moratus fueritis; ego enim ad vestrum palatium quotidie ibo, vestro alloquio et vestro consilio secreta usurus, et pro velle vestro omnia dispositurus. Ego enim vestram personam debeo honorare et amare, quia meus pater spiritualis estis, et me in fonte baptismatis regenerastis, in regem unxistis, armis militaribus decorastis, et multiplicia beneficia vestra sponte in vestra Ecclesia mihi contulistis. Dominus Compostellanus, audita regali voluntate, ad palatium regis nunquam ibat, sed rex cum comitibus et potestatibus ad palatium ejus quotidie veniebat. Ibi rex cum domino Compostellano et cum comitibus et aliis potestatibus de suis negotiis et de pacificatione terrarum publice egit, et universis qui aderant firmiter præcepit, ut unusquisque justitiam in suo honore teneret et exerceret, neve pauperes aut Ecclesias aliquo modo opprimeret aut injuriaret; quod si illud facere præsumeret, nec sui juris esset, nec in honore suo permaneret, sed sicut proditor ipsum honorem irrecuperabiliter amitteret. Hoc autem edictum exiit a rege, domino Compostellano seorsum laudante et consulente. Compostellani quoque burgenses qui cum archiepiscopo iverant, iracundiam regis, quam propter negligentiam præfate expeditionis incurrerant, consilio et rogatu ipsius archiepiscopi promissis trecentis marcis puri argenti, sedaverunt: quarum centum dominus Compostellanus eorum civium amore, burgenses vero ducentas se duros esse promiserunt. His ita dispositis et confirmatis archiepiscopus cum gaudio et lætitia, et regis amicitia remeavit ad propria,

A quem gaudenter et honorifice sua suscepit Ecclesia.

Interea quidam miles, nomine M. Petrides, qui quoddam castrum in terra B. Jacobi ædificaverat, quemdam civem Compostellanum captioni mancipavit, et illo in castro captum tenuit. Unde Compostellani non modicum indignati ad id castrum diruendum ire disposuerunt. Compostellanus vero audita sui civis captione, vehementer iratus fuit, et majorino suo et universis suis militibus et Compostellanis civibus præcipit, ut assultum in illud castrum facerent, et pugnando omnino destruerent, et captum civem liberarent. Illi autem, illius præcepto obedientes, et castrum obsidentes, tandiu expugnaverunt, donec illud bellando ceperunt. Quod cum cepissent, lapidem super lapidem in eo non reliquerunt. Unde tota terra lætata fuit, et gratiarum actiones de ejus destructione divinæ omnipotentiae retulit; ex illo enim castro multa detrimenta et multa mala terræ adjacenti quotidie inferebantur, et pauperes, in circuitu commorantes, intolerabiliter opprimebantur

#### CAPUT XXV.

Juxta humani deliberationem arbitrii visum est illis qui veritatem mendacio fulciri nolunt, Innocentium Romanum pontificem, post obitum papæ Honorii, canonica electione subrogatum fuisse; alium vero antipapam, P. Leonis filium, ambitionis et invidiæ stimulis agitatum, per violentiam suorum qui plures et ditiores in urbe manebant, justitiæ normam penitus negligentem, non honoris, sed pestilentiae cathedram arripuisse. Quo facto dominus Innocentius, malignantium furori resistere non valens, universa fere comitante curia Genuam navigio venit, ibique primum Compostellani archiepiscopi nuntii benedictionem spontaneam, scilicet XL marcas puri argenti deferentes, ei cum gaudio occurrerunt. Quos honorifice susceptos, eorum petitionibus benignam aurem accomodans, jucunde remisit. Post aliquantum vero temporis favente sibi Ludovico, Francorum rege, et universis archiepiscopis et episcopis, Franciæ servitio ejus obedientiæ devotis, contigit eum Galliarum partes intrasse; ubi secundo dominus Compostellanus pro negotiis Ecclesiæ suæ legatos ad eum destinare curavit. Decurso autem cujusdam spatii curriculo, nuntiis ad propria redire volentibus dominus Innocentius Compostellano, tanquam speciali filio et familiari apostolicæ sedis amico, statum suum et totius curiæ presentibus litteris intimare voluit. Bracarensem etiam archiepiscopum super ejus injuria dominus Compostellanus conquestus fuerit, litteris suis responsurum vocavit.

*Has litteras misit dominus Innocentius Compostellano archiepiscopo.*

« Innocentius episcopus, » etc.

« Prædecessores nostri, » etc. *Vide in Innocentio II, ad annum 1143.*

*Bracarensi archiepiscopo.*

« Innocentius episcopus, » etc.

« Pro excessu et contemptu, » etc. *Vide ubi supra.*

#### CAPUT XXVI.

Circa idem vero tempus S. Hierosolymitanus patriarcha, totusque Dominici sepulcri conventus, P. fratrum Cluniacensium abbas, et sancta ejusdem loci congregatio, Compostellano archiepiscopo pro beneficiis sibi jucundo et charitativo animo sæpe collatis gratias referentes, præsentia scripta delegaverunt.

« S. [STEPHANUS] Dei gratia Hierosolymorum patriarcha, totusque Dominici sepulcri canonicorum conventus, DIDACO ejusdem gratia archiepiscopo de S. Jacobo, fratri et amico suo, salutem cum fidei orationum munere.

« Paternitati vestræ emeritas laudes et gratias exsolvimus de subventionem et beneficio vestro nobis charitative sæpius collato, sed et nunc pietatem vestram efflagitamus, quatenus hujus præsentium latori, Aymerico fratri et concanonico nostro, viscera clementiæ vestræ aperiat, eumque cum suis, quantum circa vos fuerit, honorifice suscipiat. Illud enim procul dubio sciatis quia quod a vobis huic fieri exigimus, vobis, et vestris, si opus fuerit, rependimus. Item rogamus, ut ei ecclesiam de Nogueres quæ in vestra diocesi est, cum omnibus appendiciis suis, necnon eleemosynas, quæ in affinitate vestra nobis largiantur, ei salva reverentia vestra subdi faciatis, atque eum majoribus vestris, tam clericis quam laicis, commendetis. Valete, pro nobis, qui pro vobis oramus, orate. »

#### Cluniacenses.

« Reverendissimo et dilectissimo nostro domino DIDACO, Compostellano archiepiscopo, frater P. [PETRUS VEN.] Cluniacensis abbas, salutem et spiritualem dilectionem, non prout debemus, sed prout possumus.

« Iterum ac sæpius vestram reverentiam salutantes gratias agimus tantæ dulcedini, tam ferventissimæ, tam perseverantissimæ dilectioni, qua nos nostraque fovetis, sustentatis, et cor nostrum totius congregationis nostræ magis quotidie, vestri amoris desiderio inflammatis. Itaque vestri per omnia memores nos esse sciatis, rogantes ut et vos nostri et fratrum nostrorum memor semper sitis in Domino, et solitam rebus nostris quæ circa vos sunt benignitatem impendere non desistatis.

#### CAPUT XXVII.

His vero quæ supra taxata sunt peractis, dominus papa Innocentius Lotharium Romanorum regem ejusque optimates de pace Ecclesiæ et salute regni allocuturus Leodium ire non distulit. Celebrato itaque solemniter ibidem colloquio, pertractatis et illis quæ ad utilitatem Ecclesiæ et honorem Dei spectare cognovit, lætante in Galliam reversus est. Habito deinde cum fratribus suis cardinalibus episcopis communi consilio pro unitate Ecclesiæ servanda et schismate resecano, generale concilium Remis celebrandum indixit. Quapropter quemdam Romanæ

Ecclesiæ subdiaconum, G. nomine, qui archiepiscopos, episcopos et abbates ad tanti conventus celebrationem vocaret, de latere suo in Hispaniam transmittere curavit; per quem domino Compostellano tanquam catholico et prudenti viro præsentia scripta iterum mandavit. Quia vero indecens erat Romanæ Ecclesiæ legatum a tanti nominis viro immune discedere, dominus Compostellanus decem puri argenti marcas ipsi abeunti pro expensis charitative contulit; necessitates autem multiplices domini papæ considerans, ejusque angustiis opportune subvenire desiderans, per supradictum legatum xx marcarum solamen illi liberaliter exhibuit.

*Hæ sunt litteræ domini papæ ad Compostellanum*

« Innocentius episcopus, » etc.

« Pro unitate Ecclesiæ, » etc. *Vide in Innocentio II, ad an. 1143.*

#### De cancellario.

« Charissimo Patri et amico DIDACO Compostellano archiepiscopo A. sanctæ R. E. diac. card. et cancell., salutem et dilectionem.

« Personam vestram, sicut a retro temporibus pure dileximus, sincera charitate diligimus, et ad honorem Compostellanæ Ecclesiæ et vestrum libenti animo intendimus. Hujus itaque charitatis fiducia inducti, charissimum nostrum G. sanctæ R. E. subdiaconum, quem dominus papa pro B. Petri servitio duxit ad partes Hispaniæ delegandum, vestræ benignitati attentius commendamus; ipsi namque vestram benevolentiam exhibendo multorum qui sunt in curia servitium habere poteritis. »

#### De cardinali Humberto litteræ.

« Charissimo et in Christo plurimum dilecto fratri DIDACO Compostellano HUMB. sanctæ R. E. presb. card., salutem et dilectionem.

« Ad exhortandam fraternitatem tuam tanto securiores, quanto tuam personam arctioris charitatis brachiis amplexamur. Charissimum itaque nepotem nostrum, præsentium latorem, G. sanctæ R. E. subdiaconum, quem dominus papa, de sua honestate confisus, tanquam familiarem ad partes Hispaniæ de latere suo transmittit, dilectioni vestræ attentius commendamus, rogantes, et eo qui est inter nos charitatis amore firmiter observantes, ut eum benigne tractetis, et honoretis, et quantum nos diligatis, in ipso ut præsumendo loquar efficaciter ostendatis. Quidquid enim honoris et benevolentiae erga eum exhibueritis, tanquam si nobis faciatis gratum habebimus, et ipse vobis et Ecclesiæ vestræ quoniam ibi charus habetur, bene poterit, largiente Domino, deservire. »

#### CAPUT XXVIII.

#### De navi structa.

Post obitum bonæ memoriæ regis A., domino DIDACO archiepiscopo Compostellanæ sedis, cathedram obtinente, sicut in præcedenti volumine scripsimus, violenta Saracenorum manus Gallaciæ fines piratico navigio invadere cœpit, et Christianæ religionis sta-



tum non mediocriter labefactare annuatim consuevit. Tantæ igitur afflictioni prædictus Pater misericorditer condolens, peritos artifices non parvo pretio conduxit, et duas miræ velocitatis naves nimio laboris exercitio et magno pecuniæ detrimento apparare non distulit; quibus diligenter instructis, Christianorum humilitas, viribus animisque receptis, illos frequentes hostium impetus viriliter depulit, eosque sæpius impugnando feliciter expugnavit. Post longum vero temporis spatium, tum hostium incuria, tum lignorum corruptione, navibus dissolutis, hostilis furor acrius insurgens, et pejora pejoribus addens, Christianum populum B. Jacobi servitio devotum navali bello inquietare non distulit; partes namque maritimas furtivis incursibus aggrediens, viros ac feminas, universa illorum substantia direpta, partim occisioni tradebat, partim captivitati mancipabat: feminas quoque, tam virgines quam nuptas, libidine stimulante turpiter maculabat. Unde præfati viri prudentia, tantam inimicorum rabiem avertere cupiens, juvenem quemdam qui in construendis navibus cæteris excellentior tum temporis habebatur, aliosque diversarum regionum artifices largo munere donatos adhibuit; qui navem egregiam subtili artificio compactam, excellenti pulchritudine præditam, ventis et fluctibus aptam cum nimia diligentia perficere studuerunt. In cujus perfectissimo apparatu dominus Compostellanus LX marcas argenti purissimi pro dilectione proximorum expendere non recusavit. Multa tamen et præcipua navis instrumenta gratis acquirere non cessavit. Navis itaque, strenuis instructa bellatoribus, hostes fugavit, spolia diripuit, eorumque regnum usque ad Atlanticum mare confidenter invasit. Innumera vero Saracenorum multitudine captivata, pretiosis divitiis et auro purissimo, mille scilicet septingentis morabitinis, cæteraque magni pretii suppellectile navis onerata, incolumis ad portum per gratiam apostoli cum triumpho rediit. Cum autem ad partitionis regulamentum ventum est, domino archiepiscopo pro decima parte, quam secundum divisionem habiturus erat, tredecim marcæ argenti collatæ sunt, quædam et non parvi ponderis munera quæ tantæ honestatis virum decebant, propter personæ suæ honorificentiam de communi oblata charitative recepit.

#### CAPUT XXIX.

*Hæ sunt litteræ Bracarensis archiepiscopi.*

« Venerabili domino DIDACO Compostellanæ Ecclesiæ archiepiscopo, P. Dei gratia Bracarensis Ecclesiæ minister, salutem in Christo et dilectionis affectum.

« Quanto intimæ dilectionis affectu vos diligimus, et commodum vestrum, vestrorumque amicorum, augmentari optamus, non litteris vobis explicare valeamus. Cæterum si locus idoneus, vel tempus congruum nobis daretur, quod verbo tenus asserimus, semotis ambagibus in obsequio vestro comprobaretur. Quoniam vero Bracarensis archiepiscopatus vota vestro clerico domino P. Ferdinandi, vestroque

A canonico, commisistis, nos satis ducimus esse jucundum, et summopere laudamus. Hoc prætermisso, quærimus utrum vota de terra Ferdinandi Menendiz, quæ olim in beneficium a vobis suscepimus, suprataxato P. cum cæteris votis commendetis, an vos habere velitis. Quod inde vobis visum fuerit, vestris litteris nobis remandate; quippe vota illa [de] terra Ferdinandi Menendici nunquam habuit Portugallensis episcopus. Vale. »

Transacto interim parvi temporis spatio præfata navis piratica, quæ vulgo galea dicitur, quam dominus archiepiscopus diligenti studio et magno pretio construi et apparari fecit, strenuis armata juvenibus, ad partes Saracenorum expugnandas remenso æquore properavit; captivata vero hostium multitudine, immenso auri pondere capto, sericis indumentis cæterisque non parvi pretii spoliis violenter arreptis, cum triumpho et gaudio ad solitum Iræ portum incolumis rediit. Facta autem juste et regulariter divisione, dominus archiepiscopus XXV marcas argenti, et unum Maurum, magno pretio redimendum, pro parte sua juxta æquitatis regulam habuit.

#### CAPUT XXX.

*Per provincias.*

« Innocentius episcopus, » etc.

« Inspectis fraternitatis vestræ, » etc. *Vide in Innocentio II, ad an. 1143.*

*Litteræ per provincias.*

« Innocentius episcopus, » etc.

« Dilectionem vestram, » etc. *Vide ubi supra.*

#### CAPUT XXXI.

*Didacus Dei gratia Compostell. sedis archiepisc. iivit ad regem, et apud eum hoc privilegium impetravit.*

« Regiam concedet majestatem ecclesiæ Dei defendere, muneribus ditare, beneficiis ampliare, personarum dignitates relevare. Quapropter ego Adonsus, Dei gratia Hispaniæ imperator, meorum antecessorum consuetudinem non irrationabiliter secutus, una cum conjugæ meæ reginæ domine Berengariæ, vobis domino Didaco Ecclesiæ B. Jacobi archiepiscopo, omnibusque dominis et senioribus ejusdem Ecclesiæ canonicis, tam præsentibus quam subsequentiis, ob reverentiam gloriosissimi Jacobi apostoli, et pro remedio animæ meæ, et parentum meorum, facio textum scripturæ firmitatis, scilicet ut personarum vestrarum reverentiam nemo temerarie impetendo præsumat, domos etiam vestras quibus assidue moramini, nullus violare vel aliquid inde diripere audeat; anniversaria quoque canonicæ vestræ et communes honores, singulorumque præstimoniam, nullus invadere vel aliquid inde auferre tentet; licet habeat adversus archiepiscopum causam injuriæ, sive etiam a quolibet civium, vel militum, vel a qualibet alia persona, maximam toleret injuriam, prædictos tamen canonicorum redditus nullatenus invadere vel spoliare audeat. Si vero quisque aliquid horum supradictorum infringere tenta-

verit, secundum quod commiserit, canonico correptus A  
 iudicio, injuriato Ecclesieque quingentos solidos  
 persolvat. Cæteras omnium canonicorum hæredita-  
 tes vel possessiones ab omni subditiõne sagionum  
 excipio; res et facultates eorundem nemo rapere  
 præsumat, licet sit debitor aut fidejussor, nisi prius  
 semel et bis publice advocatus ad justitiam venire  
 contempserit, alioquin quod rapuerit, vel ante ad-  
 vocationem publicam pigneraverit, pro simplici  
 duplum componat, et insuper injuriato LX solidos  
 persolvat. Testamenta etiam prædecessorum et pa-  
 rentum meorum, et mandationes consulum, militum,  
 seu quarumlibet personarum, quas ex proprio, vel  
 ex meis regalibus in statu suo Ecclesie B. Jacobi  
 contulerunt, vel contulerint, per omnia confirmo.  
 Facta serie testamenti apud Palentiam die Kal. B  
 April. æra I. C. LXXI. Ego Adefonsus Dei gratia  
 Hispanie imperator una cum consensu archiepi-  
 scopi domini Didaci ejusdem Ecclesie, cæterorum-  
 que Hispanie præsulum, et omnium consulum  
 atque principum proprio robore confirmo. Didacus  
 ejusdem Ecclesie archiepiscopus proprio robore  
 confirmo. M. Auriensis episcopus confirmo. P. Pa-  
 lentinus episcopus confirmo. A. Legionensis episco-  
 pus confirmo. P. Lucensis episcopus confirmo. »

#### CAPUT XXXII.

*Quando archiepiscopus fuit ad curiam regis domini A.*

Contigit dominum Didacum Compostellanæ sedis  
 archiepiscopum regis Adefonsi curiam adire, quate-  
 nus cum illo Ecclesie suæ negotia pertractaret; C  
 dumque apud eum Carrione moraretur, inter eum-  
 dem archiepiscopum et Bernardum regis cancella-  
 rium, præfatæ sedis canonicum, et thesaurarium,  
 discordia hujusmodi emersit: asserebat namque  
 Bernardus se honorem illum, cancellariam scilicet,  
 per se ipsum et regem dominum A. non per archi-  
 episcopum adeptum fuisse; archiepiscopus autem e  
 converso dicebat se a rege duplici honore, capellanie  
 scilicet et cancellarie, liberaliter donatum esse;  
 Bernardum vero prædictæ Ecclesie canonicum et  
 thesaurarium dignitatem illam de manusua præci-  
 pue et principaliter tenere. Deinde dominus Bernar-  
 dus in præsentia fratrum suorum, cæterorumque  
 qui aderant concanonicorum, a domino suo archi-  
 episcopo benigne et amicabiliter conventus ab illa D  
 injuria desistere noluit. Tandem habito in præsentia  
 regis consilio, præsentibus Hispanie comitibus et  
 baronibus, audientibus etiam canonicis et civibus,  
 collatis utrinque rationibus dominus Bernardus,  
 juste et rationabiliter convictus, ab injusto proposito  
 destitit, et dominum suum archiepiscopum rege  
 præsentem et annuente, cæterisque justæ parti faven-  
 tibus, de honoris illius jure investivit. Postmodum  
 archiepiscopus, communicato fratrum suorum cou-  
 silio, domino Bernardo clerico, et canonico suo  
 secundum voluntatis suæ beneplacitum dignitatem  
 illam, cancellariam scilicet, ad tempus commisit, et  
 sic controversia illa finem habuit. Postea rex, præ-  
 sentibus suis baronibus, astantibus etiam qui in

comitatu archiepiscopi erant canonicis et civibus,  
 utrumque honorem, capellaniam scilicet et cancella-  
 riam, sicut jam domino archiepiscopo concesserat  
 verbi sui auctoritate, iterum concessit et confirmavit  
 sub æra I. C. LXXI et qt. Idus Martii anno sui ponti-  
 ficatus XXXIII.

#### CAPUT XXXIII.

*Hoc decretum est datum.*

Hoc est decretum quod canonici S. Jacobi apo-  
 stoli, et iudices atque cives Compostelle, per aucto-  
 ritatem et confirmationem regis domini Adefonsi,  
 et archiepiscopi domini Didaci, deletis omnibus  
 malis foris, et reductis bonis semper conservandis,  
 teneri statuunt, id est de vino Castellano bono in civi-  
 tate allato, non minus viii quartis detur pro marca; de  
 alio vino bono per barcas allato, non minus xii  
 quartis hic detur pro marca, et ille qui emerit, de  
 unaquaque marcata unam quartam lucretur; cæteras  
 quoque sine aliqua admistione vendat fideliter per  
 mensuram a concilio eis institutam de vino de nostra  
 terra, qui voluerit emere, det pro in carrega magna  
 solidos iv et nobis sine aliqua admistione vendat  
 iv pro duobus solidis, et sibi lucretur mediam quar-  
 tam. Rusticus vel civis qui duxerit illam siceram  
 sine aliqua admistione, vendat per se, et det iv  
 canadas plenas per illam canadam ferradam Frede-  
 nandi Velasci, vel per similes, et de sicera bona de  
 cuba de ista civitate det tres canadas pro nummo,  
 et nemo præsumat tabernam facere de illa sicera in  
 cubas vel in cantaras: magulanes et untiquitariae  
 intus et extra omnino proficiantur, et non compa-  
 retur piscatum, nec carnem, nec mariscum, neque  
 pulpos, neque locustas, neque lampredas, neque  
 yscès, neque poma, neque fructum, ad hoc ut lucre-  
 tur et vendat, sed tantum ut comedat, et ipse qui  
 duxerit, communiter vendat per se; et mercatores  
 hujus villæ qui fuerint ad illas marinas et fozes pro  
 quolibet piscato non vendant ad illum magulaneum,  
 nisi ipse per se vendat publice tam civibus quam  
 advenis. Similiter et ipsi qui abierint per illas ter-  
 ras per vaccas et porcos, et pro diversis carnibus,  
 non vendant ad alios magulanes nisi civibus, aut  
 carnizariis, et ipsi carnizarii emant per concilium,  
 et tractent per diem in foro, et vendant sine malo  
 ingenio per pesum juridicum, a concilio eis insti-  
 tutum secundum veterem consuetudinem, præter  
 boves, quos non concedimus tractare, præter vete-  
 res, et aratro inutiles.

Adjicimus etiam quod caballos, et equas et boves  
 et vaccas nemo audeat emere de sajoniibus vel la-  
 tronibus, vel raptoribus, vel de incognito homine  
 absque fidejussore. Caseos et manteiga vendant per  
 pesum secundum antiquam consuetudinem. Dicimus  
 etiam de piscibus, ut non minus v magnos vesugos,  
 vel mugiles vendant pro nummo, et de minimis x  
 temam grandem pro nummo; locusta pro nummo;  
 pulpum grandem non amplius duobus denariis,  
 mediocrem bonam amplius nummo; pexotas recen-  
 tes vel falsas non minus tres pro nummo; ostreas

magnas non minus L, sardinas non minus x, con-  
gruum de viii palmis non amplius vii denariis; me-  
diocres bonos non amplius tribus nummis; lampre-  
das non amplius tribus nummis; ireta maximum  
non amplius decem nummis; cordarium bonum  
cum pelle alba non amplius sex denariis; effolatum  
bonum pro tribus nummis, galluam, maraticam,  
perdicem pro singulis nummis; leporem bonum pro  
duobus nummis; de ovis non minus xxx pro nummo;  
cabritum bonum cum pelle non amplius tribus num-  
mis; anserem bonam non amplius iv nummis;  
carnarium optimum non amplius viii nummis.  
Panadariae vero quae habuerint domos vel proprie-  
tatem ad compleendum suum officium, comparent  
per illam taliam veridicam, et sine fraude faciant  
bonum panem, salgatum et limpidum, de nummo  
uno vel mealia per pesum a concilio eis datum; et  
completos suos foros non amplius lucretur quatuor  
nummis. Albergarii, monetarii et cambiatores, et  
cives non habeant marcas falsas, et libras falsas, et  
pesas; et albergarii non habeant panificas in domibus  
suis vel extra. Ceram vero, pigmentam, cuminos,  
et incensum, vendant per libras veridicas; fabri  
ferraduras cabalares et mulares optimas non am-  
plius vendant duobus nummis pro parelio uno; me-  
diocres vero tribus minutis, sacrem bonam non  
amplius viii nummis, ligonem bonum non amplius  
iv, aradorium optimum non amplius tribus, me-  
diocrem duobus; falcem rozadoriam optimam non  
amplius tribus, mediocrem duobus, falcem secto-  
riam pro nummo; saxium faueinum pro singulis  
et medaculas.

De calceamentis socos optimos cabrunos sine  
fraude non amplius viii nummis; osas bonas non  
amplius duobus solidis. Zapatones mulierum optimos  
xii nummis non amplius. Zapatones bonos bobinos  
pro ad barraganes non amplius v nummos, caeteros  
alios iv et tres secundum suum valorem, per opti-  
mas suffurtas pro tribus nummis, non amplius;  
reliquas pro nummo vel tribus obolis, vel duobus  
nummis secundum suum valorem. Zapatones cabri-  
nos liadizos optimos non amplius xii nummis. Ju-  
bemus etiam, et pariter confirmamus, ut corios de ho-  
bus et de vaccas, et pelles de cabrones, et de capris  
nulli nostri mercatores vendant ad illas barcas. D  
Sajones, latrones, et mali non recipiantur in causis  
discutiendis; accusator et defensor cum singulis vel  
duobus amicis tantum ad compleendum iudicium vel  
faciendam sivejussoriam ante iudices, vel vicarium  
civitatis accedat, ne fratrem suum in negotio circum-  
veniat. Iudices vero, si res exegerit, advocent sibi in  
auxilium de clericis vel laicis, quos sibi viderint  
utiles ad tenendam vel acquirendam justitiam. Alber-  
garei non excedant terminum Minei in omni supra-  
dicta venditione, vel comparatione. Nullus faciat  
forciam vel fraudem venditori, forciam dico injuria-  
tum; sed tam emptor quam venditor qui contra  
supradictum decretum egerit ambo quinque solidos  
persolvant, et venditores rei habeantur digni ver-

A heribus, et careant officio. Dicimus et confirmamus  
ut hujus rei publice reum nulla casa vel cautu tenea-  
tur. Omne consilium elegit idoneos viros, tres ad  
ponendum mensuram vini, scilicet Pelagium Astra-  
rici cum Pelagio albo, Aloytum Candanatici, et  
Stephanum Pelaizi, et ad aestimandum panem, Froi-  
lam Rodesindii; Michaellem Martinizi, Ariam Gun-  
ladici, et ducant illam aestimationem panis, et pone-  
mus illum pesum; similiter et de illa carne, Pela-  
gium Astrarici, Fernandum Justilaci, Joahnem Arias,  
Pelagium Viliulfici, et secundum aestimationem po-  
nemus illum pesum et illam petram de carne de  
porco, et de vacca; et cum necessitas fuerit augendi  
vel minuendi, neque augeatur neque minuatur, nisi  
consensu, et praeepto atque arbitrio canonicorum,  
B iudicum, et civium atque rectoris civitatis. Sub aera  
MCLXXI. quot Nonas Maii.

## CAPUT XXXIV.

*Defuncto bonae memoriae Abilensis Ecclesiae episcopo  
domno Sancio, populus civitatis has litteras domino  
archiepiscopo misit*

« DIDACO, Dei gratia Compostellanae sedis archi-  
episcopo, omne Abilense concilium, tam clericorum  
quam laicorum, salutem et devotam subjectionem.

« Abilensis Ecclesia filia vestra, pontifice suo vidua-  
ta, et propter hoc in maestitiam dejecta, vestrae exspe-  
ctat consolationem paternitatis, vestraeque implorat  
auxilium auctoritatis; nam sepulto praesule nostro  
domino S., omnes unanimiter archidiaconum nostrum  
dominum Eneconem, qui aliquanto vitae suae aeo in  
nostra innocenter militavit Ecclesia, ad episcopatum  
vobis confirmante elegimus, regisque et principum  
assensum quaesivimus, qui omnes concesserunt,  
nosque ad vestrum patrocinium miserunt. Igitur  
omni cum humilitate oramus ut vester adsit assen-  
sus et confirmatio, et eum quem nos nobis necessa-  
rium cognovimus, sine dilatione consecretis, et nobis  
assensum, confirmationem et tempus consecrandi  
renuntietis; maestitia nostrae desolationis vestrae  
moveat viscera pietatis, ut eum nobis quantocius  
consecretis, nec tot oves vestro iussu subditas, diu  
sine pastore esse sinatis; nam et Veteris Testamenti  
pagina testatur, ut si de panibus propositionis aliquis  
auferretur, citissime alius reponeretur (Exod. xv,  
C Num. iv.) Valete, et si nostram diligitis salutem,  
quod nos certissime credimus, eum sine mora con-  
secrate. »

*Has etiam litteras misit Abilensis Ecclesiae electus  
Compostellano archiepiscopo.*

« DIDACO, Dei gratia Compostellanae sedis archi-  
episcopo, E. Abilensis Ecclesiae in episcopum ejus  
annuente auctoritate electus, fidele servitium et de-  
bitae subjectionis obsequium.

« Postquam pastorem nostrum, dominum San-  
cium, Deus ab hoc saeculo vocare dignatus est, con-  
ventu facto omnis clerus me ad episcopatum elegit,  
populus petivit, rex annuit. Tamen si vestri com-  
mendat auctoritas iudicii, et quoniam unus est Deus,  
unum baptisma, una Ecclesia, et quia omnes nua-

nimes esse, et unitatem in electione mei servare cognovi, electioni eorum, si vestrae adsit consensus sanctitatis, consentivi. Igitur vestrae paternitatis peto consilium, auctoritatis vestrae oro subsidium, quatenus mihi praefinitum tempus rescribatis, in quo ad Compostellanam ecclesiam matrem meam veniam, et ibi vestrae commendatus iudicio sapientiae, episcopalem dignitatem ordinis a Deo vobis mediante recipiam. Valete, et quid vestrae placeat sanctitati mihi rescribite. »

*Responsio domini archiepiscopi clericis et laicis Abilensis Ecclesiae filiis.*

« DIDACUS, Dei gratia Compostellanae sedis archiepiscopus, tam clericis quam laicis Abilensis Ecclesiae filiis, salutem, auxilium, et in Christo protectionem.

« Perspectis vestrae benevolentiae litteris, quibus Ecclesiam Dei, matrem videlicet vestram, orbatam proprio fore pontifice conspectui nostro repraesentare minime neglexistis, quantum doloris et moestitiae nostrae pietatis viscera pulsaverit, vobis explicare nequimus; sicut enim filii et confratris nostri tanti pontificis vita non minimum nostrae paternitatis ac dilectionis ardorem in personam suam habebat et retinebat, sic ejus mors sine nimia nostri cordis compassione a nobis tolerari non valet. Quamplurimum namque laborem, imo maximas ac diversas calamitates pro Ecclesia sua constanter exceperit, et ad quantum tandem statum eam viriliter sublimaverit, ferme omnibus est compertum ac divulgatum; sed quoniam nostri subsidii auctoritatem humiliter exposcitis, nostrique etiam solaminis pietate diligenter refici desideratis, vobis petentibus quod justum et rectum visum fuit, non rationabiliter denegare valemus, juxta illud evangelicum: *Petite et accipietis* (Joan. xvi), etc. Nec dignum ducimus oves, nostrae ditioni a Deo concessas, sine ducis regimine diu permanere; nos vero cum ad nos a legato vestro perventum est, per nostri archiepiscopatus confinia operi, quod nostro ordini congruit, ad laudem et Dei honorem indesinenter desudabamus. Quapropter quia ad tantam rem sic subito peragendam, per nostra non tunc temporis expedita habebatur, summa cum benevolentia vobis praecipimus, quatenus ad B. Jacobi festum quod viii Kalend. August. praecipue celebratur, cum authenticis vestrae Ecclesiae clericorum, ac laicorum personis, ecclesiae ac praesentiae nostrae, prout decet, praesentetur. Nec hoc vobis molestiam inferendo proponimus, sed ad vestrae Ecclesiae decus, ei ipsi et nobis idoneum, interim tempus praeparare congrue protelamus. Omnipotens Deus intercessionem B. Jacobi et meritis vos custodiat, et ab omnibus adversitatibus munit et defendat! Amen. »

*Responsio ad electum.*

« DIDACUS, Dei gratia Compostellanae sedis archiepiscopus, filio suo dilecto E. Abilensis Ecclesiae electo, salutem et paternam in Domino dilectionem.

« Quoniam germanum vestrum Abilensis Ecclesiae

A pastorem, et filium nostrum, in vita summe dileximus, ejus obitum non minima cum tristitia toleramus, unde quod persona vestra vita et moribus maxime decoratur, a nobis eam duplici dilectione teneri minime haesitetis; illius namque praecordialis affectus quem ei, dum vixit, exhibuimus, vos exortem fieri non optamus. Itaque de electione vestrae personae, si ita est ut litterae ad nostram praesentiam destinatae sonant, et litterarum lator asserit, non modicum congaudemus. Vos igitur tanquam specialem nostrae Ecclesiae filium exhortamur, et in Domino monemus, quatenus ad B. Jacobi festivitatem quae viii Kal. Augusti summa cum reverentia colitur, cum quadam vestrorum canonicorum ac bonorum civium parte ad matrem vestram Compostellanam ecclesiam, et nostrae personae conspectum, nullatenus venire differatis, nos autem inter agendum fratres et coepiscopos nostros finitimos, prout facultas tulerit, convocabimus, ut eis convocatis et fraterno interveniente amore consultis, et praefato die et tempore, Deo annuente, consecratio vestra, si fieri debet, juste et canonice fiat. »

*Has litteras misit rex Adefonsus per eundem electum domino archiepiscopo*

« ADEFONSUS, Dei gratia Hispaniae imperator, venerabili Patri domino DIDACO Compostellanae Ecclesiae archiepiscopo, in Christo vivere. Sancium Abilensem episcopum mortuum esse, et in ejus episcopio fratrem ejus, nomine Eneconem, a clero et populo electum, mihi que repraesentatum, dilectioni vestrae notifico, quem vestrae scrutinio discretionis confirmatum justitiae causa et mei amore, multum enim in praesenti subditis suis eum utilem et necessarium causa regendi eos esse cognovimus, consecrare non differatis. Valete. »

« Ille est titulus electionis domini Eneconis, Abilensis Ecclesiae archidiaconi, ad episcopatus dignitatem promoti. Cum a praesule Segoviensi domino P. et magno clericorum laicorumque collegio Sancius episcopus honorifice fuisset tumultus, iste absque contradictione, parili consensu omnium qui praesentes aderant, est electus. Nam omnes clerici de ipsa civitate, et multi alii ex provincialibus qui ad pastorem sui sepulturam convenerant, seorsum coadunati, studiose diligenterque caeperunt adinvicem scrutari et inquirere, si in eorum conventu reperiri posset qui idoneus foret in antecessoris defuncti locum succedere. Sed post multas et diversas opiniones tandem gratia Dei omnipotentis concedente, omnes unanimiter super praedicto Enecone facti sunt concordantes: idcirco quia digne et laudabiliter archidiaconatus officio fungebatur, et vitae religiosae morumque sublimitate praeceteris praepollere videbatur, dignum existimarunt ut bonus frater, imitans laudabilem vitam boni fratris, illi quoque pontificalis successor existeret dignitatis. Haec electio a clericis primitus facta, valde complacuit omni populo qui erat congregatus in ecclesia; et nemo exstitit in tota concione plebis, qui contradiceret et contraireret constitutioni

electionis, sed omnes illum velle, illum desiderare fieri sibi pastorem et episcopum uno corde, una voce pariter conclamaverunt; et cum clericis *Te Deum laudamus* canentibus, summa devotione manibus ad cœlum extensis, Dei omnipotentiam et misericordiam congaudentes glorificaverunt.

*De consecratione ejus.*

Post obitum bonæ memoriæ Sancii Abilensis episcopi, clerus et populus, habito diligenter consilio, Eneconem defuncti viri fratrem archidiaconatus officio in eadem Ecclesia fungentem, regis assensu et comprovincialium episcoporum consilio ad eisdem Ecclesiæ regimen unanimiter elegerunt, ipsumque concordī voce et pari consensu ab omnibus electum domino Didaco Compostellanæ sedis archiepiscopo, ad cuius metropolim pertinere dignoscatur, sicut decebat, consecrandum præsentaverunt. Metropolitanus vero illius electionem diligenter exquirens, eamque legitimo præsentium testimonio et communi absentium scripto dignam et canonicam esse decernens, regis etiam assensum litteris cognoscens, episcopos fratres suos, et canonicos, Munionem scilicet Vallibriensem, P. Lucensem, M. Auriensem, P. Tudensem ad ipsius electi consecrationem invitavit; ipsi vero pro B. Jacobi reverentia, et archiepiscopi honorificentia ad præcipuam ejusdem apostoli festivitatem, quæ viii Kalend. Augusti celebratur, libenter convenire nullatenus distulerunt. His itaque fratribus Compostellæ congregatis dominus archiepiscopus, habito cum eis sancto et religioso colloquio, in ipso festivitatis die præfatum electum, juxta canonum instituta, solemniter et honeste consecravit. Consecratus autem debitæ subjectionis obedientiam tanquam suffraganeus metropolitanis subditus prælato, sicut debuit promittere, non recusavit, et seipsum in prædictorum episcoporum præsentia, omniumque qui consecrationi intererant subscripto fidelitatis juramento firmiter astrinxit.

*Hoc est juramentum.*

« Ego Ennecus sanctæ Abilensis Ecclesiæ nunc ordinandus episcopus subjectionem et reverentiam et obedientiam, a SS. Patribus constitutam, secundum præcepta canonum Ecclesiæ B. Jacobi, rectoribusque ejus in præsentia domini Didaci archiepiscopi perpetuo me exhibiturum promitto, et super sanctum altare propria manu confirmo. »

CAPUT XXXV.

*Omnis clerus Salmanticensis Ecclesiæ has litteras misit domino archiepiscopo.*

« Domino venerabili, omniumque Patri charissimo Compostellanæ sedis archiepiscopo DIDACO, omnis clerus Salmanticensis Ecclesiæ, obedientiam cum fidei servitio.

« Ecce nos tui famuli, tuæque magnificæ pietatis, reverende Pater, obedire mandatis parati, sub importabili anxietate positi, discretionem tuæ dignitatis supplici corde, humili voce rogamus, ut nobis miserearis, nos in quiete vivere patiaris. Modo au-

tem, pie Pater, tuæ dulcedini de primo Munionis adventu, quando de Egítania venit, volumus denuntiare. Tali enim pacto recepimus, ut intra paucos dies aliqui clericorum cum propriis marsupiiis atque cum eo usque in tui præsentiam veniremus, idcirco ut de ejus electione quid laudares videremus; quod sibi placuit. Ipse vero nobis nescientibus clam recessit, quando huc venit; sed discedens a tua sanctitate, se coram nobis et laicis litteras tuas et benedictionem dixit adipisci; nobis, ut verum tuæ paternitati dicamus, displicuit quod aliquem nostrum non ut cum eo pepigimus advocavit, atque sociorum quidam, ut rectum, domine, disposuimus, non peregisti dixerunt; sed nostrum sine aliquibus non Romanam petas. Ipse autem nobis incognitis cum solo quodam armigero recessit. Quando vero reiteravit, nos honorem ac dignitatem parabolis portare certificavit, seque liberum, nulliusque imperio submissum nisi tantum apostolico, non veris verbis demonstravit; nec mora multos Ecclesiarum beneficiis barones muniri præcepit, quo scelere auribus nostris intonato, eum non esse concessum Salmantinæ sedi legaliter putavimus; quadam vero die ad eum venimus, privilegium ac dignitatem Ecclesiæ quærivimus. Quo audito commotus ira, magis ac magis clericos et ecclesias in propatulo sub laicorum manibus misit. Hæc scias non causa invidiæ, non inflatione superbiæ, non aliquo odio hæc de eo dixisse, sed tantum detrimentum S. Dei Ecclesiæ pati non posse. Ne igitur, bone Pater, nos velut gregem pastore carentem relinquant, sed nostri potius miserearis; et accipe consilium etiam ab infimis, quid de nostræ Ecclesiæ angustiis agas: nam quidquid tuæ dilectio bonitatis jusserit, in rei veritate fideles ac certos, ut proprios filios, noverit. Valet. »

CAPUT XXXVI.

*De restauratione canonice in melius, quoniam diminuta erat.*

Omnibus discretionis oculo eventus rerum intuentibus certis ac manifestis patet indiciis, quam sollicito et diligenti animo dominus Didacus Compostellanæ sedis primus archiepiscopus Ecclesiam sublimare suam, et ad gradus altioris dignitatem extollere studuit. Si enim recto comparationis modo præteritis instantia conferre velimus, prudentiam ipsius et facta laudare etiam invidentes, nullatenus desistemus. Sed quoniam longum et difficile est omnia ipsius benefacta narrare, de pluribus saltem unum posteriorum memoriæ tradere non recusemus. Paulo altius itaque inchoantes Cresconium episcopum, prædecessorem suum, virum famosum et nobilitate præclarum, qui tempore regis Fredenandi strenuus in militia floruit, ad memoriam revocemus. Cujus tempore, licet Compostellana Ecclesia divitiis polle-ret, honoribus abundaret, soli tamen septem canonici in ea servientes, nullius ordinis regulam, nec saltem habitum observantes, nec etiam tonsuram coronæ habentes, nec barbam deponere volentes, minus canonice debebat; et ut etiam propinquius in

medium proferamus exemplum, dominus Didacus, Pelaez episcopus, qui tempore piæ memoriæ regis A. multum claruit, et postea ejusdem honoris dignitate privatus exstitit, xxiv canonicos, ecclesiastici officii penitus ignaros, in Ecclesia ipsa constituit. Postea vero dominus Didacus ejusdem sedis primus archiepiscopus LXXII (175) canonicos, litterarum studiis eruditos, ecclesiastici officii peritos, vita et moribus ornatos, Ecclesiæ servitio in perpetuum mancipavit, communesque redditus unde victum et vestitum sufficienter et honorifice haberent, in eorum potestate et providentia permisit. Quibus ita statutis et firmiter ordinatis universus canonicorum conventus omnibus sibi necessariis suppetentibus in pace et securitate diu permansit. Decurso vero diuturni temporis spatio prædictum communis commodi statutum, partim cæterorum iniqua tolerantia, ab illo optimo et jucundo statu paulatim deflectere cœpit, et communis victus diminutus et fere ad nihilum redactus fuit. Quo cognito pius et benignus pastor, qui saluti omnium in temporabilibus et spiritualibus consulere et providere debet, celebrato cum fratribus ex more conventu, tanti seminarium scandali de medio tollere diligenter curavit; habitaque prius cum decano et aliis majoribus utili et honesta deliberatione, præter panem, et anniversario, et alia quæ frequenter canonicis charitatis studio conferri solent, ad quotidianum coquina paratum XII marcas singulis mensibus dari constituit, et se etiam in melius provectorum secundum tempus confidenter promisit, et sic restituto ex parte communis rei detrimento murmur et scandalum quod quotidie fraternam offendebat concordiã, penitus cessavit: æra M. C. LXXII.

*De clastro consummando.*

In ipso etiam festivitatis die in quo dominus archiepiscopus Abilensem episcopum, ut prædiximus, consecravit, et statum canonicæ in melius commutavit, consulta præsentium episcoporum diligentia de clastro inchoando et consummando, concordem et unanimem cum fratribus suis deliberationem habuit. Ipsum namque opus jam diu quorundam fratrum providentiæ suscipiendum injunxerat; sed aliis causis impedientibus, neglectum et intermissum fuerat. Tunc autem propensiori cura et ampliori diligentia eidem operi intendere quærens, duobus fratribus, archidiacono scilicet P. Cresconizi, et cardinali domino P. Gundesindiz, quorum consilio et sollicitudine fieret, universi conventus auctoritate injunxit, et ut tale consultum operis exhibitione firmaret, dominus archiepiscopus ad ipsius clatri fabricam, c marcas se daturum, secundum diffinita temporis spatia, charitatis studio promisit; de quibus pollicitis, ne tanti operis differretur inceptum, xxx marcas simul dare in præsentem non distulit.

*De restauratione ecclesiæ et canonicæ patroni.*

Notum omnibus et manifestum remoto ambiguitatis scrupulo constat Compostellanam sedem, (175) Vide cap. 20 lib. 1.

ante apostolici corporis inventionem, apud Iriam antiquis fundatam et constitutam fuisse; sed postquam gloriosissimum B. Jacobi corpus temporibus Teodomiri episcopi, divina præmonstrante gratia, inventum fuit, prædicta sedes, quæ tunc temporis Iriensis appellabatur, regis privilegio, et episcoporum consilio, totiusque populi assensu apud Compostellam, ubi pretiosa reperta fuerat drachma, non immerito translata est. Facta autem ex communi consulto sedis mutatione, ipsa Iriensis Ecclesia, tanti honoris dignitate privata usque ad successionem domni Didaci, primi archiepiscopi, et a religionis cultu penitus deflexit, et in temporalibus multum diminuta fuit. In tantam namque paupertatis angustiam locus ipse deciderat, quod pauci clerici, ibidem commorantes, clericalis officii penitus expertes, quadragesimali solummodo et Domini adventus tempore vix pauperem victum communitè habere poterant; dominus vero archiepiscopus, ipsius Ecclesiæ destitutioni compatiens, quoniam in summo honoris culmine prius claruerat, eam ex parte restituere conatus est, ibique XII clericos, cum priore suo, et officii sui exercitio competenter instructos ecclesiastico cultui celebrando deputavit, eisque redditus communes cibis et indumento sufficientes pio charitatis studio dedit. Hoc itaque diligenter consummato, quoniam bonum in melius semper proficere debet, aliud virtutis opus aggredi non destitit. Ecclesiolam namque pauperrimam et parvam, in littore Saris fundatam, ubi gloriosum apostoli corpus in egressu navis depositum fuerat, pro tanti hospitis veneratione cum summa diligentia restituendam esse decrevit; et quoniam bene incepta jucundo exitu peragi solent, ipsius Ecclesiæ corpus cum tribus capitibus consulta benignitatis suæ industria fundari non distulit. Tria namque altaria ibi ædificanda et honorifice celebranda, medium ad honorem gloriosissimi Jacobi apostoli, cujus corpus ibidem hospitio receptum fuerat, reliqua vero duo angularia, unum B. Mariæ matri suæ, alterum fratri suo beato Joanni apostolo evangelistæ sanctæ devotionis affectu instituit. Quibus diligenter institutis ecclesiam ipsam candelabris optimis, palliis, cæterisque ecclesiastico cultui competentibus ornamentis, honorare et decorare pio charitatis amore studuit; et quoniam duplex bonum simplici prævalere solet, dominus archiepiscopus utriusque ecclesiæ redditus, Iriensis scilicet, quam prius restituerat, et istius quam postea ædificandam decreverat, recta divisionis regula distribuens, utrique ipsarum XII canonicos ad honorem Dei servituros adixit, et sic utramque ecclesiam, et in temporalibus et spiritualibus congrue restitutam, soli religionis cultui deinceps vacare studuit.

CAPUT XXXVII.

*De discordia inter archiepiscop. et comitem Ferdin.*

Transacto itaque parvi temporis spatio, inter dominum archiepiscopum et comitem Ferdinandum

foedus amicitiae firmatum invicem observantes, **A** gravis et inexorabilis discordia emersit. Contigit namque quemdam archiepiscopi militem ipsius comitis curiam adire, quem comes quarundam criminacionum arguens, sine conscientia archiepiscopi cepit, captum in vinculis posuit. Quo audito, dominus archiepiscopus pro tanto dedecore ira commotus duos ipsius comitis milites captos in custodia teneri iussit. His itaque peractis praefatus consul furoris impetu ductus quemdam archidiaconum P. Cresconiadem, cujus providentiae ipsius comitis terrae regimen commissum erat, violenter invasit, eumque captum in vinculis posuit, et in quodam castro suo firmissimo tenuit. Postquam vero tam execrabile facinus archiepiscopo et Ecclesiae suae innotuit, juxta **B** e. nonum regulam, praedictum comitem quatenus de tanta injuria satisfaceret semel et iterum et tertio vocavit; sed quoniam toties vocatus satisfacere contempsit, dominus archiepiscopus cum universo Ecclesiae conventu publicam excommunicationis sententiam in illum protulit. Quo facto comes poenitentia ductus tandem resipuit et habito cum archiepiscopo colloquio, archidiaconum quem captum tenebat, reddidit. Postea vero in praesentia archiepiscopi et omnium canonicorum satisfactorius ad matrem suam Ecclesiam quam offenderat humiliter venit, primum pro compositione sacrilegii obsides secundum morem patriae dedit, deinde pro humilitatis exhibitione seipsum in potestate archiepiscopi et omnium canonicorum, quasi captum humiliter obtulit. Tunc vero ad ampliorem satisfactionem **C** dominus archiepiscopus cum universo conventu comitem ipsum dominio et potestati archidiaconi tradidit; ipse etiam consul, ne amplius tale quid committeret, coram omnibus jurejurando firmavit. Restabat etiam inter eos quoddam indiscussum negotium de hominibus creationis, quos praedictus comes inter Uliam et Tamarim requirebat; unde non tantum inter eos, sed inter eorum praedecessores, odiosa contentio saepissime fuerat: illa etiam causa, ut aiunt, praecipua exstitit, quare episcopus dominus Gudestens quorundam violentorum manu apud Iriam peremptus fuit. Multi etiam nobiles, propter eandem causam truncati, sive ferro perempti damnum corporis et pecuniae detrimentum passi sunt, **D** et ne tanti odii seminarium amplius pullularet, dominus archiepiscopus contentionem illam penitus finire volens canonicorum consilio et regis assensu villam quamdam, quae Lubre vocatur, praedicto comiti tali tenore concessit, ut nec ipse, nec aliquis de ipsius cognatione, vel ejus haeres creationem illam, sive ejus jus, sive etiam haereditatem praeter villam Savardes cum L hominibus in honore B. Jacobi ulterius exigeret. Hoc autem concambium legitimo scripto et robore regio in perpetuum firmatum est (176).

## CAPUT XXXVIII.

*Pontificis et antipapae epistolae.*

Tunc temporis vero dum illa supradicta gererentur, schisma quod in Ecclesia Dei jam diu pullulaverat, nullatenus deflexerat, sed de malo in pejus incrementum susceperat. Petrus namque Leonis, Rogerii ducis favore, partim superba sui generis potestate, primae sedis cathedram obtinens, multimoda verborum compositione causae suae justitiam arguere conabatur. Alter vero Innocentius, ab Urbe violenter expulsus, Pisis habitans, adversarii partem attenuare, et suam verisimiliter approbare non desistebat. Uterque autem partem suam tueri contendens, domino Didaco Compostellano archiepiscopo, qui tunc temporis pro repellenda Saracenorum rabie apud castrum Honestum cum magno exercitu militum, et infinito numero peditum manebat, hujusmodi litteras diversis nuntiis, quorum alter de altero ignorabat, eodem die simul delegaverunt.

« Innocentius episcopus, etc.

« De prudentia et honestate tua, etc. Vide in Innocentio II, ad an. 1143.

« Anacletus episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Didaco B. Jacobi archiepiscopo, salutem et apostolicam benedictionem.

« Propter nimiam charitatis dilectionem, qua personam tuam diligimus et ab ea vicissim diligere nihilominus credimus, sedis apostolicae litteras tibi jam frequentius destinavimus, fiduciam de te talem habentes, quod et tuis nos saepius epistolis et nuntiis visitare deberes. Verum, tu frater in Christo charissime, nescimus quo torpore detentus nulla a te aliquando suscipere rescripta meruimus. Proinde nos, licet in his plurimum admirantes aliquantulum doleamus, non tamen desistimus quin et iterato te nostris litteris visitemus, et de his quae penes nos acta sunt vel aguntur, certiore reddamus. Siquidem post discessum Lotharii, quem, sicut jam te credimus accepisse, divina nobis virtute cooperante non sine multa strage suorum ignominiose satis ac turpiter redire coegimus, haeresiarcha G. (177), quem intra perjurorum nostrorum domos in primo factionis suae nido intrusit, clero in eum et populo reclamante quoniam in Urbe manere non potuit, navigio Pisas de nocte confugit, ibi vivens utcumque miserrime latitat; nos per Dei gratiam cum fratribus et filiis nostris episcopis, presbyteris ac diaconibus cardinalibus, clero Urbis universo et populo, qui nobis, sicut ab initio fecit, individua charitate cohaeret, sani et prosperi sumus, solemnitates paschales antiqua praedecessorum nostrorum consuetudine, in Lateranensi palatio, cum omnibus civitatis nostrae patribus cum aliis anni festivitibus quiete ac pacifice, honorifice ac devote peregrinamus; basilicas S. Joannis, et S. Pauli apostoli cum quibusdam munitiunculis aliis quas in adventu Lotharii inimici nostri

(176) Exstat infra hac de re scriptura, cap. 40.

(177) Gregorius antea vocabatur Innocentius.

invaserant, et de quibus multum gloriabantur nuper recepimus, et in potestate nostra tenemus; illos perjuros nostros Leofraipane et unum fratrem ejusdem (qui tertius promptiose ad omne flagitium audacissimus, cum viris bellicosis fere numero sexaginta sub ruina cujusdam ecclesiæ campanarii, quod de nocte suffoderant, obrutus est et exstinctus) fidelium nostrorum præcipue charissimi filii nostri R. Siciliae regis auxilio de medio Ecclesiæ per Dei gratiam funditus extirpare disponimus; nam ita eos inclusos viriliter obsidemus, qui aut se de proximo nostris manibus reddet, aut, sicut jam diximus, radicatus interibunt. In his igitur omnibus, dilectissime frater, largitori honorum omnium Domino nobiscum pariter grates dignas exsolvens, et inimicorum mendacia pro data tibi sapientia respuens, Deum omnipotentem exores, ut imperfectum nostrum videant oculi nostri, et statum tuum et bonam quam erga nos voluntatem et animum geris, tuis ad nos missis, et per latorem præsentium frequentes epistolis, et per alios nuntios dirigas, ne, juxta dictum Apostoli, magis diligere quam diligi videamur. Datum Laterani x Kal. Maii. »

#### CAPUT XXXIX.

*De captione Bernaldi et decani et de solutione eorum.*

Notum et quampluribus manifestum est domnum Didacum, Compostellanæ sedis archiepiscopum, Bernaldum et Petrum Helix a puero magna cum diligentia nutritis et eruditis, et eos tantæ dilectionis gratia amplecti, quod altero, scilicet Bernaldo, adjunctis multis utilibus et honestis Ecclesiæ B. Jacobi beneficiis et honoribus, thesaurario constituto, alterum vero, Petrum scilicet Helix, et archidiaconum, prædictæ Ecclesiæ ex insperato ordinavit decanum; sed, ut paucis multa restringantur, talem erga eos exhibuit dilectionis affectum, quod quidquid facturum vel dicturum esset, eorum specialiter consilio et arbitrio committere festinabat. Bernaldo etiam quem præ aliis mirabiliter diligebat, cancellariam, consilium, familiaritatem, pariter et amorem regis domini A., comitum quoque et ejus principum contulit honorifice ut haberet, spiritualis veluti confidens spirituali pater in filio; prædicto etenim archiepiscopo tanta ab omnipotenti Deo erat collata potestas, quod et capellaniam et cancellariam regis sibi possidendam obtinebat, et de omni curiæ clericatu pro velle suo ordinabat. Qui cum in tanto dignitatis et honoris culmine se esse conspicerent, flatu superbiæ tumescentes, quibusdam machinationibus decanus in urbe, Bernaldus in regis curia, ambo consanguinei, omnibus quibuscunque poterant modis quædam contraria et inconvenientia de eo latenter machinati sunt, jam contra eum elationis colla crebro erigentes.

Ut autem archiepiscopo tam execrabile machinamenti facinus paulatim pullulando conjecturali manifestatione innotuit, graviter toleravit, eorum potius stultis et inanibus condolens opinionibus. Quibus cognitis, et sæpissime animo revolutis, quotidie spe-

clabatur, considerans eos tam honestissimi nutrimenti et accepti beneficii memoria ad emendationem, et correctionem leviter revocari. Sed quia diabolica versutia homini ad suadendum blandiri non desinit, eorum (proh dolor!) frequentius ac manifestius excrevit superbia. His itaque gestis, contigit archiepiscopum ad regem cum eo de quibusdam, quæ sibi emergerant, tractaturum Carrionem ivisse, ibique Bernaldo consulendo præcepisse ut cancellariam, quam ei pro fidelitate et servitio tenendam dederat, sibi sine dilatione præberet, et ad Ecclesiam B. Jacobi, quæ eum nutriverat et honoraverat regressus, omnipotenti Deo et præfato apostolo cum cæteris personis fideliter servire studeret; hoc enim modo et cordis ejus abscondita et fidelitatis debita jam penitus patefieri cupiebat. Bernaldus vero, malæ opinionis conscius et tantæ fraudis ut erat commentor, hoc audiens tristissime tulit, et ab eo inducias ad accipiendum consilium quid inde facturus esset, postulavit; jam aperte demonstrans quod postea rei eventus experimento veritatis comprobavit. Interea trium dierum induciis habitis notos et amicos suos summopere rogavit, ut eorum consilio et auxilio a rege impetraret, quod et cancellariam et omne quod sibi dederat archiepiscopus contra ejus velle possideret, soli Deo et regi gratiarum actiones relaturus: interventibus quorum rex aliquantulum assensum impertiens ad archiepiscopum duos legatos, Albertinum scilicet et Fernandum Joannidem, cum ex parte sua rogaturos continuo direxit, quatenus Bernaldo cancellariam non auferret, et eum quo melius amore dilexerat, deinde diligeret. Archiepiscopus vero, providæ ut erat scientiæ, subdolas Bernaldi machinationes aperte ac manifeste jam comperiens, eis hujusmodi dedisse perhibetur responsum, quod si regiæ placeret dignitati cancellariam quam Bernaldo tenendam commiserat reciperet, et de ea quod competens et honestum videretur juxta consilium et velle suum postea ordinaret. Rex vero videns archiepiscopum constantiæ ac rationis tramitem persequentem, se ad eum ire ad clastrum S. Zoyli ipso die promisit, Bernaldum ad satisfactionem et ad ejus amorem et servitium ducturum. Constituto igitur die rex comitibus ac principibus suis gloriose comitatus ad archiepiscopum sicut prædixerat venit, et eum benigne ac reverenter ad rationem posuit, utpote cognoscere diligenter affectans, unde quod inter eundem archiepiscopum et Bernaldum discordiæ seminarium esse videbatur, evenerat; ipse enim ordine consideratis quæ ab ipsa pueritia erga Bernaldum archiepiscopus exhibuerat, et quæ pro ejus amore sustulerat, non modicum mirabatur unde inter eos hujuscemodi dissensio tam inopine subreperat.

Cui archiepiscopus, ipsum rei ordinem quo prædicta dissensio oriretur seriatim aperire volens, quædam sibi de Bernaldo non auribus præcipienda, nedum credenda, esse dicta monstravit. Quæ cum dulciter et sine scandalizatione experiri et cum ab



errore ad viam salutis et emendationis reducere vellet, nullum tam utilem et sine offensa experientiae et emendationis modum eligere arbitratus est, quod data in ejus manu cancellaria, ad Ecclesiam suam reversus Deo ejusque glorioso apostolo devota mente famularetur. Enimvero cum rex archiepiscopum tam juste ac rationabiliter locutum fuisse cognovit, Bernaldum seorsum duxit, et eum, ut rex postea confessus est, talibus fertur verbis convenisse: « Quanto dilectionis vinculo archiepiscopus te amplexus fuerit, quanto dudum amore educaverit, et quae etiam erga te exhibuerit, et quae pro te hucusque toleraverit, nullus Hispaniarum angulus igitur. Quapropter justum et consequens est te ei semper humiliter obedire, et ab ejus servitio et fidelitate nunquam occasione aliqua velle animum remove. Eia, igitur ad praedictorum memoriam animum revocans, redi ad integrum et ad servitium et voluntatem ejus exsequendam, humilem et obedientem, ubicunque potueris, te praesentia; ego enim quod tanto et tam honesto viro liberaliter contuli, sine causa auferre, et te contra eum nullo modo valeo manutenere. » Bernaldus, undique se rationabiliter esse victum et quod pectore versabat multo aliter quam putaverat evenire cognoscens, cum rege ad concilium unde exierat, non modicum tristis reversus est, et dominum suum Compostellanum archiepiscopum in praesentia regis, ejusque comitum et baronum quindecim quoque Ecclesiae B. Jacobi canonicorum, qui ibi aderant, illius honoris cancellariae scilicet jure protinus investivit. Deinde archiepiscopus, sic juste et honorabiliter investitus, communicato fratrum suorum consilio, eidem Bernaldo praerogativam illam, cancellariam videlicet, ad tempus commisit, et sic controversiae illius varietati pro velle suo finem imposuit.

*De eodem.*

Ita igitur de inimicis victoria et regis gratia habita, dominus Didacus, Compostellanus archiepiscopus, ad propria honestissime reversus est, Bernaldo et multis aliis suae Ecclesiae personis pulchre et alacriter secum redeuntibus. Rex interim sicut jam consilio suorum baronum disposuerat, cum magno et innumerabili comitatu principum, militum quoque, et peditum exercitu, super Saracenos in expeditionem iter suum imperialiter direxit. Qui deinde per singula reminiscens quae Bernaldus contra dominum suum egisset, quibusdam ejusdem Bernaldi inimicis suggerentibus, pro justo et sibi nimis utili Bernaldum esse capiendum partim quia contra dominum suum graviter erraverat et superbiaerat, ut sui erroris et superbiae pretium cognosceret, partim ut eum ab omni quod videbatur habere totaliter expoliaret, quod ad effectum ductum iri quantocius optans, archiepiscopo quemdam suum principem et potestatem Fernandum Joannidem statim praemisit, ut Bernaldum sine dilatione capi, et omnem ejus pecuniam sibi praesentari faceret, prius tamen pro parte Ecclesiae Honesti castello, et omni-

bus B. Jacobi honoribus, quos ipse habebat, cum sua integritate in manu domini archiepiscopi deditis. Huic etiam addidit quod, si quod inde archiepiscopo contrarium vel incommodum unquam accideret, ipse sufferret, et hujus rei quam fieri mandabat actor et concessor semper existeret, timens ne hac occasione inventa quod fieri jusserat, archiepiscopus facere negligeret. Quod cum archiepiscopo ostensum fuisset, moleste tulit, et illud se esse facturum omnino negavit. Rex autem videns quod fieri praecerat in nullo completum fuisse, tres nuntios singulis vicibus succedenter ad archiepiscopum misit, id ipsum quod prior dixerat et affirmaverat jam acrius et magis efficaciter dicentes et affirmantes. Quod licet audivisset et de eorum relatione jussum et velle regis sibi patenter innotuisset, tamen nihilominus quod pro priori [misso fecerat Bernaldo, fecisse ostensus est. Non post longum denique temporis, rex videns quod fieri mandaverat nequaquam factum fuisse, nimia commotus ira, a<sup>1</sup> archiepiscopum iterum legatum, non longe post quos miserat, quintum remisit, jam non solummodo praecipiens, sed ei terribiliter quod subsequitur minans, hoc scilicet, quod nisi Bernaldum eo modo quo per nuntios suos quinquies ei jam insinuaverat, captum in custodia poneret, omnem ejusdem Bernaldi pecuniam usque ad novissimum quadrantem ex suo ipse persolveret, et aliud forsitan pejus incurrere non dubitaret. Ut autem archiepiscopus sibi et suae Ecclesiae magnum et sine remedio periculum et detrimentum cognovit imminere, nisi regiam protinus exsequeretur voluntatem, tristis tandem et nimis invitus Bernaldum et cum eo decanum ejus consanguineum capi, et eos captos honorifice et reverenter fecit custodiri. Notandum tamen decanum non alia de causa captum fuisse, licet latenter et in quibusdam manifeste multoties contra dominum suum egisset, nisi quod eo tempore civitas, quae aliquantulum turbata erat, ejus consilio et machinatione magis turbaretur, et contra dominum archiepiscopum impetuose commoveretur. Postquam enim contra se nullum civium impetum de eorum captione ortum fuisse comperit, decanum protinus solvit, et eum honore et omnibus suis rebus integre et laudabiliter investivit.

*Item de eodem.*

Interea non multis evolutis diebus, dominum Guidonem Romanae sedis cardinalem et legatum accidit Compostellam venisse, et archiepiscopum cum magna indignatione ad rationem posuisse, utpote scire volens cur tam iniquum et tam periculosum genus culpae fieri permiserat, praesertim cum forma et exemplum aliis esse debuerat. Cui archiepiscopus hujus culpae sicut erat expers, libera respondens fronte, id facti cujus a cardinali arguebatur, non suo, sed regis consilio et instinctu, sicut supradictum est, factum fuisse, et a nullo nisi ab eo emendari posse in praesentia cardinalis coram omnibus affirmavit. Denique utriusque partis sermonibus inter se

collatis ad regem se iturum promisit, et cum eo pro posse laborare ut Bernaldus a captione solveretur. Quod cum regi dixisset, et eum ut Bernaldum solvi mandaret multis precibus rogavisset, rex multum iratus jussit Bernaldum in manu Munionis Vallibriensis episcopi illico tradi, et fideliter custodiri, affirmans nec per archiepiscopum, nec per cardinalem, nec per aliquem alium nisi per se ipsum unquam solutum iri; ipse enim turpe et inhonestum putabat rogatu et precibus alterius illum esse solvendum, nisi sola sui gratia qui eum capi jusserat. Ubi autem jussum et velle regis ita sicut ipse præceperat factum fuit, non longe post a præfato cardinali Legione concilium celebratum est, et in eo judicatum quatenus dominus archiepiscopus Bernaldum omnibus quæ in captione amiserat investiret, et sic investitum pro canonico et clerico suo juste et canonice in ecclesia sua judicaret. Quod cum simul ac velut judicatum et laudatum fuerat, archiepiscopus ad plenum complevisset, licet omnem Bernaldi pecuniam, quæ ei ablata fuerat, rex callide et ingeniose habuisset, tamen sicut pius et misericors Pater Bernaldum sibi reconciliavit, et omnibus illis quibus secundum præceptum cardinalis et ejus concilii investiri debuit, eum fideliter ac irreprehensibiliter integravit. Hujus denique rei sic sine habito, omnis controversiæ varietas omnisque discordia, atque contentio quæ inter eos fuerat, ut supradictum est, ita sedata atque sopita est, ut etiam ipse Bernaldus nullum post Deum patrem ac dominum sibi cognosceret et affirmaret, nisi dominum Didacum Compostellanum archiepiscopum, utpote ad memoriam reducens omnia quæ sibi a pueritia archiepiscopus exhibuerat beneficia.

## CAPUT XL.

*Charta contramutationis.*

« Ego Fernandus comes, filius comitis domini Petri Froylazi, et dominæ Urracæ Froylazi (178), et omnis vox mea, vobis domino Didaco, Compostellanæ sedis archiepiscopo, et clericis et canonicis ejusdem ecclesiæ facio scripturam commutationis et textum firmitatis et cambiationis de mea portione ecclesiæ S. Mariæ de Transmonte, etiam et de alia portione S. Pelagii de Lenes, unde jam habetis aliam portionem de sorore mea Enxemena Petrizi, quam pro remedio animæ suæ B. Jacobo apostolo dedit, quam siquidem prædictam nostram octavam cum omnibus adjunctionibus earum ubicunque invenire potueritis per omnes suos antiquos terminos, et cum omni creatione in Transmonte, et in Amæa, et in Valeyron, et in terra de Nogia, et in Navaria, et in Pistomarchos, et de Sto. Jacobo usque ad mare, quam habeo de successione matris meæ dominæ Urracæ, et de avo meo comite domino Froyla Arias, et de atavo meo Arias Tedonzi, et divisi cum fratribus meis Veremudo Petrici, et comitissa domina Lupa, et cum sobrino meo Sancto Sanchizi, qui acceperunt suas portiones, et divi-

(178) Prima uxor comitis Petri de Trava.

Asiones in aliis terris, et ego solus accepi totam istam; et modo coram omni concilio presentibus illis concambio vobiscum et contramuto ab omni integritate pro villa vestra propria et hæreditate vocata S. Eolalia de Lubre, et S. Tyrso, et S. Marina, et S. Petro de Ceruales cum omnibus adjunctionibus et appendiciis suis, præter L homines villanos utriusque sexus quos mihi retineo ad populandum illam meam villam Savardes. Ab hac præsentie die et deinceps habeatis, possideatis et omne velle vestrum de his omnibus quæ vobis do faciatis vos et omnes successores vestri in perpetuum. Si quis autem, quod fieri minime credo, contra hanc scripturam commutationis et textum concambiationis ad irrumpendum venerit, vel venero, quisquis fuerit, pariat vel pariam vobis, archiepiscopo domno Didaco et clericis ac canonicis ejusdem Ecclesiæ, vel voci vestræ eandem hæreditatem et creationem duplatam vel triplam, et sit excommunicatus, et maledictus, et exsolvat vobis vel voci vestræ x auri talenta, et hoc meum factum semper sit firmum. Facta chartula commutationis iii Nonas Octobris æra i. c. LXXII. Ego Fernandus comes, quod sponte do et contramuto et concambio, proprio robore confirmo. Comes domnus Munio Pelaizi confirmo. Comitissa domina Lupa Petrici conf. Veremundus Petrici conf. Sanchius Sanchizi conf. Urraca Petrici conf. Comitissa domina Geloyra Petrici conf. Ilduara Petrici conf. Abbas dominus Suarius de Cinis conf. Abbas dominus Martinus de Moyrame conf. Petrus Gutierrii confirmo. Joannes Gutierrii conf. Froyla Atanici conf. Sarracenus Munizi conf. Arias Munizi conf. Gunsalus Menindici conf. Rudericus abbas monasterii de Antecaltaris conf. Petrus abbas monasterii S. Martini conf. Joannes abbas monasterii S. Petri de Foris conf. Petrus abbas de Monsontio conf. Veremundus Vallibriensis archidiaconus conf. Gunsalus prior de Nemenio conf. Aloitus abbas de Villar Romazi conf. »

*Hoc est placitum super scripturas et colmelos S. Mariæ de Transmonte.*

« Æra m. c. LXXII, et quot, xv Kal. Nov., ego comes Fernandus Petrici cum filiis et filiabus meis, et omnis vox mea vobis, domno Didaco, Dei gratia S. Jacobi archiepiscopo, et clericis ejusdem ecclesiæ vel voci vestræ, facio pactum et placitum firmissimum super scripturas et colmelos de S. Maria de Transmonte et de S. Pelagio de Lenes, etiam et de nostra creatione ibi in Transmonte, et in Amæa, et in Valeyron, et in S. Christina de Noya, et de Pistomarchos, et de S. Jacobo usque ad mare, quæ mihi evenerunt in divisione, partitioneque inter meos fratres et sorores, quos vobiscum contramutavi et concambiavi pro hæreditate et ecclesiis et creatione de Lubre præter i. villanos quos mihi reservo ad populandum meam villam de Savardes, unde damus vobis illas scripturas quas habemus, et desuper facio hoc placitum, ut si magis invenire

potuero dem vobis fideliter, et si invenire non potuero, et in aliquo tempore inventæ fuerint, aut vobis dentur, aut invalidæ contra vos habeantur et sine robore consistant : quod si mentiosus fuero et placitum non complevero; pariam vobis vel voci vestræ quod in contentione misero duplatum, et desuper x talenta auri; hoc scriptum semper sit firmum. Ego comes Fernandus et omnis vox mea hoc meum factum conf. Petrus Gutierrez conf. Saneius Sanchizi conf. Comes Munius conf. Comitissa domina Lupa Petrici conf. Veremundus Petrici conf. Suarius abbas Ciniensis monasterii conf. »

*De Petro Infantione.*

Juxta idem igitur tempus dominus Compostellanus quamdam portionem Ecclesiæ S. Mariæ de Transmonte, videlicet de duabus partibus quartæ vi, integram ad Dei et suæ Ecclesiæ honorem a Petro Infantione, tunc temporis ituro Jerosolymam, provide et sagaciter impetravit, et pro confirmanda testamenti donatione iii marcas puri argenti ei in robore charitable et alacriter concessit, sub æra M. C. LXXII II. qt. VIII Kal. Decembris.

CAPUT XLI.

*De morte Bernaldi.*

Pacificato itaque Compostellano archiepiscopo cum Bernaldo, et finitis inter se universis culparum odiis, post omnia quæ Bernaldo fuerant, sicut paulo jam superius memoravimus, juri suo restituta et fideliter integra, statim ipse Campanias inauspicato intravit partes, et flatu superbiæ sicut prius tumens dominum Compostellanus omnibus modis occulte iterum adversabatur et impugnabat; sed tamen omnia quæ Bernaldus de archiepiscopi odio ferebat, procul dubio omnes falsa et non vera esse æstimabant. Cumque celeri cursu Burgos venisset, adhuc erga archiepiscopum corde turbatus, in eadem civitate divino interveniente judicio (proh dolor!) mortis debitum persolvit.

CAPUT XLII.

*Dominus Compostellanus tunc temporis misit nuntios suos Romam; et has litteras domino Compostellano inde detulerunt.*

« Innocentius episcopus, » etc.

« Quia filius pius, » etc. *Vide in Innocentio II, ad an. 1143.*

CAPUT XLIII.

*Hæ sunt litteræ Salmanticensis electi ad dominum Compostellanus.*

« Reverendissimo domino suo, DIDACO Compostellano archiepiscopo, BERENGARIUS archidiaconus et imperatoris cancellarius, salutem et obedientiam.

« Notum sit paternitati vestræ, me a Salmanticensi clero et populo honorabiliter susceptum, et juste canoniceque electum fuisse, præsentem archiepiscopo Toletano cum duobus episcopis, Segoviensi scilicet ac Scemorensi, quos mecum imperator illuc miserat. Restat igitur ut die certo ad vos veniam ordinandus et consecrandus, aut si forte negotio aliquo exigente ad partes nostras appropinquaveri-

lis, litteris vestris mihi notificare curetis. Valet. »

*Hæ sunt litteræ cleri et populi Salmanticensis Ecclesiæ ad Compostellanus aestimatae.*

« Reverendissimo domino suo, DIDACO Compostellano archiepiscopo, clerici Salmanticenses et populus, salutem. »

« Ne vestram lateat quod modo fecimus prudentiam, vobis notificare rectum esse duximus nos dominum Berengarium, archidiaconum et imperatoris cancellarium, elegisse juste et canonice, quem nobis imperator misit cum Toletano archiepiscopo et duobus episcopis, Segoviensi scilicet et Scemorensi. Istud autem idcirco fecimus, quoniam ille Petrus in electione sua minime confidere ausus defecit. Eum denique Ecclesiæ regendæ inutilem prorsus esse cognovimus; in cujus quoque Berengarii justam electionem jam pridem omnes concordantes fuimus, et Legionem ipsum imperatori, cardinali, Toletano archiepiscopo petivimus, quem concessum nobis illi tradiderunt. Sed quod comitis Petri Lupi timore tunc ausi non fuimus, modo miserante divina pietate perfecimus. Hunc igitur vestræ mittimus paternitati, quatenus ipsum benigne suscipiendo ordinetis et consecretis. Valet. »

*Litteræ Toletani ad Compostellanus.*

« Reverendo, utinam propitio! R., primas Hispaniarum, Toletanæ sedis archiepiscopus, cum coepiscopis P. Segoviensi et B. Zamorensi, domino DIDACO Compostellano metropolitæ, salutem et dilectionem.

« Quid actum sit in vestra Salmanticensi Ecclesia sub testimonio et præsentia nostri, qualiter post suam tam longam miserabilem viduitatem, eam visitavit Oriens ex alto, rectum esse duximus vestræ dilectioni significari; quippe cum vestræ specialis suffraganeæ tam necessario proventui specialius vos oporteat congratulari. Scitote itaque quia nulla interpretatione verborum satis vobis exprimere possumus in quanta calamitate, sub qua gemebunda oppressionem invenimus illam vestram Ecclesiam, cum venissemus ad eam, delegati ab imperatore, qui, auditis tot et tantis incommoditatibus illius Ecclesiæ, misit nos ad urbem cum electo Berengario, quem ipsi Salmanticenses elegerant in urbe Legionensi per electos nuntios, scilicet per archidiaconem, per priorem et archiscolam, et cum consensu imperatoris, et cum assensu G. [Guidonis] Romani legati. Suscepto illo a me cujus archidiaconus erat, adduximus electum ad urbem. Susceperunt eum honorifice prædicti electores, et totum Salmanticense concilium cum hymno Ambrosiano perducentes eum ad altare, excepto quodam homine absolute simplici, tali, qualem modo vobis exponere non quærimus, et exceptis quibusdam perpauca complicibus illius, qui eum sub umbra et imagine cujusdam pervasoriæ et sacrilegæ electionis incathedraverant, ut sub tali occasione bona et patrimonium ecclesiæ possiderent; sed, Deo gratias! prævaluit major et sanior numerus, ne dicamus pars, quia si affuissetis, quod nos maxime optaremus, totam civitatem integraliter concor-

dare videretis. Insuper quamvis cognovissemus illam A  
laicalem et imaginariam electionem omnino umbram  
esse et falsitatem, tamen ut satisfaceremus intru-  
soribus laicis, et absolute simplici intruso præsentavi-  
mus ei iudicium in vestra vel in Romana curia.  
Cumque ipse in priori conventu respondisset se ad  
audientiam egressurum, qui per annum et eo amplius  
se occultaverat, ad ultimum tamen penitus defecit.  
Quod cum vidissent clerus et cives, illo reprobato,  
susceperunt istum quem elegerant. Unde nos qui  
rem totam ex toto cognovimus, vestræ consulimus  
dilectioni, ut istum suscipiatis et, quæ nobis incumbit  
necessitas, ordinetis et consecretis. Valet. Sigillo  
Scemorensis signavimus has litteras, quia non ha-  
bebamus ibi nostrum. »

*Litteræ imperatoris ad archiepiscopum destinatæ.*

« A., Dei gratia Hispaniarum imperator, venerabili  
Patri domino DIDACO Compostellano archiepiscopo,  
sic occupatione delineri Marthæ, ut possit orationi  
vacare Mariæ.

« Audistis sæpissime Salmanticensis Ecclesiæ et  
diuturnam oppressionem et calamitosam proprii  
pastoris viduationem, quod non aliorum quam mea ac  
vestra certum est contigisse negligentia. Concilio  
enim Legionensi cleri Salmaticensis et populi ele-  
gantiores aliorum consensu domnum Berengarium  
archidiaconum, Ecclesiæ suæ rectorem, mihi cardi-  
nali, et Toletano archiepiscopo obnixepetiverunt:  
quem nos ipsis libenti animo concessimus. Quia  
vero plenariam res tunc efficaciam non habuit, im-  
pediente comite P. Lupo, tandem miserandum illius  
Ecclesiæ quam pater meus ædificaverat clamorem  
perferre amplius minime valens, prædictum Beren-  
garium familiarem, ut nostis, et cancellarium meum  
Salmanticam nisi, virum honestum ac discretum,  
cujus quoque reformandæ et regendæ Ecclesiæ, ut  
ex ipsius indole perpendi poterat, utilem. Eum igitur  
a Salmanticensibus juste et canonicè electum vestræ  
mitto discretioni ordinandum et consecrandum. Vos  
autem quis et a quo mittatur considerando, ipsum  
benigne et honorabiliter suscipiatis, et honorabiliter  
remittatis, quoniam eum in collegio vestro manere  
modicum gaudere non debetis. »

Hæc sunt nomina episcoporum subscripta qui in  
ejus consecratione in ecclesia B. Jacobi tunc tempo-  
ris interfuerunt cum domino. Didaco archiepiscopo:  
G. Lucensis, P. Tudensis, Ennecone Abilensis, B.  
Cemorensis.

*Hoc est juramentum quod ipse fecit super altare B.  
Jacobi.*

« Ego Berengarius, sanctæ Salmanticensis Ecclesiæ  
ordinandus episcopus, subjectionem et reverentiam  
et obedientiam a SS. Patribus constitutam secun-  
dum præcepta canonum Ecclesiæ B. Jacobi rectori-  
busque ejus in præsentia domini archiepiscopi D.  
perpetuo me exhibiturum promitto et super sanctum  
altare propria manu confirmo.

(179) Die 27 dec. 1135.

(180) S. Gregor. Hom. in Evang. l. II, hom. 35, Patrol. tom. LXXVI.

#### CAPUT XLIV.

*De tabula retro altaris facta.*

Dominus Compostellanus, honorem suæ Ecclesiæ  
summa intentione augere et decorare, tam in pro-  
speritate quam in adversitate, volens, quamdam  
retro altaris B. Jacobi tabulam, pretiosam et opti-  
me antiquitatibus laboratam, cujus opus materiam  
superabat, sicut alia ornamenta, prius eidem Eccle-  
siæ contulerat; eodem tempore mirabiliter inceptit,  
et multo mirabilius consummavit.

#### CAPUT XLV.

*Litteræ Roma destinatæ Compostellano archi-  
episcopo (179).*

« Innocentius episcopus, etc.

« Noverit tua dilectio, » etc. Vide in Innocentio II,  
ad an. 1143.

*Litteræ cardinalis Roma Compostellano arch.  
destinatæ.*

« Go [GUIDO] sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalis  
diaconus, apostolicæ sedis legatus, venerabili fra-  
tri et amico DIDACO Compostellano, salutem.

« Quam frequenter et quam devote P. Fulco Ec-  
clesiæ B. Jacobi capellanus sicut bonus et utilis  
filius pro tuo servitio laboraverit, et nos aperte co-  
gnoscimus, et tu per exhibitionem operis potuisti  
plenius experiri. Quia igitur ratio postulat ut qui  
gratum alicui impendit obsequium, dignum ab eo  
percipiat beneficium, dilectionem tuam rogamus,  
quatenus eundem P. quia (cætera desiderantur). »

#### CAPUT XLVI.

*De conspiratione facta.*

Inter cætera incommoda, sive adversa, quæ in  
suis pastoribus Deo jugiter servientibus Compostel-  
lana pertulit Ecclesia, D. venerabilis memoriæ divina  
clementia archiepiscopus, moribus decoratus, nec-  
non litteris ornatus, sustinuit plurima, et maxime a  
xxx anno sui archiepiscopatus, et supra, quando  
omnia membra sua exhibebat Deo, justitiæ arma.  
Unde quidam philosophus: « Qui studiis improbo-  
rum vivere conantur dissimiles, vix in mundo  
valent esse quieti et felices. » Hic itaque Ecclesiam  
suam adeo feliciter decoravit, et moribus instruxit,  
ut quanta luna stellis lucidior existit, tanto eam,  
præter Romanam universæ Ecclesiæ in terra pere-  
grinantis dominam et præter alias huic consimiles,  
in cunctis Dei gratia clarissime exaltavit; necnon  
etiam canonicos, quos sine bona morigeratione et  
omni sale sapientiæ conditos invenit, incultas eorum  
mentes imbre doctrinæ rigavit, et quosdam sibi  
acquiescentes doctrina et operatione conspicuos  
divina clementia reddidit. Hæc autem incommoda,  
sive adversa, prædicto archiepiscopo illata, idcirco  
memoriæ et litteris mandavit, ut quoniam perire  
fragili poterant memoria, vivaci conserventur lit-  
tera, et successores sollicite sibi caveant, quia se-  
cundum Gregorium (180), « minus feriunt jacula  
quæ ante sunt prævisa. »

Non manet ambiguum, imo plerisque declaratum, A eo quod quidam canonicorum simili zelo seducti patriarcharum contra fratrem suum, velut contra Christum, prædictum egregium archipræsulem dominum eorum et patrem spiritualem deponere, nulla exigente ratione, machinati sunt. Hi autem non de quibuslibet canonicorum fuerunt, verum hi præcipue quos Pater venerandæ memoriæ pro filiis adoptaverat, et adeo honoribus ac dignitatibus prove-xerat, quod in prosperitate temporali nemo eis sui ordinis in Hispania æquipollebat. De his procul dubio credebatur quod nulla unquam adesset status humani mutabilitas, nulla temporis, licet prolixi, adesset diurnitas, per quam memoria eorum ejus excideret benignitas; sed velut una ovis morbida contaminat gregem, sic pravi consiliis et nefandis B minorum canonicorum fere corrumpunt societatem; et quoniam hæc quæ sub lingua doloseolvebant, satagere et perficere non poterant, allicientes blandis et fraudulentis verbis magnam partem civium, more sirenum, « adversus dominum et Christum » ritu judæorum et gentium « in unum convenerunt (Psal. II, 2), » ut quod ii majores consilio disposuerant, cives effectu consummarent. Et sicut in Christi Jesu prodicione sacerdotes et Judæi consilio præcesserunt, et post gentes consilium consummaverunt, quia Pharisei gladio linguæ dominum hora tertia crucifixerunt, et gentes opere hora vi, sic illi majores muneribus et consilio præcesserunt, et cives facto peregerunt, quod postea rei probavit exitus, sicut seriatim dicetur in sequentibus. Tunc pristina C jura, et rectas institutiones subvertentes, legesque voluntarias urbi imponentes, quemdam civitatis villicum admonuerunt, ut quod suum erat, et justo judicio datum, non acciperet, nisi illi communi consilio decrevissent, et in unoquoque die Veneris ad ecclesiam, auctarium puldrorum (181) antiquitus vocitatum, armata manu euntes, cum diversis telorum generibus, reos innoxios censentes vivificabant, et colla innocentium premebant. Hoc autem ideo faciebant, quoniam sic juramento concatenati erant, ut non solum capitalem sententiam villicum subire fecissent, verum etiam dominum et Patrem reverendum, secundum conspirationem adversus eum factam, unanimiter lapidarent. Post hæc juramentum in platea palatii invitum et omnibus modis resistentem coegerunt, ut decreta sua et voluntarias eorum leges non frangeret, et in tempore suo manenda firmaret, data conditione ut si cives jura et omnia sibi pertinentia violenter retinerent, bina vel terna D advocacione archiepiscopi in concilio facta, nisi se emendarent, perjurium et corporis damnum incurrerent, et omnia quæ eum decebant villicus ejus sine advocacione exigeret; et e converso, si summus pontifex juramentum scriptum non servaret, et quæ eorum essent retinere, vinculis perjurii non careret. Summus autem pontifex, juramentam omnimodo

custodiens, a perjurio exstitit immunis; et illi perjurii sunt colligati vinculis, quoniam non pluribus decursis temporibus sua jura ac debita deinceps, sicut prius, retinuerunt, et sacramentum juramenti datum fregerunt, et sic in deterius, exigentibus meritis, juste inciderunt, sicut dicit Scriptura: « Qui in sordibus est, sordescat adhuc (Apoc. xxii); » quos Pater clementissimus, ut decet bonum pastorem lucris animarum inhiantem, decies ac vigesies in concilio advocavit, atque ad rationem posuit, ut tanti juramenti memores essent, et sua ei, sicut juraverant, non denegarent: ipsi autem non tantummodo sua retinuerunt, verum etiam juramentum frangentes difficillime peccaverunt. Quid plura? Archiepiscopali nomine signatus erat, sed honore alienus manebat.

His demum peractis celeriter ad imperatorem euntes occulte cum eo colloquium habuerunt et quod horrendum est cogitatione, nedum admirandum actione! immensa munera, scilicet tres mille marcas argenti, imperatori fraudulenter voverunt, ut pater illustrissimus et multorum indigentium baculus, honorem amitteret et perpetuo exsilio relegaretur. Quo audito imperator succensus plurimo auri argentique metallo, accersitis optimatibus et curiæ suæ comitibus, de ejus abjectione et honoris privatione qualiter et quo modo, et quibus auxiliis eum expellere posset, diu sollicite tractavit. Tunc comites et episcopi præsentibus imperatori consuluerunt ut pro cardinale, scilicet Guidone nomine, legato Romanæ Ecclesiæ, quem jam bene noverat, et nondum biennio transacto (182) Hispaniam visitaverat, et cui non erat cordi in partes Hispaniæ præ decem annorum decursum venire, sine mora, et remotæ omni occasione, dirigeret. His peractis, cardinalis, apostolico suggerente, jussu imperatoris veniens, occidentalem Ecclesiam visitavit. Quem imperator in curia sua honeste suscepit et de honoris exspoliatione et fraudulenta archiepiscopi depositione convocatis curiæ suæ familiaribus sedule tractavit, et noctibus atque diebus longum consilium cum cardinali duxit. Tunc cardinalis, perpendens intra se hoc negotium fieri juste non posse, nisi apostolico præcipiente et faventibus majoribus Romanæ curiæ, dixit quod in tantam et tam honestam personam non auderet manum mittere, quoniam nullam causam depositionis dignam adhuc invenerat; et licet juveniret, papa ignorante, sibi commissum non erat. Hoc audiens imperator moleste sustulit, et cum cardinale consiliatus fuit, ut quemdam suum clericum facundum, Boso nomine nuncupatum, apostolico et suis notum Romam dirigeret, et circa consilium papæ super hoc negotio faceret. Quo audito imperator, licet eum piguit, sermoni ejus acquievit, et ut cardinalis dixerat sic fieri collaudavit. Interim imperator cardinali intimavit, ut donec Boso Roma rediret, universas Hispaniæ Ecclesias peragraret, et pastores, regimen animarum tenentes, ut interes-

(181) Vide col. 909, not. 40.

(182) Scilicet anno 1134, ut cap. 39, num. 5, patet.

sent concilio admoneret. Cujus consilio cardinalis assensum præbuit, et pontificatus atque archiepiscopatus, necnon et abbatias circumire cœpit, et post Compostellam cum magna pompa et longo ordine famulorum intravit; ibique xv dierum spatio mansit, et archiepiscopus serenissimæ memoriæ dignus et innumeris epulis et regalibus ferculis eum humiliter et cum magna reverentia procuravit. Quidam autem canonici, spurcissimis cogitationibus pleni, et edaci livore perculsi, adeo auribus cardinalis diu noctuque super archiepiscopo susurrabant, quod vix legatum Romanæ Ecclesiæ sumere cibum sinebant, et omnes amici archiepiscopi studebant quid hæc tanta consilia tam diutina portendebant.

#### CAPUT XLVII.

##### *De violata ecclesia.*

Interea abeunte cardinali, quidam laici consilio quorundam canonicorum provocati, quos inter cæteros canonicos dignitatibus et honoribus, ut prædictum est, adornaverat, et ut filios charissimos reputabat, qui jam conspirationem diu meditatam adversus archiepiscopum fecerant, cum jam amplius pestiferum consilium a præfatis canonicis exortum celare non possent, quod non sine magna prodicione abominabiliter consiliati fuerunt, abominabilibus operis eructaverunt, et posteris et successoribus nefandum exemplum reliquerunt, et in hæreditatem Dei, scilicet in ecclesiam B. Jacobi venerunt, et sicut dicit David, templum Dei violando polluerunt (*Psal. LXXVIII, 1*), et qui deberent esse ecclesiæ excubatores atque defensores, facti sunt ejus destructores atque invasores. Quadam enim die dum præfatus Pater gravatus ægritudine et senio, finito prandio sub quarto Idus mensis Augusti in æra MCLXXIV (1135), in lecto secundum morem quiesceret, Villielmus Signides, hujus prodicionis maximus incentor, existimans quod dormiendo liberius eum ignorantem cum aliis nefandis suffocare posset, nec in civitate esset qui factæ conjurationi resisteret, coadunata epulorum et glotonum et ebriorum immanitate, et magna civium parte, armata manu insimul cum omnibus aliis cum jaculis, fustibus, et gladiis, et innumeris telis venit per medium civitatis, et intravit in ecclesiam fulminando, et lingua et manu terrendo. Quidam autem canonicorum, ignorantes ad quid armata manu venirent, et ad quid faciendum anhelarent, perturbati tanto strepitu venientium, et impetu armorum, quosdam eorum interrogaverunt, et respondentes dixerunt quoniam congregati fuerant ut curiam archiepiscopi violenter invaderent, et eum dormientem et suæ perniciæ ignorantem lapidarent, et omnes sibi faventes in ore gladii perderent, et domos faventium funditus diruerent.

(1135) Codices æram habent MCLXXV, anno 1137. Sed quæ præcedunt et sequuntur æræ favent I. CLXXIV, anno 1136, concilium quippe ea anno a cardinali indictum (*cap. præc.*) in eodem celebratum.

Tunc quidam, repente veniens, illum a somno excitavit, et corpus suum esse dilacerandum et gladiis secundum, ni evaderet, nuntiavit. At ille, animadvertens illos carnifices et sanguinem suum sitientes nunquam læsisse, omnibusque modis eis profuisse, non tantummodo nuntianti credere noluit, verum etiam verbis redarguit. Iterum alter anhelando venit, et sermonem priori similem narravit. Quo dicto celeriter rediens januam post se claudi præcepit. Hunc redeuntem prædictus Villielmus, magni doli commentor nequissimus, ultra portam invenit, et crinibus ejus manus torpiter injiciens, caput clerici ordinati gladio percussit, et vulneratus et percussus vix præ manibus sese cædentium ad altare B. Jacobi aufugere potuit. Tunc ad januam palatii cum securibus et ascis, et ensibus et omni genere armorum accedentes, adeo impellendo et portam tundendo percusserunt, quod sudores ad instar fluminis manare cœperunt, nec ingredi unquam potuerunt. Unde non aliter adversus venerandum Patrem fremebant et dentibus stridebant quam leones, qui, longam famem patientes, in cavernis clausi, et ferreis vinculis colligati, visis animalibus ululant, et carnibus animalium fauces replere desiderant. At ubi per inferiorem palatii portam ingredi non potuerunt, per ecclesiam B. Jacobi ascendentes, januas palatii superiores cum bipennis et ensibus fregerunt, et descendentes in domos soleratas, ita præ pondere et armorum multitudine tremendo sonuerunt solia, ut sonant fulgura et maxima cœli tonitrua. Tunc quidam canonicus, superna clementia allatus, vir et reverendus, archiepiscopum admonuit ut fugam iniret, vel ad altare B. Jacobi apostoli confugeret, alioquin a carnificibus et ebriosis in eodem die acerrimum genus subiret. Quo audito, velociter exurgens et strepitus pedum superius ambulantium audiens, canonico prædicto et aliis similia nuntiantibus fidem adhibuit, et ut in lecto procumbebat, tantummodo ejusdem canonici cappa coopertus, et manibus duorum canonicorum fultus abire cœpit invitus.

Illi autem ignominiosi, membra et esca diaboli facti, archiepiscopum abeuntem et fugientem per plateam videntes, omnes in solis desuper stantes, unanimiter projecerunt in eum lapides, et usque ad altaris B. Jacobi introitum insecuti sunt senem venerandum cum densitate lapidum et multitudine saxorum. Cum tanta siquidem crudelitate et feroci asperitate lapides et saxa post archipræsulem gloriosum a manibus sceleratorum volabant, quod lapides chori B. Jacobi collidentes et frangentes, in arenam redigebant, quorum nefandorum unus in scapulis religiosum Patrem percussit, ictu cujus a manibus canonicorum sese deferentium lacrymabiliter cecidit. Quem celeriter plangendo elevantes ad

De illo autem statim sermo cap. 49. Idem constat ex consecratione episc. Cæsaraugustani in eodem concil. facta (anno 1136).

altare B. Jacobi venerandum, ubi corpus ejus est reconditum, gloriosum et mirificum ubique terrarum, archiepiscopum detulerunt, eumque sub cimborio altaris ponentes, januas altaris firmiter clauserunt, ibique obsessus et clausus formidabat. Attamen in Dei misericordia sagaciter confidebat, quia, non immemor illud Augustini, in armariolo cordis recondiderat: « Quidquid justis irrogatur ab iniquis, non est poena criminis, sed examen virtutis; nam bonus est liber, licet serviat; malus est servus, licet voluntatem suam quandoque perficiat (184). »

*De rapina indumentorum.*

Inter hæc agendo quidam proditorum in cameram archiepiscopi descenderunt, et indumenta sua, et canonicorum cum eo manentium rapuerunt, et ceteri ad lapidandum archiepiscopum sub altare B. Jacobi perrexerunt; hoc autem factum citius ita complentes et manibus plaudentes, cordeque lætantes, ad portam altaris pervenerunt: postquam autem cum omnibus armis atque januas ferreas altaris cuncti congregati fuerunt, et invenientes portas obscuras et trabibus firmiter clausas, nullatenus ad altare ingredi potuerunt, furentes et dentibus stridentes, super opus ejusdem ecclesie ascenderunt, ut quem inferius occidere non potuerunt, lapides superius emittendo, in mortem præcipitarent; qui cum sub altari obsessus maneret, quidam burgenses, concordiam simulantes, de prodicione sua se dolere ostendentes, clementissimum Patrem præmissis honestis canonicis qui cum eo in morte erant, ut ad portam veniret rogaverunt, ut colloquium de pacis tranquillitate et tanti belli sedatione cum eis haberet. Tunc archiepiscopus, interventu et consensu bonorum de morte sua dolentium ad portam veniens, colloquium cum eis habuit, et eos blando et mellifluo sermone rogavit, ut impetus proditorum et iras eorum quolibet modo mitigarent, et pacis concordiam penitus extorquerent. Archiepiscopus vero dum eos humiliter alloqueretur, quidam nefandorum dolose voluerunt eum occidere cum pugionibus et telis inter ferrea ostia altaris. Hoc archiepiscopus prævidens, inde ceieriter redivit, et sub altari occultari voluit. Quem videntes nefandi redeuntem, superius in opere stantes, post eum lapides emiserunt, et auriculam venerandi senis percusserunt. Hoc peracto, refugium ad altare petiit, et inter pannos altaris, necnon ejus aræ plangendo et flendo, et amaros singultus emitendo sese occultavit. Quo occultato imbres lapidum ex unaquaque parte super archiepiscopum et altare, et in circuitu ejecerunt, et partem cimborii venerandi apostoli et ejusdem aræ et indumenta altaris fregerunt. In tempore hiemis, euro flante et borea comitante, non densiores atque spissiores guttæ aquæ funduntur, quam super altare et summum pontificem et cimborium lapides fundebantur. Illi autem qui cum archiepiscopo erant non habentes ubi latitarent et jactus et præcipitia lapidum ubi

(184) S. August. Sentent. append. pars. III, 53, pag. 1863, Patrol. tom. XLV.

vitarent, cæterum corpus ictibus et verberibus exponebant, tantummodo capita occultabant. Nunquam Pater piissimus in circuitu altaris requiem habere poterat; ubique mors lapidum et saxorum aderat. Si quanta et cuncta vellem detegere, quanta fecerunt adversus archiepiscopum Villielmus proditor nefandus et multitudo perversorum, Deus est mihi testis quod non esset major textus Psalmorum et Actuum apostolorum. Quid aliud dicam? Sola Dei clementia, cunctis propitia, eum per quosdam canonicos de prodicione sua mœstificatos protexit, et a manibus inimicorum eripuit, et gloriosi apostoli intercessio, cujus Ecclesiam a principio vitæ suæ dilexit, et pluribus modis competenter decoravit.

CAPUT XLVIII.

*De evasione ecclesie, quando archiepiscopus evasit ab ecclesia.*

Interea magna pars civium, necnon etiam canonicorum, qui non consenserant consilio et actibus profanorum, in ecclesiam intraverunt, et unanimiter cum conjugatis et viduis amarissime super persecutione egregii pastoris flebant, et Deum, flexis genibus, plorantes atque pectora duriter percutientes, rogabant, ut eorum mansuetus pastor, et orphanorum et viduarum mirificus consolator, a manibus adversus eum insurgentium eriperetur, et a tanto impetu illæsus conservaretur. Quibus consummatis, bello et impetui lapidum, in circuitu altaris B. Jacobi desuper volantium, semetipsos deposito pavore opposuerunt, et carnificibus ejus sanguinem sitientibus lamentantes dixerunt quoniam hæc impietas super eos redundaret, et divina providentia in semine eorum ultionem tam corporalem quam spiritualem exerceret. Hoc enim dixerat Dominus per prophetam: « Vindicabo peccata parentum in filios usque in tertiam et quartam generationem (Exod. xx, 5). » Tunc coacti planctu et mœrore canonicorum et civium, de morte patris sui dolentium, et mulierum ab intimo corde longa suspiria trahentium, et inviti et defessi, cessaverunt a jactu lapidum; et de opere B. Jacobi descendentes, et singultus et clamores per diversas partes ecclesie ab universis audientes, ab ecclesia exierunt, et fatigati de persecutione venerandi senis de victoria magni belli in domos suas redierunt, dolentes quia semivivum, et non occisum et frustatim divisum reliquerant, sicut apud se dolose disposuerant, lætantes et exultantes quia nemine resistente victoriam obtinuerant, et pene desideria sua perficientes impune in præsentem peccaverant, quod maxime ira Dei a sanctis reputatur, sicut Augustinus testatur: « Nihil est infelicius felicitate peccantium, qua nutritur pœnalis impunitas, et velut hostis roboratur mala voluntas (185). » Postquam autem carnifices dentibus stridentes a domo Dei recesserunt, subito prædicti cives et eorum religiosæ conjuges cum quadam parte canonicorum ferreas portas altaris aperuerunt, et archiepiscopum

(185) S. August. Sent. append. pars. III, 42, pag. 1862, Patrol. tom. XLV.

in curiam suam honorifice deferentes et Deum magnificantes collaudaverunt, qui suum custodem a morte conservaverat, et inter multitudinem lapidantium exspirare non permiserat.

#### CAPUT XLIX.

##### *De concilio Burgis celebrato*

In qua siquidem curia modico tempore a persecutione requievit, quoniam tempus generalis concilii appropinquabat. Quo instante quodam collegio canonicorum comitatus et omnibus majoribus suæ Ecclesiæ personis assumptis, honestius cæteris Hispaniæ episcopis ad præfinitum concilium Burgis celebrandum, infirmus et a scelerosis in altare sanctissimi apostoli lapidatus tetendit, ut contumelias sibi turpissime factas imperatori notificaret, et legatus S. R. E. una cum cæteris episcopis hos criminosos excommunicaret. In primo autem die concilii quidam canonicorum exurgens et manu silentium indicens, super Villielmo et cæteris carnificibus ecclesiæ S. apostoli lapidatoribus lacrymabiliter proclamationem fecit, qui archiepiscopum senem reverendum, baculum clericorum, et pauperum plurimorum sustentatorem, circa corpus et altare gloriosi apostoli lapidaverant, et quosdam canonicorum vulneraverant, et aram altaris pariter cum parte cimborii fregerant. Proclamatione autem facta, archiepiscopi, pontifices et abbates, et clerici, et omnes comites cum militibus in concilio præsentibus, de tanto scelere illato tantæ personæ graviter cordoluerunt, et sine mora velociter coram imperatorem exsurrexerunt, et una cum legato Romanæ Ecclesiæ non tantum Villielmum hujus nequitiae principium, et turbam iniquorum, excommunicaverunt, verum etiam quicumque eos pravis rationibus muniendo defenderent, aut cibum cum eis caperent, seu consortium haberent, vel in consulendo, vel quolibet modo adjuvando, nisi ad satisfactionem peccatorum prodessent; insuper hoc edictum nullo modo frangendum inter se constituerunt, ut licet quandoque poenitere vellent, nisi præveniente morte nunquam ad satisfactionem recipere præstarent, sed ut decebat audientiam Romanam cum litteris Compostellani archiepiscopi de tanto crimine postularent. Postquam autem prohibitionem elevatis manibus et cæteris *Amen* respondentibus fecerunt, Villielmum seductorem nequissimum et suos impellendo, et excommunicando, a concilio turpissime expulerunt, et imperatori alacriter præceperunt, ut quod suum erat nullatenus facere declinaret, scilicet ut vindictam corporalem daret, et non surda aure sermonem S. Augustini attenderet: « Quod non valent sacerdotes corrigere rigore sermonum, hoc perficiant potentes severitate ultionum. » Præfatus autem Villielmus diabolica versutia præditus, cum quadam parte sacrilegorum lateri suo ubique cohærentium in concilio affuit, et ut se excommunicatum et sibi faventem populum, et insimul cum omnibus aliis expulsum turpiter perspexit, non se fecisse poenituit, sed expers factus, peccavit deterius, de

A quibus Salomon: « Impius cum venerit in profundum malorum, contemnit (*Prov. xviii, 3*), » sic et ipse post excommunicationem cœpit ampliora promittere, et in proposito proditoris genere intentius inhærere.

In sequenti vero die omnes secundum morem concilio interfuerunt, et similem excommunicationem, necnon etiam asperiores de Villielmo et cæteris fecerunt. In eodem autem die finito concilio, ecce quidam pontifex, et prior Cluniacensis, fulgore scientiæ satis imbutus, et moribus decoratus, et personæ honestæ advenerunt, et quasdam litteras a Cluniacensi abbate delegatas, archiepiscopo ignorante, Romano cardinali occulte dederunt, ut, propter Cluniacensis cœnobii pastorem et ejus congregationem archiepiscopum Compostellanum, dudum ad consortium eorum et orationibus et benefactis receptum, honestissime tractaret, et amore et eorum dilectione inter cæteros magnam reverentiam cum humilitate exhiberet, alioquin proclamationem super eo papæ faceret, si benevolentiam et obsequium non solito more exhiberet; et deinde alias litteras similem materiam continentes, archipræsule penitus nesciente, imperatori præbuerunt. Postquam autem imperator et cardinalis litteras sibi directas toto corde anxiati, et furore magno commoti legerunt, prædictus Boso, qui a cardinali et ab imperatore dudum fuerat missus, cum litteris sigillo papæ impressis advenit, ut archiepiscopum sicut apostolicum humiliter attenderet, et omnia in concilio secundum ejus consilium disponeret, et remota omni simulatione, consilio et auxilio adjuvaret. Quibus perlectis coram imperatore et cardinali vehementissime sunt indignati, et mente conturbati, quoniam eorum consilia pluribus diebus et noctibus dilatata inutiliter frustrabantur, et immensam pecuniam a proditoribus promissam nunquam consequerentur.

His peractis quosdam de suis familiaribus imperator archiepiscopo suo patrino direxit. Quibus directis, latenter cum eo colloquium ex parte ejusdem habuerunt, et innumerabilia convicia sibi et cardinali super eo esse relata a proditoribus dixerunt. Quo audito archiepiscopus surrexit, dicens quod nullo mediatore nisi facie ad faciem cum imperatore loqueretur. Cui venienti imperator assurgens honestè suscepit, et remotis omnibus quæcunque sibi de eo dicta fuerant, ordine nuntiavit, et quod sibi ter mille marcas argenti sponponderant, ut eum ab honore deponeret, et perpetuo exsilio relegaret, sed ipsemet facere recusaverat, quia multa beneficia illi impenderat, et in fonte baptismatis eum regeneraverat, et coram sanctissimi apostoli corpore armaverat, et ad ultimum suo dominio totam Hispaniam per eum suppeditaverat; sed quia maxima bella et exercitus quotidie imminebant, quæ sine copioso pecuniæ thesauro perficere non poterat, quia facultas placandi milites aberat, archiepiscopo ex dilectione supplicabat, ut in annuo



stipendio quolibet modo adjuvaret. Tunc archiepiscopus, ut hæreditates ab avis suis B. Jacobo concessas privilegiis litterarum confirmaret, ut non honorem, qui potius erat sarcina, amitteret, sed ut in tranquillitate et pace Hispaniam protegeret, quadringentas marcas argenti promisit. Post hæc jam securus et cum imperatore pacificatus, et unum cor et anima factus, ad hospitium suum est profectus.

*De indulgentia ab archiepiscopo data.*

In postero vero die suis canonicis comitatus et proditoribus post tergum sequentibus ad ultimum diem concilii advenit. Hos autem proditores archiepiscopum sequentes, episcopi cum clericis, comites cum militibus cum viderunt, his vocibus exclamare cœperunt: « Ecce lupi agnum sequentes, ecce Pharisæi Christum crucifigentes, et excommunicati Ecclesiæ hæretici proditores super patrem suum munera promittentes. » His auditis obstupefacti linguæ eorum faucibus adhærebant, et exsangues et ex omni parte irritantes ad concilium ibant, quos exclamantes, et undique proditores irritantes benignus Pater redarguebat, et ne eos oblatrant humiliter exorabat, quoniam si peccaverant, emendari et corrigi poterant. Hi vero canonici proditores videntes se turpiter dedecoratos, et suis consiliis delusos, ad imperatorem et cardinalem, cum quibus nefandam proditorem tractaverant, finito concilio velociter cucurrerunt, ut pro eis apud archiepiscopum intercederent, et pacem cum eo firmarent. Tunc venerandus Pater, odium reservare nesciens, interventu cardinalis et imperatoris pepercit, et pacem cum eis firmavit, data conditione ut non amplius ei derogarent, nec jam talia et horribilia in eum facere excogitarent; quod si rursus tentarent, præteritorum non obliviscens, dignam proditorem sententiam amisso honore subirent.

*De redditione Compostellani.*

Post hæc cardinalis supplicando, et exorando scorsum allocutus est archiepiscopum, ut qui omnibus ad se venientibus necessitatem patientibus consueverat porrigere manum, sibi indigenti non denegaret auxilium, et de divitiarum largitate aliquid in eum extenderet, ut suffragio ejus honeste in Romanam curiam rediret. Tunc ad Romanæ Ecclesiæ decorem, et, ut semper magnificaret Compostellanam sedem, et quia nunquam cessavit a largitatis bonitate, de proprio trecentis aureis cardinalem adjuvit ex charitate; et sic adjutus, et filius ex dilectione et obsequio factus a partibus Hispaniæ recessit. His omnibus ita decursis, et hostibus prostratis, et qui calcaneum erexerant contritis, cum decore et honore et inimicorum conculcatione, nec non pompa et magna gloria archiepiscopus in sedem suam feliciter remeavit.

*De consecratione.*

Cum autem synodus celebraretur, canonici Saragocensis Ecclesiæ, qui fuerant orbatu suo pastore, supplicantes cum electo coram cardinali Romanæ

A Ecclesiæ astiterunt, ut electum quem inter se canonicè elegerant, pontificalem ordinem subire concederet, et archiepiscopum Compostellanum adiret, et una cum cæteris archiepiscopis et pontificibus devote rogaret, ut ad sacerdotalem ordinem electum promoveret. Tunc archiepiscopus, cardinalis et imperatoris precibus commotus, supplicationi archiepiscoporum et pontificum acquievit, et electum in concilio cum honore et reverentia in Burgensi sede honestissime præsentibus episcopis, necnon compluribus clericis sive potentibus et optimatibus, consecravit.

Contigit equidem ut, antequam generale concilium fieret, quidam Pisanus ad limina B. Jacobi veniens de peregrinatione rediret, et quæ propriis oculis in altare B. Jacobi viderat, et auditu percepit de altaris B. Jacobi persecutoribus, et sui pastoris lapidatoribus, et de conspiratione quorundam civium facta adversus archiepiscopum, sive imperatore archiepiscopi depositionem meditante, auri argentique magnitudine, papæ per ordinem notificavit. Papa vero, convocatis cardinalibus et Romanæ curiæ majoribus non sine magna contritione cordis atque dolore palam cunctis eodem ordine declaravit. His ita dictis cardinales et cæteri majores ultra quam potest dici doluerunt, et flentes et suspiria trahentes exclamaverunt cum papa dicentes: Hactenus Romana Ecclesia innumeras adversitates et ærumnas pertulit, et nunc ad ultimum brachium dextrum amisit. Post hæc cardinalis de Hispania remeans hæc eadem quæ dicta fuerant, papæ et omnibus Romanæ curiæ seriatim narravit. Tunc adversus imperatorem et eosdem proditores papa terribiliter insurgere voluit; sed quia tunc temporis Romana Ecclesia persecutionibus coacta erat in adversitate, ne scandalum majus oriretur Ecclesiæ, distulit facere, ut cum opportunum tempus immineret, terribilem ultionem excommunicationis exerceret: Veritas namque, ut dicit Scriptura, quandoque est occultanda, ut uberiora surgant semina; nam præpositus Damasci Paulum comprehendit, sed a fratribus per murum in sporta submissus evasit (II Cor. xi), et ut evangelista testatur: Videns Jesus Judæorum turbas adversus se pro veritate commotas, semetipsum abscondit, et a templo exivit (Joan. viii). Sic et papa in persecutione Romanæ Ecclesiæ recusavit juste sine fructu excommunicare, ut post in tranquillitate justius posset excommunicationem fructuosam facere.

*Hæ sunt litteræ Domini papæ directæ ad archiepiscopum.*

CAPUT L.

« Innocentius episcopus, » etc.

« Universa Romana curia, » etc. *Vide in Innocentio II, ad an. 1143.*

*Hæ sunt litteræ cancellarii et cardinalis ad archiepiscopum missæ:*

« Charissimo Patri et amico DIDACO, Compostellano

archiepiscopo, capellanis (186), et archidiaconibus, et aliis S. Jacobi canonicis, A. Dei gratia S. R. E. Diaconus cardinalis et cancellarius, salutem et dilectionem.

« A tempore domini papæ Calixti, ex quo præstante Domino Romanæ Ecclesiæ militavi, quæ ad honorem Compostellanæ Ecclesiæ spectare cognovi, gratanter peregi. Sermo iste non est exprobrantis, sed charitatem mutuam renovantis; decet autem honestatem vestram, ut nostris postulationibus proportionabiliter respondere curetis. Per præsentem igitur apices unanimi vestram rogamus, quatenus Ariam latorem præsentium ad vos redeuntem, qui apud nos honeste conversatus esse cognoscitur, pro charitate nostra benigne recipiatis, et certum beneficium unde honeste possit vivere, eidem pro nostro amore donetis, ut de uno impenso beneficio duos, scilicet me et ipsum, obnoxios habeatis. »

*Litteræ cardinalis G. ad archiepiscopum missæ.*

« Charissimo fratri et amico DIDACO Compostellano archiepiscopo, capellanis, et archidiaconibus, et cæteris canonicis S. Jacobi, GUIDO S. R. E. diaconus cardinalis, salutem et dilectionem.

Charitatem vestram nolumus ignorare, quoniam lator præsentium Aria pro eo quod in partibus Italiæ bene est conversatus, tam ab amicis nostris, quam a nobis valde diligitur et charus habetur, de quo nimirum plurimum gratulamur, tum pro ipsius amicitia, tum etiam quia in vestra est enutritus Ecclesia. Ipsum igitur dilectioni vestræ attentius commendamus, rogantes quatenus eum de cætero habeatis inter vos chariorem, et ut in vestris negotiis, cum opportunitas exegerit, nostrum et amicorum nostrorum consilium et auxilium propensius sentiatis, pro nostræ intercessionis precibus et præcipue domini A. cancellarii, qui pro eo rogat, eidem certum beneficium in Compostellana Ecclesia concedatis. »

## CAPUT LI.

### *De solutione concilii.*

Post solutionem generalis concilii et reditum domini D. summi et incomparabilis archiepiscopi, circulus unius anni nondum transierat, et infans Portugalensis, qui conjurationem adversus imperatorem cum rege Garsia Aragonensi fecerat, postquam imperatorem ab eodem rege Garsia vexari audivit, ac ei magna negotia imminere cognovit, regno Portugalensi contentum esse non pertulit, sed parato suo exercitu terram imperatoris intravit, et bellica manu Tudensem civitatem violenter obtinuit, et quædam castra furtim per quemdam comitem accepit. Tunc quidam dux imperatoris fidelissimus, et omnis proditionis ignarus, videns terram imperatoris deprædatam, et castra proditione capta, et infactem regnum ejusdem imperatoris devastantem, et majora adhuc facere conantem, ad impera-

lorem celeriter iens quæcunque facta fuerant ordine nuntiavit. Quo audito imperator continuum iter diebus et noctibus agens a Cemorensi civitate in Tudensem cum parvo numero suorum militum tribus diebus introivit, et comitibus et regni sui principibus legatos destinavit, ut cum omni agmine equitum et peditum quam citius possent venire nullatenus differrent, quatenus in principio metendi, et temporis æstivi terram Portugalensem intrantes, totam penitus devastarent. Comites autem et principes jussa imperatoris parvipendentes visis ejusdem nuntiis quam cito distulerunt ire, quin potius lætantur guerra imminente, quam pacis et tranquillitatis tempore. Prædicti autem legati Compostella redeuntes archiepiscopum ut cum omni equitatu suo pergeret, sollicitè admonuerunt, et expensam ad opus imperatoris exegerunt. Tunc Pater egregius, videlicet archiepiscopus, duo milia solidorum ad expensam imperatoris per eosdem nuntios delegavit, et principes et equites suos ad faciendum exercitum stipendiis placavit: in sequenti vero die quo se iturum disposuerat, quidam legati imperatoris ad archiepiscopum venientes, dixerunt imperatorem pacem cum infante firmasse, et magna dilectione et vinculo concordie ligatos esse omni tempore vitæ suæ, et in eodem die imperatorem Compostellam venturum fore. Quo audito senex venerandus saluti amicorum et inimicorum providus ab expeditione requievit, et pulsantibus signis et sonantibus cymbalis totius civitatis abbatibus et monachis, deinde sacerdotibus et canonicis, fulgentibus cunctis in aureis et purpure, sericisque vestimentis, imperatorem cum magna pompa et summo gaudio et animi exultatione venerabiliter Compostellæ recepit, et illum splendidis et delicatissimis cibus, magnoque stipendio, videlicet quinque marcis argenti in singulis diebus per duodecim dies, exceptis episcopis, comitibus, et principibus, copiosissime procuravit. Quantam namque benignitatem et totius cordis intimam dilectionem et amicitiam imperator patrino suo cœpit exhibere, tenuitas mei ingenii non valet exprimere; magna siquidem inter eos erat amicitia, de qua summus philosophus Cicero loquitur in suo libro: « Amicitia omnes humanas res excellit, dissociata congregat, congregata conservat, et conservata in melius augmentat.

## CAPUT LII.

### *De promissione imperatoris ad archiepiscopum.*

His peractis, quodam die dominico, residente archiepiscopo ex morte in capitulo et cæteris canonicis et idoneis et honestis Ecclesiæ personis imperator, comitatus regni sui comitibus, necnon etiam principibus, subito adfuit, et clara voce spirituali patri suo, seni venerando, omniumque indigentium baculo, cunctis audientibus, promisit a nutu et consilio suo nullatenus declinare,

(186) Nominati ante archidiaconos capellani cardinales significant, qui proprie sunt apostoli capellani.

et per totam Gaiñæciam facere quidquid reverendus Pater sibi ipsi consuleret. Deinde hoc quod non est silentio tegendum, sed in sequentibus testimonium promissionis suæ in perpetuo manendum, remoto omni scrupulo adjunxit. In suis equidem temporibus hæc nefanda consuetudo et detestabilis inoleverat, quæ Ecclesiam gloriosissimi apostoli, et ubique terrarum reverendi, turpissime dedecoraverat, videlicet ut quodlibet tempus immineret, pecuniam imperatori annuatim archiepiscopus persolveret. Tunc imperator animadvertens Compostellanam Ecclesiam, sceptrum et caput sui imperii, tanto pondere nefariæ consuetudinis oppressisse, et quam decorare, exaltare reverentiusque inter cæteras Ecclesias Hispaniæ debuerant tractare, mirum in modum conculcavisse, et in præsentia comitum, potentumve principum imperii sui, audientibus cunctis hujus Ecclesiæ canonicis, divina gratia et B. apostoli reverentia commotus, et dilectione archiepiscopi compunctus, promisit deinceps consuetam pecuniam ab Ecclesia non extorquere, neque semen ejus aliquid ab ea exigere. Promissione autem facta capellum cujusdam comitis accipiens manuque patrini sui deosculata, capite flexo, illud in confirmationis signum archiepiscopo humiliter præbuit, et terram Montanorum, quam B. Jacobo abstulerat, se redditurum in proximo penitus concessit, et quod verbis promisit, executione operis devote peregit; et ut sibi divina clementia de tam nefanda consuetudine indulgeret, ducentos aureos sponndit se daturum per singulos annos, ut claustrum B. Jacobi fieret. Hoc audito, archiepiscopus Deum interius exultans magnificavit, et ineffabili gaudio gaudere cœpit, tum quia Deus per suum senem et animarum pastorem Compostellanam Ecclesiam in eodem die maxime sublimaverat, tum quia imperator de tanto scelere Deo instigante recesserat.

### CAPUT LIII.

#### *De expulsionem malefactorum.*

His ita transactis imperator reminiscens tanti sacrilegii execrabilis dictu et auditu horribilis contra archiepiscopum commissi in altare gloriosissimi et reverendissimi apostoli, de carnificibus ultionem exercuit; quosdam enim acceptis domibus, necnon hæreditatibus, cum semine eorum ire coegit in exilium; et quosdam turpiter captos, possessionibus et omnibus bonis exspoliatos reliquit, alios vero copia auri argentique affluentes ostiatim mendicare permisit; et divites et locupletes, pauperes et inopes fecit, et diversis penuriis afflixit. Qui vero fugam inierant omnibus imperii sui baronibus injunxit ut qui prius ab eis invenirentur nullo pretio redempti omni genere mortis acerrimo punirentur, vel capti ad eum perducerentur. Post hæc imperator perpendens omnes cives a culpa sacrilegii non esse immunes, quoniam quidam carnifices facinus detestabile peregerant, cæteri autem iniquitati et consilio sa-

(187) In autumno anni 1138.

A crilegorum consenserant, et archiepiscopum lapidari permittentes, cum possent defendere, non liberaverant, et sic utrique rei erant, quoniam quidam lapidaverant, alii autem non defenderant, Paulo attestante, quoniam qui faciunt et iniquitati consentiunt, morte digni sunt (*Rom. 1, 32*), voluit ut burgenses qui in sacrilegio actu et consensu erant consortes, etiam pœna fierent participes. Cum autem omnes ad rationem poneret, et nequeentes semetipsos aliqua ratione defendere infinitam pecuniam ab eis extorquere vellet, illico archiepiscopus advenit, et imperatorem supplicibus votis rogavit ut eis indulgeret, et illius naturalis præcepti: « Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, » memor esset, et hominibus silvanis et montanis, et nulla ratione degentibus, et omni sensu privatis misericordiam et clementiam adhiberet. Quid dicam per singula quanta vir sanctus Pater venerandus pollet misericordia? Illius semetipsum per omnia exhibebat discipulum, qui in cruce pro carnificibus his verbis exorabat Deum: « Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt (*Luc. xxiii, 34*). » Tunc prædictus imperator intercessione et patrini sui sermone ad misericordiam flexus, civibus invitatus pepercit; et quos mendicare disposuerat, ab omni pecunia intactos reliquit. His omnibus ita decursis, et hostibus archiepiscopi contritis a planta pedis usque ad verticem capitis, imperator indissolubili vinculo dilectionis cum archiepiscopo unitus, et unum cor et una anima cum eo perenniter factus, Compostella feliciter recessit.

C Quibus transactis imperator a Compostellana urbe recessit, et discedens coram comitibus et Hispaniæ principibus, et B. Jacobi canonicis cunctis assistentibus, necnon ejusdem Ecclesiæ cardinalibus, et cæteris, de quibus longum est numerare de singulis, reverendissimo Patri Didaco Compostellano Ecclesiæ archiepiscopo firmissime promisit atque concessit, sicut prædicta series dictaminis resonavit, videlicet quod in totius vitæ suæ spatio aliqua adulatione a patrini sui dilectione nunquam removeretur, nec quoniam inimicorum piissimi Patris suggerente prædictum pactum frangeret. Sed fere biennio nondum peracto, postquam in partes Campanorum pervenit (187) omnia promissa, verbaque dulciflua oblivioni et ventis tradidit: quoniam profanos carnifices, et turbam iniquorum Antichristi membrorum, ad consilium et osculum recepit, quos Romanæ Ecclesiæ legatus in synodo damnaverat, et omnis cœtus archiepiscoporum et sanctorum episcoporum, pariterque abbatum, et etiam omnium orthodoxorum repudiaverat, et vinculo anathematis ferierat, et idem imperator cum dedecore a concilio ejecerat, et insuper prædictus legatus, secundum canonum sententiam, edixerat ut quicumque non tantummodo osculum, sed etiam consortium et auxilium impertirent vel quilibet episcoporum vel archipræsulum ad pœnitentiam admittere præsumerent, sententiam excommunicationis admittentes et consortium ha-

hentes subirent. Sed, sicut ait Scriptura : « Facta majorum sunt exempla subditorum. » [Et Apostolus : « Cum enim compatitur unum membrum, compatiuntur cætera membra (I Cor. XII, 26). »] Quis tantæ audaciæ existeret, ut cruentos proditores abjiceret, cum idem imperatores ad propriam curiam advocaret, et consilium et auxilium ad libitum eorum præberet, et susurrionibus et detractoribus gloriosissimi archiepiscopi, senis venerandi, aures quotidie sine intermissione apponeret, qui eum lavacro sanctæ regenerationis effuderat, et cujus patrinus ad sacros fontes exstiterat, et coram altari gloriosissimi apostoli Jacobi insignibus armis decenter et viriliter armaverat, et diadema capiti imponens in regem unxerat? Quid amplius? Adeo gratuito corde et ultronea et spontanea voluntate inflammatus amore pecuniæ ardebat eorum susurrionem audire, veluti religiosus homo, cujus in cælis secundum spiritum est conversatio, assolet insatiabiliter audire melliflua verba divinæ Scripturæ, quæ nihil est ei charius sub sole. Ait namque Scriptura : « Omne caput languidum et omne cor mœrens. A planta pedis usque ad verticem capitis non est in eo sanitas (Isa. I, 5, 6). » Hi autem prætaxati proditores tam de laicis, quam de clericis aggregaverunt sibi quosdam qui habebantur ubique archiepiscopi familiares, et una ad imperatorem sine mora pergentes, ut ab honore et dignitate eum privarent, et amicos et quoscunque ei consanguinitate conjunctos suppeditarent, infinita munera, scilicet duo marcarum millia promiserunt.

Quibus idem imperator plerumque auditis, non minus æstuans amore pecuniæ, quam Crassus dictator Romanus, cujus erat conditio quoscunque captos pro pecunia extorquere, et justitiam pro auro et argento venundare, quemdam vicarium suum Compostellam archiepiscopo velociter delegavit, ut altaris munera et arca B. Jacobi intacta conservarentur, et eo absente nullatenus aperiretur, de qua in ejusdem Ecclesiæ opus incessanter consumebatur, quod a nemine avorum suorum, nec scilicet Adefonsi regis venerandæ memoriæ, felicitis et comitis Raymundi patris sui tempore unquam factum fuisse memoratur. Quod cum reverendissimo seni seorsum esset intimatum, exterius hilarem vultum simulavit, sed interius (et ab eo cognovimus) maxima caligo tristitiæ animum ejus occupavit, tum quia B. Jacobi opus magnificum desiceret, tum quia turba Romariorum et peregrinorum B. Jacobi limina petentium hac de causa miuime convenire, et diversis elemosynis et muneribus unde ipsemet cum canonicis, pariter cum egenis et viduis et pupillis affluenter debebat, et victum et vestitum ad commune commodum habebat, visitare denegarent.

His discursis, universis canonicis in capitulo congregatis, de imperatoris legatione facta ad conculcamentum et detrimentum suæ Ecclesiæ, non absque modico gemitu et animi dolore, seriatim eisdem notificavit, et ut sibi consulere erga facultatem et possibilitatem suæ discretionis unicuique benignis-

simè præcepit. Interim, dum hæc negotia consiliorum transirent, parvo temporis spatio decurso, quidam imperatoris legatus subito ad archiepiscopum intravit, qui imperatorem in proximo Compostellam advenire remoto omni scrupulo nuntiavit. Is discedens, alter appropinquans non dissimilia archiepiscopo narravit. Deinde tertius sine mora accelerans, omni ambage postposita eundem imperatorem Compostellam fore venturum, cumque archiepiscopo super omnibus negotiis suis pariterque Ecclesiæ suæ se esse pertractaturum coram multis astantibus penitus cantavit. Pater autem, religiosus et clementia et mansuetudine providus, tam suis quam exteris benevolus, et cunctorum ordinum clericorum erga universos clypeus, et fortis baculus, imperatorem ut dominum et suum regem in omni obsequio paratus benignissime sustinere non differebat, et universa quæ sibi liberent honorifice cum summo gaudio et reverentia præparabat; prætaxatæ vero fraudis commentores, et erga patrem suum pro beneficiis ab ipsis fere cunabulis ab eodem sibi impensis quotidie ad aures imperatoris comitum, principumve ubique derogantes, et de archiepiscopo susurrantes, candida in nigra et nigra in alba mutantem, fraudulento et subdolo ingenio intra se dolum sub lingua et in lingua machinantes perpenderunt, quoniam archiepiscopo ab honore et dignitate sua remoto, veluti ipsi consilio disposuerant, et imperatorem paulo ante consuluerant, si alter in loco ejus succederet, ipse non tantummodo detrimentum incurreret, verum unusquisque eorum honores et dignitatem eum divitiis, ab ipso de Ecclesia collatis, velociter amitteret, et semen eorum de die in diem de perditis bonis lugeret, et maledictionem diligentes et benedictionem fugientes super eos veniret, Psalmista de Juda et similibus teste : « Et dilexit maledictionem, et venit ei, et noluit benedictionem et elongabitur ab eo (Psal. CVIII, 8). »

Super his negotiis et nefandis consiliis, edictu, necdum etiam actu, quod est deterius, fugiendis, ad imperatorem iterum pergentes, callide et fraudulenter suaserunt ut archiepiscopum reconciliando pacificaret, et concordiam et indissolubilem amicitiam cum eo perpetim habendam firmaret, dicentes archiepiscopum in omnibus et cum omnibus et præ omnibus carnem corruptibilem gestantibus eum sincere et absque simulatione, ut dominum et regem et imperatorem suum, fortiter diligeret et quæcunque in conspectu suo placita forent fideliter peragere : et licet eum violenter ab honore vellet privare, nequaquam id fieri posset, nulla exigente ratione ; alioquin illum et totum regnum et imperium suum cum episcopis sibi suffraganeis vinculo anathematis et justæ excommunicationis acerrime feriret, et peregrinos et diversas et exteras gentes in remissionem peccatorum B. Jacobum visitantes penitus removeret, et neminem defunctum terra susciperet. Imperator autem ad commodum honoris et dignitatis suæ eos sibi consulere protinus intellexit, et consilio eorum acquiescens, fidem et operam adhibuit. Tunc

cupiditatis et avaritiæ facibus accensus et amore pecuniae insatiabiliter inflammatus, eosdem et quemdam suum vicarium, familiarem archiepiscopo, suadendo destinavit, ut visceribus largitatis affluendo, sibi ad opus suorum militum et regni sui imperium acquirendum aliquid impertiret, et B. Jacobi arcam, jam diu intactam et a vicario subinterdictam, aperiret, et magistros et artifices in opere B. Jacobi jugiter insudantes, de muneribus et ecclesiae eleemosynis de solidata, prout ratio exigebat, largissime placaret, et de redditibus ecclesiae et ejus honore, tam intra quam extra, suum velle ut prius juste disponebat, apud se potestatem ubique exerceret.

#### CAPUT LIV.

##### *De consilio sibi dato.*

Hac autem legatione audita, cardinales et Ecclesiae majores et inferiores in capitulo advocavit, et quaecunque sibi missa fuerant, non sine dolore et cordis contritione per ordinem intimavit, et ut sibi consulerent unicuique pro ingenii sui facultate, et eorum ratione dulcissime commendavit. Hoc autem ipsi audientes et consilium interius sollicite investigantes, ei consuluerunt quatenus imperatorem et ejus honorem et suam metropolitanam civitatem asperime excommunicaret, et Ecclesia sua tot persecutiones nulla justitia cogente ulterius quotidie ab eodem imperatore non toleraret; ipsi vero omnia sua relinquentes ubicunque ire vellet vel Romam vel in exilium, ut justitiam super hoc negotio acquireret, ei unanimiter adhaerent, et in morte eum non dimittentes, animas suas cum eo insimul ponerent. Ipse autem, de duobus malis minus solerter et sapienter eligens, animadvertensque et in memoriam cum majoribus suae Ecclesiae diu assidue evolvens quoniam si regnum et Hispaniae imperatorem gladio excommunicationis percuteret, Ecclesia inde detrimentum incurreret, et omnis turba fidelium B. Jacobum causa peregrinationis visitare recusaret, et quicumque defunctus inhumatus humi sine commendatione jaceret, et etiam deteriora in Hispania insurgerent, quae vix cuncta enumerari possent, et viridia cum siccis, et sicca cum viridibus perirent, praedictum sprevit consilium. Tunc sui et suorum providus, et discretione et sapientia floridus, meditansque quod vulgus solitus est dicere, quod ira regis nuntia est mortis, sanius et consilium utilius elegit, videlicet ut imperatoris fauces, aurum et argentum assidue sitientes, immensa pecunia sedaret, et post haec Ecclesia quodam tempore quiesceret; non inmemor enim facta Redemptoris condebat armariolo pectoris: nam cum Judaei lapides tollerent et in Christum injicere vellent, semetipsum aspectui eorum subtraxit, et de Templo exivit, praevidens quod si ibi se mori permetteret, tanta messis fidelium, tam de Judaeis quam de gentibus, uti postea praedicatione ejus, non assurgeret.

#### CAPUT LV.

##### *De pecunia.*

Dum autem hujuscemodi divortia cum suo capite pateretur Compostellana Ecclesia eosdem archiepiscopi adversarios, necnon alios suos familiares imperatori destinavit, et per eosdem magnitudinem pecuniae de proprio et possessione suae ecclesiae, videlicet quingentas marcas argenti ad indigentiam explendam, et ad totius imperii sui pacem revocandam, quantocius dari promisit. Hoc siquidem tenore, ut de exaltatione et honore suae Ecclesiae pariterque dignitate suae personae, ubicunque sollicite tractaret, et quoscunque tam sibi adversarios quam Ecclesiae suae mente perspicaci et animo fideli quolibet tempore perpenderet, hos pro posse et facultate sua subverteret, et sibimet et Ecclesiae suae gratia et auxilio sui comitante viriliter suppeditaret. Hanc praefatam promissionem per eosdem internuntios dum imperator solerter audiret, recolensque beneficia fere a primordio suo ab archiepiscopo et patrino suo sibi exhibita, et in opportuno tempore semper sibi collata, ultra quam dici potest hilaris effectus et animo et corpore quam maxime laetatus, indissolubile amoris vinculum erga seipsum et Ecclesiam et civitatem suam perpetim firmandum promisit; et licet temporum intervallo et locorum spatio corpore ab illo separaretur, tamen mentis dilectione nec adulatoribus, neque discordiae seminariis, nunquam ab eo segregaretur; et de regimine imperii sui, et de dispositione honoris sui consilio et provida discretionem et sapientiam fretus cum eo ulterius vigilanter meditaretur, et animus ejus amodo quiesceret, quoniam mens sua pro eo indesinenter vigilaret quod autem praefatis legatis sermone et verbis promisit, ut certius fieret, quodam internuntio suo has subsequentes litteras destinavit.

#### CAPUT LVI.

##### *Has litteras imperator misit archiepiscopo.*

« D. venerabili Compostellanæ sedis Dei gratia archiepiscopo, ADEFONSUS eadem gratia Hispaniarum imperator, salutem et perpetuam dilectionis copulam.

« Quanto amore vos noster complectitur animus, nec penna scribere, nec voce dicere possumus; quoties enim vestrae prosperitatis vestraeque incolunitatis nuntium audimus, nihil est quod nostris auribus possit accidere laetius; et quia tantae dilectionis vinculo copulamur, vobis fideliter promittimus quoniam vos et possessiones vestras semper mantenebimus, et ab hostium incursione pro posse nostro defendemus, et malefactores vestros ad dignam satisfactionem ultionis tormento venire cogemus; non enim pro vestrarum devastatione possessionum, vestroque contrario, minus dolemus, quam si quis nostram propriam hereditatem,

nostramque serenitatem devastaret et disturbaret A inimicus. Sit igitur animus vester quietus, et totius expers anxietatis, quoniam mens nostra sollicite vigilabit pro vobis. Ad colloquium quod in Palentia in festo S. Lucæ Evangelistæ futurum decrevimus, propter frigus hiemis imminens, et longi itineris gravem laborem, non veniatis, sed in villa vestra, quoniam ad vos in proximo venturi sumus, expectes. Valete. »

*Imperator misit has litteras canonicis et civibus.*

« ADEFONSUS, gratia Dei totius Hispaniæ imperator, omni B. Jacobi canonicorum conventui, et omnibus ejusdem villæ burgensibus, et salutis et amoris et fidei augmentum.

« Has litteras dilectionibus vestris ut venerabilem archiepiscopum domnum Didacum me toto affectu mentis, toto corde diligere non ignoretis, mittere curavi. Hujus rei gratia per imperialia jussa vobis præcipio ut erga eum tales vos habeatis, ne fidem et dilectionem, quæ a vobis illi debetur, violetis; et ut ei semper in omnibus et per omnia obediens, ut convenit, maneatis; quisquis vero contra ejus justam voluntatem temerarie insurrexerit, tantæ ultionis pœnas, quantum si mihi fecerit, recipiet. Cavete igitur ne aliquid, quod ultione dignum sit, contra eum facere præsumatis. Valete. »

(188) Diem hinc certum discas concilii Lateranensis II, anno 1139 celebrati. Cum enim morte Analeti anno 1138, Ecclesiæ illuxerit desiderata tranquillitas, concilium eo anno indictum pro se

## CAPUT LVII.

### *De concilio.*

Quibus transactis negotiis, Lascurrensis episcopus Romanæ Ecclesiæ legatus, et a latere domini papæ Innocentii in Hispaniam missus, insperato Compostellam intravit, et archiepiscopos, necnon Hispaniæ episcopos, et abbates religiosos, et præcipue dominum Didacum Compostellanum archiepiscopum, caput Hispaniæ, et suorum episcoporum sibi suffragantium principem, si aliqua præpeditio corporis sui præpeditus non esset, et ire sine detrimento posset, in Quadragesimæ Dominica quæ *Lætare, Jerusalem*, (188) universa cantat Ecclesia, in urbem Romanam omni occasione postposita ad concilium strenuissime invitavit, hac videlicet conditione, ut, quoniam Romana Ecclesia, quæ diu fuerat turbata, ab ingratoque populo conculcata, divina clementia opitulante jam persistebat in pace et dilecta tranquillitate, venerandus papa, sanctæ Ecclesiæ pastores curam animarum a Deo tenentes sollicite advocabat, ut de statu sanctæ Dei Ecclesiæ et suæ utilitatis et totius Christianitatis relevatione, et Moabitarum oppressionem, cum eis, Deo propitiante et opitulante, unanimiter tractaret, et tenebras ignorantæ opere et sermone illuminando, viam veritatis et sanctæ religionis demonstraret.

quenti, in quo Dominica *Lætare*, id est quarta Quadragesimæ in die II, incidit Aprilis. Pascha XIII ejusdem mensis.

ANNO DOMINI MCXXXIV

# SANCTUS NORBERTUS

PRÆMONSTRATENSIS ORDINIS FUNDATOR, ARCHIEPISCOPUS MAGDEBURGENSIS

## AD VITAM SANCTI NORBERTI

### COMMENTARIUS PRÆVIUS

AUCTORE DANIELE PAPEBROCHIO SOCIETATIS JESU

(Acta sanctorum Bolland., Junii t. I, pag. 809)

§ I. *Synopsis Vitæ chronotactica, cultus sancitus a C Gregorio XIII, a successoribus auctus.*

Si gloriosum sibi esse putaverint plures Asiæ populi, Colophonii, Chii, Salaminii, Smyrnæi, ascribere civibus suis Homerum, poetica laude clarum, suumque illum esse alii præ aliis non indecore contenderint, quanta gloriatio accedere debet Europæis, qui eminentiorem Homero, et sanctiore virtutum laude

illustrem Norbertum, suum sibi aut civem vindicant, uti Sanctenses; aut institutorem religiosissimi ordinis agnoscunt, uti Præmonstratenses; aut apostolum venerantur, uti Antwerpienses, aut archiepiscopum transmiserunt cælo, uti Magdeburgenses; aut mortuum conservant religiose in cineribus, uti Pragenses: quem eundem Galli, Belgæ, Germani, Itali, olim terras suas cum multorum salute do-